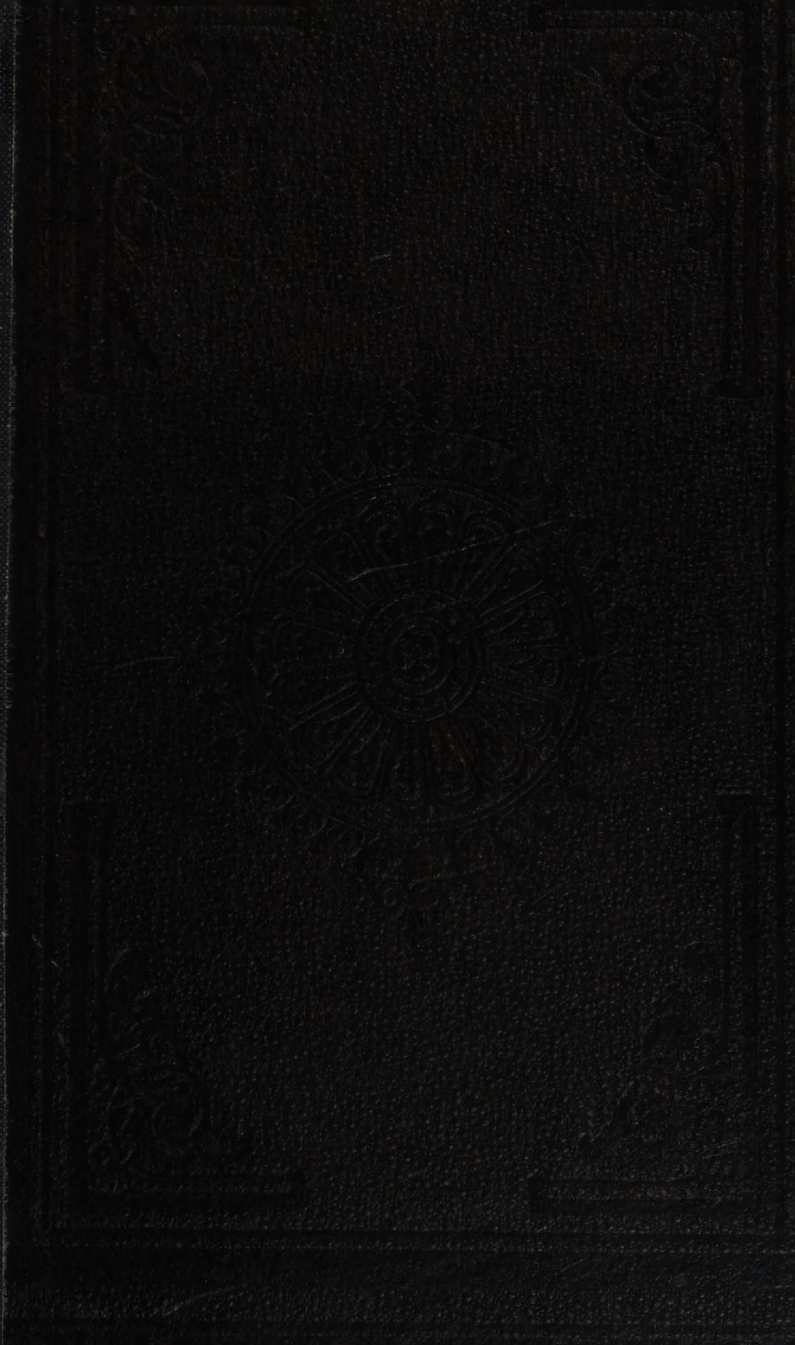

SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT

10017046643

BS
709
1863
V. 13

THEOLOGY LIBRARY
SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT
CLAREMONT, CALIFORNIA

PRINTED IN U.S.A.

23-262-002

A31863

תורת המדפים לאלהיו

"כלות דבר בתהלה, יפאר כל הפעולה" יאמר המשל החמוני, והנה! בכרך האחרון הזה, המהודר בתכלית ההדור כחבריו שקדמוהו, נגמרה כל מלאכת דפוס התנ"ך בעזרת אלי צור ושותפיו, ומעמקי לבבי אודה את אלהי כי היה בעזרתי וזכותי להחל המצוה ולגמרה ולא מנע ממני חסרו ושובו והביאני עד הלום ונתן לי כח ואון, ללכת בעקבות אבותי הישרים נ"ע, לעשות חיל במלאכתי במלאכת הקדש באמת ובאמונה. ראו קוראים נכבדים המלאכה הזאת אשר לפניכם! שימו לב עליה והתבוננו בה! נפשי יודעת כי יצאתי ידי חובתי בתמימות ולא חסתי על עמלי וכספוי; לובן הנייר ושובו, שחרות הדפוס, תמינות האותיות המחכימות ומזהירות והמתחלפות בשנוי גדלן ומשטרן כפי הנדרש מעיני דברי הכתב: כל הענינים השונים האלה מסכימים בהסכמה יפה ובמשטר נפלא לאחדות נאה כפי הנגדר מנדר היופי, מאירים עינים ומשיבים לב ונפש כל רואיהם, וכן לבי אומר לי כי גם הספרים, אשר הוצאתי לאור מקדם, מצאו חן בעיני קוניהם, ואין איש פוצה פה ומצפצף לצעוק חמס עליהם. ותקותי חזקה כי הבטחון אשר שמו באבי היקר נ"ע, ישימו גם בבני, אשר עוד בחיי אבי שמשתי בעסק הקודש הזה, ושרם מותו ציוני ללכת בעקבותיו ולכלתי סוד מדרכו האמת והצדק ימין או שמאל ואנכי בידעי כי רק אלה היסודות, אשר על אדני האמת והצדק הסבכו, חמה החזקים והמוצקים, וכי רק חיושר והאמונה תארכנה ימים, מלאתי בנפש הפצה אחרי דבריו, ורק במסכת זאת תתקיים חנותי הנוכחת בעזרת האל, ופתוחה זו מאה שנים לכל אחי בני ישראל, ותפילתי לאל שיאריך ימי ושנותי למען אוכל להוסיף לעשות במלאכתי ולראות פרי בעמלי, ויזכני עוד לראות גם בני ובני בני עוסקים במלאכת הקדש הזאת באמונה ובהצלחה — אמן!

גם אליכם אישים יקרים ונכבדים, אשר תמכתם ידי בלקיחת התנ"ך והייתם לי בזאת למשען ולעזר להוציאו לאור ולהשלימו בסדר נאה, אקרא תודתי וברכתתי, ובקשתי אליכם שתוסיפו גם בימים הבאים להראות כשחונכם אלי, כי רק על חזק האמונה והבטחון אשר בין המוכר ללוקחיו, תכון מלאכת המסחר, וברוב הלוקחים הדרת המוכר כנודע.

פעם ט, כחמשה ועשרים יום לחודש השלישי, ה' תרכ"ז ליציירה.
הק' אליעזר במוהר"ר מרדכי סג"ל הלוי ז"ל.

מוכר ספרים

M. E. Löwy's Sohn,

Buchhändler in Pest.

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.

כוון אל מה שכתב הרלב"ג שקל"ט הש"י עם המלך צירושלים * וזהו עוליס
 דצרי רש"י יפה ואמר עוד וכך פירושו וכו' כוונתו לזכר עם אלו דצרי הדל
 הנקודות פה ויניחם וצמלכים ויניחם הראשון מגזרת נע"ה ושרשו נוח והשני מגזרת
 כל"ה ושרשו נחה, ואף שענינם נדף צמוצן הכללי, כלומר מנוחה והשקט, הנם
 כדל"ס צמוצן הפרטי, וצפרטות צמין הפעיל, כי הניח (משרש נוח) ענינו הנחה
 לעולם שינוח על מקומו ולא ינוע (חיינו יחזע רוחי חוץ ויינעץ חרטע חנה בע'
 וועגנוג ויעגען ואססען), הניחה (הפעיל משרש נחה) הוא הבדמה לדבר שינוע ממקומו
 ע"י ההנהגה והשכחה צמקום אחר (חיינו יחזע יחזע חוץ ויינעץ חרטע וועגנוג ויעגען, בע'
 ויעגען, וועגנוג ויעגען, חיהר חיינען חרערן ואגער פאטן חנווינען), וזה מה שרצה
 רש"י להודיענו פה, אחרי שהניח ליסוד כי ענין הפסוק שהשאר מאותם ארצות
 אלפים היו עם המלך כלומר ששאלו על מקומם צלי הנחה אמר וכך פירושו (צד"ה
 צ' ט) ויניחם ר"ל הפעיל מפעל נוח שהוראתו שכיזה צמקום צלי תנועה וכוונת
 הכתוב שגם המלך נשאר על מקומו רכז אחר צירושלים ועד האט יח (דיו חרערן וואגען) חוץ
 חיהרן פאטן חוץ ירושלים שטעהען ואססען, וכאן (ר"ל שם צמלכים) ויניחם הפעיל
 מפעל נחה (שענינו ההנהגה ונהל) צערי הרב, ר"ל שהרוב מאותם ארצות אלפים שהיו
 לו הנהיג לערי הרב להיותם שם (האט ער הינפיהרען ואססען נאך דען וואגען
 שטעדטען, חרער האט יח הינפערלעגט), (חיון צאורנו). ועם המלך היו מקלצן
 צירושלים (דיו חרריגען באיעבען חוץ ירושלים ביין קחניג), וע"ז אמר רש"י צפתרון מלת
 ויניחם פה ויניחם ענין ההנהגה (פיהרען) כמו שצאדתי ועם זה כל דצרי רש"י מוצנים
 ומכונים הטיב וההמשך עולה יפה ואין זהם סתום כלל. כן שערתי צדוחי להגיה דצרי
 רש"י ולתקן דצרים הנעלמים מהצין אותם' ואם לא ילדק ההנהגה צעיניך קודא נעים'
 אחלי! להסביר לי דצרי רש"י צאופן אחר ולהיישרם צדך צמית ואני אודה לך צאלפי תודות
 לעיני כל העדה' ואהלל שמך צחור קהל' ואצדך צנלל הדבר הזה כי צעיני יקרים דצרי
 הנסד הגדול הזה עד שאדקק צכל אלה להצין אותם. והנה התקון הזה נשמע מספר
 מלכים, כי האמת אביד ולא אכחידנה תחת לשוני, כי צכל עיוני להעיר דצרי רש"י עמדת
 וחכני צזה, יכלת לעמוד על האמת עד שצאתי הלום לצאד ספר דצרי הימים האיר ה' עיני
 משמים' ולא ואמרת למען האמת לא אחשה להניגם לפניך פה קודא חצוני' ואולי יעיצו
 דצרי צעיניך והיתה זאת לך לקודת דוח.

* שם עינך דצרי המופת פה צד"ה צ' ט' כ"ה על הפסוק ויניחם וכו' ח"ל מקלצם והם קלור העמיק
 דעת רש"י צמלכים כמו שצאדתי והודיעתי נאמנה צפתחת הספר הזה שהמפרש הלך לפעמים צעקבות
 רש"י לצאד הענין על פי כוונתו כח"ך אך צקלקה.

השמטה בתקון דפוס רש"י ז"ל

במלכים ושייך גם לספר דברי הימים.

מלכים א' י' כ"ו ויאסוף וכו' אלף וארבע מאות וכו' כתב רש"י ז"ל וז"ל וז"ל
 (ב' א' י"ד) כתיב אלף וארבע מאות, ואומר אני אלף וד' מאות צערי הדבר היו
 והשלש מאות עם המלך צידוילים וכך פירושו ז"ל וינחם וכו' ע"ש. הכה דברי רש"י
 אלו תמוהים מאוד ויש לשאול דהם שאלות (א) כמה שכתב רש"י וז"ל וינחם וכו' אלף וארבע
 מאות, קשה מה נשתנו אלו מאלו? הלא גם כן כתב וינחם וכו' ע"ש. ומה החלוף
 מאלו רש"י ציניהם? ועוד הלא הפסוק הזה ז"ל וינחם וכו' הענין המסופר צמלכים, כי
 פה יסופר מקודם איך שצא שלמה לבמה וכו' וימלוך על ישראל, וצמלכים צא זאת אחר
 שנאמר שהמה מציאים איש מנחתו? (ב) דברי רש"י ציטונו והשלש מאות הם דברים
 שאין להם הצנה כלל, כי לא הוזכר מאומה מה שלש מאות צקרא, ומה להם פה
 ומה כוונת רש"י צזה? (ג) הדברים שהוסיף רש"י ואמר כך פירושו נדלים סתומים
 כספר חתום ואין להם המשך עם דבריו הקודמים ולדרכים צאור. וזההרת השאלות האלו
 לא נשאר לנו דרך אחר רק לומר: שטעות נפל בדפוס דברי רש"י הלדרכים
 הגסה ותקון וזה מה שרציתי לצאר. ודעתי צזה שזין הכתוב פה דרש"י ד"ה צ' א' י"ד
 מוטעה, וצמקומו ז"ל ד"ה צ' ט' כ"ה כי שם כתוב צאותו ענין ממש שצא לפניו,
 והמה מציאים איש מנחתו וכו' ויהי לשלמה ארבעת אלפים אורות סוסים.
 ומרכבות ושנים עשר אלף פרשים וי"ג"ה בערי הרב ועם המלך בירושלים
 ואל הפסוק הזה כוון רש"י, והיה קשה לו שני המספר צמלכים אלף וארבע
 מאות רבב ופה ז"ל וינחם וכו' אלפים אלפים אורות סוסים ומרכבות (כמו שהקשה
 הרלב"ג צמקומו ע"ז) וגם הוקשה לרש"י שני הנקודות צצנין אחד וי"ג"ה צמלכים
 וי"ג"ה ז"ל? ותירונו כמו שכתב הרלב"ג ז"ל קצרה: הנראה שאלו האלף וארבע
 מאות רבב אלף אורות שלמה ממקומות דרים לצחור היותר נצחדים. ואולי אספס
 מהסוסים שהיו מציאים לו למנחתו וכו' והנחה אורות צערי הדבר אשר היו לו ושהיו
 צהם אורות לכלכלם שם, וקלתם השאיר עם המלך צידוילים. עכ"ד הרלב"ג.
 וממהת אני אומר שדברי רש"י והשלש מאות מוטעים צכת המעתיק ונדפסים שלא
 כדאוי ואינם מקומם כאן*) ותחתם ראויים להיות המלות והשאר מלות (ר"ל
 מארצות אלפים) או צ' אלפים וטש מאות, עם המלך צידוילים, ורש"י צקאר לשונו

(*) ומה שאחשוב דה הוא שהמלים השלש מאות היו מונחים בצרון המעתיק דברי רש"י (במ"א ה' לו)
 שכתוב שם לצד ושרי וכו' שלש אלפים ושלש מאות וז"ל הי כתוב שם מאות? והעיר רש"י ע"ז צמלכים
 שם וכפס ח"ל ואני אומר והשלש מאות היו מונחים וכו' והשלש מאות שוקפו בדברי הימים וכו'
 ואלה המלות ואני אומר והשלש מאות החליף המעתיק עם אותם שהיו כתובים פה יהיגם כאן צעעות

3ahre voll waren.
22. Im ersten Jahre
aber des Koresch, Kö-
nigs von Persien,
um das Wort des
Ewigen im Munde
Jeremjahu's zu vol-
lenden (d. h. in Voll-
ziehung zu bringen),
erweckte der Ewige
den Geist Koresch',
des Königs von
Persien, und er
(Koresch) ließ den
Ruf ergehen in
seinem ganzen Kö-
nigreiche, und auch
durch Schrift, lau-
tend: 23. So spricht
Koresch, der König
von Persien: Alle

לְמַלְאֹת שְׁבַעִים שָׁנָה: (כב) וּבִשְׁנַת
אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְבָלוֹת
יְדַבֵּר יְהוָה בְּפִי יִרְמְיָהוּ הָעֵיר יְהוָה
אֶת־רוּחַ כְּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס וַיַּעֲבֹר
קוֹל בְּכָל־מַלְכוּתוֹ וְגַם־בְּמַכְתָּב
לְאָמֹד: (כג) כָּה־אָמַר כְּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ
פָּרַס כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי
יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא־פָקֵד עָלַי
לְבָנוֹת־לִּי בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר
בִּיהוּדָה מִי־בְכֶם מְבָל־עִמּוֹ יְהוּדָה
אֱלֹהֵי עִמּוֹ וַיַּעַל:

Reiche der Erde hat mir der Ewige, der Gott des Himmels, gegeben, und er
hat mir befohlen, ihm ein Haus zu bauen in Jerusalem in Behuda, wer un-
ter euch von all' sei-nem Volke ist, der Ewige sei mit ihm, und er ziehe
hinauf.

רש"י

לכורש מלך פרס עד מי שכם מכל עמו ויעל ולכך נוספת וי"ו זו של וצננת לפי
ספר דניאל מפסיק צננתים שהדים ספר עזרא משך וסדור אחר ספר דניאל וכן וי"ו
מוסב מזה לזה: (כב) את רוח כורש. דלוננו: ויעצר קול. כדו הכריז לכל בני ממלכות
וגם צמכת צלח לכל בני ממלכותו לאמר: (כג) כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות
הארץ. שאני מושל מלך על כל ממלכות: והוא פקד עלי. והוא לזה עלי על ידי
ישעי' לצנות לו בית צירוסלים שנא' (ישעי' מ"ד) האמור ל"ס וגו' (שם מ"ה) כה
אמר ה' לעמיתו לכורש וכצד נאמרה לו כצואה זו של ישעי': אשר ציהודה. צירוסלים
צמדינות יהודה: מי צכס מכל עמו ה' אלהיו עמו ויעל. כך היה הכדו על המדינות
מי צכל עמו של הקדוש נדוך הוא יצא לצנות ביתו אשר צירוסלים ויעל ויהי הקצ"ה
צעורו וצעורו:

באר

מול שבעים שנה של שונות ויובלות כך שנים כס"ע. ועיין בספר ירמיהו (כ"ה י"א י"ב): (כב) ובשנת אחת.
הפסוקים האלה עד סוף הספר הם מקפר עזרא א' ב' ג' בלשונם ובלוחם ממש ושם הם מנאחרים
ידרש הקורא ממש. ויש כזה דעות מחולקות בחכמי עמים י"א כי עזרא העתיק מקפר ר"ה סוכר מקדש
וי"א שהמחבר מו"ה העתיק מעזרא שנכתב לפניו. ועיין המבוא: (כג) נתן לי. הוהיל וה' מקר צירי כל
הממלכות א"כ מהרואי לשמור פקודו. מ' ככס וכו', יהיה ה' עמו ונעמרתו ויעל אל ארלם כי הרשות נחנה
ממני לעלות וראה הנאור עזרא שם. ועלי המהרגם והמנאזר זכאי תורה לה' כי זכני לבוא עד כה. ויהיה עוד
בעזראי להבין דבר ה' ולבארו כינו העובד עלי דרך אמת ומישרים:

דברי הימים ב לו

וְכָל-כְּלִי מַחְמַדֶּיהָ לְהַשְׁחִית: (ב) וַיִּגְלֶה
הַשְּׂאֲרִית מִן-הַחֶרֶב אֶל-כָּבֶל וַיְהִי-
לְדוֹלְבָנָיו לְעֵבָדִים עַד-מֶלֶךְ מַלְכוּת
פָּרָס: (כא) לְמַלְאוֹת דְּבַר-יְהוָה בְּפִי
יְרֵמְיָהוּ עַד-רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת-
שְׁבַתוֹתֶיהָ כָּל-יְמֵי הַשָּׁמָה שְׁבַתָּהּ

von Jerusalem nieder, und alle Paläste darin verbrannten sie mit Feuer, und alle kostbaren Geräthe (gaben sie frei) dem Verderben. 20. Und er führte gefangen weg, was übrig war vom Schwerte, nach Ba-

bel, und (daselbst) waren sie ihm und seinen Söhnen Knechte, bis daß die Regierung Persiens darüber herrschte. 21. Damit das Wort des Ewigen durch den Mund Jeremjahu's erfüllet wurde, bis das Land seine Feiertage abgestattet hat; die ganze Zeit der Verwüstung feierte es, bis das siebenzig

רש"י

כלי בית האלהים הנדולים והקטנים. שנותרו מגלות יבויקים ויכני': (ב) ויהיו לו ולבניו לעבדים עד מלך מלכות פרס. ולמה עד מלכות פרס עד אותה הזמן לא נתפייסה הארץ את שבתותיה והוא שכתוב (ויקרא כ"ו) כל ימי הסמה תשבות. עד לתה הארץ את שבתותיה. כי קודם לכן לא רתה הארץ שבתותיה: (כא) כל ימי הסמה שנתה למלכות שצעים שנה של שמיטה ויוצא ישראל צדק וכנכנך בלו שצעים שנה אותן שצעים שנתה ארץ ישראל שנים שהכניסו ישראל צדקם שצעים שנה ושלשים שנה מהם ב' מאות ותשעים משכנסו לארץ עד שגלו ממנה עשרת השצעים ואתה מולא אותם מפורשי' מאתים וארבעים ושלשה משמלך ירצעם עד שהגלה הושע צן אלה וצמי שפוט השופטים שהכניסו קי"א שנים והשאר סתומים הוא שנה' (ציוחקאל ד') ואתה שצ על לךך השמאלי ושמת את עון ישראל וגו' שלש מאות ותשעים יום וגו' וכלית את אלה ושכנת על לךך הימני שנית ושאת את עון בית יהודה ארבעים יום יום לשנה תלמד שחטאו בית יהודה משגלו עשרת השצעים עד שחרצה ירושלים ארבעים שנה כילד עשירים וששים על מנשה כדכתיב (מלכים ז' כ"א) ככל אשר עשה אחאז ואחאז מלך כ"ז שנים ול"ג עשה תשובה הרי נ"ה מלך ושמים לאמון וי"א דיהויקים הרי ל"ה שנים וכנראה זו כאמרה ליחזקאל צננה החמישית לזדקיהו הרי ארבעים סך כולם אישראל ויהודה ארבע מאות ושלשים שנה הרי לארבע מאות שנה ס"ד שמיטין ויוצלות ל"ה שנים הרי ה' שמיטין הרי ס"ט ושנת היוצל האחרונה נחשבה להם לעון שהרי צעונם בלו ממנה הרי שצעים שנים מקודשים של שמיטה שלא שמו' ישראל לפיכך בלו שצעים שנה לקיים מה שנאמר (ויקרא כ"ו) אז תרבה הארץ את שבתותיה כך מפורש צדור עולם וכאן מסיים צדור דברי הימים לפי שאמר למלכות שצעים שנה הולך לומר כאן פסוקים אלו ואל עזרא (תחלתו) להודיענו שככלו אותן שצעים שנה האך חזר בגלגל שחזרו לארץ לכך הולך לומר כאן צננת שנת

באור

מספר לשון מעט) וההכנס גענעניסם רוצה לרמוזו עם מלך הסור קשישא (חלט, גרויקהפֿיג, פֿלון ווייסענע האחרע זיין), והחלף הקוף ביור שכן ממואל אחד כי גיכ"ק הוא ממואל החק וחרבנו לפי הכוונה האלה: (י) לחשחית, שברו וקלקלו, והביאום עדי הבליין והשחמה; (כ) עד מלך, עד שכבש מלך פרס את כבל ומלך עליה: (כא) למלאות, וכו', הכוונה מה שהיו בגולה כפי מספר הימים ההם היה צדרי להשלים דבר ה' וכו'. עד רתה, עד שחרבה הארץ להחפיים על שלא שנה מעבדה שנתה ששמועות ויוצלות כי בהיותם שנים עליה לא קיימו השמעות והיוצלות כחוקן. וראוי לחרבנו לפי פסוק המלה (כיו דחו ואחר חין בעז שרעף דער פֿייעריהרע בענענפֿטיגעט החט). כל ימי השמה, ובהם החרבה כי החמדות השמעות והיוצלות שנה מעבדה כל הימים שהיתה שמה ואין עובדי צד. למלאות, להשלים שצעים שנה של שמועות

nung. 16. Aber sie verspotteten die Boten Gottes, und verachteten seine Worte, und führten seine Propheten irre, bis der Grimm des Ewigen über sein Volk wuchs, daß keine Heilung mehr war. 17. Und er ließ über sie kommen den König der Kasdim (Kaldäer), der brachte ihre Jünglinge durch's Schwert um, im Hause ihres Heiligthums, und schonete nicht des Jünglings und der Jungfrau, nicht des Alten noch des Ergraueten, Alles gab (Gott) in seine Hand. 18. Und alle

כִּי־חָמַל עַל־עַמּוֹ וְעַל־מַעֲזָוָו: (טו)
וַיְהִיו מַלְעָכִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים
וּבְזִזִים דְּבָרָיו וּמַתְעֵתָעִים בְּנִבְיָאָיו עַד
עֲלֹת חֲמַת־יְהוָה בְּעַמּוֹ עַד־לֹאֵין
מִרְפָּא: (טז) וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת־מֶלֶךְ
בַּשְּׂדִיִּים וַיַּהֲרֹג בַּחֲוִרֵיהֶם בַּחֶרֶב בְּבֵית
מִקְדָּשׁ וְלֹא חָמַל עַל־בַּחֲוֹר וּבִתּוּלָה
זָמֵן וַיִּשֶׁשׁ הַכָּל נָתַן בִּידּוֹ: (יז) וְכָל
כְּלֵי בֵּית הָאֱלֹהִים הַגְּדֹלִים וְהַקְּטָנִים
וְאֶצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֶצְרוֹת הַמִּלֶּךְ
וּשְׂרָיו הַכָּל הֵבִיא בָבֶל: (יח) וַיִּשְׂרְפוּ
אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים וַיִּנְתְּצוּ אֶת חֹמֹת
יְרוּשָׁלַם וְכָל־אֲרָמְנוֹתֶיהָ שָׂרְפוּ בָאֵשׁ

*יתיר י'

Geräthe des Gotteshauses, die großen und die kleinen, und die Schätze des Hauses des Ewigen, und die Schätze des Königs und seiner Obersten, Alles brachte er nach Babel. 19. Und sie verbrannten das Haus Gottes, und rissen die Mauer

רשי

דבריו והלעיזו ותעתעו בנביאיו כל כך וגו': (יז) ויעל עליהם את מלך כשדים. שהם אומה שפלה שכאמר (ישעיה כ"ג) הן כשדים עם לא היה וכלן נתקיים (דברים ל"ג) הם קנאוני ולא אל וגו' עד צגוי וכל אכעיסם: ויהרגו בחוריהם צחר צצית המקדש. והשז להם במולס שכתבו ויטמאו את צית ה' ונתקיים מה שאמר (יחזקאל ט') והכו אל תחוס עיניכם וגו' עד לאו וילאו והכו צעיר: ולא חמל על צחור וצתולה זקן וישיש. מה שאין כן מנהג אנשי חיילים כשנולחים צמלחמה והורגים אנשי המלחמה אצל על זקן צחור וצתולה חומלי ומתמלאי רחמים וגם כנזות משה דצינו נתקיימה. (דברים ל"ג) מחוץ תשכל חדז ומחדרים אימה גם צחור גם צתולה וגומר: (יח) וכל

באור

ענין לעב כי והייתי בעיניו כמחשבת ס"א כמחשבת. והמלה הזאת אין לה ריע במקרא כי במקורה היא ארצית. וכל בה רק צננין. חתפפעל, וגם היא מן המלות המהפכות ויחשכלו בה וסופעים י"ע כ"ה. ח"י ויחשכלו בה

בעין קודם הלח"ד וכן בחלמוד בעלבים ועולבים ומתעתעים, משפטו עם ח"י חתפעל ויחשפעתעים ועיניו ענין טעות ועקר שרשו טעה (רד"ק). והדגש בח"י יורה על חסרונם ולרעתו כל חתפעל לפי שהמחשה אחרים מטעה את עמלו ועפ"י מהורגם אשכחית, ולפי כוונתו רחוי לחסרונם (ויח בעטרותאנען. יח עפצטען יח, יח ציחרטען יח בייח דער נחזע הערוק) עד לאין מרפא עד שלא רלה לכפר עוד ועל שהחטא הוא חולי הנפש, אמר לשון רפואה על הכפרים ורבים כן כלשון המקרא ובאופן זה מתורגם פה: (יז) כשדים ענינו תבואר כקפר ריחל. וישש, כלרי כמו ישש בחירק. והוא רב הימים מאוד יותר מן הזקן ומהשכ (רד"ק

לֹא נִכְנַע מִלִּפְנֵי יְרֵמְיָהוּ הַנָּבִיא מִפִּי
 יְהוָה: (יג) וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר
 מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בָּאלֹהִים וַיִּקַּשׁ
 אֶת־עֲרֹפוֹ וַיֹּאמֶן אֶת־לִבּוֹ מִשׁוֹב
 אֶרֶץ־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (יד) גַּם כָּל־
 שָׂרֵי־הַכְּהֲנִים וְהָעַם הִרְבּוּ לְמַעֲוֹל־מַעַל
 בְּכָל תּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם וַיִּטְמְאוּ אֶת־
 בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ בִּירוּשָׁלַם:
 (טו) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם
 עֲלֵיהֶם בִּיד־מֶלֶאכִי הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׁלַח

böse war in den Augen des Ewigen, seines Gottes; er demüthigte sich nicht vor dem Propheten Jeremjahu (der zu ihm redete), aus dem Munde des Ewigen. 13. Auch empörte er sich gegen den König Nebuchadnezzar, der ihn hat bei Gott schwören lassen, und war hartnäckig und verstockte sein Herz, daß er sich nicht kehrte zum Ewigen, dem Gotte Israel's. 14.

*קמ"ן בז"ק *יתיר ו'

der Priester und des Volkes häuften die Vergehungen nach allen Gräueln der Völker, und verunreinigten das Haus des Ewigen, welches er geheiligt in Jerusalem. 15. Und es sandte der Ewige, der Gott ihrer Väter, an sie durch seine Boten, förderlich sandte er sie, denn er schonte seines Volkes und seiner Woh-

Auch alle Obersten

רש"י

מתניה דודו תחתיו ויסס את שמו לדקיהו ודקיהו של יהויכין: (יב) ויעש הרע. מהו הרע שלא נכנע לפני ירמיהו הנביא מפי ה' כמפורש (צירמיה ל"ח) ויאמר ירמיה אל דקיהו כה אמר ה' אלהי הכזאות אלהי ישראל אם יאל תלא וגומר עד דואב אני את היהודים וגומר חזן מחטא זה לא חטא אלא צוה שלא שמע לדברי נביא מפי ה' ושעבד על שבעת נבוכדנאצר אצל תנועותיו והנמלא עליו על יהויקים לא הרע לעשות. מפי ר' אליעזר דר משלם זל": (יג) אשר השביעו צאלהים. כמפורש ציחוקאל אמר לא לצי המרי וגו' וכל הפרשה נאמרה על יהויכין ודקיהו שם ויקח מלך' וסריה ויצא אתם אליו צאלה וכל יהויכין וסיעתו (סס) ויקח מזרע המלוכה ויכרות אתו דרי' זה דקיהו: (יד) גם כל שרי הכהנים להורות את ישראל כדכתיב (דברים כ"ד) ככל אשר וידור אתכם הכהנים והלוים ולא כהנים הדיוטות למחות אלא שרי הכהנים שהיכולת צידם למחות ולא מיחו ויטמאו את צית ה' צקוליהם אשר הקדיש צירושלים. לשכן שמו שם לעולם: (טו) וישלח ה'. כל זה דקיהו שלם תאמר לא התרה זהם לשון מדרכיהם הרעה אלא לאלתר ויעדרף לעד אפו לכך נאמר וישלח אלהי אבותיהם עליהם ציד מלאכיו והתרה זהם לשון מדעתם ולא פעם אחת צטבה או צחודש אלא צכל ווס ווס השכם ושלוש: כי חמל על עמו ולא חפץ צמיתתן: ועל מעונו. על דירת צית המקדש שאפי' מלך צטר ודם חומל על עמו ועל צית מדורו מלהחדיצ: (טז) ויהיו מלעצי' צמלאכי אלהים. צשלוחי הקצ"ה וצווי דצרינו של הקצ"ה שודאי הדין עמו שאפי' שלוחי צטר ודם אין מצוין אותן ויראי' לעצור על לווי צין לרע צין לטוב ועמו צו

באור

מלכים (סס י"ז) אלא שהקרוכים יקראו אחים את לוע אחיו (בראשית י"ד) (רד"ק): מפי וכו', אשר נכח לו מפי ה': (יג) אשר השביעו, להיום לו לעבד: (טו) וישלח, דבריו. השכם ושלוש, מילת השלש לענין צחודש וצקידות. כי חמל וכו', חסל אולי יסונו מדרכיהם הרעים ולא יאבדו הם והבית לא יחרב: (טז) מלעכים,

Babel, und gab sie in seinen Tempel, zu Babel. 8. Und die übrigen Begebenheiten Jehojakim's, und seine Gräueln, die er that, und was auf ihm gefunden worden, das ist geschrieben in Buche der Könige von Israel und Jehuda, und sein Sohn Jehojachin ward König an seiner Stelle. 9. Acht Jahre alt war Jehojachin, als er König ward, und drei Monate und zehn Tage regierte er in Jerusalem, und that was böse war in den Augen des Ewigen. 10. Und nach der Rückkehr des Jahres, sandte der König Nebuchadnezar, und ließ ihn gegen

Babel bringen, sammt den kostbaren Geräthen des Hauses des Ewigen, und machte seinen Bruder (eigentlich Onkel) Zidkijahu zum Könige über Jehuda und Jerusalem. 11. Ein und zwanzig Jahre alt war Zidkijahu, als er König ward, und elf Jahre regierte er zu Jerusalem. 12. Und er that, was

נְבוּכַדְנֶאצַּר לְבָבֶל וַיִּתְּנֵם בְּהִיבָלוֹ
בְּבָבֶל: (ח) וַיֵּרֶד דְּבָרִי יְהוֹיָקִים
וַתֹּעַבְתִּיו אֲשֶׁר-עָשָׂה וַהֲנַמְצֵא עָלָיו
הַגָּם בְּתוֹכִים עַל-סֶפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וַיְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו:
(ט) בֶּן-שְׁמוֹנֶה שָׁנִים יְהוֹיָכִין בְּמַלְכוֹ
וַיִּשְׁלַח חֲדָשִׁים וְעֶשְׂרֵת יָמִים מַלְךְ
בִּירוּשָׁלַם וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(י) וּלְתִשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ
נְבוּכַדְנֶאצַּר וַיָּבֵאֵהוּ בְּבִלְהָ עַם-כְּלִי
חֲמֹדַת בֵּית יְהוָה וַיִּמְלֹךְ אֶת-צִדְקִיָּהוּ
אָחִיו עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: (יא) בֶּן-
עֶשְׂרִים וָאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְּמַלְכוֹ
וָאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מַלְךְ בִּירוּשָׁלַם:
(יב) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהָיו

רשי

זשגת הדציעית ליהויקים צן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונה לנבוכדנאצר:
(ח) ותועבותיו. שאל על אמו: והנאלא עליו. כתוצת קעקע: (י) ולתשובת השנה.
סהבלה יהויקים: עם כלי חמדת צית ה'. דזרים החמודים אותם לקח והשאר הכיח עד
בלות נדקיהו אז לקח הכל עמו וזמלכים (צ' כ"ד) מפורש שאל יהויכין מלך יהודה על
מלך צל וגו' וימלך נדקיהו אחיו. אחיו של יהויקים וכן (צמלכים סס) וימלך מלך צל את

באור

היה צמלכים צ' כ"ד חי ז'. להוליכו, פירוש והוליכו כמו להרגו בערמה וסרגו (רד"ק): (ח) והנמצא
עליו, מחזעבותיו שששה בסקר ונהגלו לאחר זמן. וי"ת החטאים שמלכו בו כני אדם לחייב אוחו (וועססען
ער סולדיג בעפונדען ווירדען): (ט) בן שמונה שנה, וצמלכים כחוב בן שמונה עשרה שנה (בי כ"ד חי)
עייך הבאר שם: (י) ולתשובת השנה, עניני מבואר בסקר (ש"ב י"א ח'). ויביאהו ככלה, וצמלכים סס
כחוב שאל אליו מעלמו להמסר בירו. צדקיהו אחיו, דודו היה כמו שכתוב באלתם קמר היה ביחוסים ובסקר

מֶלֶךְ-מִצְרַיִם אֶת-אֲלִיקִים אָחִיו עַל-
 יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וַיִּסַּב אֶת-שְׁמוֹ
 יְהוֹיָקִים וְאֶת-יֹאחָז אָחִיו לָקַח גָּבוֹ
 וַיְבִיֵּאֵהוּ מִצְרַיִם: ^(א) בֶּן-עֲשָׂרִים
 וַחֲמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמָלְכוֹ וְאַחַת
 עֲשָׂרָה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וַיַּעַשׂ
 הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהָיו: ^(ב) עָלִיו
 עָלָה גְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
 וַיֹּאסְרֵהוּ בַּנְּחֻשְׁתַּיִם לְהֵלִיכוֹ בְּבִלְהָ:
 וּמִבְּלִי בֵּית יְהוָה הֵבִיֵּא ^(ג)

(Talente) Silber und einem Rifar (Talente) Gold. 4. Und der König von Egypten machte seinen Bruder Eljakim zum Könige über Jehuda und Jerusalem, und wandelte seinen Namen in Jehojakim, und seinen Bruder Joachas nahm er, Necho, mit sich und führte ihn nach Egypten. 5. Fünf und zwanzig Jahre alt war Jehojakim als er König ward,

und elf Jahre regierte er zu Jerusalem, und er that, was böse war in den Augen des Ewigen, seines Gottes. 6. Es zog wider ihn Nebuchadnezar, der König von Babel, und er band ihn mit Ketten, um ihn gen Babel zu führen. 7. Und von den Geräthen des Hauses des Ewigen brachte Nebuchadnezar nach

רש"י

גבה צדלה צארן חמת. צירוסלים. ממלך צירוסלים: ויענש את הארץ ליתן מסי' דובמא וענשו אותו מאה כסף (דברים כ"ג): (ד) ויסב שמו יהויקים. כך דרך המלכים והשרים שמכני' למשרתיהם שם שהם רואים דובמא (צדאשית מ"ה) ויקרא פרעה שם יוסף ונאמר וכן (צמדצד) ויקרא משה להוסע צן נון יהוסע וכן (דניאל ה') וישם שר הסדסים שמות ונאמר והכל כדי להודיע שהוא מושל צו לכנות לו שם כדלנו: ויסב את שמו יהויקים למה קרא שמו יהויקים למעלה מפרוש כי לאחר שהרג פרעה יאשיהו המלך מלך והעניש' להם עוצר: (ו) עליו עלה נצובדנאצר. כי לא יכול פרעה לזאת מאדנו כמו שכתוב (צמלכים ז' כ"ד) ולא הוסיף עוד מלך מצרים לזאת הרצועית צדכמיה על נהר פרת מצרים עד נהר פרת כל אשר למלך מצרים שנלח צסנה הרצועית צדכמיה על נהר פרת כמפורש (צירמיה מ"ה): להוליכו צצלה. ולא הוליכו ממנו אלא צדרך מת והסליך צצלתו וכן ציצא (ירמיה' כ"ג) קצורת חמור יקצר סחור והסלך מהללח לשערי ירושלם והיכן קצורת חמור צמעו הכלל וכן מוכיח (צמלכים ז' כ"ד) וישב יהויקים עם אצותיו ולא כתב ויקצרהו: (ז) ומבלי צית ה'. ומקאת כלי צית ה' ועל זה כתנצא ירמיה (כ"ו) כי זה אמר ה' לצאת אלהי ישראל על הכלים הנותרים וכו'. ומקסה צסדר עולם צסנש שלט למלכות יהויקים מלך יהודה ויתן ה' צידו וכאן מוכיח שהיה צי"א למלכו ומה ת"ל צסנה שלט למדרו שנאמר (צמלכים ז' כ"ד) ויהי לו יהויקים עוצר ב' שנים וישב וימדרו צו ב' שנים וצסנת ג' למדרו עלה עליו והיא שנת שמונה לנצובדנאצר דאמר מר שנה ראשונה צסנש כינוה שניה צסנש יהויקים וב' שנים עזרו וב' שנים מרד צו והוא לא מלך כי אם צסנת ד' ליהויקים שנא' (ירמיהו כ"ה)

באור

צירוסלים וכן כתוב צמלכים (רד"ק) וצמנומי לפי המלה ומכל מקום ענינו כן. ויענש וכו', על שהמליכו יהואחז לפני יהויקים אחיו הגדול ממנו, אשר לו משפט המלוכה: (י) עליו עלה, מקום הספור

Klagelied auf Jaschijahu an, und alle Sänger und Sänginnen sprachen in ihren Klageliedern von Jaschijahu, bis auf diesen Tag, und man machte sie zum Gesek in Israel (führte die Todesfeier Jaschijahu's durch jährliche Abhaltung dieser Klagelieder ein), und sie sind geschrieben in den Klageliedern. 26. Die übrigen Begebenheiten Jaschijahu's und seine frommen Thaten, wie sie vorgegeschrieben sind in der Gelehrte des Ewigen. 27. Und seine Begebenheiten, die ersten und letzten, sind beschrieben im Buche der Könige von Israel und Jehuda.

36. 1. Da nahm das Volk des Landes Jehoachas, den Sohn Jaschijahu's, und machten ihn zum Könige an seines Vaters Stelle zu Jerusalem. 2. Drei und zwanzig Jahre alt war Joachas, als er König ward, und drei Monate regierte er in Jerusalem. 3. Und der König von Egypten setzte ihn ab zu Jerusalem, und belegte das Land mit einer Strafe (Schagung) von hundert Sikar

דברי הימים ב לה לו

יִאֲשִׁיחֵהוּ עַד-הַיּוֹם וַיִּתְּנוּם לַחֶק עַל-יִשְׂרָאֵל וְהֵנָּה פְתוּכִים עַל-הַקִּינוֹת: (כו) וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יִאֲשִׁיחֵהוּ וַחֲסָדָיו בְּכַתוּב בְּתוֹרַת יְהוָה: (כז) וַיְדַבְּרוּ הָרָאשִׁים וְהָאַחֲרָנִים הֵנָּה פְתוּכִים עַל-סֵפֶר מַלְכֵי-יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה:

לו (ב) וַיִּקְחוּ עִם-הָאָרֶץ אֶת-יְהוֹאָחַז בֶּן-יִאֲשִׁיחֵהוּ וַיְמַלִּכֵהוּ תַּחַת-אָבִיו בִּירוּשָׁלַם: (ג) בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה יוֹאָחַז בְּמַלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם: (ד) וַיְסִירֵהוּ מֶלֶךְ-מִצְרַיִם בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲנֵשׂ אֶת-הָאָרֶץ מֵאָה כֶּבֶד-כֶּסֶף וְכֶבֶד זָהָב: (ה) וַיְמַלֵּךְ ת"א רתר ונר' סנהדרין י"ח ז':

רש"י

(ס) לתנות לזת יפתח הגלעדי ארצות ימים זשנה: והם כתוצים על הקינות על ספר הקינות: (כו) וחסדיו ככתוצ תורת ה' (וצמלכים ז' כ"ג) כתוצ וכמהו לא היה לפניו מלך וזהו שאמר כאן הנם כתוצים על ספר מלכי ישראל ויהודה: לו (א) וימליכוהו תחת אביו. אע"פ שהיה יהויקים אחיו גדול ממנו כ"א חדשים: (ג) ויסירהו מלך מצרים צירושם. מצואר (צמלכים ס) היטעז ויאסדרוהו פרעה

בארור

הספר בשיר ומליה, ואשר זה לזד אם מחובר אליו השם קינה לנשוא הפעול כמו ויקון דוד אם הקינה (ש"ב ח' י"ז), עיין בצורי סס. לכן דעתי לומר שהוא ענין ילה ואמינות לזד בלי שיר ויסורגם (עם קלוגטע ירמיהו, ונברגווי נעמי אחר שאר מפרשים ומעתיקים. השרים והשרות, שניהם כשצלת (בש"ן ימיה) ענין שירה (רד"ק). ויתנום, לחק. קבעו למונה בישאל להזכיר מיתם יאשיהו בכל שנה ושנה בקינותיהם אשר שורדי בנים מיוחד להם. על הקינות, בספר הקינות: (כו) ודבריו, לפי שהפסיק בנחם בדברים הטעלים חזר על ענין הראשון כדרכו במקרא:

לו (א) הספור יהיה נמלא בנ"ב (כ"ג ל' ל"ה) ושם מובאר: (ג) ויסירהו וכו' בירושלים, פירושו ממלך

דברי הימים ב לה

דְּבָרֵי נָכוֹ מִפִּי אֱלֹהִים וַיָּבֹא לְהִלָּחֵם
בְּבִקְעַת מִגְדוֹ: ^(כג) וַיְדוּ הַיָּרִים לַמֶּלֶךְ
וַיֹּאשִׁירוּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַעֲבָדָיו
הַיַּעֲבִירוּנִי כִּי הִחֲלַתִּי מָאֹד:
^(כד) וַיַּעֲבִירוּהוּ עֲבָדָיו מִן־הַמֶּרְכָּבָה
וַיַּרְכִּיבֵהוּ עַל רֶכֶב הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לֹ
וַיִּלְכְּדוּהוּ יְרוּשָׁלַם וַיָּמָת וַיִּקְבְּר
בְּקִבְרוֹת אֲבֹתָיו וְכָל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
מִתְאַבְּלִים עַל־יֹאשִׁיָּהוּ: ^(כה) וַיִּקְוֹנ
יִרְמְיָהוּ עַל־יֹאשִׁיָּהוּ וַיֹּאמְרוּ כָל־
הַשָּׂרִים וְהַשָּׂרוֹת בְּקִנּוּתֵיהֶם עַל־

wandte sich nicht ab von ihm, sondern verstellte sich, um gegen ihn zu streiten, und hörte nicht auf die Worte Necho's aus dem Munde Gottes, und kam Krieg zu führen in's Thal Migdo. 23. Da schoßen die Schützen den König Salschijahu, und der König sprach zu seinen Knechten: Führet mich hinweg, denn ich bin sehr erkrankt (durch die Verwundung). 24. Und seine Knechte brachten ihn weg vom Wagen, und

תִּא וַיִּדְרוּ הַיּוֹרִים וּבִי"מ ק"צ, כ"ב. סנהדרין ו', י"ח:

setzten ihn auf seinen zweiten Wagen, und führten ihn gen Jerusalem, und er starb, und ward begraben in den Gräbern seiner Väter, und ganz Jehuda und Jerusalem trauerten um Salschijahu. 25. Da stimmte Jermejahu ein

רשי

שאמר לו מפי אלהים כי כן אמר ישעיה וסנכמתי מזרים צמלרים וזהו סימך הקליר כלה המוניו ללכת ארס נהדים למען לא תעזר חרצ כל שהוא צמלרים לא שמע לחוזה וישו צמלרים כי נכזרה גזירה לסכסך צמלרים: (כד) על דכז המשנה לפי שדרך המלך לרכוב על שני מרכצות הראשונ' עיקר ואם ילטרך יש צמניה דראשונה ילא לפניכם וכשחלי דרכיוצוהו על דרכז המשנה: (כה) ויאמרו כל השדים. ל' שירה משוררים כי גם שירה וקניה צקול ח' נאמר' עליו ניצא עמוס והצאתי את השמש צמלרים והשכמתי לארץ ציום אור זה יומו של יאשיהו שמת צן ל"ט שנים צחלי ימיו דכתיב (תהליה ל') ימי שנתינו צהם שצעים שנה וכתב (עמוס ח') והפכתי חניכם לאצל וכל שיריכם לקינה ושמתיה כאצל יחיד ואחריתיה כיום מר וזהו שאמר ויאמרו כל השדים והשדות צקינוותיהם וכל יהודה וירושלים מתאצלים עליו: ויתכס לחוק. כשמזדמן להם שום לעד וצמיה שהם מתקונני' וצוכי' על המאור' הם מזכירים זה העדר עמו דובמא צט' צאז שמוכירים קינות על הכרובים צבזירת שאידעו ציעינו כן יציון על יום מות יאשיהו דובמא (סופטי' י"א) ותהי חק ציסדאל ובומר דובמא

באור

(כב) כי להלחם בו החפשי, החפשי לצויו ולדש בגדי מלחמה להלחם בו (ד"ק). וכן מחורגס, ומלח כי אינו לנחיתה עמם כי אם הכוראחו לפעמי כעמם אלא (ואנדרעו). ולא שמע, כפל ענין לחוק. וי"ח כי לנחיתה עמם למה שאמר ולא הפך וכו' וענין החפשי על העלמה והספחה הדעם והמשנה ומעמקים ווי"ו יך יעבר נוק פערסטעלשע, חוק חיהק חלוגרייטעו, אך זה רחוק מן האמת וקרוי לדרוש: (כג) החליתי. כמשמעו נעשיתי חולה מאך ע"י מכת היריה וקשה לי לרכוב על המרכבה: (כד) רכב המשנה. השניה ההולכת אלא מרכבתו הרהה יותר לרכוב בה בעת מחלתו: (כה) יסונן ימיהו, הוראחו עטם דכ"י

Jehuda und Israel, das sich da befand, und die Bewohner von Jerusalem. 19. Im achtzehnten Jahre der Regierung Jashijahu's ward dieses Pesach = Fest gehalten. 20. Nach allem diesem, daß Jashijahu das Haus hergestellt, zog Necho, der König von Egypten heran, Krieg zu führen wider Sarmisch am (Strome) Berat, und Jashijahu zog ihm entgegen. 21. Und er sandte zu ihm Boten und ließ sagen: Was hab ich mit dir zu schaffen.

(ט) בַּשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּת יִאֲשִׁיָּהוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה: (ז) אַחֲרֵי כָל־זֹאת אֲשֶׁר הָכִין יִאֲשִׁיָּהוּ אֶת־הַבַּיִת עָלָה נָכוֹ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהִלָּחֶם בְּכַרְכְּמִישׁ טַל־פָּרַת וַיֵּצֵא לִקְרֹאתוֹ יִאֲשִׁיָּהוּ: (ח) וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מַלְאָכִים לֵאמֹר | מֶה־לִּי וְלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־עָלֶיךָ אַתָּה הַיּוֹם כִּי אֶל־בֵּית מִלְחָמָתִי וְאֱלֹהִים אָמַר לְבַהֲלֵנִי חֲדַל־לָךְ מֵאֱלֹהִים אֲשֶׁר־עָמְי וְאֶל־יִשְׁחִיתָךְ: (כ) וְלֹא־הִסָּב יִאֲשִׁיָּהוּ פָנָיו מִפָּנָיו כִּי לְהִלָּחֶם־בּוֹ הִתְחַפֵּשׂ וְלֹא שָׁמַע אֶל־

König von Jehuda? Nicht wider dich (komme ich) heute, sondern gegen das Haus meines Krieges (das Haus, welches immer gegen mich kriegerisch gesinnt ist), und Gott sprach zu mir (den Befehl aus), mich zu beeilen, laß ab von dem Gott, der mit mir ist, daß er dich nicht verderbe. 22. Abrr Jashijahu

רשי

וְטָה לָלוֹי' לְהַכִּין לָהֶם וּלְשֹׁלֹחַ לְכָל אִישׁ וְאִשׁ לְפִי אָכְלוּ: (ב) אַחֲרֵי כָל זֹאת אֲשֶׁר הָכִין יִאֲשִׁיָּהוּ אֶת הַבַּיִת עָלָה נָכוֹ מֶלֶךְ מִצְרַיִם. הַפֶּסַח קוֹצֵל וּמִתְקוֹן עַל יִאֲשִׁיָּהוּ שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לוֹ כִּסּוּם לְחִזְקִיָּהוּ שֶׁכָּתַב צוֹ אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֵמֶת זֶה סִכְרִיז עַל חִזְקִיָּהוּ וְנַעֲשֶׂה לוֹ כִּסּוּם. לְהִלָּחֶם בְּכַרְכְּמִישׁ עַל פָּרַת עַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר כְּדִתִּיז (בְּמַלְכִּים ז' כ"ג) וְרָלָה לַעֲזוֹר דֶּרֶךְ א"י עָלָיו וּפְדֵרָה נָכוֹ לֹא הָיָה יוֹכֵל לָנֶחַ עָלָיו דֶּרֶךְ נֶהַר פָּרַת וְאִם לֹא יַעֲזוֹר דֶּרֶךְ א"י שְׁהָרִי מִלְּרִים מִדְּרוֹמָה שֶׁל א"י. וְנֶהַר פָּרַת צִלְפֹּנוֹ שֶׁל א"י: וַיֵּלֶךְ לִקְרֹאתוֹ שְׂדֵרָה וְחָדַר לֹא תַעֲזוֹר צִלְרֶכֶס (וַיִּקְרָא כ"ו) אִפִּי חֲרַצ שֶׁל שְׁלוֹם לֹא תַעֲזוֹר צִלְרֶכֶס וְלֹא יֵדַע חֲטָא לִינִי הַדּוֹר אֲשֶׁר אַחֲרֵי הַדֶּלֶת קָמוּ לְסִדּוֹר כִּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּמִסְכַּת תַּעֲנִית: (כב) וְלֹא שָׁמַע אֶל דְּבָרֵי נָכוֹ מִפִּי אֱלֹהִים.

באור

לְהִלָּחֶם בְּכַרְכְּמִישׁ. עִיר יוֹשְׁבֶת עַל יַד נֶהַר פָּרַת וְנִקְרָא בְּפִי רִשְׁמוֹ קוֹרוֹם הַעֲמִים (לִירְלֵעִיזוֹן, לַעֲרֻקוֹיזוֹן) חִינֵנֶה בְּעִירֵיהֶאטַע עֶשְׂטַסַּט סְטִיטֶר חוּיָל דַּעַר חֶסְטִיטֶט דַּעַס פָּרַח חֶסֶן חִינֵנֶסְטֶס דַּעַס (כב) חִין דַּעַנְטֶסְבֶּען) חוּיָל חִינֵנֶר פֶּחֶס פָּרַח חוּנֶר כֶּבֶר גַּעבִילֶדֶטֶטֶן חִינֵנֶל גַּעלֶעגֶטן חוּנֶר גַּעַהר עֶשְׂטַס עַל פָּרַת. קוֹמֶד לִנְהַר פָּרַת וּבְמַלְכִּים שֶׁסֶ כְּמוֹת נֶהַר: (כא) מֶה לִּי וְלָךְ. עֵינִן הַמְלִילָה הַזֹּאת מִבְּאֹר־בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל. בֵּית מִלְחָמָתִי. קָרָא כִּן חוּיָנוֹ מֶלֶךְ אֲשׁוּר שֶׁהוּא מִסְכָּל חִלְיָן שְׂמִיד לְלִחוּם גְּבוּר מִלְחָמוֹת: וְלִהְלָחֶם שְׂמִיד לְרֶךְ לַעֲזוֹר דֶּרֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְמַלְכִּים שֶׁסֶ כְּמוֹת כְּפִירוֹת עַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר. וְכִן מִחוּרָגֶס מֶה אֲשַׁכְּחֶה. וְיִיֵּז אֶל מִקְוֵם מִלְחָמָתִי נֶהַר פָּרַת (וְחִנֵּדֶרֶן חוֹ) דַּעַן בַּעֲטִימֵאטֶטֶן חֶרֶטַע (חֶסֶן חִינֵנֶסְטֶס) חִינֵס חִיין קִרְיֶעג). לְבַהֲלֵנִי. לְהַסִּיב וְלִחְרֹם (רד"ק). מֵאֱלֹהִים. מִחוּלָּקָה בְּרִח"ל אִם הוּא קִדֵּשׁ לוֹ חוּל, וַיֵּלֶךְ כִּי שְׂמִיָּסָה שְׂדֵרָה וְכִן בְּרָחַח מִנְּהָ שְׂמִיָּסָה אֶל אֱלֹהִים וְחִלְיָן מִפִּי יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא הָיָה לוֹ לְהִלָּחֶם בְּכַרְכְּמִישׁ (סר"ל):

bote David's, Ahas'e, Heiman's und Bedeutung's, des Sehers des Königs, und die Thorhüter in jegliches Thor; sie hatten nicht nöthig zu weichen von ihrem Dienste, wie ihre Brüder, die Leviten, für sie bereiteten (das Pesach). 16. Und so ward der Dienst des Ewigen an demselben Tag in Ordnung verrichtet, daß man das Pesach (Ueberschreitungs = Opfer) machte und Ganzopfer auf dem Altar des Ewigen darbrachte, nach dem Gebote des Königs Taschijahu. 17. Und es hielten die Kinder Israhel's, die sich da befanden, das Pe-

18. Und es war kein solches Pessach-Fest gehalten worden in Israel seit der Zeit des Propheten Samuel's; und alle Könige von Israel machten kein solches Pessach, wie Asaßijahu gemacht und die Priester und die Leviten und ganz

דעם

ונעשו כולם פסח יחד לשם שמים צירושלים וזהו לא נעשה כפסח הזה לה' צירושלים ופתרון זה מטעה אותי מאוד ולא כדאי לי כפי נמי להחזירן ידמי' לי' שצעים ויאשיהו מלך עליהם צירושלים היאך יכול להיות שלא עשו כפסח הזה כל ימי השופטים וצימי שמואל הדואה וצימי דוד ושלמה שהיו ישראל שרוין על אדמתם שלום ושקטים ולא היה להם אלא מלך אחד והיה לבם לשמים אך כך פתרונו וכך פתד לי רבי אלעזר צד משלם ז"ל ולא נעשה פסח כמוהו מעולם שיתן המלך והשדים צהמות לפסחיו' די ספוקס וצקר לשלמי חגיגה

באר

לפס לורך לסור מעבודתם להכיין פסחיהם כי וכו': (פס) ו**חבון** וכו', ענינו מפורס למעלה פסוק י', חזק וחד
המקרא לכפול הענינים העקריים ונפרעו בקור הפסחור לקיים בזה השחיתול, להסיר אחרות הכללי בקפדור מעשה
באשר העיריות ג' כנה פעמים (י) **המצאית**, בירושלים, וראת חז המותר ר"ל הקרבנות שנקטפות
בכל יום ועובות רחוקה ושלמי חגיגה: (יח) **ולא** נעשה פסח. עיין באורנו (ומלכים ב' כ"ב). **מימ** שחלש
הבדיל. לפי שכן שחלש החזיר ישראל לחזעב וקבלם המעפסה (כדברי רש"י סס) וחסרונם יונקו ויפקדם מנהלים
(ש"א ע"ד ד') באשרי פסחיהם כלומר זמן פסח היה וידע מנסים ע"י בולה שהיזיל כח אחר ואחר כפי' ים מפרסמים
סס. **מלכי** ישראל, שחור דוד המלך שהיו סס מלכי ישראל: (כ) **נכר**, פרעה כנה מלכיהם: (כ"ב) **כ"ב** (כ"ב).

schah's, und also (thaten sie) auch den Kindern. 13. Und bereiteten das Besach (Ueberschreitungs=Opfer) am Feuer nach der Vorschrift, und das Geheiligte (Fleisch des Freudenopfers) kochten sie in Töpfen, und in Kesseln und Pfannen, und brachten es eilend den Söhnen des Volkes. 14. Und darnach bereiteten sie

הַפֶּסַח בְּאֵשׁ בְּמִשְׁפַּט וְהַקֹּדְשִׁים בְּשָׁלוּ בַּסִּירוֹת וּבַדֹּדִים וּבַצִּלְחֹת וַיִּרְצוּ לְכַד־בְּנֵי הָעָם: (יד) וְאַחֵר הִכִּינוּ לָהֶם וּלְכַהֲנָיִם כִּי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן פָּהֲעֵלוֹת הָעוֹלָה וְהַחֲלָבִים עַד־לֵילָה וְהַלֵּוִים הִכִּינוּ לָהֶם וּלְכַהֲנָיִם בְּנֵי אֶהֱרֹן: (טו) וְהַמְשֻׁרָרִים בְּנֵי־אַסָּף עַל־מַעֲמָדָם בְּמִצּוֹת דָּוִיד

für sich und für die Priester, die Söhne Ahron's (waren beschäftigt) mit den Opfern der Brandopfer und der Fettstücke bis in die Nacht, und darum bereiteten die Leviten für sich und für die Priester, die Söhne Ahron's, zu. 15. Und die Sänger, die Söhne Asaf's, waren in ihre Stellung nach dem Ge-

רשי

כמשפטו ללי אש (שמות י"ז): וירדו לכל בני העם. הלויים ונשכינו לכל ישראל אחד כך הכינו להם הלויים לעזמם ולכהנים שלא הי' להם פנאי להכין: (טו) חוזה המלך. כל אחד ואחד הי' חוזה: ולא נעשה פסח כמורו. (וצמלכים ז' כ"ג) כתיב כי לא נעשה כפסח הזה ימינו השופטים מיום שנחלקו ישראל לשתי ממלכות סדר עשרת שצטים מעל מלכי יהודה וישליטו עליהם מלך לדם שכל הימים שהיו לפני גויס היו שצט יהודה וצנימן עושי' פסח לשם ה' צידוטים ואילו לשם ע"א צצית אל וצדן דצ זה לא אירע כל ימי השופטים שנחלקו ישראל לשתי משפחות ולא היה להם לכל דור ודור רק שופט א' ואותו השופט היה מכריחם ללכת צדך ה' כמפורש צופטים והיה ה' עם השופטים והושיע' מיד אוציהם כל ימי השופט וכל י' השצטים היו הולכים לשילה ועושים פסח לשם ה' וכפסח הזה לא נעשה כל ימי מלכי ישראל ויהודה יחד עושים פסח אזל צימי יאשיהו שכצד פסק מלכות י' השצטים ומשהחזיר ירמי' י' השצטים לא המליכו עליהם עוד מלך אלא יאשיהו מלך עליהם

באור

מוכיח על פירושו כי לפירוש האחרים שהעולה כמשמעו יהיה זה שפת יחר: (יג) ויבשלו, כל לשון בשול כשר הכתוב במקרא הוא פ"י מים ב"ש (ק"לע"ו), חוץ ומה שפירושו ויללו, ולפיכך אחר המשפט להודיע כי ללי אש הוא וטאר קדשים בשול בשמים וכו' (רד"ק בספר השרשים) ובפירושו כצד לא מלאנו במקום אחר לשון בשול וללי, וטכח פסוק ערוך וּבִשְׁלָה ואלתה (דברי ט"ז ז') הנאמי אלל הפסח והוא ללי אש אע"פ שלא כתוב בו אש.

עיין רש"י שם (ועיין חוסי' חולין ל"ו ע"ב) ומהה אני על הרמז"מן שהעתיק שם (באר מחצ"ע), כי הפסדון זה כולל גם בשול בשמים כדבריו בצאור (שמות י"ב ע') והפסח אקור בזה, ויראוי לרמזנו (ברחטען קדער גאר מחצ"ע דורך ברחטען), כדי שלא יהיה מקום לעשות לחמדים שהוא בשול בשמים. וגם על הרצ"ע קשה זה. וחקדשים, כשר השלמים. בְּדֹדִים, הנפרד דוד בשורק וקטלו צהנעה הו"ו כמו שוור שוורים ופירושו

קדרות (רד"ק). וּבַצִּלְחֹת, הנה המורם הדגש כי היה ראוי צִלְחֹת כמו מן מַבְשֶׁת מַבְשֶׁת (ס"ב) וענינו קערה (סיססעו) והרבוני פה אחר רוב המעתיקים. ואולי צִלְחָה משקל אחר כנוי למחמה. וַיִּרְצוּ, חוליני צמודה אח הכשר לפני העם: (יד) בהעלות, היו עוקקים בהקרבנה העולות והאימורים. הכינו להם, ולזה היו הלרים מכנים לעזמם ולכהנים: (טו) כמצות דוד, צהלולים שחקן דוד ואסף וכו'. איז להם, לא היה

לָעַם לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם הָרִימוּ חֲלָקֶיהָ
וַיִּזְכְּרֶיהוּ וַיַּחֲיֵאל נְגִידֵי בֵּית הָאֱלֹהִים
לַכֹּהֲנִים נָתַנוּ לַפִּסְחִים אֲלָפִים וּשְׁשֵׁ
מֵאוֹת וּבָקָר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: (ט) וְכֹנְנֶיהוּ
וַשְׁמַעְיָהוּ וַנְּתַנְאֵל אָחִיו וַחֲשַׁבְיָהוּ
וַיַּעֲיָאֵל וַיִּזְכֹּר שְׂרֵי הַלְוִיִּם הָרִימוּ
לַלְוִיִּם לַפִּסְחִים חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וּבָקָר
חֲמֵשׁ מֵאוֹת: (י) וַתִּכּוֹן הָעֲבֹדָה
וַיַּעֲמְדוּ הַכֹּהֲנִים עַל־עֲמֻדָם וְהַלְוִיִּם
עַל־מַחְלְקוֹתָם כְּמִצְוַת הַיְיָ:
(ב) וַיִּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח וַיִּזְרְקוּ הַכֹּהֲנִים
מִידָם וְהַלְוִיִּם מִפְּשִׁימָיִם: (ג) וַיִּסִּירוּ
הָעֹלָה לְתֹתָם לְמַפְלְנוֹת לְבֵית־אָבוֹת
לְבְנֵי הָעָם לְהַקְרִיב לַיהוָה בְּכָתוּב
בְּסֵפֶר מֹשֶׁה וְכֵן לְבָקָר: (ד) וַיִּבְשְׁלוּ

* יתיר ו'

Obersten steuerten dem Volke freiwillig bei, den Priestern und den Leviten; Chilkijahu und Secharjahu und Zechiel, die Vorsteher des Gottes-Hauses, gaben den Priestern zu Besach-Opfern zwei tausend sechs hundert, und Kinder drei hundert. 9. Und Chenanjahu, Schemajahu, Netanel, seine Brüder, und Chaschabjahu, Seiel und Josabad, die Obersten der Leviten, steuerten den Leviten zu Besach-Opfern fünf tausend und fünf hundert. 10. So ward der Dienst in Ordnung verrichtet, und die Priester standen an ihrer Stelle und die Leviten nach ihren Abtheilungen, nach

dem Gebote des Königs. 11. Und sie (die Leviten) schlachteten das Besach (Ueberschreitungs-Opfer), und die Priester sprengten (das Blut) aus ihren Händen, und die Leviten zogen (die Haut) ab. 12. Und sie sonderten das ab, was ganz geopfert werden muß (um sie [die Ueberschreitungs-Opfer] zu geben nach den Abtheilungen der Stammhäuser der Söhne des Volkes), dem Ewigen zu opfern, wie geschrieben steht in der Gesetzlehre Mo-

רשי

זין לאן זין כזשים זין עוים. וזקר שלשת אלפים. לשלמי חגיגה: (יג) ויבשלו הפסח.

באור

חגיגה וכן כחזר בחזרה הנחם פסח לה אלהים לאן וזקר וכו' (דברים ע"ו ב') לאן לקרנן פסח והזקר לחגיגה ולשלמים: (ה) לעם, וחזר ומפרט שהם לכהנים וללוים: (ז) ותכון העבודה, נעשים העבודה הזאת בתקון ובהכנה, וכמוהו וחסון לעבודה בית ה' ולעיל כ"ט ל"ה) עיין הנחזר סס: (יא) וישהטו, הלויים כי השמיטה הכרה בזרים. מידם, עיין הנחזר (לעיל ל' ט"ז): (יב) העולה, מכל פסח הסירו דבר העולה מומנו על המחנה והם האומרים ובאופן זה מתורגם אשכנזים. ודעה חזקי עמים שהוא כממשנו קרן עולה. ומעתיקים (חזקו יח וזנדרטען דיא בראנדעפער אב חזק יח לו געבען לתחם, לפי פירושו ענינו לחם הפסחים וכן, להקריב, חזר אל ראשית המקרא לומר הסירו העולה להקריב לה' כליל ולפירוש השני אין לדיד כלל זה: לבסוף, וזו עשו לזקר של שלמי חגיגה שהסירו ממחלה פאמיריס ואח"כ נתנו הכהן לזעזיהם. זה

Gotte, und seinem Volke Israel. 4. Und ordnet euch nach euren Stammhäuptern und nach euren Abtheilungen, wie es in der Schrift David's, des Königs von Israel, und in der Schrift seines Sohnes Salomo (bestimmt ist). 5. Stehet im Heiligtum nach den Klaffen der Stammhäupter, für eure Brüder, die Söhne des Volkes, und so jede Abtheilung eines Stammhauses der Leviten. 6. Und schlachtet das Besach (Ueberschreitungsopfer), und heiligt euch, und bereitet es euren Brüdern, zu

עֲמָה עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת־
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: (ד) וְהִכְנוּ לְבֵית־אֲבֹתֵיכֶם
בְּמַחְלָקוֹתֵיכֶם בְּכֹתֵב הַיּוֹד מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל וּבְמִכְתָּב שְׁלֹמֹה בְנוֹ:
(ה) וְעַמְדוֹ בַּקֹּדֶשׁ לְפִלְגֹת בֵּית הָאֲבוֹת
לְאֲחֵיכֶם בְּנֵי הָעָם וַחֲלָקַת בֵּית־אָב
לְלוּיִם: (ו) וְשִׁחֲטוּ הַפֶּסַח וְהִתְקַדְּשׁוּ
וְהִכְנוּ לְאֲחֵיכֶם לַעֲשׂוֹת כְּדַבְר־
יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (ז) וִירֵם יְאֹשִׁיָּהוּ
לְבְנֵי הָעָם צֹאן כְּבָשִׂים וּבְנֵי־עֲזִים
הַכֹּל לַפֶּסַחִים לְכָל־הַנֶּמְצָא לַמִּסְפָּר
שְׁלֹשִׁים אֵלֶף וּבָקָר שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים
אֵלֶּה מִרְכֻשׁ הַמֶּלֶךְ: (ח) וְשָׂרְיֹוֹ קִנְדָּבָה

*והכינו סרי

thun nach dem Worte des Ewigen durch Moseh. 7. Und Jachijahu steuerte bei für die Söhne des Volkes Lämmer und junge Ziegen, Alles zum Besach-Opfer für Alle, die sich da befanden, an der Zahl dreißig tausend, und von Kindern drei tausend, dieses vom Vermögen des Königs. 8. Und seine

רשי"י

לכס משא צבת. וז טענה אחרת היא ותחילת מלה היא שאמר להם אין לכס סוס טורח משא צבת מכל כלי בית ה' שתוכלו לומר משום טורח משא צבת אין לנו יכולין לעזור את ה' ועמו לפיכך מעתה עזרו את ה' אלהיכם צדיר ואת עמו ישראל לשח' ולהפשי' פסחיהם כדמוכח למטה וסחטו הפסח והתקדשו וגו': (ה) לפלגות. למחלקות לעשות הפסח ככלכתו כדבר ה' ביד משה: (ז) וירם יאשיהו לבני העם. דונמא (צמדצר י"ח) כן תדעו גם אתם לשון הפרשה: לכל הנמצא. לכל ישראל הנמצאים הפריש לאן לפסחי': למספר שלשים אלף.

באור

אמרו שאמר ללוים לנטות שם (המפרש): (ד) והכינו. את עלמכם, הכינו כל אחד לבית אבותיו וכפי חש במלקחם כאמור בכתב דוד ושלמה וכן סרגמטיו. בְּכֹתֵב, סמוך וקמן (רד"ק). וידעת כבר כי משקל פֶּסַח

הנמצא במקרה הוא משקן ארצות, ולא ישנה בסימכות: (ה) לפלגות, הנפרד פלגה וסורחתו מחלקה (חב= טהייונב, קולחמסע), והוא על משקל ארצות ומסותו בְּפִלְגֹתָהֶן (נחלא ר') יִבְיִין באורו שם. לְאֲחֵיכֶם

בני העם, עבדו אחיכם שם בני העם, ולזה להם בזה שיעמוד כל בית אב לבד לעשות את הפסח וכן כל בית אב לבד מן הלוים: (ז) וירם, ענין מרומה כמו הרים לעיל (ז' כ"ד). לכל הנמצא, בירושלים. ובקרב, לשלמי

וַאֲשִׁיהוּ אֶת־כָּל־הַתְּעֹבֹת מִכָּל־
הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹד
אֶת־כָּל־הַנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל לָעֵבֶד אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כָּל־יְמָיו לֹא סָרוּ
מֵאַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם:

לֵה (b) וַיַּעַשׂ וַאֲשִׁיהוּ בִירוּשָׁלַם פֶּסַח
לַיהוָה וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח
בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן:
(3) וַיַּעֲמֵד הַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמֹרֹתָם
וַיַּחֲזִקֵם לַעֲבֹדֶת בֵּית יְהוָה: (a) וַיֹּאמֶר
לְלוֹיִם הַמְּבֹנִים לְכָל־יִשְׂרָאֵל
הַקְדוּשִׁים לַיהוָה תְּנוּ אֶת־אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ
בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין־לָכֶם מִשָּׂא בְכָתֶף

*המבינים קרי

ת"א המבינים וכו' ויחא ה' כ"ג. כריתות ח', ה' הוריות ב', י"ז:

unterrichteten, die dem Ewigen geheiligt waren: Setzet die heilige Lade in das Haus, welches Salomo, der Sohn David's, König von Israel, gebauet; ihr habt sie nicht mehr auf den Schultern zu tragen, dienet nun dem Ewigen, eurem

aus allen Ländern, welche den Kindern Israel's gehörten. und machte, daß alle, die sich in Israel befanden, dem Ewigen, ihrem Gotte, dienten; so lang er lebte, wichen sie nicht ab von dem Ewigen, dem Gotte ihrer Väter.

35. 1. Und Joschiahu hielt zu Jerusalem das Pesach-Fest des Ewigen, und man schlachtete das Pesach (Ueberschreitungs-Opfer) am vierzehnten des ersten Monats. 2. Und er bestellte die Priester zu ihren Verrichtungen, und hielt sie an zum Dienste des Hauses des Ewigen. 3. Und sprach zu den Leviten, die ganz Israel

רש"י

שכתוב לשם אלהי אבותם לפיכך כתוב כאן אלהי אבותיהם שכרתו לאבותם צמדדז וכל דרית של שם על ע"א דכתיב (שם כ"ט) ותראו את שקוליהם ובומד עד פונה היום מעם ה' לפיכך ויסד ואשיהו את כל התועבות וכו':

לֵה (א) וַיַּעַשׂ וַאֲשִׁיהוּ פֶסַח. לפי שכל מלכי יהודה הרשעים לא עשו פסח כמשפטו: (ב) תנו את הארון הקדש. לפי פשוטו שהעבירו מנשה ואמון את הארון ושימו תחתיו פסיליהם נדמוכה (לעיל ז' ל"ג) צמנשה וישם פסל הסמל ובומד לפיכך לזה ואשיהו להושיעו וליתן הארון צמקומו אשר צנה שלמה ורבותינו אמרו שאלמד ללוים לבוננו שם: אין

באור

לֵה (א) לחדש הראשון, לפי שיחזקיה עשה פסח צדקיה השני לז"א שאשיה עשהו בחדש הראשון כמשפטו: (ב) ויחזקם, יחזם באזהרה לעשות עבודת ה' וכן יחזקיה: (ג) המבינים, לכהנים בני לוי המלמדים בניה לישראל. תנו את ארון וכו', לפי פשוטו שהעבירו מנשה ואמון את הארון ושימו תחתיו פסיליהם בדמוכה צמנשה וישם פסל הסמל וכו', לפיכך לזה ואשיהו להושיעו ולתת הארון צמקומו אשר צנה שלמה. ורבותינו

König ging hinaus ins Haus des Ewigen, und alle Männer von Judah, und alle Bewohner von Jerusalem, und die Priester und die Leviten, und das ganze Volk vom Kleinen bis zum Großen, und er las vor ihren Ohren alle Worte des Buches des Bundes, welches im Hause des Ewigen gefunden worden. 31. Und der König stand auf seiner Stelle, und schloß den Bund vor dem Ewigen, dem Ewigen nachzuwandeln, und seine Gebote, seine Zeugnisse und seine Gesetze zu halten mit ganzem Herzen und mit ganzer

וַיֵּאסֹף אֶת-כָּל-זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: (ב) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית-יְהוָה וְכָל-אִישׁ יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי יְרוּשָׁלַם וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל-הָעָם מִנְּדָוֶל וְעַד-קָטָן וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם אֶת-כָּל-דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה: (ג) וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל-עַמּוּדוֹ וַיִּבְרָת אֶת-הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לָלֶכֶת אַחֲרֵי יְהוָה וּלְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹתָיו וְעֲדוּתָיו וְחֻקָּיו בְּכָל-לְבָבוֹ וּבְכָל-נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבִים עַל-הַסֵּפֶר הַזֶּה: (ד) וַיַּעֲמֵד אֶת כָּל-הַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַם וּבְנֵימָן וַיַּעֲשׂוּ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם בְּכִרִית אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: (ה) וַיִּסַּר

Seele, die Worte des Bundes zu thun, die geschrieben stehen in diesem Buche. 32. Und er ließ Alle, die sich in Jerusalem und Benjamin befanden (in diesen Bund) treten, und es handelten die Bewohner Jerusalem's nach dem Bunde Gottes, des Gottes ihrer Väter. 33. Und Aschijahu schaffte alle Gräueln weg

רשי

(סס) יולך ה' אותך וראה שקראה התורה אותה זרית (סס) אלה דברי הזרית ולכן אף הוא כרת זרית וראה כתיב צסמוך אחריו (סס ל"ט) וסמרת את דברי וגו' וסמרת אותם גם ראה יאשיהו כתוב צסמוך אתם נלצים היום כולכם ובומר עד טפכם נשיכם עד לעצרך צצית עד כרת עמך היום אמר אף צאותו דוגמא אכרות אף אני זרית לשם כתוב אתם נלצים ובומר אף אני ויעמד כל העם הנמלא צירושלם מקטן ועד גדול: צכל לצצו וצכל נפשו וגו'. אשר מלא שם כתיב (סס ל') וצצת עד ה' אלהיך צכל לצצך וצכל נפשך: (לא) ויעמוד המלך על עמרו ל' נלצים: (לג) צצית אלהים אלהי צצותיכם. צכל אותך

באור

לא היו שם נביאים אחרים? כאשר העירונו שם, לכן החליפהו וכתב צמקונו הלוים, שהיו המשוררים האלהים ובמדרגם הנביאים: (לא) עמדו, על המקום המיוחד למלך לעמוד שם עיין ד"ה צ" ב"ג) ונמלכים שם כסוב צמקונו על העמוד (דיח ביהנע): (לב) ויעמד, העמידם כלם צברית ועיין צאורנו צמלכים שם פקוק צ" (לג) ויעבר וכו', העביר את כל וכו' ואח"כ חתר ונפרש מהו העבודה ואמר לעבוד את ה' ואחרי אשר חין צירנו למרגנו כן צלשן אשכנזי צאורן שלא תושחת המליכה, העתקונו לפי ענינו:

לפני מלך יהודה: (כג) תחת אשר
עזבוני ויקטירו לאלהים אחרים
למען הכעיסני בכל מעשי ידיהם
ותתך חמתי במקום הזה ולא תכבה:
(כו) ואל-מלך יהודה השלח אתכם
לדרוש ביהוה כה תאמרו אליו כה-
אמר יהוה אלהי ישראל השלח את-
אשר שמעת: (כז) יען רך-לבבך
ותכנע | מלפני אלהים בשמעה את-
דבריו על-המקום הזה ועל-ישכיו
ותכנע לפני ותקרע את-בגדיך ותבך
לפני וגם-אני שמעתי נאם יהוה:
(כח) הנני אספק אל-אבותיך וגאספת
אל-קברותיך בשלום ולא-תראינה
עיניך בכל הרעה אשר אני מביא
על-המקום הזה ועל-ישכיו וישיבו
את-המלך דבר: (כט) וישלח המלך

chern, um mich zu
fränken, mit allen
Werken ihrer Hän-
de, so hat sich mein
Zorn ergossen über
diesen Ort, und
wird nicht erlöschen.
26. Aber zum Kö-
nige von Jehuda,
der euch gesandt, den
Ewigen zu befragen,
spricht so zu ihm:
so spricht der Ewige,
der Gott Israel's
(wegen der Worte,
die du gehört): 27.
Dieweil dein Herz
erweicht worden, und
du dich demüthigtest
vor Gott, da du
hörtest seine Worte,
über diesen Ort und
seine Einwohner,
und weil du dich de-
müthigtest vor mir,
und hast deine Klei-
der zerrissen, und ge-
weint vor mir, so
habe ich (dich) auch
erhöret, spricht der
Ewige. 28. Ich will
dich zu deinen Bäu-
tern versammeln,

*יתיר

und du wirst in Frieden in dein Grab beigesetzt werden, und deine Augen
sollen nicht all' das Unglück sehen, das ich bringe über diesen Ort und über seine
Einwohner. Und sie brachten dem Könige diese Antwort. 29. Da sandte der König
hin, und versammelte alle Ältesten von Jehuda und Jerusalem. 30. Und der

רשי

ומסלקו ותופסו כנצוחת המלך שהיא מרובה: (כח) וגאספת אל קברותיך בשלום. והלא
נכרב אלל בשלום מזה שלל תראה עיניך ככל הרעה אשר אני מביא על המקום הזה ועל
יושכיו כלומר חורבן הבית: (ל) ספר הצדית. הרי כל החרדה שחדר המלך על שנמלא כחוצ

באור

יתקפה בן חסרה, ועם בן חסרה. כזאת, ועם כחוצ סחם וידברו אליהם. ולריך הבנה מעלנו שדברו
אלהים דברי המלך, כאשר הוכרחתי להספס במרגוני שם, והיה ממקום הכחוצ הספר הזה להוסיף מלת כזאת:
(ל) וחלויים, ובמלכים ■ כ"ג ב' כחוצ והנביאים עיין שם הבאור, ולפי שהוקשה לבנות הספר הזה, הלא

beobachteten, Alles zu thun, wie es in diesem Buche vorge-schrieben ist. 22. Da ging der Priester Chiltijahu, und jene, denen der König (beordnet) zu Chul-dah, der Prophetin, dem Weibe Scha-lum's, des Sohnes Tafhat's, des Soh-nes Chasrah's, des Kleiderhüters, sie wohnte aber in Je-rusalem im andern Theile, und sie re- deten zu ihr auf solche Weise. 23. Und sie sprach zu ihnen, so spricht der Ewige, der Gott Je-rael's: Sprecht zu dem Manne, der euch zu mir gesandt: 24. So spricht der Ewige: Ich bringe Unglück über diesen Ort und über seine Bewohner nach allen

Flüchen, die in dem Buche geschrieben stehen, welche man vor dem Könige von Jehuda gelesen. 25. Dafür, daß sie mich verlassen, und andern Göttern räu-

וַיְהִי הַיּוֹדָה עַל־דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר נִמְצָא
בִּי־גְדוּלָה חֲמַת־יְהוָה אֲשֶׁר נָתַתָּה
בָּנוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְרוּ אֲבוֹתֵינוּ
אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַפְּתוּב
עַל־הַפֶּסֶךְ הַזֶּה: (כב) וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ
וְאֲשֶׁר הִפְלִיךְ אֶל־חִלְדָּה הַנְּבִיאָה
אִשְׁתּוֹ שְׁלֹם בֶּן־תּוֹקָהת בֶּן־חֲסָרָה
שׁוֹמֵר הַבְּגָדִים וְהִיא יוֹשֶׁבֶת
בִּירוּשָׁלַם בַּמִּשְׁנָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ
כֵּן־אָת: (כג) וַתֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲמַרוּ לְאִישׁ
אֲשֶׁר־שָׁלַח אֲתֶכֶם אֵלָי: (כד) כֹּה אָמַר
יְהוָה הַגְּנִי מִבֵּיא רָעָה עַל־הַמָּקוֹם
הַזֶּה וְעַל־יוֹשְׁבָיו אֵת כָּל־הָאֱלֹלוֹת
הַפְּתוּבוֹת עַל־הַפֶּסֶךְ אֲשֶׁר קָרָאִי

* יחיר ו'

רש"י

הוא אם נופל עליה לשון נתון ודוגמתו למטה ותפך חמתי צמקום הזה ולא תכנה: (כב) אל חלדה הנביאה. רצותינו דרשו לפי כי האשה רחמנית יותר מן האיש לכן לא שלח אל ידימיה הנביא: שומר הבגדים. אם תלדה לומר או צנדי כהונה או צנדי מלכות: יושב בירושלים צמסכה. שני חומות הים לעיר והיא יושבת צין שני החומות ותדגומא צית אולפל' פירש צמקום תורה כי לשכה אחת היתה לה לחלדה סמוכה ללשכת הבגד ללשכת חלדה פירש פתוחה לחוץ וסתומה כלפי הסנהדרין שכלשכת הבגד כן כתוב צמסכת מדות מפני לביעות: (כג) אמרו לאיש. לפי שרצה להפסיק חזון העם על המקום הזה ועל יושביו וכשישלוס אותו חזון אז מצאנו היטב ואל מלך יהודה השולח אתכם ומקלד נצואת המקום ויושביו

באר

והם כתוב נחלה, ולפי שהפעל נחך יותר נאה למילוא הלשון, החליפה הסופר המחקן בספר הזה: (כב) ואשר המלך. ר"ל המלך השנים אשר שלח המלך ללכת עמו, ודרך המקרא לקרר על אופן זה ובפרט בספר ד"הי בן

הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עוֹד אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר
לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־נָתַן בְּיַד־עַבְדִּיהֶם
עֲשִׂים: (י) וַיָּתִיבוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא
בְּבֵית־יְהוָה וַיִּתְּנוּהוּ עַל־יַד הַמְּפַקְדִים
וְעַל־יַד עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה: (יב) וַיָּגֵד
שָׁפָן הַסּוֹפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵפֶר נָתַן־
לִי חֲלָקִיהוּ הַכֹּהֵן וַיִּקְרָא־כּו שָׁפָן
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: (יג) וַיְהִי כַשְׁמַע הַמֶּלֶךְ
אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:
(ד) וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלָקִיהוּ וְאֶת־
אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן וְאֶת עַבְדּוֹ בֶּן־מִיכָה
וְאֶת שָׁפָן הַסּוֹפֵר וְאֶת עֲשִׂיָּה עַבְדּוֹ־
הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: (ה) לָכוּ דַרְשׁוּ אֶת־
יְהוָה בְּעָדֵי וּבְעַד הַנָּשֹׂאֵר בְּיִשְׂרָאֵל

Buch dem Schafan.
16. Und Schafan
brachte das Buch
dem Könige, und
brachte noch dem Kö-
nige die Nachricht,
und sprach: Alles,
was deinen Knech-
ten (zur Verrich-
tung) übergeben
worden, thun sie. 17.
Sie haben das Sil-
ber, das sich im
Hause des Ewigen
vorfand, geschmol-
zen, und haben es
den Angestellten in
dem Hause des Ewi-
gen übergeben, und
den Geschäftsfüh-
rern. 18. Und dabei
berichtete der Schrei-
ber Schafan dem
Könige, und sprach:
Ein Buch hat mir
der Priester Chilki-
jahu gegeben, und

Schafan las darin vor dem Könige. 19. Und da der König die Worte
des Gesetzbuches hörte, zerriß er seine Kleider. 20. Und der König gebot
Chilkijahu und Achikam, dem Sohn Schafan's, und Abdon, dem Sohn
Michah's, und dem Schreiber Schafan, und Asajah, dem Bedienten des
Königs, und sprach: 21. Gehet hin, befraget den Ewigen für mich, und
für die Uebergebliebenen in Israel und Jehuda, über die Worte des
Buches, das gefunden worden; denn groß ist der Zorn des Ewigen, der
über uns sich ergießt, weil unsere Väter das Wort des Ewigen nicht

רשי

וַיִּזְקוּ כִּמְו (זרשאית כ"ח) וַיִּזְקוּ שָׁפָן וְאֶת־חֲלָקִיהוּ וְאֶת־אֲחִיקָם וְאֶת־שָׁפָן הַסּוֹפֵר. אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר מַשְׁלִיחוֹתוֹ הַבִּיד לוֹ שְׁלִיחוֹת שֶׁל חֲלָקִיהוּ הַכֹּהֵן וַיִּקְרָא אֶת־הַסֵּפֶר לִפְנֵי: (יב) וַיִּקְרַע
אֶת־בְּגָדָיו. כַּשְׁמַע שֶׁהָיוּ קוֹרִין (דָּרִים כ"ח) וַיִּזְקוּ ה' אוֹתָן וְאֶת־מַלְכָּן וּבֹמֵר וּדְרֵשׁ זַעֲמוֹ
אֶת־הַקִּים עַל־יָד הַעַם הַמְּלִיכִי וְלֹא נִצָּא עַל־פִּי הַדָּדֹר: (כא) אֲשֶׁר נִתְּנָה זָנוּ. לִפִּי שֶׁהַחֲמָה

באור

לַעֲשׂוֹת וּנְחֹן כִּידִם: (יג) וַיָּתִיבוּ, הַסֵּפֶר הַכֶּסֶף לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂוֹת לְהוֹלִיץ כְּסוּפָה עֵינִי בְּאֹרֶנוּ צַמְלִים שֶׁ, וְגַם
בְּאֹר עֵינֵי כָל הַסּוֹפֵר הַנֶּאֱמָר שֶׁם בְּפִרְשָׁה: (כ) עַבְדּוֹ בֶּן־מִיכָה, וְשֶׁם עַבְדּוֹ בֶּן־מִיכָה וְשֵׁם הַשְׁמֹת
רַגִּילִים בְּסֵפֶר הַזֶּה: (כא) נִתְּנָה, עֵינֵי שְׁפִיכָה וְהִלָּקָה וְכֵן לַמַּעֲלָה וְלֹא חֲסֵךְ חֲמִישִׁי בִּירוּשָׁלַם (ד"ה ב' י"ב)

und Meschulam, von den Söhnen der Rehatiten, vorzustehen, und die Leviten, alle, die das musikalische Instrument (zu spielen) wohl verstanden. 13. Und sie waren auch über die Lastträger und standen vor Jedem, der das Werk verrichtet jeglicher Arbeit, und von den Leviten waren (wieder andere) Schreiber, Aufseher und Thorhüter. 14. Und als sie das Silber, das zum Hause des Ewigen eingebracht worden, herausnahmen, fand der Priester Chilkijahu das Buch der Gesezlehre des Ewigen durch Moscheh (gegeben). 15. Da

hob Chilkijahu an und sprach zu Schafan, dem Schreiber: Das Buch der Gesezlehre habe ich in dem Hause des Ewigen gefunden, und Chilkijahu gab das

דברי הימים ב לד

בְּנֵי מֶרְאִי וְזִכְרִיָּה וּמִשְׁלֵם מִן־בְּנֵי
הַקֹּהֲתִים לְנֹצֵחַ וְהַלֹּוִים כָּל־מִכֵּין בְּכָל־י
שָׁנָה: (יג) וְעַל הַסִּבְלִים וּמִנְצָחִים לְכָל־
עֲשֵׂה מְלָאכָה לַעֲבֹדָה וְעֹבְדָה
וּמִהַלֹּוִים סוֹפְרִים וְשֹׁמְרִים
וְשׁוֹעָרִים: (יד) וַבְּהוֹצִיאֵם אֶת־הַכֶּסֶף
הַמִּיבָא בֵּית יְהוָה מִצָּא חֲלָקִיהוּ הַכֹּהֵן
אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:
(טו) וַיַּעַן חֲלָקִיהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־שָׁפָן
הַסּוֹפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה מִצָּאתִי בְּבֵית
יְהוָה וַיֵּתֶן חֲלָקִיהוּ אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־
שָׁפָן: (טז) וַיָּבֵא שָׁפָן אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־

רשי

(יא) ולקרות. טרזי"ר זלע"ו: (יב) לנצח. רימי"ס שטרי"ר זלע"ו וכן (עזרא ג') לכלם על המלאכה וכן ושם מאות מנצחי' (לעיל ז' ז'): והלויים כל מזין. כל מקום אמר' לענין שירה הצבא וכן למעלה (ח' כ"ה) כשהפילו גורלות כתיב בקטון כגדול מזין עם תלמיד וכן (סס) כל המצוי בכלי שיר וכתיב וכנניהו (לעיל ח' ח') שר הלויים וגומר כי מזין הוא והיה תמונה עליהם ליסוד המשא היאך ישאו כי מזין הוא: (יג) ומחלויים סופרים. לכתוב את הכסף המוצא בית ה' והיאך גזר אותה: ושוערים צמלאכה: (יד) את ספר תורת ה' ציד משה: מנסה תורה: (טו) ויתן חלקיהו את הספר אל שפן. שהרי על הסופר לקרר' את הכל לפני המלך: (טז) וישב עוד את המלך דבר. שמתחלה השיב למלך שליחותו ששלחו המלך לחזק בית ה' אלהיו כמו שכתוב למעלה שלח את שפן צן אלליהו וגו': (יז) ויתיבו.

באור

הם הסקרות המקשרות את הננין להיות הכל בחבור אחד וכן העמיק החכם געועניוס (בינרעבאלקען), דינעמקס הרפמי Lambrie (בעקלידונג חיינער וואנד מיט בערעטערעווערק), וחברו לִפְתָּרֹת

(ד"ה ח' כ"ב ג') ענין באורו שם ומחורגם שם לפי ענינו (קלחמערן). ולקרות, על תקרות המכסה (וואלובונג) והרגמתי אחר שאר המעתיקים: (יב) לנצח, לזרז את המלאכה ולנגוש אומם. וענין ענין המלה הזאת כבאור עמאר (ג' ח). והלויים, כל מי שהיה בעל כינה דבר נגון על כלי השיר עומד בכלי שיר לשורר בעת הננין זו שער הפסק והמשך ענינו, וכן הוא בעמאר שם: (יג) ושוערים, שומרי שערי המקדש ורואים את הבאים אל המלאכה: (טו) מצאתי, ענינו מבורר במלכים שם: (טז) כל אשר נתן, דבר המועיל עליהם

דברי הימים ב לד

בֶּן־יִיאָחֻז הַמִּזְכִּיר לַחֶזֶק אֶת־בֵּית
 יְהוָה אֱלֹהֵיו: (ט) וַיָּבֹאוּ אֶל־חִלְקִיָּהוּ
 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמְּבֻבָּא
 בֵּית־אֱלֹהִים אֲשֶׁר אִסְפוּ־הַלְוִיִּם
 שְׂמֵרֵי הַפֶּתַח מִיַּד מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם
 וּמִכָּל־שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִכָּל־יְהוּדָה
 וּבְנֵימֵן וַיֵּשְׁבוּ יְרוּשָׁלַם: (י) וַיִּתְּנוּ
 עַל־יָד עֲשֵׂה הַמְּלָאכָה הַמְּפַקְדִים
 בְּבֵית יְהוָה וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה
 אֲשֶׁר עֲשִׂים בְּבֵית יְהוָה לְבָדוֹק
 וּלְחֶזֶק הַבֵּית: (יב) וַיִּתְּנוּ לְאַחֲרָשִׁים
 וּלְבָנִים לְקִנּוֹת אֲבֹנֵי מַחְצֵב וְעֹצִים
 לְמַחְבְּרוֹת וּלְקִרְוֹת הַבָּתִּים אֲשֶׁר
 הִשְׁחִיתוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: (יג) וְהָאֲנָשִׁים
 עֹשִׂים בְּאַמוּנָה בַּמְּלָאכָה וְעַלֵּיהֶם:
 מְפַקְדִים יַחַת וְעַבְדֵיהוּ הַלְוִיִּם מִן־

*וישבו קרי

seines Gottes, herzustellen. 9. Und sie kamen zu Chilkijahu, dem hohen Priester, und man gab (ihnen) das Silber, das zum Hause Gottes eingebracht worden, das die Leviten, die Schwellenhüter, gesammelt von Menasche und Ephraim und vom ganzen Ueberrest Israel's, und von Jehuda und Benjamin, und sie kehrten zurück nach Jerusalem. 10. Und sie gaben es den Geschäftsführern, die im Hause des Ewigen angestellt sind, und sie gaben es den Arbeitsverrichtern, welche im Hause des Ewigen arbeiteten, das Haus auszubessern und wieder herzustellen. 11. Sie gaben es nämlich den Zimmerleuten, den

Maurern, um dafür gehauene Steine und Holz zu Bindebalken zum Gebälke der Häuser einzukaufen, welches die Könige von Jehuda verderbt hatten. 12. Und die Männer verrichteten das Geschäft mit Redlichkeit; und über sie waren gesetzt Sachat, Obadjahu, die Leviten von den Söhnen Merari's,

רש"י

ואפרים וגו'. מאותן עוללות שנשתיירו מחדש ומשני סנחריב: צחרצחיהם. צחר צחיהם כתיב לפי שלא היו כי אם עוללות מעט ותייחדו ליוש צחפלה כי אם לקצוה צחר צחיהם: (ח) המזכיר. בכל מקום שכתוב סופר כתוב צמחך מזכיר שה' לכל מלך סופר לכתוב כל המאורע לו במלכות צין טוב וצין רע ויהי לו מזכיר יוש צחל הסופר להזכיר כל דבר ודבר והסופר כתוב על פיו: (ט) אשר אספו הלוים שומרי הסף וגו'. צחרצחיהם סניז: (י) לבדוק ולחזק. לראות את ערות הארץ (צדאשית מ"ג) מתרגמינן ולמיחוי ית צדקא דארעא:

באור

אשר גמר עשרת הארץ מהבית וכו': (י) לבדוק, הוא מקום השכר וההריבה, ונקרא כן לפי שהוא לריק חפוש, כי הדיקה הוא לשון חפוש בראי' בדיקים אם החזק (רד"ק). ועיין באורנו (במ"ב י"ב ו'): (יא) למחברות.

und die Haine und die geschnittenen und gegossenen Bilder zerbrach und zermalmte er, und streute (den Schutt davon) auf die Gräber Derer, die denselben geopfert). 5. Und die Gebeine der Priester verbrannte er auf ihren Altären, und reinigte so Jerusa- lem. 6. Und (so geschah es auch) in den Städten von Menascheh, Ephraim und Schemron bis nach Naftali, in ihren Trümmern ringsum. 7. Und er riß nieder die Altäre und die Haine, und die Götzen zerstückte er, bis sie zermalmt waren, und all' die Sonnenbilder hieb er um im ganzen Lande Israel, und

לִפְנֵי אֶת־מִזְבְּחֹת הַפְּעֻלִּים וְהַחֲמָנִים
אֲשֶׁר־לְמַעַל הַמַּעֲלִיָּהם גִּדְּעוּ וְהָאֲשֵׁרִים
וְהַפְּסִילִים וְהַמַּסְכּוֹת שִׁבַּר וְהָדָק
וַיִּזְרֹק עַל־פְּנֵי הַקְּבָרִים הַזֵּבָחִים לָהֶם:
(א) וְעֲצָמוֹת כְּהֲנָיִם שָׂרָף עַל־
מִזְבְּחוֹתֵיהֶם וַיִּטְהַר אֶת־יְהוּדָה וְאֶת־
יְרוּשָׁלָּיִם: (ב) וּבְעָרֵי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם
וְשִׁמְעוֹן וְעַד־נַפְתָּלִי בָחֲרַבְתִּיהֶם
סָבִיב: (ג) וַיִּנָּתֶן אֶת־הַמִּזְבְּחֹת וְאֶת־
הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִילִים כִּפְתַּת לְהָדָק וְכָל־
הַחֲמָנִים גִּדְּעוּ בְּכָל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וַיָּשֶׁב לִירוּשָׁלַם: (ד) וּבִשְׁנַת שְׁמֹנֶה
עֶשְׂרֵה לְמַלְכוֹ לְמֶלֶךְ אֶת־הָאֶרֶץ
וְהַבַּיִת שָׁלַח אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֶצְלִיָּהוּ
וְאֶת־מַעֲשִׂיָּהוּ שֹׁר־הָעִיר וְאֶת יוֹאָח

* מזבחותם קרי * כחרבותיהם ק'

kehrte (dann) nach Jerusalem zurück. 8. Und im achtzehnten Jahre seiner Regierung, da er das Land und das Haus gereinigt hatte, schickte er Schafan, den Sohn Azariah's, und Maasejahu, den Obersten der Stadt, und Joach, den Sohn Jehochas', den Kanzler, um das Haus des Erwigen,

רש"י

פני הקדרי'. כאן נתקיים מה שאמר לירצעם (מלכים א' י"ג) כה אמר ה' הנה צן יולד לצית דוד ואשיהו שמו וזבח עליך עכמות אדם את כהני הצמות המקטרי': (ו) ובערי מנשה

באור

הזבחים להם כמו הארון הכרית (יהושע ב') העם המלחמה (שם ח') והדומים להם: (ו) ובערי מנשה. אף שכבר נלוו השבטים מ"מ ונעט מהם נשארו בארצותם. בחרבותיהם. נקראו כן הכשילים שופלים מהם הכנינים וכן ומגדלוחיך יסון בחרבותיו (יחזקאל כ"ו) (רד"ק). ולרעהו ענינו שנחן מלכותם בחרבותיהם של עמם (ויט איהרען אריג' ענן ברע' אינסטרוטורענטען). ויחבן הוא מלשון חורבה ושבע הערים המכונים בפסוק שהיו בעם שהיה לרוב חרבות מחיל מלך אשר בא על א"י בימי הושע כנאמר (במ"ב י"ז) וכן מתורגם, והראוי בקמץ חרבותיהם

והפסח מפני הח"ם להרחבה: (ז) להדק, מהפסולים וכזה הר"ב שהוא מניין בפסח ופסח על משקל לחתלו (ויקרא כ"ב) ולרעהו רד"ק מניין הפעיל קמן קמן חסם קמן גדול ומשפטו לְקָח (כן לך): (ח) לטהר, אחרי

עבדיו וימיתוהו בביתו: (כ) ויבן עם-
הארץ את כל-הקשרים על-הפלך:
אמון וימליכו עם-הארץ את-יאשיהו
בנו תחתיו:

לד (ב) בן-שמונה שנים יאשיהו
במלכו ושלשים ואחת שנה
מלך בירושלם: (ג) ויעש הישר בעיני
יהוה וילך בדרך דוד אביו ולא-
סר ימין ושמאל: (ד) ובשמונה שנים
למלכו והוא עורנו גער החל לדרוש
לאלהי דוד אביו ובשמים אעשרה
שנה החל למחר את-יהודה
וירושלם מן-הבמות והאשרים
והפסלים והמסכות: (ה) וינתצו

ihn in seinem Hause.
25. Aber das Volk
des Landes erschlug
alle die Verschwore-
nen wider den König
Amon, und das Volk
des Landes machte
seinen Sohn Jaschi-
jahu zum König an
seiner Stelle.

34. 1. Acht Jahre
war Jaschijahu alt,
als er König ward,
und ein und dreißig
Jahre regierte er in
Jerusalem. 2. Und
er that, was recht
war in den Augen
des Ewigen, und
wandelte ganz in den
Wegen David's, und
wich nicht ab, weder
zur Rechten noch zur
Linken. 3. Und im
achten Jahre seiner
Regierung, da er
noch ein Knabe war,
begann er den Gott

תא ויעש הישר שנת ה' כ"ו:

seines Stammvaters zu suchen, und im zwölften Jahre fing er an Jehuda
und Jerusalem zu reinigen von den Höhen, den Hainen, den Götzen, den
geschnitten und gegoffenen Bildern. 4. Und er ließ vor seinen Augen die Al-
täre der Baal's niederreißen und die Sonnenbilder über denselben hieb er ab,

רשי

לד (ג) והוא עורנו גער האל לדרוש. פתרון אע"פ שהיה נער החל לדרש לאלהי דוד
אזיו דוגמת (דלגשית ל"ו) והוא נער את בני זלבה ויצא יוסף את דצתם דעה
ואין תימה דצדד אלל אם היה צן שלשים שנה לא היה עושה וזה תימה שהיה נער ואע"פ
כן החל לדרוש וכו'. החל לטהר את יהודה וירושלים מן הבמות והאשרים שעשה מנחה
וחדשם אמון וכו' כדלמעלה (ז' ל"ג) וישב ויצן את הבמות אשר נתן יחזקיהו אזיו וגומר:
(ד) והחמנים. לודות חמה. אשר למעלה. שהושיבו למעלה מהם בצורה כנגד החמה ומסתחוו'
כל זה עשה מנחה כדכתיב לעיל (סס) ויסתחוו לכל לזל השמים ויעזוד אות': ויזרק על

באור

הבית בביתו וכן המנחל בית ה' (ירמ' כ"ב) ומירוש ביתו כגון שהיה לו בביתו וכן הוא אומר במלכים בן בביתו
(מ"ב כ"א י"ט) והבית הוא כלל לבנים ולבן (דר"ק):

לד (א) בן שמונה שנים וכו', מקומו (במ"ב כ"ב א, — כ"ג — ב): (ג) ובשמונה שנים, בלחמה
שנה עלמה שמלך שהיתה שמינית לו (לר"ה): (ד) הקברים הנזכרים, חקר הכסמך, הקברים קבר

Begebenheiten der Könige Israel's. 19. Und sein Gebet und das Erbitten lassen vor ihm (von Gott) und all' seine Sünden und sein Vergehen und die Dertter, worin er Höhen gebauet und die Haine und die Götzen aufgestellt, ehe er sich gedemüthiget, das ist beschrieben durch die Worte Chosai's. 20. Und Menaschē legte sich zu seinen Vätern und man begrub ihn in seinem Hause, und sein Sohn Amon ward König an seiner Stelle. 21. Zwei und zwanzig Jahre alt war Amon, als er König ward, und zwei Jahre regierte er in Jerusalem. 22. Und er that, was böse war in den Augen des Ewigen, wie sein Vater Menaschē gethan; und all' den Götzen, welche sein Vater Menaschē gemacht, opferte Amon und diente ihnen. 23. Und er demüthigte sich nicht vor dem Ewigen, wie sich sein Vater Menaschē gedemüthiget; denn er, Amon, häufte die Verschuldung. 24. Und seine Knechte verschworen sich wider ihn und tödteten

דברי הימים ב לג

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָנִס עַל־דְּבָרֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: (יט) וּתְפִלָּתוֹ וְהַעֲתָרָתוֹ וְכָל־חַטָּאתוֹ וּמַעֲלּוֹ וְהַמְקָמוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בָּהֶם בָּמוֹת וְהָעֵמִיד הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסָלִים לִפְנֵי הַפְּנֵעוֹ הָנִס בְּתוֹבִים עַל־דְּבָרֵי חוּזִי: (כ) וַיִּשְׁכַּב מֶנְשֶׁה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בֵּיתוֹ וַיִּמְלֹךְ אָמֹן בְּנוֹ תַּחְתָּיו: (כא) בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמֹן בְּמַלְכוֹ וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם: (כב) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּאֲשֶׁר עָשָׂה מֶנְשֶׁה אָבִיו וְלִכְל־הַפְּסָלִים אֲשֶׁר עָשָׂה מֶנְשֶׁה אָבִיו זָכָה אָמֹן וַיַּעֲבֹדֵם: (כג) וְלֹא נִכְנַע מִלִּפְנֵי יְהוָה כְּהִכְנַע מֶנְשֶׁה אָבִיו כִּי הוּא אָמֹן הָרָבָה אֲשָׁמֹה: (כד) וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו

ת"א כי הוא אמן סס:

רש"י

ולמלכותו: (יח) ותפלתו היאך תפלה. והעתר לו. והסיוע על מלכותו: (כ) ויהברוהו. ציתו. כמו ציתו (וצמלכים צ' כ"ח) כתוצ צגן ציתו לא זכה ליקצר עם אבותיו:

באור

הקרי והכתיב בין באותיות בין בנקוד. אכן מלחמי דבוב ספרים מדויקים. הכתיב נקוד. וכן. רק לה'. ועכ"ל אקורים הם משכנתה הכית: (יט) והעתר לו, מה שהש"ת יעמר לתפלתו. ולמעלה אמר ותפלתו וכו' הכוונה על נוסחת התפלה. ואולי העסיקו משם בעלי האופתקריפ"ח. חווי, דעת הר"ק שהוא חמים וכל כמו חווי, חלונני, אך הנכון שהוא שם פרטי לנביא אשר לא נודע לנו ממקום אחר: (כ) ויקברוהו, חסר

(יד) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּנָה חֹמֶה חִיצוֹנָה |
לְעִיר־דָּוִיד מֵעֲרֵבָה לְגִיחוֹן בְּנָחַל |
וּלְבֹא בְּשַׁעַר הַדָּגִים וּסְבָב לְעַפְלִי |
וַיִּנְבִּיחֶהָ מְאֹד וַיֵּשֶׁם שְׂרֵי־חַיִל בְּכָל־ |
הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת בִּיהוּדָה: (טו) וַיִּסֶּר |
אֶת־אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר וְאֶת־הַפֶּסֶל מִבַּיִת |
יְהוָה וְכָל־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בְּהָר |
בֵּית־יְהוָה וּבִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁלַךְ חִוְצָה |
לְעִיר: (טז) וַיִּכְן אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה וַיִּזְבַּח |
עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים וְתוֹדָה וַיֹּאמֶר |
לִיהוּדָה לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי |
יִשְׂרָאֵל: (יז) אָבָל עוֹד הָעָם זִבְחִים |
בַּבָּמֹת רַק לִיהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (יח) וַיֹּתֵר |
דָּבְרֵי מִנְּשָׁה וְתַפְלָתוֹ אֶל־אֱלֹהֵיוֹ |
וּדְבָרֵי חַחֲזִים הַמְדַּבְּרִים אֵלָיו בְּשֵׁם

14. Und hernach
baute er die äußere
Mauer der Stadt
David's abendwärts
von Sichon im Tha-
le, wo man an das
Fischerthor kommt,
und führte (sie) um
den Hügel herum,
und machte sie sehr
hoch, und legte
Kriegs-Oberste in
alle besetzten Stä-
de Jehuda's. 15. Und
er schaffte weg die
fremden Götter, und
das Bild aus dem
Hause des Ewigen
und alle Altäre, die
er gebauet auf dem
Berge des Hauses
des Ewigen und in
Jerusalem, und warf
sie hinaus vor die
Stadt. 16. Und er
bauete den Altar
des Ewigen an, und
opferte auf demsel-
ben Freuden- und
Danckopfer, und

* וַיִּבֶן ק' וצ"א וַיִּבֶן כתיב ויבן ק' ונמסרת ג' ק' כ' וקרי ג'.

sprach (den Befehl aus) gegen Jehuda: Dem Ewigen, dem Gott Israel's zu dienen. 17. Aber das Volk opferte noch auf den Höhen, jedoch dem Ewigen, ihrem Gotte. 18. Und die übrigen Begebenheiten Menaschē's und sein Gebet zu seinem Gott, und die Reden der Seher, die zu ihm geredet im Namen des Ewigen, des Gottes Israel's, das stehet geschrieben in den

רשי

ובו' ועתה ויתע מנשה ובו' כמלא שעל ידו נסתלק' שכניה וגם אנו עדיין לגלות על ידו:
(יד) לגיחוון זנחל. אלל נחל ביחוון סם מוקוס: וסצז לעופל. וסצז משס חוזק המגדלי'
הצנכו' זמלאכ' עופ': (טו) וישלך חולה. ולא שצדס ולא בנזס מן העין לפיכך ככשל צהס
צנו כדכתיב ולכל הפסילים אשר עשה מנשה אציו ובו' שלקח אותם ממוקוס שהשליך אותם:
(טז) ויזבח עליו זחצי שלמים ותודה. שהציו קרצן תודה והתודה להקצ"ה שהשיצו לירושלם

באור

הלמ"ד כחלחה כמו שנארכו למעלה (ל"צ ל') וענינו בשניהם ללד הנזעה למערה. וסבב. משס ומשך
החומה וסבב אח העופל: (טז) ויבן וכו', לפי הקרי ויבן ענינו חקנו וחדשו כחוראסו על הרוב וסרגווי מכוון
לזה. והכתיב ויבן, זה בדקדוק כהנירו הרבים, כי שרשו כון ורליו להיות ויבן. ולרעמי הנקוד כן כחאס וחלוק

אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל־הַתּוֹרָה
וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים בְּיַד־מֹשֶׁה׃
(ט) וַיֵּתֶע מִנִּשָּׁה אֶת־יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי
יְרוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת רָע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הַשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מִנִּשָּׁה וְאֶל־עַמּוּ
וְלֹא הִקְשִׁיבוּ׃ (יב) וַיָּבֹא יְהוָה עֲלֵיהֶם
אֶת־שָׂרֵי הַצָּבָא אֲשֶׁר־לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר
וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מִנִּשָּׁה בַחוּחִים וַיֹּאסְרוּהָ
בְּנִחְשָׁתִים וַיּוֹלִיכֶהוּ בַּכָּלָה׃ (יג) וַכְּהָצֵר
לוֹ חָלָה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיִּכְנַע
מְאֹד מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו׃ (יד) וַיִּתְפַּלֵּל
אֵלָיו וַיַּעֲרָר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ
וַיִּשְׁיבֶהוּ יְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיָּדַע
מִנִּשָּׁה כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים׃

er bedrängt war, flehete er zu dem Ewigen, seinem Gotte, und demüthigte sich sehr vor dem Gotte seiner Väter. 13. Und betete zu ihm, und ließ sich von ihm erbitten, und erhörte sein Flehen, und ließ ihn nach Jerusalem zurückkehren in sein Königreich, und Menaschah erkannte, daß der Ewige Gott sei.

שמי שם לעולם וגם הצטחתי' לא אוסיף להסיר רגל ישראל מעל האדמה רק אם ישמור

(ש) **וַיִּתֵּן** מִבְּנֵי הַפְּעִיל וּשְׂרָשׁוֹ חֶזֶק (רד"ק). וּבַחֲסָרוֹן ה"ל ב"א ה"ו"ד בְּסִבּוֹל כְּמוֹ וַיִּגַּל וְהַפְתָּח לְהַרְחֵב הַעֵיִן.
וְשֵׁם כְּחוֹץ וְיִמְעַם כְּכוּי: (י) **וּדְבָרִי** ע"י הַנִּיחִים כְּמ"ש סֵם: (י"א) **בַּחוּמִים**, הֵם כְּנָלִים וְשֵׁלֶלֶת לְחֹזֶק וְכֵן

אחר. זה ויבאנו בנחשאים (ד"ק). והוא ראה לסתירה כי אחר שאמר בנחשאים נשבע שענין חושים אינו ככלים, ונפני זה אמרו שאר מפרשים שהם טבעה שמשימים בלחיי להוליכה בע"כ, כמו ונחשי חשים בלחייך (יחזקאל י"ח פ"ד), ובא פה ע"ד האלה כללי שמנחשאים להניח רבלי הדום בנחשאים. (יחזקאל, ח"יין איננס שמועשעט, ונעלעטשעט) וחו ידך בעדיהטעט געפ' אונדזעטעט אונדז יאז לז פסעסען, ובשרונוני ענייני אחריו רוב ונעמיקס כדרי: (יב) ויעתד לו, עיין דארוט בנחש"כ כ"א (יז): (יד) מערבה, ה"ה במקום

בָּאֵשׁ בָּנִי בֶן־הֹלֵם וְעֹזֵן וְנָחֵשׁ וְכַשֵּׁף
וַעֲשֵׂה אוֹב וַיִּדְעָנִי הָרָפָה לַעֲשׂוֹת
הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: (ג) וַיֵּשֶׁם
אֶת־פֶּסֶל הַסָּמֶל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֶל־
דָּוִיד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בְּבֵית הַזֶּה
וּבִירוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכָּל שְׁבִטִי
יִשְׂרָאֵל אֲשִׁים אֶת־שְׁמִי לְעִילּוֹם:
(ח) וְלֹא אוֹסִיף לְהַסִּיר אֶת־רִגְלִי
יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הֶעֱמַדְתִּי
לְאַבְתֵּיכֶם רַק | אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת

Thale Ben Hinom, und trieb Wolkendeuterei und Wahrsageri (durch Schlangengewegung), und trieb Zauberei, und hielt sich Todtenbeschwörer und Zeichendeuter, und that viel, was böse war in den Augen des Ewigen, um ihn zu kränken. 7. Und er setzte das ausgehauene Götzengbild, das er gemacht, in's Haus Gottes, wovon Gott gesprochen zu David und zu seinem Sohne Salomo: In diesem Hause und in Jerusalem, das ich

gewählet aus allen Stämmen Israel's, werde ich meinen Namen wohnen lassen ewiglich. 8. Und ich werde Israel's Fuß nicht mehr weichen lassen aus dem Bunde, wohin ich eure Väter gestellt habe, nur wenn sie beobachten zu thun

רשימי

ויסם את פסל הסמל אשר עשה צצית האלהים וגומר. וגם הפסוק ולא אוסיף להסי' את רגל: (ו) ועשה לזו וידעוני. מלא צו"ו לפי שהרצה לעשות והוא הוסיף על פסל הסמל אשר עשה: לעילוי. לעולם: (ח) ולא אוסיף להסיר את רגל ישראל. מוסר על פסוק של מעלה והכל קוצנא הוא כלומר הקצ"ה לומר כך אמרתי אל דוד ולא שלמה צצית הזה אישים

באר

יורשו וגם: (ז) פסל הסמל, פסל נאמר בכלל על חומר עשוי על יד אדם מה אם באבן, או בעץ או במתכת (געהויענעם, געמיטלטעם, געגחטסענעם בילד) סמל, הונח לדעתי על יד אדם פרעית ונחשת שהוא רק בחוש ולא בזוליות. ונעשה להגשים אחת מן ההתפעלויות הנחרגשות בלב האדם (חזין בילד דער חיינבילדונגסקרעפט. חידעחליטעם זינכבילד דער זענענליכען זיידענשאפטעם, חלם נייד, לחזן, או דג), או ללייג חכמות האדם ומדותיו הטובות כמו גבורה, חכמה, נדיבות הכל וכדומה (הענדענאוטה, ווייהייט, עדעזין חו. ד. ג. ח) ענין סמל הקנאה (יחזקאל ח' ג') לורה הנמשחת ההתפעלויות הקנאה להתחרות (בילד דעם ניידעם, דער חייפערזאכט), וז"ל שם ללם דקנאה דמרגזין והבן, הכוונה פה פסל סמל בקנינות לורה הנפסל. ונעשה לזרע לזרע מוגשם מן ההתפעלויות האנושיות. ולא לעבדו עשה כי אם לזרע ולתפארת בית אלהים כמו שעשו העמים הקדומים עובדי אלילים בבית תפילתם. והמורה חסרה העשיה (דברים ז' ט"ז) וכן ענינו ביחזקאל שם כמו שארץ לבשרו בבואי שמה ח"ה ובמלכים כתב שם פסל האשרה בבית אלהים ולדעתי שנהו פה לתקן שלא שם ע"ז שם. והחסר געז ענינו הביא פתרון פסל סמל. (ויזע דעם בילדעם) והוסיף (וה דאס פסל Signum sculptum סמל חבער Imago חזית). לעילום, כמו לעולם: והוא מן הזרות הנמנלות בקפר הזה. וידוע מה שדרשו רז"ל בפסוק זה שני לעלם (שם ח' ט"ז) עיין רש"י שם: (ח) אשר העמדתי, ענינו במקום אשר שם העמדתי את אבותיכם והלמד לאבותיכם במקום את כחבריו בספר הזה, יש מפרשים העמדתי מענין קיום ונעמן (דחו חזק בעשטעטטיגע), והראשון יותר קרוב:

legte sich zu seinen Vätern, und man begrub ihn in der höchsten der Gräfte der Söhne David's, und ganz Jehuda und die Bewohner Jerusalem's thaten ihm Ehre in seinem Tode, und sein Sohn Menaschē ward König an seiner Stelle.

33. 1. Zwölf Jahre alt war Menaschē, als er König ward, und fünf und fünfzig Jahre regierte er in Jerusalem. 2. Und er that, was böse war in den Augen des Ewigen, nach den Gräueln der Völker, welche der Ewige vertrieben vor den Kindern Israel's. 3. Und er baute wieder die Höhen, die sein Vater Jechisfajahu niedergerissen,

und errichtete Altäre den Baal's, und machte Haine, und betete das ganze Heer des Himmels an, und diente ihnen. 4. Und baute Altäre im Hause des Ewigen, wovon der Ewige gesprochen: Zu Jerusalem soll mein Name sein ewiglich. 5. Und er baute Altäre dem ganzen Heere des Himmels, in beiden Vorhöfen des Hauses des Ewigen. 6. Und er ließ seine Söhne durch's Feuer gehen im

דוֹד וְכַבֹּד עָשׂוּ--לּוֹ בְּמוֹתָיו כָּל-
יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי יְרוּשָׁלַם וַיִּמְלֹךְ מְנַשֶּׁה
בְּנֹו תַחְתָּיו:

לג (b) בְּנֵי-שָׁתַיִם עָשְׂרָה שָׁנָה מְנַשֶּׁה
בְּמַלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה שָׁנָה
מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם: (3) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה פְּתוּעֵבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ
יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (a) וַיֵּשֶׁב
וַיִּבֶן אֶת-הַבְּמוֹת אֲשֶׁר גָּתַן יְחִזְקִיָּהוּ
אָבִיו וַיָּקָם מִזְבְּחוֹת לַבַּעַלִּים וַיַּעַשׂ
אֲשֵׁרוֹת וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְכָל-צָבָא הַשָּׁמַיִם
וַיַּעֲבֹד אֹתָם: (7) וַבְּנֵה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית
יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה בִּירוּשָׁלַם
יִהְיֶה-שְׁמִי לְעוֹלָם: (5) וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת
לְכָל-צָבָא הַשָּׁמַיִם בְּשָׂמֵי חֲצֹרוֹת
בֵּית-יְהוָה: (1) וְהוּא הֶעֱבִיר אֶת-בְּנָיו

רש"

לג (ד) בירושלים יהיה שמי לעולם. הפסוק קוצל זה מנשה שזנה מזנחות לע"א צנית
שאלה הקצ"ה אני רוצה שיסבון שמי שם וגם פסוק שאלה צסמוך לשון קוצל' הוא

באור

המופת. בעה חליו כמ"ש למעלה. עזבו האלהים, ר"ל לא העה אז אם לבנו לא לעזבה ולא לרעה.
לדעת, כל אשר בלכנו שידעו בני האדם (רד"ק): (לג) במעלה, במקום העולה שבהם ר"ל עם העושים
שנמלכים וכן אמרו ר"ל אלל המעולים שנמספחה ומלי יהיו דוד ושלמה (ב"ק ח' ע"ז) (רד"ק). ולפי"י יהיה
מרבנו (ח"ן דענ פֿתֿרנעהמסטען), וסרבנוי לפי ש מפרשים כמשמעוהו לרוב במקום גבוה, ויוכל לטבול
בם ענין חשיבות ומעלה:

לג (א) בן שמים וכו', הספור הזה נמלא (במ"ב כ"א ח' — ח"ח) והפרשה מבוחרת שם. והקורא הנעים

דברי הימים ב לב

מוצֵא מִיָּמֵי גִיחוֹן הָעֲלִיֹן וַיִּשְׂרֹם
 לְמִשְׁהַ--מַּעֲרָבָה לְעִיר דָּוִד וַיִּצְלַח
 יַחְזִיקָהּ בְּכָל־מַעֲשֶׂיהָ: ^(ב) וְכֵן בְּמַלְיָצֵי
 שָׂרֵי בָבֶל־הַמְּשָׁלִיחִים עָלָיו לְדָרוֹשׁ
 הַמּוֹפֶת אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ עֲזָבָו
 הָאֱלֹהִים לְנַפּוֹתָיו לְדַעַת כָּל־בָּלְבָבוֹ:
^(ג) וַיֵּתֶר דְּבָרֵי יַחְזִיקָהּ וַחֲסָדָיו הַגָּם
 כְּתוּבִים בְּחֻזֹן יִשְׁעֶיהָ בֶּן־אֲמִיץ
 הַנְּבִיא עַל־סֵפֶר מַלְכֵי־יְהוּדָה
 וְיִשְׂרָאֵל: ^(ד) וַיִּשְׁכַּב יַחְזִיקָהּ עִם־
 אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֶהָ בְּמַעְלֵה קִבְרֵי בְנֵי־

bauete er sich, und (schaffte sich) Schaf- und Rinderherden an in Menge; denn Gott gab ihm sehr viel Vermögen. 30. Under, Zechiskijahu, verstopfte auch den obern Ausfluß des Wassers Sichon, und leitete es hin- unter abendwärts von der Stadt David's. Und Zechiskijahu war glücklich in all' seinem Thun. 31. Und dennoch bei den Unterhändlern (eigentlich Dolmet- scher), der Fürsten Babel's, welche zu ihm gesandt waren, um sich über das Wunder zu erkundi-

*השי"ן דנושה

ת"א לדרוש וכו' סס ודף כ"ז: וישכב וכו' קמא ח' ט"ז: וכבוד עשו וכו' סס:

gen, welches geschehen im Lande, verließ ihn Gott, um ihn zu versuchen, um zu erkennen, Alles, was in seinem Herzen ist (welche Gefinnungen er hegt). 32. Und die übrigen Begebenheiten Zechiskijahu's, und seine frommen Thaten, das ist geschrieben in dem Gesichte Jesajahu's, des Sohnes Amoz, des Propheten, im Buche der Könige von Jehuda und Israel. 33. Und Zechiskijahu

רשי"י

למטה מערבה. הנהיגם דרך ישר למטה מערבה לעיר דוד: (לא) וכן צמלי"י. שלוחי דובמא (צדאשית מ"ג) כי המליך ציונותם על סס שהשליח מליך צין השולח למשתלח ונופל על פסוק שאמר וילח יחזקיהו בכל מעשיו ואחר כל הטוב הזה שהלכיו הקצ"ה עזרו האלהים לנסותו לדעת כל צלצצו ציד מליכי שרי צל המשלח עליו: לדרוש המופת אשר היה צארץ. לא עמד צנסיין והדאף להם את כל צית נכותו ומסיפא לדישיה נדרוש: (לג) במעלה. צמיוט כדמפורש צסוף פרק קמא דצצא קמא:

באור

(ד"הי ח' י"ב), ואורות הוא הפך כמו ארות (רד"ק). והראוי ואורות לעדרים: (ל) העלין, סב על מולא ר"ל את מקום מולא העלין של גיחון. וישרם, כתוב בשני יוד"ין, הראשונה נקראת צפחה, והשנייה נחא משפטו וישרם שני היוד"ין, ובגוה היוד"ה הפעל הועלה הנועם על היוד"ה הנוקפת (רד"ק). כוונתו

על היוד"ה הנשמעת לעתיד. וענינו הוליכם בדרך ישר לדר מטה אל רוח המערבי לעיר דוד. מערבה הה"א נוספה כי הוא מלטיני (הג"ל) והנכון שהיא כלמ"ד בהחלטה כלמ"ד למערב כבאורו. וכן מתורגם אשכנזים: (לא) במליצי, השליח נקרא מליך כי מביא דברי המשלח אל מי שמשלח אליו והוא מלשון כי המליך ציונותם (צדאשית מ"ג) והרגומי טוטה יסר לפחרון המלה ובהעתקה אחרים (געזוזאדטע, באשטאכטער, חח= באסמאדעהרם), והענין אחר. שרי צבל, בא סמוך על סמוך וכן נהרי נחלי דבש חמאה (איוב כ"ו) (רד"ק).

frankte Zechiskijahu zum Sterben, und er betete zum Ewigen und er (der Ewige) sprach zu ihm, und gab ihm ein Wunderzeichen. 25. Aber Zechiskijahu vergalt nicht, die Wohlthat (Gottes) an ihm, sondern sein Herz erhob sich, und es war ein Zorn über ihn und über Zehuda und Serusaleum. 26. Da demüthigte sich Zechiskijahu wegen der Erhebung seines Herzens, er und die Bewohner Jerusalems, und der Zorn des Ewigen kam nicht über sie in den Lebenstagen Zechiskijahu's. 27. Und Zechiskijahu hatte

(כ) וְלֹא־כִנְמוּל עָלָיו הַשִּׁיב יְחִזְקִיָּהוּ כִּי גָבַהּ לָבוֹ וַיְהִי עָלָיו קֶצֶף וְעַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: (כא) וַיִּבְנֶע יְחִזְקִיָּהוּ בְּנִכְה לָבוֹ הִיא וַיּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְלֹא־בֹא עֲלֵיהֶם קֶצֶף יְהוָה בִּימֵי יְחִזְקִיָּהוּ: (כב) וַיְהִי לִיְחִזְקִיָּהוּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד הָרַבָּה מְאֹד וְאוֹצְרוֹת עָשָׂה־לּוֹ לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְאַבֵּן יָקָרָה וּלְבָשָׁמִים וּלְמִגְנִיִּם וּלְכָל כְּלֵי חַמְדָּה: (כג) וּמִסְכְּנוֹת לְתַבִּיאוֹת דָּגָן וְתִירוֹשׁ וַיַּצְהֵר וְאוֹרוֹת לְכָל־בְּהֶמְתָּה וּבְהֶמְתָּה וְעֵדְרִים לְאוֹרוֹת: (כד) וְעֵרִים עָשָׂה לּוֹ וּמִקְנֵה־צֹאן וּבִקָּר לָרֶב כִּי נָתַן־לּוֹ אֱלֹהִים רַבּוֹשׁ רֶב מְאֹד: (ה) וַהֲוֹא יְחִזְקִיָּהוּ סָתֵם אֶת־

Reichthum und Ehre sehr viel, und er machte sich Schatzkammern für Silber, Gold und Edelsteine, für Spezereien, Schilder und allerlei kostbare Geräthe. 28. Und Vorrathshäuser für die Erträgnisse an Getreide, Most und Del, und Ställe für allerlei Vieh, und Ställe für Heerden. 29. Und Städte

רש"י

ומופת נתן לו. וזה לך האות הכל מפורס לשם: (כח) ולא כנמול עליו השיז. לא כמו שגמל הכ"ה על יחזקיהו שרפאסו השיז לו יחזקיהו כי גבה לבו (כט) שרפאס את כל בית נכותו וגומר עד וזכל ממשלתו: ויהי עליו קצף ועל יהודה וירושלם על זאת והכות הספר הזה קלרו כאן לפי שכתוב (צמלכיס ל"ח) וזיעעים: (כו) ויבנע יחזקיהו צגנה לבו. כדכתיב לשם ויאמר חזקיהו אל ישעיה עוז וגו' וכשנכנע לא צא עליהם הקצף צימיו: (כז) ולכל כלי חמדה. עשה מיני אוצרות: (כח) ומסכנות לתצואה. על אוצרות התצואה נופל לומר מסכנות זכל מקום כמו (שמות א') ערי מסכנות לפרעה וכן (לעיל ז' ח') ויצן תדמר צמדדז ואת כל ערי מסכנות אשר צנה צחמת ועל כרחק ללורך תצואה צמדדז לא היה לו לאז' זהב וכסף: וארות לכל צהמה וזהמה. אינעללות גדולות: (ל) וייערים

באור

שם שאמר לו שקבל תפלתו ויחיה וגם נתן לו מופת עז כמו ששאל מנמו: (כח) ולא כנמול, לא כמו שגמל ה' על יחזקיהו שרפאסו השיז חזקיהו כי גבה לבו בהרחקו את כל בית נכותו וכו' (התפער): (כח) לכל בהמה ובהמה, לכל מין ומין כפי עמלו. ועדרים לאורות, פירות מערכים וכן עודרי מערכה כלכל שלם

הָאָדָם: (א) וַיִּתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּן הַנְּבִיא עַל-זֹאת
וַיֹּעַקְהוּ הַשָּׁמַיִם: (ב) וַיִּשְׁלַח יְהוָה
מַלְאָךְ וַיִּכְהֹד כָּל-גִּבּוֹר חֵיל וְגִיד
וַיִּשָּׂר בְּמַחֲנֶה מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיֵּשֶׁב בְּבִשְׂת
פָּנִים לָאָרֶץ וַיִּבְאֵ בֵּית אֱלֹהֵיו וַיִּמְצִיאוּ
מֵעֵיו שֵׁם הַפֶּלֶא הַבְּחָרָב: (ג) וַיֹּשַׁע
יְהוָה אֶת-יְחִזְקִיָּהוּ וְאֶת יִשְׁבִּי
יְרוּשָׁלַם מִיַּד סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר
וּמִיַּד-כָּל וַיִּנְהַלֵם מִסְבִּיב: (ד) וְרָבִים
מִבָּיִאִים מִנְחָה לַיהוָה לִירוּשָׁלַם
וּמִגִּדְנוֹת לִיְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּנְשָׂא
לְעֵינֵי כָל-הַגּוֹיִם מֵאַחֲרֵי כֵן: (ה) בַּיָּמִים
הָהֵם חָלָה יְחִזְקִיָּהוּ עַד-לְמוֹת וַיִּתְפַּלֵּל
אֶד-יְהוָה וַיֹּאמֶר לוֹ וּמוֹפֶת נָתַן לוֹ:

*וַיִּמְצִיאוּ קִרִי

Jerusalem's, wie von den Göttern der Völker der Erde, die Werk von Menschenhänden sind. 20. Und es betete der König Zechiskijahu, und Jesajahu, der Prophet, der Sohn Amos's, um dessen willen, und schrien gen Himmel. 21. Da sandte der Ewige einen Engel, der vertilgte alle Kriegsheiden und Befehlshaber und Oberste im Lager des Königs von Assur (Assyrien), und er kehrte mit Schande im Angesicht (schmachvoll, mit sichtbarer Scham) in sein Land zurück, und als er in das Haus seines Gottes ging, und die aus seinen Lenden hervorgegangen, fälleten ihn durch's

Schwert (seine leiblichen Söhne tödteten ihn). 22. Und so half der Ewige Zechiskijahu, und den Bewohnern Jerusalem's aus der Hand Sancherib's, des Königs von Assur (Assyrien), und aus der Hand aller, und leitete sie (zur Ruhe) ringsum. 23. Und Viele brachten Geschenke dem Ewigen nach Jerusalem, und Kostbarkeiten Zechiskijahu, dem Könige von Jehuda, und er ward erhaben vor den Augen aller Völker nachher. 24. Um diese Zeit er-

רשי"י

הָאָדָם שֶׁהָם מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם וְדָמוֹ אֶת אֱלֹהֵי יוֹלְדוֹ הַכֹּל וְאֱלֹהֵי הָעַמִּים שֶׁהֵם מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כִּמוֹ שֶׁאָמַר לְעֵיל מִי כָכָל אֱלֹהֵי וְגו' כִּי לֹא יוֹכֵל אֱלֹהֵיכֶם לְהַגִּיל אֶתְכֶם מִיָּד: (ב) דִּיתְפַּלֵּל יוֹחִיקוֹ. כְּמַלְכִּים וְזִשְׁעִיָּה מְפֹרֶשֶׁת הַתְּפִלָּה: (ג) וַיִּמְצִיאוּ מֵעֵיו. כְּדִתְכִיז וְזִנְיוֹ (ס) הַנְּבוֹרָה זְחָרָב: (ד) וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'. כְּדִמְפֹרֶשֶׁת זְחָרָבִים: וַיֹּאמֶר לוֹ. מִה הָאֵת.

באר

הָעַם (ש"י י"ד נ"ו) וְזִכְרִירוֹ: (כא) בְּבִשְׂת פָּנִים, בִּשְׂת הַרְשׁוּמָה זְפִינִים, וְגִלְהָה לְעֵין כָּל וְהוּא הַגּוֹת בְּלָשׁוֹן, וְהַלְוֵנוּ הַלְשָׁכָה יִכְנֹחוּ (סִחְהֵן רִחְטָהֵע). וַיִּמְצִיאוּ וכו', שֶׁס וַיִּסְכֵּן לְהוֹיֵת חָזָר וְר"ק: וְהוּא כְּמוֹ לְזִכְרוֹ הַיּוֹלָאִים מִזְכָּרוֹ שֶׁהֵם הַמִּיִּסְחָרוֹ בְּחָרָב כְּמ"ס ז"כ. (כב) וַיִּנְהַלֵם וכו', נִהַלֵם כּוֹלֵם מִסְבִּיב זְחָרָב וְזִמְלָה: יֵם מַעֲחִיקִים (סִטְלַעֲטַע יֵם), וְהַעֲנִין אֶחָד: (כד) וַיֹּאמֶר לוֹ, קָרָה וְסָמַךְ עַל הַמִּדְּיָן וְקוֹרָא כְּמַלְכִּים שְׂחָבוֹ

meiner Hand, daß euer Gott vermögen sollte, euch zu retten aus meiner Hand? 15. Nun, so soll euch Sechistijahu nicht täuschen, und euch nicht verführen auf solche Weise, und glaubet ihm nicht! denn kein Gott aller Völker und Königreiche vermag sein Volk zu retten aus meiner Hand, und aus der Hand meiner Väter, viel weniger wird euer Gott euch retten aus meiner Hand. 16. Und noch mehr redeten seine Knechte wider den Ewigen, Gott, und wider seinen Knecht Sechistijahu, 17. und Briefe schrieb er, darin zu lästern den Ewigen, den Gott Israel's, und wider ihn zu sagen, wie folgt: So wie die Götter der Länder, welche ihr Volk nicht retteten aus meiner Hand, so soll der Gott Sechistijahu's mein Volk nicht retten aus meiner Hand. 18. Und sie riefen mit lauter Stimme auf jüdisch dem Volke von Jerusalem zu, das auf der Mauer war, um sie in Furcht zu setzen und sie bestürzt zu machen, auf daß sie die Stadt einnehmen. 19. Und sie redeten vom Gotte

מִיָּדִי: (טו) וְעָתָה אֵל--יִשְׂיָא אֶתְכֶם חֲזָקִיָּהוּ וְאֵל--יִסִּית אֶתְכֶם בְּזֹאת וְאֵל--תַּאֲמִינוּ לוֹ כִּי--לֹא יוּכַל כָּל-אֱלֹהֵי כָל-גִּוֵּי וּמַמְלָכָה לְהַצִּיל עַמּוֹ מִיָּדִי וּמִיָּד אֲבוֹתַי אֵף כִּי אֱלֹהֵיכֶם לֹא-יִצִּילוּ אֶתְכֶם מִיָּדִי: (טז) וְעוֹד דִּבְּרוּ עֲבָדָיו עַל-יְהוָה הָאֱלֹהִים וְעַל יְחֻזְקֵיהוּ עֲבָדָיו: (יז) וּסְפָרִים כָּתַב לְחֹרֶף לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּלְאֹמֶר עָלָיו לְאֹמֶר בְּאֱלֹהֵי גִוֵּי הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר לֹא-הִצִּיאוּ עַמִּם מִיָּדִי כִּן לֹא יִצִּיל אֱלֹהֵי יְחֻזְקֵיהוּ עַמּוֹ מִיָּדִי: (יח) וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל--גָּדוֹל יְהוּדִית עַל-עַם יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר עַל-הַחוֹמָה לִירְאָם וּלְבַהֲלָם לְמַעַן יִלָּכְדוּ אֶת-הָעִיר: (יט) וַיִּדְּבְרוּ אֵל-אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַם בְּעַל אֱלֹהֵי עַמִּי הָאָרֶץ מַעֲשֵׂה יָדַי

* בשני יורין כמשפטו ויש גורסין צי"ד חת.

רש"י

ל'ה' אלהי. (וזמלכים ז' י"ט) (וזיטעיה ל"ז) כתב ויקח חזקיהו את הספרים מיד המלכים ויקרעם ויעל צית ה' ויפדטו חזקיהו לפני ה': (יח) בקול גדול יהודית. ליראם ולזהלם. כאן סתם הענין וזמלכים מפורש היטב מה אמר להם ובס זיטעיה וידברו אל אלהי ירושלם מי שכתב ספר זה הוא קוצל על ככל זה סנחדרי שחירק אלהים חיים: (יט) בעל אלהי עמי

באור

ב. (מ"ז י"ח ל"ב) עיין שם: (טו) אף כי אלהים, כ"ש אלהים לא יכלו לחסם הואיל והסיר יחזקיהו את כמותו וכח"ש למעלה (יז) גוי, בפלה יו"ד הרבים מהמכתב ושאלהם במכתב (כן מלך) ואלי חשתי בכל הספרים ולא עלאתי באחד שפלה ממנו היו"ד: (יח) ליראם, מקור עם הלח"ד מנכין הכבד וכמותו כי ייראון

דברי הימים ב לב

אֲשׁוּר עַל־מָה אַתֶּם בֹּשְׁתִּים וַיִּשְׁבִּים
בְּמִצּוֹר בִּירוּשָׁלַם: ^(ב) הֲלֹא יִחְזְקִיהוּ
מִסִּית אֶתְכֶם לָתֵת אֶתְכֶם לְמוֹת
בְּרַעַב וּבְצָמָא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
יִצִּילֵנוּ מִכָּף מֶלֶךְ אֲשׁוּר: ^(ג) הֲלֹא־
הוּא יִחְזְקִיהוּ הַסִּיר אֶת־כַּמָּתָיו וְאֶת־
מִזְבְּחָתָיו וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה וּלְיִרְוּשָׁלַם
לֵאמֹר לִפְנֵי מִזְבֵּחַ אֶחָד תִּשְׁתַּחֲווּ
וְעָלִיו תִּקְטִירוּ: ^(ד) הֲלֹא תִדְעוּ מָה
עָשִׂיתִי אֲנִי וְאֲבוֹתַי לְכָל עַמֵּי הָאָרְצוֹת
הַיָּכוֹל יָכֻלוּ אֱלֹהֵי גֹוֵי הָאָרְצוֹת
לְהַצִּיל אֶת־אֲרָצָם מִיָּדִי: ^(ה) מִי בָכַל־
אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִחְרִימוּ
אֲבוֹתַי אֲשֶׁר יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת־עַמּוֹ
מִיָּדֵי כִי יוֹכֵל אֱלֹהֵיכֶם לְהַצִּיל אֶתְכֶם

Auf was vertrauet ihr, und bleibet in der Festung in Jerusalem. 11. Gewiß Zebischijahu verführt euch (um euch hinzugeben, daß ihr sterbet in Hunger und Durst), indem er spricht: Der Einzige, unser Gott, wird uns retten aus der Hand des Königs von Assur. 12. Hat doch er, Zebischijahu, seine Höhen und seine Altäre abgeschafft, und zu Zebudabab und Jerusalem gesprochen, wie folgt: Vor einem Altare sollt ihr anbeten, und auf ihm sollt ihr räuchern. 13. Ihr wisset ja, was ich und meine Väter

gethan, allen Völkern der Länder; haben die Götter der Völker der Länder vermocht, ihr Land zu retten aus meiner Hand? 14. Wer ist unter allen Göttern dieser Völker, welche meine Väter verbannt, der es vermochte, sein Volk zu retten aus

רש"י

(י) על מה אתם צוטים. לפי שכתוב (צמלכים ז' י"א) ז' אלהי ישראל צטח ונס כתצו לשם וימרד צמלך אשור לכן אמר על מה אתם צוטים שמרדת' ז': ויושצים צמלור צירוסלים. כדכתיב (כאן) למות דרעצ וצמלמ: (יב) הלא הוא יחזקיהו. הצוטח צאלהיו הלא הוא פשע ואפילו אם היו יכולת לעזור לו לא היו עוזרו כי חטא לו שהסיר את צמותיו ואת מזבחותיו ויאמר ליהודה ולירושלים לפני מזבח אחד תשתחוו ולא מוטע שמשח' יהודה לפני מזבח א' וירושלים לפני אחד או שנים ויותר ומה מועיל אחד לעם דצ כזה שהיו סבורים שכל אותן צמות שהסיר כללעיל (ל"א) ויגדע את האשר' וכו' שהיו צנוים לשם אלהי ישראל: (יד) החרימו אבותי. פול מלך אשור ותבלת פלאסר: (יז) וספרים כתצ לחקך

באור

כתיב לכה ויכולת: (ט) וחורא על לכיש, הוא ממלך מוסגר, ר"ל הוא בעלמו ובכבודו עמד להלחם נגד לכיש כל חיל מושלחו כדמחורגם: (י) במצור, מבצר וכמוהו עיר מלור (מהלים ל"א כ"ב) ורכים בקפר חס. וי"מ כמו צמלור וצמלוק (דברים כ"ח כ"ג) (בעדרעכנכים), או מענין צוה צמלור (יחזקאל ד' ז') (בעלחנערוכ). וענינים אחר צמות הכללי: (יא) לחת אחסר, ר"ל הסתחו סועיל שחמותו דרעצ וצמלמ ולא לעונה כי אומר ה' ילינו חס בעתון ככתיב על אבני חס: (יב) הלא הוא וכו', צמלור הספוק חס המוחקן כלשמו מפסק

niedergerissene Mauern, und stieg selbst auf die Thürme, und außerhalb der andern Mauer, und befestigte Mi-loa, an der Stadt David's, und machte Gewehre und Schilde in Menge. 6. Und er setzte Kriegs-Oberste über das Volk, und versammelte es zu sich auf den freien Platz am Thore der Stadt, und redete zu ihrem Herzen, wie folgt: 7. Seid fest und stark, fürchtet euch nicht und verzaget nicht vor dem Könige von Asshur (Asshrien) und vor all dem Haufen (Kriegsvolkes), der mit ihm ist, denn mit uns sind mehr, als mit ihm. 8. Mit ihm ist ein fleischlicher Arm, aber mit uns ist der Ewige, unser Gott,

uns zu helfen, und unsere Kriege zu führen, und das Volk stützte sich auf die Worte Jechiskijahu's, des Königs von Jehuda. 9. Nach diesem sandte Sancherib, der König von Asshur (Asshrien), seine Knechte nach Jerusalem (er aber stand wider Saisch, und das ganze [Heer] seiner Regierung mit ihm) an Jechiskijahu, König von Jehuda, und an ganz Jehuda in Jerusalem, und ließ sagen: 10. So spricht Sancherib, der König von Asshur (Asshrien):

רש"י

דובמא (ישעיה ז') ונצקיענה' ונצקע עלי בעולה (שמואל ז' ה'): (ה) ויחזק את המלוא. דובמא ויזן את המלוא. ויעש שלח לרז. כלי זיין דובמא איש שלחו המים (נחמיה ה'):

באר

ולאר בזה העושים במלחמה ונחל על ידיו אל נטון, וכן מחורבם. והמפרשים נדחקו לכאור שהגבית את החומה למעלה מן המגדלות ולחולת מן החומה הסיח בנה עוד חומה אחרת ואחרים העסיקו חכמי העמים (ער ההעטע דיה זויער חיבער דיה טהירמע חונד בויעטע חויסערהחלב נאך חייגע חנדערע זויער). אך ושמעון הכהן אינה כן: המלוא, ענינו מבוחר כספר שמואל (ב' ה' ט'): (ח) זרוע.

דברי הימים ב לב

את־כָּל החוֹמָה הפְּרוּצָה וַיַּעַל עַל־
הַמִּגְדָּלוֹת וּלְחוּצָה הַחוֹמָה אַחֲרֵיתָּ
וַיַּחֲזֶק אֶת־הַמְּלֹא אֵיר דָּוִיד וַיַּעַשׂ
שֶׁלַח לָרֶב וּמִגְנָיִם: (ו) וַיִּתֵּן שָׂרֵי
מִלְחָמוֹת עַל־הָעָם וַיִּקְבְּצֵם אֵלָיו אֶל־
רְחוֹב שַׁעַר הָעִיר וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם
לֵאמֹר: (ז) חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל־תִּירְאוֹ וְאֶל־
תַּחְתּוֹ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וּמִלִּפְנֵי כָל־
הַהָמוֹן אֲשֶׁר־עִמּוֹ כִּי־עִמָּנוּ רֶב מֵעַמּוֹ:
(ח) עִמּוֹ זָרוּעַ בָּשָׂר וְעִמָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לְעִזְרָנוּ וּלְהִלָּחֵם מִלְחֻמֹּתֵינוּ וַיִּסְמְכוּ
הָעָם עַל־דְּבָרֵי יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה:
(ט) אַחֲרָיָה שֶׁלַח סִנְחָרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
עֲבָדָיו יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא עַל־לְכִישׁ
וְכָל־מַמְשֻׁלָּתוֹ עִמּוֹ עַל־יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־
יְהוּדָה וְעַל־כָּל־יְהוּדָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לֵאמֹר: (י) כֹּה אָמַר סִנְחָרִיב מֶלֶךְ־

דברי הימים ב לב

וּבִמְצֹאָה לְדָרֶשׁ לֵאלֹהֵיוּ בְּכָל־לִבָּבוֹ
עָשָׂה וְהִצְלִיחַ:

לב (ב) אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֵמֶת הָאֵלֶּה
בָּא סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיָּבֹא
בִּיהוּדָה וַיִּחַן עַל־הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת
וַיֹּאמֶר לְבָקְעָם אֵלָיו: (ג) וַיֵּרָא
יְחִזְקִיָּהוּ בֶן־כִּזְבּוֹן סַנְחֵרִיב וּפְגָיו
לְמַלְחָמָה עַל־יְרוּשָׁלַיִם: (ד) וַיִּזְעַק עִם־
שָׂרָיו וּגְבָרָיו לְסִתּוֹם אֶת־מִימֵי
הָעֵינֹת אֲשֶׁר מֵחוּץ לָעִיר וַיַּעֲזְרֵהוּ:
(ה) וַיִּקְבְּצוּ עִם־דָּב וַיִּסְתְּמוּ אֶת־כָּל־
הַמַּעֲיֵנוֹת וְאֶת־הַנָּחַל הַשּׁוֹמֵם בְּתוֹךְ־
הָאָרֶץ לֵאמֹר לִמָּה יָבוֹאוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר
וּמִצְאוּ מַיִם רַבִּים: (ו) וַיִּתְחַזַּק וַיִּבֶן

Gott zu suchen, mit ganzem Herzen that er es, und es gelang ihm (es ging ihm Alles von statten, er führte jedes Unternehmen aus).

32. 1. Nach diesen treuen Begebenheiten kam Sancherib, der König von Asshur (Assyrien), und drang ein in Sechuda, und belagerte die festen Städte, und gedachte sich durchzubringen. 2. Und als Sechiskijahu sah, daß Sancherib kam, und seine Absicht war zum Kriege wider Jerusalem; 3. beriet er sich mit seinen Obersten und Helden, um die Wasser-

Quellen außerhalb der Stadt zu verstopfen, und sie halfen ihm. 4. Und es versammelte sich viel Volk, und sie verstopften alle Quellen und den Bach, der mitten durch das Land strömt, und sprachen: Warum sollen die Könige von Asshur (Assyrien) kommen, und viel Wasser finden? 5. Und er verstärkte sich, und bauete alle

רש"י

לב (א) אחרי הדברים והאמת. האלח ובומד ויאמר לזקעם. כמו לזקעם כמו (עמוס ז') על מנכס כנסך כמו מוכדס וסמוך ליה (שם ח') על זקעם הדו' הגלעד ופתדונו

באור

אחרים מהם אשר נקצו בשמות כמו שכתוב פסוק ע"ז לכל הבא בית ה', ואם זה מוכן חזרו והמשך הפסוקים יוסר: (כא) עבדוהו וכו', בין בדבר עבדות בית ה' בין לדרוש לאלהיו כמשפט המורה המלכות, אם הכל עשה וכו' והללית בהם לגמור ולהשלים הכל מה שהחיל לטובת ולמועיל אחרים:

לב (א) אחדי הדברים והאמת האלה, דרך המליצה. וענינו אחרי הקורות האלה שספרינו כולן בכלל ונפרט אחת ואין בו שום נחמא והפלגה ולפי פתרון המלות ראוי לפרשם (וכך דיען בעצבענהייטען) אונד וואהרהאפטער ערלעזונג, והנאות יוסף לפי מליצה השלש בחרמי בחרגווי. בא סנחריב, הספור הזה בכלל כספר מלכים (ב' ב' י"ח י"ג — כ'). לבקעם, חשב לבקעם וכן בקעם, כמו שאמר במלכים ויחפסס (ח"ב י"ק) וכמוהו לשבך אם בה יעקב (בראשית ל"ד) להרגו בערמה (שמות כ"א) והדונים להם (ירמ' כ' כטני לשון קלם) והוא מקור ובה בחרק והראוי בקמ"ץ וכמוהו מנכס (עמוס ב' ו') הראוי מנכס ורבים ככה:

(ב) ויעזרהו, חזקתו ונעלם האמת: (ד) ואת הנחל, הוא נחון והיה אז מלא ושועך וסתמו אותו (דמ"ק). (ה) ויעל, הנראה לפי פשוטו, שעלה בעלמו על המגדלות ועל החומה מחוץ לראש הכל בעיניו

fter, nach ihren Stammhäusern, und der Leviten, von zwanzig Jahren und darüber, nach ihren Verrichtungen, nach ihren Abtheilungen. 18. Und den Geschlechts-Verzeichneten mit all' ihren Kindern, ihren Weibern, ihren Söhnen und ihren Töchtern der ganzen Menge, denn redlich heiligten sie sich zum heiligen Dienste. 19. Und für die Söhne Ahron's, die Priester waren auf dem Gesilde ihrer Städte, Stadt für Stadt, Männer (gejeckt, die

בְּמִשְׁמֹרֶתֵיהֶם בְּמַחְלָקֹתֵיהֶם : (יח) וּלְהַתִּיחֵשׁ בְּכָל־שָׁפָם נְשִׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבָנוֹתֵיהֶם לְכָל־קָהָל בִּי בְּאֻמֹּנָתָם יִתְקַדְּשׁוּ־קֹדֶשׁ : (יט) וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים בְּשָׂדֵי מִגְרֵשׁ עָרֵיהֶם בְּכָל־עִיר וָעִיר אַנְשִׁים אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת לַתַּת מְנוּחַ לְכָל־זָכָר בְּכֹהֲנִים וּלְכָל־הַתִּיחֵשׁ בְּלוֹיִם : (כ) וַיַּעַשׂ כִּזְוֹת יִחְזָקִיהוּ בְּכָל־יְהוּדָה וַיַּעַשׂ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר וְהָאֱמֻנָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו : (כא) וּבְכָל־מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר־הָחֵל בַּעֲבוּרֹת בֵּית־הָאֱלֹהִים וּבַתּוֹרָה

mit Namen angegeben waren, um allen Mannsbildern der Priester, und allen Geschlechts-Verzeichneten der Leviten, ihren Theil zu geben. 20. Und Jechis-
kijahu that also in ganz Jehuda, und übte das Gute, das Rechte und das Wahre, vor dem Ewigen, seinem Gotte. 21. Und jedes Werk, das er im Dienste des Hauses Gottes begann, und nach der Gesezlehre und dem Gebote,

רש"י

הכהנים שלא הגיעו' משמורתם לשדת והם צדקה מגרש עריהם בכל עיר ועיר: (יח) אנשים אשר נקצו צטמות. למעלה (כ) ל"א כנניהו ואחיו היו עליהם לקבל המנות התרומות והמעשרות מאת ישראל לתת המנות לכל נשים צניהם ממונים וצנותיהם ומה שאמר כאן לכל זכר משום רצותא שאפילו לזכרים קטנים היו מספיקין כדלעיל (שס) לזכרים מצד שלט ומעלה וכל שכן שהיו מספיקין לנשים ולצניהם ולצנותיהם :

באור

היה לסדר תולדותם לבית אבותיהם והמעשר מה שחלקו ללוים, היה לאותם שהם מן עשרים שנה ומעלה הקבועים במשמורת כפי אשר נחלקו: (יז) ואת התיחש וכו', אמר מה שחלקו הממונים תרומה לכהנים כפי רשימות היחוסים היה לסדר תולדותם לבית אבותיהם והמעשר מה שחלקו ללוים, היה לאותם שהם מן עשרים שנה ומעלה הקבועים במשמורת כפי אשר נחלקו: (יח) ולהתיחש וכו', לכל המיוחסים לכהונה וללוים נחמו לפי רבוי וערך כמות מספר עמם נשים ובניהם. כי באמונתם וכו', בעבור שהיו באמונים לה' והיו מתקדשים לעבודת הקדש. ויחזקו לפרשו למנון שישמרו משמרתם באמונה ולא ילעזרו לרצון ולחשוב על לרבי מיתוסם וספקם ויכולו להיות חמיר מקודשים ותמונים לעבודת ה' על כן נחמו להם די מחסורם לעולם ולביתם ויפורגם לפי (דחזיט יח זיך זיט רעדל־צקייט דעם הייליגסטעוועק ווידעווען). כן נראה לי ענין הפסוקים האלה והמסכת הקשים להבין ומשונים בסגנון הלשון: (יט) בשד' וכו', אותם היושבים בשד' וכו' ולא הגיע זמן עבודת אשתי משמרתם. אשר נקבו בשמות, עדן יחבריו היו ממונים עליהם. לתת מנות וכו', ובא לומר שהממונים הם לא חלקו כ"א להיושבים בעריהם ולא אל הבאים לבית ה', כי לאותם חלבו ממונים

פְּקִידִים מִיַּד בִּזְנִיָּהּ וְשִׁמְעִי אָחִיו
בְּמִפְקַד יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וְעִזְרִיָּהוּ נָגִיד
בֵּית־הָאֱלֹהִים: (יז) וְקֹרָא בֶן־יִמְנָה
הַלֵּוִי הַשּׁוֹעֵר לַמִּזְבֵּחַ עַל גְּדֵבוֹת
הָאֱלֹהִים לָתֵת תְּרוּמַת יְהוָה וְקֹדְשֵׁי
הַקֹּדְשִׁים: (יח) וְעַל־יָדוֹ עֶדֶן וּמְנַיִן
וַיִּשׁוּעַ וְשִׁמְעִיָּהוּ אֲמָרִיָּהוּ וְשִׁכְנִיָּהוּ
בְּעָרֵי הַכֹּהֲנִים בְּאַמוֹנָה לָתֵת לְאֶחֱיָהֶם
בְּמַחְלָקוֹת כְּגֹדֹל כְּקָטָן: (יט) מֶלֶכָּד
הַתִּיחַשׁ לְזִכְרִים מִבֶּן שְׁלוֹשׁ שָׁנִים
וְלַמַּעֲלָה לְכָל־הַבָּא לְבֵית־יְהוָה
לְדַבֵּר־יּוֹם בְּיוֹמוֹ לַעֲבוֹדָתָם
בְּמִשְׁמֵרוֹתָם בְּמַחְלָקוֹתֵיהֶם: (xx) וְאֵת
הַתִּיחַשׁ הַכֹּהֲנִים לְבֵית אֲבוֹתֵיהֶם
וְהַלֵּוִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלַמַּעֲלָה

verordnet von der Hand Rananjahu's, und seines Bruders Schimei, nach der Anordnung des Königs Zebiskijahu, und Asarjahu, des Obervorstehers des Hauses des Ewigen. 14. Und Korea, der Sohn Timnah's, der Levit, der Thorhüter gegen Morgen, (war) über die freiwilligen Gaben Gottes, um die Hebe des Ewigen und das Allerheiligste herauszugeben. 15. Und unter seiner Aufsicht (waren) Eden, Minjamin, Jeschua, Schemajahu, Amarjahu und Schechanjahu, in den Städten der Priester auf Glauben, daß sie geben sollen ihren Brüdern nach den Abtheilungen, dem

*יתיר ו'

Großen wie dem Kleinen. 16. Außer den von ihren Geschlechts=Verzeichneten an Mannsbildern von drei Jahren und darüber, Allen, die ins Haus des Ewigen kommen Tag für Tag, zu ihrem Dienste, nach ihren Verrichtungen, nach ihren Abtheilungen. 17. Und den Geschlechts=Verzeichneten der Prie-

רש"י

התרומות. (יז) ואת התיחש הכהנים לזית זכותיהם והלוים ועם ייחוס טפס נשיהם זניהם וזנותיהם לכל אותם קהל היו מספיקין מצוניהם מהתרומות ומעשרות הקדש ובתרומות והמעשרות כל אלו שאמרנו לאותן העומדים לשרת צעזעה וגם לזני אהרן

באור

המק, הן רבוי אנשים כמו רבוי עושר או שאר דברים: (יב) פקידים מיד, היו ממונים תחת יד כנניה וכי, במפקד, במלכותו: (יד) על גדות וכו', וכו' בזה דבר אלהים. לתת, לחלק בין הכהנים, הן מרומה הן בשר ק"ה, וכן מתורגם: (טז) מלכד וכו', שזור הפקוק לדעתו כך הוא, מלכד הניתן בעריהם לאותם הרשומים בייחוס משפחות הכהונה ויורעים לכהנים, והם זכרי כהונה מבן ג' שנים ומעלה, מלכד אלה עוד היו נחשים לכל הבא בבית ה' גם שאינם רשומים בייחוס, כי הבא לבית ה' יעבדוהו לדבר יום ביומו במשערתם כמחלקותם בודלי שהוא נזרע כהונה, ולריך למחיתו ופרנסתו אשוי ביום ולמה יגרע ממנו לחם חקו דבר יום ביומו. ובאופן זה מתורגם אשכחית: (יז) ואת התיחש וכו', אמר מה שחלקו הממונים תרומה לכהנים כפי רשימות היחוסים

und sahen die Haus-
fen, und lobten den
Ewigen und segneten
sein Volk Israel. 9.
Und Sechisijahu
erkundigte sich bei
den Priestern und
den Leviten wegen
der Haufen. 10. Da
sprach zu ihm Asar-
jahu, der Oberprie-
ster vom Hause Sa-
dok, und sprach:
Seit man angefan-
gen die Hebe zu brin-
gen ins Haus des
Ewigen, haben wir
gegessen, und sind
satt geworden und
es ist übergeblieben
in Menge; denn der
Ewige hat sein Volk
gesegnet, und das
Uebergebliebene ist
dieser große Haufe.
11. Und Sechisijahu
sprach (den Befehl
aus), Zellen zuzu-
richten im Hause des
Ewigen, und sie rich-

וְהַשָּׂרִים וַיֵּרְאוּ אֶת־הָעֲרֻמּוֹת וַיְבָרְכוּ
אֶת־יְהוָה וְאֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: (ט) וַיִּדְרֹשׁ
יְחִזְקִיָּהוּ עַל־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם עַל־
הָעֲרֻמּוֹת: (י) וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲזַרְיָהוּ
הַכֹּהֵן הָרִאשׁ לְבֵית צְדוֹק וַיֹּאמֶר
מֵהַחֹל הַתְּרוּמָה לָבִיא בֵּית־יְהוָה
אֲכֹל וּשְׂבֹעַ וְהוֹתֵר עַד־לָרֹב כִּי
יְהוָה בֵּרַךְ אֶת־עַמּוֹ וְהַנּוֹתֵר אֶת־הַמֶּזֶן
הַזֶּה: (יא) וַיֹּאמֶר יְחִזְקִיָּהוּ לְהַכִּין
לְשָׂכוֹת בְּבֵית יְהוָה וַיְכִינוּ: (יב) וַיָּבִיאוּ
אֶת־הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַקֶּדָּשִׁים
בְּאֻמִּנָּה וְעָלִיהֶם נָגִיד כּוֹנֵנִיָּהוּ הַלְוִי
וְשָׁמְעִי אָחִיהוּ מִשִּׁנָּה: (יג) וַיְחִיֵּאל
וְעִזִּיָּהוּ וְנַחֲתָנִי וְעִשָּׂהֵאל וִירִימֹת וַיִּזְבְּדוּ
וַאֲלִיָּאֵל וַיִּסְמְכֻהוּ וּמַחֲת וּבְנֵיָהוּ

* יתיר ו'

teten sie zu. 12. Und sie brachten die Hebe und den Zehnten und das Geheiligte
hinein treulich, und über dieselben waren Obervorsteher: Kananjahu, der Levit,
und sein Bruder Schimei, der Zweite. 13. Und Schiel, Asijahu, Nachat, Asa-
hel, Trimot, Josabad, Eliel, Zismachjahu, Machat und Benajahu, waren

רש"י

(ט) וידרוש יחזקיהו. לפי שראם חזקיהו הערימות גדולות אמר כלנו שם לא לקח
הכהנים והלוים מהם ולא נגעו זהם שם נגעו זהם איך נתרצו כל כך ותמך ודרש מהם
על דבר הערימות על מה זה (י) ויאמר אליו עזריהו. הוא היה צימי עוזיהו: מהחל
התרומה לצוא. אכלנו אכול ולא אכילת עדאי אלא אכול ושצוע והותר. ומה שאתה מתמה
על שאכלנו ד' חדשים ואעפ"כ ערמותיהם כל כך גדולות זה הדבר כי צדק ה' את עמו ונתן
להם תצואות הרבה לפיכך הרצו התרומות והמעשרות שלנו: והנותר. מן אכילתנו זה: את
ההמון הזה. אשר אתה רואה ערמות ערמות: (יא) להכין לשכות צדית ה'. לשום זהם

באור

(ט) על הערמות. אם כבר לקחו מה מהם: (י) עזריהו הכהן, יסכן שהוא אחיעזר הכהן ד"ה א' ה' ועיין
בסוף מלכים כחשבון הדורות. והנותר אם ההמון הזה. כלומר מהנותר הוא ההמון הזה. ודבריו גדול נקרא

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי־דָגָן תִּירוֹשׁ
וַיֵּצְהָר וַיְדַבֵּשׁ וְכָל תְּבוּאֹת שָׂדֶה
וַיַּעֲשֶׂר הַכֹּל לָלֶבֶת הַבָּיְאוֹ: (ו) וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי־יְהוּדָה
גַּם־הֵם מַעֲשֶׂר בָּקָר וְצֹאן וּמַעֲשֶׂר
קֶדְשִׁים הַמִּקְדָּשִׁים לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַבָּיְאוֹ וַיִּתְּנוּ עֲרֻמוֹת עֲרֻמֹּת: (ז) בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁלִישִׁי הֵחֲלוּ הָעֲרֻמוֹת לִיסוּד
וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי כָּלִי: (ח) וַיָּבֵאוּ חִזְקִיָּהוּ

*הם' בדגש

Sache sich verbreitete (d. h. der Befehl des Königs allgemein bekannt wurde), häuften die Kinder der Israel's (die Gaben) der Erstlinge von Getreide, Most, Del und Honig, und allen Ertrag des Feldes, und Zehnten von Allem brachten sie in Menge. 6. Und die Kinder der Israel's und Jehuda, die in den Städten von Jehuda wohnten, auch sie brachten den Zehen-

ten von Kindern und Schafen, und den Zehnten von dem Geheiligten, das dem Ewigen, ihrem Gotte, geheiligt war, und legten Haufen bei Haufen. 7. Im dritten Monat fingen sie an die Haufen aufzuhütten, und im siebenten Monat vollendeten sie. 8. Und es kamen Jechiskijahu und die Obersten,

רשי

צפרק הנוד' מן הירק הנוד' מן הירק מותר דלועי' מתיז רז יוסף וכפרון הדזר הדזו צני ישראל וגו' ואי אמרה דגן כל אלו נמי דגן משמע מאי וכפרון וגומר אמר אצוי לאתווי פירות האילן וירק עד אמר דצא תצוא' לחוד ותצואת שדה לחוד: (ו) ומעשר קדשים המקדשים לה'. המעשר מן המעשר שהלויס כותנים לכהנים: ויתנו ערמות ערמות. הוי' פין כלשון אשכנז דוגמא (סיר ז') ערמות חטים: החלו הערמות ליסוד. כל תחילת דזר כקרא יסוד כמו יסוד הצית שהוא ראש לצנין ודומה לו (לעזר ז') הוא יסוד המעלה וגומר: (ח) ויברכו את ה'. שנתן כלל ישראל להפרים תרומותיהם ומעשרותיהם:

באור

ישראל וכן מחורגם. ראשית דגן, בכורים או תרומה גדולה (רד"ק). ורבש, בקראו התמרים דגש, ולא יתכן לפרשו דגש ומש כי אין מציין בכורים מהדגש. וכן פירשו רח"ל ארץ בית שמש ודגש (דברים ח') ועל זה הפסוק כוון הראש"ע בפרשה ויקרא שכלל רבים אמרו דגש תמרים ויש להם כדמות ראיה מספר עזרא ל"ל ר"ה כי שכתב עזרא ועיין ספרי אהל יוסף ומקור חיים. תבואת שדה, פירות שאר האילנות גפן האלה ורמון שגם ממהם מציאים בכורים כמו שפירשו רח"ל (רד"ק): (ו) ומעשר קדשים, אף מקדשים שהקדישו אף שהם עשורים ממשערו: (ז) ליסוד, מקור מהדגש הלמד בחירק וסיו"ד נחה. והיה ראוי כנוע סיו"ד ליסוד הלמד בש"א

והסיו"ד בחירק ובנות הוי"ד הוטלה תנועתה על הלמד" כמשפט. ואפשר שיהיה ליסוד מקור מהקל וכמו וליסוד

ארץ (ישע"י כ"א) ודגש הקמ"ך לשלום הוי"ד הנחה ואע"פ שכתבה מלאנו אות נחה נכתבה עם הדגש. ועוד לומר שכל דגש והסיו"ד כתובה כמו שכל ב"ב בלר"ה (ר"ה א' ב') דגש עם הוי"ו והדגש תמורת נחה, ואע"פ

שכתב הוי"ד עם הדגש אשר מהשגיחה (רד"ק בקפר המכלול והערשם) ובפירוש כתב הדגש לתפארת לחזק קריאת הקמ"ך לא לחקרון זאת כי יו"ד השרש כתובה ע"כ ולכל האופנים הדגש אשר הס"ג הוא ע"ד הארמית והנהל זה דקדוק כחבירי הרבים כספר הזה (עיין הקדמה). ועיין הפסוק שהחילו ללבוז והוא מושאל מלשון יסוד הכנין: (ח) ויברכו, שמשו פה הוא שש"י הוראותיו תהלה וברכה, וכל"א לר"ך להרגעו בש"י פבלים:

und in Ephraim und Menasche, bis Alles vertilget war, und es kehrten sodann alle Kinder Israel's ein Zuglicher zu seinem Eigenthum, zu ihren Städten. 2. Und Beshijahu bestellte die Abtheilungen der Priester und der Leviten, nach ihren Klassen, einen Zuglichen nach seinem Dienste, die Priester und Leviten zu Ganzopfern und zu Freudenopfern zum Dienste und zum Dank und Lobsingem, in den Thoren des Landes des Ewigen. 3. Und ein Beitrag des Königs von seinem Vermögen, (war) für die Ganz-

opfer, nämlich: Für die Ganzopfer des Morgens und des Abends, und für die Ganzopfer der Ruhetage und der Neumonde und der Feste, wie es in der Gesetzlehre des Ewigen geschrieben steht. 4. Und er sprach (den Befehl aus) zu dem Volke, den Bewohnern von Jerusalem, den Beitrag für die Priester und Leviten zu geben, auf daß sie am Gesetze des Ewigen hielten. 5. Und als diese

רמזי

לא (ב) איש כפי עבודתו. הכהנים לשרת והלוויים להיות משודרים ושועדים וכל איש ואיש על עבודתו הנכונה: (ג) ומגת המלך מן רכשו לעלות וכו'. אשר נתן לעשות אותם (צדק): (ד) ויאמר להם לישבי יושבי ירושלים ובומר למען יחזקו צתורת ה' ויותר צדקו ועוד צדק שיבא להם מירכסם מוזמנת יוכלו לעשות ולעסוק צתורת ה' לפי שלא נתנה התורה אלא לאוכלי המן ושנים להם אוכלי תרומה: (ה) וכפרוץ הדבר. מפי המלך לתת מנת לכהנים והלוויים: הדבר בני ישראל ראשית דבן תירוש וילבד ודש. דש תמרים: וכל תצואת שדה. וכל אלו לא מתצואת השדה הם אלא כך מפורש צמכת נדרים

באור

לא (ג) וּמִנֶּת, בא בקמיכות קמ"ץ וכן כל מנח (רד"ק) וכמוהו **שְׁנֵת זִמְרָה** וחדריו שבאים כלם כנפרד בחי"ו וקמ"ץ על דל לשון ארמיה הקדורי. וחס מנה הונח על חלק ומנחה ומנחה ומנחה ומנחה: הקלובת גמדה, ומרובני (בייטראל), מכון לזה ולמנחש לשון הכתוב: (ד) **פֶּנֶת** הכהנים, הם פתוחים ומעשר: (ה) **וכפרץ**, ענין הפעסעות ונפילה כמו אין חזון נפרץ (ש"א ז') ר"ל כאשר נחפצטו חזון המלך גלוי לכל

וְכָל־הַקָּהָל הַבָּאִים מִיִּשְׂרָאֵל וְהַגֵּרִים
הַבָּאִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַיּוֹשְׁבִים
בְּיְהוּדָה: (כו) וַתְּהִי שִׂמְחָה גְדוֹלָה
בִּירוּשָׁלַם כִּי מִיָּמֵי שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא כָזָאת בִּירוּשָׁלַם:
וַיָּקֻמוּ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וַיְבָרְכוּ אֶת־
הָעָם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹלָם וַתָּבֹא תַפְלֹתָם
לְמַעַן קַדְּשׁוּ לַשָּׁמַיִם:

לא (כז) וַיִּכְבְּלוּת כָּל־זֹאת יֵצְאוּ כָל־
יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים לְעָרֵי יְהוּדָה
וַיִּשְׁבְּרוּ הַמִּצְבּוֹת וַיִּגְדְּעוּ הָאֲשֵׁרִים
וַיִּנְתְּצוּ אֶת־הַבָּמֹת וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת

men, und die Fremden, die vom Lande Israel gekommen, und die in Jehuda wohnten. 26. Und es war eine große Freude zu Jerusalem; denn seit der Zeit Salomo's, des Sohnes David's, des Königs von Israel, war dergleichen nicht in Jerusalem. 27. Und die Priester und die Leviten standen auf, und segneten das Volk, und ihre Stimme ward erhört, und ihr Gebet kam zu seiner heiligen Wohnung im Himmel.

31. 1. Und als

dieses alles vollendet war, ging das ganze Israel, das sich dort befand, hinweg zu den Städten Jehuda's, und sie zerbrachen die Säulen, und hieben die Haine um, und rissen die Höhen und die Altäre nieder in ganz Jehuda und Benjamin

רע"ו

וּשְׂרִים וְהָעָם שִׂמְחִים: (כו) כִּי מִיָּמֵי שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא הָיְתָה כָּזֹאת צִירֻסִּים: שִׂמְחָה עַם רַב יוֹתֵר הָיוּ צֹאֲרִין לִרְבֹּל לִירוּשָׁלַם צִיּוּי שְׁלֹמֹה אֲזַל שִׂמְחָה גְדוֹלָה לֹא הָיְתָה צִירֻסִּים כָּזֹאת מִיָּמֹת שְׁלֹמֹה כָּל צִירֻת שִׂמְחוֹ עַל מֵה שֶׁאִם הָיוּ כָּל רֶגֶל וּרְגֵל מִקְּדוּשִׁים צִירֻסִּים לִפִּי שֶׁלֹא הָיָה לָהֶם חֲדוּשׁ אִין לָהֶם שִׂמְחָה אֲזַל עֵתָה שֶׁכָּל יָמֵי אֲחִזָּה וּמַלְכֵי יְהוּדָה הִדְשָׁעִים לֹא עָלוּ לִרְבֹּל לִירוּשָׁלַם וְעֵתָה הוֹדְשׁוּ לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַם שִׂמְחוֹ שִׂמְחָה גְדוֹלָה וּלְפִי שֶׁהָיָה כְּמֵה שֶׁנִּים שֶׁלֹא עָלוּ לִירוּשָׁלַם עַד עֵתָה הוֹקֵטֵן צִעִינִיָּהֶם ז' יָמִים דָּחַק הַמָּוֶת וְהוֹסִיפוּ עוֹד ז' יָמִים כְּדִי לִשְׁמֹחַ צָהֵם וּשְׂמֹחוֹ שִׂמְחָה גְדוֹלָה: (כז) וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם: אִם תִּדְּרִי לֹאֹמֵר צָרָה זֹאת שֶׁצָּקָה לִשְׁמֹחַ מֵאֲרֶץ שׁוֹצִיָּהֶם וַיִּשְׁמַע ה' צָקֹלָם וַיִּשְׁמָע אֹה ד' וַיִּשְׁמַע צָקֹלָם וְכֵן סָתַם לַמַּעֲלָה (כז) וַיִּשְׁמַע ה' אֵל יִחְזָקִיָּהוּ וַיִּדְרֹא אֶת הָעָם:

באור

הַרְאֵנוּהָ אֲרִבְעָה עָשָׂר יָמִים הָיוּ שִׂבְעָה יָמִים חַג הַקִּבּוּצֹת וּשְׁבַע יָמִים חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ (ר"ה ז' ח') חַג מוֹחֲזִיקֵי רִאִית הַתְּלִמּוֹד בְּנֵי־קָאֵן מַעֲרִיבִין שִׂמְחָה כְּשִׂמְחָה וְלֹא אֲמַר פֶּה צִפִּירֻת שִׂבְעָה יָמִים אַחֲרֵים לִשְׂמֹחָה: (כז) הָרִים, הַפְּרִישׁ כְּמוֹ וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה (שְׁמוֹת כ"ה). וַיִּשְׁמָעִיקִים (סַפְּעָה נִדְעָטֵט), וְכֵן לֹאֹמֵר וּמֵאִין לָהֶם שֶׁר לֹאכֹל לְכָל הָעָם הָיָה לֹאכֹל? וְאֲמַר כִּי חֲזָקִים וְכָל הַשְּׂרִים נִדְּבוּ לָכֵס לִפְנֵי לָהֶם פְּרִים וְכו': (כז) כֹּזֶאֱת, כִּי הָיְתָה דוּמָה חֲנוּכַּת הַבֵּית שִׂבְעָה שְׁלֹמֹה כְּמוֹ שְׂמֹחֵתִי לַמַּעֲלָה. וַיִּשְׁמַע צָקֹלָם, כְּלֹאֹמֵר הִיא נִשְׁמַע לָהֶם וּמִדּוּלָּה וְכֵן לִשְׁמֹעַ אֲזַן יִשְׁמָעוּ לִי (ש"ב כ"ב מ"ה) (רד"ק), וְכֵן־הִי הַבֵּית צָקֹלָם זֶה נִדְּקוּק וְכֵן שֶׁלֹא כִּשְׁפָּעַת וְכִנְכַּת בְּשָׂר הַזֶּרֶם הַנִּמְלָאֹת בְּסִפֵּר הָיָה. (עֵינִין הַקְדָּמָה).

strumenten dem
Ewigen (zu Ehren).

22. Und Bchistija=
huredete (freundlich)
zum Herzen aller
Lebitten, die da ver=
standen die schöne
Kunst (des Gesan=
ges) des Ewigen,
und sie aßen die
Festopfer sieben Ta=
ge lang, indem sie
Freudenopfer opfer=
ten, und lobeten den
Ewigen, den Gott
ihrer Väter. 23. Die
ganze Versammlung
ward Rathes, noch
andere sieben (Freu=
den-) Tage zu halten
und sie hielten sieben
Tage in Freuden;
24. denn Bchistija=
hu, der König von
Jehuda, steuerte bei
für die Versamm=
lung tausend Stiere.

sieben tausend Schafe, und die Obersten steuerten bei für die Versammlung tau=
send Stiere und zehn tausend Schafe, und es hatten sich die Priester geheili=
get in Menge. 25. Und es freute sich die ganze Versammlung von Jehuda,
und die Priester und Lebitten und die ganze Versammlung, die von Israel gefom=
-

גְּדוּלָהּ וּמַהֲלָלִים לַיהוָה יוֹם | בָּיֹום
הַלְוִיִּם וְהַכֹּהֲנִים בְּכָלִי עֹז לַיהוָה:
(כג) וַיְדַבֵּר יְחִזְקִיָּהוּ עַל־לֵב כָּל־הַלְוִיִּם
הַמְשַׁכְּלִים שָׂבָל־טוֹב לַיהוָה וַיֹּאכְלוּ
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַת הַיָּמִים מִזִּבְחִים
זִבְחֵי שְׁלָמִים וּמִתּוֹדִים לַיהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיהֶם: (כד) וַיַּעֲצוּ כָל־הַקָּהָל
לַעֲשׂוֹת שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיַּעֲשׂוּ
שִׁבְעַת יָמִים שִׁמְחָה: (כה) כִּי חֲזַקִּיתָהוּ
מִלֶּד־יְהוּדָה הָרִים לִקְהָל אֱלֹף פָּרִים
וּשְׁבַעַת אֲלָפִים צֹאן וְהַשָּׂרִים הָרִימוּ
לִקְהָל פָּרִים אֲלֹף וְצֹאן עֶשְׂרֵת אֲלָפִים
וַיִּתְקַדְּשׁוּ כֹהֲנִים לָרֹב: (כו) וַיִּשְׁמְחוּ
כָל־קָהָל יְהוּדָה וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם

רש"י

לומר לשון שכל כמו שנאמר (לעיל א' כ"ו) ויפל הבורל מזרחה לשלמיהו וזכריהו זנו ויעזב זשכל
ובומר ודבר חזקיהו על לזס נחומים ודברים טובים לחוס ולעזור להם כדי שיחזקו אף
הם זשיר שכל טוב לה': ומתודי' לה'. על זזה תודה ומודים לה' על הנס שעשה להם
זזזה תודה על נס הוא זל: (כג) שבעת ימים אחרים. כמו שמפרש ויעשו זזעזע ימים
שמחה: (כד) הרים לקהל. מלאנו ומצקרו לקהל אלה פדים ובו' והיו אוכלים זיחד מלך

באור

וְחָבַעַם, דער הערר־לִבְקִיט דיגעס רוהמעס דעס עוויגען: (כב) וידבר וכו', שער הפסוק לדעמי
שדבר על לזס לאכול נחמי מועד ולהלל לה' כל זבעת ימים ויאכלו וכו' וידעם כי כן דרך המקרא לרוב
כאשר העירום עליו כמה פעמים בכאורי. ובתרגומי הלכתי בעקבות שאר המפרשים שדבר על לזס דברים
טובים ושמחים על נחומם זבגיתם ועייז שירום זעבורת ה' חה ענין המשכילים שכל טוב כמו שתרומתי. שכל
טוב, כאמר על התכונות ככלל (בוטע חייניט, ריטניגער פֿערסטאנד), ופה זפרט על הכשר ידיעה
זמלאכת השיר. ומתורים, שרשו ידה וענינו שסודו לה' על הנסים שעשה לישראל. בהלל ומודה וכן מתורגם:
(כג) שבעת ימים וכו', לשמוח בהם ולזכות לה' מלצר זבעת ימים חג המלות, כמו שהיתה זמלכות הכית

אֶת־הַפֶּסַח בִּלְא כִפְתּוּב בְּיִתְּהֶם לְחַזְקֵיהֶם עֲלֵיהֶם לֵאמֹר יְהוָה הַטּוֹב יִכְפֹּר בָּעֵד: (יט) כָּל־לִבְבוֹ הֵכִין לְדָרוֹשׁ הָאֱלֹהִים | יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו וְלֹא בְּמַהֲרַת הַקֹּדֶשׁ: (כ) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶל־יִחְזְקִיָּהוּ וּרְפָא אֶת־הָעַם: (כא) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַם אֶת־חַג הַמִּצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה

sondern aßen das Ueberschreitungsoffer nicht so wie geschrieben steht, doch Sechischjahu betete für sie, und sprach: Der Ewige, der Gütige, vergebe Jedem, 19. der sein ganzes Herz gerichtet, Gott zu suchen, den Ewigen, den Gott ihrer Väter, wenn auch nicht in Reinheit des Heiligen. 20. Und der

Ewige erhörte Sechischjahu, und heiligte das Volk (d. h. er verzieh ihnen). 21. Und so hielten die Kinder Israel's, die in Jerusalem sich befanden, das Fest des ungeäuerten Brotes, sieben Tage in großer Freude, und es priesen den Ewigen, Tag für Tag, die Leviten und die Priester mit stark tönenden In-

רש"י

אכלו את הפסח בלא כפתוב. שלא כהלכה שאכלוהו צומאים. כי התפלל יחזקיהו עליהם ובו': (יט) כל לצבו הכין. כך מפורש צדרייתא דר' אליעזר זני של רבי יוסי הגלילי המתחלת בכל מקום שאשה מולא דברי אליעזר זנו של ר' יוסי הגלילי באגדה עשה אזניך כאפרים' שנאמר (משלי כ') להקשיב אזניך לתצונה משלשים ושתים מדות האגדה נדרשת וזה אחד מהם נחלק הסדר כגון זה ה' הטוב יכפר בעד כל מי שכל לצבו הכין לדרוש האלהים לעשות פסחו להקריז קרצו אף על פי שלא עשו צוהרת הקדש כי לא הטהרו ויהודה כולם נטהרו לפי שהיו קדושים לירושלים והיו יכולים לטהר ולהתקדש ולשוב לירושלים אבל דעת מאפרים ומנשה ישכר וצולן אין להם כל כך פסע בדבר לפי שהיה להם הדבר רחוק על ידי אברות לא היה להם להתמקין ולאחר מלצוה עד שיתקדשו לפיכך באו ולא נטהרו ולפי שלא היתה פשיעתם לפיכך תכפר בעדם וכן (ישעים ל"ה) 'ישוע' מידר וליה ובו' הוא נחלק הסידור: (כא) והכהנים ככלי עז צחללות: (סב) המשכילים שכל טוה לה'. לענין סירה נופל

באר

הפסח: (יח) מרבית וכו' ר"ל הרוב והחלק הגדול מנדרים העם בכללו היה מאפרים וכו', וכן מתורגם. בלא כפתוב, בדרך לא כן כחוב בחורה. יכפר בעד. על העון הזה ומענינו חטין חקורו. וסוף דעת הרשב"ע שהיה הר"ק צפירתו. ולדעת רוב המפרשים דבק עם הפסוק הסמוך כלומר יכפר על כל אשר הכין לצבו וכו', ומעתי' אחרים כפירגונו: (יט) כל לצבו. לפי מ' הרשב"ע שאינו דבק הוא אומר על חזקיהו. ולא כעשרת הקדש, אם מושב על יחזקיהו פירושו, עם שני' נאכלו הפסחים בלא עטרה הראוי לקדש, מ"ע הכנה לבו היתה לה' והוראת עשה היתה, ואם הוא דבק שלפניו פירושו כמו שכתב הר"ק אע"פ שאכלו שלא בעטרת הקדש התפלל עליהם חזקיהו שיכפר להם השם כיון שהכינו לבנם לדרוש האלהים וכן תרגמוהו. ויש מחכמי עמים פותרים ענין הפסוק על דרך הכלל, ר"ל שהם יכפר לכל מי שהכין לבנו לדרוש האלהים אף שלצבו אינו בקדושה וצוהרה כמו שיאות להיות לפי הראוי (ועד זין העדן געריטעט או. ג. ו. ווען אויך ניכט מיט היינזעגער רייניגקייט דעם הערלעגנס). והרעיון נגד, אך הכוונה רחוקה מפשט הכתוב והמשך הענין: (כ) וירפא, בא על דרך השאלה בענין הסליחה וכן רפאה נפשי. כי מעתה לך (רד"ק) והסליחה מרפא לחולי נפש כמו הסמים לחולי גוף: (כא) בכלי עז, על דרך מתכבד בכל עז (ש"ב ח' י"ד) כלומר בכלי שיר המשיעים קולם בחחק ועת (רד"ק) וכן מתורגם. וי"מ עז כבוד תפארת ותהלה כהוראתו לרוב במקרא (מיט חניכטרווענטען דעם

15. Und sie schlachteten das Besäth (Ueberschreitungs=Opfer), am vierzehnten Tage des zweiten Monats, und die Priester und die (saumseligen) Leviten stemmten sich und heiligten sich, und brachten Ganzopfer in das Haus des Ewigen. 16. Und sie standen an ihrer Stelle, nach ihrer Vorschrift, nach der Gesetzlehre Moses, des Mannes Gottes, die Priester sprengten das Blut aus der Hand der Leviten; 17. denn es war eine Menge

קָדְרוֹן: (ט) וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם בְּכֻלָּמוֹ וַיִּתְקַדְּשׁוּ וַיָּבִיאוּ עֹלוֹת בַּיֵּית יְהוָה: (טו) וַיַּעֲמְדוּ עַל־עַמֻּדָם כַּמִּשְׁפָּטָם בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ־הָאֱלֹהִים הַכֹּהֲנִים זֹרָקִים אֶת־הַדָּם מִיַּד הַלְוִיִּם: (י) כִּי רַבָּת בִּקְהָל אֲשֶׁר לֹא־הִתְקַדְּשׁוּ וְהַלְוִיִּם עַל־שְׁחִיטַת הַפֶּסַחִים לְכֹל לֹא מְהוֹר לְהִקְדִּישׁ לַיהוָה: (יב) כִּי מִרְבֵּית הָעָם רַבַּת מֵאַפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִשְׁשַׁכָּר וּזְבֻלוֹן לֹא הִמָּהָרוּ כִּי־אָכְלוּ

ת"א כי מרבית וכו' סנהדרין ח', י"ז:

in der Versammlung, welche sich nicht geheiligt hatte, daher (versahen) die Leviten das Schlachten der Ueberschreitungs=Opfer für alle Unreinen, um es dem Ewigen zu heiligen; 18. denn ein großer Haufe Volkes, der größte Theil von Ephraim, Menaschah, Issachaschar und Sebulon hatten sich nicht gereinigt,

רש"י

המקטרות. מקום שהיו צו כהנים ולוים: (טו) והכהנים והלוים נכלמו שעצו להתקדש ולפיכך עבדו כל כך מלצוא עד עתה כי לא יוכלו להאמין דצד זה קודם לכן לפי שהזניחין אחז מכהן כך היו אומרים אפשר שתמול עזר אחז ע"א וכו' ויזקיקו לחלפת צבנה ראשונה מיד צדש הראשון ויאמר לכהנים וללוים לעבוד לאל אחד לצדו ויטעך לנו ולכך נתעללו וכתדשלו מלצא וגם שאר יהודה שלפניו הזניח אחז וכשחקרו והצינו דצד זה כל היה לשם שמים צאו ויתקדשו כלם: (טז) הכהנים זורקים. כי מקצלה ואילך מלות כהונה. ואל תתמה למה לא שחטו צעלים ענאם לפי שכתוב צסמוך כי רצת צקהל אשר לא התקדשו והלוים היו על שחיטת פסחיה' לכל לא טהור שהיה לוי צמקומו להקדיש לה': (יח) כי

באר

על מה שאחרו להתקדש ובעצורם הוכרחו לעבד השנה. ויביאו עולות, לרצות לה' על מה שאחרו להתקדש: (טז) ויעמדו, חזר הוא על הלוים ואמר שהלוים עמדו על מקום משמרתם ולא תוליו אח הדם כי ההולכה לעבודה חשג והמה זרים לעבודה, כמשפט התורה שאמר משה עליהם העבודה, שהכהנים זורקים את הדם מיד הלוים והלוים מקורים כי מקצלה ואילך מלות כהונה. מיד הלוים, כי הכהנים קבלו את הדם והוליו אל המזבח והשיבו המזרקות ע"י הלוים להיות מוכן לצריקה: (יז) כי רבם, חזר בולת הסמיכות ענין רבוי, או שם כמו רבם לררני (תהלים קכ"ט) (רד"ק) ותרוממו לפי פ"י השני. ואל תת עעם מדוע לא שחטו הצעלים

ענאם את פסחיהם כי רבים היו נמלאים אשר לא התקדשו ולא הותרו לכא לעזרה. והלויים, כן היו ממונים לכך לשחוט את הפסחים בצביל כל איש שלא היה טהור להקדיש לה' ר"ל לעשות בעצמו את הקדש והוא שחיטת

חֲרוֹן אַפּוֹ: (ו) כִּי בְשׁוּבְכֶם עַל־יְהוָה
 אַחֲיֵכֶם וּבְנֵיכֶם לְרַחֲמִים לִפְנֵי
 שׁוּבֵיהֶם וּלְשׁוּב לָאָרֶץ הַזֹּאת בִּי־
 חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא־יִסֹּר
 פָּנִים מִכֶּם אִם־תָּשׁוּבוּ אֵלָיו: (י) וַיְהִי
 הָרָצִים עֲבָרִים מֵעִיר | לַעִיר בְּאֶרֶץ־
 אֲפִרַּיִם וּמִנְשֻׁה וְעַד־זַבְלוֹן וַיְהִי
 מִשְׁחִיקִים עֲלֵיהֶם וּמִלְּעָגִים בָּם:
 (ב) אַךְ אַנְשֵׁים מֵאֲשֶׁר וּמִנְשֻׁה וּמִזַּבְלוֹן
 נִכְנָעוּ וַיָּבֹאוּ לִירוּשָׁלַם: (ג) גַּם בִּיהוּדָה
 הָיְתָה יָד הָאֱלֹהִים לָתֵת לָהֶם לֵב
 אֶחָד לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים
 בְּדָבָר יְהוָה: (ד) וַיֵּאסְפוּ יְרוּשָׁלַם עִם־
 רֹב לַעֲשׂוֹת אֶת־חֹג הַמִּצּוֹת בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁנִי קָהָל לָרֹב מְאֹד: (ה) וַיָּקָמוּ
 וַיִּסֹּרוּ אֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
 אֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וְאֵת
 כָּל־הַמִּקְדָּשׁוֹת הַפִּירוּ וַיִּשְׁלִיכוּ לַנָּחַל

(waltete die göttliche Kraft), allen einen Sinn zu geben, das Gebot des Königs und der Obersten in der Sache des Ewigen zu thun. 13. Und es versammelte sich gen Jerusalem viel Volk, das Fest des ungesäuerten Brotes zu halten im zweiten Monat, eine Versammlung in sehr großer Menge. 14. Und sie machten sich auf, und schafften die Altäre zu Jerusalem weg, und auch alle Rauchaltäre schafften sie weg, und warfen sie in den Bach Kedron.

רשי

תִּשְׁוּבוּ אֵלָיו יִתְנֶם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שׁוּבֵיהֶם לְשׁוּב לָאָרֶץ הַזֹּאת כִּי חֲנוּן וְרַחוּם ה' אֱלֹהֵיכֶם:
 בָּאוּ

שהיחס, עד עתה קשי עורף, חנו ידכם לזאת שמהיו כנענים ועמים רבין קונכם: (ט) לרחמים, ה' יתן
 חסד לרחמים לפני שוביהם לתת להם רשות לשוב וכו': (יא) אך אֲנִי, ר"ל לא כלם היו מלנענים כהם
 כי חסד מהם נכנעו וכו': (יד) המקדשות, שם למחנה שמקדשים עליו מקדש קטורם (רד"ק): (טו) נכלמו

brannter Zorn. 9. Denn, wenn ihr euch zum Ewigen kehret, so werden eure Brüder und eure Söhne Erbarmen finden vor Denen, die sie in Gefangenschaft halten, um in dieses Land zurückkehren zu dürfen; denn gnädig und barmherzig ist der Ewige, euer Gott, und er wird sein Angesicht nicht von euch wenden, wenn ihr euch zu ihm kehret. 10. Und sie gingen, die Läufer, von Stadt zu Stadt, durch das Land Ephraim und Menaschē, bis nach Sebulon; aber sie lachten über sie, und spotteten ihrer. 11. Doch mehrere Männer von Acher, Menaschē und Sebulon demüthigten sich, und kamen nach Jerusalem. 12. Auch über Sebulon war die Hand Gottes

Hand des Königs, und seinen Obersten, durch ganz Israel und Jehuda, nach dem Gebote des Königs, welche lauteten: Kinder Israels! Befehret euch zum Ewigen, dem Gotte Abraham's, Sackal's und Ssrael's, daß er sich kehre zu dem Entkommenen, daß euch übergeblieben von der Hand der Könige von Asshur (Assyrien). 7. Und seid nicht wie eure Väter und wie eure Brüder, welche sich vergingen an dem Ewigen, dem Gotte

מִיַּד הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו בְּכָל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהוּדָה וּבְמִצְוֹת הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֵהֶם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל וְיַעֲקֹב אֵל־
הַפְּלִיטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִבֶּן מַלְכִּי
אֲשׁוּר: (ז) וְאֵל־תְּהִיוּ בְּאַבְתִּיכֶם
וּבְאַחִיכֶם אֲשֶׁר מַעֲלוּ בַיהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּתְּנֵם לְשָׂמָה בְּאֲשׁוּר
אֲתָם רֵאִים: (ח) עֲתָה אֵל־תִּתְּקִשׁוּ
עַרְפְּכֶם בְּאַבְתִּיכֶם תְּנוּ־יָד לַיהוָה
וּבֹאוּ לְמִקְדָּשׁוֹ אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ לְעוֹלָם
וַעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיֵּשֶׁב מִבֶּן

ihrer Väter, und machten sie zum Entsetzen, so wie ihr sehet. 8. Nun seid nicht hartnäckig wie eure Väter, gebet dem Ewigen die Hand (d. h. unterwerfet euch), und kommet zu seinem Heiligthum, welches er geheiligt ewiglich, und dienet dem Ewigen, eurem Gotte, daß sich von euch wende sein ent-

רשי"י

עצרו שלא עשהו כהלכתו: (ז) וישב אל הפליטה הנשארת לכם מכך מלכי אשור אע"פ שלא הכלו עדיין קורא להם פליטה כי היה נחשד צעיניהם כאשר בלו כזר ועוד כי מלכי אשור תפסו הכל צימי אחז ומה שהיה צעיניהם כאילו בלו לפי כי שם שנים היו ישראל למלך אשור עצדים נושאי מנחה והיה מושל זה' ומוליכן צבילה ועושה זהם כרוננו וזה היה צתוך חותן שם שנים וכזר בלו כמה פעמים צימי מלכי ישראל ואחז והם יודעים מיד כשימרדו ישראל צמלך אשור יוליכס צבול' ולהם קורא פלטת אשור לפי שלא משל זהם ולא צכל ארץ יהודה: (ז) ואל תהיו כאבותיכם וכאחייכם. פתרון וא"ת עדיין צוטחים אנו שיעלה מעלינו מלך אשור אל תהיו כאבותיכם כל דור ודור שיהיו לפניכם מה חירע להם כשעזזו את ה' וימעלו צו מעל ויתנם לשמה כאשר אתם רואים: (ח) ועתה אל תקשו ערפכם וגו' צצוציכם על ה' אחייכם וצניכם יהיו לרחמיכם לפני שוציכם ולשון לארץ הזאת. אפילו אותן קלם שלו כזר שהיו ללחמים עם ישראל ויכלו להם ומוליכין את צניהם ואת צנותיהם צצצי' ואם

באור

כמשפט הסורה, ולזה היה מהלכך להזכירם ולזכרם: (ז) לֵאמֹר, שם על מה שכתוב באגרות. מכך ומלכי אשור, כי אחס שבער הירדן כזר בלו מארלם ע"י אשור: (ז) וַיִּתְּנֵם לְשָׂמָה, ענין תמסון וחזרה כמו ויתנם לזעזע ולשמה (לעיל כ"ע ח') ותרבותיו כמו למעלה. ואחרים פותרים אותו פה מענין שמעון ואכדון ומעתיקים (רד"י ער י"ח דעקן צעדרעבען צרייח בעבע), ולא ידעתי טעם שנוי תרגום פה: (ח) תנו יד, מליטת הלשון לקימן הכנעה והסחייבות האדם לעשות רלון הגדול ממנו, והכוונה היו צריים ומקרימים לעשות הפך מה

דברי הימים ב ד

בִּירוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ג) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל־
 הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח
 בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי: (ד) כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת
 בַּעַת הַהִיא כִּי הַכֹּהֲנִים לֹא־הָתַקְדְּשׁוּ
 לַמִּדֵּי וְהָעָם לֹא־נֶאֱסָפוּ לִירוּשָׁלַם:
 (ה) וַיֵּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וּבְעֵינֵי
 כָּל־הַקָּהָל: (ו) וַיַּעֲמִידוּ דָבָר לְהַעֲבִיר
 קוֹל בְּכָל־יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵר־שֶׁבַע וְעַד־
 דָּן לָבוֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵי־
 יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם כִּי לֹא לָרֹב עָשׂוּ
 בְּבִתּוּב: (ז) וַיָּלְכוּ הָרָצִים בְּאֲגָרוֹרֹת

versammelt war. 4. Und die Sache war recht, in den Augen des Königs, und in den Augen der ganzen Versammlung. 5. Und sie setzten die Sache fest (nämlich): Ausrufen zu lassen in ganz Israel, von Ber Scheba bis Dan, daß man komme, das Pesach (Ueberschreitungs = Opfer) zu machen dem Ewigen, dem Gotte Israel's, in Jerusalem; denn sie hatten es schon lange nicht gemacht, wie es geschrieben stehet. 6. Da gingen die Läufer mit den Briefen von der

רשי

שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר שָׁנָה וְהָיָה שָׁנָה ט' לְהוֹשֵׁעַ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כֹּאשֶׁר תַּמְלֵא כְּתוּב צִדְקָה הַסֵּפֶר:
 (ג) כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת צֶעֶת הַהִיא. צֶעֶת הָרִאשׁוֹן צִיָּסָן: כִּי הַכֹּהֲנִים לֹא הָתַקְדְּשׁוּ לַמִּדֵּי.
 לֹא הָתַקְדְּשׁוּ לַהֲבִיט דִּי לִישְׁרָאֵל זֶהם לְהַקְרִיב פֶּסַחֵיהֶם וְאִין לֹדִיךְ לֹמַר שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִים
 לַעֲשׂוֹת צִיָּסָן שֶׁהָיוּ לֹא כָלוּ לַקֵּדֶשׁ אֶת הַצִּית עַד י"ו צִיָּסָן וְכֵן פֶּתְרוּן כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת
 צֶעֶת הַהִיא כְּלוּמַר אֲפִילוֹ אִם לֹא עָבְדוּ טַהֲרַת הַצִּית שֶׁלֹּא כָלוּ עַד י"ו צִיָּסָן לֹא הָיוּ יְכוּלִין
 לַעֲשׂוֹת עֵתָה לִפִּי כִי הַכֹּהֲנִים לֹא הָתַקְדְּשׁוּ לַמִּדֵּי: וְהָעָם לֹא נֶאֱסָפוּ. עַדְיִין כּוֹלֵם לִירוּשָׁלַם:
 (ה) מִבְּאֵר שֶׁבַע וְעַד דָּן. זֶהוּ תַחֲסוּם עֶשְׂרֵת הַשָּׁנִים: כִּי לֹא לְרֹב. פֶּתְרוּן כִּי לְרֹב שְׁנֵים

באור

והכוללים פקודות וגזרות והודעת דברים בעניני המדינה (קאניגליכע דודער ענטליכע שרייבען, עדיקטע
 חונד בעריכטע), ובפרי לשון כסדים המועד ללוא לאור כסדתי יותר וזה. לעשות הפסח, שחיעת קרבן
 פסח ועיין באורנו (מ"ב כ"ג כ"ח): (ב) בחדש השני, באייר ור"ל לעבר השנה לשקרא ניסן לדברי רח"ל זה
 ידוע: (ג) בעת ההיא, ר"ל בעת הראוי בחדש הראשון. למדי, עקרו למן די והפסח חתם החירק כמו
 למכראשונה (ר"ה א' ט"ו) ועיין הקדמה). לא היו די במספר להקריב פסחי כל ישראל: (ד) וישר הדבר,

למעלה אמר שהיו מחיעלים בדבר והסכימו צעלם, לעשות הפסח וכו' ופה אמר שהיה הדבר טוב וישר בעיני כלם
 לעבר הסנה: (ה) ויעמידו דבר, גזרו אומר. להעביר קול. להכריז. כ"י לא לרב, לזמן מרובה לא עשו פסח

קע D. 5. II, 29, 30.

terstügten sie ihre Brüder die Leviten, bis das Geschäft vollendet war, und bis sich die übrigen Priester geheiligt; denn die Leviten waren redlichen Herzens gewesen, sich eher zu heiligen, als die Priester. 35. Auch waren Ganzopfer in Menge, mit den Fettstücken der Freudenopfer, und mit den Trankopfern zu den Ganzopfern, und so ward

der Dienst des Hauses des Ewigen bewerkstelliget. 36. Und es freuete sich Sechisijahu und das ganze Volk, daß Gott Solches dem Volke bereitet hatte; denn Solches war plötzlich geschehen.

30. 1. Und Sechisijahu sandte in ganz Israel und Jehuda, und schrieb

רש"י

(משלי כ"ח) צעלון לדיקים רצה תפארת וצקום דשעים יחופש אדם וכתב (סס) צקום דשעים יסתר אדם וצאצאס ירצו לדיקים כלומר צקום דשע אחז יסתר אדם וצאצאס ירצו לדיקים חזקיהו וסיעתו: (לז) על הסכין האלהים לעם. לעצדו ולעשות דלוננו דובמא דלמטה (ל') כל לצדו הכין לדרוש וגו' וגם שמחו כי צפתאו' היה הדבר עליהם צסנה ראשונה למלכו לשדז' אל ה' וסדזו מיד:

ל (א) וגם אגרות כתב על אפרים ומנשה וגו'. כי עדיין לא בלו כי זה היה צסנה ראשונה למלכו והס לא בלו כי אס צסס למלכו כדכתב (צמלכס ד' י"א) וילכדה צקאס

באור

מן הכהנים אשר נחשלוו בדבר: (לה) וגם עולה וכו', ר"ל לזה היו לריכס הלויס לקייב אס הכהנים כי המלכסה היתה מרובה כי הקריבו גם עולה וכו', וכתבון וכו', ובאופן זה הועמדה העבודה על מזבחה כמקדס צפקון בגור ומושלס. וי"ה אותו רק על עבודה אלהים צפעס זאת לחוכת הכית, אחרי היותו סגור ומסגורס, וכל חזקיהו ופסח אותו ויחזקיהו, וססיר מוננו עומאסו. (אזכר הירמיס ווארד דימער דיהנסט דעס גאטס טעם: הויזעם פערטיג). אך הראשון יוסר כאות לפי מושגות הלשון וחרגומי סובל שניהס: (לז) החכין, הס"א צעקום אשר כנו אשר הכין, כי לא חשנש הס"א הדייעס צעוברים (רד"ק) וחגיגרי רבים בספר הזה. וענין הפסוק על אשר הכין אלהים להעם להיות הכל כקדור כפלא, ואף כי נעשה הדבר צפתאוס וכן מחורגס. וי"מ על אשר הכין אלהים לב העם לזה, (דאס גאטט דאז הערן דעס פאקעס הילו ריכטעטע):

ל (א) אנורה, כל בש"א כלל סמיכות ורואה לומר כי כלל סמיכות היה ראוי אנרות (כן מנח) ואולי הוא הקבון מן אנדא בארמית שכל גם בלי סמיכות כן ולא ישתנה. וכתב הרד"ק הכתבים השלוחים

בקראו כן לפי שאופקים בהם דברים הרבה מלשון ולא חלבו (דברים כ"ח) שעיניו אסיפה ע"כ. והסס הזה נהוג רא בקפריס האחרונים. (אסתר עזרא נחמיה וד"ה) ונמלא רק על אותס הכתבים אשר ילאו מיד המנח והפקירים,

יִחְזְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר עֲתָה מִלֵּאתֶם יָדְכֶם
 לַיהוָה גִּשּׁוּ וְהִבִּיאוּ זִבְחִים וְתוֹדוֹת
 לְבֵית יְהוָה וַיְבִיאוּ הַקֹּהֶל זִבְחִים
 וְתוֹדוֹת וּכְלִנְדִּיב לֵב עֲלֹת: (31) וַיְהִי
 מִסְפַּר הָעֹלָה אֲשֶׁר־הִבִּיאוּ הַקֹּהֶל
 בָּקָר שִׁבְעִים אֱלִים מֵאָה כִּבְשִׂים
 מֵאֲתִים לָעֹלָה לַיהוָה כֹּל־אֵלֶּה:
 (32) וְהַקֹּדְשִׁים בָּקָר שֵׁשׁ מֵאוֹת וְצֹאן
 שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים: (33) רַק הַכֹּהֲנִים
 הָיוּ לְמַעַט וְלֹא יָכְלוּ לְהַפְשִׁיט אֶת־
 כָּל־הָעֲלֹת וַיִּחְזְקוּם אֲחֵיהֶם הַלְוִיִּם
 עַד־כָּלֹת הַמִּלָּאכָה וְעַד־יִתְקַדְּשׁוּ
 הַכֹּהֲנִים בִּי הַלְוִיִּם יִשְׂרָי לִבָּב

und beteten an. 31. Und Sechskijahu hob an, und sprach: Nun habt ihr eure Hände für den Ewigen gefüllet (d. h. euer Einweihungsopfer dem Ewigen dargebracht), tretet her, und bringet Schlachtopfer und Dankopfer dar, für das Haus des Ewigen, und da brachte die Versammlung Schlacht- und Dankopfer, und Jedermann freiwilligen Herzens Ganzopfer. 32. Und es war die Zahl der Ganzopfer, welche die Versammlung brachte, siebenzig Rinder, hundert Widder, zwei hun-

dert Lämmer, zum Ganzopfer für den Ewigen, alle diese. 33. Und die Geheiligten (d. h. andere leichtere Opfer, als Freund- und Dankopfer), sechs hundert Rinder und drei tausend Schafe. 34. Aber der Priester waren zu wenig, und sie vermochten nicht allen Ganzopfern (die Haut) abzugiehen, da un-

רש"י

דוד. זה הדוד לה' קראו צמנו ככתוב למעלה (א' ט"ז) ציוס הסוף אז נתן דוד צדקס להודות ונוער: (לא) יביאו הקהל זבחים ותודות. דוד המותר לצעלים זאכילס: וכל נדיב לז עולות. קת מהס מי שהתנדב לזו הציז עולות ולא כולם לפי שאין לצעלים היתר אכילה זהס. (לב) והקדשים. קדשים קלים זבחים ושלמים מה שהצעלים נהנים זהס: (לד) רק הכהנים היו למעט. כלומר אותן שהקדישו היו עדיין למעט: ויחזקום אחיהם הלויס עד כלות המלאכה ועד יתקדשו הכהנים. וז"ל היאך יתקדשו הלויס ולא יתקדשו הכהנים ומפורס לפי כי הלויס ישרי לז להקדש מהכהנים וישרו לזס הלויס להקדש יותד מהכהנים והיו הכהנים והלויס וכל ידלי השס מתחפשים ומתנכרים ואף מסתתרי' כל ימי המלכים הרשעים וכשצא חזקיהו שהיה לדיק לז היה יכולים מיד להקדש ולטהר שזו צננה ראשונה היה למלכו והיו צאים ומתקדשים על יד כדכתיב

באור

הכל, המצוררים ומקעי החולות לא פקדו וכו': (ל) בדברי דוד, הלל ושיר שעשה דוד ואסף: (לא) זבחים, שלמים, ותודות, שלמי חודה. נדיב לב, לפי שהעולה כליל ואין לצעלים כהס מחוונה, קורא למביאיהם נדיב לב: (לב) כל אלה, היו שולות לחוספת באור: (לג) והקדשים, שאר קדשים קלים והס שלמים ותודות: (לד) המלאכה, מלאכת השפט העורות. כי הלויס ישרי לבב, המה היו ישרי לבב למחר לקדש עלמן יומר

nigs, und dem Propheten Natan; denn durch den Ewigen geschah das Gebot, mittelst seiner Propheten. 26. Und die Leviten standen mit den Instrumenten David's und die Priester mit den Trompeten. 27. Und Sechisijahu sprach (den Befehl aus): Ganzopfer darzubringen auf den Altar; und als das Ganzopfer begann, fing der Gesang des Ewigen an, und die Trompeten nebst den Instrumenten David's, des Königs von Israel. 28. Und die ganze Versammlung betete an, und der Gesang erscholl, und die Trompeten trompeteten, Alles bis zur Vollendung des Ganzopfers. 29.

Und als man vollendete darzubringen

(die Opfer), kniete der König und Alle, die sich bei ihm befanden, und beteten an. 30. Und es sprach der König Sechisijahu und die Obersten zu den Leviten (den Befehl aus): Lob zu singen dem Ewigen, mit den Worten David's, und Asaf, des Sehers; und sie lobsangten mit Freuden und neigten sich

בְּנִבְלִים וּבְכַנְּרוֹת בְּמִצֹּת דָּוִיד וְנָדָה
חֲזָרֵי-הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא כִי-
בִירְיֵהוּהָ הַמִּצֹּדָה בְּיַד נְבִיאָיו:
(כ) וַיַּעֲמְדוּ הַלְוִיִּם בְּכֻלֵּי דָוִיד
וְהַכֹּהֲנִים בַּחֲצָצְרוֹת: (כא) וַיֹּאמֶר
חֲזַקִּיָּהוּ לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה לְהַמְזִיבָהּ
וּבָעֵת הַחֵל הָעוֹלָה הַחֵל שִׁיר יְהוָה
וְהַחֲצָצְרוֹת וְעַל-יְדֵי כָלִי דָוִיד מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל: (כב) וְכָל-הַקָּהָל מִשְׁתַּחֲוִים
וְהַשִּׁיר מְשׁוֹרֵר וְהַחֲצָצְרוֹת מְחַצְּצִים
הָכֹל עַד לְכָלוֹת הָעֹלָה: (כג) וּבְכָלוֹת
לְהַעֲלוֹת כָּרְעוּ הַמֶּלֶךְ וְכָל-הַנְּמַצְאִים
אִתּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲווּ: (כד) וַיֹּאמֶר יְחִזְקִיָּהוּ
הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לְלִוִּים לְהַלֵּל לַיהוָה
בְּדַבְרֵי דָוִיד וְאַסָּף הַחֹזֶה וַיַּהֲלִלוּ-
עַד-לְשֹׁמְחָה וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ: (כה) וַיַּעַן

*יתיר צ'

ה' א וַיֹּאמֶר וְנָדָה כֹּהֵן ה'. כ"ח עֲרִכִּין ז', י"ח: וַיֹּאמֶר וְנָדָה כֹּהֵן ה'.
כ"ח עֲרִכִּין ז', י"ח:

רשי

מלות ה' שנים ציד נציאו לסודר על הקרצו ורצותו פי' צמכת ערכין מניין שכלים
טעונין לסודר בכלי שיר דכתיב עזודת עזודה איזוהי עזוד' שלרביה עזודה אחד' עמה היו
אומר זה הסיר בכלי שיר ועזודת משא (סס) נכון לפרש על הסיר דכתיב (לעיל א' ט"ז)
וכנניה שר כלים צמח כי מציין הוא שהיה ממנה להדים קול הכנון של שיר: והכננים
חללות. ככתוב וצני אהרן הכהנים יתקעו חללות (במדבר י'): (ל) להלל לה' דנצרי

באר

זה צמכת ערכין. (כז) החל העולה. העלאת העולה: (כה) משורר. עומד כמשמעו. (דק) וכן מפורש

אֶחָדָן הַכֹּהֲנִים לְהַעֲלוֹת עַל־מִזְבֵּחַ
 יְהוָה: (כג) וַיִּשְׁחֲטוּ הַבָּקָר וַיִּקְבְּלוּ
 הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּ הַמִּזְבֵּחַ
 וַיִּשְׁחֲטוּ הָאֱלִים וַיִּזְרְקוּ הַדָּם הַמִּזְבֵּחַ
 וַיִּשְׁחֲטוּ הַכִּבְשִׁים וַיִּזְרְקוּ הַדָּם
 הַמִּזְבֵּחַ: (כד) וַיִּגִּישׁוּ אֶת־שְׁעִירֵי
 הַחַטָּאת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַקָּהָל וַיִּסְמְכוּ
 יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם: (כה) וַיִּשְׁחֲטוּם הַכֹּהֲנִים
 וַיַּחַטְּאוּ אֶת־דָּמָם הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר
 עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי לְכָל־יִשְׂרָאֵל אָמַר
 הַמֶּלֶךְ הָעוֹלָה וְהַחַטָּאת: (כו) וַיַּעֲמֵד
 אֶת־הַלְוִיִּם בֵּית יְהוָה בְּמַצְלֵתִים

gen. 22. Und die Priester schlachteten die Kinder, und nahmen das Blut und sprengten es auf den Altar, und schlachteten die Widder und sprengten das Blut auf den Altar, und schlachteten die Lämmer und sprengten das Blut auf den Altar. 23. Und sie brachten her die Böcke des Sündopfers vor den König und die Versammlung, und sie legten ihre Hände auf dieselben. 24. Und die Priester schlachteten auch die

mit ihrem Blute den Altar, ganz Israel zu versöhnen; denn für ganz Israel hat der König das Ganz- und Sündopfer bestimmt. 25. Und er bestellte die Leviten im Hause des Ewigen, mit Zimbeln, Zithern und mit Harfen nach der Anordnung David's, und Gad's, des Sehers des Königs.

רש"י

מזבח ה'. ולא על אותן מזבחות שעשה אחז אציו: (כד) לכפר על כל ישראל. שחטו צע"א כן אמר המלך שהי העולה והחטאת עבוד כל ישראל. צדקת שלח לך (צמדז ט"ו) כתיב ועשו כל העדה פר ובו' וכתיב (ויקרא ד') והקדישו הקהל פר זן זקד לחטאת וכלן כתיב ויציאו פרים ואילים ולפירי עזים שזעה אלל הולדת שעה היתה: (כה) בי ציד ה' המלוא ציד נציאו. לשורר הלויים ככלי שיר לא כתוב צדורס שיהא קרנן טעון שירה אלל

באור

למה מפני שקשה להם מלח הכנו בדקדוק והבן: (כא) על הממלכה, לרבות לה' לכפר להם שיתקיים בהם המלכות. ועל המקדש וכו' למען יעמוד ויתקיימו: (כד) ויחטאו, מקן הדם הנחון באלעז קרוי חטוי וכמוהו וחטאת על המזבח (שמות כ"ט ל"ו) וסרגומו חדי מכון לה, עיין הכאור שם. את דמם, עם דמם. המזבח, ה"א נוספת כמו המזבח (תהלים קע"ז ט"ז), או לפי שהם נתן על המזבח אמר המזבח והס"א כל"י

במחלוקת כמו למזבח וכן שם במורה על המזבח. אמר המלך, שהי העולה והחטאת עבוד כל ישראל (המפרש) ולפי' ימורס. (פירי באזן) ישראל החט דער קאריג געוואגט זיך דאס גאנץ-תפסער ח. ג. ו. ו. והר"ק פ"י אמר המלך להקריב וכו' ולשניהם המלך המלך ה' י ל ס ק ר י צ. ולדעתו אמר נדק עם ד"ר

גם צעמן יעוד וקביעה כמו למורה אשר דבר אחר אלהים (בפאשית כ"א ז') עיין רש"י והכאור שם וכן מלאך אומר אני מנשי מלך (תהלים מ"ה ז') ולחם אחר לו (ש"א י"א י') עיין באורנו שם וכן מתורגם פס אשכנזים הכלל כי פעל אמר בכל הקשר כולל ענין לוי יעוד (עיין הקדמה) העולה, הפרים האלים והכשפים. והחטאת, לפי עירי העמים: (כה) ביד ה' השיר אמורה היא מיד ה' ציד נציאו ואף שלח החכר במורה משה. ור"ל דרשו

fijahu und sprachen: wir haben das ganze Haus des Ewigen gereinigt, und den Altar des Ganzopfers und alle seine Geräthe, und den Tisch der Schildbrote und alle seine Geräthe; 19. und alle die Geräthe, welche der König Achas in seiner Regierung hintangesetzt (indem er sich daran vergriff), haben wir zugerichtet und geheiligt, und sie sind vor dem Altar des Ewigen. 20. Da machte sich der König Jehiskijahu früh auf und versammelte alle Obersten der

הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ מְהֵרָה אֶת-כָּל-בֵּית
יְהוָה וְאֶת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-
כֵּלָיו וְאֶת-שִׁלְחַן הַמַּעֲרֶכֶת וְאֶת-
כָּל-כֵּלָיו: (ט) וְאֶת כָּל-הַכֵּלִים אֲשֶׁר-
הִזְנִיחַ הַמֶּלֶךְ אָחִיז בְּמִלְכוּתוֹ בְּמַעְלֵוֹ
הַכֹּהֲנִי וְהַקֹּדְשָׁנִי וְהַנֶּחָם לִפְנֵי מִזְבֵּחַ
יְהוָה: (ו) וַיִּשְׁכַּם יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאסֶף אֶת שְׂרֵי הָעִיר וַיַּעַל בֵּית
יְהוָה: (ז) וַיָּבִיאוּ פָרִים-שִׁבְעָה וְאַלִּים
שִׁבְעָה וַיִּבְכְּשִׁים שִׁבְעָה וַיִּצְפִּירֵי עֲזִים
שִׁבְעָה לַחֲטָאת עַל-הַמַּמְלָכָה וְעַל-
הַמֶּקֶדֶשׁ וְעַל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לִבְנֵי

ת"א ואת כל וגו' ע"ז ד' י"ד:

Stadt, und zog hinauf zum Hause des Ewigen. 21. Und sie brachten dar, sieben Kühe und sieben Widder und sieben Lämmer und sieben Ziegenböcke zum Sündopfer für das Königreich und für das Heiligthum und für Jehuda, und er befahl den Söhnen Ahron's, den Priestern, zu opfern auf dem Altar des Ewi-

רש"י

ללמי כשדים חקוקים צסער ועכצו ח' ימים עד שהשחיתו דמות הנלמים מן הכתלים וציוס י"ו לחדש כלו הכל הוצית והעזרה: (יט) הכנו והקדשנו. מפורס צע"ל צפרק ר' ישמעאל כלי' ששמשו צנית חניו מהו בו' עד איתני צ קט' הניח אחו הכנו והקדשנו מאי לאו הכנוו לאצטלינכו הקדשנו לאקדשינכו אמר לו צדוק אתה לשמי' שהחזר' לי אצדתי הכנו שגנווס והקדשנו שהקדשנו אחר' תחתיס: (כא) וצפירי עזיס וגומר. הוראת שעס היתס: על

באור

י"א) וגם זה ככון: (יח) פנימה, אל בית הפנימי מקום מושב המלך: (יט) הוציח, כמו הוציח (ר"י ב' י"א י"ד) עיין הבאור שם. וענינו כמו שפי' הר"ק אשר הרחיק כלומר ששנס בהס לע"ז ותרנומי (הינטחכ) צעטלען), מכון אל פחרון המלה שהורחם ענינה המקום והרחקה על צד הבזיון והחלול אח הקדש. ובהעמקת אחרים לפי הכוונה (ענטווייגען, פֿערווערפֿען) חכני, ענין הכנה ומלה זאת רס בדקדוק ואין אחר המעיר עליו כי הראוי הכינונו כמו, אשר הכינונו (ר"ה ח' כ"ט ע"ז) וכל על משקל הכפולים והדגש צנין' לחסרון המ"ן השניה, והפחה בפ"ה פחה המירק כמו הַסְבֵּנוּ מפני הדגש שנו"ן. ובכ"ז לא נמלטה מורות כחבריו

הרבים בצפר הזה (עיין הקדמה). ור"ל אמרו שגנווס (כי לא היה ראויס עוד לשרת בקדש) והקדישוס אחרים תחתיס (ע"ז דף כ"ד ע"ב) ונראה דעמס כי הַכְּבִי עבר והדגש במקום הפחה ורייקו כלשונס ואמר מר: הַכְּבִי גנווס ולא גנוו מ"ב כלומר אחו והכלים חליו הכינוס למקום אחר ומפני כך נמאסו לגנוו. והקדשנו, שהקדשנו אחרים תחתיו. (ז"ל האבען ז"ל בעזייטיגעט חונד וורר האבען חונדרע געהייליגט), והוכרחו

וּמִתְנִיָּהוּ: (יז) וּמִן־בְּנֵי הַיָּמִן יְחֹאֵל
 וְשִׁמְעִי וּמִן־בְּנֵי יְדוּתָיִן שְׁמַעִיָּה
 וְעִזִּיאֵל: (יח) וַיֵּאסְפוּ אֶת־אֶחֱיָהֶם
 וַיִּתְקַדְּשׁוּ וַיָּבֹאוּ בְּמִצּוֹת־הַמֶּלֶךְ
 בְּדַבְּרֵי יְהוָה לְמַהֲרָא בֵּית־יְהוָה:
 (יט) וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים לִפְנֵימָה בֵּית־
 יְהוָה לְמַהֲרָא וַיּוֹצִיאוּ אֶת כָּל־
 הַטְּמֵאָה אֲשֶׁר מָצְאוּ בְּהִיבֵל יְהוָה
 לַחֲצַר בֵּית יְהוָה וַיִּקְבְּלוּ הַלְוִיִּם
 לְהוֹצִיא לְנַחֲל־קִדְרוֹן חוּצָה: (כ) וַיִּחְלוּ
 בְּאַחֵד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן לְקַדֵּשׁ וּבָיִים
 שְׁמוֹנָה לַחֲדָשׁ בָּאוּ לְאוּלָם יְהוָה
 וַיִּקְדְּשׁוּ אֶת־בֵּית־יְהוָה לַיָּמִים שְׁמוֹנָה
 וּבָיִים שֵׁשָׁה עָשָׂר לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן
 כָּלָיו: (כא) וַיָּבֹאוּ פְּנִימָה אֶל־חֲזֻקִּיהוּ

*יחיאל קרי

ת"א ויבואו וכו' ערוזין ק"ה: וביום וכו' ערכין ח' ג':

fen in den Bach Radoron. 17. Und sie fingen an am ersten des ersten Monats zu heiligen, und am achten des Monats kamen sie in die Halle des Ewigen, und heiligten das Haus des Ewigen acht Tage, und am sechszehnten des ersten Monats vollendeten sie. 18. Da gingen sie hinein zu dem Könige Jehi-

den Söhnen Asaf's, Secharjahu und Weatanjahu; 14. und von den Söhnen Heiman's, Sechiel und Schimei; und von den Söhnen Jedutun's, Schema-jah und Usiel. 15. Und sie versammelten ihre Brüder und heiligten sich, und kamen nach dem Gebote des Königs, in der Sache des Ewigen, das Haus des Ewigen zu reinigen. 16. Und die Priester gingen hinein in das Innere des Hauses des Ewigen, um zu reinigen, und schafften alle Unreinigkeit heraus, welche sie im Tempel des Ewigen fanden, im Vorhof des Hauses des Ewigen, und die Leviten übernahmen sie, um sie hinaus zu schaf-

רש"י

עיר ועיר לקטר להם: (יא) אל תסלו. לשון שגגה: (כז) ויבאו הכהנים לפנימה. כי לא על הלויים ליכנס פנימה: לאחר צית ה'. מקום מעמד הלויים וחומר ויקצלו הלויים ובומר ויחלו בזהר לחדש: (יז) ויקדשו את צית ה' לימים שמונה. לכך עבדו בעברה לטכר כל כך לפי שאחז נייר כל הכתלים ללמי עשנית כדכתיב (ויחזקאל כ"ב)

באור

(פר) בדברי ה', בדבר שהיא עבודת ה' וחכמי עמים מעמיקים (באך דעך ווארטע דעם עוויגען): (פז) לפנימה, הוא הסיכל ולחוספת בזה אחר בית ה', כך פירשו המפרשים, ולדעתי הוא סמון אל בית ה' ואם שהוא בזה"א ורואי להיות בסי"י, הכס מלאוהו כן לפעמים, שהוא על משקל לשון ארמים הסורי. וחרגוני באופן זה. וחכמי עמים מעמיקים (הינאליין חכים הויז דעם עוויגען), כמו פנימה אל חזקיה (פסוק

mit Rauchwerk. und opfereten keine Ganzopfer im Heiligthum des Gottes Israel's. 8. Da kam der Zorn des Ewigen über Jehuda und Jerusalem, und er machte sie zum Entsetzen, zum Erstaunen und zum Hohn, wie ihr mit euren Augen sehet. 9. Und siehe, unsere Väter sind gefallen durch's Schwert, unsere Söhne und Töchter und Weiber sind in der Gefangenschaft deswegen. 10. Nun ist mir im Sinne, einen Bund zu schließen mit dem Ewigen, dem Gotte Israel's, daß sich sein entrannter Zorn von uns wende. 11. Meine Söhne! Nun seid nicht irrig; denn euch hat der Ewige erwählet, vor ihm zu stehen, ihm zu

dienen und seine Diener zu sein, die ihm ränchern. 12. Da machten sich die Leviten auf (nämlich): Machat, der Sohn Amasai's, und Joel, der Sohn Asarjahu's, von den Söhnen der Rehatiter; und von den Söhnen der Merariter, Kisch, der Sohn Abdi's, und Asarjahu, der Sohn Sechalelel's; und von den Gerschunitern, Joach, der Sohn Simah's und Eden, der Sohn Joach's; 13. und von den Söhnen Elizaphan's, Schimri und Beiel; und von

(ח) וַיְהִי קִצָּת יְהוָה עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
וַיִּתְּנֵם לְזִזְעָה לְשִׁמְחָה וּלְשִׂרְקָה
בְּאִשֶּׁר אַתֶּם רֹאִים בְּעֵינֵיכֶם:
(ט) וַהֲנֵה נָפְלוּ אֲבוֹתֵינוּ בַּחֲרֹב וּבְגִינוּ
וּבְנֹתֵינוּ וְנָשֵׁינוּ בַּשָּׂבִי עַל־זֹאת:
(י) עֲתָה עִם־לִבִּי לִכְרוֹת בְּרִית לַיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב מִמֶּנּוּ חֲרוֹן אַפּוֹ:
(יא) בְּנֵי עֲתָה אֶל־הַשָּׁלוּ כִּי־בָכֶם בַּחֲרֹ
יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי לְשִׁרְתּוֹ וּלְהִיָּת
לוֹ מִשְׁרָתִים וּמִקְטָרִים: (יב) וַיִּקְמֻ
הַלְוִיִּם מִחֶרֶת בֶּן־עֲמָשִׁי וַיֹּאֲלֵ בֶן־
עֲזַרְיָהוּ מִן־בְּנֵי הַקָּהָתִי וּמִן־בְּנֵי מְרָרִי
קִישׁ בֶּן־עֲבִדִי וְעֲזַרְיָהוּ בֶן־יְהִלְיָאֵל
וּמִן־הַגֵּרָשֹׁנִי יוֹאֵחַ בֶּן־זִמְחָה וְעֵדֶן בֶּן־
יֹאחֵחַ: (יג) וּמִן־בְּנֵי אֶלִּיעֶזֶר שִׁמְרִי
וַיַּעֲזֹאֵל וּמִן־בְּנֵי אָסָף זְכַרְיָהוּ

*לעזרה קרי *ויעיאל קרי

באר

בא דגש הקמ"ך חע"פ שדגש הקמ"ך לא היה לריך נשאר עם הרבים כמו שהיה עם היחיד (ד"ק) וכן וַיִּסְבּוּ
את חרון, (ש"א ה' ט') וענינו חרו פניהם ממנה לכל הפנות אליה: (ח) לזעזעה, ענין רש"י בחזרה (דברים
כ"ח כ"ה) וחרבונא כהעמקם הרמב"ן שם. ויש מפרשים מענין חנועה וטלוזל (עד חיבערועם יזח דער
וואנדערונג פֿון חיינעט ארט לונג חנדערן, ד"ה חין דיח געפֿאנגענסחטט) וסראשון יוסר קרוב:
(יא) תשלו, ענין שגה כלומר לא יהיה לכם שגה בדבר לטהר בית ה' (ד"ק) וכן מחורנס פה. ורני יונה
כתבו מענין טלוז כלומר לא חנוחו ולא חשקו עד השליימכם בעזרה (וייד ניטס לעספין, זויזעלען):

(ג) הוּא בִּשְׁנֵה הָרֵאשׁוֹנָה לְמַלְכוֹ
 בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן פָּתַח אֶת־דִּלְתוֹת
 בֵּית־יְהוָה וַיַּחֲזֶקֶם: (ד) וַיִּבֶא אֶת־
 הַכֹּהֲנִים וְאֶת־הַלְוִיִּם וַיֹּאמְרָם לְרַחוּב
 הַמִּזְרָח: (ה) וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּנִי
 הַלְוִיִּם עֲתָה הִתְקַדְּשׁוּ וְקִדְּשׁוּ אֶת־
 בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם וְהוֹצִיאוּ
 אֶת־הַנִּדָּה מִן־הַקֹּדֶשׁ: (ו) כִּי־מַעַלְיוֹ
 אֲבִיתִינוּ וַעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ וַיַּעֲזֹבוּהוּ וַיִּסְבּוּ פְּנֵיהֶם
 מִשִּׁבְּן יְהוָה וַיִּתְּנוּ־עֲרָף: (ז) גַּם
 סָגְרוּ דִּלְתוֹת הָאוֹיֶלֶם וַיִּכְבּוּ אֶת־
 הַנְּרוֹת וַקְטֹרֶת לֹא הִקְטִירוּ וְעַלָּה
 לֹא־הֵעֲלוּ בַּקֹּדֶשׁ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

recht war, ganz so, wie sein Stammvater David gethan. 3. Es war im ersten Jahre seiner Regierung, im ersten Monat, daß er öffnete die Thüren des Hauses des Ewigen, und stellte sie wieder her. 4. Und er ließ die Priester und Leviten zu sich kommen, und versammelte sie auf dem großen Plage gegen Morgen; 5. und sprach zu ihnen: Höret mich, ihr Leviten! Nun heiligt euch, und heiligt das Haus des Ewigen, des Gottes eurer Väter, und schaffet heraus das Abscheuliche aus dem Heiligthum; 6. denn es haben sich unsere

Väter vergangen, und haben gethan, was böse ist in den Augen des Ewigen, unseres Gottes, und haben ihn verlassen, und wandten ihr Angesicht von der Wohnung des Ewigen, und kehrten (ihm) den Rücken zu. 7. Auch verschlossen sie die Thüren der Halle, und löschten die Lampen aus, und räuchernten nicht

רש"י

כט (ג) ויחזקם. לפי שחזו קץ את כל כלי צית האלהים: (ה) והוציאו את הנדה. ע"ל את המת לא כאמר כאן כי אם נדה ומיחוס יותר מן המת העוטל שלם דונמא כטומאת הנדה כי דם נדה מוחס ומוסר: ויכזו את הנדות והקטרות לא הקטירו ועולה לא העלו נקדש לאלהי ישראל. אבל לאלהים אחרים עשו צמות לכל

באור

שלא היה רק מלך על יהודה לבד? והנכון כמו שבארתי במקומו. והנה פה הוסיף הסופר העטעם למה קצרוהו בירושלים כי לא הביאורו וכי לפי שלא היה ראוי לכזב במחילתם ובמלכים לא כתבו זאת, והוא מתקון הסופר:

כט (א) יחזקיהו, עיין (מ"ב י"ח א'): (ב) פתח, כי אחז אביו סגרם כמ"ש לה פסוק כ"ד. ויחזקם, סקס כננין: (ה) את הנדה, שם וכן מי נדה (במדבר כ"ב) ענין רחוק כלומר הטומאה והיא העבודה זרה מן המזבח שבתן שם אחז (יר"ק) והנה עקר ענין המלה הזאת הנגזר משרש נדר רחוק והעוב מנפי טומאה זה שאר דבר הנמאס, (חבובנערדונג, וועגנן חונרייניגקייט חדרער זאכסט וועגנן עטוואס פֿערווערפֿליצט), יבוא ע"ד השאלה לעבודה זרה שהוא מרוחק וממוענת (ברילן, טייטש=זאל, וער"ן מוסרס פה: (ו) וַיִּסְבּוּ, כל דבר הקמ"ך חמ"פ שרגש הקמ"ך לא היה לר"ך כשאר עם הרבים כמו שהיה

Gotteshauses zusammen, und zerbrach die Geräthe des Gotteshauses, und verschloß die Thüren des Hauses des Ewigen, und machte sich Altäre an allen Ecken in Jerusalem. 25. Und in jeder Stadt von Jehuda machte er Höhen, andern Göttern zu räuchern, und kränkte damit den Ewigen, den Gott seiner Väter. 26. Und die übrigen Begebenheiten und alle seine Handlungen, die ersten und die letzten, sind beschrieben in dem Buche der Könige von Jehuda und Israel. 27. Und Achas legte sich zu seinen Vätern, und man begrub ihn in der Stadt, in Jerusalem; denn man brachte ihn nicht in die Gräber der Könige von Israel, und sein Sohn Sijahü ward König an seiner Stelle.

29. 1. Sijahü ward König im fünf und zwanzigsten Jahre, und neun und zwanzig Jahre regierte er in Jerusalem, der Name seiner Mutter Abija, der Tochter Secharjahu's. 2. Und er that, was in den Augen des Ewigen

(כד) וַיֵּאָסֶף אָחָז אֶת־כָּלִי בֵּית־הָאֱלֹהִים וַיִּקְצֹץ אֶת־כָּלִי בֵּית־הָאֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר אֶת־דִּלְתוֹת בֵּית־יְהוָה וַיַּעַשׂ לוֹ מִזְבְּחוֹת בְּכָל־פְּנֵה בִירוּשָׁלַם: (כה) וּבְכָל־עִיר וָעִיר לְיְהוּדָה עָשָׂה בָמוֹת לְקַשֵּׁר לָאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּכְעַס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: (כו) וַיֵּתֶר דְּבָרָיו וְכָל־דִּרְכָיו הָרָאשִׁנִּים וְהָאַחֲרֹנִים הֵנָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל: (כז) וַיִּשְׁכַּב אָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֵהוּ בְעִיר בִּירוּשָׁלַם בִּי לֹא הִבִּיאוּהוּ לְקַבְרֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יְחִזְקִיָּהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו:

כט (כח) יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ בֶּן־עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה וָעֶשְׂרִים וַתַּשַּׁע שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ אַבִּיָּה בַת־זְכְּרִיָּהוּ: (כט) וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר־עָשָׂה דָּוִד אָבִיו:

רש"י

הכהנים לעזר עזרתם צאהל מועד כי אם לצא למזרחית שעשה צל פינה צירושלם וחזקה פתח דלתות צית ה' לפי שציו סגר דלתות צית ה':

באור

לכ"המק: (כז) מלכי ישראל, לפי שמלכי יהודה היו עהם מלכים שמלכו על כל ישראל והם דוד ושלמה קראם מלכי ישראל ע"כ לשון הרד"ק. אך מה יענה הרד"ק שקראו הכתוב אחד מלך ישראל (לעיל פסוק י"ט).

וַיֵּצֵר לוֹ וְלֹא חֲזָקָו: (b) כִּי־חָלַק אֲחֹז
אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ
וְהַשָּׂרִים וַיִּתֵּן לַמֶּלֶךְ אֲשׁוּר וְלֹא
לְעֹזֶרָה לוֹ: (33) וּבָעֵת הַהִי הָיָה לוֹ וַיִּסָּק
לְמַעוֹל בִּיחֹרֵה הוּא הַמֶּלֶךְ אֲחֹז:
(34) וַיִּזְבַּח לֵאלֹהֵי דְרָמֶשֶׁק הַמָּכִים בּוֹ
וַיֹּאמֶר כִּי אֱלֹהֵי מַלְכֵי־אָרֶם הֵם
מַעֲזִירִים אֹתָם לָהֶם אֲזַבְּחָ וַיַּעֲזְרוּנִי
וְהֵם הָיוּ־לוֹ לְהַכְשִׁילוֹ וּלְכַלֵּי־יִשְׂרָאֵל:

(Assyrien), und drängte ihn und unterstützte ihn nicht. 21. Obichon Achas das Haus des Ewigen und das Haus des Königs und der Obersten (d. h. die Schätze derselben) theilten (d. h. theilweise wegnahm), und gab sie dem Könige von Assur (Assyrien), und es ward ihm keine Hilfe dadurch. 22. Und selbst zur Zeit der Bedrängniß fuhr er

fort, sich gegen den Ewigen zu vergehen, er, der König Achas. 23. Und er opferte den Göttern von Darneseß (Damasus), da (nämlich deren Einwohner) ihn geschlagen, und sprach: Weil die Götter der Könige von Uram (Syrien) ihnen helfen, ihnen will ich opfern, daß sie mir helfen; aber sie gereichten ihm zum Falle und dem ganzen Israel. 24. Und Achas sammelte die Geräthe des

רמז

צִית ה' וְאֶת צִית הַמֶּלֶךְ וּבֹ: (כא) וְלֹא לַעֲזֹרָה לוֹ. אִף עַל פִּי שְׁמַלְכוֹ זְמַלְכִּים (סס) וַיַּעַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶל דַּעֲשֵׁק וַיִּתְּפֶסֶת וַיְבַלֵּה קִירָה וְאֶת רִגְ'ן הַמֵּית לֹא הָיוּ לוֹ לַעֲזֹרָה כֹּל כֵּךְ לַחֲזָקוֹ וְלִהְיוֹת לוֹ עֲדִים שְׁלֵחָהוּ מִמֶּנּוּ פִלְשְׁתִּים: (כד) וַיִּסְגֵּר אֶת דְּלֹתֹת צִית ה'. כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְאוּ

באור

חזקו אלא בא עליו והלך, וכן אמר ולא לעזרה כלומר אע"פ שנתן לו שוחד וכו' הועיל לו על רצון ועל פקדו שהיה ירא מהם, אבל גם עליו והלך לו. ואם הוא עומד ויהגדור ויצייר לו, נכון גם אם הוא עומד, שהפחת מפני הדין ולא ויגדור כמו שהביא בעל מכלול (יפ"י) פי' לא היה ללחץ חזק מולך אשר וכו' (רד"ק בפירושו

ועוד יעיין בספר הששים בשם לור) ולפירוש השם היה חרוננו (אחור עם וואר איהם באנגע, דען דער האַנגיג שטיטלטט איהן ניצט): (כא) כי וכו', אף כי חלק אחד את האזרחים הנמלכות בית ה' ונתן חלק ממונו למלך אשור. כאשר כתוב במצ"ב ט"ו ח') ויקח אחד את הכסף וכו', וישלח למלך אשור שוחד, והמפרש כתב ויצר לו, מזה שחלק לו את בית ה' ואם בית המלך וכו' ויהיה חרוננו (עם טהאט איהם ליד אידענען ער איהן ניצט שטיטלטט, דאס ער דאז הויז אז. ז. וו. טהאטט אונד עם דעם קאנגיג פֿאַן אשור גאב, דער חרונק ניצט לור הילבֿע וואר) והענין אחר, ואלא לעשרה לו, אעפ"ש ממנינו במצ"ב (שם ט') ויעל מלך אשור אל דמשק ויפסג וכו' לא היה לו לעשרה כי"ל לחזקו ולהכניס לו, ערים שלקח ממנו פשטמים: (כב) הוא המלך. אמר זאת לחזק הענין, וכוננו שיהי כל ימיו על הסכנה האחת וכאשר בהיותו אף שהיה לו ולא שב מדרכו. (ער דער קאנגיג באיעב דערוועלבע, פֿאַן דעוועלבען קארקטער): (כג) המכים בו, חזר על אנשי דמשק כדמוהו. (סעזרים, משפטו על המנהג מעזרים בפלם מחלמים (ירמיה כ"ט)

שמשפטו **מְחִלִּים** ופירושו רולה לומר כי הם עוזרים אותם ומעזרים אותם לאחרים (רד"ק) ולזה אמר הכתוב המוכים אותו כלומר לפי דעוה הנאכלת שהעזרה באה מידם אמר כנגדו שהמכה באה על ידם והכן: **(כד) ויקצץ**, לָקַח וכרת הזהב מן הכלים ועיין באורו (ח"ב י"ח ט"ז וכ"ד י"ג). **ויספור** וכו', לכל יבוא לאיש

schwach (an Kräften) war, und brachten sie nach Jericho, der Palmenstadt, zu ihren Brüdern, und kehrten nach Schomron (Samaritanen) zurück. 16. Zu derselben Zeit sandte der König Achas, an die Könige von Assyrien, ihm beizustehen. 17. Zu dem kamen die Edomiter, und schlugen Jehuda und führten Gefangene weg. 18. Und die Philister fielen ein in den Städten der Niederungen, und Mittags von Jehuda, und eroberten Bet Schemesch, Ajalon, Gedrot, Socho und ihre Töchter (Vorstädte), Timnah und ihre Töchter, und Gimsa und ihre Töchter, und wohnten darin; 19. denn der Ewige demüthigte Jehuda, um Achas, des Königs von Israel (eigentlich Jehuda) willen; denn er machte Jehuda zügellos, und verging sich an dem Ewigen. 20. Und es kam wider ihn Tilgat Pilneezer, der König von Assyrien

וַיָּבִיאוּם יִרְחוֹ עִיר־הַתְּמָרִים אֶצְלֵ
אֲחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שְׁמֶרֶון: (טו) בָּעֵת
הַזֹּאת שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחָז עַל־מַלְכֵי
אֲשּׁוּר לַעְזֹר לוֹ: (טז) וְעוֹד אֲדוֹמִים
בָּאוּ וַיָּכּוּ בִיהוּדָה וַיִּשְׁבּוּ־שָׁבִי:
(יז) וּפְלִשְׁתִּים פָּשְׁטוּ בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה
וַהֲנִיב לִיהוּדָה וַיִּלְכְּדוּ אֶת־בֵּית־
שֶׁמֶשׁ וְאֶת־אֵילֹן וְאֶת־הַגְּדְרוֹת וְאֶת־
שׁוֹכּוֹ וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־תְּמָנָה וְאֶת־
בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־גִּמְזוֹ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וַיִּשְׁבּוּ
שָׁם: (יח) כִּי־הִכְנִיעַ יְהוָה אֶת־יְהוּדָה
בְּעֶבְרָא אָחָז מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כִּי הִפְרִיעַ
בִּיהוּדָה וּמַעֲזוֹל מַעַל בִּיהוָה: (יט) וַיָּבֹא
עָלָיו תִּלְגַּת פִּלְנֶעֶזֶר מֶלֶךְ־אֲשּׁוּר

רמשי

וחזיריו. וכל מעדומים לטון ערום ועדים: (יח) ולפשתים פשטו צערי השפלה והנגב. שהם כנגדם כדכתיב והכנעני יושב על הים: (יט) כי הפריע ציהודה. דונמא (שמות ל"ג) כי פרעה אהרן צפרוע פרעות (סופטים ה'): (כ) ויבא עליו. ששלח אחדיו לעזור לו כמו שכתוב בצלמים (צ' ט"ו) וישלח מלאכים אל תבלת פלנאסר: ויזר לו. עמה שחלק לו את

באור

פסח ידם לזכרונם. וכל מעדומים. תאר לו הוא שם. והאחד ממנו מערומ כמו מנדור (רד"ק. ויש מעתיקים אותו כשם המקרא (בולחמעון). ויבועלים, פעל עזר מן השם מנעול ר"ל כחמו מנעלים ברגליהם. ויסבום, ענין סיבה בשמן. לכל כושל, כל מי שנחלש כמו ולא יכול ללכת ברגליו. אצל אחיסם, מני שבע יסודם: (טו) בעת ההיא, שנלחם בו מלך ישראל: (יט) הפריע, ענין הריקת הקדור ופירוק המוסר (אויסחרטען. אויסגעלחטען, זיטטעלחטען ליגעלחטען זיין). מלך ישראל, דרך הספר הזה לכנות עוד גם שבע יסודה בשם הכללי ישראל, ומשפטו פה מלך יהודה כאשר העתיקו כל חכמי העמים (קאריג פֿון יודא). ומעזול,

מקור, ולדעת רב יונה הוא פעל עבר בשקל ולא יבול יוסף (בדאשית מ"ה) (רד"ק): (כ) ויצר לו וכו', י"ח אותו יולא ואם הוא יולא כפרשנו כן ולא חזק אותו מלך אשר ובפי ששלח לו אחרי לעזור לו אחר לא די שלא

אֲנָשִׁים מֵרָאשֵׁי בְנֵי־אֶפְרַיִם עֲזַרְיָהוּ
בֶן־יְהוֹחָנָן בֶּרֶכְיָהוּ בֶן־מְשִׁלֵּמוֹת
וַיְחִזְקִיָּהוּ בֶן־שָׁלֹם וַעֲמָשָׂא בֶן־חֲדָלַי
עַל־הַפָּאִים מִן־הַצָּבָא: (יג) וַיֹּאמְרוּ
לָהֶם לֹא־תָבִיאוּ אֶת־הַשְּׂבִיָּה הַזֶּה
כִּי לְאַשְׁמַת יְהוָה עָלֵינוּ אַתֶּם אֹמְרִים
לְהִסִּיף עַל־חַטֹּאתֵינוּ וְעַל־אַשְׁמַתֵּינוּ
כִּי־רַבָּה אַשְׁמָה לָנוּ וַחֲרוֹן אַף עַל־
יִשְׂרָאֵל: (יד) וַיַּעֲזֹב הַחֲלוּץ אֶת־
הַשְּׂבִיָּה וְאֶת־הַבָּזָה לַפָּנִי הַשָּׂרִים
וְכָל־הַקָּהָל: (טו) וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־נָקְבוּ בְשֵׁמוֹת וַיְחִזְקוּ בַשְּׂבִיָּה
וְכָל־מַעֲרִמֵּיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן־הַשָּׁלָל
וַיַּלְבִּשׁוּם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיַּשְׁקוּם
וַיַּסְכּוּם וַיַּנְהִילוּם בַּחֲמֹרִים לְכָל־כּוֹשֵׁל

ne Ephraim's, nämlich: Marjahu, der Sohn Jehochanan's, Berechjahu, der Sohn Meschilemot's, Schistijahu, der Sohn Schalum's, und Amasa, der Sohn Chadlaj's, wider die Kommennden vom Heere. 13. Und sprachen zu ihnen: Bringet nicht die Gefangenen hier; denn nur zu unserer (größern) Schuld gegen den Ewigen, gedenket ihr unsere Sünde und unsere Schuld zu vermehren; denn unsere Verschuldung ist (ohnehin) groß, und der entbraunte Zorn über Israel. 14. Da überließen die Gerüsteten die Gefangenen, und die Beute den Obersten und der ganzen Versammlung. 15. Und es machten sich die

*קמץ בטפחא

ת"א ויקמו וכו' טוסס ח' מ"ב:

Männer, die mit den Namen angegeben sind, auf, und bemächtigten sich der Gefangenen (d. h. sie nahmen die Gefangenen unter ihren Schutz), und alle die Nackten unter ihnen bekleideten und beschuhten sie von der Beute, und speisten sie und tränkten sie, salbten und führten sie auf Eseln, Seden, der

רשי

(בדאשית ל"ו) ואיה וענה וכן נדרס ודכז וסוס (תהלים ע"ו): (טו) ויקמו האנשים אשר נקצו בשמות למעלה מי הס אותם אנשים שהס עראשי בני אפרים עזריהו בן יהוחנן

באור

פשיס וחטאים (חיהר בריקנס נור פערסולדונגען ויס חייך געגען חו. ג. 11), ועוד דעת אחרים לפרש באופן זה. הלא אדם לא נקטס מחטא ועל עלמנס רוכן חטא ופשע ונמא חטיו לשבע אף ה' לסיק על ידכ בני יסרה (חיהר געלכסט החבט יח חויל חייך פערסולדונגען חו. ג. 11), והראשון יוסר קרוב לפי פשוטו של מקרא: (יג) הנה, אל שמרון. כ' לאשעת, אמרו כבר חטאנו לאלהים בשביה, ולשיות אשמתנו עוד גדולה ורבה חסם חומרים גם לכבוש אותם לחוסף חטא על פשע, הלא מלבד זאת אשמתנו רבה וחורן אף ה' בנו, זה נראה לי שער הפסוק ובאופן זה תרגמתי: (יד) ויעזב, עזבו הכל ביד השבויים והשגל ביד השרים לעשות עמם כעוד בעיניהם: (טו) אשר נקצו, עזריהו וחזקיהו המכרים למעלה. ויחזקו, שיהיו

vom Könige. 8. Und die Söhne Israel's führten gefangen von ihren Brüdern zwei mal hundert tausend Weiber, Söhne und Töchter, und auch große Beute plünderten sie von ihnen und brachten die Beute nach Schomron (Samaritanen). 9. Und dort war ein Prophet des Ewigen, sein Name Obed, er ging heraus, dem Heere entgegen, das nach Schomron (Samaritanen) kam, und sprach zu ihnen: Siehe, der Ewige, der Gott eurer Väter, im Zorne über Jehuda, gab sie in eure Hände, und ihr mordetet unter ihnen im Grimme, daß es bis zum Himmel kam (es war himmelschreiend). 10. Und nun gedenket

ihr die Söhne Jehuda's und Jerusalem's euch zu unterjochen zu Knechten und Mägden, es werden ja nur Verschuldungen auf euch gegen den Ewigen, euren Gott, dadurch sein. 11. Und nun höret mich, und schicket die Gefangenen zurück, die ihr gefangen von euren Brüdern; denn der entbraunte Zorn des Ewigen ist über euch. 12. Also standen Männer von den Häuptern der Söh-

את-מעשיהו בן-המלך ואת-עזריקם
נגיד הבית ואת-אלקנה משנה
המלך: (ח) וישבו בני-ישראל
מאחיהם מאתים אלף נשים בנים
ובנות וגם-שלל רב בָּזְזוּ מהם ויביאו
את-השלל לשמרון: (ט) וישם ה'יהוה
נביא ליהוה עֹדֵד שְׁמוֹ ויצא לפני
הצבא הבא לשמרון ויאמר להם
הנה בחמת יהוה אלהי-אבותיכם
על-יהודה נתנם בידכם ומהרגו-
בם בַּזְעַף עד לשמים הגיע: (י) ועתה
בני-יהודה וירושלם אתם אמרים
לכבש לעבדים ולשפחות לכם הלא
רק-אתם עמבם אשמות ליהוה
אלהיכם: (יא) ועתה שמעוני והשיבו
השביה אשר שביתם מאחיהם כי
חרון אף-יהוה עליכם: (יב) ויקומו

רשי

כה (י) את מעשיהו בן המלך. אחז הדג זכרי נצור אפרים: ואת עזריקם. ואת דובאל

באור

(ח) בחמת, צעזוע שבערה הונה ה' על יהודה לזה נחנם בידכם ולא צעזוע זכותכם. עד לשמים, הלא"ד במקום ה"א הידיעה כן דעה קלה המפרשים. ויש לפרש כמשמעו וזה בשתי ידיעות אע"פ שהאחד יקפיק ורבים כן (ד"ק). הניע, אינו יולא אף כי לוקות הענין כל הפעיל הוא יולא (הנ"ל) והוא מליטת הלשון בדרך הפלגה ובוזומא. כלומר הריבונתם בכעס רב ובדול בלי חמלה ומועזר השיב עד לשמים. וכאומר הנה בזה קבלו די גמולכם והותר: (י) הלא רק אדם עונם זכו, הלא ע"י זאת יהיה רק אשמות עליכם נגד ה' ולא שום מוטיב לכם וכן מתורגם אשכנח. וי"מ הלא השביה היא לא לעודה לכם הבאכם עונם רק אדם מביאים עונכם

כח (ב) בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה אָחִיו בְּמֶלְכוֹ
 וַשֵּׁש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֶלֶךְ
 בִּירוּשָׁלַם וְלֹא-עָשָׂה ה'יֵשֶׁר בְּעֵינֵי
 יְהוָה כְּדוּד אָבִיו: (ג) וַיֵּלֶךְ בְּדַרְכֵי
 מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם מִפְּכוֹת עָשָׂה
 לַבָּעֲלִים: (ד) וְהוּא הִקְטִיר בְּגִיא בֶן-
 הַנָּם וַיַּבְעֵר אֶת-בָּנָיו בָּאֵשׁ כְּתַעֲבוֹת
 הַנָּזִים אֲשֶׁר הָיָה יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּזְבַּח וַיִּקְטֹר בַּבַּמֹּזֶת
 וְעַל-הַגִּבְעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעְעָן:
 (ו) וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהָיו בְּיַד-מֶלֶךְ
 אָרָם וַיִּבֹּבֻּהוּ וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבָרָה
 גְּדוֹלָה וַיָּבִיאוּ דִרְמֶשֶׁק וְגַם בְּיַד-
 מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נָתַן וַיִּדְּבֹוּ מִכָּה גְּדוֹלָה:
 (ז) וַיִּהְיֶה פָקַח בֶּן-רְמִלְיָהוּ בִּיהוּדָה
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בָּיִם אֶחָד הַכֹּל
 בְּנֵי-חֵיל בָּעֲזָבָם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבוֹתָם: (ח) וַיִּהְיֶה זַכְרִי גִבּוֹר אַפְרָיִם

28. 1. Zwanzig Jahre alt war Achas, als er König ward, und sechszehn Jahre regierte er in Jerusalem, und er that nicht, was recht war in den Augen des Ewigen, wie sein Vater David. 2. Und er wandelte in den Wegen der Könige von Israel, und machte auch gegossene Bilder den Baal's. 3. Und er räucherte im Thale Ben Hinom, und verbrannte seine Söhne in Feuer, nach den Greueln der Völker, welche der Ewige vertrieben, vor den Söhnen Israel's. 4. Und er opferte und räucherte auf den Höhen und auf den Hügeln und unter allen grünen Bäumen. 5. Da gab ihn der Ewige, sein Gott, in die Hand des Königs von Aram

(Syrien), und sie (die Syrer) schlugen ihn, und fingen von ihm eine große Anzahl gefangen, und brachten sie nach Darmeset (Damaskus), und auch in die Hand des Königs von Israel ward er gegeben, und er richtete ihm eine große Niederlage an. 6. Und Pekach, der Sohn Remasjahu's, brachte um in Sehuba, hundert und zwanzig tausend an einem Tage, alle wackere Männer, weil sie den Ewigen, den Gott ihrer Väter, verließen. 7. Und Sichri, ein Held von Ephraim, brachte Maasejahu, den Sohn des Königs, um, und Asrikam, den Hauptmann des Hauses, und Elkanah, den Zweiten

באור

דרכיו וכו', ענינו שם דרכיו נכח עיני ה' וכן אל לבו כי עיני ה' על דרכיו ולופה ככל מעשיו, וע"כ השתדל לעשות הטוב והישר בעיני ה':

כח (ב) בן עשרים שנה וכו', חוכן הספור הזה מנאל במלכים (ב' ע"ז): (ג) ויבער וכו', היא עבודת המולך:

birge von Jehuda, und in den Wäldern baute er Schlöffer und Thürme. 5. Und er führte Krieg mit dem Könige der Söhne Amon's, und übermächtigte sie, und es gaben ihm die Söhne Amon's in demselben Jahre hundert Kifar (Taelente) Silber, und zehn tausend Kar Weizen, und Gerste zehn tausend, dieses wiederholten die Söhne Amon's und (gaben es) auch im zweiten und im dritten Jahre. 6. Und Zotam verstärkte sich, weil er seinen Wandel richtete vor dem Ewigen, seinem Gotte (d. h. bei seinem Thun und Lassen immer den Ewigen vor Augen hatte, um nach seinem Willen zu verfahren).

7. Und die übrigen Begebenheiten Zotam's, all' seine Kriege und seine Wege (Handlungen), sind beschrieben im Buche der Könige von Israel und Jehuda. 8. Fünf und zwanzig Jahre war er alt, als er König ward, und sechszehn Jahre regierte er in Jerusalem. 9. Und er legte sich zu seinen Vätern, und man begrub ihn in der Stadt David's, und sein Sohn Achas ward König an seiner Stelle.

רשי

העופל. דוגמא (ישעיה ל"ז) עופל ונחן היה זוכה מלודות: (ד) ובחרשים זכה צירניו.
ל' צידה גדולה:

באור

ובספר נחמיה (ב' כ"ד). בנה לרב, סקן הרבה לחק דרך החומה, כפתרון בנה הרבה פעמים בספר הזה כאשר הודעת למעלה: (ד) ובחרשים, ביערות כמו חרש מלל (יחזקאל ל"א) וכן חרגום ביער בחורשא (דברים כ'): (ה) ועשרת אלפים, מוסב על כורים. השיבו לו, עם שנין השבה נפל על נחיתת מנחה במחלה כמו מנחה ישיבו (חזקים ע"ב) עיין באורנו (ש"א ו' ב' י"ב ב' ד') כ"ז יורה פה על השנות הפעולה פעם אחר פעם, לפי שמחבר אליו ובסנה השנים וכו' כלומר ששלחו כקדרם ושלחו והשיבו ושלחו, ונאופן זה חרגומיו: (ו) כי הכין

כז (ב) בֶּן-עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה יוֹתָם
בְּמֶלְכוֹ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה
מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹי יְרוּשָׁה
בַּת-צְדוֹק: (ג) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו
יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר-עָשָׂה עִזִּיהוּ אָבִיו
רָק לֹא-בָא אֶל-הֵיכַל יְהוָה וְעוֹד הָעָם
מִשְׁחִיתִים: (ד) הוּא בָנָה אֶת-יִשְׁעַר
בֵּית-יְהוָה הָעֲלִיּוֹן וּבַחוּמַת הָעֶפֶל
בָּנָה לָרֶב: (ה) וְעָרִים בָּנָה בְּתֹר יְהוּדָה

27. 1. Fünf und zwanzig Jahre alt war Jotam, als er König ward, und sechszehn Jahre regierte er in Jerusaleem, der Name seiner Mutter Zeruſchah, der Tochter Zadok's. 2. Und er that, was recht war in den Augen des Ewigen, ganz so wie sein Vater Uſijahu gethan; nur ging er nicht in den Tempel des Ewigen, und das Volk handelte dem-

nach verborben. 3. Er baute das obere Thor des Hauses des Ewigen, und an der Mauer des Hügels baute er viel. 4. Und er baute Städte auf dem Ge-

רמיו

כז (ב) ככל אשר עשה עזיהו אביו. הטונות שעשה אביו וזהו שאמר דני שמעון בן יוחאי זמס' סוכה אלמלא יהיה אצדקס אביו מקבל עליו כל עונות הדורות עד לו אני הייתי מקבל עלי חטאי הדורות מאצדקס עד לי ואם היה יותם בן עזיהו עמי היינו מקבלין עליו מאצדקס ועד סוף הדורות שכל המלכים שלפניו ולאחדיו מלינו כהם חטא חוץ מיותם דוד רק צאודי' החתי שלמה נסיו הטו לבצור רחצעם עזז את תורת ה' אביו וילך ככל חטא' אביו אסא הוליא כסף וזהב מאולדות בית ה' ונתן הנציא בית המהפכת והספט בתחזר לדעו יהורם הרב אחיו אחזיהו אמו יועלתו להרשיע ויאש הרב זכריה ונעשה קדש אמליה השתחו' לפסילו שעיר עזיהו ככנס להיכל להקטיר אחז הלך דרכי מלך ישראל וגם עשה מלכות לבזעים חזקיהו בזה לבו ויהי עליו קוף ועל שלשה לא הודו לו מנשה עשה הדע זעני' ה' ואשיהו לא שמע דברי נבוא' מפי אלהים לדקיה עשה הדע זעני' ה' ולא ככנע מפני ירמיה אכל יותם לא נמלא צו שום דופי (כן אמר לי דני אלעזר דר משה): ועוד העם משחית'. כדכתיב (צמלכיס ד' ט') עוד העם מזנחים ומקטרים: (ג) ובחומות

באור

בית ה' בעבור עומאם לרעוה ולזה עזז גם הנהגת המלוכה: (כב) כתב ישעיהו וכו', ומלכים שם כתיבים על קשר דברי הימים למלכי יהודה? ואולי ישעיהו כתבם: (כג) בשדה הקבורה, ולא במערה עם המלכים. כי אמרו מלורע הוא. ואין מהראוי א"כ לקבורו בקברות מלכים. כי הלרעם היסה חרפה ובזיון, בעבור שכל לרוב על האדם לעושה על חטאו. והחכם בעזעכיוס פתרו מלשון ערבי והוראם הפעל ממנו הכאה בשבט ויסורין (וגעסחאגען, געגריסעלט זיין), ואמרו מלורע הוא לבזיון שהוא מוכה בשבט המוסר (ווייל מוזן יך דען חויסחטן חום חיינע שטרחע געשטעס גלייכאזן חום דירח סלעגע דעמזעלפטן דאטשט):

כז (ב) רק לא בא וכו', כלומר בזה הדבר לא עשה כבניהו אביו שכל אל היכל להקטיר, או פירות רק לא בא אל היכל ה' בעבור שכל ב' אביו, לא ראה להכנס שם להספיל ולהקריב קרבנותיו והיה מקריב בכמות, חסו מה שאמר אחריו ועוד העם משחיתים כמו שמפורס במלכים עוד העם מזנחים ומקטרים בכמות (רד"ק). וי"ע בדבר הישר עשה באביו רק לא בדבר המעל, ולא בא אל היכל להקטיר כמו שכל אביו. ועוד העם משחיתים, ר"ל אף כי יותם היה לדיק גמור עכ"ל, היו העם משחיתים ודרכיהם והרעו לעשות הרע זעני' ה' ולא למדו מדרכיו. ועד"ל מפורסם אשכנחים: (ג) העפל ענין המלה האחת עיין בבאורי לקשר מ"ב (ה' כ"ד)

Oberpriester Asri-
jahu, und alle Prie-
ster sich gegen ihn
wandten (auf ihn
blickten), siehe, da
war er ausfällig an
seiner Stirne, und
sie brachten ihn
eilends weg, und er
selbst auch eilte her-
auszugehen, weil ihn
der Ewige geschla-
gen. 21. Und der
König Usijahu war
ausfällig bis zum
Tage seines Todes,
und wohnte in einem
abgesonderten Hau-
se, als Ausfälliger;
denn er war abge-
schieden vom Hause
des Ewigen, und sein
Sohn Zotam war
über das Haus des
Königs (gesetzt), und
richtete das Volk
des Landes. 22. Und

die übrigen Begebenheiten Usijahu's, die ersten und die letzten, hat der Pro-
phet Isaijahu, Sohn des Amoz, beschrieben. 23. Und Usijahu legte sich zu
seinen Vätern, und man begrub ihn bei seinen Vätern auf dem Begräb-
nißacker der Könige, denn sie sprachen: Er ist ausfällig, und Zotam ward
König an seiner Stelle.

אֱלֹהֵי עֲזָרְיָהוּ כִּהְיָה הָרֹאשׁ וּכְלִי הַכְּהָנִים
וְהַנֶּה-הוּא מִצָּרַע בְּמִצְחוֹ וַיִּבְהִילֻהוּ
מִשָּׁם וְגַם-הוּא נִדְחָה לְצֹאת כִּי נָגַעוּ
יְהוָה: (כא) וַיְהִי עֲזָרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ מִצָּרַע
עַד-יָוֵם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֲפָשִׁוֹת
מִצָּרַע כִּי נִגְזַר מִבֵּית יְהוָה וַיּוֹתֶם בְּנֵי
עַל-בֵּית הַמֶּלֶךְ שׁוֹפֵט אֶת-עַם הָאָרֶץ:
(כב) וַיֵּתֶר דְּבָרֵי עֲזָרְיָהוּ הָרֹאשִׁים
וְהָאַחֲרָיִם כְּתֹב יִשְׁעֵיהוּ בֶן-אַמּוּץ
הַנָּבִיא: (כג) וַיֵּשֶׁב עֲזָרְיָהוּ עִם-
אַבְתָּיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם-אַבְתָּיו
בְּשָׂדֵה הַקְּבוּרָה אֲשֶׁר לַמְּלָכִים כִּי
אָמְרוּ מִצָּרַע הוּא וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנֵי
תַּחְתָּיו:

הַחֲפָשִׁית קרי

רש"י

קטרת: (כא) בית החפשיית. וזירוטלמי מפרש עשה לו צית צנית הקצרות על שם צמתים
חפשי (תהלים פ"א): כי נבזר. לו מלצל עוד צין הצדיות דובמל (מבילה צ') ואת אשר נבזר
עליה: (כג) בשדה הקבורה. ולא צמעה עם המלכים:

באור

וענינו כבר היה בידו המחתה שבו הקטורת. זרחח בצלחו. הגות כלשון על פריחת הערעם ועל הגלוי לעין כל
רואה כזריחת השמש. (הַיִּצְרָפְתָּר טַיִינָנוּ), והרד"ק כחז או אמר זרחה הערעם כהיה כשמש כמו שנקראה צהרת
והוא רחוק. מעל למזבח, אמר כן לפי שהיה עומד על גב המזבח. והרבוני לפי הנאות לפשטות הכתוב:
(ב) ויבחיילוהו, הוליוהו כהלה ומהירות. נדחף, הפעל הזה בכנין נפעל הונה על מהירות הילוח מפני
הצוה וכן והמן נדחף (אסתר ו' י"ב) והכוונה שזעזעו מהר ללאת כי ראה שה' נגעו ובעונש בא עליו הערעם
פחאום: (כא) בית החפשיית, עיין העלה הזאת עיין בבאורי לקפר (מלכים ט"ו). והנה כל הענין המזכר פה
יזכר שם בקלרה, והכותב הספר הזה האריך בפרטי הרברים ונתן טעם למה הענישהו השם בחולי הערעם? ואין
לומר שמשני זה האמור שם: כי עוד לא קרו המזבח וכו' כמו שיש לעשות ולכוין שם. כי הלא גם שאר מלכי
שראל חטאו בזה ולא נעשו בצרעת, לכן הוסיף פה קצת העונש הזה, והוא מחקן הסופר. נבזר, נפדר ונבזר

לְמַרְחֹק כִּי־הִפְלִיא לְהַעֲזֹר עַד כִּי־
 חָזַק: (טו) וּכְחֻזְקָתוֹ גָּבַהּ לְפָנָיו עַד־
 לְהַשְׁתִּית וַיַּמְעַל בִּיהוָה אֱלֹהָיו וַיָּבֹא
 אֶל־הֵיכַל יְהוָה לְהִקְטִיר עַל־מִזְבֵּחַ
 הַקְטָרֹת: (טז) וַיָּבֹא אַחֲרָיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן
 וַעֲמֹ בְּהֵנִים | לַיהוָה שְׂמוֹנִים בְּנֵי
 חֵיל: (יז) וַיַּעֲמֵדוּ עַל־עֲזִיָּהוּ הַפֶּלֶךְ
 וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־לָךְ עֲזִיָּהוּ לְהִקְטִיר
 לַיהוָה כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי־אַהֲרֹן
 הַמִּקְדָּשִׁים לְהִקְטִיר צֵא מִן־הַמִּקְדָּשׁ
 כִּי מַעֲלָתָ וְלֹא־לָךְ לְכָבוֹד מִיהוָה
 אֱלֹהִים: (יח) וַיִּזְעַק עֲזִיָּהוּ וּבִידוֹ מִקְטָרֹת
 לְהִקְטִיר וַיִּבְזְעֻ עִם־הַכֹּהֲנִים וַהֲצַרְעַת
 זָרַחָה בְּמִצְחוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית
 יְהוָה מֵעַל לְמִזְבֵּחַ הַקְטָרֹת: (יט) וַיִּפֹּן

ת"א והצרעת וגו' סנהדרין סס. עינין סס :

Ufijahu, kommt es nicht zu, zu räuchern vor dem Ewigen, sondern den Priester, den Söhnen Athon's, die geheiligt sind zum Räuchern! Gehe heraus aus dem Heiligthume; denn du vergehest dich, und es gereicht dir nicht zur Ehre bei dem Ewigen, Gott. 19. Und Ufijahu ergrimmte und in seiner Hand war eine Rauchpfanne zum Räuchern, und da er grimmig war gegen die Priester, so brach der Ausatz aus an seiner Stirne in Gegenwart der Priester im Hause des Ewigen, vor dem Altar des Rauchwerkes. 20. Und als der

רש"י

(וּקְרָא ה') נפש כי תעבול מעל וחטאה בשגגה: ויצא אל היכל ה'. שאמר נאה למך לשרת למך הכבוד: (יט) ובירד מקדשת להקטיר. ורזה להכות צי הכהן המונעו מלהקטיר

באור

לנועלה כי נחזק על ידיהם: (טז) עד להשחית. עד כי עשה מרוב גובה הלב דברים נשחיתים כמדות כמו השחית שחיתון (דברים ל"א). וי"ט עד כי נשחית דרכו (ביו לו ייגען פערדערבען). והענין אחר: (יח) מעלת. כאן נופל לומר נועלה כי בשגגה עשה, ונזמח נפש כי תעבול מעל וחטאה בשגגה (ויקרא ה'). ויבוא אל היכל ה'. שאמר נאה למך לשרת למך הכבוד (המפרש): (יט) מקטרת. שם המחתה שיושם בה הקטורת (רד"ק)

die Ferne (er erlangte weit und breit einen rühmlichen Namen); denn er that Außerordentliches, um sich empor zu helfen, bis er mächtig ward. 16. Und da er seine Macht erlangt, erhob sich sein Herz, bis daß er verderbt handelte, und er verging sich an dem Ewigen, seinem Gotte, und kam in den Tempel des Ewigen, um auf dem Altar des Rauchwerkes zu räuchern. 17. Da kam ihm der Priester Esrijahu nach und mit ihm die Priester des Ewigen, achtzig weitere Männer. 18. Und sie stellten sich hin bei dem Könige Ufijahu, und sprachen zu ihm: Dir,

12. Die ganze Zahl der Stammhäupter der streitbaren Männer war zwei tausend und sechs hundert. 13. Und unter ihnen die Heeresmacht dreimal hundert tausend und sieben tausend und fünf hundert, geübt im Kriegsführen, mit Heereskraft ausgerüstet, um zu helfen dem Könige wider den Feind. 14. Und Ussijahu schaffte ihnen, dem ganzen Heere Schilde und Spieße und Helme, Panzer, Bögen und Schleudersteine. 15. Und er machte zu Jerusalem Kunstwerke (künstliche Kriegsmaschinen) von der Erfindung des Künstlers, die auf den Thürmen und Ecken sein sollten, um zu schießen mit Pfeilen und großen Steinen, und sein Name ging aus in

יְעֹאֵל הַפּוֹפֵר וּמַעֲשֵׂיהוּ הַשּׁוֹמֵר
עַל יַד-חַנְנִיָּהוּ מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ: (יג) כָּל
מִסְפַּר רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לַגְּבוּרֵי חֵיל
אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: (יד) וְעַל-יָדָם
חֵיל צָבָא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעַת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת עוֹשֵׂי מִלְחָמָה
בְּכַח חֵיל לַעֲזֹר לַמֶּלֶךְ עַל-הָאוֹיֵב:
(טו) וַיִּכֶן לָהֶם עֲזִיָּהוּ לְכָל-הַצָּבָא מִגָּנִים
וּרְמָחִים וְכוּבָעִים וְשָׂרִינֹת וּקִשְׁתֹּת
וּלְאֲבָנֵי קִלְעִים: (טז) וַיַּעַשׂ בִּירוּשָׁלַם
חֲשִׁבְנוֹת מְחֻשָּׁבֶת חוֹשֵׁב לַהֲיֹת עַל-
הַמִּגְדָּלִים וְעַל-הַפְּנֹת לִירוֹא בַּחֲצִים
וּבְאֲבָנִים גְּדֹלוֹת וַיֵּצֵא שְׁמוֹ עַד-

* יעִיאל קרי * חֲשִׁין דְּנוּשָׁה וְהָיָה רְפוּיָה

רשי

הוא וקין: (טו) חשבונות. מחשבת חושב דובמא (שמות כ"ח) מעשה חסד כלי מלחמה
עשה צאמנת כוון דיק וללים המנבחי' צחומה כדכתיב (משלי כ"ד) כי צחצחולות תעשה
לך מלחמה: (טז) ומעל זה' אלהיו. כאן נופל לומר מעלה כי צגנה עשה דובמא

באור

חקקער חוץ דען בערגע: (טו) חשבונות, אומנט מלכותי הלאה ע"י מחשבה ועווק העיון. ותרבות
לחשוב מחשבת (שמות ל"א ד') אלפא אומנט, כאשר צאמתי ענינו בהקדמה לכפרי מבוט לשון ארמית. ומענין זה
אלהים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים (קהל ז' כ"ע) כלומר אלהים יר את האדם ללכת
בדרכי הטבע, הישרה בכל מקלוליה ואין זה דבר זר, ושומרת משמרתה חמיד בלי שני ותמורה באמת ובנישור,
אכן בני האדם לא נשארו על הסכונה הטבעית אך נעו מדרכיה, ובקשו אחרות היוללות מונחגי הטבע, וחליפות
שונות להם ללהוב את החדש והדברים אשר הם חוץ לטבע וקודם בפעולה המלכותי. (אחטט האט דען
מענסען) כחטירליך געשאפטען חונד זיא זאכען קינסטעלענען. וחקקו מלח חשבונות, הכפר חשבון
כמו זכרון דגש הפ"א, והי"ת רפוי, ואם יהיה הרבות מן חשבון שהי"ן רפוי והי"ת דגש לא ישנה

דברות להיות כן. והכוונה פה טענה כלי מלחמה הנלרכים במלור נגד האויב הלר על העיר (ברוסטוועהרע
חונד חנדערע פערטהיידגונס: ריסטלייגע ביח חיינער פיינדליזען בעלזאנערונג). לירוא, בא
חל"ק" תמורת למ"ד הפעל והוא ענין השלכה (דר"ק). הסליא. עשה דברים נפלאים להיוט נמר בהם ועולה

בְּגוֹר--פֶּעַל וְהַמְּעוֹנִים : (ח) וַיִּתְּנוּ
הָעַמּוֹנִים מִנְחָה לְעִזִּיהוּ וַיִּלֶךְ שָׁמוֹ
עַד--לְבֹא מִצְרַיִם כִּי הִחְזִיק עַד--
לְמַעְלָה : (ט) וַיִּבֶן עִזִּיהוּ מִגְדָּלִים
בִּירוּשָׁלַם עַל-שַׁעַר הַפֶּנֶה וְעַל-שַׁעַר
הַנִּיָּא וְעַל-הַמִּקְצוֹעַ וַיִּחְזֹקם : (י) וַיִּבֶן
מִגְדָּלִים בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲצֹב בְּרוֹת רַבִּים
כִּי מִקְנֵה-רֶב הָיָה לוֹ וּבִשְׁפִלָּה
וּבְמִישׁוֹר אֲפָרִים וְכַרְמִים בְּהָרִים
וּבְכַרְמֵל כִּי אֲהָב אֲדָמָה הָיָה : (יא) וַיְהִי
לְעִזִּיהוּ חֵיל עֲשֵׂה מִלְחָמָה יוֹצֵאִי
צָבָא לְגָדוֹד בְּמִסְפָּר פְּקֻדָּתָם בִּיד

die Philister, und wider die Araber, die da wohnten in Gor Bal, und wider die Maoniter. 8. Und die Amoniter gaben Uſijahu Geſchenke und ſein Name gelangte bis nach Eghypten, denn er ward überaus mächtig. 9. Und Uſijahu bauete Thürme in Jeruſalem auf dem Ecthore und auf dem Thaltchore, an dem Winkel, und befeſtigte ſie. 10. Und er bauete Thürme in der Wüſte, und grub viele Brunnen; denn er hatte eine große Heerde in der

Niederung und in der Ebene, Ackerleute und Winzer auf den Bergen und auf dem Karmel; denn er liebte den Landbau. 11. Und Uſijahu hatte eine Kriegsmacht, die im Kriegführen geübt war, die auszogen im Heere in Scharen, nach Anzahl ihrer Muſterung durch Ziehl, den Schreiber, und Maſchjahu, den Aufſeher, unter der Aufſicht Channanjahu's, eines der Oberſten des Königs.

רשי

יהואחז אחיהו: המצין צדקות אלהים. שהצין צדקות האלהים שטובה היא ונתירא מה':
(ט) ויבן עזיהו מגדלים וגומר. הולך לחזק מה שפלו צדקת צדקת צדק: (י) אפרים
אדמו"רי צלע"ז: וכורמים. דומא (סס ז' כ"ה) לכורמים וליבנים שומרי צדקות היו
לו: כי אהב אדמה היה. מפורסם צד"ר ז' להוטים אחרי אדמה היה ולא נמלא צד תועלת

באור

הישר עשה כאביו, ולא בדבר מה שלא טוב עשה: (ה) ויהי לרש וכו', היה דרכו להשפיל צדקות האלהים וכן
מפורסם. בראות האלהים, היה מניין לדעת קשרי נפלאות נמרצות הנבואה הנבואה מאלהים: (ח) המעונים,
הם העמונים שזכר והוא הפך ובהעמקה שבעים וזקנים גם פה העמונים. העמונים, הנה בכל תנ"ך לא נמלא
עמונים רק תמיד בני עמון כאשר רמזו כבר בספר הזה והוא הזרות בספר הזה. וילך שמו, פרקו שמו הלך
למרחוק עד גבול מלרים. החזיק, פי' החזיק מלכותו (דק"ק): (ט) המקצוע, הזויות כמו לפני המקצועות
(שמות כ"ו): (י) ויחצב, הפירה במקום אכנים נקרא חליבה בלשון עברי. כי מקנה רב וכו', והיה לרץ לבורות
רבות להשקות המקנה ובשפלה ובמישור, מהם רועים בשפלה ומהם במישור. אפרים וכו', מלות היו לו עומד
במקום שנים ר"ל גם אחרים וכו' היו לו. וטעם מלת אפרים עובד אדמה (פסלוגער, ואנדראסן, חקערס-
און, בויער) יכן בלשון קורי אפרים עבדו כן. ויש לו דמיון במנחם מלת (חקער, אנדריקוטור, חיינער

דער זיך חויל דען פֿעלדבויה ונגט). ובכרמל, לפי דעת המפרשים הר הכרמל ששמו הפרטי כן,
ולדעמי הוא שם כלל להר מוצ מלת שדום כמו והכרמל ליער יחשב (ישעיה נ"ד) פֿורטבחרע פֿלנה, פֿעסטער

26. 1. Da nahm das ganze Volk Jehuda Ussijahu, der sechszehn Jahre alt war, und machten ihn zum Könige an seines Vaters Amazjahu, Stelle. 2. Derselbe bauete Milus an, indem er es wieder an Jehuda brachte, nachdem sich der König zu seinen Vätern gelegt. 3. Sechszehn Jahr war Ussijahu alt, als er König ward, und zwei und fünfzig Jahre regierte er in Jerusalem, der Name seiner Mutter Sachlich aus Jerusalem. 4. Und er that, was recht war in den Augen des Ewigen, ganz so wie es sein Vater Amazjahu gethan. 5. Und er war (bessessen) Gott zu suchen in den Tagen Secharjahu's, der verständig war im Sehen Gottes (d. h. er verstand die göttlichen Erscheinungen auszulegen); und so lang er den Ewigen suchte, beglückte ihn Gott. 6. Er zog aus, und bekriegte die Philister, und riß nieder die Mauer von Gat und die Mauer von Sibna und die Mauer von Aschdavid, und bauete Städte um Aschdavid und unter den Philistern. 7. Und Gott half ihm wider

כו (ב) וַיִּקְּחוּ כָל־עַם יְהוּדָה אֶת־עוֹזִיָּהוּ
וְהָיָא בֶן־שֵׁשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה
וַיִּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו אֲמַצְיָהוּ׃
(ג) הָיָא בָּנָה אֶת־אֵילֹוֹת וַיִּשְׁיבָה
לְיְהוּדָה אַחֲרֵי שִׁכְב־הַמֶּלֶךְ עִם־
אֲבֹתָיו׃ (ד) בֶּן־שֵׁשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה
עוֹזִיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וַחֲמֵשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה
מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ יִכְלִיָּה
מִן־בִּירוּשָׁלַם׃ (ה) וַיַּעַשׂ הַיֵּשָׁר בְּעֵינָיו
יְהוָה כְּכָל אֲשֶׁר־עָשָׂה אֲמַצְיָהוּ אָבִיו׃
(ו) וַיְהִי לְדָרֶשׁ אֱלֹהִים בְּיָמָיו זְכָרִיָּהוּ
הַמִּבְּיֵן בְּרָאֹת הָאֱלֹהִים וּבִימֵי דָרְשׁוֹ אֶת־
יְהוָה הִצְלִיחוּ הָאֱלֹהִים׃ (ז) וַיֵּצֵא
וַיִּלָּחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּפְרֹץ אֶת־חוֹמַת
גַּת וְאֶת חוֹמַת יִבְנָה וְאֶת חוֹמַת
אַשְׁדּוֹד וַיִּבְנֶה עָרִים בְּאַשְׁדּוֹד
וּבַפְּלִשְׁתִּים׃ (ח) וַיַּעֲזְרֵהוּ הָאֱלֹהִים עַל־
פְּלִשְׁתִּים וְעַל־הָעַרְבִיִּים הַיּוֹשְׁבִים

* יחיר ' * יחיר '

רש"י

כו (ד) ויעש הישר בעיני ה'. ככל הישר שעשה אצלו עשה ולא עשה כדעתו. (ה) בימי זכריה זה עוזייהו וב' שמות נקדחו לו עוזייהו זכריהו עזריהו ודוגמא (מלכים ב' ו' 3)

באור

כו (א) הספור זה הוא במלכים (י"ד כ"א כ"ב — ט"ו ח' — ז') והוא מבוחר בס. עזייהו והם עזריהו והם אחד, רק ששמונה פה הרי"ס: (ב) בן שש עשרה שנה, ככל הלשון שלמנעלה מפני שהפסוק במחיים עם ספור כנף חילום חזר על הראשון כדרכו לרוב: (ד) ויעש הישר וכו', ככל אשר עשה וכו', ר"ל דיבר

הַנִּמְצָאִים בְּבֵית־הָאֱלֹהִים עִם־עֶבֶד
אֲדֹם וְאֶת־אֲצֻרֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת
בְּנֵי הַתַּעַרְבוֹת וַיֵּשֶׁב שְׁמֵרוֹן: (כה) וַיְהִי
אֲמֻצִּיָּהוּ בֶן־יֹאשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי
מוֹת יֹאשׁ בֶּן־יְהוֹאָחַז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה: (כו) וַיֵּתֶר דְּבָרֵי
אֲמֻצִּיָּהוּ הָרִאשִׁימִים וְהָאַחֲרֹנִים הָלֹא
הָנֹם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי־יְהוּדָה
וְיִשְׂרָאֵל: (כז) וּמֵעַתָּה אֲשֶׁר־סָר אֲמֻצִּיָּהוּ
מֵאַחֲרֵי יְהוֹרָה וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר
בִּירוּשָׁלַם וַיָּנֶם לְכִישָׁה וַיִּשְׁלַחוּ
אַחֲרָיו לְכִישָׁה וַיִּמִּיתֶהוּ שָׁם:
(כח) וַיִּשְׁאַהוּ עַל־הַפּוֹסִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
עִם־אַבְתָּיו בְּעִיר יְהוּדָה:

niglichen Hauses und
Geißeln, und kehrte
gen Schomron (Sa-
marien) zurück. 25.
Und Amazjahu, der
Sohn Joasch's, der
König von Jehuda,
lebte nach dem Tode
Joasch's, des Soh-
nes Jehoachas', des
Königs von Israel,
fünfzehn Jahre. 26.
Und die übrigen Be-
gebenheiten Amaz-
jahu's, die ersten und
letzten, stehen be-
schrieben in dem
Buche der Könige
von Jehuda und
Israel. 27. Und von
der Zeit an, da
Amazjahu von dem
Ewigen wich, zettelte
man wider ihn eine
Verschwörung in
Jerusalem an, er
floh gen Lachisch, und

sie sandten ihn nach gen Lachisch, und tödteten ihn daselbst. 28. Und sie brachten ihn auf Rossen, und begruben ihn bei seinen Vätern in der Stadt Jehuda's.

רש"י

חמשים מאחרי ה' ונפל לפני מלך ישראל מיד ויקשרו עליו קשר צירוסלים להרבו כי היה לבס
דום חיש על זנו ועל אחיו ועל קרובו שנהרבו על ידו לפי שנתגרה צמלך ישראל: (כז) וינם
לכיסה. עיר מצוד אשר נלחם עליה עמלק ונסע לכישה ויהי שם ט"ו שנים עד ששלחו
אחריו לכישה וימתהו שם וחותן ט"ו שנים שהיה צליק מולכת וכליהו עם עזיבו תחתיו אך
קשה לי וצפי' ר' יוסף זל"ל דאיתי בס חותן ט"ו שנים שה' צליק מלך עזיבו זנו תחתיו
ולא נכון לפתרו כן שהרי כתיב צסמך וכו' צן שם עשרה שנה נמלא שלל היה צמון שצדק
אציו אלל צן שנה ועוד שאל"כ היה לו לומר ויקחו את עזיבו וימליכו תחת אציו צחיו אלל
משמע שלל מלך צחיו אציו:

באור

ציני דוד היה בניהו חלוצות הקדשים, ונשארו שמה אף אחר שנלקח הארון משם. והד"ק פי' עובד אדום שהיה
נגיד על החלוצות ונבין אחריו, ועד"ו מתורגם לשכמות. בני העשרובות, בני השרים שנותנים המלכים זה ביד
זה להקים הכרית והשלום ביניהם חלוצים צלע"ו O'age (בייסעל, חיינע פערזאן וץ דער פיינדל'שען
פארטייא לונג פפחדע געגעבען ווירד) (רד"ק) עיין הבאור שם: (כח) יהואחז, הוא אחיו שלמור
שם בהפוך חותמות: (כז) ויקשרו עליו קשר, מעט הדיא המחילו למרוד בו ועד"ו חרגמחיו: (כח) בעיר
יהודה, ר"ל בעיר המיוחדת אשר ביסורה והיא עיר ליון:

es war so von Gott, auf daß er sie in die Hand (der Feinde) gebe, weil sie die Götter Edom's gesucht. 21. Da zog Soasch, der König von Israel, heran, und sie zeigten sich einander (kämpften mitfammen), er und Amazjahu, der König von Jehuda, zu Bet Schamasch in Jehuda. 22. Und Jehuda ward geschlagen vor Israel und sie flohen ein Jeglicher zu seinem Zelte. 23. Und Amazjahu, den König von Jehuda, den Sohn Soasch's, des Sohnes Jehoachas', fing Soasch, der König von Israel, in Bet Schamasch, und brachte ihn nach Jerusalem, und riß die Mauer von Jerusalem nieder, vom Thore Ephraim bis zum Eckthore, vier hundert Ellen (weit). 24. Und (nahm) alles Gold und Silber, und alle Geräthe, die sich im Gotteshause vorfanden, bei Obed Edom und die Schätze des kö-

אֲמָצִיָּהוּ בִּי מִהָאֱלֹהִים הָיָא לְמַעַן
תָּתֵם בְּיָד בִּי דְרָשׁוּ אֶת אֱלֹהֵי אֲדוֹם:
(כא) וַיַּעַל יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּרָא
פָּנָיִם הוּא וְאֲמָצִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר לִיהוּדָה: (כב) וַיִּנָּפֹף
יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּסוּ אִישׁ
לְאֹהֲלָיו: (כג) וְאֶת אֲמָצִיָּהוּ מֶלֶךְ־
יְהוּדָה בֶּן־יֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז תָּפַשׁ
יֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֶׁמֶשׁ
וַיְבִיֵּאֵהוּ יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בְּחוֹמַת
יְרוּשָׁלַם מִשַּׁעַר אֶפְרַיִם עַד־שַׁעַר
הַפִּזְנָה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה: (כד) וְכָל־
הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף וְאֶת כָּל־הַכֵּלִים

רש"י

הכבוד ורולה אשה להפחד אף צי וצמלכים הכנז וסז צניחך: (ב) בי מהאלהים היא למען
תתם ציד. כלומר צידהם כדלעיל ידעתי כי יען אלהים להסחיתך: (כא) בבית שמש. היתה
המלחמה והולך לומר שלא תאמר כשתפשו אמליה למה הציאו לירושלים ולא לשומרון לפי
סהיה צית שמש סמוך לירושלים: (כב) ויפרץ חומת. שאמר מעתה לא ימרו צי כי לא נבה
לצו כל כך למרוד הואיל ונפלה החומה: (כד) הנמצאים צניח צניח האלהים עם עוזד אדום.
כי הוא וצניח נבדלים על האולרות כל ימיהם כדלעיל: ואת צניח הערודות. שלא היינו
ישראל את אמליהו להיות עוד מלך צירושלים עד שנתן צניח הסד' ערצון שלא ימרו עוד צי
וכן תרגם יונתן אותם צמלכים (צ' י"ד) צניח צניח. ורצינו יוסף פירש תערוצות אותן
התערוצות סהיה לו למלך נתונים צעדות שלא ימרו צנות צו ולא נראה לי כי לא מנינו
שגבר יד יהודה כל כך על אחר' טיהו לריכים ליתן ליהודה צניהם לערצון ומעת אשר סר

באור

מהאלהים היא וכו', הוספה מהסופר ליתר הכנה. למלך חסם, אמליהו ועמו ציד מלך ישראל מלכאיו: (יג) שער
הפזנה. הוא שער הפזנה צמלכים שם, עיין הכאור שם. ארבע מאות אמה. באורך ד' מאות אמה: (כד) וכל
וכו', ר"ל ולקח וכו' כמו שכתוב שם. עם עזר אדום. עם כל הנמלא בנים עובד אדום, כי צניהם הארון שם

לַעֲצָתִי: (יח) וַיִּנְעַן אַמְצִיָּהוּ מֶלֶךְ־
יְהוּדָה וַיִּשְׁלַח אֶי־יוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז בֶּן־
יְהוֹאֵל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לֵךְ נִתְרָאָה
פָּנִים: (יט) וַיִּשְׁלַח יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
אֶל־אַמְצִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר:
הַחֹזֶה אֲשֶׁר בְּלִבָּנוֹן שָׁלַח אֶל־הָאֲרוֹ
אֲשֶׁר בְּלִבָּנוֹן לֵאמֹר הִנֵּה אֶת־בִּתְּךָ
לְבָנִי לְאִשָּׁה וַתַּעֲבֹר חַיֵּת הַשִּׁדְרָה
אֲשֶׁר בְּלִבָּנוֹן וַתְּרַמֵּם אֶת־הַחֹזֶה:
(כ) אָמְרָת הַנָּרָה הַבֵּית אֶת־אֲדֹמִים
וַנִּשְׁאָף לְךָ לַחֲכַבִּיר עֵתָה שְׁבָה
בְּבֵיתְךָ לָמָּה תִּתְנָרָה בְּרָעָה וַנִּגְפֹּלֶת
אֶתָּה וַיְהוּדָה עִמָּךְ: (כא) וְלֹא־שָׁמַע

Solches thuest und nicht meinem Rathe gehorchest. 17. Und es berieth sich Amazjahu, der König von Jehuda, und sandte zu Joasch, dem Sohne Jehoach's, des Sohnes Jehoas's, dem Könige von Israel, und ließ sagen: Komm, wir wollen uns einander zeigen (miteinander kämpfen). 18. Da sandte Joasch, der König von Israel, zu Amazjahu, dem Könige von Jehuda, und ließ sagen: Der Dornstrauch, der zu Libanon ist, sandte zur Zeder auf Libanon, und ließ sagen:

*חֲסֹר ה' וְהַעֲקֹרָה עָלָיו ב' חֲסֹרָן לְשׁוֹן הַלִּבִּיָּה

meinem Sohne zum Weibe! Aber das Wild des Felses auf Libanon lief vorüber und zertrat den Dornstrauch. 19. Du dünkst dich (groß), da du Edom geschlagen, und dich überhebt sich dein Herz (und suchst) dir Ruhm zu machen, bleibe nun zu Hause, warum willst du dich im Unglücke verwickeln, daß du fallest und Jehuda mit dir? 20. Aber Amazjahu hörte nicht darauf; denn

רש"י

וב': (יז) לך נתראה פנים. להראות בצורתנו על סוסים צרמחים: (יח) החוזה אשר כלנכון שהוא שפל רוח. שלח אל הארז. שהוא שר גדול מכל האילנות: ותעצר ותרמוס. ולא ראה הארז להרבי כי ילכו הוא צעימו לנדות החוזה אלא עזרה עליו ורמסתו לציון כי הילך נשאו לכו לשלוח ציון גדול כזה לארז גבוה אף אזה כחוח שאין לך רק שני שצטים ועתה עזרי יקומן עליך וירפסוך כשישמעו הציון הזה: (יט) ונשאך לך. לדרוך אחר

באר

(יז) וינען וכו', ענין הפקוקים מפה והלחה מכוון ב"ב ("ד ח') עיין שם: (יט) אמרת, הוא נוסף פה, ועיניו חשבה בלבד כי גרסה מחד על כי הבית וכו' ולזה נתבארה ואזה רולה להרבות כדורך בהלחמן עמי. ואינו רחוק לומר. שמלח אמרת נמשך למטה כלומר אמרת להכבד, ודברי הנה הכים וכו' מאמר מוסגר ותרוממו (דוא) דענקסט ויין דוא דיה חרוזיטער געטלחגען דיר רוחתן לו ערווערבען) ונמרומי הלכתי בעקבות שאר המעתיקים. מלשון כבוד ויקר אף שלא נמלא הוראחו בכנין הפעיל בשום מקום ויגיד עליו רעו, הוא הווי רַפְּבֵר כמלכים שם. ולרעמי עלמה על רוח הסופר פעל יִקְרַר בשלשן ארמים סקורי שענין כדוח ומשא; ותרומם של פֶּבֶר יִקְרַר, ומחלפו לו המושגים להשתמש בעברית בכנין שאינו רגיל בו הגם שענין כבוד וכבודו נרדף בלד מה והנרלם רק כמושג המוסר והענין, כי זה יתרון כמות חס יתרון באיכות: (כ) כי

nicht mit ihm in den Krieg ziehen sollten, die fielen ein in die Städte Jehuda's, von Schomron (Samaritanen) bis nach Bet Churam, und schlugen von denselben drei tausend, und erbeuteten große Beute. 14. Und es geschah, nachdem Amazjahu zurückgekommen von der Niederlage der Edomiter, da brachte er die Götter der Söhne Seir's mit und stellte sie für sich zu Göttern auf, und betete vor ihnen und räucherte ihnen. 15. Da entbrannte der Zorn des Ewigen über Amazjahu, und er sandte einen Propheten zu ihm, und sprach zu ihm: Warum suchest du die Götter des Volkes,

die ihr Volk nicht gerettet aus deiner Hand? 16. Und da er zu ihm (so) redete, sprach (Amazjahu) zu ihm: Hat man dich zum Rathgeber des Königs bestellt? Laß ab! Warum sollen sie dich schlagen? So ließ der Prophet ab, und sprach: Ich merke nun, daß Gott beschloffen, dich zu verderben, weil du

אֲמַצְיָהוּ מִלָּכָר עָמַד לַמִּלְחָמָה
וַיִּפְשְׁטוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה מִשְׁמֶרֶץ וְעַד-
בֵּית חֶזְרֹון וַיָּבֹוּ מֵהֶם שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים
וַיִּבְזֻ בָּזָה רַבָּה: (יג) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן
אֲמַצְיָהוּ מִהַכּוֹת אֶת-אֲדוֹמִים וַיָּבֹא
אֶת-אֱלֹהֵי בְנֵי שַׁעִיר וַיַּעֲמִידֵם לֹו
לְאֱלֹהִים וּלְפָנֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוֶה וְלָהֶם
יִקְשֹׁר: (יד) וַיַּחֲרֹאף יְהוָה בְּאֲמַצְיָהוּ
וַיִּשְׁלַח אֵלָיו נָבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה
דָּרַשְׁתָּ אֶת-אֱלֹהֵי הָעַם אֲשֶׁר לֹא-
הֵצִילוּ אֶת-עַמָּם מִיָּדָה: (טו) וַיְהִי
כִּדְבָרוֹ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לֹו הֲלִיָּעַן לַמֶּלֶךְ
נִתְּנוֹךְ חֲדַל-לֶךְ לָמָּה יָבֹוּךְ וַיַּחֲדַל
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי כִּי-יָעַן אֱלֹהִים
לְהַשְׁחִיתָךְ כִּי-עָשִׂיתָ זֹאת וְלֹא שָׁמַעַתָּ

ה' א מהכות את אדומים פסדוהין י"ח ק"נ:

רש"י

אפרים ולהכיל אותך אם תולכי' עמך ושחק ואין נחת: (ג) ויפשטו צערי יהודה משמרון ועד בית חורון. לאחר שהורו למקומם כדלעיל ויחד אפס מאד ציבורה וישנו למקומם שם לא כן אלף עיד שגזלו מאמליה פשטו צערי יהודה היו לו לומר ויפשטו צערי יהודה מזית חורון עד שומרון: (יד) והיו אחרי כן וגו'. צאיכם דצתי נאמר עליו ורגו (משלי כ"ט): (טז) כי יען אלהים להשחיתך. כלומר אם אין אתה שומע לעצתי לילך דרך ישר' דע לך אתה המלך כי יען ה' להשחיתך הואיל כי עש' זאת ולא שמעת לעצתי ומה היא העצה שהשיאך להסתננות צמחך ישראל וליפול לפניו כדכתיב ויעל אמליה מלך יהודה וישלח אל יואש

באור

שלל ולבא כה. (פי'נדליך חיינכפחללען חין דער חביבט לו פלינדערן): (טז) למה יכך. מי מאמרי:

(ח) כִּי אִם-בָּא אִתָּה עֲשֹׂה חֶזֶק
לְמַלְחָמָה יִכְשִׁילְךָ הָאֱלֹהִים לִפְנֵי
אֹיֵב כִּי יִשְׁ-כַּח בָּאֱלֹהִים לַעְזֹר
וּלְהַכְשִׁיל: (ט) וַיֹּאמֶר אֲמַצְיָהוּ לְאִישׁ
הָאֱלֹהִים וּמַה-לַּעֲשׂוֹת לַמְּאֹות הַכֹּכֵר
אֲשֶׁר נָתַתִּי לַגִּדּוֹד יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אִישׁ הָאֱלֹהִים יֵשׁ לִיהוָה לָתֵת לְךָ
הַרְבֵּה מָוֶה: (י) וַיִּבְדִּילֻם אֲמַצְיָהוּ
לַהֲגִדּוֹד אֲשֶׁר-בָּא אֵלָיו מֵאֲפֵרַיִם
לָלֶכֶת לַמְּקוֹמָם וַיַּחַר אַפָּם מְאֹד
בִּיהוּדָה וַיָּשׁוּבוּ לַמְּקוֹמָם בַּחֲרִי-אָת: (יב)
וַאֲמַצְיָהוּ הִתְחַזַּק וַיִּנְהַג אֶת-עַמּוֹ
וַיִּלְךָ בָּיָא הַמֶּלֶךְ וַיִּדְ אֶת-בְּנֵי-שַׁעִיר
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים: (יג) וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
חַיִּים שָׁבוּ בְנֵי יְהוּדָה וַיָּבִיאוּם לְרֹאשׁ
הַסֵּלַע וַיִּשְׁלִיכוּם מֵרֹאשׁ הַסֵּלַע וּכְלָם
נִבְקָעוּ: (יד) וּבְנֵי הַגִּדּוֹד אֲשֶׁר הָשִׁיב

*תיר ו'

mit Israel, noch mit allen Kindern Ephraim's; 8. sondern ziehe du, handle, sei fest im Kriege, Gott möchte dich sonst verunglücken lassen vor dem Feinde; denn bei Gott ist die Macht zu helfen, und verunglücken zu lassen. 9. Und Amazjahu sprach zum Manne Gottes: Und was ist zu thun mit den hundert Ritar (Talenten), welche ich der Schaar von Israel gegeben? Und der Mann Gottes sprach: Es stehet bei dem Ewigen, dir mehr zu geben, denn dieses. 10. Also sonderete sie Amazjahu ab, nämlich: Die Schaar, welche zu ihm gekommen ist von Ephraim, nach ihrem Orte zu gehen; da entbrannte der Zorn sehr über

Jehuda, und sie kehrten nach ihrem Orte mit entbranntem Zorne zurück. 11. Und Amazjahu faßte Muth und führte sein Volk aus, und zog in's Salzhthal, und schlug die Söhne Seir's, zehn tausend (Mann). 12. Und zehn tausend nahmen die Söhne Jehuda's lebendig gefangen, und brachten sie auf die Spitze des Felsens, warfen sie hinab von der Spitze des Felsens, daß sie alle zerborsten. 13. Und die Söhne der Schaar, welche Amazjahu zurückgeschickt, daß sie

רשי

לעבלי זכז של ירנעס: (ח) כי אם בא אתה. פתרון אם לא תאמין צדרי הלא תנסה בא אתה ועשה וחזק למלחמה: לעזור ולהכשיל. פתרון יש לו כח ובגזרה לעזור לך צלל חיל של

באור

יכשילך, ואם לאו ימחק כי יש וכו' (רד"ק): (י) ויבדילם, מניין אגשי יהודה. להגדוד, צדיעה אחר השמוש כמו להעם (למעלה י"ז): (יב) נבקעו, נבקעו כריסם: (יג) וישפשו, ענינו כפילם החיל אנה ואנה לשלל

befestiget war, so brachte er seine Knechte um, die den König, seinen Vater erschlugen. 4. Aber ihre Söhne tödtete er nicht, sondern (er beobachtete) wie es geschrieben steht in der Geseklehre im Buche Mose's, das, was der Ewige geboten wie folgt: es sollen die Väter nicht sterben, um der Kinder willen, und die Söhne nicht, um der Väter willen, sondern ein Jeglicher soll für sein Verbrechen getödtet werden. 5. Und Amazjahu versammelte Jehuda, und stellte sie nach Stammhäusern, nach Obersten über tausend und nach Obersten über hundert, ganz Jehuda und Benjamin, und musterte sie von

zwanzig Jahren und darüber, und fand sie dreimal hundert tausend außerlesene Männer, die auszogen im Heere, tragend Speiß und Schild. 6. Und er dingte von Israel hundert tausend Kriegshelden für hundert Sikar (Talente) Silber. 7. Es kam aber ein Mann Gottes zu ihm, und sprach: König! Es soll das Heer Israel's nicht mit dir ziehen; denn der Ewige ist nicht

בְּאִשֶּׁר חִזְקָה הַמְּמַלְכָּה עָלָיו וַיַּהֲרֹג
אֶת־עַבְדָּיו הַמְּבִים אֶת־הַמֶּלֶךְ אָבִיו:
(7) וְאֶת־בְּנֵיהֶם לֹא הָמִית בִּי כִּבְתּוֹב
בַּתּוֹרָה בְּסֵפֶר מֹשֶׁה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לֵאמֹר לֹא־יָמוּתוּ אָבוֹת עַל־בְּנֵים
וּבְנֵים לֹא־יָמוּתוּ עַל־אָבוֹת בִּי אִישׁ
בְּחַטָּאוֹ יָמוּתוּ: (8) וַיִּקְבֹּץ אֲמַצְיָהוּ
אֶת־יְהוּדָה וַיַּעֲמִידֵם לְבֵית־אָבוֹת
לְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וּלְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת לְכָל־
יְהוּדָה וּבְנֵימָן וַיַּפְקֵדֵם לְמִנְּן עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעֲלָה וַיִּמְצְאוּם שְׁלֹש־מֵאוֹת
אֲלָף בַּחֹר יוֹצֵא צָבָא אַחַז רֹמַח
וְצִנָּה: (9) וַיִּשְׁכֹּר מִיִּשְׂרָאֵל מֵאָרָה
אֲלָף גְּבוּר חֵיל בְּמֵאָרָה כִּבְר־כֶּסֶף:
(10) וְאִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלָיו לֵאמֹר
הַמֶּלֶךְ אֵל־יָבוֹא עִמָּךְ צָבָא יִשְׂרָאֵל
כִּי אֵין יְהוָה עִם־יִשְׂרָאֵל כָּל בְּנֵי אֲפֹרָיִם:

רשי

כה (ז) כי אין ה' עם ישראל כל בני אפרים. לפי שידענעם עשנע אפרים וכו' היה הראשון שהחטא את ישראל וכל דור ודור אחריו היה להם לעוקם שהיו עוזדיו

באור

כה (א) בן עשרים וכו', כנולד במלכים ב' י"ד א' ועיין הכאור שם: (ב) ואת בנייהם וכו', עיין הכאור שם. כי ככתוב, כי עשה כמו שכתוב בתורה משה: (ג) בני אפרים, מלכות עשרת השבטים קרויה בשם אפרים, על כי ירבעם המלך הראשון שעליהם היה מבני אפרים. ולגנאי ככה אותם כן לפי שהלכו אחריהם בחטא שהחטא את הרבים: (ד) יכשילך, ר"ל פן יכשילך, ומענינו שבין חסרונם ואם יבוא עמך לבא ישראל

הַמִּתְקַשְׂרִים עָלָיו זָכָר בֶּן־שִׁמְעֵר
הָעֲמוֹנִית וַיְהוּזָבֵד בֶּן־שִׁמְרִית
הַמּוֹאֲבִית: (כ) וּבָנָיו וְרֵב הַמֶּשֶׁא
עָלָיו וַיְסוּד בֵּית הָאֱלֹהִים הַנֶּגֶם
בְּתוֹבִים עַל־מִדְּרֵשׁ סֵפֶר הַמַּלְכִּים
וַיִּמְלֹךְ אֲמַצְיָהוּ בֶן־יְחִיָּה:

nicht in den Gräbern der Könige. 26. Und diese waren die Verschworenen wider ihn: Sabab, der Sohn der Amonitin Schimat, und Jehosabab, der Sohn Schimrit's, der Moabitin. 27. Von seinen Söhnen, und der Menge der Weissagungen über ihn, und der Befestigung des Gotteshauses steht geschrieben im Denkbuche der Könige, und sein Sohn Amazjahu ward König an seiner Stelle.

כה (ה) בֶּן־עֶשְׂרִים וַחֲמֵשׁ שָׁנָהוּ מֶלֶךְ
אֲמַצְיָהוּ וְעֶשְׂרִים וַתְּשַׁע שָׁנָה
מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹי יְהוּזָבָד
מִירוּשָׁלַם: (ג) וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָי
יְהוָה רַק לֹא בָלָבב שָׁלֵם: (ד) וַיְהִי

*יִרְבִּי קרי

25. 1. Fünf und zwanzig Jahre alt war Amazjahu, als er König war, und neun und zwanzig Jahre regierte er in Jerusalem, und der Name seiner Mutter war Jehoadan aus Jerusalem. 2. Und er that, was recht war in den Augen des Ewigen, nur nicht mit ergebenem Herzen. 3. Und es geschah, als das Königthum ihm

רשי

זו כבוד וספכו דמיו לארץ וע"כ נהרג גם הוא צלחה והשקט על מטתו: (בר) המואבי'. זה לי מי היו וממי ילאו אם מצני יסדאל או מתואצים אללא יצאו כפויי טוצה סכפו טוצתו של אצרהם אצניו ללוט אציהם שנלחם עם המלכים כששמע שנצצה לוט והס סכרו את צלעם לקלל צניו ויפרעו מיוא' סכפ' טוצתו של יהודיע והרב את זכריה צנו כן מפורט צמכילתא.

באור

הלכו ממנו התקשרו עליו וכו' ודברי כי נצחו וכו' נמשכו למעלה למה שאמר שעשו בהם שפטים כלומר שהכנסו ועשו בו פלעים עד שנפל למשכב במחלות רבים, ועי"ז היה קבל לעבדיו להרהרו על מטתו והם מאמר מוסגר כאשר ליינתי בחרגומי. בנ"י יהודיע כשהרגו זכריה הרבו ב"כ שאר בני יהודיע וכו', או אמר ובנ"י כמו ובני דן חושים (רד"ק) ורבים כן בספר הזה ביחוס המשפחות: (כו) ובניו, שג אל יואש ופי' זכר בניו, ומה שרבה המשא עליו, והוא הנבואה וספור יסוד בית אלהים שחוק, הכל כתוב על מדרש ספר המלכים (רד"ק). יר"ב, כתוב וירב שהוא שם כמו ירב שלום (ישעיה י"ד) כלומר רוב משא שנבאו הנביאים עליו כמו שנאמר למעלה

וישלח בהם נביאים, וכן מתורגם אשכנזים. ויש פותרין מלת המשא מענין עונם והוא מקום וארנונות (וסיייער לחס"ען חונטער חיהק) או מענין ריוק ומתנות (בעסענקע חן חיהק) והראשון קרוב מכלם. והנה לפי הכתוב וירב בנקודתו זרה המלה בדיקוק כי אינה על משקלה כשאר השמות מפעלי הפעל וגם חרוקה בלי יו"ד נחה אחריה שלא כמשפט, ולפי הקרי לריק לרחוק ולומר כדעת הרד"ק שהוא עתיד במקום עבר, וענינו רבה המשא. אמנם זרות כאלה אין חדש בספר הזה וחבריו רבים (עיני הקדמה):

brachte seinen Sohn um, und als er starb, sprach er: Der Ewige sieht es, und wird es ahnden! 23. Und es geschah nach Umlauf des Jahres, da zog wider ihn heran ein Heer Aram's (der Syrer), und sie kamen nach Sejuda und Jerusalem, und vernichteten alle Obersten des Volkes aus dem Volke, und alle ihre Beute fanden sie dem Könige gen Darnešek (Damaschus). 24. Da in geringer Anzahl kamen Männer aus dem Heere des Aram (der Syrer), und der Ewige gab in ihre Hand ein sehr großes Heer, weil sie den Ewigen,

den Gott ihrer Väter, verließen, und an Baal übten sie Strafgericht. 25. Und als sie weg gezogen von ihm waren (sie verließen ihn nämlich in vielen Krankheiten), verschworen sich wider ihn seine Knechte, wegen des Blutes der Söhne des Priesters Sehojada, und brachten ihn auf seinem Bette um, und er starb, und man begrub ihn in der Stadt David's, und man begrub ihn

וּבְמֹתוֹ אָמַר יְרָא יְהוָה וַיִּדְרֹשׁ: (כג) וַיְהִי לְתַקִּיפַת הַשָּׁנָה עָלָה עָלָיו חֵיל אָרָם וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוּדָה וַיִּירוּשָׁלַם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת־כָּל־שְׂרֵי־הָעָם מֵעַם וְכָל־שָׁלָלָם שָׁלְחוּ לְמֶלֶךְ דִּרְמֶשֶׁק: (כד) כִּי בְמַצֵּר אָנָשִׁים בָּאוּ חֵיל אָרָם וַיְהוֶה נָתַן בְּיָדָם חֵיל לָרֹב מְאֹד כִּי עָזְבוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וְאֶת־יְיָ אֲשֶׁר עָשׂוּ שְׁפָטִים: (כה) וַיִּבְלָכֶתָם מִפְּנֵי כִי־עָזְבוּ אֹתָם בְּמַחֲלִיִּים רַבִּים הִתְקַשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדָיו בְּדַמֵּי בְנֵי יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיַּהֲרֹגְהוּ עַל־מַשְׁתּוֹ וַיָּמָת וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּעִיר דָּוִיד וְלֹא קִבְּרֻהוּ בַּקְבְּרוֹת הַמְּלָכִים: (כו) וְאֵלָה

רש"י

(כג) ויהי לתקופת השנה. לפי שזני יהודה חטאו יותר משאר שבטים כמו שאמר לעיל (דף זה) ויעוצצו את צית ה' אלהי אבותיהם: וישחיתו את כל שרי העם. מוסד למעלה ואחרי מות יהוידע צאו שרי יהודה ויסתחוו למלך והחטיאו את יולש אחריהם על זה כפרע להם במולס שצאו חיל אדם והשחיתו את כל שרי העם: מעם: מהיות עס: (כה) בדמי' זני יהוידע. צטציל דמי זכריה שהיה צן יהוידע כי ה' לו לזכור טוצס וחסד שנמל עמו יהוידע וצטציל אותי עון נתקשרו עליו עצדיו והרבוהו על מטתו מדדו לו מדה כנגד מדה על שנהרב זכריה שקט ושליו וצטוט שאין לו לדאג כי צן יהוידע הוא ולכצודו יכבדו

באור

לקחת נקמה: וישחיתו, הכריחו את כל שרים מן העם לא השחיתו. רמז בזה שבא העונש על שרי יהודה שהסתחוו למלך כמ"ס למעלה פסוק י"ז: (כד) כי במצער, מלח כי בא לאמת הדבר כמשפטו לפעמים, ר"ל בראה הדבר בעליל, שבא בעונש ובהשגחה, כי בא אדם צמחי מעט מן חילם וצני יהודה היו חיל רב ועב"ז כפלו בידם ע"י שומר אולם בידם ה'. עשו שפטים, עשו בו משפט יסורים ומוס. ובלכחם ממנו, שעורו כאשר

(יח) וַיַּעֲזְבוּ אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵיהֶם וַיַּעֲבְדוּ אֶת־הָאֲשֵׁרִים וְאֶת־
 הָעֵצִים וַיְהִי־קֶצֶף עַל־יְהוּדָה
 וִירוּשָׁלַם בְּאֲשַׁמְתָם זֹאת: (ט) וַיִּשְׁלַח
 בָּהֶם נְבִיאִים לְהַשִּׁיבָם אֶל־יְהוָה
 וַיַּעֲדוּ בָם וְלֹא הִאֲזִינוּ: (י) וַיִּרוּחַ
 אֱלֹהִים לְבָשָׂה אֶת־זִכְרִיהָ בֶן־יְהוֹיָדָע
 הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מֵעַל לָעַם וַיֹּאמֶר לָהֶם
 כֹּה | אָמַר הָאֱלֹהִים לָמָּה אַתֶּם
 עֹבְרִים אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וְלֹא תַצְלִיחוּ
 כִּי־עֲזַבְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם:
 (כ) וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֻהוּ אֲבָן בְּמִצְוֹת
 הַמֶּלֶךְ בַּחֲצַר בֵּית יְהוָה: (כג) וְלֹא־
 זָכַר יוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֲסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה
 יְהוֹיָדָע אָבִיו עִמּוֹ וַיַּהֲרֹג אֶת־בָּנָיו

beugten sich vor dem Könige, da gab ihnen der König Gehör. 18. Und sie verließen das Haus des Ewigen, des Gottes ihrer Väter, und dienten den Götzen und den (anderen) Götzen, und es war der Zorn über Jehuda und Jerusaleem, um dieser ihrer Verschuldung. 19. Und er sandte unter sie Propheten, um sie zurück zu führen zu dem Ewigen, und sie warnten sie, aber sie merkten nicht darauf. 20. Aber der Geist Gottes bekleidete (erfüllte) Scharjah, den Sohn des Priesters Jehojada, und er stellte sich (auf eine Höhe) über das Volk, und sprach zu

ihnen: so spricht Gott: Warum übertretet ihr die Gebote des Ewigen? Ihr werdet nicht glücklich sein; denn wie ihr den Ewigen verlasst, so verläßt er euch. 21. Und sie verschworen sich gegen ihn, und warfen ihn mit Steinen, auf Befehl des Königs, im Vorhofe des Hauses des Ewigen. 22. Und Joasch, der König, gedachte nicht der Güte, die sein Vater Jehojada ihm erzeugte, und

רמשי

סיעשו מקדשי דק הכית וכו': (ב) מעל לעם. בצור מכל העם כדי להסמיע קולות וצאיהם רצתי דורש סמוך על עולמו שה' שר בצור מכל העם נציא וכהן ציוס הכפודים וחתן המלך: ולא נתיירא מלומד נצואה ועל זה נאמר (איכה ז') אם יהרב צמקדש ה' כהן ונציא וצמורתו אמר ירא ה' וידרוש כי לא הרגוני אלא שאמרתי שליחותו של מקום ומאחר שנהרצתי עליו מן הדין והנון וכדי הוא שידרוש דמי וכן היה כי מיד נדרש דמו כי לתקופת הסנה וגו':

באור

קבל דבריהם: (יח) ויעזבו, וממשך מה ששנו חת עזרה אלהים בנית המקדש ועבדו האלילים: (כ) ורוח אלהים לבשה וכו', ענין מליצה הולח ענין דה"א י"ב י"ח צבאורי. מעל לעם, במקום נצואה מכל העם למען ישמעו כולם: (כב) החסד, שהלכו מן המיתה והמליכו על ישראל אביו של זכריה ויטבן שש על יושא וענין אביו דמי (ויין לזהרער, גייסטער) כענינו לרוב. ירא וכו', שעל חסד הורגים אולי וידרוש מהם חת דמי

וַתַּעַל אֲרוֹכָה לַמֶּלֶךְ אָכָה בְּיָדָם וַיַּעֲמִידוּ
אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים עַל־מַתְכָּנָתָו
וַיֹּאמְצָהוּ: (יד) וַיְכַלּוּתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וַיְהוּדָע אֶת־שְׂאֵר הַכֶּסֶף
וַיַּעֲשֶׂהוּ כֵלִים לְבֵית־יְהוָה כְּלֵי שָׁרֵת
וְהַעֲלוֹת וּכְפֹת וְכֵלֵי זָהָב וְכֶסֶף וַיְהִיו
מַעֲלִים עֲלֹת בְּבֵית־יְהוָה תָּמִיד כָּל
יְמֵי יְהוּדָע: (טו) וַיִּזְקֹן יְהוּדָע וַיִּשְׁבַּע
יָמִים וַיָּמָת בֶּן־מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
בְּמוֹתָו: (טז) וַיִּקְבְּרֶהוּ בְּעִיר־דָּוִיד עִם־
הַמֶּלְכִּים בִּי־עֲשֵׂה מוֹכָה בְּיִשְׂרָאֵל
וְעַם־הָאֱלֹהִים וּבֵיתָו: (יז) וְאַחֲרֵי מוֹת
יְהוּדָע בָּאוּ שָׂרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ
לַמֶּלֶךְ אִזּו שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל־יָהִם:

te und ward lebensfart und starb; hundert und dreißig Jahre alt war er,
als er starb. 16. Und man begrub ihn in der Stadt David's, bei den
Königen; denn er hat Gutes gethan in Israel und für Gott in seinem Hause.
17. Aber nach dem Tode Zehojada's kamen die Obersten von Jehuda und

רשי

הַכִּזְבִּים דַּעֲזֹא (א' ו"ח) וגם (נחמיה ב') יוֹאֵז יָחִיה אֶת שַׁעַר הָעִיר: על מתכונתו. על
מכונו: (יד) כלי שרת והעלות. פירו' "זלעז" הוא שכותשין את הצמטים צמכתת דובמל
(משלי כ"ז) אִם תִּכְתֹּשׂ אֶת הָאֵוִיל צִמְכָּתְךָ כֵּן אָמַר לִי ר' יִזְחָק צַד שְׂמוֹאֵל צִנְדָּבֹזֹכ"ל: ויש
לומדים והעלות אלו הנסידים שחותכין עליהם צַד ודובמל צִנִּי' אִין מַטְלֵטִין אִם הַעֲלִ'
לְקַצֵּז עֲלָיו צַד: וכפר' וכלי זהב וכסף. (וצמלכים צ' ו"צ) כתיב אֲך לֹא יַעֲשֶׂה צִית ה'
ספות כסף-הָ כִינֹד מְפֹרֶשׂ צִתְּצוֹת צִדְקָה קָמָא צַעֲא מִיָּיִה דַּצ הוֹנָא מִרַצ כֵּלֵי שֵׁרֵת תַּהֲר

באור

(נחמיה ד') עֵינִן בָּאוּרֵנו שֶׁס, וּבָאוּרֵן זֶה מְחֹרָגִם אֲשֶׁכְּמִית. עַל מַתְכָּנָתָו. עַל כֵּנוּ וּבְכִסּוֹ כִּמוֹ שֶׁהִיא מְקוּדֶם עֹרֶם
שֶׁהָרְקוּוֹ עֲתִילָה וְנִיבָה: (יד) וְהַעֲלוֹת, כִּמְשַׁמְעוֹ הַכָּתָב קֶרֶן כְּלוּמָר כֵּלִים שְׁלֹשִׁים לַעֲלוֹת קֶרֶן וְכֵן מְחֹרָגִם.
וְכֵלֵי זָהָב, וְשֹׁאֵר כֵּלֵי זָהָב וְכֶסֶף וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמִלְכִּים (י' י"ב) אֲך לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית ה' סִפּוֹת כֶּסֶף וְכֵי תַרְנֹ
ר"ל כֵּן שֶׁנֶּבֶן וְהוֹסִירוּ וְכֵן שֶׁנֶּבֶן וְלֹא הוֹסִירוּ. תָּמִיד, הֵם הַמְּמַדִּין כָּל יוֹם עֶרֶב וּבֹקֶר: (טז) בְּיִשְׂרָאֵל.
שֶׁהַעֲמִיד לִהֵם מִלֶּךְ מִנִּית דָּוִד. וְעַם הָאֱלֹהִים, בֵּית שֶׁקָּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲבוֹדַת הַמֶּקוֹם. וּבֵיתָו, בֵּית שֶׁהַעֲמִיד
בֵּית הַמְּמַנִּים: (יז) וַיִּשְׁתַּחֲוּ וכו', פִּירֵשׁ הַשְׁתַּחֲוֹ לוֹ וּפְתוֹ אִתּוֹ דְּבָרֵיהֶם (רד"ק) וְר"ל דַּעֲזוֹ בֵּית. אִזּו וכו',

(י) וַיִּשְׁמְחוּ כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם
וַיָּבִיאוּ וַיִּשְׁלִיכוּ לָאָרוֹן עַד־לִכְלָה:
(ב) וַיְהִי בָּעֵת | יָבִיא אֶת־הָאָרוֹן אֶל־
פְּקֻדַּת הַמֶּלֶךְ בְּיַד הַלְוִיִּם וּבְרֵאוֹתָם
בִּי־רֹב הַכֶּסֶף וּבָא סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ
וּפְקִיד בֵּתֵן הָרֹאשׁ וַיַּעֲרוּ אֶת־הָאָרוֹן
וַיִּשְׁאַהֲוּ וַיִּשְׁיבְהוּ אֶל־מְקוֹמוֹ כִּי עָשׂוּ
לְיוֹם בָּיֹם וַיֵּאָסְפוּ כֶסֶף לָרֹב:
(ג) וַיִּתְּנֵהוּ הַמֶּלֶךְ וַיהוֹדָע אֶל־עוֹשֵׂה
מְלָאכָתָ עֲבוֹדַת בֵּית־יְהוָה וַיְהִי
הַצָּבִים וְחַרְשֵׁים לַחֲדָשׁ בֵּית יְהוָה
וְגַם לַחֲרָשֵׁי בְרָזֶל וּנְחָשֶׁת לַחֲזֹק אֶת־
בֵּית יְהוָה: (ד) וַיַּעֲשׂוּ עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה

tes, (die er gelegt) auf Israel in der Wüste. 10. Und es freueten sich alle Obersten und alles Volk, und brachten und warfen in die Lade, bis sie voll war. 11. Und es geschah, wenn die Zeit war, daß man die Lade zum Verwalter des Königs durch die Leviten bringen sollte, und wenn sie sahen, daß viel Geld (darin war), so kam der Schreiber des Königs, und der Verordnete des Oberpriesters, und leerten die Lade aus, und nahmen sie und brachten sie wieder an ihren Ort, so

thaten sie Tag für Tag, und brachten Geld zusammen in Menge. 12. Und der König und Jehojada gaben es Denen, die das Geschäft der Arbeit des Hauses des Ewigen verrichteten, und sie dingeten Hauer und Zimmerleute, das Haus des Ewigen zu erneuern, und auch Schmiede in Eisen und Kupfer, um das Haus des Ewigen wieder herzustellen. 13. Und die Geschäftsverrichter tha-

רשי

כדי שיוכלו לזא אליו כל כדיו לז לתת זו את תרומת ה': (יא) ובראותם כי דז הכסף. אז זא סופ' המלך ופקיד כהן הראש משרתו הממונה תחת כהן הראש והוא סגן כהונה עם סופר המלך וצמלכיס (סס) כתיב ויעל סופר המלך וכ". פתרון ויעל סופר המלך ואף כ"ב שלח פקידו הוא הסופר הכותב מה שכ"ב מזה לו כי אין הבין וכב' לכ"ג לילך עם עזרי המלך. ויערו את הארון. דוגמא ותער כדה (צדאשית כ"ד): וישאהו. ככל יוס ויוס כסדואין כי דז הכסף שזו מצאין אותו לפקיד המלך צתוך העזרה ומערין אותו וכושלין אותו ומחזירין אל מקומו כשער ה' חולה: (יג) ותעל ארוכה למלאכה. דוגמא היחיו

באר

בריכגנו: (יא) אל פקודם המלך, פירוש צמלוח המלך ואם צמקוס בית השירות (רד"ק) כמו ואל הארון (שמות כ"ה) ושעור הפסוק בעם שהביאו את הארון אל תוך הבית כפקודם המלך אשר ציד הלויים ולפ"י יהיה חרנומו: ולזר לייט ווען מוחן דיה ארדע חין דאז חיינערע דעם הויזעם חויל אונגערדונג דעם חוויגס דורך דיה לויס ברחבטע, אך העקר חקר מן הספר והוא תוך הבית. והכונן משמעות מלה פקדה כמו פקדה בית ה' (דב"י כ"ב י"ח) ענין ממונים וכמו שחרגמתי ויערו, ענין הרקע כמו ותער כדה (בראשית כ"ג): (יג) ויעשו עושי המלאכה, היו זריזים בעסקם ועשו מה שמוטל עליהם כדמחורגם. ותעל ארוכה למלאכה, הוא ענין רפואה ובא בדרך שאלה על חזק הכנין שהולך וגדל צידם וכמוהו ותעל ארוכה לחומת ירושלים

sammlung Israel's, zum Stifiszelte einbringen? 7. Denn die gottlose Ataljahu und ihre Söhne haben das Haus Gottes zerstört, und auch aus allem Geheiligten für das Haus Gottes haben sie Manches für die Baal's gemacht. 8. Und der König sprach (den Befehl aus), und sie machten eine Lade, und stellten sie in das Thor des Hauses des Ewigen hinaus.

מִיְהוּדָה וּמִירוּשָׁלַם אֶת־מִשְׁאֵת מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה וְהִקְהֵל לְיִשְׂרָאֵל לְאַהֲלֵהֶם עֲדוֹת: (ז) כִּי עֲתִלְיָהוּ הַמְּרַשֵּׁעַת בְּנֵיהָ פָרְצוּ אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים וְגַם כָּל־קִדְשֵׁי בֵּית־יְהוָה עָשׂוּ לַבְּעָלִים: (ח) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשׂוּ אֲרוֹן אֶחָד וַיִּתְּנֵהוּ בַשָּׁעַר בֵּית־יְהוָה חֹזֶה: (ט) וַיִּתְּנֵי־קוֹל בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם לְהָבִיא לַיהוָה מִשְׁאֵת מֹשֶׁה עֶבֶד־הָאֱלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר:

9. Und man ließ eine Stimme ergehen (verkündigte) in Jehuda und Jerusalem, zu bringen dem Ewigen, die Steuer Moſche's, des Dieners Got=

רש"י

סס כי חסא: (ז) כי עתליהו המרשע' זניה פרלו. הולך לומר כי מחדש צנאו שלמה צניין חזק כי משנצלו שלמה עד יואש לא היו רק קכ"ה שנה וכבר היה נפרץ שאם לא שפרלו עתליהו וזניה עדיין היה קיים שהרי מיואצ עד יאשיהו יותר ממאתים שנה ולא הולדו לחזקו עד יאשיהו ואעפ"כ לא עשאו יואצ חדש כזתחילה ומגמר הצית עד יואש קכ"ה ביחד שלמה מלך מ' שנה כ"ד שנה למלכותו התחיל לצנותו וי"ו שנה עיכב צצניינו הרי י' שנה ושאר ל' ורחצעם מלך י"ז הרי מ"ו ואציה ג' הרי כ' ואסא מ"א הרי ז"א ויהושפט כ"ה הרי קי"ו ויהורם ח' הרי קכ"ד ואחזיה א' הרי קכ"ה ומיואש עד יאשיהו ביחד אמנ' מלך כ"ט שנים עזיהו כ"צ יותם ט"ז אחז ט"ז חזקיה כ"ט מנשה כ"ה ואמון ז' הרי מאתים חסר אחת ואותן שנים יותר שחיה יואש לאחר חזקת הצית נמלא שלא הולדו לחזק את דק הצית אם לא עתליהו המרשעת וזניה פרלוהו: כי עתליהו וגו'. לכך אין תימה אם לדרך מהרה כל כך חזיון וגם אל תתמה שלא היה כסף וזהב של הקדשות צאנדרות צית ה' עד שהולדו ליתן קול ציהודה וצירושלים להציא משאת כי בס כל קדשי צית ה' עשו לצעלים: (ה) ויעשו ארון אחד. וצמלכים (צ' י"צ) כתבו ויקצ חור צדלתו וע"י אותו חור היו צורקין צארון ההקדשו' ולא לפתוח הדלת פן יצא דמאי ויגנבו ממנו: ויתנכו צשער צית ה' חולה.

באור

שהיה מושפע ישראל להביא מאז לאוסל העדות: (ז) המרשעת, המ"ם בחירק והוא חזר כמו והערי' המְכַרְלֹת (יהושע י"ז). בניה כמו וזניה, שהיו לה נאשים אחר, כלם פרלו את בית אלהים וא"כ מן הדרך לתקן. פריצו, הרסו. וגם כל קדשי וכו', מכל כסף הקדשים אשר היו בבית ה' עשו דברים ללורך הצעלים וא"כ חשם הכסף, ולכן מן הראוי לאסוף כסף מאת הקהל על לורך התקון: (ח) ויעשו ארון אחד, עיני הבאור צמלכים סס ויתננהו, ושם כחוב ויקצ חר צדלתו ללורך הכסף כחובו: (ט) ויתנו קול, עיני הכרות צרכים. על ישראל, מה שהטיל על ישראל בהיותם צמדרי והם הכספים האמורים למעלה בבאור: (י) עד לכלה, עד שכלו מלהשלך בו כי היה מלא וכן חרגמתי וי"מ עד שכלו כלם להביא איש לא כעדר (בין מלון חורפגעההקדש החט לו

ימי יהוידע הכהן: (א) וישא לו
יהוידע נשים שתיים ויולד בנים
ובנות: (ד) ויהי אחרי-כן היה עם-
לב יואש לחדש את-בית יהוה:
(ה) ויקפץ את-הכהנים והלויים ויאמר
להם צאו לערי יהודה וקבצו מכל-
ישראל כסף לחזק את-בית אלהיכם
מדי שנה בשנה ואתם תמיהרו
לדבר ולא מהרו הלויים: (ו) ויקרא
המלך ליהוידע הראש ויאמר לו
מדוע לא-דרשת על-הלויים להביא

so lang der Priester
Sehojada lebte. 3.
Und Sehojada nahm
ihm zwei Weiber,
und er zeugte Söhne
und Töchter. 4. Und
es geschah hernach-
mals, daß es Joasch
in Sinn kam, das
Haus des Ewigen
zu erneuern. 5. Da
versammelte er die
Priester und die Le-
viten, und sprach zu
ihnen: Gehet aus
in die Städte von
Sehuda, und sam-
melt von ganz Is-
rael Silber, herzu-
stellen das Haus
eures Gottes, Jahr

für Jahr, und eilet mit der Sache; aber die Leviten eilten nicht. 6. Da rief der
König Sthojada, das Oberhaupt (der Priester), und sprach zu ihm: Warum
hast du dich nicht erkundigt, über die Leviten, damit sie aus Sehuda und Je-
rusalem die Steuer Moscheh's, des Dieners des Ewigen, und der Ver-

רשי

שנעמן צית קדש קדשים ולא הוצק אמרו כדי אתה להיות אלוה: (א) ויולד בנים ובנות.
לפי שנאמר למטה (ב) שהרג יואש את בני יהוידע הולך לומר שהיו לו בנים: (ה) וקבצו
מכל ישראל. כלומר קבצו אותו כסף שהיו ישראל נותנים מדי שנה בשנה כדכתיב (שמות
ל') כל העושר על הפקדים וצמלכים (צ' ו"ג) כל כסף הקדשים אשר יוצא צית ה' כסף
עושר וגו' ששלם כספים היו כסף עושר שקלים צכל שנה הנאמ' (שמות ל') צכל העושר
על הפקדים עושר על שם העושר וכסף נפשות ערכו על איש שהתנדב ערך נפשו כמו
האומר ערכי עלי וכל כסף אשר יעלה על לב איש נדבה לצדק הצית: ואתם תמהרו לדבר
ולא מהרו הלויים. מפורש צטוב (צמלכים צ' ו"ג) שאמר המלך יקחו להם הכהנים איש
גאטת מכרו ויתעללו דבר לבטריה מכריהם וכשראה המלך כן אמר להם (סס) ועתה אל
תקחו כסף מאת מכריכם כי לצדק הצית תתנובו וזהו שאמר כאן ואתם תמהרו לדבר ולא
מהרו הלויים: (ו) משאת משה עזר ה' כלומר שקלים שוים עליהם צמדצר: משאת. על

באור

כר (א) בן שבע וכו'. בן הוא צמלכים (ב' ו"ב א' ב'): (ג) וישא לו. השיא ליואש ב' נשים. ואין לומר
שנשא לעצמו שתי נשים כמשמעותו בכל מקום, כי אסור לכהן לישא שתי נשים כדאיתא בבראשית:
(ד) מדי שנה בשנה. להולאת החקון של ברוך הכית המלך בכל שנה ושנה (שמות ל"ו ו"ג): (ו) מדוע לא
דרשת. היה לך לדרוש עליהם אם ממהרים הם להביא מיהודה וכו'. משאת משה. על שם כי משא את ראש
בני ישראל (שמות ל' ו"ג) או מנצינו ארוחה ומשאת (ירמיה ו') כמ"ב מפורש שלם כספים והם מחלית השקל
המועט על כל איש מישראל. ומי שהעריך עלמו או זולמו, ומי שהקדים מה לבדוק הכית וכולה קרואים משאת
משה ר"ל החשורה שוים משה להביא. ולדעת המפרש אותו כסף לבד שהיו ישראל נותנים מדי שנה בשנה כדכתיב
(שמות ל') כל העושר על הפקדים. ומרוממו (ע"ן דע"ן יערה"ל יע"ן בייטרח"ג) והקהל לישראל, ר"ל ומה

darzubringen, wie es vorgeschrieben ist in der Geſezlehre Moſche's, mit Freuden und Gefängen (geſichtet) durch David. 19. Und er beſtellte die Thorhüter an die Thore des Hauſes des Ewigen, damit kein Unreiner irgend einer Art hineinginge. 20. Und nahm die Oberſten über Hundert, und die Mächtigen, und die Gewalthaber des Volkes, und das ganze Volk des Landes, und führte den König hinab aus dem Hauſe des Ewigen, und ſie kamen durch das obere Thor in das Königs-
haus, und ſetzten den König auf den Königsthron. 21. Und das ganze Volk des Landes war fröhlich, die Stadt war ruhig, und Ataljahu hatten ſie mit dem Schwerte getödtet.

24. 1. Sieben Jahre alt war Joaſch, als er König ward, und vierzig Jahre regierte er in Jeruſalem; der Name ſeiner Mutter war Zibjah, aus Ber Schaba. 2. Und Joaſch that, was recht war in den Augen des Ewigen,

רשי

וישמע פשחור וגו' והוא פקיד כבד צית ה': (יט) ולא יצא טמא לכל דבר. אף היו פקידים שלא יניחו ליכנס צעורה שום טמא משום לורך כל דבר:
כד (ב) כל ימי יהודע. וזמלכים (צ"ו) כתב כל ימיו אשר הודוה ויבידע הכהן אצל לאחר שמת אז צאו שרי המלך להסתחות לו לעשותו קדש וצמדש מפורש לפי

באור

הכהנים. מקר המעשרות האלו. אשר חלק, כפי אשר חלק דוד המעשרות לבית ה'. וי"מ אחוה ענין חלוקה ופרוה. ונעמיקים הפסוק באופן זה (אונד יהודע) לעגטע דיה אויפֿזיכט דעם הוינעם חין דיה הענדע דער פריסטער חונד לעוויטען. וועלכע דוד נחך חיהרען קואססען חיינעטעהיילט החט, לן זיין חיבער דחז הויז דעם עוויגען. על ידי דוד. כשיר הנעשה ע"י דוד מה שחבר הוא: (יט) לכל דבר. הנטוא בכל אחר מומי הטומאות ולדעם המפרש ענינו לשום לורך כל דבר ולו חירגענד חיינער פֿער- ווענדונג חין חיינער זאכע): (כא) בית המלך. כחרגומו. וכספר מלכים דפס נעטות (קחינסטהר):

הִכֵּהוּ אֶת־שָׂרֵי הַמֵּאוֹת | פְּקוּדֵי
הַחֵיל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם הוֹצִיאוּהָ אֶל־
מִבֵּית הַשְּׂדֵרוֹת וְהִבָּא אַחֲרֶיהָ יוֹמֶת
בְּחָרֶב כִּי אָמַר הִכֵּהוּ לֹא תִמְיתוּהָ
בֵּית יְהוָה: (טו) וַיִּשְׁימוּ לָהּ יָדֵיהֶם
וַתָּבוֹא אֶל־מְבוֹא שַׁעַר־הַפּוֹסִים בֵּית
הַמֶּלֶךְ וַיִּמְיתוּהָ שָׁם: (טז) וַיִּגְדַּל
יְהוֹיָדָע בְּרִית בֵּינוֹ וּבֵין כָּל־הָעָם
וּבֵין הַמֶּלֶךְ לַהֲיֹזֵר לָעַם לַיהוָה:
(יז) וַיָּבֹאוּ כָל־הָעָם בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ
וְאֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־צִלְמֵיהֶם שִׁבְרוּ
וְאֶת מִתָּן בֶּהֱן הַפֶּעַל הָרָגוּ לַפָּנִי
הַמִּזְבְּחוֹת: (יח) וַיִּשֶׁם יְהוֹיָדָע פְּקֻדַּת
בֵּית יְהוָה בְּיַד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר
חֵלֶק דָּוִיד עַל־בֵּית יְהוָה לְהַעֲלֹת
עֹלֹת יְהוָה כַּכָּתוּב בַּתּוֹרַת מֹשֶׁה

jada ließ die Obersten über Hundert, die Befehlshaber des Heeres hervorgehen, und sprach zu ihnen: Bringet sie heraus in das Innere der Reihen (der Wachthabenden), und wer ihr folgt, soll durch das Schwert getödtet werden; denn — sprach der Priester — ihr sollt sie nicht tödten im Hause des Ewigen. 15. Und sie machten ihr Platz, und sie kam durch den Eingang des Roßthores in das Königshaus, und sie tödteten sie daselbst. 16. Und Jehojada schloß einen Bund, zwischen sich und dem ganzen Volke, und zwischen dem Könige, daß sie das Volk des Ewigen sein sol-

ten. 17. Da ging das ganze Volk in das Haus des Baal, und sie riefen es nieder, seine Altäre und seine Bilber zerbrachen sie, und Matan, den Priester Baal's, brachten sie um vor den Altären. 18. Und Jehojada setzte Wachen in das Haus des Ewigen, durch die Priester und die Leviten, wie sie David zugetheilt hat dem Hause des Ewigen, um Ganzopfer dem Ewigen

רש"י

תמלא עוזרי' מתחזקים אליה והצא אחריה לעזרם יומת המיתוהו: (טו) וישימו לה ידים. מקום לנוס. (טז) ברית זינו וצין כל העם וצין המלך. סיהו כולם המלך והעם אחר אחר ה': (יח) פקודות. ממונים על זה להעלות עולות וכל האמור צפרטה דוגמא (ירמיה כ')

באור

גם שם. ומוריעים וכו', ומלמדים דעת באופן נגינת השיר להלל ה' הוא השיר הקבוע הודו לה' כי טוב וכו' וכן מפורסם אשכנח: (יז) כי אמר, מלח כי מדברי הכהן ומלח אמר הכהן מדברי הכותב וכן מפורסם אשכנח. ואחרים מפרשים כי אמר הכהן מדברי הכותב כלם לנתינת טעם למה אמר זאת הוליוה כי אמר וכו' (דען דער פריסטער שפראך חו. ג. חו. וכו'). והנגינה במלח כי מסכמת לפירושנו: (טז) ויכרות דכו', עיין באור הפסוק הזה במלכים שם, והכותב הספר הזה השמיע פה כפל המלות שם וצין המלך והעם, המריכוס להיות מכויר, וכן שפת יחר והוא מסקון הסופר (יט) פקדת, ענין המלה הזאת עיין בבאור במלכים שם. ביד

sie führten den Königsthron heraus, und setzten ihm die Krone auf, und (legten ihm) das Zeugniß (Gesetzbuch) vor, und sie machten ihn zum Könige, und es salbten ihn Jehojada und seine Söhne, und sprachen: Es lebe der König! 12. Da nun Ataljahu das Geschrei des zulaufenden Volkes hörte, und wie sie den König priesen, kam sie zum Volke ins Haus des Ewigen. 13. Und sie sah, wie der König auf der Bühne stand im Eingange, und die Obersten und die Trompeter bei dem Könige, und das ganze Volk des Landes fröhlich, und in die Trompeten stoßend, und die Sänger mit den musikalischen Instrumenten, und die da anzeigen, wie man das Loblied (des Ewigen) anstimmen soll: Da zerriß Ataljahu ihre Kleider und sprach: Verschwörung! Verschwörung! 14. Aber der Priester Jeho-

סָבִיב: (יח) וַיֵּצֵאוּ אֶת־בֶּן־הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־הַנֹּזָר וְאֶת־הָעֲדוּת וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ וַיִּשְׁחָהוּ יְהוֹיָדָע וּבָנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ: (יט) וַתִּשְׁמַע עֲתָלְיָהוּ אֶת־קוֹל הָעָם הָרָצִים וְהַמְּהַלְלִים אֶת־הַמֶּלֶךְ וַתָּבוֹא אֶל־הָעָם בֵּית יְהוָה: (כ) וַתֵּרָא וְהַנָּדָה הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד עַל־עַמּוּדוֹ בַּמְּבוֹא וְהַשָּׂרִים וְהַחֲצֹצְרוֹת עַל־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַם־הָאָרֶץ שִׂמְחָ וְתוֹקֵעַ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהַמְּשׁוֹרְרִים בְּכָל־יְהוֹיָדָע וּמוֹדִיעִים לְהַלֵּל וַתִּקְרַע עֲתָלְיָהוּ אֶת־בְּגָדֶיהָ וַתֹּאמֶר קֶשֶׁר קֶשֶׁר: (כד) וַיֵּצֵא יְהוֹיָדָע

ח"א ויצאו וכו' ע"ז ב' ח"ד:

רש"י

הנזר. היא העטרס שלקח דוד מדצת בני עמון כדכתיב (לעיל א' כ') ויקח דוד עטרת מלכס ותבי על ראש דוד ומסס והללכה היו מלכי יהודה מניחים אותה הנזר על ראס: ואת העדות. זה ספר תורה וכן הוא אומר (דברים י"ז) וקראו כל ימי חייו ורצותינו אמרו הנזר זה העדות שכל הראוי למלכות הולמתו ושאינה ראוי למלכות אינו הולמתו: (ג) עומד על עמודו. כדאמר (לעיל כ') ויעמד המלך על העמוד כי עשה שלמה כבוד נחשת וגו' ויעמד עליו ויזכך על דרכיו (סס) ועוד היום מנהג כשמועדי' יחד עומד המלך או הדוכס צמקוס בצו' כדי שיוכלו לראותו לשמוע את דבריו: קשר קשר. מרד מרד: (יד) השדרות. פי' מקום מצוא המלך מציתו לצית ה' לא ידעתי מה ל' שדרות ויונתן תרגם סודריא: והצא אחדיה יומת. אל תניחיהו ללאת דרך מולא העזרה אל העיר פן

באר

כלי זין כמו בשלח יעבורו (לויכ ל"ג): (יא) העדות, עיין הביאור במלכים שם: (יב) העם הרבים, הוא מקון הששון שם הרבון העם עיין הביאור שם: (ג) והמשוררים, זאת הקפת הקופר פה כי שם לא כאמר זאת והקוראים שם והשוררים, בשן יונת שכו כי פה כתוב השירים והמשוררים ונחמאל השירים בשן שאלית

וַהֲיִידַע הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת־אֲנָשָׁיו
בְּאֵי הַשָּׁבֶת עִם־יֹצְאֵי הַשָּׁבֶת כִּי דָאֵר
פָּטַר יַהֲוִידָע הַכֹּהֵן אֶת־הַמַּחְלָקוֹת:
(v) וַיִּתֵּן יַהֲוִידָע הַכֹּהֵן לְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת
אֶת־הַחֲגִיתִים וְאֶת־הַמִּגְנֹזֹת וְאֶת־
הַשְּׁלֵטִים אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִיד אֲשֶׁר
בֵּית הָאֱלֹהִים: (ו) וַיַּעֲמֵד אֶת־כָּל־
הָעָם וְאִישׁ | שִׁלְחוּ בְיָדוֹ מִכֶּתֶף
הַבַּיִת הַיְמָנִית עַד־פֶּתַח הַבַּיִת
הַשְּׂמָאלִית לַמִּזְבֵּחַ וּלְבַיִת עַל־הַמֶּלֶךְ

ten die Leviten und ganz Jehuda, alles, wie der Priester Jehojada es befohlen, und nahmen ein Jeglicher seine Männer, die Antretenden am Sabbath, sammt den Abtretenden am Sabbath; denn der Priester Jehojada verabschiedete die Abtheilungen nicht. 9. Und der Priester Jehojada gab den Obersten über die Hundert die Spieße und Tarttschen und Schilde des Königs David, die im Hause

Gottes waren. 10. Und er stellte das ganze Volk, einen Jeglichen mit seinem Gewehr in der Hand, von der rechten Seite des Hauses, bis zur linken Seite des Hauses, am Altare und am Hause des Königs ringsum. 11. Und

רש"י

השבת עם יולאי השבת כי לא פטח. אותן מחלקות היוולאים ללכת לצייתם אלא עכצם שם עם הצאים דומאם כלסכות פטורים כלומר פטורים היו מכל מלאכה שזעורה כי אם לשמור הלסכות כי יומם וילילה חוצה עליהם צמלאכה לשמור העזרות והלסכות לפיכך היו פטורין מכל שאר מלאכת העזרה: (י) ואיש שלחו בידו - כל יזינו כמו וצעד השלח דיואל: (יא) את

באור

(מ"ב ו') כמו המלך רד"ה) ושעורו משרתי הבית מן הלויים כדמסורגם. קרש המה, האולם וההיכל ישמרו וכו', לכל יקרב איש לבגשו אל הנקום האסור לו: (ז) והבא אל הבית, ובמלכים השדרות ואחר הוא, עיין הכאור שם. יומת, כי אזלי הוא מאכסי עתליה, ומבקש להרוג את המלך: (ח) כי לא פטר, לא שלחם ולא החירם ללכת, אלא עכצם כמ"ש באי השבת עם יולאי השבת והלשון הזה מורגל במושגה ושמורתו חייב. ותרובם האנשים שלחו (בראשית י') ובצריא אחפער (רד"ק) ודע כי כלשון ארמי לא נמלא הפעל הזה כד"הק פס"י כי אם בבנין פִּעִיל פִּטִיר וּבְקִפְפֵּל אִתְּפַטֵּר. ופה בעברית כד"הק יולא לשני וכן פִּטְרִים (רש"י ט' ל"ב) יתלמוד פִּטְרָר (בעפִּרִיעֵן) פִּטְרָר (חז"ט פִּרִיעֵן) חלח כונת רש"י בגימין דף ס"ה ע"ב אף פִּטְרָר לוי כד"הק הוא לשון פטור מחובה (פִּרִיעֵן ויין פִּתֵן חיינער פִּעִילֵט) דאי לשון פטורין ר"ל גירושין שהוא שלוח בלי חזרה (ענטאחטסען, פִּערֶאבטיעדען, פִּערֶטטיקען) לריך להגיש פִּטְרָרָה בבנין פִּעִיל, ועם זה יובן מעלמו דברי רש"י שם כי אמר פִּטְרָרָה וכו' כלשון ארמי וכי אמר פִּטְרָרָה כלשון עברי וכו' והנן. ובאופן זה מסורגם פה אשכמית. ואחרים מפרשים אותו מענין הכדלה (רען ער מאצטע קיינען חונטערסיעד לוויטען רען אבטהייזונגען) ולא ידעתי מה הכריחם לפתרו כן שהוא אינה מתוראות העלה כי גם לפירש הראשון הושך באי שבת עם יולאי השבת עולה יפה. והנה במלכים כחוב במקומו ויבאו וכו' ויראה לשפח יתר הליך באור, ולזה שנה הסופר בה את הלשון ותקנה ליסר הצנת הכונס: (י) שלחו

Sohn des Königs soll regieren, wie der Ewige über die Söhne David's verheißt hat. 4. Das ist es, daß ihr thun sollt; ein Drittheil von euch, das am Sabbat kommt (den Wochendienst anzutreten) soll sein unter den Priestern und Leviten, die da hinter der Thorschwelle sind. 5. Und ein Drittheil im Königshause, und ein Drittheil am Grundthore, und das ganze Volk in den Vorhöfen des Hauses des Ewigen. 6. Und es soll Niemand in das Haus des Ewigen kommen,

(7) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ הַשְּׁלִישִׁית מִכֶּם בְּאֵי הַשָּׁבֹת לִכְהֻנִּים וּלְלוֹיִם לַשַּׁעֲרֵי הַפָּנִים: (8) וְהַשְּׁלִישִׁית בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׁלִישִׁית בַּשַּׁעַר הַיְסוֹד וְכָל־הָעָם בַּחֲצֹרֹת בֵּית יְהוָה: (9) וְאֲלִיבֹא בֵּית־יְהוָה בִּי אִם־הַכֹּהֲנִים וְהַמְשָׁרְתִּים לְלוֹיִם הֵמָּה יָבֹאוּ בִּי־קֹדֶשׁ הֵמָּה וְכָל־הָעָם יִשְׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶת יְהוָה: (10) וְהַקִּיפוּ הַלְוִיִּם אֶת־הַמֶּלֶךְ סָבִיב אִישׁ וּכְלָיו בְּיָדוֹ וְהָבֹא אֶל־הַבַּיִת יוֹמָת וְהָיוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּבֹאוֹ וּבִצְאָתוֹ: (11) וַיַּעֲשׂוּ הַלְוִיִּם וְכָל־יְהוּדָה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה

men, außer den Priestern, und den dienenden Leviten, die sollen hineinkommen: denn sie sind heilig, und das ganze (übrige Volk) halte die Wache des Ewigen. 7. Und die Leviten sollen den König umgeben ringsum, ein Jeglicher mit seinen Waffen in der Hand, und wer eindringt in das Haus, soll getödtet werden, und seid um den König, wenn er ausgehet oder eingehet. 8. Und es tha-

רש"י

המשמרות היו מתחדשות ששנת כהונה ולויה אחת יולא אחת נכנס' ואז עכב יהודיע שם משמר היוולא עם משמר הנכנס וחלקן לשלטה חלקים: (ח) והשלישית צצית המלך. לשמו' שלא יקצנו עליו להדגב אותו: והשלישית. היא השני': ששער היסוד. וצמלכים (צ' י"ח) כתיב וצשער סוד וציומא ירושלמי מפור' ז' שמות היו לו לשער היסוד סוד על שם שהיו מעבדים שם את המלודיעים על צהן ידס ועל שם סודו טמא קדשו לנו (איכה ד'): (ו) וכל העם ישמרו: שלא יצואו צית ה': (ז) וכליו צידו. כלי מלחמתו צידו: (ח) באי

באר

הוסף המתקן הדברים מה שאמר הם לעורר לבנם אל המעשה: (ד) בא' השבת. ענינו עיין בדבור למלכים וב' י"ח ה' והכוונה פה, השלשית מהבאי שבה תהיה נלוה לכהנים והלוים השומרי' שער הפך וכמו שכתב הרד"ק. שיפרי הקפים הם הנאמר למעלה צעקן המשמרות, צית האסופים, וזה השער היה לדרום העזרה ע"כ, והוא אחד עם שער אחר הרלים וזה שמכר שם במשמרת השלשית, ולא נאמר שם, וכן פ' הרד"ק שם. ונאופן זה מתורגם פה אשכנחית, כי הוא מכוון עם לשון הכתוב ועם הענין צמלכים (ח) בשער היסוד. הוא שער ומרחי שהוא מקום ותחלת הקדושה כמו היסוד שהוא מתחלת הצנין. וי"א יסוד כך שמו כמו סוד צמלכים. בית ה', היא היכל: (ו) והמשרתים ללוים. הלמ"ד צמקום ה"א הידיעה וכן אשר למלך נשען על ידו

דברי הימים ב כב כג

וְלֹא הִמִּיתָהּ: (י) וַיְהִי אִתָּם בְּבֵית
הָאֱלֹהִים מִתְחַבֵּא שֵׁשׁ שָׁנִים וַעֲתָלִיה
מָלַכְתָּ עַל־הָאָרֶץ:

כג (ב) וּבְשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית הִתְחַזַּק
יְהוֹיָדָע וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמָּאוֹת
לְעִזְרִיה בֶּן־יִרְחָם וְלִישְׁמַעֲאֵל בֶּן־
יְהוֹחָנָן וְלְעִזְרִיָּהוּ בֶּן־עֹזִיָּבֵד וְאֶת־
מַעֲשִׂיָּהוּ בֶּן־עֲדִיָּהוּ וְאֶת־אֱלִישַׁפַּט

בֶּן־זַכְרִי עֶמֶם בְּבָרִית: (ג) וַיִּסְבּוּ
בִּיהוּדָה וַיִּקְבְּצוּ אֶת־הַלְוִיִּם מִכָּל־עָרֵי
יְהוּדָה וְרָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל
וַיָּבֹאוּ אֶל־יְרוּשָׁלַם: (ד) וַיָּבֹדֶת כָּל־
הַקָּהָל בְּרִית בְּבֵית הָאֱלֹהִים עִם־
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה בֶּן־הַמֶּלֶךְ
יִמְלֹךְ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עַל־בְּנֵי דָוִיד:

bat, die Tochter des Königs Jehoram, das Weib des Priesters Jehojada (denn sie war die Schwester Achasjahu's), vor Ataljahu, daß sie ihn nicht töd- teten. 12. Und er war mit ihnen im Hause Gottes sechs Jahre verborgen, Ataljahu aber re- gierte über das Land.

23. 1. Und im siebenten Jahre faßte Jehojada Muth, und nahm die Obersten über Hundert, Asar- jahu, den Sohn Ze- rocham's, Bishmael, den Sohn Jehocha- nan's, Asarjahu, den Sohn Obed's, Maase- jahu, den Sohn Adajah's, und Eli- schafat, den Sohn Sichri's, mit sich in

den Bund. 2. Und sie zogen umher in Jehuda, und versammelten die Levi- ten aus allen Städten Jehuda's, und die Stammhäupter Israel's, und kamen nach Jerusalem. 3. Und es schloß die ganze Versammlung einen Bund im Hause Gottes, mit dem Könige, und (Jehojada) sprach zu ihnen: Siehe, der

רשי"ו

(תהלים כ"ו) כי ילפנני צסוכו וגו' וקורבו חדר המטות (צמלכים ז' י"א) על סס צין שדי
ילין והוא שסד ר' אליעזר הקליר (צזכרונות דיוס א' דר"ה יסד זה ע"ט) אס פן למטות
נפן חדר המטות לכפור יזכור חורבן הצית יכפר עליכס:
כג (ג) ויכרות כל הקהל ברית צצית האלהים עם המלך. סיכיו לעזרתו: (ד) באי השצת
וגס מולאי השצת כרכתצ צסמוך ויקחו אים את אכניו צאי השצת עם יולאי השצת

כאור

על צנו וכפל ענין, צצכבר אמר למעלה צת המלך, לחוספת צאור. ספני עתליחו, מוסק על וחספירהו
לומר ההסכרה היסה מפני עסלה ולכן עשיתי צצרגומי דצרי כי היא היסה וכו' מואמר עוסקר

כג (א) בבכרית, להסות ירס ענוו להמליך את יואש: (ג) עם המלך, להסות צצרתו. ויאמר, יהודע
הכסן. ימלך, ראוי למלך, והנה צמלכים קלר וקצר רק ששהציעס והרסא את בן המלך, ופה

todteten ihn, und be-
gruben ihn; denn sie
sprachen: Der Sohn
Jehoschafat's ist er,
welcher den Ewigen
gesucht mit ganzem
Herzen, und im
Hause Ahasjahu's
war Niemand, der
Kraft zur Regierung
besäße (d. h. tüchtig
wäre zu regieren).
10. Und da Atalja-
hu, die Mutter
Ahasjahu's, sah,
daß ihr Sohn todt
war, machte sie sich
auf, und brachte
allen königlichen
Samen vom Hause
Jehuda um. 11.

Aber Jehoschabat, die Tochter des Königs, nahm Joasch, den Sohn Ahasja-
hu's, und stahl ihn weg aus der Mitte der getödteten Königsöhne, und that
ihn mit seiner Amme in die Schlafkammer; und so verbarg ihn Jehoscha-

וַיֵּאֵן לְבֵית אֶחְזִיָּהוּ לַעֲצֹר כַּחֲ
לַמְּלָכָה: ① וַעֲתָלְיָהוּ אִם אֶחְזִיָּהוּ
רָאִתָּה פִּימַת בְּנָהּ וַתִּקְסֹם וַתִּדְבַר אֶת־
כָּל־זֶרַע הַמְּלָכָה לְבֵית יְהוּדָה:
(ב) וַתִּקַּח יְהוֹשָׁבֶעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ אֶת־
יֹאשָׁא בֶן־אֶחְזִיָּהוּ וַתִּגְדֵּל אֹתוֹ מִתּוֹךְ
בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הַמּוֹמְתִים וַתִּמְחֶן אֹתוֹ
וְאֶת־מְנִיקָתוֹ בַּחֲדָר הַמְּשֻׁרָּת
וַתִּסְתִּירָהוּ יְהוֹשָׁבֶעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ
יְהוֹרָם אִשְׁתִּי יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן כִּי הִיא
הָיְתָה אַחֲוַת אֶחְזִיָּהוּ מִבְּנֵי עֲתָלְיָהוּ

רש"י

זיהודה ויזקעוה וגומר ולא נשאר צן כי אם אחזיהו קטון צניו: (י) ותקם ותדבר. לשון
דבר וצמלכים (ז' ו"ה) כתיב ותאמר ועל הדור הזה אמר דוד (תהלים י"ז) למנחם על
השמינית שדאם דוד צדוק הקודש שצדור שמיני ירבו כל זרעו על ידי עתליהו שהרי משלמה
עד כאן שמנה דורות ותתפלל שנשתייר זרעו לזכרון ואומר (שם) הושיעה ה' כי גמר
חסיד וגו' וצמלכים (ז' ו"ה) אומר שע"י סם המות הרגת' שהרי כתב שם ותגנוז אותו
מתוך צני המלך הממותי וקרינן המומתי' ויש אם למקרא ויש אם למסור' המומתי' משמע
שכבר מתו ואם למסורת הממותים שמתים והולכים ע"י יסודים ל' הווה ולא לאלתר וזהו
מיתת כישוף וסם המות שלא מתים לאלתר אלא הולכים ומדוכים צמחלושים ושזו מתים
ורובמא מומתי תחלוף דעז כי בסם אין מתים לאלתר: (יא) בחדר המטות. תרגום
צאדרון צית עדסתא כלומר צעזר' צחדר שכינת הכהנים ורצינו שלמה זל"ל פי' צעליית
צית קדש הקדשים כדכתיב צמלכים (ז' ו') ויהי אתה צצית ה' מתחצא וגו' ועליו אמר דוד

באור

שם. בן יהושפט. בן יהורם בנו היה אבל בן הבן יחשב בן ודקאם אביו הזקן תעמוד לו. ואין וכו', לא
נשאר מי מציית אחיה לעבד הכח אלא להתחזק בצלובה כי כל זרע המלוכה היו קטנים ולפיכך היה כח ביד
עתליהו להמית כל זרע המלוכה כך פי' רד"ק ולפי' נמשך ענינו לפסוק הקמור. וכן עשו מעמקי חכמי עמים
והפרידו הדברים האלה מפסוק זה למאכוס אל הפסוק הקמור: (י) ותדבר, והרגם מענין דבר וצמלכים

שם ותאמר. ויתכן שלא הוסיף צפרהקיא ע"י חרב, כי אם שהאכילתם דבר ארסי, ומהו זה אחר זה חס
ענין ותאמר שם, וענין ותדבר פה כלומר שהאכילתם דבר המומת כמו הדבר: (יא) ותקח וכו', עיין באור
הפסוק הזה במ"ז י"א ב' ומה שנחקר שם לכונת הכחוב הסיף המחזק פה ליתר הכנה ויפה תקן. יהודיע
חכמן, יתכן שהוא יוחנן הנזכר בד"ה י' ה' ועיין בסוף מלכים בשבטן הדורות. כי היא וכו', ולזה חמלה

לִרְאוֹת אֶת־יְהוֹרָם בֶּן־אָחָאב בִּיִּזְרְעֵאל
 בִּי־חֲלָה הוּא׃ (ד) וּמֵאֱלֹהִים הִיָּתָה
 תְּבוּסַת אַחֲזִיהוּ לָבוֹא אֶל־יְהוֹרָם
 וּבָבֹאוֹ יָצָא עִם־יְהוֹרָם אֶל־יְהוּא בֶן־
 נִמְשִׁי אֲשֶׁר מָשַׁחוּ יְהוֹה לְהַכְרִית
 אֶת־בֵּית אָחָאב׃ (ה) וַיְהִי בַּחֲשָׁפֶט
 יְהוּא עִם־בֵּית אָחָאב וַיִּמָּצָא אֶת־
 שָׂרֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יֶאֱחִי אַחֲזִיהוּ
 מְשֻׁרְתִּים לְאַחֲזִיהוּ וַיַּהֲרֹגֵם׃ (ו) וַיִּבְקֹשׁ
 אֶת־אַחֲזִיהוּ וַיִּלְכְּדֵהוּ וַיְהוּא מִתַּחַבָּא
 בְּשִׁמְרוֹן וַיָּבֵאתֵהוּ אֶל־יְהוּא וַיִּמִּיתֵהוּ
 וַיִּקְבְּרֵהוּ כִּי אָמְרוּ בֶּן־יְהוֹשָׁפָט הוּא
 אֲשֶׁר־דָּרַשׁ אֶת־יְהוֹה בְּכָל־לִבּוֹ

ת"א וַיִּבְקֹשׁ אֶת אַחֲזִיהוּ וּבְנֵי סַסְדְּרִין י"ח . ק"ב:

er Oberste von Jehuda, und die Söhne der Brüder Achasjahu's, welche Achasjahu dienten, und mordete sie. 9. Und er suchte Achasjahu, und sie ergriffen ihn, da er versteckt war in Schomron, und sie brachten ihn zu Jehua, und

רש"י

(ז) חבוסת. פתרון עירצוצו כמו (יחזקאל ט"ז) מתצוססת דמיון: (ח) ובני אחי אחזיהו. ומה שלא נאמר ואחי אחזיהו לפי שנהרגו צימי יהורם אזיהם כדכתיב לעיל (ז' כ"ח) ויעלו

באור

אמר כי באנו לו להאזין וכו' ולא היה ליריד לרפואה (דע) עם שבעלשטען חיהבן דיהן וכו' (וואונדען) וזעמתי לפי שלעיל לא הודיע אי זה המקום שבאו לו המכות מן המכים, אמר פה נלחמתי עמם למה שבא להסרפא בחרעאל לפי שהמכים אשר הכוהו הארמים היו לו ברמה בגבול יזרעאל ולכן שב אל העיר הזאת הקרובה (וויז' דיהן וואונדען דיהן וואן חיהבן סלוג חיהבן געטאזען אין רמה) ובספרנוני נעמתי אחרי המעמקים: (ז) ומאלהים וכו', ביאת אחזיהו היטה ביעור אלהים להיות לו קנה קרונה למעלתו וירידתו. תבוסה, ענין הרמיקה (ד"ק) (דאז נידערגעטרעטען ווערדען. דער סטורן. דער חונטערנאנג): (ח) בחשפט, עשה משפט מות, וכמוהו ונשפעתיו אחר בדבר וכו' (יחזקאל ל"ח ל"ט). משרתים, אשר היו משרתים. וי"א אשר היו הולכים לעצרת אחזיהו כמו שבחבז צולכים (ז') (וויז'ע חית בעגריץ ווארען) דעבן אחזיהו דיהנסטע ו' (ליסטען): (ט) ויקברוהו, כי לזה הוא להוליכו לירושלים לקברו בקבר הראוי לו כמ"ש (צמ"ב ט') אך שם כתב המעשה צעין אחר כמו שהעיר ע"ז רש"י שם, ויחדק ליטש ולהשוות שני הקפורי' אך הרבה מאלו כן בספר הזה ששנה הכותב מהענין שם בהקופו פרעי דברים על הספור שם חס אחר מוננו, (עיין הקדמה) ואם לא חסר שם שהיה משחבא בשמרון ויפטר שם אל מגדו ומה ולא המיתוהו המעקשים אחרו הנה קר המקרא שם והכותב הודיענו פה בזה, ועיין בלורנו בפסוק כ"ט ואחיה וכו' ומה

Jerusalem; und der Name seiner Mutter war Ataljahu, der Tochter Amri's. 3. Auch er wandelte in den Wegen des Hauses Achab's; denn seine Mutter war seine Rathgeberin, gottlos zu sein. 4. Und er that, was böse war in den Augen des Ewigen, so wie das Haus Achab's; denn dieselben waren seine Rathgeber nach dem Tode seines Vaters zu seinem Verderben. 5. Auch auf ihren Rath zog er hin, und zog mit Jeho-ram, dem Sohne Achab's, dem Könige von Israel, zum

Kriege, wider Chasael, den König von Aram (Syrien), wider Ramot in Gilad, und die Syrer verwundeten Joram. 6. Da kehrte er zurück, um sich heilen zu lassen in Siskial; denn er hatte Wunden, welche man ihm bei Ramoth ge-
schla-

עֲתָלְיָהוּ בִּתְעֹמְרִי: (א) גַּם־הָיָא הָלֶךְ
בְּדַרְכֵי בֵּית אַחְאָב כִּי אָמוּ הִיְתָה
יֹעֲצָתוֹ לְהִרְשִׁיעַ: (ד) וַיַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה בְּבֵית אַחְאָב כִּי הָמָּה
הָיוּ־לּוֹ יֹעֲצִים אַחֲרֵי מוֹת אָבִיו
לְמַשְׁחִית לוֹ: (ה) גַּם בַּעֲצָתָם הָלֶךְ
וַיִּלְךְ אֶת־יְהוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה עַל־חִזְזָאֵל מֶלֶךְ־
אַרָם בְּרַמּוֹת גִּלְעָד וַיָּבֹו הָרַמִּים
אֶת־יֹורָם: (ו) וַיָּשָׁב לְהִתְרַפֵּא בִּישְׁכָּל
כִּי הַמָּבִים אֲשֶׁר הִכָּהוּ בְרַמָּה
בְּהִלָּחְמוֹ אֶת־חִזְזָאֵל מֶלֶךְ אַרָם
וַעֲזָרְיָהוּ בֶן־יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרָד

רשי

ועוד כתוב אחד אומר (במלכים ז' ח') זשנה י"ז ליורם בן אחאז מלך אחזיהו בן יורם וכתוב ח' אומר (שם ז' ט') וזשנה י"א ליורם מלך אחזיהו על כרחיהו יורם אציו לא מת חלא זשנה י"ז ליורם בן אחאז שהרי כתוב (שם ז' ח') זשנה ה' ליורם בן אחאז מלך יורם בן יהושפט וח' שנים מלך ומה שאמר שז זשנה י"א ליורם לפי שמלך צחיי אציו שנה אחת לפי שהיה אציו נבוע צחלואים קשים כמ"ס (לעיל ז' כ"ג) ואחרי כל זאת נבפ"ה' ובומר וימליכו יושבי ירושלם את אחזיהו בן הקטן שנה אחת צחיי אציו וזהו דכתיב זשנה י"א ליורם ומה שאמר זשנה י"ז ליורם לאחר שמת אציו אז היה י"ז ליורם: (ה) ויכו הרמים. כמו הארמים הרבה מקומות חסר אל"ף כגון לעמאש תומריו ופעמים האל"ף נוספת צתיצה כגון (תהלים ח"ט) איתן האזרחי כמו האזרחי ואל"ף של ואחתי צאזניכס (איוצ י"ג): (ו) כי המכים אשר הכהו. פתרון מן המכים וכן במלכים (ז' ח'): ועזריהו בן יורם. זה אחזיהו וכן הוא אומר (שם) ואחזיהו מלך יהודה ירד לראות את יורם:

באור

ויר"ד י"ז — י"ד והענין מפורר שם. והנה פה כתוב בן ארבעים ושנים שנה ובמלכים שם בן עשרים ושנים שנה עיין שם בבאור: (ד) למשחית. שם המופשט. כמו משחית (ט' ח') וכן יתכן ענינו הר המשחית (מ"א כ"ג י"ג) (דער בערך דעם פֿערדערבענס) ואשר נשמע שם בכחאורי הלגפי פה: (ה) הרמים, חסר אל"ף כמו הארמים (במלכים שם) וכן מביא הסורים (ראוי להיות האסורים) (ר"ק). וש קוראים המורים (ד"א טיטלען): (ו) כי המכים, פתרון מן המכים וכן במלכים (המפרש) וי"מ מקלס קלר וכללו

בְּמֶלְכּוֹ וּשְׁמוֹנֶה עָשָׂר שָׁנִים מָלַךְ
בִּירוּשָׁלַם וַיֵּלֶךְ בְּלֹא חֲמֻדָּה וַיִּקְבְּרֶהוּ
בְּעִיר דָּוִיד וְלֹא בְּקִבְרוֹת הַמְּלָכִים:

zwei und dreißig Jahre alt, als er König ward, und acht Jahre regierte er in Jerusalem, und er ging hin (aus der Welt) ohne Lebenslust, und man begrub ihn in der Stadt David's, aber nicht in dem Begräbnis der Könige.

22. 1. Und die Bewohner von Jerusalem machten Achasjahu, seinen kleinsten Sohn, zum Könige an seiner Stelle; denn alle die ältern (Söhne) hat

כב (ב) וַיִּמְלִיכוּ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶת־
אֲחַזְיָהוּ בֶן־הַקֶּטָן מִחֲמִיו בִּי
כָּל־הָרָאשִׁים הָרַג הַגָּדוֹד הַבָּא
בְּעָרְכֵם לַמַּחְנֶה וַיִּמְלֹךְ אֲחַזְיָהוּ בֶן־
יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה: (ג) בֶּן־אַרְבָּעִים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אֲחַזְיָהוּ בְּמֶלְכּוֹ וּשְׁנָה
אַחֶת מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמִי

die Schaar umgebracht, die mit den Arabern kam zum Lager, und so ward Achasjahu, der Sohn Jehoram's, König von Jehuda. 2. Zwei und vierzig Jahre alt war Achasjahu, als er König ward, und ein Jahr regierte er in

רש"י

ועליו נתקיים (דברים ל"א) דאח נתתי לפניך היום את החיים וגו' וגם קלר ימים וטצע רבנו:

כב (ב) בן ארבעים ושתים. וצמלכים (ג' כ"ח) הוא אומר צן עשרים ושתים הא כיור לפי זה היה הבן גדול מאזיו ג' שנים אלף ג' שנים קודם שנולד יהורם אביו נבזרה גזירה זו על צית דוד שתכלה עם צית אחאז וכן הוא אומר ומאלהים היתה תצום אחזי וגו' שגש' אחאז את צת עמשי ליהוספט צנו נבזרה גזירה זו כך שנויה צסדר עולם וצתוספתא דסוטה אך צכל המקראות לא מלינו שגשא יהוספט צת עמרי אך מלאפי (מלכים ולעיל ג' י"ח) ויתחתן לאחאז וטמא זו היא אחותו שגשא וצסנת ל"א לאחאז כשאה שגא' צמלכים (א' ט"ו) וצסנה ל"א לאחאז מלך עמרי וכשגשא אחאז את צתו ליהוספט צנו שנתעלה עמרי ורבר תצני לא וחסוצ משנה ל"א לאחאז עד שמלך אחזיהו ותמלא מ"צ שנה

באור

ל"יט) וי"מ החולי היה לו מתחלת השנה עד סופה רל"ק בלי הפסק (אונאונטערברחטען פֿען טאגע לו טאגע). בעת וכו'. עם חליו, מחמת חליו הכבד. בתצלמים רעים, אחר שעברו עליו חללים רעים, שהם חולדות חולי נעים כאשר בחרתי למעלה. ולא עשו וכו', לא נעשה לו הכבוד הזה לשרוק עליו מטעם דרך שטרפין על המלכים וכאשר נעשה לאבדו: (ב) וילך בלא חמדה. הלך מן העולם בלי שום חמדת החיים כי כל ימים שהיה חי לא היחה לו קורת רוח והנאה בעולם כי היה מעונה ומדוכה ביקורים וגם מחבונה החולי הנעים להוליד עליו רוח ותובין נפש (היפּוֹתֶחֶנְדִּירִת) וע"ז אחר החכם כל ימי עני רעים. וי"מ הלך וכן העולם בלי שיבק שום אדם שהיה לו להאריך ימים או שישוב עוד אל ארץ החיים (תהנה לזריק גע' וויכטט לו ווערדען, תהנה דאס וואן געוויכטט דאס עד לענגער לעבען וואָלטע, תהנה בע' דויערן אונד תהנה דער לעבע דעם פֿעלוקעס).

כב (א) בערבים, נחק הערבים וי"א שהבית כמו הו"ם וכן כבשר וכלם (וקר' ח') משפטו מכשר ומלם ורבים ככה, ושעורו שכל מהערבים אל מחו' פלשת' להלם ביהורם כו"ם למעלה:

(ב) בן ארבעים וכו', הספור הזה עד חמו הוא מקפר מלכים ב' ח' כ"ה — כ"ו. נ"ז כ"א כ"ז — כ"ט.

wird herausgehen von der Krankheit so vieler Tage (langwierige Krankheit). 16. Und so erweckte der Ewige wider Jehoram den Geist der Philister und der Araber, welche nahe den Chuschiten (Ethiopier) wohnen. 17. Und sie zogen heran, wider Jehoram. und durchbrachen es (d. h. sie drangen in die Hauptstadt ein, und erbeuteten alle Habe, die sich im Hause des Königs vorfand, und auch seine Weiber und Kinder (führten sie weg), und es blieb ihm kein Sohn übrig außer Jehoahaz, der Kleinste seiner Söh-

מַעִיד עַד-יֵצְאוּ מֵעִיד מִן-הַחֲלִי יָמִים
עַל-יָמִים: (טו) וַיַּעַר יְהוָה עַל-יְהוֹרָם
אֶת-רוּחַ הַפְּלִשְׁתִּים וְהַעֲרָבִים
אֲשֶׁר עַל-יַד בּוּשִׁים: (יז) וַיַּעֲלֵוּ
בִיהוּדָה וּבִקְעוּיָה וַיִּשְׁבּוּ אֶת כָּל-
הָרְכוּשׁ הַנִּמְצָא לְבֵית-הַמֶּלֶךְ וְגַם-
בָּנָיו וְנָשָׁיו וְלֹא נִשְׁאַר-לּוֹ בֶן בִּי
אִם-יְהוֹאָחָז קָטָן בָּנָיו: (יח) וְאַחֲרֵי
כָל-זֹאת נָגְפוּ יְהוּדָה בְּמַעֲוֵי לַחֲלִי
לְאִין מִרְפָּא: (יט) וַיְהִי לְיָמִים מִיָּמִים
וּבַעֲת צָאת הַקֶּץ לְיָמִים שְׁנַיִם יֵצְאוּ
מֵעִיו עִם-חֲלָיו וַיָּמָת בְּתַחֲלָאִים רָעִים
וְלֹא-עָשׂוּ לוֹ עֲמֹ שִׁרְפָּה בְּשִׁרְפָּת
אֲבֹתָיו: (כ) בֶּן-שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם הָיָה

ne. 18. Und nach all' diesem schlug ihn der Ewige an seinem Eingeweide mit der Krankheit ohne Heilung. 19. Und das war so viele Tage, und nach Ausgang von zwei Jahren da ging sein Eingeweide heraus wegen seiner Krankheit, und er starb an bösen Krankheiten, und sein Volk machte ihm keinen Brand, wie sie einen Brand gemacht haben seinen Vätern (sie erzeugten ihm die Ehre dieser Verbrennung nicht, wie sie seinen Vätern erzeugt haben). 20. Er war

רַעֲיוֹ

לאחר שעלה לשמים צא לו כתב זה של נצואה זו: (יז) ויבקעוה. כמו (ישעיה ז') נעלה ציהודה ונקיננה ונצקיענה (מלכים ז' ג') וכן להצקיע אל מלך אדום: (יט) ובעת זאת הקץ. אותו קץ שאמר לו הנציא: ולא עשו לו עמו שריפה. אע"פ שהיה לדרך לאותו שריפה לפי שחלה צחלאים רעים וצטרו מסדיו לא חפץ הקצ"ה צכצדו שיעשה לו שריפה וגם לא נקצר צקצרות המלכים: (כ) בלא חמדה. פתרון כל ימיו היה צדעה וצתלואים

באור

ר"ל החליים רבים יהיו חולדות מחלה מעים. כי החולי של מעים קצה לחליים רבי' ומכאובים עלומים כידוע למי שנחננע, כהם. מן החלי, ע"י חזק החולי ורוב יקורים: ימים על ימים, ימים רבים ר"ל איזה שנים רצופים: על יד, הסמוכים לארץ כות: (יז) ויבקעוה, כמו להבקיע מלך אדום (מ"ב ג' כ"ז) כלומר בקעו חומות העיר ועלו בה. יהואחז, הוא אחיזבו בהפוך אותיות: (יח) לחלי אין מרפא, הוא חולי אנוש בלי מלוא רפואה לו והנחתו בחולו הרע הזה יצין ענין הכתוב' ה' ישמך מכל מחלה ולא יאונה לך כל רע, ונגע לא יקרב בזהלך: (יט) ויהי לימים ימים, כמו ימים על ימים למעלה (שחגע חיבער טחגע וחסגע

עֲשֵׂה בְּמֹת פְּהֲרֵי־הַיְּהוּדָה וַיִּזֶן אֶת־יִשְׁבִּי
 יְרוּשָׁלַם וַיִּדַּח אֶת־יְהוּדָה׃ (יג) וַיָּבֹא
 אֵלָיו מִכְתָּב מֵאֵלֶיהֶו הַנְּבִיא לֵאמֹר
 כֹּה׃ אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי דָוִיד אָבִיךָ
 תַּחֲרַת אֲשֶׁר לֹא־הָלַכְתָּ בְּדַרְכֵי
 יְהוֹשֻפֶט אָבִיךָ וּבְדַרְכֵי אֲסָא מֶלֶךְ
 יְהוּדָה׃ (יד) וַתֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי־יִשְׂרָאֵל
 וַתִּזְנֶה אֶת־יְהוּדָה וְאֶת־יִשְׁבִּי־יְרוּשָׁלַם
 כַּהֲזֹנוֹת בֵּית אַחְזָב וְגַם אֶת־אַחִיךָ
 בֵּית־אָבִיךָ הַשּׁוֹבִים מִמֶּךָ הֲרָגְתָּ׃
 (טו) הִנֵּה יְהוָה נֹגֵף מִגִּפָּה גְדוֹלָה
 בְּעַמֶּךָ וּבְבָנֶיךָ וּבְנָשֶׁיךָ וּבְכָל־רְכוּשֶׁךָ׃
 (טז) וְאַתָּה בַּחֲלָיִים רַבִּים בְּמַחֲלָה

da's, und verleitete die Bewohner von Jerusalem zur Buhlerei (dem Götzendienste nachzubuhlen), und verführte Jehuda. 12. Und es kam ihm eine Schrift zu von dem Propheten Eljahu, welche lautete: so spricht der Ewige, der Gott deines Vaters David's: Darum, daß du nicht gewandelt in den Wegen deines Vaters Jehoschafat's, und in den Wegen Acha's, des Königs von Jehuda; 13. sondern wandeltest im Wege der Könige von Israel, und verleitetest Jehuda

und die Bewohner von Jerusalem zur Buhlerei (mit Gözen), so wie das Haus Achab verleitete zur Buhlerei (mit Gözen), und hast auch deine Brüder, das Haus deines Vaters, die besser waren als du, umgebracht. 14. Siehe, so wird der Ewige dein Volk, deine Kinder, deine Weiber und all' deine Habe mit einer großen Plage schlagen. 15. Und du wirst in viele Krankheiten (gerathen); in die Krankheit deines Eingeweiðes, bis dein Eingeweide

רש"י

ומזלות נופל לומר זנות שעשה דוגמת אשה מזונה ומאנסת מאחרים ודומה לו זנה תזנה את הארץ (הושע ז') וזנו אחרי אלהי נכר וגו' (דברים ל"ח): (יב) ויבא אליו מכתב מאליהו.

באור

להעות לצנח אחרי אלהים אחרים כמו שמבאר ענינו במקום אחר (יב) מאליהו הנביא, זה היה אחר שעלה, וענין זה כי אליו נגלה דרוח כבודו לאחד מן הנביאים ושם בפיו דברי המכתב הזה ואמר לו שיכתבם במכתב, ויביא המכתב ליהורם ויאמר לו שזה המכתב שולח לו אליהו כדי שיחשוב יהורם כי מן השמים בא לו המכתב ויכניע לבבו (רד"ק). והלשון ויבוא אליו ולא וישלח אליו, תורה ע"ז כי בא אליו מיד אחר ע"י הנותן ביד השליח ימים רבים לפני הקבול. ובקדר עולם אחא כי היה לאליהו שבע שנים שגבה כשבא ליהורם המכתב ממנו: (יג) כהזנות, ע"י שנה אחאז אחרי אלהים אחרים, זנו גם העם אחריהם, הוא חטא בעון זאת והחטויא את הרבים דרך העם להעות לצנחם אחר מעשה ראשיהם אם לטוב ואם לרע: (יד) מנפה, יאמר על מכת דבר או מלחמה (כירעלוהנע, פעסט), וגם על גנע, הפקד והשחקה בכלל וכמוהו מנפתי (שמות י"ד) ומירגס אונקלס שם מנפתי (טו'ענע) וזה כאמר אם על אכזר הרכוש: (טז) ואתה בחליים רבים, שהיה בחליים רבים. או מלת אלה כמו אוחך כהוראחו לפעמים, והפעל נוגף למטה ר"ל ואוחך נוגף בחליים רבים. במחלה מעיק.

nicht verderben, um des Bundes willen, den er mit David schloß, so wie er ihm gesagt hat, ihm und seinen Söhnen allezeit die Herrschaft zu lassen. 8. Zu seiner Zeit fiel Edom ab von Jehuda, und sie setzten einen König über sich. 9. Da zog Jehoram hinüber mit seinen Obersten und all' seinen Wagen mit sich, und er machte sich des Nachts auf und schlug die Edomiter, die ihn umringt hatten, und die Obersten der Wagen. 10. Also fiel Edom ab von Jehuda, bis auf diesen Tag, damals fiel auch Libnah ab zu derselben Zeit, weil er den Ewigen, den Gott seiner Väter, verlassen. 11. Auch machte er Höhen auf den Bergen Jehu-

לְהִשָּׁחִית אֶת־בֵּית דָּוִיד לְמַעַן הַבְּרִית
אֲשֶׁר כָּרַת לְדָוִיד וּכְאֲשֶׁר אָמַר לָתֵת
לוֹ גֵּיר וּלְבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ח) בִּימֵי
פִשֶׁע אָדֹם מִתַּחַת יַד־יְהוּדָה וַיִּמְלִיכוּ
עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ: (ט) וַיַּעֲבֹר יְהוֹרָם עִם־
שָׂרָיו וּכְל־הָרֶכֶב עִמּוֹ וַיְהִי קָם לַיְלָה
וַיַּךְ אֶת־אָדֹם הַסּוֹבֵב אֵלָיו וְאֶת־
שָׂרֵי הָרֶכֶב: (י) וַיִּפְשַׁע אָדֹם מִתַּחַת
יַד־יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אֲזַי תִּפְשַׁע
לְבָנָה בָּעֵת הַהִיא מִתַּחַת יָדוֹ כִּי עָזַב
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: (יב) גַּם־הִיא

רש"י

כא (ז) גיר. פי' עול על ישראל: (ח) בימיו פשע אדום וגו' כי דוד הכרית כל זכר לאדום ויתן זהם כלבים צמקוס מלך ופרעו לו מס וכן היו עושין לכל מלכי יהודה ונתנין הכלבים הטובים צעיניהם ומימיו של יהורם ואילך פשעו מתחת יד יהודה: הסוצ אליו. ויך אותו אדום הסוצים וסומכים לו לעזרו כי היה דרכם כסנולח' צמלחמה היו תופשים האנשים הצדורים ומציאים אותן עממם שלא יתוספו על סנולח'ם להיות לעזרה לאדום בני עמם וקם לילה פתאום והרגם ורצותינו פירשו הסוצ אליו סמוכים לפניו: (י) ויפשע אדום. והלא כצד נאמר למעלה צימיו פשע אדום אלא כך דרך הפסוק לפי שהפסיק צנתיים פסוק אחד דולח לומר אז תפשע לצנה לכך סידרן מתחילה ואומר ויפשע אדום: אז תפשע לצנה. של יהודה היתה והיתה עומדת על בצול אדום כדכתיב צספר יהושע ויהיו העדרים מקלה למטה בני יהודה אל בצול אדום וכסדראו שמדרדו אדומי' מדרדו אף הם צעת הלא שיוטצים על בצול אדום ועזרו לאדום וזהו אז תפשע לצנה: כי עזצ את ה' אלהי אצותיו. מביד מה גרם לו שמדרדו צימיו יותר משאר מלכי יהודה שהיו לפניו: (יא) ויין כל מי שעוזז ומימר ירא' הקצ"ה צע"א מוכוכים

באור

ערה(חבעו). אך שם לפי שאמר זהם שלמה על עמלו לא רציתי לשום בפיו מלה המורה על הסכסכות והסרוממות שהיה לשון באור והסב ותרומתי באופן אחר. ויתחזק. בפחה בהפסק: (ו) וילך. הספור הזה מוסר מלכים (ג' ח' כ') בהוספת דברים פרעיים ליחר הכנה. (וד"ק): (ז) גיר, כי המלך כמו הכי המלך וכן כן ויין רם ורם (וד"ק). ועיין באורנו (מ"א י"א ל"ו): (ט) ויעבר, אל ארץ אדום ובמלכים כחוב לערים. הסוכב, ענין הסכוב הזה ענין בבאור שם: (י) אז תפשע גם לבנה. ענין הבאור שם. כי עזב וכו', זאת הוספת פה להודיע כי כל עליו המירה הזאת מלך העושה: (יא) במות, לע"ז. ויין. פועל יולא מההפעל ענין זנות, כלומר

וַיִּמְלֹךְ יְהוֹרָם בֶּן־זְחָרְיָה: (3) וְלֹא-
 אֲחִים בָּנֵי יְהוֹשָׁפָט עָזְרִיָּה וַיְחִיאֵל
 וַיִּזְכְּרִיָּהוּ וְעֶזְרִיָּהוּ וּמִיכָאֵל וַיִּשְׁפָּטֵהוּ
 כָּל-אֶלֶּה בָנֵי יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל:
 (2) וַיָּתֵן לָהֶם | אֲבִיהֶם מִתְּנוֹת רַבּוֹת
 לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמַגְדָּנוֹת עִם-עָרֵי
 מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת-הַמְּלָכָה נָתַן
 לִיהוֹרָם כִּי-הוּא הַבְּכוֹר: (7) וַיִּקֶּם יְהוֹרָם
 עַל-מַמְלַכֶּת אָבִיו וַיִּתְּחֹק וַיַּהֲרֹג אֶת-
 כָּל-אֲחָיו בַּחֶרֶב וְגַם מִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל:
 (5) בָּן-שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה יְהוֹרָם
 בְּמֶלְכוֹ וַיִּשְׁמוֹנֶה שָׁנִים מֶלֶךְ
 בִּירוּשָׁלַם: (1) וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ | מַלְכֵי
 יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ בֵּית אַחָאָב כִּי
 בֵּת-אַחָאָב הָיְתָה לוֹ אִשָּׁה וַיַּעַשׂ
 הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (4) וְלֹא-אָבָה יְהוָה

* פתח ב"ק

ת"א ויתן וכו' קדושין ח' כ"ד: ואת וכו' כתובות י"ג, ק"ב סוריות
 ב' י"ג. כיתות ח' ה' ח':

bei seinen Vätern
 in der Stadt Da-
 vid's, und sein Sohn
 Jehoram regierte an
 seiner Stelle. 2.
 Und er hatte Brü-
 der; die Söhne Je-
 hoshafat's: Asarjah,
 Zechiel, Secharjahu,
 Asarjahu, Michael
 und Schefatjahu;
 alle diese waren
 Söhne Jehosha-
 fat's, des Königs
 von Israel. 3. Und
 ihr Vater hatte ih-
 nen viel Geschenke
 gegeben an Silber,
 an Gold und an
 Kostbarkeiten, nebst
 festen Städten in
 Jehuda; aber das
 Königreich hatte er
 an Jehoram gege-
 ben; denn er war
 der Erstgeborne. 4.
 Und als Jehoram
 erhoben ward über
 das Königreich sei-
 nes Vaters, da be-
 festigte er sich, und
 brachte alle seine
 Brüder um durch
 das Schwert, und

auch einige von den Obersten Israel's. 5. Zwei und dreißig Jahre alt war Jeho-
 ram, als er König ward, und acht Jahre regierte er in Jerusalem. 6. Und er
 wandelte im Wege der Könige von Israel, so wie das Haus Achab that;
 denn die Tochter Achab's ward ihm zum Eheeweibe, und er that was böie
 war in den Augen des Ewigen. 7. Aber der Ewige wollte das Haus David's

באור

ההספד עם אחיה, (היריבפאלום האנדעלט ער יהושפט חזרעט), אונטן לשון הרשע לעשות איזו קובל
 זה, שמשמעותו מנעה דבר רע ביותר ופשיעות גדולה, כמו שטעה אחאב אזל לא כמו שטעה יהושפט בהספדות
 עמו והכן, וחרבנוי כפי פירות הראשון: (לז) ללכת אל חרשים, ובולבים (א' כ"ב מ"ט) כאמר בענין אחר עיין
 הדבור שם:

כא (ג) ויתן וכו', וכבר נתן להם וכן נתן ליהורם. וּלְמַגְדָּנוֹת, המלה הזאת לפי מקומה כוללת הדבר
 המושבה והמנולה באנשים יקרות ובגדים ופירות (מור"ק בספר השו"ס): (ד) ויקם, ענש המלה
 הזאת כמו ואקם חתם דוד אבי (מ"א ח' כ') וגם שם ראוי יותר לפי מלילת הלשון לתרגמו (אונד ח"ק וחזרדע

34. Und die übrigen Begebenheiten Jehoschafat's, die ersten und die letzten, sind beschrieben in der Erzählung Jehu's, des Sohnes Chanani's, welche angeführt ist in dem Buche der Könige von Israel. 35. Und hernachmals verband sich Jehoschafat, der König von Jehuda, mit Achasjahu, dem Könige von Israel, welcher gottlos handelte. 36. Und er verband ihn mit sich, um Schiffe zu bauen, nach Tarshisch zu gehen, und sie baute Schiffe in Ezion Gaber. 37. Daweis sagte Eliezer, Sohn Dodawahu's, von Mareichah, wider Jehoschafat, und sprach: Weil du dich verbunden mit Achasjahu, hat der Ewige dein Wert zerstört, und die Schiffe wurden zerstört, und vermochten nicht nach Tarshisch zu gehen.

21. 1. Und Jehoschafat legte sich zu seinen Vätern, und ward begraben

רשי

בן חנני: שאמר אל מלך יהושפט (שם י"ט) הלהע לעזור: (לז) ולא עלרו. פתרון לא עלר כח האניות ללכת וישצרו:

באור

(לה) אתחבר. האל"ף תמורה ה"ח וכן האלפתי (ישעיה ט"ג) כמו האלפתי (רד"ק). והנה נולד אתחבר הוא מלשון ארומים, מבנין אתפעל בגזרת השלמים, והראוי שיבוא האל"ף בחירק. ונח בקבול כמו הלוי מבנין זה, (עיין לוח השלמים בספרי מנחם לשון ארומים), ולא ידעתי טעם נקודתו בחירק פה, אמנם חלוק המנים היחוסים והמשקלים אין חודש בספר הזה, כאשר הראית לרעת כמה פעמים, כי הספר הזה נכתב בימים האחרונים שכבר נשכחה טהרה ל"הק, והרבה חמלא בספרים אלו בלי שמירת דרכי הלשון, ובערבו שתי לשונות עברית וארמית (עיין הקדמה). הוא הרשיע לעשות, מוסב על אחזה הסמוך לו. והכוונה אף כי אחזה הרשיע לעשות בדבר ע"ז ושאר דברים המחושים, לא נמנע מלהחבר עמו זהו הנכון. ולד"ק שב על יהושפט, שהרשיע לעשות בדבר הזה.

אִישׁ יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וַיְהוֹשֶׁפֶט
 בְּרֹאשׁם לָשׁוּב אֶל־יְרוּשָׁלַם בְּשִׁמְחָה
 כִּי־שִׂמְחָם יְהוָה מֵאוֹיְבֵיהֶם: (כח) וַיָּבֹאוּ
 יְרוּשָׁלַם בְּנִבְלִים וּבְכִנּוֹרֹת וּבְחִצְצֹרוֹת
 אֶל־בֵּית יְהוָה: (כט) וַיְהִי פָחַד אֱלֹהִים
 עַל־כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶצוֹת בְּשִׁמְעֵם
 כִּי נִלְחָם יְהוָה עִם אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ל) וַתִּשְׁקֹט מַלְכוּת יְהוֹשֶׁפֶט וַיָּנָה לוֹ
 אֱלֹהֵיו מִסָּבִיב: (לא) וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשֶׁפֶט
 עַל־יְהוּדָה בֶּן־שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשׁ שָׁנָה
 בְּמִלְכוֹ וַעֲשָׂדִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה מָלַךְ
 בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו עֲזֹובָה בַּת־
 שִׁלְחִי: (לב) וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו אֲסָא
 וּלֹא־סָר מִמֶּנָּה לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
 יְהוָה: (לג) אֲךָ הַבְּמוֹת לֹא־סָרוּ וְעוֹד
 הָעָם לֹא־הִכִּינוּ לְבָבָם לָאֱלֹהֵי

zurück, und Jeho-
 schafat an ihrer Spi-
 ke, und kehrten nach
 Jerusalem in Freu-
 den; denn der Ewi-
 ge hat sie mit Freude
 erfüllt, ob (der
 Hilfe) von ihren
 Feinden. 28. Und sie
 kamen nach Jerusa-
 lem mit Zithern,
 Harfen und Trom-
 peten zum Hauße
 des Ewigen. 29.
 Und es war die
 Furcht Gottes auf
 alle Königreiche der
 Länder, als sie hö-
 reten, daß der Ewi-
 ge gestritten mit den
 Feinden Israel's.
 30. Und das König-
 reich Jehoschafat's
 hatte Frieden, und
 sein Gott schaffte
 ihm Ruhe ringsum.
 31. Und Jehoschafat
 regierte über Jehu-
 da, fünf und dreißig
 Jahre war er alt,
 als er König ward,

und fünf und zwanzig Jahre regierte er in Jerusalem, und der Name seiner Mutter war Asubah, die Tochter Schilchi's. 32. Und er wandelte in den Wegen seines Vaters Asa, und wich nicht davon ab; und that das, was recht war in den Augen des Ewigen. 33. Nur die Höhen wurden nicht abgeschafft, und noch richtete das Volk nicht ihr Herz zu dem Gotte ihrer Väter.

רשי

סלאחר כן נקרא עמק דרכה על שה המעשה כמו שמפורש צמחך כלומר כי הם דרכו את
 ה' והודו על כל הטובה אשר עשה להם שעזרם מאויביהם: (כח) ויבאו ירושלם צנצלים
 וזכוכות וצנללות. הרי ב' כלי שיר כנגד ב' כל איש יהודה וירושלים ויהושפט: (לב) וילך
 דרך אביו אסא. תלוי דבר שלל סר מלעשות הישר מדרך הטוב והישר של אביו לא
 סר אצל מדרכיו הרעה של אסא סר כמו שכתוב (לעיל ז' מ"ו) ויולא אסא כסף וזהב
 וכל הכרסה אצל יהושפט לא עשה כן אלא צטח כל ימיו צהצ"ה: (לד) בדברי יהוא

באור

לשאלם: (כו) לעמק דרכה, ע"ש קומו שקראו להם עמק דרכה: (כו) מאויביהם, כמה שמזכיר מאויביהם

Amon's und Moab's wider die Bewohner der Gebirge Seir's auf, (sie) zu verbannen und zu vertilgen, und da sie die Bewohner Seir's auftrieben, half Einer dem Andern zum Verderben. 24. Und wie Jehuda auf den Schauplatz gegen die Wüste kam (eigentlich auf die Bergspitze, von wo aus man weit umhersehen kann), wandten sie sich nach der Menge, und siehe, da lagen sie als Leichen auf der Erde, und nichts war entronnen. 25. Da kam Jehoschafat und sein Volk, ihre Beute wegzuraffen, und sie fanden bei ihnen in Menge Habeligkeiten und

Leichname mit kostbarem Schmuck, und sie plünderten von ihnen (so viel), daß es nicht zu tragen war, und sie rafften drei Tage an der Beute; denn es war diese viel. 26. Und am vierten Tage versammelten sie sich im Preisthale; denn dort priesen sie den Ewigen, daher nannte man den Ort Preisthal bis auf diesen Tag. 27. Und so kehrten alle Männer von Jehuda und Jerusalem

רש"י

שעיר עזרו איש זרעו. הסיצן הקצ"ה זה אל זה להשחיתם עד כלותם עד שנפלו הפגרים לארץ לאין פליטה: (כה) לאין משא. מרוז: (כו) נקהלו לעמק זרבה. לאותו עמק

באור

עזר את חברי להיות משחיתם את הבא כנגדו להלחם בו ואח"כ נאלץ לעזור לאחר מהם, להשחית את השני וכן היה הולך וחחר עד כלותם: (כד) על המצפה, על המוקם שלופים בה אל המדבר מוקם המצודה ההיא. ואין פליטה, לא נשאר בהם שארית עם שנולעה: (כה) ורכוש, הו"ו כמו אשר, וכן שמושו לפעמים במקרא ואחר בחבלה דרך כלל שנאלץ שכל לרוב ואח"כ פרט מה הוא ואמר שהוא רכוש שם כולל זהב וכסף ומטלעין. ופגרים וכלי חמודות, הכוונה לדעת שנאלץ פגרים עם חלי ועדי, כמו ממי אף, כוונת ועטעם ואבנים יקרים כנגדיהם חו מה שנקרא כלי חמודות (געסמיידיע, פרעליטען: דא דא וייצען חנהאטטען), וכן מחזורים. וינצלו, כמו וינצלו את מזרים, (שמות י"ב) ענין הרקה והסרה. לאין משא, וגדל הרבוי אשר נצו לא יכלו

T י

Dibre Hajamim II.

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל גָּדוֹל לְמַעַלְהָ:
 (ב) וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֵּצְאוּ לְמִדְבָּר
 תְּקוּעַ וּבִצְאָתָם עָמַד יְהוֹשָׁפָט וַיֹּאמֶר
 שְׁמַעוּנִי יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי יְרוּשָׁלַם
 הָאֲמִינוּ בַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְתֵאֱמָנוּ
 הָאֲמִינוּ בְּנִבְיָאֵיו וְהַצְלִיחוּ: (כג) וַיִּזְעַן
 אֶל־הָעָם וַיַּעֲמֵד מִשְׁרָרִים לַיהוָה
 וּמַהֲלָלִים לְהַדְרַת־קֹדֶשׁ בְּצֵאתָ לִפְנֵי
 הַחֲלוּץ וַאֲמָרִים הוֹדִי לַיהוָה כִּי
 לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: (כד) וּבָעֵת הַחֲלוּ
 בָרָנָה וּתְהִלָּה נָתַן יְהוָה מֵאֲרָבַיִם
 עַל־בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהַר־שִׁעִיר
 הַבָּאִים לַיהוּדָה וַיִּגְנְפוּ: (כה) וַיַּעֲמֵדוּ

ten, dem Ewigen, dem Gott Israel's, Lob zu singen mit lauter und hoher Stimme. 20. Und sie machten sich des Morgens frühe auf, und zogen aus in die Wüste Tefoa, und bei ihrem Auszuge trat Jehoschafat auf, und sprach: Höret mich, Jehuda und Einwohner Jerusalem's! Glaubet an den Ewigen, euren Gott, so werdet ihr bestehen, glaubet seinen Propheten und ihr werdet glücklich sein. 21. Und er berieth sich mit dem Volke, und bestellte Sänger, des Ewigen, die da lob-

sangen der heiligen Majestät, indem sie einherzogen vor den Verüsteten, und sprachen: Danket dem Ewigen, denn ewig währt seine Güte! 22. Und um die Zeit, da sie begonnen mit Freud' und Lobgesang, setzte der Ewige einen Hinterhalt hin, wider die Söhne Amon's, Moab's und die vom Gebirge Seir, welche gegen Jehuda kamen, und sie wurden geschlagen. 23. Und es standen die Söhne

רשי

ה'. מוסד למעלה הלא אתה אלהינו הודעתנו ואמר. להם הקצ"ה הדין עמכם עלי להחזיק' זידכם: מחר לאו ואלחם צדכם והם האמינו ונודדו וישכימו צדק: (כ) ותאמנו. ותהיו בני אמונה ותלחיו דוגמא (ישעיה ז') לא תאמנו: (כב) נתן ה' מארזים. נתן מארזים להשמידם ולהכריתם דוגמא צלציה צן רחצם (לעיל צ' י"ג) וירצם היסד את המארז כמו כן הסיסם הקצ"ה זה צו וסוז חזר מואב ועזר לצני עמון וקמו שניהם על צני שער: (כג) ויעמדו צני עמון ומואב על יושבי הר שער להחרי' וככלות ציושצי

באור

צספר הזה לרוב. ותרומתו פה לפי הנאות יותר ליופי המליה כהעמקם חיזה ועשיקים מנחמי עמים: (כ) האמינו וכו' ותאמנו, לשון נופל על לשון, והוא ענין קיום, ר"ל אם תאמינו באלהיכם באמונה הלב אז תסקימו כדמחורגם (כא) להרדת קדש, על הש"ית יאמר שהוא מהודר ומפואר בקדושה: (כב) נתן ה' מארזים, י"ג נתן ה' כלל אשמים לארוב עליהם ולהכות בהם. ולדעתי כאשמושו שהיה שם המארז וכו', והוא על כל היותר פלא ונסק, ואם רחוק הוא משכלנו להבין זאת, הלא הרבה דברים כמורו במקרא קל דעתנו להשיג אותם ומה! כל יפלא דבר לעשות צעת שילמדך אליו העם המאמינים בו כלב שלם, ומה לנו לחקור על חכונת המארז הזה, אם הוא בני אדם או שאר דבר המשחית, ודי לנו שידע כי היתה תשובה לישראל ע"ד כפלא מואב, והוא לפי שפנת לבס אל ה' בגנה ותהלה: (כג) ישבי הר שער, כי חשבו שבני המארז הם מאנשים. עזרר אים צרעו, האחד

er sprach: Merket auf, ganz Sehuba und Bewohner von Jerusalem, und o König Jehoschafat! So spricht der Ewige zu euch: Fürchtet euch nicht, und zaget nicht, vor dieser großen Menge, denn euer ist der Streit nicht, sondern Gottes. 16. Morgen ziehet hinab wider sie, sie werden über die Anhöhe Ziz heraufkommen, und ihr werdet sie treffen am Ende des Thales vor der Wüste Zeruël. 17. Ihr sollt nicht zu kämpfen dabei haben, stellet euch nur auf, bleibet stehen, und sehet die Hilfe des Ewigen gegen euch, Sehuba und Jerusalem! Fürchtet euch nicht und zaget nicht, morgen ziehet ihnen entgegen, und der Ewige wird mit euch ziehen. 18. Da neigte sich Jehoschafat mit dem Angesichte zur Erde, und ganz Sehuba und die Einwohner von Jerusalem fielen nieder vor dem Ewigen, und beteten an vor dem Ewigen. 19. Und es erhoben sich die Leviten von den Söhnen der Rehatiten und von den Söhnen der Karchi-

בְּתוֹךְ הַקָּהָל: (טו) וַיֹּאמֶר הַקָּשִׁיבוּ כָל־יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי יְרוּשָׁלַם וְהַמֶּלֶךְ יְהוֹשָׁפָט בָּה־אָמַר יְהוָה לָכֶם אַתֶּם אֲל־תִּירְאוּ וְאֲל־תַּחֲתוּ מִפְּנֵי הַהָמוֹן הָרֹב הַזֶּה כִּי לֹא לָכֶם הַמִּלְחָמָה כִּי לֵאלֹהִים: (טז) מָחָר רְדוּ עֲלֵיהֶם הַנֶּגַע עֲלִים בְּמַעְלָה הֲצִיץ וּמָצְאֶתֶם אֹתָם בְּסוֹף הַנֶּחָל פְּנֵי מִדְבָּר יְרוּאֵל: (יז) לֹא לָכֶם לְהִלָּחֵם בְּזֹאת הַתִּיַצְבוֹ עִמָּדוֹ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה עִמָּכֶם יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם אֲל־תִּירְאוּ וְאֲל־תַּחֲתוּ מָחָר צֹאוּ לִפְנֵיהֶם וַיַּהֲרֹה עִמָּכֶם: (יח) וַיִּקְדּוּ יְהוֹשָׁפָט אֲפִים אֲרָצָה וְכָל־יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי יְרוּשָׁלַם נִפְּדוּ לִפְנֵי יְהוָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַיהוָה: (יט) וַיִּקְמוּ הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי הַקָּהָתִים וּמִן־בְּנֵי הַקִּרְיָתִים לְהִלָּל לַיהוָה

רשי

מזלריהם טפס נשיהם וזניהם: (טו) אל תיראו ואל תחתו. מוסב על שאמרו אין זנו כח לפני ההמון והנציא אמר להם אף על פי שהם רבים מכס אל תדארו מהם: כי לא לכם המלחמה כי לאלהים. מוסב על ואנחנו לא נדע והשיב הנציא ודאי כאשר אמרת' שעל הקצ"ה עיניכם וזטחונכ' להושיעכם כן יעשה כי לא לכם המלחמה כי לאלהים: (טז) במעל' הליץ. שם מקום: (יז) התיצבו. מוסב על לא לכם המלחמה: ודאו את ישועת

באור

המלחמה. לא עליכם ללחום עמהם כי ה' ילחם לכם: (טז) הציץ, שם מקום. בסוף הנחל, נשפך להם חוצה למען יחזק לבכם באמונה: (יט) למעלה, ר"ל גדול מאד (חיברחויס), ואלם למעלה במקום מאד נהוג

אֵלֶיךָ מִצְרַתֵּינוּ וְתִשְׁמַע וְתוֹשִׁיעַ:
 (י) וְעַתָּה הִנֵּה בְנֵי־עַמּוּז וּמֹאָב וְהָר־
 שִׁעִיר אֲשֶׁר לֹא־נָתַתָּה לְיִשְׂרָאֵל
 לָבוֹא בָהֶם בְּבֹאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי
 סָרוּ מֵעֲלֵיהֶם וְלֹא הִשְׁמִידוּם:
 (ב) וְהִנֵּה־הֵם גְּמֻלִים עָלֵינוּ לָבוֹא
 לְגִרְשָׁנוּ מִירְשַׁתְּךָ אֲשֶׁר הוֹרֵשְׁתָּנוּ:
 (ג) אֱלֹהֵינוּ הֵלֵא תִשְׁפֹּט־בָּם כִּי אֵין
 בָּנוּ כֹחַ לִפְנֵי הַחַיּוֹן הָרַב הַזֶּה הַבֹּא
 עָלֵינוּ וְאֶנְחָנוּ לֹא נִדַּע מִה־נַּעֲשֶׂה
 כִּי עֲלֶיךָ עֵינֵינוּ: (ד) וְכָל־יְהוּדָה
 עֹמְדִים לִפְנֵי יְהוָה גַּם־טַפָּם גַּם־נְשֵׁיהֶם
 וּבְנֵיהֶם: (ה) וַיַּחֲזִיאֵל בֶּן־זְבִרְיָהוּ בֶן־
 בְּנִיָּה בֶן־יַעֲיָאֵל בֶּן־מַתְנִיָּה הַלֵּוִי מִן־
 בְּנֵי אַסָּף הַיְּתָרָה עָלָיו רִיחַ יְהוָה

unseren Nothen, und dann erhöre und helfe! 10. Und nun siehe, die Söhne Amon's und Moab's, und die vom Gebirge Seir, unter welche zu kommen, du Israel nicht gestattet hast, da sie aus dem Lande Egypten kamen, sondern sie wichen von ihnen und vertilgten sie nicht. 11. Siehe, sie vergelten es uns, und kommen uns zu vertreiben aus deinem Eigenthume, das du uns zum Besitze gegeben hast. 12. Unser Gott, du wirst ja richten über sie! Denn wir haben nicht die Kraft gegen diese Menge, die über uns kommt, und wir wissen nicht,

was wir thun sollen, sondern auf dich sind unsere Augen (gerichtet). 13. Ganz Jehuda stand vor dem Ewigen, auch ihre kleinen Kinder, ihre Weiber und ihre Söhne. 14. Da kam auf Sachasiel, den Sohn Secharjahu's, des Sohnes Benajah's, des Sohnes Zeiel's, des Sohnes Matanjah's, des Leviten, von den Söhnen Asaf's, der Geist des Ewigen in die Versammlung. 15. Und

רשימי

(י) ועתה על כל זאת שהצטחתנו להושיענו מאויבנו הצאים עלינו: הנה בני עמוז ומואב והר שעיר אשר לא נתת לישראל לצוא צהם להלחם: צוואם מאדך מנדים. ועליהם היה לזכור את החסד ולזכר צעדותינו והם לא די להם שאין זוכרים לנו חסד החסד להיות עמנו ככל זרותינו אלא שבמלחין אלינו דעה וצאין עלינו: (יא) לגרשנו מירושלם אשר הודשנו אתה צעמך ולפיכך מה יש להם לערער על ירושתנו: (יב) כי עליך עינינו. להושיענו: (יג) גם טפם. כמנהג כשהגדודים צאים על הארץ צורחים מן הכפרים לערי

באור

ושפועים עשו זה: (י) לבוא צהם, לרשת איש ארס: (יא) והנה הם גמלים, ועשה ראה כד הוא הגמול שמשלמים לנו רעה מחם עובדיה. מירשחך, כל כנוע היו"ד והמנהג כמות היו"ד (ד"ק): (טו) כי לא לבס

Väter, du bist ja Gott im Himmel und Herrscher über alle Königreiche der Völker, und in deiner Hand ist Kraft und Macht, und Niemand ist, der dir widersteht. 7. Du, unser Gott, hast ja die Bewohner dieses Landes vertrieben vor deinem Volke Israel, und gabst es dem Samen Abraham's, der dich auf ewig liebte. 8. Und sie wohnten darin, und baueten dir darin ein Heiligthum für deinen

Namen, indem sie sprachen: 9. Wenn Böses über uns komme, Schwert, Strafgericht, Pest und Hungersnoth, so wollen wir treten vor dieses Haus und vor dich; denn dein Name ist in diesem Hause, und wollen zu dir schreiben wegen

אֲבִיתָנוּ הָלֹא אִתָּהּ הָיָא אֱלֹהִים
בְּשָׁמַיִם וְאִתָּהּ מוֹשֵׁל בְּכָל מַמְלָכוֹת
הַגּוֹיִם וּבִידֶךָ כָּח וְגִבּוֹרָה וְאִין עֲמָךְ
לְהַתִּיצֵב: (ז) הָלֹא אִתָּהּ אֱלֹהֵינוּ
הוֹרֵשֶׁת אֶת־יְשִׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת
מִלִּפְנֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּתְתַנֶּה לְזֶרַע
אֲבֵרָהֶם אֲהַבֶּךָ לְעוֹלָם: (ח) וַיֵּשְׁבוּ בָהּ
וַיִּבְנוּ לָהּ אֶבֶה מִקִּדָּשׁ לְשִׁמְךָ לֵאמֹר:
(ט) אִם־תָּבוֹא עָלֵינוּ רָעָה חֲרֵב שְׁפוֹט
וְדָבָר וָרָע כִּי נִעֲמָדָה לִפְנֵי הַבַּיִת הַזֶּה
וּלְפָנֶיךָ כִּי שִׁמְךָ בַּבַּיִת הַזֶּה וְנִזְעַק

ואין עמך להתיצב. אין סוס צריה יכולה לעמוד כנגד כלל ממלכות הנוס ודובמתו (יהושע
 ז') לא יתיצב איש לפניך וכן (אויז מ"א) מי הוא לפניו יתיצב (כך פי' דצינו מנחם דר
 חלצו ז"ל): (ז) וחתנה לודע אברהם. לפיכך עליך להחזיק צידם ולגרש העמים האלה כי
 אפי' מלך צ"ו ואפי' סוס אדם כשנתן מתנה לאורצו וצא אחר לבולו הימנו דוחק צעמו
 להחזיקה צידו כ"ס אתה ושמה תאמר לא נתתים לכם אלא לפי שעה צעיל כך כאמר לעול'
 ירושת עולם נתת לנו: (ח) ויבנו לך זה מקדש לשמך לאמר. שאם תצוא עלינו דעה חדא
 שפוט או סוס דין ודבר ודע: (ט) ונזעק אליך מלדתינו. צצית המקדש: ותשמע ותושיע'
 כאשר התפלל לפניך שלמה וצטחחו לעשות כך כמ"ס (לעיל ז' ו') ואם יכנע עמך וכל
 הפרשה עד וסלחת ונתת לאיש ככל דרבי ויעתך לו ה' בדכתיב (סס) וירא ה' אל שלמה
 ויאמר לו שמעתי את תפלתך וכל הפרשה עד ואסלח לחטאתם וארסא את ארצם. ועתה
 אני מתפלל שתזכר אותה הצטחה שהצטחחו ותשמע ותושיענו מאויצנו הצאים עלינו:

באר

שום בריה יכולה לעמוד כנגד דרומתו לא יחילג איש כפניך (יהושע א'), וכן הוא וחי לפני יחילג (איוב מ"א ז') (המפרט). אך שם פירושו שלא יוכל איש להקיים לפניך **יוער קחו** פתח דיר בעמטלען, וכן רמז ל'דעמט' להיות הרמוז פה, אבל נתייחס אחרי רוב המעצרים ועוד נראה ל' פירושו שלא איש לדמות ולערך אליו כח וגבורה (**אונד געמאנד קוין איך מיט דיר גלייך טעלען**), והוא יכול יותר לומר שהוראת בנין הספעל ומשמעות מלה עמך: (**ז**) **הורשת**, ענין גירושין. **אהבד**, כפחה כמו בוראך יעקב (שטיע א').

לעולם, ומהראוי שהענין להמקבל להשאר בידו: (ח) **לאמר**, כי אמרו על ידו חסיה לנו הללה כמ"ש במקרא הסמוך: (ט) **שפוטם**, שם בחולס כמשקל יקוד **שאור** וענינו משפט פורעניות כמו שפטים ברבים (וביחזקאל כ"ג י')

על־יהושפט למלחמה: (3) וַיָּבֹאוּ
 וַיַּגִּידוּ לִיהוֹשָׁפָט לֵאמֹר בָּא עָלֶיךָ
 הַמֶּזֶן רַב מֵעַבְרָ לַיָּם מֵאֲרָם וְהַנֶּסֶךְ
 בַּחֲצִצְוֹן תָּמַר הִיא עֵין גִּדִּי: (4) וַיָּרֶא
 וַיִּתֵּן יְהוֹשָׁפָט אֶת־פָּנָיו לְדָרוֹשׁ לַיהוָה
 וַיִּקְרָא־צֹם עַל־כָּל־יְהוּדָה: (7) וַיִּקְבְּצוּ
 יְהוּדָה לְבַקֵּשׁ מִיהוָה גַּם מִכָּל־עָרֵי
 יְהוּדָה בָּאוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה:
 (5) וַיַּעֲמֵד יְהוֹשָׁפָט בְּקֶהֶל יְהוּדָה
 וִירוּשָׁלַם בְּבֵית יְהוָה לִפְנֵי הַחֹצֵר
 הַחֲדָשָׁה: (6) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי

Söhne Amon's, und mit ihnen (ein Theil) von den Amonitern wider Jehoschafat zum Kriege. 2. Und man kam und berichtete Jehoschafat, und sprach: Es kommt wider dich eine große Menge von jenseits des Meeres von Aram (Syrien), und sie sind in Chazzon Tamar, dieses ist En Gedi. 3. Da fürchtete sich Jehoschafat, und richtete sein Angeficht (d. h. er hatte sich ernstlich dazu), den Ewigen zu suchen und ließ ein Fasten ausrufen in ganz Jehuda. 4. Und es versammelte sich Jehuda, von dem Ewigen (Hilfe) zu suchen, auch aus allen Städten Jehuda's kam man, den Ewigen zu suchen. 5. Und Jehoschafat trat auf in der Versammlung Jehuda's und Jerusalem's, im Hause des Ewigen vor dem neuen Vorhofe. 6. Und sprach: Ewiger, Gott unserer

* חֹסֵד

ת'א ויעמד וגו' פסחים ח', ל"ג. יצמות ח' ר'. סוכיות ח', ה'. זמנים ב', ל"ב.

Und es versammelte sich Jehuda, von dem Ewigen (Hilfe) zu suchen, auch aus allen Städten Jehuda's kam man, den Ewigen zu suchen. 5. Und Jehoschafat trat auf in der Versammlung Jehuda's und Jerusalem's, im Hause des Ewigen vor dem neuen Vorhofe. 6. Und sprach: Ewiger, Gott unserer

רש"י

דרינה ותהלה נתן ה' מארצים על בני עמון ומואב ובר שער וגומר נמלא שהעמונים שנאמר כאן הם עמלקים שטינו לשונם וכסותם והוא סיסם הקליר צפרסת זכור זכור פרוץ צעמונים נחצא פרץ כרמי עין גדי כהוצא כלומר זכור מה שעשה עמלק הערין שנחצא צין העמונים וצא לפרוץ כרמי ישראל צאותו זמן כדכתיב והנס צחלון תמר הוא עין גדי סמוך למחוז של עמלק כמו שנאמר בלך לך (ראשית י"ד) ויכו את כל שדה העמלקי וגם את האמורי היושב צחלון תמר: (ב) היא עין גדי. כלומר שאמרו לו כדכד צאו כל כך צקרוצ לנו: (ד) גם מכל ערי יהודה. שלא תאמר כשאמר נתחלה ויקצנו יהודה לבקש אליו יושבי ירושלם לצד הם אלא מכל ערי יהודה צאו: (ו) ואחא מושל בכל ממלכות הבוים וצידך כח וגזורה. לנכסג ממלכתך עליהם לכך אנו מצקשים ממך לעזרנו מהם: וצידך כח. צעל כח וגזורה הרד"י צלעו:

באור

(להלן כ"ו). ואולי הפך הוא מן המעונים שזכר שם. (מדברי רד"ק בקלרה וכשני לשון). ועל לקע שכתה הציא דברי המדרש שהם העמלקים והם בני שער האמור למטה וקראם עמונים כי התכבדו ולבשו בגדי עמונים, שלא יכירו בני ישראל כי כל בני אדם בכללם היו תחת ממשלת יהודה עד שפגעו בימי יהורם בן יחושפט: (ב) מעבר לים, הוא ים המלח. מארם, בדרך מהלכם באו מעבר ארם ויש קוראים מארם: (ג) ויתן את פניו. הנות בלשון ויאמר על החשק והפנים לדרר בכונת הלב וכמוהו שום פנים, נתן עין, נתן לב, אך כל נתינת פנים במקרא לרעה וזו לטובה, כי הוא כב"מ בקשור ב"ת על העלם שהוא פונה אליו וכאן בחבור הלמד וכמוהו ומתחיל פני ארם (דניאל ט'): (ה) החצר החדשה, אולי תקני אותה וחדשו הכנין: (ו) ואין עמך וכו', אין

wohnten, es sei über die Lehre der Gebote, der Gesetze und Rechte, so beleuchtet sie, auf daß sie sich nicht wider den Ewigen verschulden, und dann ein Zorn über euch wäre und über euere Brüder; handelt so, daß ihr euch nicht verschuldet. 11. Es ist ja der Priester Amarjahu, das Haupt über euch, zu allen Sachen des Ewigen, und Seebodjahu, der Sohn des Bischmael, der Fürst vom Hause Jehuda's, zu allen Sachen des Königs; und Vorsteher, Leviten sind bei euch! Seid fest und handelt, und der Ewige wird mit dem Guten sein.

תורה למצוה לחקים ולמשפטים
והזהרתם אתם ולא יאשמו ליהוה
והיה קצף עליכם ועל אחיכם כה
תעשין ולא תאשמו: (ה) והנה
אמריהו כהן הרשא עליכם לכל
דברי יהוה ויבדיל בין ישרים
הנגיד לבית יהודה לכל דבר המלך
ושטרים הלויים לפניכם חזקו ועשו
יהי יהוה עם השוב:

כ (ה) ויהי אחרי כן באו בני מואב
ובני עמון ועמהם | מהעמונים

20. 1. Und es geschah hernachmals, da kamen die Söhne Moab's und die

רשי

את האהר' לא יהי' לכם קלף ואף לא יהי' צדק דבר אדם עליכם הואיל ועשיתם חוצותם המוטלת עליכם לעשות: (יא) ויהי ה' עם הטוב. עם עושה הטוב והישר:

כ (א) ועמהם מהעמונים. זה עמלק ולמה נקראו עמונים לפי שגינה כסותו ולשונו כעמונים ונתערבו זהם וזה להלחם בישראל וכן מוכיח למטה צענין וצע' החלו

באור

לשאל פירש. בין דם לדם, אם הוא רחוק שובג או מיד. בין תורה למצוה. בין שישאלו לדעת משפט ובאור המצוות השכליות, לחקים, המצוות השמעיות. ולמשפטים. דברים שנין אדם לחברו ומלך תורה מיוקד על כלם. והזהרתם, לדעת קלף מענין שמירה והזהרה (ווארנען, עראחהנען, איינשערענען). ומהוה והזהרה אחס (שמות ח' כ') כהרשום הרעבון שם, וכן הביא מנחם בן סרוק וזההרם עם מהר צוחלקה אחס לענין שמירה ושעורו פה שחירו אחס לעשות. כמו שחמורו אחס ולא יאשמו לעשות כמו שאומרים הם. אמנם לא יתכן זה, כי הפעל הזהיר להוראה זאת יבוא תמיד בקשור יחס שמונע, ופה ושם בחזרה. הוא בקשור יחס הפעל, ועוד שיחסר העקר מן הספר מה שאמרו להם בדבר החרם שאלסם. וגם רחוק הוא לומר שאם יבואו לשאלו את פיהם שלא יעשו כמו שאמרו להם, ועל צינחם ישענו לעשות כמהשכחם. ח"כ לאמה תכלית זאת? והבנן שהוא ענין זהירות וזהירות כפירות השני בבאור שם בחזרה וכן מחזורים פה אשכחית ובהשפחה חכמי עמים: (יא) והנה אמריהו, הלא יש עמים אמריהו הכהן ויחזק שהוא אמריהו המכר (בד"ה ח' ח') שהוא הראש עליכם הוא יהיה לכל דבר הנוגע לחרות ה' וכל דבר הקשה תביאו אליו. לכל דבר המלך, הנוגע בחק המלוכה. עם הטוב, האר לעושה הטוב והישר. ו"ה עם הדבר הטוב יהיה ה' שחרגווי סובל שניהם:

כ (א) מהעמונים, שם אומה אחרת ולא הם עמון הידוע כי לא נקראו בני עמון עמונים בשום מקום, כי אם בני עמון על שם טעם קריאתם בן עמי (בראשית י"ז ל"ה), וכן אמר ויהנו העמונים מנחה לעזאל

בְּדָבָר מִשְׁפָּט: (ד) וְעַתָּה יְהִי פַחַד־
 יְהוָה עֲלֵיכֶם שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ בִי־אֵין
 עִם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עֹלָה וּמִשָּׂא פָנִים
 וּמִקַּח שֹׁחַד: (ה) וְגַם בִּירוּשָׁלַם הָעַמִּיד
 יְהוֹשֻׁפָט מִן־הַלְוִיִּם וְהַכֹּהֲנִים וּמֵרָאשֵׁי
 הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּט יְהוָה
 וּלְרִיב וּיֵשְׁבוּ יְרוּשָׁלַם: (ו) וַיָּצֵן
 עֲלֵיהֶם לֵאמֹר כֹּה תַעֲשׂוּן בִּירְאֹת
 יְהוָה בְּאַמּוּנָה וּבְלִבָּב שָׁלֵם: (ז) וְכָל־
 רִיב אֲשֶׁר־יָבוֹא עֲלֵיכֶם מֵאֲחֵיכֶם
 הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵיהֶם בֵּין־דָּם לְדָם בֵּין־

7. So sei nun die Furcht des Ewigen auf euch, beobachtet und übet aus (das Gesetz Gottes), denn bei dem Ewigen, unserem Gotte, ist kein Unrecht und kein Ansehen der Person und keine Bestechungs-Annahme. 8. Und auch in Jerusalem bestellte Jehosaphat von den Leviten und Priestern und von den Stammhäuptern von Ssrael zum Gerichte des Ewigen und zum Rechtsstreite, als sie nach Jerusa-

lem zurückgekommen. 9. Und er gebot ihnen, und sprach: Handelt so in der Furcht Gottes, mit Treue und aufrichtigem Herzen. 10. Und wenn irgend ein Rechtsstreit vor euch kommt von euren Brüdern, die in ihren Städten

רִיבֵי

והוא עמכם משפט לפיכך אינו רולה שתעשו עול צמספט: (ח) וגם צירוסלים העמיד. אע"פ שהוא היה צעמנו צירוסלים: למספט ה' ולרצו. משפט נופל לומר על דיני ממונות דוגמא (מדבר כ"ו) והיתה לצני ישראל לקחת משפט צירוסלים צפנחס ולרצו נופל על דיני נפשות וחצלות דוגמא (שמות כ"א) וכי ירצון אנשים וכו': (ט) כה תעשון. משום זדיות וזהירות ולחזק הוסיף נו"ן עמו (רות ג') עד אשר תדעין אין יפול דבר וכמו (ראשית ל"ג) כה תאמרון לאדוני לעשו. וכה תדקין וגו' אשר יקלדון (רות ז'): (י) בין דם לדם. בין דם דליחת שוגג למזיד: והזהרתם אותם את אחיכם. והיה קלף עליכם ועל אחיכם לפיכך כה תעשון והזהרתם את אחיכם: ולא תאשמו. אתם מכל מקום שאל תקבל

באור

את המשפט ולשאת פנים צמספט ולקחת שומר וענש יענש עליהם: (ח) בירושלים וגו', שם היה בית דין הגדול לשפוט כל ריב שיבא מכל הארץ או להחזיק ולהוכיח כנאמר בתורה משה. למשפט ה', לשפוט משפט ה' בדבר המלות או מקום המשפט נקרא משפט ה' וכן מתורגם אשכנזים. ולרבי, שנין אדם לחברו. וישבו ירושלים, אותם שמונו השופטים בכל עיר צמלו (רד"ק), ובכר אחרים למעלה שפעל שוב נופל גם על הדינה והליכה בלי שיבה וראוי לתורגם (ויח קחשען נחך ירושלים), אך בתרגומי נטיח אחר דעת רוב נעתיקי חכמי העמים, ושמורי ירושפט ואשר עשו שבו אל ירושלים אחר שהעמיד שופטים ומה שנאמר כבר למעלה ששם ירושפט לירוסלים, הוא לזעזע בדרך כלל ואח"כ פרט, בתחלה יקבר בכללות ששם לירוסלים, ואח"כ פרט שזאת הייתה אחר שהעמיד השופטים, ולפי שהפסיק בנחים עם ספורי פרטי הדברים של יהוא החזרה, חזר עוד אל הענין הראשון כן נראה לי שצור הפסוק לאמת. ואין לנו הכרח מפני זה לשנות הנקודה המקובלת לנו מהמסורת ולהליב סתחיה וישבו כאשר עשו אתה המעתיקים ותרגמו (ויח בויבען אין ירושלים): (ט) ביראת ה', כל מעשיכם יהיו ביראת שמים באמת ובתמים: (י) מאחיכם וכו', הם שופטי הערים חלוקין בדבר מה הנעלם מהם ויבואו

und er ging wieder=um heraus unter das Volk, von Ber Scheba bis zum Gebirge Efraim, und führte sie zurück zu dem Ewigen, dem Gotte ihrer Väter. 5. Und sie bestellten Richter im Lande in allen befestigten Städten Jehuda's, Stadt für Stadt. 6. Und er sprach zu den Richtern: Sehet zu, was ihr thut! Denn nicht für Menschen richtet ihr, sondern für den Ewigen, und er ist bei euch in der Rechtsache (d. h. er durchschauert euer Herz und weiß den Grund und die Absicht eures Urtheils).

לְבַבְךָ לְדָרֵשׁ הָאֱלֹהִים: (ד) וַיֵּשֶׁב יְהוֹשָׁפָט בִּירוּשָׁלַם וַיָּשָׁב וַיֵּצֵא בָעָם מִבְּאֵר שֶׁבַע עַד-הָר אֶפְרַיִם וַיְשִׁיבֵם אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: (ה) וַיַּעֲמֵד שֹׁפְטִים בְּאֶרֶץ בְּכָל-עִיר יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת לְעִיר וָעִיר: (ו) וַיֹּאמֶר אֶל-הַשֹּׁפְטִים רְאוּ מַה-אַתֶּם עֹשִׂים כִּי לֹא לָאָדָם תִּשְׁפֹּטוּ כִּי לַיהוָה וְעִמָּכֶם

ת"א ויאמר סנהדרין ח' י': ועמכם וגו' ס:

רשי"י

ז' י"ז) כי לאלהי אֲזוּי וגו': (ה) ויעמד שופטים. כשאמר לו החוזר דברים טובים כמלאו עמך כי צערת האשדות זא לו אֲלֵל ספר התורה אֵם צערס כמשפט ומתחילה דאֵם כתיב אֲדָר תִּצְדָּקוֹן עַד וְאִשְׁרֵיה' תִּסְרָפוֹן זֶאֶם וּפְסִילֵי אֱלֹהִים תִּגְדָּעוֹן וּנְזַכְר שְׂכָתוֹ זְכִי תִשָּׂא (שמו"ד ל"ד) ואת מלכותם תִּסְרָפוֹן וְגו' תמה צעלמו על שהטיב צעיני ה' שצער האֲשִׁירִים אֲשִׁירֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהִי לֹא הִזְכִּיר אֵלָּא עַל אֲשִׁירֵיהֶם וְשׁוֹז חֲזַר צִשׁוּפְטִים וְשׁוּטִרִים וּמֵלֵא כְתוֹז (דברים ט"ז) לֹא תִטַּע לָךְ אֲשִׁירָה וְאִז שִׁמַּח שִׁצְעָרִם וְגַם דָּאֵם שֶׁם כְּתוֹז שׁוּפְטִים וְשׁוּטִרִים תִּתֵּן לָךְ (ס) מִיד וַיַּעֲמֵד שׁוּפְטִים מוֹחֲזִיקִים כָּכָל עֲרֵי יְהוּדָה: לְעִיר וָעִיר. כָּכָל עֲרֵי הַבְּצֻרוֹת הַעֲמִיד מוֹחֲזִיקִים לְהַכְרִיחַם וּלְכַפֹּת לְדִין מִתְחִילָה וְשׁוֹז הַעֲמִיד שׁוּפְטִים שְׁאִינֵן מוֹחֲזִיקִים כָּל כֵּךְ לְעִיּוֹת שְׁאִינֵן צְלוֹרוֹת לְפִי שֶׁהֵן יִרְאִים לְהִיּוֹת סִרְזִינִים יוֹתֵד מֵאוֹתָן הַיּוֹשְׁצִים צְעָרִים צְלוֹרוֹת שְׁצוּטָחִים צְעָרֵי מִצְרָם: (ו) כִּי לֹא לָאָדָם תִּשְׁפֹּטוּ. פִּתְרוֹן אֵל תִּשְׁצוֹ צִלְצַכֶּם לומֵד מֵה לְנוֹ אֵם אֵנוֹ מֵטִים אֵת הַדִּין לְזִכּוֹת אֵת אֲהֻצִּינוֹ לְהַטוֹת דִּין דְּלִים וְלִישָׁא פְנֵי עֲשִׁירִים הֵלֵא חֵין הַמִּשְׁפָּט לֵה' לִכֵּךְ כֹּאמֵר לֵה שְׁלוֹ הוּא אֵם חִיּוּצָת אֵת הַזִּכָּאִי כֹאֵלוֹ נִטְלָת וּלְקַחַת מִשָּׁל צוֹרָאֵךְ וְדִין שְׁמִים עֲקֵלָת לְתַת מִשְׁפָּט מַעֲוָקָל לְפִיכֵךְ תִּדְרֹא מֵה שִׁתְעִשׂוּ וְהִיֵּה לְצַכֶּם כָּכָל דִּין וְדִין כֹּאֵלוֹ הַקִּצָּה עוֹמֵד לְפִנֵּיכֶם צִדִּין וְזֵהוּ עִמָּכֶם דְּצָר מִשְׁפָּט וְצִנְהִדְרִין מְפֹרֵשׁ מֵה אֵתָה עוֹשִׂים כִּי לֹא לָאָדָם תִּשְׁפֹּטוּ כִּי לֵה' וְשִׁמָּא יֹאמֵר הַדִּין מֵה לִי וְלֹעֲדֵר הִזֵּה ת"ל וְעִמָּכֶם דְּצָר מִשְׁפָּט כֹּאמֵר מוֹטֵל עֲלֵיכֶם לַעֲשׂוֹת וְאִין לֹא לְדִין לַעֲשׂוֹת אֵלָּא מֵה שְׁעִינִיו דּוֹאוֹת: (ז) אִין עַם ה' אֱלֹהֵינוֹ עוֹלָה וּמִשָּׁא פִנִּים וּמִקַּח שוֹחֵד.

באור

דִּים אֲחֵאֵם וַיֵּשֶׁב וַיֵּלֵא, הֵלֵךְ פִּעֵם צִפְעֵם כְּמִקְדָּם בֵּין הָעָם: (ו) רְאוּ מַה אֵתָה עוֹשִׂים, הַסְתַּכְלוּ מֵאֵד צִנְעֵשָׁה הַמִּשְׁפָּט. כִּי לֹא לָאָדָם, חֵין הַמִּשְׁפָּט מֵלוֹת הָאָדָם שְׁחֹכְלוֹ לְנִקּוֹת אֲחֵכֶם וְלוֹמֵר צִפָּה שְׁקִירָם, כֵּן הִיֵּה הַדַּעַת נֹטֵה לֹא צִנְעֵל יֵלֵא מִשְׁפָּט מַעֲוָקָל. כִּי לֵה', וְיֹדַע הוּא אֵם נַעֲשֶׂה צִנְעֵל אִז צִנְיִיִּת הַדַּעַת. וְעִמָּכֶם דְּבִדְרֵי הַמִּשְׁפָּט, עוֹמֵד לְפִנֵּיכֶם בְּדִין כֵּךְ פִּירִישׁוֹ הַמִּשְׁפָּטִים (אֲזוֹדֵר גִּתְסֵט חִיטָּ בִּיחַ חִיִּךְ חִינֵךְ גְּעִרִיִּטֵט), אֵךְ מִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן חִיטָּ כֵן, וְהַכּוֹן כְּמוֹ שִׁתְרָגוּמִתִּי, שְׁהוּא עוֹמֵם וְדִבְרֵי הַמִּשְׁפָּט, וְיֹדַע תַּעֲלוּמֹת לֵב וּכְפַת מִפְּקוֹד שְׁלָל מַפְסִים. אֵם צִלְרָק שִׁפְטֵסִם בְּלִי נִטְיָה אִז אֵם מַפְסִיָּה שְׁהִיָּה בְּלִצְכֶּם: (ז) שְׁמִרֵי וְעִשׂוּ, כְּחוֹרֵה וּמִלְחָה דְּבִדְרֵי הַדִּין בֵּין אֵם לְרַעְהוֹ. כִּי חֵין וְכו', כִּי מִשְׁפָּט הַחֲזוֹרָה אֲחִיתָּה וְאִין צוֹ עֵקֶשׁ וּפְתַלְחוֹל כִּי חֵין חִפְלָה צִנְעֵשָׁה הַעוֹלָה לַעֲוֹל

השריץ ויאמר לרכב הפך ידך
והוצאתני מן-המחנה כי החלייתי:
(לר) ותעל המלחמה ביום ההוא
ומלך ישראל היה מעמיד במרכבה
נבח ארם עד-הערב וימת לעת בוא
השמש:

יט (ב) וישב יהושפט מלך-יהודה
אל-ביתו בשלום לירושלם:
(ג) ויצא אל-פניו יהוא בן-חנני החזה
ויאמר אל-המלך יהושפט הלא
לעזר ולשנאי יהיה תאהב ובזאת
עליך קצף מלפני יהוה: (א) אבל
דברים טובים נמצאו עמך כי-
בערת האשרות מן-הארץ והכינות

*יתר י'

ist der Zorn über dir von dem Ewigen. 3. Doch werden an dir gute Eigen-
schaften gefunden; denn du hast die Haine aus dem Lande geräumt, und
dein Herz gerichtet, Gott zu suchen. 4. Und Jehoschafat blieb in Jerusalem,

רשי

ואת הגדול כי אם מלך ישראל לדורו ואף לו לא נתכוון שהרי כתיב לתומו אלא צעל
כדחו יש לומר ישראל הי' המורה ונתכוון לירות צמחנה ארם ולפי תומו הכה את מלך
ישראל: ויאמר לרכב. למנהיג את המרכבה: והולאתני מן הממכה. כלומר מן
המערכה הזו הראשונה והסיני צמערות האחרונות: (לר) מעמיד צמרכסה. החזיק
ועמד צמרכסה שלא יזינו ישראל מכתו ויצרחו ותחיל' נפיל' ניסה: ותעל המלחמה.
כסתלק' ולא הוצק א' מישראל כי אם מלך ישראל לדורו כדצ' הכניא שאמ' (לעיל ז'
י"ת) לא אדונים לאלה ישונו איש לציתו צלום צלום לא כאמר כי נהרג אחאב:

יט (ג) כי בערת האשרות. כלעיל ועוד הסיך את הצמות וגו'. לדורש האלהים (כלעיל)

באור

יט (ב) הירשע וכו'. הסכן שהלכת לעזר לרשע והוא אחאב. ובזאת, ואם שבענור זאת יש עליך קץ
וכו' (ג) אבל וכו', לפי שמהלכו כך מרות טובות לא יעזבך: (ד) וישב וכו', מנע מעשה לבוא

de um, und führe
mich aus dem Lager,
denn ich bin erkrankt.
34. Der Kampf
nahm an demselben
Tage zu, und der
König von Israel
stand aufrecht auf
dem Wagen, Aram
(den Syrer) ge-
genüber, bis zum
Abend, und starb
zur Zeit des Son-
nenunterganges.

19. 1. Und Je-
hoschafat, der König
von Jehuda, kehrte
glücklich nach Jeru-
salem. 2. Da ging
ihm der Seher Je-
hua, der Sohn Cha-
nani's, entgegen und
sprach zum Könige
Jehoschafat: Soll
man dem Gottlosen
helfen, und die Fein-
de des Ewigen liebst
du? Um deß willen

der König von Aram (Syrien) gebot den Obersten seiner Wagen, und sprach: Kämpfet mit Niemanden, weder Klein noch Groß, sondern mit dem König von Israel allein. 31. Als nun die Obersten der Wagen Jehoschafat sahen, und sie gedachten, gewiß ist dieses der König von Israel, so wandten sie sich gegen ihn, (mit ihm) zu kämpfen, da schrie Jehoschafat, und Gott half ihm und bewegte sie von ihm (abzulassen). 32.

Da aber die Obersten der Wagen sahen, daß es nicht der König von Israel war, kehrten sie sich von ihm ab. 33. Und ein Mann spannte seinen Bogen absichtslos (er zielte nicht auf Achab) und schoß den König von Israel zwischen die Fugen und den Panzer, und (der König) sprach zu seinem Wagenführer, wenn

בַּמִּלְחָמָה: (ב) וּמֶלֶךְ אֲרָם צִוָּה אֶת־
שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר־לוֹ לֵאמֹר לֹא
תִלָּחֲמוּ אֶת־הַקָּטָן וְאֶת־הַגָּדוֹל כִּי
אִם־אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ: (בב) וַיְהִי
כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת־יְהוֹשָׁפָט
וַהֲמָה אָמְרוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הוּא
וַיִּסָּבּוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט
וַיִּהְיֶה עֲזָרוֹ וַיִּסִּיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ:
(בב) וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב כִּי לֹא־
הָיָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּשׁוּבוּ מֵאַחֲרָיו:
(בב) וְאִישׁ מִשָּׁד בִּקְנִישׁת לְתַמּוֹ וַיִּךְ
אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין

רַעֲשִׁי

(לא) וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט. אחר צני דבלי וחילותיו שיצאו לעזר לו כמו ארת אריה שצדגלו או דבל צני יהודה וכן מנהג כשנלחמים שני גדודים מכה כל גדוד וגדוד שם אחד לסימן לדבלי לזרז הגדוד שעמו שם יתפרדו איש מעל אחיו או יתעצרו הגדודים זה צזה ילעקו כל גדוד וגדוד שם סימן שלו ויכירו צקול הסימן ויתקצו כל' יחד ויהיו צאגוד' אחת כצדאסונה. ולא שלעק לאלהיו וכן מוכיח (צמלכיס א' כ"צ) ויזעק יהושפט ולא נאמר לשם ו' עזרו ויסיתם אלהים ממנו אך כתיב שם: (לב) ויהי כראות שרי הרכב כי לא היה מלך ישראל. שסבירו והצינו מיד כשילעק אחר הסימן של דבלי כדמפורש כמו סבירורו וישוצו מעליו כלווי מלך ארם ומס' הוא סבירורו: (לג) ואיש משך צקסת. איש ישראל מתכוון לירות צמחה ארם וצלא כוונתו: ויך. הך את מלך ישראל: צין הדצקים וצין הסדין. צין אותה רצועה שמדצקין הכצוע שעל ראשו לשדיון ואין לומר מדרי היה כי למי נתכוין והלא מלך ארם נזה לא תלחמו את הקטן

באר

והאיר עיני ה' צזה צדא הלום. ועצ' הנחמי התרגום כמו צמלכיס: (לא) ויסיתם. עין הסתה והסלכה מדעת לדעת אחר, ופירושו כענין ויסיתם כלומר העיר רוחם והקית לכס לקור ממנו כמו שאמר וס' נערו (רד"ק) בספר השרשים בשם קטן. ובאופן זה מתרגום אשכנזים, וחכמי עמים מעתיקים (אזכר ג'טט ווארטע יא. חב פֿון איהמן). והנה זה לא כחצו צמלכיס, והוא הוספת הכוונה הזה להודיע כי רק בעזרת ה' נלל ולא צמקרה:

לְהַחֲבֹא: (כ) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
 קַחוּ אֶת־מִיכָיְהוּ וְהַשִּׁיבֵהוּ אֶל־אֲמוֹן
 שַׂר־הָעִיר וְאֶל־יֹאָשׁ בֶּן־הַמֶּלֶךְ:
 (כא) וַאֲמָרְתֶּם כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׁמּוּ
 זֶה בֵּית הַכֶּלָּא וְהֵאֱכִילֵהוּ לֶחֶם לַחֵץ
 וּמִים לַחֵץ עַד שׁוּבִי בְּשָׁלוֹם: (כב) וַיֹּאמֶר
 מִיכָיְהוּ אִם־שׁוֹב תֵּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא־
 יִדְבָּר יְהוָה בִּי וַיֹּאמֶר שְׂמַעְיָעָמִים כָּלָם:
 (כג) וַיַּעַל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשֶׁפֶט
 מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־רָמֹת גִּלְעָד:
 (כד) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשֶׁפֶט
 הִתְחַפֵּשׂ וְנָוֹא בַּמִּלְחָמָה וְאַתָּה לְבָשׁ
 בְּגָדֶיךָ וַיִּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ

nerste Gemach ge-
 heft, um dich zu ver-
 bergen. 25. Und der
 König von Israel
 sprach: Nehmet Mi-
 chajhu und bringet
 ihn zum Amon, dem
 Obersten der Stadt,
 und zu Joasch, dem
 Königs-Sohne. 26.
 Saget, so spricht der
 König: Leget diesen
 in's Gefängniß, und
 lasset ihn Brot und
 Wasser zur höchsten
 Nothdurft genießen,
 bis ich glücklich zu-
 rückkehre. 27. Da
 sprach Michajhu:
 Wenn du glücklich
 zurückkehrst, so hat
 der Ewige nicht
 durch mich gespro-
 chen, und er sprach:
 Höret es, alles Volk!

28. Also zog der König von Israel und Jehoschafat, König von Jehuda, nach Ramoth in Gilead. 29. Und der König von Israel sprach zu Jehoschafat: Ich will mich verstellen, und so in den Krieg gehen, aber du ziehe deine Kleider an, und es verstellte sich der König von Israel und sie kamen in den Krieg. 30. Und

רשי

כ') לחם לך ומים לחץ: (כב) התחפש ונא. פתרון לדרך אני להתנכר ולהתחפש צבדים אחרים שלא יכירוני שאני מלך ישראל כי חשש לדברי מיכיהו שאמר לו אם שז תשוב בשלום וגו' ואמר ליהושפט אני רוצה להשתנות עמי ולצוא במלחמה שיש לי לחוש שמא שמעו ארמים מה שאמר מיכיהו אם שז תשוב בשלום ולא יסב להלחם כי אם עלי: ואתה לצט צבדיך. טכסיס מלכות ושריונות וכלי מלחמה של מלכות כי אין לחוש צבדי הנצח כי אם מלך ישראל לצד כי כן הגידו מדגלים שלו דברי מיכיהו:

באור

(כ) והשיבהו, פעל שוב באמר פעמים על הביאה לצד כלי שיבה כמו יסעו רשעים לשאלה (הפלים ט') ודומיו (ומדברי המפרש): (כב) התחפש, עיין הבאור סס. ואוסף פה כי נראין דברי המפרש שכתב ו"ל פתרון לדרך אני להתנכר ולהתחפש צבדים אחרים שלא יכירוני שאני מלך ישראל וכו'. ולדעתי התחפש מקור. ויחכן לפרש בדרך זה: שאמר מלך ישראל: והנה מן הראוי חמיר וממנהג המלחמה להתחפש צבדי מלחמה כדור למלחמה וכן אעשה אני אבל אהה לצט צבדי וכו' ויסורם (ואין וקלן זיך פערסטעלונען ד"ה עם חיות ד"ה קורדונג ריסטונג קליידער חנלזיעהען, ווען וואו אין קריגע ליהעט, אבער דוח ליהע דיינע קליידער חן חן. II. 2. 11). והפירות הזה ככין ויחר מכלל לפי משמעות מלת התחפש באופן המקור ועיין התחפש לבשם צבדי מלחמה כמו שורה הפסוק כי להלחם בו התחפש (ד"ה ב' ב' ל"ה כ"ב) עיין סס בבאור.

nung). 20. Da trat ein Geist hervor, und stellte sich vor den Ewigen, und sprach: Ich will ihn bereden. Der Ewige sprach zu ihm: Wo durch? 21. Und er (der Geist) sprach: Ich will ausgehen, und ein Lügengeist sein im Munde aller seiner Propheten; und er (der Ewige) sprach: Du sollst ihn bereden, auch wirst du es vermögen; gehe aus und thue also! 22. Und nun siehe, der Ewige hat einen falschen Geist in den Mund deiner Propheten gelegt, und der Ewige

אמר ככה וזה אמר ככה: (כ) ויצא הרוח ויעמד לפני יהוה ויאמר אני אפתנו ויאמר יהוה אליו במה: (כא) ויאמר אצא והייתי לרוח שקר בפי כל-נביאיו ויאמר תפתה וגם-תוכל צא ועשה-כן: (כב) ועתה הנה נתן יהוה רוח שקר בפי נביאיך אלה ויהוה דבר עליך רעה: (כג) וינש צדקיהו בן-כנענה ויך את מיכיהו על-ההלחי ויאמר אי זה חדרך עבר רוח-יהוה מאתי לדבר אתך: (כד) ויאמר מיכיהו הנה ראית ביום תהוה אשר תבוא חדר בחדר

hat Böses über dich beschlossen. 23. Da trat Zidkijahu, der Sohn Kenaanah's, hinzu, und schlug Michajhu auf den Backen, und sprach: Durch welchen Weg ist der Geist des Ewigen von mir gegangen, um aus dir zu reden? 24. Und Michajhu sprach: Du wirst es sehen an demselben Tage, wenn du in das in-

רש"י

השחתה העומדים לפניו: (כ) ויצא הרוח. פתרון ויאל המלאך שהרי אומר לעיל וכל לזא השמים ובו' ועתה יאל אחד מן המלאכים ויאמר אני אפתנו כדאמר (תהלים ק"ד) עושה מלאכיו רוחות ולפיכך קדם ואמר לעיל וכל לזא השמים עומדים שלא תתמה כשתאמר ויאל הרוח מי הוא ומהיכן יאל וכשאמר וכל לזא השמים עומדים דין כרי להודיע מהיכן יאל משאר הרוחות העומדים עליו ורצונו פירש זה רוחו של נבות: (כא) בפי כל נביאיו. ששים דבר צפיהם לאמר עלה והלל: ויעל ויפול. מלל שהיו נביאי אמת שלא היו מתנצלים כי אם מה ששים השם צפיהם: תפתה וגם תוכל. לפי שיש מפתה הצא לפתו' חזירו פעמים שהמפות' מנצין שזה רואה לפתותו והוא נזהר ואינו שומע להתפתות הצל צאחצז תפתה וגם תוכל: (כד) הנה רואה. שיהרג אחצז: סימו זה צית הכלא. ואע"פ שלא ראינו שנתנו קודם לכן צצית הכלא אלא מתוך שאמר והשיצוהו תוכל לומר שנתנו קודם לכן צצית הכלא ואם תרצה לומר שלא נתנוהו קודם לכן מעולם לא תקשי לך והשיצוהו כי כן דרך המקראות כמו (תהלים ט') ישצו רשעים לשאלוה וכן הרצה: לחם לחן ומים לחן. רוממא (צישעיה

באר

ובמלכים שם איזה עבר (עיין שם רש"י) ומה שחזר שם הוסף הכותב הספר הזה מחקון המליכה להכנה יחירה:

והצליחו וינתנו בידכם: (טו) ויאמר
אליו המלך עד-כמה פעמים אני
משביעך אשר לא-תדבר אלי רק
אמת בשם יהוה: (טז) ויאמר ראיתי
את-כל-ישראל נפוצים על-ההרים
כצאן אשר אין-להן רעה ויאמר
יהוה לא-אדנים לאלה ישובו איש-
לביתו בשלום: (יז) ויאמר מלך-
ישראל אל-יהושפט הלא אמרתי
אליך לא-יתגבא עלי טוב כי אם-
לרע: (יח) ויאמר לבן שמעו דבר-
יהוה ראיתי את-יהוה יושב על-
כסאו וכל-צבא השמים עמדים
על-ימינו ושמאלו: (יט) ויאמר יהוה
מי יפתה את-אחאב מלך-ישראל
ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה

sie werden in eure Hand gegeben werden. 15. Da sprach der König zu ihm: Wie vielmal noch soll ich dich beschwören, daß du nichts zu mir redest, denn die Wahrheit im Namen des Ewigen. 16. Und er sprach: Ich sah ganz Israel zerstreuet auf den Bergen, wie Schafe, die keinen Hirten haben; und der Ewige sprach: Diese haben keinen Herrn, es kehre Jeglicher in sein Haus in Frieden. 17. Da sprach der König von Israel zu Jehoschafat: Hab ich dir's doch gesagt, er wird mir nichts Gutes weisen, sondern Böses. 18. Und er sprach: Darum höret das Wort des Ewigen! Ich sah

den Ewigen sitzend auf seinem Throne, und das ganze Heer des Himmels um ihn stehend zu seiner Rechten und zu seiner Linken. 19. Und der Ewige sprach: Wer will Achab bereden, daß er hinziehe und falle bei Ramoth in Gilead? Und dieser sprach so und jener sprach so (jeder von ihnen hatte eine andere Mei-

רשי

והצליחו וינתנו בידכם. כלומר הלווי שחלצו וינתנו בידכם: (טו) נפוצים על ההרים. כי כשנורחים מן המלחמה נורחים על ההרים לצית מנוס כמו (ראשית י"ד) והנשארים הרה נסו ועוד שהמלחמה היתה צדמות בלעד מקום הרים ונצעות: ויאמר ה' לא אדונים לאלה. לפיכך נפוצים כללן על ההרים שאין להם דועה שמלכ' יהרב: ישוצו איש לציתו שטלום. שחאב לצדו יהרב אזל שר ישראל ישוצו איש לציתו שטלום כאשר זרה אדם לעמו: (יח) וכל זלל השמים עומדים על ימינו ושמאלו. אלו מלכי

באור

עלה והלחל ליהושפט לבד דרך הסול אמר (ליעהעט נור הין)! חס הבין יהושפט: (טז) לא אדונים, עיין הכאור שם: (יח) לבן. הואיל ומשדתי אפרם כך מולל ומשכיל לדעת שהאמת חסי: (כג) אי זה הדרך.

niglichen) Gewän-
dern, und saßen in
einer Tonne am Ein-
gange des Thores
von Schomron
(Samarien) und alle
Propheten weis-
ten vor ihnen. 10.
Und Zidkijahu, der
Sohn Kenaanah's,
hatte sich eiserne
Hörner gemacht, und
sprach: so spricht der
Ewige: Mit diesen
wirfst du Aram (die
Syrer) stoßen, bis
sie vernichtet sein
werden. 11. Auch
alle Propheten weis-
sagten also, und
sprachen: Ziehe hin-
gen Ramot in Gilad
du wirst glücklich
sein, der Ewige
wird's in die Hand
des Königs geben.
12. Der Bote, der
hingegangen war,
Michajhu zu rufen,
redete zu ihm und
sprach: Siehe! die
Reden der Prophe-
ten sind einstimmig
gut für den König,
so laß nun deine Rede auch sein wie eine ihrer Reden und verheiße Gutes.
13. Da sprach Michajhu: So wahr der Ewige lebt! was mein Gott sa-
gen wird, das will ich reden. 14. Als er zum Könige kam, sagte der König zu
ihm: Michajhu, sollen wir wider Ramot in Gilad ziehen im Kriege, oder soll
ich's unterlassen? Und er sprach: Ziehet hin, ihr werdet glücklich sein, und

יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי אֵישׁ עַל-כַּסְאוֹ
מִלְבָּשִׁים בְּגָדִים וְיֹשְׁבִים בְּגֹדָן פֶּתַח
שַׁעַר שְׁמֶרֶן וְכָל-הַנְּבִיאִים מִתְנַבְּאִים
לִפְנֵיהֶם: ^(א) וַיַּעַשׂ לוֹ צִדְקִיָּהוּ בֶן-
בְּנַעְנָה קֶרֶנִי בְרִזָּל וַיֹּאמֶר כֹּה-אָמַר
יְהוָה בָּאֱלֹהֵהָ תִנְנָה אֶת-אֲרָם עַד-
כְּלוֹתָם: ^(ב) וְכָל-הַנְּבִיאִים נְבִיאִים
בֶּן לֹאמַר עָלֶיהָ רֶמֶת גִּלְעָד וְהַצֹּלַח
וְנָתַן יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ: ^(ג) וְהַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר-הָלַךְ לִקְרֹא לְמַכְיָרוֹ דָּבָר
אֵלָיו לֵאמֹר הִנֵּה דְבָרֵי הַנְּבִיאִים
פָּה-אֶחָד טוֹב אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיְהִי-נָא
דְּבָרָה כְּאֶחָד מֵהֶם וּדְבָרָהּ טוֹב:
^(ד) וַיֹּאמֶר מִיכָיָהוּ חֵי-יְהוָה כִּי אֶת-
אֲשֶׁר-יֹאמַר אֱלֹהֵי אֲרָם אֲדַבֵּר:
^(ה) וַיָּבֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֵלָיו מִיכָה הִנֵּלֶךְ אֶל-רֶמֶת גִּלְעָד
לְמַלְחָמָה אִם-אֶחָדֹל וַיֹּאמֶר עָלָיו

רש"י

איש לביתו לשלום ושמעו את זה שאמר אם שונ תשוב צטלום הכל שמעו המרגלים
והגידו למלך אדם ואז לום מלך אדם לעשות כדבר מיכיהו להרוג המלך לדור: (יד) על

באור

בראין. האלהים, ושם ארני, וש"י קודש י"י ועיין הבאור שם: (יד) עלו והלחימו, בשון רבים לשניהם ושם

בֶּן־הַמֶּלֶךְ: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הֲאִין
 פֶּה נָבִיא לַיהוָה עוֹד וְנִדְרָשָׁה
 מֵאֲתוֹ: (ז) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־
 יְהוֹשָׁפָט עוֹד אִישׁ־אַחֵר לְדְרוֹשׁ אֶת־
 יְהוָה מֵאֲתוֹ וְאֲנִי שְׂנֵאתִי הוֹבִי אֲיַנְנוּ
 מִתְנַבְּאֵי עָלַי לְטוֹבָה כִּי כָל־יָמָיו
 לָרַעָה הוּא מִיָּכִיהוּ בֶן־יִמְלָא וַיֹּאמֶר
 יְהוֹשָׁפָט אֶל־יֹאמֶר הַמֶּלֶךְ בֶּן־
 (ח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־סָרִיסִים
 אֶחָד וַיֹּאמֶר מַהֵר מִיָּכִיהוּ בֶן־יִמְלָא:
 (ט) וּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־

*מִיָּכִיהוּ קָרָא

nigs geben. 6. Und Jehoschafat sprach: Ist hier kein Prophet des Ewigen mehr, daß wir ihn befragen könnten? 7. Der König von Israel sprach zu Jehoschafat: Es ist noch ein Mann da, durch den wir den Ewigen befragen könnten; aber ich hasse ihn, denn er weisagt mir nicht zum Guten, sondern allezeit zum Bösen, es ist Michajhu, der Sohn Simla's, und Jehoschafat sprach: Es spreche der König nicht also! 8.

Der König von Israel rief einen Hofbedienten, und sprach: Bringe eilend den Michajhu, den Sohn Simla's! 9. Und der König von Israel und Jehoschafat, der König von Jehuda, saßen ein Jeglicher auf seinem Throne angekleidet mit (fö-

ישי

לו וכן מוכיח (בסמוך י"ח) וילא הרוח ויאמר אני אפתנו וגו' עד והייתי לרוח שקר צפי כל נביאיו שאומר להם לאמר לאחזק עליה ויתן האלהים ציד המלך מכלל שהיו נביאי ה' שלא היו מתנבאים אלא דבר ה' שחס היו נביאים שקר אין הפתוי נופל עליהם שלא היו מתנבאים אלא מה שהיו נודי' מלצן ועוד שאמר יהושפט שז האין פה נבי' לה' עוד ודאי יודע אנו שהם נביאי ה' אלא מקוצלני מציא אצי אצא שאין שני נביאים מתנבאים צסבנון ח' ולשון ח' והללו כולם מתנבאים עליה והללח: (ז) כי כל ימיו לרעה. כי זהו שאמר (מלכים א' כ"ג) יען אשר שלחת איש חדמי וגו': (ח) מהר מיכה. כתיב חסד יו"ד משום ציון כינה לו שם אחר מיכה: (ט) מלבשים צדדים. צדדי מלכות: ויושבים צבורן פתח שער שומרון. צא להודיענו כי כשנתנבאו הנביאים לפניהם היו יושבים חוץ לעיר ושם צאו מרבליהם של מלך ארם ושמעו שהודיע למלך ישראל שהוא לצדו יפול צמלחמה והוא שר' מלך ארם לחיילותיו (לקמן י"ח) לא תלחמו את הקטן ואת הגדול כי אם את מלך ישראל לצדו לקיים דברי מיכיהו לפיכך כתיב צבורן שהיה מקום מרבליהם לדגל אצל ארם הוועד שתוך העיר לא היו המרבליהם של מלך ארם יכולין לצ' שמה ירגישו צהם שהם מרבליהם אצל כשהם חוץ לעיר אפילו ירגישו צהם ויצינו כי מרבליהם הם יכולין הם לומר למקום אחר אנו הולכים מה שקדצנו פה אל הגורן צסציל הדגש גדול וקצון חיילות הנם פתח העיר תמהנו ופנינו מן הדרך לראות מה זה והמרבליהם הם הודיעו למלך ארם והוא יזה שלא להרוג שום אדם כי אם מלך ישראל לצדו שאל לא כן מה עליה צלצו שורה שלא להרוג מישראל רק המלך לצדו אלא מרבליהם היו לו ושמעו את מיכיהו אומר ראיתי את כל ישראל כפונים וגומר: ויאמר ה' לא אדוניסם לאלה. סימן שיהרג המלך אצל ישראל ישוצו

Achab nach Schomron (Samaritanen), und Achab schlachtete für ihn Schafe und Rinder in Menge, und für das Volk, das mit ihm war, und reizte ihn, zu ziehen wider Ramoth in Gilead. 3. Und Achab, der König von Israel, sprach zu Jehoschafat, dem Könige von Jehuda: Willst du mit mir ziehen wider Ramoth in Gilead? Und Jener sprach zu ihm: Ich wie du, dein Volk wie mein Volk, (wir ziehen) mit dir in den Krieg. 4. Ferner sprach Jehoschafat zum Könige von Israel:

לִקְחַן שְׁנַיִם אֶל־אֲחָאב לְשִׁמְרוֹן וַיִּזְבַּח־לוֹ אֲחָאב צֹאן וּבָקָר לָרֹב וְלָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְסִיתָהוּ לַעֲלוֹת אֶל־רָמֹת גִּלְעָד: (א) וַיֹּאמֶר אֲחָאב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה הֲתֵלֵךְ עִמִּי רָמֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר לוֹ כְּמוֹנִי בְמוֹךְ וּבְעֵמָךְ עִמִּי וְעֵמָךְ בְּמִלְחָמָה: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט אֶל־מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל דָּרֶשׁ־נָא כִּי־אֵם אֶת־דְּבַר יְהוָה: (ג) וַיִּקְבֹּץ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַנְּבִיאִים אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הַגִּדֵל אֶל־רָמֹת גִּלְעָד לְמִלְחָמָה אִם־אֶחָדֵל וַיֹּאמְרוּ עָלָה וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים

Befrage doch für jetzt (darüber) das Wort des Ewigen. 5. Da versammelte der König von Israel die Propheten, vier hundert Mann, und sprach zu ihnen: Soll ich wider Ramoth in Gilead zum Kriege ziehen, oder soll ich es unterlassen? Und sie sprachen: Ziehe hin, denn Gott wird's in die Hand des Kö-

רש"י

יח (ב) וירד לקץ שנים. ובמלכים (א' כ"ז) כתיב והי' זמנה השלישית וירד יהושפט ובומר. זמנה השלישית משלח את בן הדד. ויסיתוהו לעלות אל רמות גלעד. כמו שכתוב שם צספר מלכים הידעתם כי לנו רמות גלעד כי כשהלצי יעקב אצינו שם את הגל (גדאשית ל"א) וקרא לו גלעד הוחזק צו ואצותינו לקחו גלעד והרמות משוכים ומחזקים אחרי העי' ואצותינו אז צימי משה כשתפשו גלעד שתקו אז מלקחת אותה כי לא חששו דהם אז שמה צימי משה לקחור ואחרי כן לקחור האומות מיד ישראל ושלחו הם: (ד) דרש נא כיום את דבר ה' ולא מנציאי הנעלים אשר אתה צוה דהם: (ה) ויהבוין מלך ישראל את הנציאים ד' מאות. וכולם נציאי אמת היו כי מה ששאל ממנו יהושפט קצן

באור

כן אותם אשוי הלכא אשר הם עומדים בהזמנה והכנה מצוינים ומעודדים ללכת לקראת האויב למלחמה בעת ההכרה שילעך להם (רעוערפטרופפען). המשרתים, אשר הם עם המלך בתמידות בירושלים: יח (א) ויהי, הפרשה הזאת נמלאת בצורותיה ובלשונה ממש ורק בשני חיצונו (במלכים א' כ"ז) ומבוארת שם על פני כלה, יקחנה הקורא ממש. ויתחזק לאחזה, כי יהיו בני לקח את זה אחזב לאשה: (ב) לקץ שנים, לקוף חיים שנים מעת החזון ולא פירש כמה ובמלכים שם והי' בשנה השלישית וכו' ומשלה את בן הדד: (ב) ועמך במלחמה, ונעלה עמך במלחמה: (ה) הנביאים, נביאי בעל ודרעם המפרש נביאי אמת היו ודבריו

חֵיל בִּירוּשָׁלַם: (יד) וְאֵלֶּה פְּקֻדָּתָם:
 לְבֵית אֲבוֹתֵיהֶם לַיהוּדָה שָׂרֵי אֲלָפִים
 עֶדְנָה הַשָּׂר וְעַמּוֹ גִּבּוֹרֵי חֵיל שְׁלֹשׁ
 מֵאוֹת אֲלָפִ: (טו) וְעַל־יָדוֹ יְהוֹחָנָן
 הַשָּׂר וְעַמּוֹ מֵאֲתָיִם וּשְׁמוֹנִים אֲלָפִ:
 (טז) וְעַל־יָדוֹ עֲמַסִּיָּה בֶן־זִכְרִי הַמַּתְנַדֵּב
 לַיהוָה וְעַמּוֹ מֵאֲתָיִם אֲלָפִ גִּבּוֹרֵי חֵיל:
 (יז) וּמִן־בְּנֵי־מִן גִּבּוֹרֵי חֵיל אֲלִידֵעַ וְעַמּוֹ
 גַּשְׁקִי־קִשֶׁת וּמִן מֵאֲתָיִם אֲלָפִ:
 (יח) וְעַל־יָדוֹ יְהוֹזָבָד וְעַמּוֹ מֵאֲדָר
 וּשְׁמוֹנִים אֲלָפִ חֲלוּצֵי צָבָא: (יט) אֵלֶּה
 הַמְּשֻׁרְתִּים אֶת־הַמֶּלֶךְ מִלְּבָד אֲשֶׁר־
 נָתַן הַמֶּלֶךְ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר בְּכָל־
 יְהוּדָה:

יח (ה) וַיְהִי לַיהוֹשָׁפָט עֶשֶׂר וְגִבּוֹר
 לֵלֵב וַיִּתְּחַתֵּן לְאַחֲאָב: (ז) וַיֵּרֶד

zweimal hundert tausend. 18. Und zu seiner Hand Zehosabab, und mit ihm hundert und achtzig tausend Gerüstete zum Heere. 19. Diese sind es, welche dem Könige dienten, ohne Sene, welche der König geleast in die festen Städte in ganz Jehuda.

18. 1. Und Zehoschafat hatte viel Reichthum und Ehre, und er verschwärgerte sich mit Achab. 2. Und nach Verlauf von einigen Jahren zog er hinab zu

רשי

גדולים לחוזק: וערי מסככות: ערי אולרות לתת צהם תצואה ויין ודגן: (טז) ועל ידו אללו דובמא חלקת יואז על ידו (שמואל ז' י"ד): המתנדב לה. דובמא (שופטים ה'): המתנדבים צעם דרכו ה':

באור

בחורה קצת דמקר לי חצריה כלומר כל מה שהיא מן החפלים. ועד"ז מתורגם אשכנזים: (טז) ועל ידו, סוף לו במעלה או שהיה בעיר לו כמו ליד המלך לכל דבר (נחמ' י"א כ"ד) וכמוהו ועל ידו החזיק (שם ב' ח') וסרגומי סובל שניהם: (טז) על ידו, ליד יוחנן. המתנדב לה'. מענין המתנדבים לשבת בירושלים (נחמ' י"א ז') אשר נדבה רוחם אותם לעבוד עבודת הנלז לכבוד ה' וכן מתורגם אשכנזים: (יח) חלוצי צבא, יסכן שנקראו

ist ihre Musterung nach ihren Stammhäusern: In Zehuda waren Oberste über Tausend: Adnah, der Oberste, und mit ihm heldenmüthige Männer, dreimal hundert tausend. 15. Und zu seiner Hand Zehochanan, der Oberste, und mit ihm zweimal hundert und achtzig tausend. 16. Und zu seiner Hand Amasjah, der Sohn Sichri's, der sich dazu dem Ewigen (zu Ehren) freiwillig herbei ließ, und mit ihm zweimal hundert tausend heldenmüthige Männer. 17. Und von Benjamin, der heldenmüthige Mann Eljada, und mit ihm mit Bogen und Schild Bewaffnete

Volke. 10. Und es war ein Schrecken des Ewigen über alle Königreiche der Länder rings um Jehuda, so daß sie nicht stritten mit Jehoschafat. 11. Und von den Philistern brachte man dem Jehoschafat Geschenke und Silber zum Tribut; auch die Araber brachten ihm Schaffvieh, sieben tausend und sieben hundert Widder, und sieben tausend und sieben hundert Böcke. 12. Und Jehoschafat ward immer größer, bis über die Maßen, und bauete in Jehuda Schösser und Städte der Vorrathshäuser. 13. Und er hatte viel Habseligkeiten in den Städten Jehuda's, und Kriegsleute, heldenmüthige Männer in Jerusalem. 14. Und dieses

יְהוָה עַל כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרְצוֹת
אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְהוּדָה וְלֹא נִלְחְמוּ
עִם־יְהוֹשָׁפָט׃ (יב) וּמִן־פְּלִשְׁתִּים
מְבִיאִים לִיהוֹשָׁפָט מִנְחָה וְכֶסֶף
מִשָּׂא גַם הָעֲרֵבִיִּים מְבִיאִים לוֹ צֹאן
אֵילִים שְׂבָעַת אֲלָפִים וְשְׂבָעַת מֵאוֹת
וּתְיָשִׁים שְׂבָעַת אֲלָפִים וְשְׂבָעַת מֵאוֹת׃
(יג) וַיְהִי יְהוֹשָׁפָט הוֹלֵךְ וְגֹדֵל עֵדֶר־
לְמַעַלְה וַיֵּבֶן בִּיהוּדָה בִּירְנִיּוֹת וְעָרֵי
מִסְכָּנוֹת׃ (יד) וּמִלֶּאכָה רַבָּה הָיָה לוֹ
בְּעָרֵי יְהוּדָה וְאֲנָשֵׁי מִלְחָמָה גְּבוּרִי

רשי

(יא) ובסוף משא. משאות של כסף דוגמא (ישעיה מ"ז) היו נשאותיכם עומדות משא :
(יב) ויהי יהושפט הולך וגדל. שלשה שנאמר זהם כלשון זה ילחם שמואל ויהושפט אזל
משה דוד מרדכי נאמר זהם וגדול אזל ילחם שמואל יהושפט כתוב זהם וגדל שאין כחון
לומר וגדול שמואל כתיב וגדל הנער שמואל עם ה' וח"ו לומר גדול עם ה' וכאן כמו
כן גדל עד למעלה לכן לא הנון לומר גדול וכן צילחם : צירניות. מבזרות צירא מבדלים

באור

לישראל להכריחם על הלמוד (יד לנס חונטערר בט ערטהיינען חנלוהחלטען). ובאופן זה מתורגם
אשכחית : (יא) ובסוף משא. י"מ מענין עומס, משא בהמות כסף כמו עומדות משא (ישעיה מ"ז) (חיינען ח)
דוגא, אז כסף הרבה אשר משאו רב (חאסט), ולדעתיו הוא הנס שהוא למשא למעמקה על הנשאים (סטיי-
עראחסט), וכפירוש הרד"ק אחר שאמר מביאים צביוני נראה כי בכל שנה היו מביאים לו חם בודאי משא גדולה.
וכן מתורגם אשכחית. י"מ מענין ותם משאם בנינו (בראשית מ"ג) (געטענק). צאן, שם כולל לאילים וכבשים
וכלל תחלה ואח"כ פרטי : (יב) בירניות, כמו צירא ופירשו חרמות ובא בחוספת כו"ן והיו"ד ליחס כיו"ד
רחמניות קדמוניות (רד"ק). ודעתו שהנפדר בִּירְנִיּוֹת, ומשקלו לדעת החכם בעזעכיוס מלשון הסורי שכל צמין

קבקה והנפדר ממנו בקמ"ץ וכו"ן. — והנה בספר המסורותן הובא בשם ברן חרגוס של אֶלְכָנְזִיתוֹ (ישעיה

י"ד) אֶרְמִנּוֹת (ועמוס ב') בִּרְנִיּוֹתֵיהֶן, בִּרְנִיּוֹת ולדעכו הנו"ן שרשית אינו לסימן המשקל, ואחו חלין משונה,

כי שרשו ציר כמו בעברית. אכן ללחמתה הדבר גם בִּירָה בעברית מולאו מלשון קורי כי מלת בִּירְתִּיה כלשון

זאת ענינו כן (סולחט, בורג), ולזה לא נמללה המלה זאת בקפריס הקדומים, ורק בקפריס האחרונים ועיין
באורי בספר עזרא : (יג) ומללכה רבה, ענינו כמו במללכת רעהו (שמוה כ"ז ז') לרגל המללכה אשר לפני
(בראשית ל"ג י"ד) והמללכה המבזה (ש"ע ע"י ע"י) כולל כל קיני האדם ורכושו ולרוב המקנה ותורגם חונקלס שם

עֶשֶׂר וּכְבוֹד לָרֹב: ^(ח) וַיִּנְבֶּה לָבֹ
בְּדַרְכֵי יְהוָה וְעוֹד הִסִּיר אֶת־הַפְּמוֹת
וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים מִיְּהוּדָה: ^(ט) וּבִשְׁנַת
שְׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ שָׁלַח לְשָׂרָיו לְבָנ־
חַיִּל וּלְעַבְדֵּיהָ וּלְזִכְרִיהָ וּלְנַתְנָאֵל
וּלְמִיכָיָהוּ לְלַמֵּד בְּעָרֵי יְהוּדָה:
^(י) וְעַמָּהֶם הַלִּוִּים שָׁמְעִיהוּ וַנְּתַנִּיהוּ
וּזְבִדִּיהוּ וְעֶשְׂהָאֵל וּשְׁמַרְיָמוֹת וִיהוֹנָתָן
וְאַדְנִיָּהוּ וְטוֹבִיָּהוּ וְטוֹב אֲדוֹנִיָּה
הַלִּוִּים וְעַמָּהֶם אֲלִישָׁמַע וִיהוֹרָם
הַכֹּהֲנִים: ^(יט) וַיִּלְמְדוּ בִּיהוּדָה וְעַמָּהֶם
סֵפֶר תּוֹרַת יְהוָה וַיִּסְבּוּ בְּכָל־עָרֵי
יְהוּדָה וַיִּלְמְדוּ בָּעָם: ^(י) וַיְהִי | פָּחַד

Hand, und ganz Zehuda gab Jehoschafat Geschenke, und er hatte viel Reichtum und Ehre. 6. Und sein Herz erhob sich (er wurde hochherzig), in den Wegen des Ewigen, und er schaffte noch die (übrigen) Höhen und die Haine aus Zehuda ab. 7. Und im dritten Jahre seiner Regierung sandte er seine Obersten Ben Chail, Obadjah, Secharjah, Netanel, Michajahu, daß man in den Städten Zehuda's lehre (das Gesetz). 8. Und mit ihnen die Leviten, Schemajahu, Netanjahu, Sebadjahu,

* ושמירמות קרי

Asahel, Schemiraimot, Zehonatan, Adonijahu, Tobijahu und Tob Adonijahu, die Leviten, und mit ihnen Elischama, Zehoram, die Priester. 9. Und sie lehrten in Zehuda, und hatten mit sich das Buch der Gesetzklehre des Ewigen, und zogen umher in allen Städten Zehuda's, und lehrten im

רשי

(ו) וינבה לבו דרכי ה'. גבה לבו דרכי זה שלא הלך כי אם דרכי ה' דוגמא (שמות ל"ה) אשר נתן ה' חכמה בלבו: (ז) שלח לשריו לזון חיל. כך היה שמו ויש מפרשים שלא לשריו כל שר זון חיל וקס"י לי א"כ לא היה לו לומר אלא לעוזד' אלא ממה שאמר ולעוזד' מכלל לזון חיל אם אדם הוא: ללמד צערי יהודה. תורה ולהידור צני ישראל: (ח) ועמהם מן הלויים שמעיהו ונתניהו וגו'. ועמהם אלישמע ויהורם הכהנים כי על הכהנים והלויים ללמד ולהורות כדכתיב (דברים כ"ד) ככל אשר יורו אתכם הכהנים והלויים והשרים הלכו עמהם לפי שלא ימרו את פיהם ולהכריח' לשמוע להם ולשמור לעשות כמלות השופטים דוגמת (ס"ט) שופטים וסוטרם תתן לך שופטים לשפוט את העם וסוטרם להכריחם לעשות כווי השופטים: (י) ויהי פחד ה' על כל ממלכות הארצות בזכות שלמדו תורה:

באור

(ד) ולא כמעשה ישראל. הם בני עשרת השבטים שחטאו בע"ז: (ו) וינבה לבו, חזן זה לבגלי הכוראחו בשאר מקומות, כי אם לשבח ומליצתו כמו נשא לזון חכמה ושמות ל"ה), ושעורו שלא רס לבנו מעשרו וכבודו כי אם הסתכל רוחו דרכי ה' שהלך בהם ואחז צמודתו, והעוור ע"י את לבנו להסיר המסכל אשר הוא לשע להגיע אל חכמת עבודת אלהים האמיתית והקיר קבנות והאשרים הנותרים וכו', ובאופן זה מתורגם אשכמית: (ז) לשריו, הלא"ד במקום את וכן לזון חיל וכו'. ללמד, השרים הלכו עם הכהנים והלויים שהם המורים תורה ומקום

Stadt David's, und legte ihn auf das Lager, welches man angefüllt mit Spezereien und allerlei Art (Gewürze), gemischt (nach Art) der Apotheker-Arbeit, und zündete ihm ein sehr großes Feuer an.

17. 1. Und sein Sohn Jehoschafat ward König an seiner Stelle, und verstärkte sich wider Israel. 2. Und er legte Heere in alle festen Städte Jehuda's, und stellte Vorgesetzte an im Lande Jehuda und in den Städten Ephraim's, welche sein Vater Asa eingenommen. 3. Und der Ewige war mit Jehoschafat; denn er wandelte in den ersten Wegen seines Vaters David's, und suchte nicht die Baal's; 4. sondern den Gott seines Stammvaters suchte er, und in seinen Geboten wandelte er, und nicht nach dem Thun Israel's. 5. Und der Ewige befestigte das Königreich in seiner

מִלֵּא בְּשִׁמְשִׁים וּזְנִים מְרַקְחִים בְּמֶרְקַחַת מַעֲשֵׂה וְיִשְׂרָפוּ-לּוֹ שְׂרָפָה גְדוֹלָה עַד-לְמָאֵד:

יז (ב) וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנֵו תַחְתָּיו וַיִּתְחַזַּק עַל-יִשְׂרָאֵל: (ג) וַיִּתֵּן חֵיל בְּכָל-עָרֵי יְהוּדָה הַפְּצוּרוֹת וַיִּתֵּן נָצִיבִים בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבְעָרֵי אִפְרַיִם אֲשֶׁר לְכַד אֲסָא אָבִיו: (ד) וַיְהִי יְהוָה עִם-יְהוֹשָׁפָט כִּי הָלַךְ בְּדַרְכֵי דָוִד אָבִיו הָרָאשׁוֹנִים וְלֹא דָרַשׁ לַבְּעָלִים: (ה) כִּי לֹא־לֵהוִי אָבִיו דָּרַשׁ וּבְמִצּוֹתָיו הָלַךְ: וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל: (ו) וַיִּכַּן יְהוָה אֶת-הַמֶּלֶכָה בִּידּוֹ וַיִּתְּנוּ כָּל-יְהוּדָה מִנְחָה לִיהוֹשָׁפָט וַיְהִי-לּוֹ

רש"י

יז (ג) בדרב"י דוד אביו הראשונים. ולא האחרונים שפסע צמעה צת טצע וגם הסית אותם טען למנות את ישראל ועיקר ויש מפרשים ראשונים ראש לשלמה ורחצם שלמה כסיו הטו לצו צאחרים ימיו וצנה צמה לכמות תועבות מואצ ולמולך שיקון צני עמון ורחצם כתיב (לעיל צ' ו"ג) ויהי כהנין מלכות רחצם וכחוקתו עזז את תורת ה' ולא כאציה סכתוצ צו צמלכים (ח' ט' י') ולא היה לצו שלם עם ה' אלהיו ולא כאסא שלם כשען צה' אלא כדוד אציו שלם היה לו אלא לצוא לאציו שצמשים: ולא דרש לצעלים. כמעשה ישראל צנימיו כי אחאז ה' צימיו טעמד את הצעלים הוא וישראל צנימיו:

באור

(ירמיה ל"ד) (דאז פֿייערליכע פֿערברענגען דעם ׳׳אֵינאזס׳ׁ, וויא נאך הייטע בייא דען אינדיא-אנערן איין געברויכע):

יז (א) וימלך, מקלת הפרשה הזאת צמ"א ע"ר כ"ד ומקלתו: ממש פרשה כ"ב, אך צאים פה ענינים שלא נמללים שם, וטקפים מהכוח הספר הזה. ויתחזק יתגבר להלחם נגד ישראל: (ב) נציבים, פקידים כמשמעותו בכל מקום: (ג) הראשונים, שלא חטא, אבל בימים האחרונים חטא בדבר אוריה וצמה שמה ישראל:

הַמֶּהֱפַכַת כִּי־בָזְעָה עָמּוֹ עַל־זֹאת
וַיִּרְצֶץ אָסָא מִן־הָעָם בָּעֵת הַהִיא:
(ב) וְהָיָה דְבַרִּי אָסָא הָרֹאשׁוֹנִים
וְהָאַחֲרוֹנִים הָנָם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
הַמַּלְכִּים לַיהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל: (ג) וַיַּחֲלֵא
אָסָא בְּשָׁנָה שְׁלוּשִׁים וּרְתֹשַׁע
לְמַלְכוּתוֹ בְּרָגְלָיו עַד־לְמַעְלָה חֲלָיו
וְגַם־בְּחֲלָיו לֹא־דָרַשׁ אֶת־יְהוָה כִּי
בְּרָפָאִים: (ד) וַיִּשְׁכַּב אָסָא עִם־אֲבֹתָיו
וַיָּמָת בְּשָׁנָה אַרְבָּעִים וְאַחַת לְמַלְכוֹ:
(ה) וַיָּקְבְּרֻהוּ בְּקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר בְּרָה־לּוֹ
בְּעִיר דָּוִיד וַיִּשְׁכַּבְּהוּ בַּמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר

sich über den Seher, und legte ihn ins Stockhaus; denn er war in Grimm wider ihn dieferwegen; auch bedrückte Asa Manche aus dem Volke zu derselben Zeit. 11. So stehen ja die Begebenheiten Asa's, die ersten und die letzten, beschrieben in dem Buche der Könige von Jehuda und Israel. 12. Und es erkrankte Asa, im neun und dreißigsten Jahre seiner Regierung an seinen Füßen, seine Krankheit war bis zu einem hohen Grade (gestiegen), und in der

ת"א ויקברוהו וכו' קמח ח' ז'

Krankheit suchte er den Ewigen nicht, sondern die Aerzte. 13. Und Asa legte sich zu seinen Vätern und starb im ein und vierzigsten Jahre seiner Regierung. 14. Und man begrub ihn in seinem Grabe, das er sich grub in der

רשי"י

שעשוי מלאכת המהפכת: (יב) עד למעלה חליו. נפח שזרגליו עלה מכך דגלו עד קדקדו: (יד) וזנים מיני צמחים הם והצמחים היו מדוקחים צמדקח' מעשה רוקח מדקח' וזה פתרון מדוקחי' צמעשה רוקח: וישרפו לו שרפה גדולה. שרפו לו צמחים טובים לאפר ואותו עפר יזורו עליו ויש מפרשין כמו שזרפין על המלכים ומהו שזרפין וכו' ועוקרין על המלכות:

באור

ח"ל, ויש מפרשים אותו הככל הנקרא בלע"ז ציפס (Cipps) (חיין החולן, חין וועלפערן דיא פיסע אויך ווהלן דיא הענדע חונד דער קאפן דעם געפאנגענען בעפעסטעגט ווידר, סטחקהויז), כן בארו החכם געזענדיקן והוא על פי דברי הריק"ם שהיו שני עלמים שיש בהם מקום לואר בין שניהם והוא עשוי לאקורים שיביאו שם לאריהם (ור"ק כספר השרשים). וירצין בעת ההיא, ענין לחללם והכנעה ואמר שכל כך גברה בו הכעס עד שהעביר חמתו גם על העם אשר לא חטאו גזרו והלך להם ור"ל אמרו בא לכלל כעס בא לכלל טעוה: (יב) עד למעלה חליו, עד למדרגה העליונה צמדקחות החלי היה עלתה ונחבירה חילו (דחס ייבנע קרנחקהייט האט דאז ה'צטטע סטחדיקטן עררייכט, ועד"ז מחורגס אשכנזים ואחרים מפרשים עלתה מן הרגל עד למעלה לקדקדו, והוא צמדקס שיש בו סכנת מות (ייבנע פוסם־קרנחקהייט סטיעג ביז לונק קאפן, ווארן יך אויף דאז געהירן), ולדברי ח"ל שהיה החלי הפאראגרא יתיה גם הפירות הם כחן: (יד) וזנים, מינים הרבה כמו מן אל זן (מהלים קמ"ד י"ג) ומרובם למיניהו (ולראשים ו') לזניה. מרקחים, מעורבים צמעשה מרקחם צערבוב צמחים מעשי רוקח וכן מחורגס אשכנזים. במעשי מרקחם, מעשה צמדקחם. וישרפו לו שרפה גדולה, מעשו וכלי שחמשו כי הן הדרך לשרוף על המלכים כמ"ש ונמשרפות אלוסוך המלכים

Baſcha gebauet hat, und bauete damit Geba und Mizpah. 7. In derselben Zeit aber kam der Seher Chananiah zu Aſa, dem Könige von Jehuda, und sprach zu ihm: Weil du dich gestüzt auf den König von Aram (Syrien), und dich nicht gestüzt auf den Ewigen, deinen Gott, darum ist das Heer des Königs von Aram (Syrien) aus deiner Hand entronnen. 8. Waren doch die Chuschiter (Ethiopier) und die Libiter (Libier), ein großes Heer, mit Wagen und Reiter sehr viel, und da du dich stützeſt auf den Ewigen, gab er ſie in deine Hand; 9. denn die Augen des Ewigen durchlaufen die ganze Erde (die Vorſehung wacht über Alles), um kräftig zu unterſtützen Jene, deren Herz ihm ganz zugethan iſt, du haſt hierinfaßs thöricht gehandelt; denn von nun an werden Kriege gegen dich ſein. 10. Und Aſa erzürnte

וְאֶת-עֲצִיָּה אֲשֶׁר בָּנָה בְּעֶשְׂא וַיִּבֶן בָּהֶם אֶת-גִּבְעוֹתֶיהָ הַמִּצְפָּה: (ג) וַיָּבֶעַת הָהִיא בָּא חֲנַנִי הָרֹאֶה אֶל-אַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשְׁעֲנֶךָ עַל-מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן גָּמַלְתָּ חֵיל מֶלֶךְ-אֲרָם מִיָּדָךְ: (ה) הֲלֹא הַכּוֹשִׁים וְהַלִּיטִים הָיוּ לְחֵיל לָרֶב לָרֶב לָרֶב וּלְפָרָשִׁים לְהִרְבֵּה מְאֹד וּבְהִשְׁעֲנֶךָ עַל-יְהוָה נִתְּנָם בְּיָדָךְ: (ו) כִּי יְהוָה עֵינָיו מִשְׁטָטוֹת בְּכָל-הָאָרֶץ לְהַתְחִיזֵק עַם-לְבָבָם שָׁלֵם אֵלָיו גִּסְכָּלָתָ עַל-זֹאת כִּי מֵעַתָּה יֵשׁ עִמָּךְ מִלְחָמוֹת: (ז) וַיִּכְעַס אַסָּא אֶל-הָרֹאֶה וַיִּתְּנֵהוּ בֵּית

רשי

כן נמלט. שלא יכולת לו למה שלא הצטחת צהקצ"ה כי אם צטחת צהקצ"ה כנשצבו וכרתו צרית יחד מלך ישראל ומלך ארם עליך כאשר צטחת צו כשצאו עליך הכושים לא נמלטו מידך והיית נוזה לכול לא היית תאצד ממוןך סנתת לו כדי להפך צריתו עם צעשא ועתה שלא צטחת צהקצ"ה אצדת ממוןך וגם מלך ארם נמלט מידך: (י) בית המהפכת. צית הסוהר

באור

ובא ממערב על פעל אחר שהוא גשול העול הלקיחה ועד"ז מחורגם פה, ועיין בצאורו בפסוק ואשכולם לקח (ש"ב י"ח י"ח) ושים לבך אל הצאור במלכים השמימי חם כל יהודה חין נקי, וחבין כי שני המעוררים בפסוקים האלה אף שהלשונות העבריות שונות במלותיהן עד"ז קרובות בכוונתם: (ז) על כן נמלט, המעוררים לפול בידך: (ח) הלוכים, אשר באו עם הנאים אף שלא חזר למעלה: (ט) משושצות, משגיח על כל בהשגחה פריטה, להתחזק, פעל המחזק בכנין הספעל כשאל בלירוק הבי"ח או מלת עם ענינו המחזקות בכה לסייע לזולת וכמוהו מחזק בניה שאלו (ש"ב ג') חין אחד מחזק עמו (דניאל י' כ"א) עיין צאורו במקומות חלו, ופה ג"כ הכוונה, שהש"ית מחזק בכל כח לחזק ידי אחס האנשים השלמים עמו לכנוח צערתו. וי"מ מוין הספעל היולא לשני כננין הספעל כלשון ארמית ר"ל לחם חיוק לאחס אשר לבכס וכו' (קרחפט לו פערנייהען. דענען דערען הערץ חו. ז. ח.ו. ע"ד חל לטהר מקיינען לו: (י) בית המהפכת, צית הסוהר וכתב הרד"ק

בֵּית יְהוָה וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל־
 בֶּן־הֶדֶד מֶלֶךְ אֲרָם הַיּוֹשֵׁב בְּדַרְמֶשֶׁק
 לֵאמֹר: ^(ג) בְּרִית בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין אָבִי
 וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לְךָ כֶּסֶף
 וְזָהָב לְךָ הַפֶּר בְּרִיתְךָ אֶת־בַּעֲשָׂא
 מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֶה מֵעָלָי: ^(ד) וַיִּשְׁמַע
 בֶּן־הֶדֶד אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲסָא וַיִּשְׁלַח
 אֶת־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר־לוֹ אֶל־עָרֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶת־עֵיזֹן וְאֶת־דָּן וְאֶת־
 אָבֶל מַיִם וְאֶת כָּל־מִסְכְּנוֹת עָרֵי
 נַפְתָּלִי: ^(ה) וַיְהִי כִשְׁמַע בַּעֲשָׂא וַיַּחְדֵּל
 מִבְּנוֹת אֶת־הָרָמָה וַיִּשְׁבֹּת אֶת־
 מְלָאכְתָּו: ^(ו) וְאֲסָא הַמֶּלֶךְ לָקַח אֶת־
 כָּל־יְהוּדָה וַיִּשְׁאוּ אֶת־אֲבֵנֵי הָרָמָה

von Aram (Scrien),
 der zu Darmejesf
 wohnte, und ließ sa-
 gen: 3. Es ist ein
 Bund zwischen mir
 und dir, und zwi-
 schen meinem Va-
 ter und deinem Va-
 ter, siehe, ich sende
 dir Silber und
 Gold, auf! vernichte
 deine Verbindung
 mit Bascha, dem
 Könige von Israel,
 daß er abziehe von
 mir. 4. Und es gab
 Ben Hadad dem
 Könige Asa Gehör,
 und er sandte die
 Obersten seiner Hee-
 re wider (die Städte)
 Israel's, und sie
 schlugen Sion, Dan,
 Abel Majim und
 alle Vorrathshäuser
 der Städte Nafta-
 li's. 5. Da nun

Bascha das hörte, ließ er ab vom weitem Bauen Ramah's, und machte so seinem Unternehmen ein Ende. 6. Und der König Asa nahm ganz Jehuda (in Anspruch), daß sie die Steine und das Holz von Ramah trugen, womit

רשי

טז (ד) וישמע בן הדד. ולא פסקו מלכי ארם מלהיות שוטנים לישראל עד שמת אחז ונשנת ב' לאחז כרתו צרית מלך ישראל ומלך ארם לעלות ולהתנדות צלחז ולא היו צבית צלחז שיפלו צידו ונפלו שניהם ציד תבלת פלאסר מלך אשור דרמסק ונמלכים (ז) ט"ז כתיב דמסק ונפסקו אחר דרמסק וכולו א' יהיה ודוגמא שוט שזט שרצית: (ז) על

באור

ועל שאר הפסוקים הנאים: (ד) אבל מים, ושם נמלכים אצל בית מועבה ושם אחד. ואת כל מנכחות ושם ואח כל כנרות וכו': (ה) וישבת. ענין בעול כמו שבת נוגס: וראוי להרגמו לפי פתרון המלה (יגד) יעם חזיפהארען דיה חרבייט, והקרוי יחד שיהא ענין הריסה ונפילה (חיינדייטען) לערסטארען). כמו השבת מועדו (הסלים פ"ט) ודומיו, והכוונה פה שהם והסין את מולאכת בנינו אשר התחיל ברמה, ועקר את האכנים והסליך אותם אלפת, אחת עשה שלא יהיה עוד מנכר לשונאו להשגב בו, זה דרך האויב בעתו פיר מנור ממלחמת ארצו למחלה ולהרסה (דיח) פֶּעֶסְטֹנֶב לוֹ דַּעֲמֹאֲרֵעֹן, ולפ"ז יהיה הרגומו פה (ער) לערסטארעטע זיין בוואווערק) והפירוש הזה נאות לפשטם הכתוב והמשך הקרא ואסא לקח וכו' וישאו אכני וכו' עולה יפה ר"ל האכנים שהיו מומחים על הקרקע ע"י הנחילה וההריסה של בעשאל היה אסא לשאת משם וכו', ועכ"ז נמחיו במרגומו אחר רוב המעמקים כדרכי ככ"מ: (ו) לקח וכו', מליטת השלשון כן, למזמנה והתעוררה אל המעשה

das Geheiligte seines Vaters und sein Geheiligtes in das Haus Gottes, Silber und Gold und Geräthe. 19. Es war aber kein Krieg bis zum fünf und dreißigsten Jahre der Regierung Aſa's.

16. 1. Im sechs und dreißigsten Jahre der Regierung Aſa's zog Baſcha, der König Israel's, wider Jehuda, und bauete Ramah, um Niemand aus- und eingehehen zu lassen, zu Aſa, dem Könige von Jehuda. 2. Da nahm Aſa Silber und Gold aus den Schätzen des Hauses des Ewigen, und des Königshauses, und sandte zu Ben Hadad, dem Könige

אָביו וְקִדְשׁוֹ בֵּית הָאֱלֹהִים בְּסֶף
וְזָהָב וְכֵלִים: (ט) וּמִלְחָמָה לֹא הָיְתָה
עַד שְׁנַת־שְׁלֹשִׁים וַחֲמֵשׁ לְמַלְכוּת
אַסָּא:

טו (ב) בְּשַׁנַּת שְׁלֹשִׁים וָשֵׁשׁ לְמַלְכוּת
אַסָּא עָלָה בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
עַל־יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת־רָמָה לְבִלְתִּי
תֵּת יוֹצֵא וּכְאֹל אֶסָּא מֶלֶךְ־יְהוּדָה:
(ג) וַיֵּצֵא אֶסָּא בְּסֶף וְזָהָב מֵאֲצֻרוֹת

רש"י

עונסים עליהם כרת: (יט) ומלחמה לא היתה וגומר. תניא צסדר עולם צסנת שלשים ושס למלכות אסא עלה צעשא אפסדר לומר כן והלא מת כצד צעשא צסנת כ"ו למלכות אסא כדכתיב צמלכים (א' ו'') צסנת כ"ו לאסא מלך יהודה מלך אלה צן צעשא אלא מה ת"ל צסנת ל"ו למלך אסא כנגד כ"ו שנים סנתחתן שלמה לצת פרעה שהרי כתצ כן צמלכים (א' צ') ויהי מקן ג' שנים ויצרחו שני עצדים לשמעני (סס) עד וילו המלך את צניהו וילא ויפגע צו וכתצ צסמוך (סס ג') ויתחתן שלמה צצת פרעה כלומר מיד אחר אותן ג' שנים וצסנת ד' לקחה והוא מלך מ' שנים כמלא שהיתה עמו ל"ו שנים וכנגדן צני ל"ו שנים סנגזרה גזרה על מלכי ארס להיות שוטנים על ישראל וצאחרונה ליפול צני דוד לכך כלאמר צסנת ל"ו למלך אסא וצסנת ל"ו למלכותו מאחר סנפל זרה הכוסי צירו היא סנת ל"ו משמת שלמה צסנת י"ח לאסא כרתו צרית מלך ישראל ומלך ארס לעלות ולהתגרות צאסא וקלקל צסא סנאמר ויולא אסא כספ וזה צלאמר כדות צרית ציני וצינך:

באר

י"סר הכמות, הן הכמות שהקימו הנכרים לאליהם: (יט) ומלחמה לא היתה וכו', (ובמלכים א' ע"ו ע"ז) כתוב ומלחמה היתה וכן להלן (ע"ז א') כתוב עלה צעשא וכו' עיין הכאור במלכים סס:

טו (א) עלה בעשא וכו', חוקן הקפור הזה חקפר מלכים (א' ע"ו י"ז) צסנוי לשון וצחקפת ענינים ססשמוטו סס, והנה מה כתוב צסנת שלשים ושס וכו' עלה צעשא וכו' האיד היה זה? והלא כתוב צמלכים צסנת עשרים ושס לאסא מלך יהודה מלך צן צעשא, ועוד כתוב סס כי צסנת שלס לאסא מלך צעשא על ישראל ומלך עשרים וארבע סנה, הנה שלמה מלכותו צסנת עשרים ושס לאסא כסד רד"ק ויסכן לפרס כי אותן חסכונות של ספר מלכים אינו מונה לסחלת מלכות אסא, אלא לסחלת מלחמותיו, ועשרה שנים שקטס הארץ כמו צאמר ציניו שקטס הארץ עשרה שנים, וכסדר עולם אמרו כי המלחמה הזאת היתה צסנת סס עשרה סנה לאסא, סנה אחת אחר מלחמת הסוסיס, ומינין שלשים ושס הוא אומר למיחת שלמה, כי כסנשא שלמה אח צס פרעה צסנת ארבע למלכותו: כגזרה סחלק מלכות בית דוד ססש ושלשים סנה כנגד אותן ל"ו שנים, שהיה שלמה חתן פרעה, והיה עמייה לחזור מלכות בית דוד צסנת ע"ז לאסא שסלמו שלשים ושס לשלמה, וספני ססשען על מלך ארס ולא ססען כה' לא חזרה מלכות בית דוד: (ב) מאצרות, ושס כתוב הטותרים צאלורות וכו', עיין הכאור סס

לְדָרוֹשׁ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם
בְּכָל־לִבָּם וּבְכָל־נַפְשָׁם: (יג) וְכָל
אִשׁר לֹא־יִדְרֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיָּמָת לְמִן־קֶטֶן וְעַד־גָּדוֹל לְמֵאִישׁ
וְעַד־אִשָּׁה: (יד) וַיִּשְׁבְּעוּ לַיהוָה בְּקוֹל
גָּדוֹל וּבְהַתְרוּעָה וּבַחֲצִצְרוֹת
וּבְשׁוֹפָרוֹת: (טו) וַיִּשְׁמְחוּ כָל־יְהוּדָה
עַל־הַשְׁבוּעָה כִּי בְכָל־לִבָּם נִשְׁבְּעוּ
וּבְכָל־רִצּוֹנָם בְּקִשְׁהוּ וַיִּמָּצֵא לָהֶם
וַיִּנָּח יְהוָה לָהֶם מִסָּבִיב: (טז) וְגַם־
מִעֲבָרָה אִם | אִם־הַמֶּלֶךְ הַסִּירָהּ
מִגְבִּיָּרָה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה לָאֲשֶׁרָהּ
מִפְּלֶצֶת וַיִּכְרֹת אִסָּא אֶת־מִפְּלֶצֶתָהּ
וַיִּדְקֵה וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן: (יז) וְהַבָּמֹת
לֹא־סָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל רַק לִבְב־אִסָּא הָיָה
שָׁלֵם כָּל־יָמָיו: (יח) וַיָּבֵא אֶת־קִדְשֵׁי

traten in den Bund des Ewigen, den Gott ihrer Väter zu suchen mit ganzem Herzen und mit ganzer Seele. 13. Und wer den Ewigen, den Gott Israels, nicht suchen wird, der soll getödtet werden, von Klein bis Groß, vom Manne bis zum Weibe. 14. Und sie schwuren dem Ewigen mit lauter Stimme und mit Jubelgeschrei und mit Trompeten und Posauern. 15. Und es freute sich ganz Jehuda über den Schwur; denn mit ganzem Herzen schwuren sie, und mit ganzem Willen suchten sie ihn (den Ewigen), und er ließ sich von ihnen finden, und der Ewige schaffte ihnen Ruhe

ringsum. 16. Und auch Maachah, die Großmutter des Königs Asa, setzte er ab von (der Würde) einer Regentin, weil sie ein Gözenbild für einen Hain gemacht, und Asa umhauete ihr Gözenbild, zermalmte es und verbrannte es am Bache Kedron. 17. Nur die Höhen wurden nicht entfernt aus Israel; doch war Asa's Herz ganz ergeben sein Leben lang. 18. Er brachte

רִמְיָהוּ

צָקַד שָׁנָה מְאוֹת וְלֹאֵן שָׁנַעַת אֲלֵפִים: (שז) וְגַם מַעֲכָה אִם אִסָּא הַמֶּלֶךְ הַסִּירָהּ מִגְבִּיָּרָה מִנְּצִירָה. לְפִי שַׁעֲשֵׁת' לֹאֲשֶׁר' מִפְּלֶצֶת מִפְּלִיא לִיכּוֹת' זִכְרוֹת עֵשֶׁת' לֵה לָזֵל' וְהִיתָה נִצְעֶלֶת לוֹ: (יז) וְהַבָּמֹת לֹא סָרוּ. צִמּוֹת יָחִיד שְׁבוּרָגְלוֹ לְהַקְרִיז עֲלֵיהֶם לְשָׁמַי' מִשְׁחַדְנָה שִׁילָה עַד שְׁנִנְכָה הַצִּית וְהָיוּ

בִּאֵר

זָכַר בְּקִרְאָה. וְלֹאֵן רְחוֹק לוֹמַר שָׁמָּה שָׁמָּה לַעֲיֵל בֵּן עוֹרֵד כֵּךְ שָׁמוּ בֵּן עוֹרֵד כִּמוֹ בֵּן עֲתָאִי בֵּן זֹמְלָה וְהַרְבֵּה כְּמוֹהָ בְּמִקְרָא, וּפֶעַם בְּקִרְאָה בֵּן עוֹרֵד וּפֶעַם עוֹרֵד וּשְׁמִיָּסָם גּוֹף אֶחָד: (יג) וְכָל אִשׁר וְכוּ'. זֶה הָיָה מִן מִנְחֵי הַכֹּהֲנִים שֶׁקֶבֶל עֲלֵיהֶם: (טז) מִפְּלֶצֶת. עֵינָן הַמֶּלֶךְ הָיָה עֵינָן בְּכֹאֵר וְהָיָה עֵינָן: (יז) וְהַבָּמֹת לֹא סָרוּ. אִשׁר עָשׂוּ לְשָׁמַי' וְלִפִּי שַׁעֲשֵׁר כִּנְנָה הָיְתָה מִכִּסְיוֹ הַכְּמוֹת בְּכָל מִקְוֶה לֹא יִשָּׁב לַחֲמָלָה. וְהָיָה שְׁנִנְכָה לַמַּעֲלָה (פֶּרֶשׁ י"ד ב')

euch Lohn für euer Werk. 8. Als Aſa dieſe Worte und die Prophezeiung des Propheten Oded's hörte, be- eiferte er ſich, und ſchaffte die Scheu- ſale aus dem ganzen Lande Jehuda, Ben- jamin und aus den Städten, die er weg- genommen vom Ge- birge Eſrajim, und erneuerte den Altar des Ewigen, welcher vor der Halle des Ewigen ſtand. 9. Und verſammelte ganz Jehuda und Benjamin, und die Fremdlinge (die da wohnten) bei ihnen, von Eſrajim, Me- naſcheh und von Schimon; denn es ſind von Iſrael ihnen in Menge zu- gefallen, da ſie geſe- hen, daß der Ewige, ſein Gott, mit ihm war. 10. Und ſie verſammelten ſich nach Jeruſalem, im dritten Monat, im fünfzehnten Jahre der Regierung Aſa's. 11. Und opferten dem Ewigen an demſelben Tage von der Beute, die ſie gemacht, ſieben hundert Rinder und ſieben tauſend Schafe. 12. Und

כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפַּעֲלָתָם: (ח) וְכִשְׁמַע אֹתָא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהִנְבִּיאָה עֹדֵד הַנְּבִיא הַתְּחִיךְ וַיַּעֲבֹר הַשְּׁקִינִיצִים מִכָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה וּבְנֵימִן וּמִן-הָעָרִים אֲשֶׁר לְבֶד מֵהָר אֶפְרַיִם וַיַּחֲדֵשׁ אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֲשֶׁר לִפְנֵי אוֹלָם יְהוָה: (ט) וַיִּקְבְּצוּ אֶת-כָּל-יְהוּדָה וּבְנֵימִן וְהַנָּרִים עִמָּהֶם מֵאֶפְרַיִם וּמִנַּשֶּׁה וּמִשְׁמַעוֹן כִּי-נִפְּלוּ עָלָיו מִיִּשְׂרָאֵל לִרְב בְּרֵאֲתָם כִּי-יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ: (י) וַיִּקְבְּצוּ יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַשָּׁנָה חֲמִש־עֶשְׂרֵה לַמַּלְכוּת אֲסָא: (יא) וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה בַּיּוֹם הַהוּא מִן-הַשְּׁלָל הַבָּיִאוּ בֶקֶר שִׁבְעַת מֵאוֹת וְצֹאן שִׁבְעַת אֲלָפִים: (יב)

רשי

ויכתום: ואתם חזקו. לדרוש זאלהים: (יא) ויזבחו לה' ציום ההוא מן השלל הביאו. ופתרון ומן השלל שהביאו וזכו זקר שבע מאות ולאן שצעת אלפים שצו וממנו הביאו כדלמעלה (3' י"ד) וגם אהלי מקבה הביאו וישצו לאן לרזצו וגומר. ד"א כראה לי ויזכרו לה' ציום ההוא שנלח וצא צשלוס צירושלים מן השלל הביאו כלומר מן השלל אשר הביאו

באור

ההם, באופן הימים הרבים שהיו ישראל ללא אלהי האמת. מהומות רבות, כמ"ם ברחבעם עלה שישק וכו' כי מעלו בה' וגו': (ז) וכתתו וגו', כינו פועל מענין כחישה ועחיזה ע"ד שאלה ומוקרי, והוא ליור מעט לרה ומלחמה שה יקום על זה והאחר יושחם ע"י האחר: (ח) והנבואה עודד הנביא, חקר הנסמך כמו הארוך הדברים, ופעור והנבואה נבואת עודד הנביא, או פעור והנביא לעודד הנביא. והנה הנבואה היחס לעזריהו בן עודד וא"ך אמר והנבואה לעודד הנביא, אבל רוצה לומר בן עודד הנביא כמו לעיני הנמאל דודי (ירמי' ל"ב) כלומר בן דודי אע"פ שפירשתי בו פירוש אחר (רד"ק). ויסכן לומר שגם הוא הנבואה בדברים האלה ואף שלא

(ג) וַיָּמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לִלְאֵא אֱלֹהֵי
 אֱמֶת וּלְלֵא פֶהֶן מוֹרָה וּלְלֵא תוֹרָה:
 (ד) וַיֵּשֶׁב בְּצֶר-לוֹ עַל-יְהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּבְקֶשְׁהוּ וַיִּמְצֵא לָהֶם:
 (ה) וַיְבַעְתִּים הָהֵם אֵין שָׁלוֹם לַיּוֹצֵא
 וּלְבָא בִּי מְהוּמֹת רַבּוֹת עַל כָּל-
 יֹשְׁבֵי הָאָרְצוֹת: (ו) וּכְתַתִּי גוֹי-בְּגוֹי
 וְעִיר בְּעִיר בִּי-אֱלֹהִים הַמָּמָם בְּכָל-
 צָרָה: (ז) וְאַתֶּם חֲזָקוּ וְאַל-יִרְפוּ יְדֵיכֶם

ת"א וימים וגו' ע"ה, י"ז:

sondern viele Unruhen (waren) über alle Bewohner des Landes. 6. Es wurden Volk an Volk gestoßen und Stadt an Stadt (Schilderung einer von kriegerischer Unruhe bewegten Zeit, wo sich Völker an Völker reiben, und Bürger gegen Bürger aufstehen); denn Gott beunruhigte sie mit allerlei Drangsal. 7. Ihr aber seid fest, und laßt eure Hand nicht erschlaffen, denn es wird

רש"י

טו (ג) וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת. עד שנצטת אמת: וללא כהן מורה. שאין מי ששואל להם שום דבר תורה משום הכי לא יורו אתכם הכהנים: (ד) וישב צדק לו על ה' אלהי ישראל. כלומר עתה כשצאה לרה להם צקשו על ה' אלהי ישראל ויצקשו לפיכך וימלא להם המצוי וכושיעכם ככל אש' הלבנתם: (ה) ובעתים ההם אין שלום. בואותן הימים רצים לישראל ללא אלהי אמת: אין שלום ליולא ולצא וגו'. דרשנעם כתיב לעיל (צ' י"ג) עליו עלה שטק מלך מלרים על ירושלים כי מעלו צה' וכל הפרסה ואף לצדי' היו מהומות רבות: (ז) וכתתו גוי בגוי. דונמא (מדנר י"ד) ויכוס

באר

כ' צה וכו', שח"כ לענין שלל, וגם הפעל מענינו, ושעור הפסוק הזה שלקחו שלל ממוך הערים כי שלל רב היה לקחם ממנם כלומר מאלו הערים רבות גדול לשלול שלל ולצח צו. ויתורגם לפ"ז (אונד יצא כההשען בייטע אים דען סטערטען, וויין פֿיעל האבע לו ערבייטען דערין וואר), אכן תרגומי לפי פסוק המלות ועל פי תרגום שאר המעתיקים:

טו (ב) בהיותכם עמו, בעבור היותכם עמו לשמור דבריו: (ג) ימים רבים, י"ז על העמיד שהיו ימים רבים לישראל שיעמדו ללא אלהי אמת וס' דימי אמת ומנשה והדומים ועם ווערדען פֿיעלע טחגע קאממען אין ישראל דאס יצא זיך לו חונוואהרען גאטטערן חונגעלעהרטען פֿריעסטערן, אונד לו חיינער ניכטיגען לעהרע חאטען ווערדען, ומפני זה דחקו לפרש: וישב צדק לו, כאלו הרי"ו בשו"א לחזור ולעמוד (אונד יצא ווערדען זיך בעקעהרען חו. ג. ו.), אולם זה רחוק וגר משמעות הכתוב, והנכון כפ' צעל לקט שכתה הדפס אלל מכלול יופי וז"ל כחוד דרשנעם ויהי כהכין מלכות רחנעם וכו' ובאניה כחוד וילך כהעלות אביו וכו', ע"ז אמר כי היו ימים רבים לישראל שלא היה להם אלהי אמת ולא כהן מורה ששאל כהן בדבר תורה ע"כ, וכן מתורגם אשכנזים. כהן מורה, הכהן להורות דרכי ה' כח"ש יורו משפטך וכו' (דברים י"ג) ואמר שם שאלו לכהן שאינו ראוי להורות מאשר יבחרו כנב"ל שקר. וללא מורה, שם אינם חפלים בפרום אלהים האמתים. וישב וכו', ועשה כלל להם שבו אל ה' ויבקשו וימלא להם: (ה) ובעתים

vermag kein Mensch etwas. 11. Da schlug der Ewige die Chuschiter (Ethiopier), vor Aſa und vor Jehuda, und die Chuschiter (Ethiopier) flohen. 12. Und Aſa, sammt dem Volke, das bei ihm war, verfolgten sie bis nach Gerar, und es fielen von den Chuschitern (Ethiopiern), (so Viele), daß kein Aufkommen mehr für sie war; denn sie wurden zertrümmert vor dem Ewigen, und vor seinem Heereslager, sie trugen sehr viel Beute davon. 13. Und sie schlugen alle Städte rings um Gerar; denn der Schrecken des Ewigen war über sie, und sie plünderten all die Städte, denn es war sehr viel Beute darin. 14. Und auch die Zelte des Viehes schlugen sie, und erbeuteten Schafe in Menge und Kameele, und kehrten nach Jerusalem.

15. 1. Auf Marjahu, den Sohn Obed's, kam der Geist Gottes: 2. Und er ging aus, Aſa entgegen, und sprach zu ihm: Höret mich, Aſa und ganz Jehuda und Benjamin! Der Ewige war mit euch, weil ihr mit ihm waret, und wenn ihr ihn suchet, so wird er sich von euch finden lassen,

באור

ולדעת אחרים קודם ענין אל יעזור כח. ר"ל אל יעזור אדם לעצמו הכח בידו להצטרף עליך ותרוממו סובל שניהם: (יב) לאין להם מחיה. כמו ולחננו מחיה מעט (עזרא טו) שגורו חקומה לחיות. וי"מ עד אשר לא נשאר בהם חיות (דאס קיינער בייז חיהנען חזק לעבען באיעב). חננס לא מלאנו שם מחיה לענין חיים ועוד דעת אחרים לפסוק מלת מחיה חזון כחביריו. ועטס הנה"ד לאין לקבא ועטס (ווייז יזא קיינען לעבענס-חונטערהאט האטענען). עטס עטומים ברענ. ולפירות חזק הספקוק עולה יס וכן לפסוקו חקירוב יוסר לפשטות הכסוב ומשנעוץ הלמ"ד פה: (יג) כי היה פחד וכו', ולא היה בהם רוח להסתחק ולהלחם עמם.

וּדְרָכַי קָשֶׁת מֵאֲתִים וּשְׁמוֹנִים אֶלֶף
כָּל־אֶלֶף גְּבוּרֵי חֵיל: ^(ח) וַיֵּצֵא אֶלֵיהֶם
זָרַח הַכּוּשִׁי בַחֵיל אֶלֶף אֲלָפִים
וּמִרְכָּבוֹת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיָּבֹא עַד־
מִרְשָׁה: ^(ט) וַיֵּצֵא אֶסָא לִפְנֵיו וַיַּעֲרֻכוּ
מִלְחָמָה בָּנִיא צִפְתָּה לְמִרְשָׁה:
^(י) וַיִּקְרָא אֶסָא אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵין־עֲמָךְ לַעְזֹר בֵּין רַב לְאֵין
כֹּחַ עֲזָרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּי עָלֶיךָ
נִשְׁעָנִי וּבְשִׁמְךָ בָּאנוּ עַל־הַהֶמּוֹן
הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אִתָּה אֶל־יַעֲצֹר

waren heldenmüthige Männer. 8. Und es zog wider sie Serach, der Chuschiter (Ethiopier), mit einem Heere von tausendmal tausend Mann, und drei hundert Wagen, und kam bis Mareschah. 9. Da zog Asa ihm entgegen, und sie stellten sich in Schlachtordnung im Thale Zefatah bei Mareschah. 10. Und Asa rief zu dem Ewigen, seinem Gotte, und sprach: Ewiger! Es ist bei dir (alles eins), zu helfen, es sei dem Mächtigen oder dem Kraftlosen: So hilf

*בנו"ן דנושה וזיס ספרים נשענו העי"ן צוא חטף
והנו"ן רפויה שלא כמשפט.

uns Ewiger, unser Gott, denn auf dich stützen wir uns, und in deinem Namen kommen wir wider diese Menge: Ewiger, du bist unser Gott, wider dich

רשי

היו לו מלחמות והוא לאחד כן כי אם ב' שנים וצמלכים (א' ע"ו) כתיב ומלחמה היתה בין
אסא וצין צעש כל ימיהם וצסדר עולם מפרש הטיב: כי דרשנו את ה' אלהינו דרשנו וגו'.
לפי דרשנוהו הניח לנו מסציו: ויצנו עדים וילחיו. ודומא (לעיל י"ז) וצדאות ה' כי
בכנעו ובומר: (י) אין עמך לעזור. כלומר אע"פ שאנו מעטים והם רבים כחול היס ואין
כח לנו צפניהם עמך לעזור צין רצ לאין כח כלומר כי ידוע שיש לך כח לעזור לפיכך עזרנו
ה' אלהינו כי עליך נשענו: אל יעזר עמך אנוש. אל יהיה לאויבינו לאותו אנוש כי אנוש
אנוש מושל עולר ידי עמ' נבדך לנלחנו שלא יומר נלחנו אלהים. ד"א מפי הרב. אל יהי
לנו אנו שאנו ענושי' עולר יד מלנלח' דומא (דברים י"א) ועלר את השמים (ראשית כ')
כי עלר עלר ה' (סופטים י"ל) אם תעלדני:

באור

(ח) זרח הכושי, הוא מצני כוש בן חם (בן מלך): (ט) צפתה, שם העמק והס"א מן השם ולא כדעת בן
מלך ככתב לפתה הס"א נוספת וחשט שהוא שם העיר צפת שנקראה אח"כ חרממה (שופטים א' י"ז), ויש מן
המפרשים שרצה לומר שחלת לפתה פעל ונענין לפה והבטעו ושעורו בהעמק הנראה והשקף אל העומד במרשה
והוא דחוק: (י) אין עמך וכו', אין הפרש אלא וחדר הוא לעזר בין לשניא כח ובין למי שאין בו כח כלל.
נשענו, הנו"ן דבוטס כמשפט כי הוא לתשלוס כו"ן השניה וכמורו נחצה (ד"ה א' כ"ע י"ד) ובקלס ספרים
נשענו העי"ן שואת בחטף והנו"ן רפויה וכן הביאו הקאקאראדאן והוא שלא כמשפט אל יעזר וכו', המילות
הממשלה נקרא כן וכו' כמו מי יעזר (ש"א ע' י"ז) כלומר לא יהיה ממשלה נגדך (רד"ק בהוספת דברים המוקברים).

zuüben. 4. Und er schaffte ab aus allen Städten Jehuda's, die Höhen und Sonnenbilder, und das Königreich hatte Ruhe unter ihm. 5. Und er bauete die festen Städte in Jehuda an; denn das Land hatte Ruhe und es war kein Krieg mit ihm in diesen Jahren; denn der Ewige schaffte ihm Ruhe. 6. Und er sprach zu Jehuda: Lasset uns diese Städte bauen, und mit Mauern umgeben, mit Thürmen, Thüren und Riegeln; noch ist das Land vor uns (frei vom Feinde), weil wir den Ewigen, unsern Gott, suchen; wir suchen ihn, deß-

wegen schafft er uns Ruhe ringsum; und sie baueten, und es gelang ihnen (ging gut von statten). 7. Und Acha hatte ein Heer, Schild und Speere tragend, aus Jehuda, dreimal hundert tausend, und aus Benjamin, Tartsche tragend und Bogen spannend, zweimal hundert und achtzig tausend, alle diese

אלהי אבותיהם ולעשות התורה והמצוה: (ד) ויסר מפל-ערי יהודה את-הכמות ואת-החפנים ותשקט הממלכה לפניו: (ה) ויבן ערי מצודה ביהודה כישקשה הארץ ואין-עמו מלחמה בשנים האלה כיהנה יהודה לו: (ו) ויאמר ליהודה נבנה את-הערים האלה ונשב חומה ומגדלים דלתים ובריחים עודנו הארץ לפנינו כי דרשנו את-יהוה אליהנו דרשנו וינח לנו מסביב ויבנו ויצליחו: (ז) ויהי לאסא חיל נשא צנה ורמח מיהודה שלש מאות אלה ומבנימן נשא מנן

ת"א ויבן וכו' מנלם ח' ד'

רשי

צאו ואת אלהי אבותם לא דרשו: (ו) עודנו הארץ לפנינו. צעוד שהמלכות נכונה לפנינו שאם נלדכנו לה' יהיו לנו לענום וכל אלה היה צעוד שנים שכתוב צימיו שקטה הארץ ולאחר אותן עשר שנים היתה מלחמה צימו וצין צעש כל ימיהם כי צסנת שלש לאסא מלך צעש וז' שנים היה שלום ציניהם וכן מוכיח אף כאן אין עמו מלחמה צסנים האלה אצל צסנים אחרים היתה עמו מלחמה ולמטה (ט"ו) כתיב ומלחמה לא היתה עד שנת ל"ה למלכות אסא אצל יבוליס אנו לפרש אותה מלחמה שהיתה לו עם הבכשי' לא היתה עד שנת שלשים וחמש למלכותו אצל זה קשה לי שכתוב למטה (ט"ו) צסנת ל"ו למלכות אסא עלה צעש וכו' עד כסכלת על זאת כי מעתה יהיו לך מלחמות משמע שקודם לכן לא

באור

ולד"ק המצבות העשויות מאבן אחת: (ד) החפנים, הבורות העשויות לעבודת החמה: (ה) כי שקטה, והיתה להם מנוחה ופנאי לצנות: ונשב, ענין הקפה. עודנו וכו', נחזק הערים צעודה לפנינו עד לא בא האויב צמוכו. דרשנו את יהוה, לפי שדרשנוהו היתה לנו מקבי. וכפל פעל דרשנו הוא דרך המקרא לחזק הענין:

(כ) וַיֵּתֶר דְּבָרֵי אֲבִיָּה וּדְרָכָיו וּדְבָרָיו
כְּתוּבִים בְּמִדְרָשׁ הַנְּבִיא עֲדָו:
(כג) וַיִּשְׁכַּב אֲבִיָּה עִם-אֶלְתָּיו וַיִּקְבְּרוּ
אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִיד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בְּנוֹ
תַּחְתָּיו בְּיָמָיו שָׁמְטָה הָאָרֶץ עֵשֶׂר
שָׁנִים:

und sechszechn Töchter. 22. Und die übrigen Begebenheiten Abijah's, sein Wandel und seine Handlungsweise sind beschrieben in dem Denkbuche des Propheten Ido. 23. Und Abijah legte sich zu seinen Vätern, und man begrub ihn in der Stadt David's, und sein Sohn Asa ward König an seiner Stelle; in seinen Tagen hatte das Land Ruhe zehn Jahre.

יָד (ב) וַיַּעַשׂ אָסָא הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
יְהוָה אֱלֹהָיו: (3) וַיִּסֶּר אֶת-
מִזְבְּחוֹת הַנֶּכֶר וְהַקְּבָמוֹת וַיִּשְׁבֹּר אֶת-
הַמִּצְבּוֹת וַיִּגְדַּע אֶת-הָאֲשֵׁרִים:
(ג) וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה לְדָרוֹשׁ אֶת-יְהוָה

14. 1. Und Asa that, was gut und recht war in den Augen des Ewigen, seines Gottes. 2. Und er schaffte ab die fremden Altäre und die Höhen, und zerbrach die Säulen, und hieb die Haine um. 3. Und sprach (den Befehl aus) zu Jehuda, zu suchen den Ewigen, den Gott ihrer Väter, und die Gesetzlehre und das Gebot aus-

רש"י

יָד (ג) וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה לְדָרוֹשׁ. ולא לעשר' שצעים שדרשו לאלהים אחרים חדשים מקדשו

באר

שלא היה יכול להתחזק עוד, והלוחם האשכנזי שיחטם צמליה כעין זאת (דער פיינד קאן) יך ניטט לעבן גער האלטען): (כב) במדרש וכו', שירששו הורש שמה כי הדברים מומונים בו. וכן על מדרש ספר המלכים (ד"ה י' כ"ד) ספר שמונמים בו דברי המלכים והורש ימלא שם (ד"ק בספר השרשים) ובפירושו הביא לפי שהיה מדרש שמיר לדרוש שם עניני המלכים ע"כ. ולפי דעתו הוא שם כולל לקשר שמואל'י בו דברים דרושים לכל חפצי הדרוש' אל המדע וביחוד מה שנוגע לחולות העמים (אחרי) לעדכון ושלום געאייניטליגע געגענטסטענדע לור בעפריידיגונג חולער וויססבעגרייגער פֿערטער, בעאנדרערס חין וועלט היסטארישער הימניט ענטהעלט). והכנס געזינים הביא דעתו ב"הל' (מִדְרָשׁ פֶּתִן דרש חונטעראזשען,

ערקלערונג, חויסלעגונג איינעם טריפטסטעלערס (אינך ראבינישען הייפֿיג) אנדרע פֿעלסליך: בוך איבערהויפט, ואין דעמי נוחה בפירושו כי מה לקפרי עניני וקורות המלכים בספר מחובר על תקירות ובחור דברי מחבר ספר אחר. ולכן איז אומר שנקרא כן על ענין הפעל דרש, לפי שנכתבים בו דברים שישקיעו מאחך האלמא לדעת זכרון הימים הראשונים וקורות העמים הקדומים והדורש אל הספר הזה ימלא מה שלבו חפץ בענינים אלו כי בו שמורים לזכר עולם, ובתשחקת הרפתח מלאכי חרנים המלה הזאת לפי פירושו Memoires (דענקסרייט, חונטערייטס-טריפט, חויסלוג לעבענסלויף, קונסטאנט-בוך, יאחזלונג, ער-לעהלונג גערקוירדיגער טהאטען) ועד' מחורגס פה כי הוא מכיון פה לענין הכתוב: (כב) שקטפה הארץ, נחה מן העולמות:

יָד (א) וַיַּעַשׂ. מוכן הקפור הזה הוא מקפר מלכים (א' ע"ו ע' כ"ד) בחקפה פרעי הדברים פה: (ב) הנכר, של אלהי הכר, והבמות, ושם כתוב והבמות לא קרו? יפירושו המפרשים שהכוונה פה על העמים שבהם המבמות שגם הם קריים בנות. ועיין (פרשה ע"ו פסוק י"ז) בבאר. המצבות, הם עמודי האלילים

von Zehuda ein Kriegsgefchrei erhoben, ſchlug Gott Sarabam und ganz Israel, von Abijah und Zehuda. 16. Und die Söhne Israel's flohen vor Zehuda, und Gott gab ſie in ihre Hand. 17. Und Abijah und ſein Volk richteten eine große Niederlage unter ihnen an, und es fielen erſchlagen von Israel fünfmal hundert tauſend außerleſene Männer. 18. Und ſo wurden die Kinder Israel's gedemüthiget zu derſelben Zeit, und die Kinder Zehuda's wurden mächtig, weil ſie ſich ſtützten auf den Ewigen, den Gott ihrer Väter. 19. Und Abijah verfolgte Sarabam und nahm ihm

יִרְבָּעָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אָבִיָּה וַיְהוּדָה: (ט) וַיָּנוּסוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי יְהוּדָה וַיִּתְּנֵם אֱלֹהִים בְּיָדָם: (י) וַיִּבְּרוּ בָהֶם אָבִיָּה וְעַמּוֹ מִכָּה רַבָּה וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים מִיִּשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אָלֶף אִישׁ בַּחֹדֶר: (יח) וַיִּבְּנֻעֻו בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא וַיֹּאמְצֻוּ בְנֵי יְהוּדָה בְּנֵי נִשְׁעָנוּ עַל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: (יט) וַיִּרְדֹּף אָבִיָּה אַחֲרֵי יִרְבָּעָם וַיִּלְכֹּד מִמֶּנּוּ עָרִים אֶת־בֵּית־אֵל וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־עַפְרָהוֹן וּבְנֹתֶיהָ: (כ) וְלֹא־עָצַר כָּח יִרְבָּעָם עוֹד בְּיָמֵי אָבִיָּהוּ וַיִּגְּפֵהוּ יְהוָה וַיָּמָת: (כב) וַיִּתְּחַק אָבִיָּהוּ וַיִּשְׂאֵל לֹו נָשִׁים אַרְבַּע עֲשָׂרָה וַיֻּלְּדוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם בָּנִים וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה בָנוֹת:

* עפרין קרי

Städte weg, nämlich: Bet El und ihre Töchter (Vorstädte), Beſchanah und ihre Töchter, und Eſrajin und ihre Töchter. 20. Und Sarabam beſieht keine Kraft mehr (hatte weiter keine Macht) in den Tagen Abijah's, und der Ewige ſchlug ihn, daß er ſtarb. 21. Und Abijah verſtärkte ſich, und nahm ſich vierzehn Weiber (zur Ehe), und zeugte zwei und zwanzig Söhne

רשי

כאשר הכין דוד: (כ) ולא עלר כח וכו' ויגפיהו ה' לירבעם וימת. לא שמת מיד אלא הולך וחסר צעצור המלחמות וכו' מפדש ויגפיהו ה' לאזיה:

באור

המה במלחמת המועל עליהם לשורר בדים ה': (יא) ומקטרים, שז על בני אהרן, ומערכת וכו', ועורכים לחם הפנים על השלחן, ומנורה וכו', ר"ל חסידים הם בדבר המנורה להדליק את הנרות בכל ערכ: (יב) כראש, הולך לפניו. להריע, כו' וכי הדבור מלחמה וכו' והריעותם וכו' ומכרתם וכו' (במדבר י'): (ג) ויהי לפני וכו', שז על ירבעם והעם אשר עמו: (כ) ולא עלר כח, ענין מליכה זאת כבר מבאר בספר הזה, ושעורו פה

בְּנֵי אֶהֱרֹן וְהַלְוִיִּם בְּמִלְאכָתָם:
 (ב) וּמִקְטָרִים לַיהוָה עֹלֹת בַּבֶּקֶר-
 בַּבֶּקֶר וּבַעֲרֹב בַּעֲרֹב וּקְטֹרֶת־סַמִּים
 וּמַעֲרֹכַת לֶחֶם עַל־הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר
 וּמִנֹּחַת הַזֶּהָב וְנִלְתִּיהָ לְבַעַר בַּעֲרֹב
 בַּעֲרֹב כִּי־שָׁמְרִים אֲנִיָּהּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתֶּם עֲזַבְתֶּם אֹתוֹ:
 (ג) וְהִנֵּה עִמָּנוּ כָּרֵאשׁ הָאֱלֹהִים וְכֹהֲנָיו
 וְחַצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה לְהַרְיֵעַ
 עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּלְחַמוּ עִם־
 יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְתֵּיכֶם כִּי־לֹא תִצְלִיחוּ:
 (ד) וַיִּרְבְּעִם הַסֵּב אֶת־הַמַּאֲרָב לְבוֹא
 מֵאַחֲרֵיהֶם: (ה) וַיִּפְּנוּ יְהוּדָה וְהִנֵּה
 לָהֶם הַמִּלְחָמָה פָּנִים וְאַחֲזֹר וַיַּצַּעְקוּ
 לַיהוָה וְהַכֹּהֲנִים מִחַצְצֹרִים בַּחֲצֹצְרוֹת:
 (ו) וַיִּהְיֶה אִישׁ יְהוּדָה וַיְהִי בְּהַרְיֵעַ
 אִישׁ יְהוּדָה וְהָאֱלֹהִים גָּנָף אֶת־

Priester dienen dem Ewigen, die Söhne Ahron's, und die Leviten (sind) im Gesäße, 11. und lassen für den Ewigen in Rauch aufsteigen Ganzopfer jeden Morgen und jeden Abend, und Rauchwerk von Spezereien, und (ordnen) Schichtbrote auf den reinen Tisch, und (besorgen) den goldenen Leuchter, seine Lampen anzuzünden jeden Abend; denn wir beobachteten den Dienst des Ewigen, unseres Gottes, aber ihr habt ihn verlassen. 12. Und siehe, mit uns ist an der Spitze, Gott und seine Priester, und die mit den Lärmtrompeten, um gegen euch Lärm zu blasen, Söhne Israels! Streitet nicht mit dem Ewigen, dem Gott eurer Väter, denn ihr

*המ"ם רפויה אחר הידיעה בפתח *יתיר צ'

ת"א על השלחן יומה ח', כ"ח: ומנורת זהב מנחות ח' כ"ט:

werdet nicht glücklich sein. 13. Aber Sarabam ließ den Hinterhalt einen Umgang machen, daß er hinter ihnen (in ihren Rücken) kommen soll, und so standen sie Borne vor Zehuda, und der Hinterhalt hinter ihnen. 14. Und als sich Zehuda umsah, siehe, so war der Krieg von Borne und von Hinten, und sie schrien zu dem Ewigen, und die Priester trompeteten mit den Trompeten. 15. Und die Männer von Zehuda erhoben ein Kriegsgeschrei, und da die Männer

באור

שאמר כהנים כעמי הארצות, אך המה נחזק כהונה בני אהרן. במלאכת מ"ם במלאכת רחוי להדגש ונרפסה להקל וכן ומחית וכו' בשאט ויקרא י"ג חולס (רד"ק). והנה זה שכלה בחי"ו בלי קניניות מלאכו רבים כן כמו שגבת, זמרת ודומיהם והוא ע"ד הארמית הקורי, ומה שהמ"ם רפויה כידועה אפשר לכתוב נעם לפי שהוא בהחלוקה הקניניות שחקר הקומקן ולא יסכן הידיעה הוא כודע ע"י הקניניות והכן. ופירשו

Sohn Nebat's, der Knecht Salomo's, des Sohnes David's, erhob sich, und empörte sich wider seinen Herrn. 7. Und es sammelten sich zu ihm Taugenrichtige und nichts-würdige Leute, und strengten sich wider Rechabam, den Sohn Salomo's, an, und Rechabam war noch jung und verzagten Herzens, und der sich nicht ermuthigte gegen sie. 8. Und nun gedenket ihr euch dem Reiche des Ewigen, in der Hand der Söhne David's, zu widersetzen, und ihr seid eine große Menge und habt bei euch die goldenen Kälber, welche für euch Sabaram zu Göttern

gemacht. 9. Ihr habt ja die Priester des Ewigen, die Söhne Achron's und die Leviten verstoßen, und euch Priester gemacht, wie die Völker der Länder, wer da kommt seine Hand zu füllen (d. h. wer sich dem Dienste weihen will durch ein Opfer), mit einem jungen Farnen und sieben Widder, der wird Priester der Ungötter. 10. Aber unser Gott ist der Ewige, und wir verlassen ihn nicht und

שְׁלֹמֹה בֶן-דָּוִד וַיִּמְרֹד עַל-אֲדָנָיו: (א) וַיִּקְבְּצוּ עָלָיו אַנְשִׁים רָקִים בְּנֵי בְלִיעַל וַיִּתְּאֲמָצוּ עַל-רַחֲבֵעַם בֶּן-שְׁלֹמֹה וַרַחֲבֵעַם הָיָה נָעַר וְרֹדֶל-לֵבָב וְלֹא הִתְחַזַּק לִפְנֵיהֶם: (ב) וְעַתָּה אַתֶּם אַמְרִים לְהִתְחַזֵּק לִפְנֵי מַמְלַכַת יְהוָה בְּיַד בְּנֵי דָוִד וְאַתֶּם הַמּוֹן רֹב וְעַמְכֶם עֲגָלֵי זָהָב אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יִרְבְּעֶם לְאֱלֹהִים: (ג) הֲלֹא הִדְחַתֶּם אֶת-כֹּהֲנֵי יְהוָה אֶת-בְּנֵי אֹהֲרֹן וְהַלְוִיִּם וַתַּעֲשׂוּ לָכֶם כֹּהֲנִים כְּעַמִּי הָאֲרָצוֹת כָּל-הַבָּא לְמִזְבֵּחַ יָדוֹ בַּפֶּר בֶּן-בֶּקֶר וְאֵילִם שִׁבְעָה וְהָיָה כֹהֵן לֹא אֱלֹהִים: (ד) וְאַנְחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא עֲזַבְנוּהוּ וְכֹהֲנֵי מִשְׁרָתִים לַיהוָה

רשימי

קודמו נער ופי' לעיל (א' כ"ג) על שלמה: (ב) כעמי הארצות. כל הרואה לצוא ולמלא ידו ולהיות כהן לעגל זהב יצא עמו פר צן צקר ואילים שצעה ויקצלוכו והיה כהן ללא אלהים: למלא ידו. להצדיל צין טומאה לטהרה דוגמת (שמות כ"ט) למשחזה צהם ולמלא צם את ידם: (ג) והלויים צמלאכת. כלומר צמלאכתם זה לשיד זה לשוער כל איש למלאכתו

באור

הספרו כמו שאר דברים: (א) ולא התחזק. לקחת המלוכה מיד ירבעם: (ב) ביד בני דוד. הנחנה ביד בני דוד. ואתם המון רב, ותנעמו על זה שאדם המון וכו'. ורואי ב"כ למורגמו בלחץ זה דוח חיהר חיינה ברחסע מענגע זייד, חונד בקודענע קעלבער בייח חייך החבט, דוח חו. ג. ו. ו. (ג) הלא הרחם, בסנה זאם, שלא הנחם הכהנים לצוא לשרת צניה ה' דחו ומקומום ונאו לשבת עמדי עיין למעלה (י"א י"ד). כל הבא, כל הרואה לחקך עלמו לעבודה בפר וכו' היה כהן לעגלי זהב: (י) בני אהרן, הפך מה

וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין־אָבִיָּה וּבֵין
 יִרְבֵּעָם: ^(ג) וַיֹּאסֶר אָבִיָּה אֶת־הַמִּלְחָמָה
 בַּחֵיל גְּבוּרֵי מִלְחָמָה אַרְבַּע־מֵאוֹת
 אֶלֶף אִישׁ בַּחֹר וַיִּרְבְּעֵם עַרְךָ עִמּוֹ
 מִלְחָמָה בְּשִׁמוּנָה מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ
 בַּחֹר גְּבוּרֵי חֵיל: ^(ד) וַיָּקָם אָבִיָּה
 מֵעַל לַחֹר צִמְרִים אֲשֶׁר בְּהָר אֶפְרַיִם
 וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּנִי יִרְבֵּעָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל:
^(ה) הֲלֹא לָכֶם לָדַעַת כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל נָתַן מַמְלָכָה לְדָוִיד עַל־
 יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לוֹ וּלְבָנָיו בְּרִית
 מֶלֶךְ: ^(ו) וַיָּקָם יִרְבֵּעָם בֶּן־נִבְשַׁת עֶבֶר

Krieg zwischen Abi-
 jah und zwischen
 Sarabam. 3. Und
 Abijah that den
 Angriff mit einem
 tapfern Heere von
 Kriegshelden, vier
 mal hundert tau-
 send auserlesene
 Männer, und Sara-
 bam stellte sich in
 Schlachtordnung
 gegen ihn, mit acht
 mal hundert tausend
 Mann auserlesener
 Männer, Kriegshel-
 den. 4. D^a stellte
 sich Abijah oben auf
 dem Berge Zema-
 raim, welcher liegt
 in dem Gebirge Ef-
 rajim, und sprach:
 Höret mich, Sara-

bam und ganz Israel! 5. Ihr sollt es doch wissen, daß der Ewige, der Gott
 Israel's, das Königreich über Israel David gegeben ewiglich, ihm und seinen
 Söhnen, als einen Salzbund; (d. h. ein unverbrüchlicher Bund, wie das dau-
 erhafte Salz, welches der Verwefung nicht unterliegt). 6. Und Sarabam, der

רשי

מעכה זת אצטלוס ולפיכך כינוי שמה משם גמור שלה מיכיהו מעכה ושם אציה אוראל
 אצטלוס לפי שעל שם כלתה נקראת שהיתה אשת חיל בצדנתי' ככתוב (לקמן כ"ג) וגם
 מעכה אם אסא הסירה מבצירה ומשום כבודו של כלתה קראה לחמותה על שם כלתה.
 כך מפורש צירוסלמי והמסורת הזה תקף צידך ששם דנינו אלעזר וכן אמר לי ששם אציו
 וכן מלאתי צפירוס אציו בכל מקום שהוסיף וי"ו ששם אשה זו משום שצדח כמו עתליה
 ועתליהו מולב' על הארץ כי אשת חיל היתה וכן יכליה וכליהו לפי שהיתה בצדנתי כי
 אמליה צעלה גם לביש' ויהי שם חמש עשר שנה עד שמת והיא שפטה את העם כל אותן
 חמש עשרה השנים ושזו כשמת המליכו את בנו עזיהו אחריו צן שש עשרה שנה: (ד) ויקם
 אציה שהלך אציה למלחמה על ירבעם צמחו של ירבעם זהר אפרים: צדית מלח. צקיום
 ואמונה ועתה: (ו) ויקם ירבעם צן נצט עצד שלמה וגו'. ועל זאת יש ציון גדול: ויקצו
 עליו אנשים רקים. רשעים: ויתאמרו על רחבעם צן שלמה ורחבעם היה נער ודך לצד
 ולפי שמלכו צו ספלו' ורכיכות לצד התאמרו עליו: נער. אע"פ שהיה צן מ"א שנה כשמלך

באור

וכי, היא מעכה בת אצטלוס המכרת למעלה וספי שמות היו לה ולאביה, וכמוהו רבים בספר הזה. (ומדברי
 רד"ק: (ג) ויאסר, ענין המלה הזאת מביאר בפסוק מי יאסור המלחמה (מ"א כ' י"ד) וסרגומי פה לפי הנאות
 יוסר לפשטות הכתוב: (ד) מעל להר אפרים, ר"ל במקום גבוה מן ההר: (ה) הלא לכם לדעת, הלא כלכם
 יודעים דבר שראוי לכם לדעת שהוא מפורסם. ברית מלח, ברית המתקיים במלח המתקיים ואינו חתה הפקר

sein Herz, den Emirgen zu suchen. 15. Und die Begebenheiten Rechabam's, die ersten und die letzten, sind beschrieben durch die Worte des Propheten Schemajah's, und des Sehers Edo, in den Geschlechtsverzeichnissen. Und es waren Kriege zwischen Rechabam und Sarabam alle Zeit. 16. Und Rechabam legte sich zu seinen Vätern und ward begraben in der Stadt David's, und sein Sohn Abijah ward König an seiner Stelle.

אֶת־יְהוָה: (טו) וּדְבַרִּי רַחֲבָעַם
הָרֵאשִׁימִים וְהָאֲחֵרוֹנִים הֲלֹא־הֵם
כְּתוּבִים בְּדְבַרִּי שְׁמַעִיָּה הַנָּבִיא וְעֵדוֹ
הַחֹזֶה לְהַתִּיחֵשׁ וּמִלְחָמוֹת רַחֲבָעַם
וִירְבָּעַם כָּל־הַיָּמִים: (טז) וַיִּשְׁכַּב רַחֲבָעַם
עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִיד וַיִּמְלֹךְ
אֲבִיהָ בָנָו תַּחְתָּיו:

יג (ב) בִּשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְמֶלֶךְ
יִרְבָּעַם וַיִּמְלֹךְ אֲבִיהָ עַל־יְהוּדָה:
(ג) שְׁלוֹשׁ שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
אִמּוֹ מִיכִיהוּ בַת־אֹרִיאֵל מִן־גִּבְעָה

13. 1. Im achtzehnten Jahre des Königs Sarabam's, ward Abijah, König über Jehuda. 2. Drei Jahre regierte er in Jerusalem, und der Name seiner Mutter war Michajah, der Tochter Uriel's, von Gibah; und es war

רשימי

ישראל. אלא שנתקלקלו צמעשיהם כדכתיב ויעש הדע כי לא הכין לצו לדרוש את ה' וגדמו שנסתלק' שכינה מהם וכאלו קוצל ומפיגין על כך: (טו) בדברי שמעיה הנביא. כל נביא ונביא היה כותב ספרו וזה שהיה מתנצל וזהו שמעיה שאמר לעיל (ג) 'וא' ולקמן (י"ב) מוכיח ויתר דברי אציה ודרכיו ודרכיו כדכתיב צמדש הנביא עדו ספרו היה נקרא מדרש:

יג (ב) שלש שנים מלך בירושלים. ולא יותר כדמוכח צמלכים וצמנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא מלך יהודה כמלא שאפילו שלשה שנים שלמים לא מלך: מיכיהו בן אוריאל. ולמעלה (ג) 'וא' קורא לה שם אחר מעבה צת אצטלוס וצמלכים כתיב כמו כן מעבה צת אצטלוס. מיכיהו בן אוריאל היה שמה וכאן קורא אותה כן לפי שהוא ספר היחס של יהודה וצמלכים שהוא ספר מלכי ישראל ויהודה קראה צמס כנויה

באור

ה' לדעת אותו: (טו) להתיחש, ר"ל בקפריהם אשר יקופר בהם זכרון היחוס. וענין המלה בלתי בקפר עזרה. ומלחמות וכו', ר"ל המלחמות היו ביניהם כל הימים, כי מתחלה שב הרבעם מלהלחם בירבעם בדבר הנביא, וי"ל לאחר זמן חזר להלחם עמו כל הימים עד מותו. ועד"ז מתורגם אשכנזית. ויחזן לפרש כי ומלחמות שאמר מוקד גם על כתובים וכו' ושעורו שם שאר מאורעותיו כתובים נ"כ המלחמות שהיו בין רחבעם וירבעם כל הימים (ועבט דען בעסטענדיגען קריעגען לויסען רחבעם אונד ירבעם):

יג (א) בשנת שמנה עשרה, הקפור הזה יש להפנות עם מה שנמלא בקפר מלכים (א) ע"ז א' ח' אכן מה האריך הכותב עם פרטי דברים מה שנחסרו שם. וענין באור הפסוק הזה צמלכים שם. מיכיהו

(א) וַיְהִי מִדֵּי-כּוֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית-יְהוָה
בָּאוּ הָרָצִים וַיִּנְשְׂאוּם וַהֲשִׁבוּם אֶל-
תֵּא הָרָצִים: (ב) וּבַהֲכַנְעוֹ שָׁב מִפְּנֵי
אֶף-יְהוָה וְלֹא לְהַשְׁחִית לְכֻלָּהּ וְגַם
בִּיהוּדָה הָיָה דְבָרִים שׁוֹבִים: (ג) וַיִּתְּחַזַּק
הַמֶּלֶךְ רַחֲבֶעֱם בִּירוּשָׁלַם וַיִּמְלֹךְ בִּי-
בֶן-אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה רַחֲבֶעֱם
בְּמִלְכּוֹ וַשְּׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה | מֶלֶךְ
בִּירוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר-בָּחַר יְהוָה
לְשׁוֹם אֶת-שְׁמוֹ שֵׁם מְבַל שְׁבִמִי
יִשְׂרָאֵל וְשֵׁם אִמּוֹ גַּעְמָה הָעַמֹּנִית:
(ד) וַיַּעַשׂ הָרַע בִּי לֹא הָכִין לָבוֹ לְדָרוֹשׁ

ne Schilde und gab sie in Verwahrung den Obersten der Läufer, welche die Thüre des Königshauses hüteten. 11. So oft nun der König ins Haus des Ewigen kam, kamen die Läufer und trugen sie und brachten sie (dann) zurück in das Gemach der Läufer. 12. Da er sich aber demüthigte, ließ der Zorn des Ewigen von ihm ab, um ihn nicht völlig zu verderben, auch weil an Jehuda noch gute Eigenschaften zu finden waren. 13. Und der König Re-

chabam befestigte sich in Jerusalem und regierte. Ein und vierzig Jahre alt war Rechabam, als er König ward, und siebenzehn Jahre regierte er in Jerusalem, der Stadt, welche der Ewige erwählt hat, seinen Namen dort wohnen zu lassen, aus allen Stämmen Israel's, und der Name seiner Mutter war Naamah, die Amonitin. 14. Und er that das Böse, denn er richtete nicht

רש"י

יער הלכנו והפקידם לשרי הרצים ואח"כ השיצם אל תא הרצים חדר הרצים כלומר אל מקומם. ענין אחד מפי מורי לפי שהי' דואב ממלך מזרים וממלך ישראל היו נושאין אותן לפניו: (יב) ובהכנעו שז ממנו חרון אף ה'. היה לו לומר למעלה מיד כשאמר ויעל שישק ובומר אלל שהפסיק צינתים ללורך ויעש תחתיה מגיני נחשת: (יג) ויתחזק המלך רחבעם. ומפרש למה שהרי כשהומלך תחלה היה צן מ"א לפיכך היה צו כח וחזק להתחזק מעלמו כי היה צן שנה כשמת דוד שהרי שלמה מלך מ' שנה ושלמה עדיין לא מלך כשנולד רחבעם כמלא שרחבעם היה צן מ"א כשמלך: העיר אשר צחר ה' לשום את שמו שם מכל שצטי

באור

הפקידות במידות המלך (רייזענדע סטאטוס-באטשען) לור איבערברייגונג דער בעפענהלע דעם קאניגס, ויש מהם היו שומרי המלך כמו הפלתי (אייבווארע, טראכאנטען). כמובאר בעלבים: (יא) ויהי מדי, עיין הכאור בעלבים שם: (יב) ובהכנעו, היה לו לומר למעלה מיד כשאמר ויעל שישק וכו', אלל שהפסיק בנחם ללורך ויעש תחתיה מגיני נחשת (ומפרש). להשחית כללה, ולא אמר להשחיתו בכלליון גמור. וגם ביהודה, וגם סבת רחמי ה' לשבז ממרון אפו ולכלתי כלותם עד השמידם היסה, שעוד נמלאו בלחשי יהודה מדות טובות וישרות המגינות עליהם ורחמי בעבור זאת לחינה וחמלה, שלא יהיו ערי אוד. וכן נחזירגם אשכחית. ו"מ וגם בלא כנאות טובות בדבר יהודה (חורך ערגינגען חין בעטרען יהודים גוטע ווייזאגונגען), ואחרים פותרים: שגם ביהודה שבו עמים טובים והיו שוב במעמד האושר והשלמה (חורך טראכען חין יהודה וידער גליקליכע חווסטענדע חין), והבאר ינחם: (יז) לדרוש את ה'. לא מקר להשכיל לדרוש את

much verlassen, so habe auch ich euch überlassen der Hand Schischaf's. 6. Da demüthigten sich die Obersten Israel's und der König, und sprachen: Gerecht ist der Ewige! 7. Da der Ewige sah, daß sie sich demüthigten, so ward das Wort des Ewigen an Schemajah, wie folgt: Sie haben sich gedemüthiget, ich will sie nicht verderben, und ich will ihnen einigermassen Rettung schaffen, daß sich mein Grimm nicht ergießen soll über Jerusalem, durch Schischaf. 8. Jedoch sollen sie ihm unterthan sein, daß sie erkennen meinen Dienst und den Dienst der Könige

reiche der Länder (d. h. sie sollen erfahren, was es sei, mir oder den Königen der Erde zu dienen). 9. Und so zog Schischaf, der König von Egypten, heran wider Jerusalem, und nahm die Schätze des Hauses des Ewigen, und die Schätze des Königshauses, Alles nahm er, und nahm die goldenen Schilde, welche Salomo gemacht. 10. Und der König Rechabam machte dafür kupfer-

בִּיד-שִׁישָׁק: (א) וַיִּכְנְעוּ שָׂרֵי-יִשְׂרָאֵל
וְהַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ צְדִיק אֱלֹהִים: (ב) וּבְרָאוֹת
יְהוָה בִּי נִכְנָעוּ הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֶל-
שְׁמַעְיָה לֵאמֹר נִכְנָעוּ לֹא אֲשַׁחֲתֶם
וְנָתַתִּי לָהֶם כְּמַעַשׂ לְפִלִּיִשְׁתָּה וְלֹא-
תִתֵּן חֲמַתִּי בִירוּשָׁלַם בִּיד-שִׁישָׁק:
(ג) בִּי יְהוֹיָאֵל לְעַבְדִּים וַיִּדְעוּ עֲבוּדָתִי
וְעֲבוּדַת מַמְלָכוֹת הָאָרְצוֹת: (ד) וַיַּעַל
שִׁישָׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל-יְרוּשָׁלַם וַיִּקַּח
אֶת-אֲצִרוֹת בֵּית-יְהוָה וְאֶת-אֲצִרוֹת
בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת-הַכֶּלֶל לָקַח וַיִּקַּח אֶת-
מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה:
(ה) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ רַחֲבָעַם תַּחְתִּיהֶם
מִגְנֵי נְחֹשֶׁת וְהַפְקִיד עַל-יַד שָׂרֵי
הָרָצִים הַשְׁמָרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ:

רש"י

יב (ז) נכנעו לא אשחיתם. דומא למטה. עודנו הארץ לפנינו כי דרשו וכו'. כן דרך הפסוק כשמשפיק צנתיס כופל עוד התיצה לאומרה דומא (מדבר י') והיה כי תלך ממנו יהיה הטוב וכו': (ח) כי יהיה לו לעצדים. לשיק ולשאר אומות כמפורש: וידעו עבודתי. כשיסורו לא יהיה עליהם שום מושל ממלכי אומות אזל כשתסורו מאחרי תורתי דעו עבודת ממלכי הארצות ותעזדו להם: (י) והפקיד על יד שרי הרצים לקח מניית

באור

מועטת כדמוחגס. וי"ו חזק מועט (אין קורלען). ולא ספק, ענין הלכה והרקה והומתו וספק עלינו האלה (דניאל ט'): (ח) וידעו עבודתי, הכניו על הפועל, ר"ל העבודה אשר לי, ושעורו ידעו הסבול בין העבודה אשר הם עובדים לי ובין העבודה אשר עובדים למלכי ארץ, ועי"ז יכירו וידעו אי זה הטובה שבהם כי אם עבדו את ה' בודאי לא היו מושלים בהם הממלכות: (י) הרצים, רצים רגלי לפני מרכבתו, וגם רוכבים קוסים להביא

דברי הימים ב יב

לְכָל עָרֵי הַמְּצֻרוֹת וַיִּתֵּן לָהֶם הַמָּזֹן
לֶרֶב וַיִּשְׁאֵל הַמָּזֹן גָּשִׁים:

יב (ב) וַיְהִי בְּהֵבִין מַלְכוּת רַחְבֶּעַם
וַיִּכְחָזְקוּ עֲזֹב אֶת־תּוֹרַת יְהוָה

וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ: (ג) וַיְהִי בַשָּׁנָה

הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רַחְבֶּעַם עָלָה

שִׁישַׁק מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־יְרוּשָׁלַם בִּי

מַעְלוֹ בַיהוָה: (ד) בְּאַלְף וּמֵאֹתַיִם רֶכֶב

וּבִשְׁשִׁים אֲלָף פָּרָשִׁים וְאִין מִסְפָּר

לָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ עִמּוֹ מִמִּצְרַיִם לְיוֹכִים

סָבִיִּים וְכוֹשִׁים: (ה) וַיִּלָּכֵד אֶת־עָרֵי

הַמְּצֻרוֹת אֲשֶׁר לַיהוּדָה וַיָּבֹא עַד־

יְרוּשָׁלַם: (ו) וַשְׁמַעְיָה הַנָּבִיא בָּא

אֶל־רַחְבֶּעַם וְשָׂרֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר־

נֶאֱסָפוּ אֶל־יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי שִׁישַׁק

וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵם

עֲזָבְתֶּם אֹתִי וְאֶף־אֲנִי עֲזָבְתִּי אֶתְכֶם

Benjamin's, in alle befestigte Städte, und gab ihnen (Vor-rath) an Speise in Menge, und verlangte (für sie) eine Menge Weiber.

12. 1. Und als das Königreich Rechabam's fest ward, und so wie seine Stärke zunahm, verließ er die Gehelehnisse des Ewigen, und das ganze Volk Israel mit ihm. 2. Und es geschah im fünften Jahre des Königs Rechabam, da zog Schischak, der König von Egypten, heran wider Jerusalem (weil sie sich vergangen an dem Ewigen), 3. mit tausend und zwei hundert Wagen und sechzig tausend Reitern, und nicht zu zählen war das Volk, welches mit ihm kam aus Egypten, Libier, Sukkij-

ter und Chuschiter (Ethiopier). 4. Und er nahm die festen Städte ein, die Jehuda gehörten, und kam bis Jerusalem. 5. Aber Schemajah, der Prophet, kam zu Rechabam und den Obersten Jehuda's, die sich nach Jerusalem (aus Furcht) vor Schischak versammelt, und sprach zu ihnen: so spricht der Ewige: Ihr habt

באור

כדבר ופחד ומרד בניו אם ישנו יחד שבת אחים, ולכן החכים ופזרם בכל ארצות יהודה ובנימין כדי להחזיק המלכות בידו וגם זה חזק הרגומי. וישאל המון נשים, לבניו כדי להרבות זרעו כי לעלמו הנה כבוד כי שמונה עשרה נשים וששים פלגשים א"כ וישאל המון נשים ללורך בניו הוא (ור"ק). ויחכן ששעה זאת בעלמו. כדי שלא יעזבוהם הם לבקש להם נשים וילאו ממוקנתם מערי המלכות וגם יפלו ברשת נשים וזנות המפחות לבס לרעה וגם למרד נגד דורס הנביא: ואפשר טעמו שנקחם לעלמו והוא נמשך למעלה לנשיית טעם שלכך שלא המון נשים כדי שיהיו לו ממנו בנים רבים ויוכל למרס בכל ערי מלכותם זה נראה לי עקר וכמורסם (וראהער טרוך ער פערלונגנען נחך חו ז. 11.)

יב (א) ויהי וכו', חזק הספור הזה הוא מספר מלכים פרשה (י"ד כ"א ל"א). בהבין וכו', ע"ד וישמן ישורון ויבעט: (ב) כי מעלו, על המלך וישראל נאמר והוא נאמר מוקנר: (ז) כסעם לפלטה, ר"ל פליטה

Rehavam nahm sich
zum Ehe weibe
Maachlat, die Toch-
ter Jerimot's, des
Sohnes David's,
(und) Abichail, die
Tochter Eliab's, des
Sohnes Jeschaj's.
19. Und sie gebär
ihm Söhne: Jemsch,
Schemarjah und
Saham. 20. Und
nach ihr nahm er
(zum Ehe weibe)
Maachah, die Toch-
ter Abschalom's;
und sie gebär ihm
Abijah, Ataj, Sisa
und Schelomit. 21.
Und Rehavam liebte
Maachah, die
Tochter Abscha-
lom's, mehr denn
alle seine Weiber
und Rebsweiber,
denn er hatte acht-
zehn Weiber genom-
men, und sechzig
Rebsweiber, und
zeugte acht und

zwanzig Söhne und sechzig Töchter. 22. Und Rehavam bestellte zum Haupte
Abijah, den Sohn Maachah's, zum Oberherrn unter seinen Brüdern,
denn er (hatte vor), ihn zum Könige zu machen. 23. Und er verstand es wohl,
daher vertheilte er von allen seinen Söhnen in alle Länder Jehuda's und

לו רחבעם אשה את מחלת--בן
ירימור בן-דוד אביחיל בת--
אליאב בן-ישי: (ט) ותלד לו
בנים את יעוש ואת שמריה ואת-
זהם: (כ) ואחריה לקח את-מעכה
בת-אבשלום ותלד לו את-אביה
ואת-עתאי ואת-זיזא ואת-שלמית:
(כא) ויאהב רחבעם את-מעכה בת-
אבשלום מכל-נשיו ופילגשיו כי
נשים שמונה עשרה נשא ופילגשים
ששים וילד עשרים ושמונה בנים
וששים בנות: (כב) ויעמד לראש
רחבעם את-אביה בן-מעכה לנגיד
באחיו כי להמליכו: (כג) ויבן ויפרץ
מכל-בניו לכל-ארצות יהודה ובנימן

* בת קרי

רשי

טעה שמואל הדואה כשהעזיר ישי את אליאז לפני שמואל ואמר (שמואל א' י"ז)
אך נבד' משיחו זה שהקצ"ה עתיד לומר קום כא משחבו כי הוא זה וטעה זו שמואל
שראה צהו של אליאז אשת רחבעם מלכה ועל זה הדבר נענש שמואל כי כשאל לו שאל
איה צית הדואה (סס א' ח') ויאמר שמואל אכני הדואה שלא ענבו דרך ענוה לומר מה
תדע אמר לו הקצ"ה חייך עתה עתיד לראות ולא תדע מה תדע כי טעה צאליאז וצתו
המלכה: (כב) לנגיד צאחיו. כדי להמליכו: (כג) ויפרץ. פיור צניו לכל ארנות יהודה
דוגמא (לעיל א' ד' ל"ח) וצית אצותיהם פדנו לרזו:

באור

אביחיל, טאכטער און. 2. (יך) ותלד לו, לפי פירוש הראשון שעורו האדם מהן ומקומה האחרונה.
ולפירוש השני אין צורך לזה: (כב) להמליכו, היסח מחשבתו לשימחו למלך אחרי מותו: (כג) ויבן, הכין

עָלִיו מִכָּל־גְּבוּלָם: (יד) כִּי־עָזְבוּ
הַלְוִיִּם אֶת־מִנְרַשֵּׁיהֶם וְאֶחָזָתָם וַיֵּלְכוּ
לַיהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם כִּי־הִזְנִיחָם
יָרָבֵעַם וּבְנָיו מִכָּהֵן לַיהוָה: (טו) וַיַּעֲמֵד
רֹאשֵׁי הַגִּידִים לַבָּמֹת וּלְשַׁעֲרִים וּלְעִגְלִים
אֲשֶׁר עָשָׂה: (טז) וְאַחֲרֵיהֶם מִכָּל
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּתְנִים אֶת־לִבָּם
לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ
יְרוּשָׁלַם לְזִבּוֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיהֶם: (יז) וַיִּחְזְקוּ אֶת־מַלְכוּת
יְהוּדָה וַיֹּאמְצִי אֶת־רַחֲבֵעַם בֶּן־שְׁלֹמֹה
לְשָׁנִים שְׁלוֹשׁ כִּי הָלְכוּ בְּדֶרֶךְ דָּוִיד
וּשְׁלֹמֹה לְשָׁנִים שָׁלֹשׁ: (יח) וַיִּקַּח־

Bezirken bei ihm ein (gingen zu ihm über). 14. Denn die Leviten verließen ihre Fluren und ihr Eigenthum und gingen nach Sechuda und nach Jerusalem; denn es verwarf sie, Sarabam und seine Söhne, nicht mehr dem Ewigen zu dienen. 15. Und bestellte sich Priester zu den Höhen, zu den Böden und zu den Kälbern, die er gemacht. 16. Und ihnen nach folgten aus allen Stämmen Israel's, jene, die ihr Herz darauf richteten (d. h. sich ernstlich vornehmen), den Ewigen,

den Gott Israel's, zu suchen, nach Jerusalem, um dem Ewigen, dem Gott ihrer Väter, zu opfern. 17. Und sie verstärkten das Königreich Sechuda, und befestigten Rechabam, den Sohn Salomo's, drei Jahre lang; denn sie wandelten im Wege David's und Salomo's, drei Jahre lang. 18. Und

רשי

הערים והכרכים: ואולדות מאלל ושמן ויין. לפי שיהא להם מאלל מזומן אס יעלו צית ישראל למורד: (יד) כי עזבו הלויים את מנרשיהם. שכל ארץ עשרת שבטים: כי הזניחים ירבעם. הזניחם מלעצור ולכהן לה: (טו) כהנים לבמות. כלומר למה הזניח ירבעם הכהנים והלויים לפי שהעמיד כהנים כומדים לשעירים: (טז) ואחריהם. כל לויים וכהנים: (יח) אביחיל צת אליאז. כמו (ירמיה י"א) ואביחיל דובמלל ככש אלוף וזה

באור

(יב) התיצבו וכו', באו ונטו אחריו להיות חוקים כלל ממשלתו: (יד) את מנרשיהם, שהיו להם באלף עשרת השבטים. כי הזניחים, ענינו בהפעיל הגרמה לעזוב הדבר והמקום (ואח"כ) דחם אמן דען ארט, אדער עטוואס פערלעסט, ושיעורו פה שהכריחם לעזוב עבודת המקום מלכהן לה' שלא כהנם ללכת לב"ה וזהו ענינו מנרשיהם והלכו ליהודה והיה ראוי למרגמו (ער לוואנג יח לו פערלעסטען דען דיענסט דעם עוויגען), ועוד נראה לי פירושו ששלחם מהיות עוד בשירות הקדש ולקח לו כהנים אחרים לעבודתו (ער ענט: ויעם יח פֿאָק דיענסטע דעם עוויגען), ובמרגומי נעיתו אחר רוב המעתיקים. כי לפי סדרתם הוא מענין היותם המלך אחר (ד"ה י"ב כ"ע י"ט) ענין ריחוק ומאוס ושמי ענינים כרפדים במושג העקרי: (יח) ירימות. לא חקר כנני דוד ואולי בשם אחר. אביחיל, חקר וי"ו הסבור ושעורו ואביחיל זה על שני פנים. או שטעמו בלקח גם אביחיל לשה עס ממלח בת ירימות או שהיה ירימות כן דוד וכן אביחיל וכו' וימורגם (אונד דער

ten des Ewigen, und
kehrten zurück vom
Ziehen gegen Para-
bam. 5. Und Re-
shabam wohnte in
Jerusalem, und er
baute Städte zur
Befestigung in Je-
huda: 6. Und baute
an, Bet Lechem,
Citam und Tekoa,
7. und Bet Zur,
Socho und Adulam,
8. und Gat, Mare-
schah und Sif, 9.
und Adoraim, Ra-
chish und Asifah,
10. und Zarah,
Mijalon und Cheb-
ron in Jehuda und
Benjamin, zu be-
festigten Städten.
11. Und machte die
Festungen stark, und
legte in sie Befehls-
haber und Vorräthe
von Speisen, Del
und Wein; 12. und
in jeder Stadt
Schilde und Speere,
und so machte er sie
ungemein fest, und ihm gehörten Jehuda und Benjamin zu. 13. Und die
Priester und Leviten, die in ganz Israel waren, stellten sich aus allen ihren

נָהִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי
יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ מִלִּקְחַת אֶל־יִרְבְּעָם:
(א) וַיֵּשֶׁב רִחְבֵּעַם בִּירוּשָׁלַם וַיִּבֶן
עָרִים לְמִצּוֹר בִּיהוּדָה: (ב) וַיִּבֶן אֶת־
בֵּית־לָחֶם וְאֶת־עֵיטָם וְאֶת־תְּקוּעָה:
(ג) וְאֶת־בֵּית־צִיֹר וְאֶת־שׁוֹכּוֹ וְאֶת־
עֲדֻלָּם: (ד) וְאֶת־גֶּת וְאֶת־מְרִשָּׁה
וְאֶת־זִיף: (ה) וְאֶת־אֲדוֹרַיִם וְאֶת־לְכִישׁ
וְאֶת־עֲזֻקָּה: (ו) וְאֶת־צָרְעָה וְאֶת־אֵילֹן
וְאֶת־חֶבְרוֹן אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וּבְבִנְיָמִן
עָרֵי מְצֻרוֹת: (ז) וַיַּחֲזֶק אֶת־הַמְּצֻרוֹת
וַיִּתֵּן בָּהֶם נְגִידִים וְאַצְרוֹת מֵאֲכָל
וְשֶׁמֶן וַיֵּיֵן: (ח) וּבְכָל־עִיר וְעִיר צָנּוֹת
וּרְמָחִים וַיַּחֲזֶקם לְהִרְבֶּה מְאֹד וַיְהִי־
לֹו יְהוּדָה וּבִנְיָמִן: (ט) וְהַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם אֲשֶׁר בְּכָל־יִשְׂרָאֵל הִתִּיצְבוּ

רשי

אחד: (ה) ויבן ערים למלור. ערים קטנים צנה וסצצ כל סצצותי' מים משום חזק וזה
מלור כדאמרינן (צסעי' ל"ז) אני קרתי וסעיתי מים ואחריו צבא פעמי כל יאורי מלור
ועתה הולך לך כי פסעו צו ישראל: (יא) ויתן צהן נבירים. סרים ונלצים לסמור

באור

ח' פ' ה': (ו) ויבן, עיין באורו שם פסוק ד': (י) ביהורח ובנימן, מהם נחלה יהודה ומהם נחלה בנימן.
ערי מלורות, ר"ל צנה אולם להיות ערי מלורות. ויחזק שהיו מקודם ערי מלורות והוא חזק עוד בבנין זה
כמו שבארתי למעלה פרשה (ח' פסוק ד') ע"ש ועי' אמר בסמוך ויחזק את המלורות כמפרש את דברי הפסוק
הקודם, ר"ל מה שאמרתי ויבן וכו' ערי מלורות היינו שחזק עוד אחר שכבר היו מלורות, ויש מחכמי עמים
מעתיקים (ד"ח פ' תהיין געוועזענען פ'עסטען טטערטע בעפ'עסטגטע ער נ'ך זעהר), וספרות
סובל גם זה: (יא) ואצרות וכו', להכין על עת המלור, כדרך מדיני עסקים מלחמה: (יב) ויהי וכו', על
האופן הזה ובעבור חזק הערים לא עלה על לב מלך ישראל להלחם עמו ויהי לו יהודה ובנימן לנחלה:

הדרך אשר על-הפס וירגמו-בו
בני-ישראל אבן וימת והמלך
רחבעם התאמץ להעלות במרכבה
לגיוס ירושלם: (ה) ויפשעו ישראל
בבית דויד עד היום הזה:

sich der König Re-
chabam, bestieg einen
Wagen und floh nach
Jerusalem. 19. Also
fiel Israel ab vom
Hause David's, bis
auf diesen Tag.

11. 1. Als Re-
chabam nach Jeru-
salem kam, versam-
melte er das ganze
Haus Jehuda und
(den Stamm) Ben-
jamin, hundert und
achtzig tausend aus-
erlesene Kriegsfüh-
rer, um das Haus
Israel zu bekriegen,
und das Königthum
wieder an Recha-
bam (den Sohn
Salomo's) zu brin-
gen. 2. Da kam aber
das Wort Gottes
zu Schemajahu, dem
Manne Gottes, wie
folgt: 3. Sprich zu
Rechabam, dem
Sohne Salomo's,
dem Könige von Je-
huda, und zum gan-

יא (ה) ויבא רחבעם ירושלם ויקהל
את-בית יהודה ובנימן מאה
ושמונים אלף בָּחֹר עֲשֵׂה מִלְחָמָה
לְהִלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב אֶת-
הַמַּמְלָכָה לְרַחֲבֵעָם: (3) וַיְהִי דְבַר-
יְהוָה אֶל-שְׁמַעְיָהוּ אִישׁ-הָאֱלֹהִים
לֵאמֹר: (4) אָמַר אֶל-רַחֲבֵעָם בֶּן-
שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל
בִּיהוּדָה וּבְנִימָן לֵאמֹר: (7) כֹּה אָמַר
יְהוָה לֹא-תֵעָלוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ עִם-
אֲחֵיכֶם שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ כִּי-מֵאִתִּי

zen Israel in Jehuda und Benjamin, wie folgt: 4. So spricht der Ewige:
Ziehet nicht hinauf und streitet nicht mit euren Brüdern, kehret ein Jeglicher
zu Hause; denn Solches ist von mir geschehen, und sie gehorchten den Wor-

רש"י

שלמה: (יט) ויפשעו ישראל ציט דויד. לשון מדרות דונמת (מלכים ז') צימיו פשע מואב
ובו' (משלי י"א) אח נפשע מקדית עוז (לקמן ל"א) אז תפשע לזנה:

יא (א) ויקהל את בית יהודה ובנימן. שהיו תחום יחד וגם ירושלים היתה של שניהם
וציט המקדש על תחום שניהם צנוי. וצבצולים ציהושע מפרש היאך היה תחומן
יחד וגם דצוטינו אמרו רצועה יולאה מחלק צנימן ונכנס צחלקו של יהודה ועליה מוצח.
צנוי לכך לא היו יכולין להפרד זה מזה וגם כתיב צסמוך עם אחיכם והלא אחיכם צני איש

באור

יא (א) ובנימן, כי גם עליהם מלך, כי ירושלים עיר המלוכה היתה לנחלה ליהודה ובנימן: (ב) ביהודה
ובנימן, היושבים בצדק יהודה ובנימן: (ח) למצור, להיות ערי מבצר להשגב צדק עיין הכאור (פרשה

ter, zu Tarabam, den Sohn Nebat's. 16. Und wie ganz Israel sah, daß der König ihnen kein Gehör gab, so erwiederte das Volk dem Könige Folgendes: Was haben wir für Antheil an David? Wir haben kein Erbrecht an Sisachaj's Sohn! Ein Jeglicher zu seinen Zelten Israel! Siehe nun zu deinem Hause David! Und so ging ganz Israel hin nach seinen Zelten. 17. Also nur die Kinder Israel's, die in den Städten Sehuba's wohnten, floß über die regierte Rechabam. 18. Und der König Rechabam sandte den Hadoram, der über die Frohn war (an sie ab), aber die Kinder Israel's warfen ihn mit Steinen, daß er starb, so beeiferte

בֶּן-נֶבֶט: (טו) וְכָל-יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי
לֹא-שָׁמַע הַמֶּלֶךְ לָהֶם וַיֵּשִׁיבֵי הָעָם
אֶת-הַמֶּלֶךְ: | לֵאמֹר מַה-לָּנוּ חֵלֶק
בְּדָוִיד וּלְאֹ-נַחֲלָה בְּבֶן-יִשִּׁי אִישׁ
לְאֹהֲלָיו: יִשְׂרָאֵל עֲתָה רְאֵה בֵיתְךָ
דָּוִיד וַיֵּלֶךְ כָּל-יִשְׂרָאֵל לְאֹהֲלָיו:
(יז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי
יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבֵעַם:
(יח) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ רַחֲבֵעַם אֶת-

rael hin nach seinen Zelten. 17. Also nur die Kinder Israel's, die in den Städten Sehuba's wohnten, floß über die regierte Rechabam. 18. Und der König Rechabam sandte den Hadoram, der über die Frohn war (an sie ab), aber die Kinder Israel's warfen ihn mit Steinen, daß er starb, so beeiferte

רש"י

זשכס אז יסור שצט מיהודה ששם המלכות נחלקה: (טו) לאחליך ישראל. מוסב על מה לנו חלק דוד מה לעוזר אהלינו וליך אחריו לא כן אלא לנו כל ישראל איש לאהליו: עתה ראה ציתך דוד. מוסב על ולא נחלה צצן ישי כלומר אין לנו צו נחלה אלא צצית המקדש צצירושלים שאנו צוצחים צו ולראות צו צשש דגלים. ראה ציתך דוד אין אנו צצריכין לו לילך שם יהיה לך לצדך (ובל זה לא נראה לי) אלא ראה ציתך דוד אי צצפשינו לא צצ ולא צצצית המקדש שלך: (יח) הדרם. הוא אדונירם (מלכים א' ד') צצנימי שלמה גדולתו גדולה וצנימי רחצעם נשפלה גדולתו על כן נקרא הדורם: וירגמו צו צני ישראל אצן. ולפי שרחצעם לא ידע הסצה והקשר שהסצו ממנו על כן נהרג כששאל המם שקצ עליהם

באור

ארמיים והוא הנבין אפסל כמו אקפל וידעת כבר כי רגיל להיות כן בספר הזה לפי שהוא מופרים אחרונים. והיה מן המקור של הכותב להשמיט מלת אבי ומפי כבודו של אביו ודבר בשלשן נסתר קסם שהמונן מומנו ידוע להעומרים לפניו שאמרו אביך ועליהם יסורו דבריו והכן. ומה שזר היא צעניי שלא הביא הר"ק פעל אקביר בספר השרשים בין הפעלים כבר צנין הפעיל כי זה רכבו להביא המלות היוצאים מן הקדר ולהדריענו דבר חדש. כמו שהביא הפעלים השקים חצבך שהביא פה לדוגמא: (טז) נסבה, ובספר מלכים סבה והוא שם זה נפעל עומד שהיא כחנאי ענין סבוב והקפס הדבר ר"ל כי היחה גזרה נסבה (רד"ק) ויחורבנס. (עס האט זיך זיך געפֿיגט), אמנם א"כ ראוי להיות נסבה או נסבה או נסבה ע"ד זרות אך נסבה לא נמלא משקלו כן בשום מקום. והנכון יסור כדבריו בספר השרשים שהוא שם סבה כחוספת כו"ן. או שהוא שם ע"מ הארמיים כמו נבזבה (דניאל ב' ו') והכו"ן מן המשקל וכן כהן לדעתי: (יז) ובני ישראל וכו', נאור הפסוק הזה והפסוק נבזבה (דניאל ב' ו') והכו"ן מן המשקל וכן כהן לדעתי: (יז) ובני ישראל וכו', נאור הפסוק הזה והפסוק הסמוך במלכים (א' י"א י"ז) ענין עליו:

וַיַּעֲנֵם הַמֶּלֶךְ קֶשֶׁה וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ
 רַחֲבָעַם אֶת עֵצַת הַזִּקְנִים: (יז) וַיִּדְבֹּר
 אֱלֹהִים בְּעֵצַת הַיְלָדִים לֵאמֹר אָבִי
 הַכְּבִיד אֶת־עַלְכֶם וְאֲנִי אֶסִּיף עָלָיו
 אָבִי יִסֹּר אֶתְכֶם בְּשׁוֹמְטִים וְאֲנִי
 בְּעֶקְרָבִים: (טו) וְלֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל־
 הָעַם כִּי־הִיתָה נִסְכָּה מֵעַם הָאֱלֹהִים
 לַמַּעַן הָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר
 דִּבֶּר בְּיַד אַחִיהוּ הַשְּׁלוֹנִי אֶל־רַחֲבָעַם

er gesprochen: Kommet wieder zu mir am dritten Tage; 13. so antwortete ihnen der König hart, und der König Achabam verließ den Rath der Ältesten. 14. Und redete zu ihnen, nach dem Rathe der Jungen, wie folgt: Mein Vater hat euer Joch schwer gemacht, und ich will noch hinzuthun zu euerem Joch; mein Vater hat euch gezüchtigt mit

Geißeln, und ich (werde es thun) mit Scorpionendorn. 15. Also gab der König dem Volke kein Gehör; denn es war eine Fügung von Gott, auf daß der Ewige sein Wort erfüllte, welches er geredet durch Achijah, den Scheloni-

רשי

אשכנז שעוקלין כעקדסים: (טו) כי היתה נסכה וגו' למען הקים ה' את דברו. כמו שמפורש (שמלכים א' י"א) להסיר ממנו י' השצטים וליתן לירצעם וזהו לא יסור שצט מיהודה (ראשית מ"ט) לא ירד ממלכותו עד כי יצא שילה פתרון עד כי יצא יהודה שילה להמליך סם רחצעם וסם לו יקרה עמים להמליכו וסם נחלקה המלכות ואז מלכות של עשרת השצטים ושסם עיר קטנה סמוכה לשילה כדכתיב (סוף שופטים) הנה חב לה' שילה מימים ימימה צמסלה העולה מצית אל שכם' וכתיב צירמי' משכם ועשילה ולכבוד משכן שילה נאספים לשם שהוא ראוי לאסיפת צני אדם וסמוכה לשילה וכשנאספים

באור

רבינו שלמה ילחקי אלף איש אחר אשר לא נחשט כחכמת הדקדוק. (עיין הקדמה): (י) קטני, העי"ת בקמ"ץ כלי חטק כמו שהוא במלכים (א' י"ב י') ועיין הבאור שם ולפי הנוסחא הזאת המלה זרה בדקדוק כי אם הנפדר קטן ראוי להיות הקו"ף בשו"א כמו מן דבר דברי, ואם הנפדר קטן ראוי להיות העי"ת בשו"א כמו מן הש"ס חדשי, ולריך לחוקר ולומר כי הנפדר ממונו ע"מ פעל כמו נזרל, נזל והוא ככני נזרלי, נזלי, וכן קטן ככני קטני והקמ"ץ חסם החולם ולא ראיתי בחדר מן המדקדקים שהעיר ע"ז. וגם מלאכי ככני"ן מקראות גדולות פה קטני העי"ת בקמ"ץ חטק: (יד) הכביד וכו', כן הוא ברוב ספרים הנדפסים. ולפני הרד"ק הימה הנוסחא אכביד. את עלכם וכחצ בפירושו ח"ל: היה לו לומר אני הכביד וכו', אלף פירושו שם חסר דבר וכה משפט אכביד את עלכם כאשר הכביד אני ואני אוקיף עליו. או אלף אכביד במקום ה"א והוא מקור כמו חבךך (בראשית מ"ג) ואשפים (ירמיה כ"ה) שהאלף בהם במקום ה"א ופירושו אני אמר להכביד עליכם ואני אוקיף עליו ע"כ, וראיתי בדברי בעל לקט שכתב הנדפס אלף מכלול יופי שכח ח"ל: כדברים האלה כתב רד"ק ומראה שכן הוא מכלול מחלוקת וטוני כספרים, וכן ראיתי בשני ספרים מדויקים מכתב יד כח"ש רד"ק, וכן היא הקריאה האמיתית חבביד וכו', וכלא מלה אני, וא"כ טעות הוא הנפל בכל הספרים שנדפסו ושנשחשבו עם הפסוק במלכים שסם בסוב אני הכביד אלף הקריאה הנכונה בדברי רד"ק עכ"ל ואם כן היא, דקדוק המלה לרעזי שמשקלה מנשט

mit ihm aufgewachsen, die vor ihm standen. 9. Und er sprach zu ihnen: Was rathet ihr, daß wir diesem Volke zur Antwort geben, welches zu mir geredet, wie folgt: Erleichtere das Joch, welches dein Vater auf uns gelegt? 10. Und es redeten zu ihm die Jungen, welche mit ihm aufgewachsen, wie folgt: so sprich zu diesem Volke, welches zu dir geredet, wie folgt: Dein Vater hat unser Joch schwer gemacht, und du erleichtere es uns; so sprich zu ihnen: Mein kleiner Finger ist dicker als die Lenden meines Vaters. 11. Und nun hat mein Vater euch ein schweres Joch aufgebürdet, so will ich noch hinzuthun zu euerem Joch, mein Vater hat euch mit Geißeln gezüchtigt, und ich mit Skorpionendorn. 12. Als nun Tarabam und das ganze Volk am dritten Tage zu Rechabam kam, wie der König geredet, daß

גָּדַלְתִּי אִתּוֹ הָעֲמֻדִים לְפָנָיו: (ט) וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם מָה אַתֶּם נוֹעְצִים וְנָשִׁיב דְּבַר
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי לֵאמֹר
הֲקָל מִן־הָעֹל אֲשֶׁר־נָתַן אָבִיךָ עָלֵינוּ:
(י) וַיַּדְּבֶרּוּ אִתּוֹ הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדַלְו
אִתּוֹ לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לָעָם אֲשֶׁר־
דִּבְרוּ אֵלַיךָ לֵאמֹר אָבִיךָ הִכְבִּיד אֶת־
עֲלָנוּ וְאַתָּה הֲקָל מֵעַלֵּינוּ כֹּה תֹאמַר
אֲלֵהֶם קִשְׁנִי עֲבָרָה מִמֶּתְנִי אָבִי:
(יב) וְעַתָּה אָבִי הָעַמִּים עָלֵיכֶם עַל־
כִּבְדִּי וְאֲנִי אֶסִּיף עַל־עַלְכֶם אָבִי יִסֹּר
אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים וְאֲנִי בְּעֶקְרָבִים:
(יג) וַיָּבֹא יִרְבֵּעָם וְכָל־הָעָם אֶל־רַחֲבֵעָם
בְּיוֹם הַשְּׁלֹשִׁי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר שׁוּבוּ אֵלַי בְּיוֹם הַשְּׁלֹשִׁי:

*השי"ת בקמץ בלי חטף כמו שהיא דרוז ספרים והג"ן דגושה

רשי"י

(י) קשני עצה מתתני לצי. אלצע קטנה שלי גדולה מתתני לצי כלומר אני חזק מתמו: (יא) העמים. כמו (זלדאטית מ"ג) ויעמם ליש על חמודו: זעקדזים. זדימ"ן זל'

באור

עס ה"א הידיעה כושפע ונרוב היא חסרה לחקל (ד"ק), וכמוהו להגדוד (ד"ק) ו' ועוד אחז מהס. רצייתם, יולא חקנלס בדברי רלון ופיוס, ושס כתוב אם היום חסיה עבר לעס הזס ועניתס. והוא מלילה קסה שיאמרו כן הזקנים אל מולכס עד שהוכרחנו לומר שכוונתם שחסיה רק לפניס, ולפיכך ראה הספר הזה לחקן המלילה על הדרך שכתוב לפנינו: (ט) נוֹעְצִים, כינוי בניני נפעל זא על ההסכמה אשר עולה כאשר כוען ליש לרעהו על הדבר, וכן ויוען (וידך רחסהען) לחססען, וידך בערחתטהחנען, וידך געגענוייטיג רחטהען, מיט יעמחגנדען דער חיינ איבערגעוויכט דער חיינייכט חדער ערפחההונג האט, וידך בערחתטהען, והולדכי לזכר זה פה לפי שראיתי בנפרש שכח ח"ל: נוֹעְצִים כמו יועלים וכן יאמר מן יודעים נודעים. אך יועלים להנא נועלים נחיעלים כדר, והס דברים שיש לחמוה עליהם, ויוכיחו כי לא חדרס

וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיִּדְבְּרוּ אֶל־רַחֲבָעַם
לֵאמֹר: (ד) אֲבִיךָ הַקִּשָּׁה אֶת־עַלְנֹו
וְעַתָּה הִקְלָ מִעֲבֹדֶת אֲבִיךָ הַקִּשָּׁה
וּמַעַלְו הַכֶּבֶד אֲשֶׁר־נָתַן עָלֵינוּ
וְנַעֲבֹדָךְ: (ה) וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם עוֹד
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְשׁוּבוּ אֵלַי וַיֵּלֶךְ הָעָם:
(ו) וַיֹּעֵץ הַמֶּלֶךְ רַחֲבָעַם אֶת־הַזִּקְנִים
אֲשֶׁר־הָיוּ עֹמְדִים לִפְנֵי שְׁלֹמֹה אָבִיו
בְּהִיתוֹ חַי לֵאמֹר אֵיךְ אַתֶּם נוֹעְצִים
לְהוֹשִׁיב לָעַם־הַזֶּה דָּבָר: (ז) וַיִּדְבְּרוּ
אֵלָיו לֵאמֹר אִם־תִּהְיֶה לְטוֹב לְהָעָם
הַזֶּה וּרְצִיתָם וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם דְּבָרִים
טוֹבִים וְהָיוּ לָךְ עֲבָדִים כָּל־הַיָּמִים:
(ח) וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲצַת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר
יַעֲצֹרוּ וַיֹּעֵץ אֶת־הַיְלָדִים אֲשֶׁר

und ließen ihn ruhen, und es kam Sabraham und ganz Israel, und sie redeten zu Rechabam wie folgt: 4. Dein Vater hat unser Joch hart gemacht, und nun erleichtere den harten Dienst deines Vaters, und sein schweres Joch, das er auf uns gelegt, und wir wollen dir unterthan sein. 5. Und er sprach zu ihnen: Nach drei Tagen, und dann kommet wieder zu mir, und das Volk ging hin. 6. Der König Rechabam berieth sich mit den Ältesten, welche vor seinem Vater Salomo standen, da er noch lebte, und sprach: Wie rathet ihr, diesem Volke

eine Antwort zu geben? 7. Und sie redeten zu ihm wie folgt: Wenn du diesem Volk gütig bist, und ihnen wohlwollend begegnest, und zu ihnen gute Worte redest, so werden sie dir unterthan sein allezeit. 8. Allein, er verließ den Rath der Ältesten, den sie ihm gerathen, und berieth sich mit den Jungen, welche

רשי

המלכים הקצ"ה שפילו (ירבעם) עלמו צא להמליכו לרחצתם והסב הקצ"ה אחד דצרו
עד שחלך ירבעם: (ד) אביך הקסה את עלינו. כי איש טורח צמלאכה היה ועלינו הטיל
לפרנס פועליו והמם כדכתיב צמלכים (ה' ה') ויעל המלך שלמה מס וגומר: (ו) נועלים
כמו יועלים וכן יאמר מן יודעים נודעים אך יועלים להצא נועלים כתייעלים כצר:

באור

פה יותר כבד כפונת הענין והמשך הפסוק אחריו כאשר כתבתי שם בצאור, ולפיכך שנה הכותב הספר הזה אח
הלשון וחקן אותו כפי הנאות לפשטות הכתוב, והנה לפי הנוסחא וַיִּשָּׁב ולפי ענינו המובאר שם מלת עֲזָרְנוּ
שם אינה מיותרת אבל היא לחזק הענין שאע"פ ששמוע שמה שלמה עודנו היה צמלרים וישב שם הלחה אבל לפי
הנוסחא פה וַיִּשָּׁב מלת עודנו מיותרת ולכן השמיטו הכותב פה לחזק המלצה: (ד) עֹר שששת ימים, השעכו
עוד שששת ימים וגו' ובמלכים כתוב לכו עד וכו': (ז) לטוב, לאיש טוב, להצניע עמם כמענה דך. להעם הזה.

tan's, und durch die Weissagung Achijah's, des Schelontiers, und durch das Gesicht des Seher's Jedo's, über Tarabam, den Sohn Nebat's. 30. Und Salomo regierte in Jerusalem über ganz Israel vierzig Jahre. 31. Salomo legte sich zu seinen Vätern, und man begrub ihn in der Stadt David's, seines Vaters, und sein Sohn Rechabam ward König an seiner Stelle.

10. 1. Und Rechabam zog nach Schechem, denn nach Schechem kam ganz Israel, ihn zum Könige zu machen. 2. Und als Tarabam, der Sohn Nebat's, es hörte, er war aber in Egypten, wohin er vor dem Könige Salomo geflohen, so kehrte Tarabam aus Egypten zurück. 3. Und sie sandten hin

הַשִּׁילוֹנִי וּבְחִזְזוֹת יַעֲדֵי הַחֲזָה עַל-
יִרְבָּעָם בֶּן-נִבְטָ: (ב) וַיִּמְלֹךְ שְׁלֹמֹה
בִּירוּשָׁלַם עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים
שָׁנָה: (ל) וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עִם-אֲבֹתָיו
וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּעִיר דָּוִיד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ
רְחַבְעָם בֶּן־יְחֹנָתָן:

י (ה) וַיֵּלֶךְ רְחַבְעָם שְׁכֵמָה כִּי שָׁכָם
בָּאוּ כָל-יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ:
(ז) וַיְהִי כִשְׁמַע יִרְבָּעָם בֶּן-נִבְטָ וְהוּא
בְּמִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּרַח מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה
הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב יִרְבָּעָם מִמִּצְרַיִם:
(ח) וַיִּשְׁלָחוּ וַיִּקְרְאוּ-לּוֹ וַיָּבֹא יִרְבָּעָם

*יעדו קרי

רשי

3' י"3) עד ויקרא שמו ידידיה: ועל נצואת אחי השילוני. (מלכים א' י"א) הקרע
ממנו המלכות ונתנה לירבעם: (ל) על כל ישראל מ' שנה. מה שאין כן דוד שצחצרו
מלך ז' שנים וצירושלים שלשים ושלש:

י (א) כי שכם באו כל ישראל להמליך אותו. שזכס שהוא מקום ירבעם שצחלק אפרים
וירבעם אפרתי וכל זאת הית' סיבה מאת הקדוש צדוק הוא לקיים דברו קרוע אקדע
הממלכה: (ב) ויהי כשמע. פתרון ויהי כשמע מקודם לכן שזאו להמליכו שזכס כשהוא
עודנו צמנרים: (ג) וישלחו ויקראו לו ויצא. וכל זה להודיענו דלוננו של מלך מלכי

באר

הקמוך לו כתובים למעלה פרשה (א' ט"ו וט"ז) והוכפלו פה כדרך הנקרא צפור מנעה לסיים אחר פרטי הדברים
מיקר מלכות שלמה עם ענין כללי להיות התחלת והסוף דבוק יחד וכבר העירוני על מנהג הזה כמה פעמים
בבאורי לקפרים הקדומים ובספר הזה: (כט) על דברי וכו', ענין הבאר ד"הי (א' כ"ע כ"ט): (ל) על כל
ישראל. לפי שגם דוד המלך מלך ארבעים שנה, ולא היו כלם על כל ישראל, כי בחברון מלך שבע שנים וששה
חודשים על יהודה לבד, לכן אמר כי שלמה מלך על כל ישראל ארבעים שנה. אז לפי שנחלקו אחריו מלכות
ישראל ויהודה אמר כן. להעיר פה על ההפך:

י (א) וילך רחבעם וכו'. קפור זה כמלא צמ"א (י"ב א') והוא מבוחר שם: (ב) ויהי כשמע, שנה
שלמה חיבו. והוא צמנרים, ושם כתוב עודנו, וישב צמנרים. ושם כתוב וישב צמנרים, אך זה שכתוב

וּפָרָדִים דְּבַר־שָׁנָה בְּשָׁנָה: (כג) וַיְהִי
 לְשִׁלְמָה אַרְבַּעַת אֲלָפִים אֲרִיזֹת
 סוּסִים וּמִרְכָּבוֹת וּשְׁנַיִם־עָשָׂר אָלֶף
 פָּרָשִׁים וַיִּנְיָחֵם בְּעָרֵי הָרֶכֶב וְעַם־
 הַמֶּלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: (כד) וַיְהִי מוֹשֵׁל
 בְּכָל־הַמְּלָכִים מִן־הַנְּהָר וְעַד־אֲרָץ
 פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרַיִם: (כה) וַיִּתֵּן
 הַמֶּלֶךְ אֶת־הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאֲבָנִים
 וְאֶת־הָאָרְזִים נָתַן בְּשִׁקְמִים אֲשֶׁר־
 בְּשִׁפְלָה לָרֶב: (כז) וּמוֹצִיאִים סוּסִים
 מִמִּצְרַיִם לְשִׁלְמָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת:
 (כח) וַיִּשְׁאָר דְּבַר־יְשִׁלְמָה הָרֵאשִׁנִּים
 וְהָאֲחֵרֹנִים הִלְאֵיהֶם פְּתוּבִים עַל־
 דְּבַר־יְנָתָן הַנָּבִיא וְעַל־נְבוּאָת אֲחִיָּה

Salomo hatte vier tausend Pferd-gepann und Wagen, und zwölf tausend Reiter, und man verlegte sie in die Wagenstädte und bei dem König in Jerusalem. 26. Und er herrschte über alle Könige vom Strome (Perat) an, bis zum Lande der Philister, und bis zur Gränze Egypten's. 27. Und der König machte das Silber zu Jerusalem den Steinen gleich, und die Zedern machte er den Sikomoren gleich, die in der Niederung (wachsen) in Menge. 28. Und man bezog Koffe aus Mizraim für Salomo,

und aus allen Ländern. 29. Und die übrigen Begebenheiten Salomo's, die ersten und die letzten, die sind beschrieben durch die Worte des Propheten Na-

רשי

זיין: (כג) ויניחם צערי הרכב ועם המלך צירוסלים. מקלסם ועצד על לא ירצה לו סוסים: (כח) על דצרי נתן. ויהי צלילה ההוא ויהי דצד ה' אל נתן וגו' (שמואל

באור

וכי ים להשחוט לפי פירוש זה. אריות שם כסמך והי"ד חמור לנ"ד הפועל (רד"ק) ועמלכים כחז אריות
 והאמת שהפיר אריות כו"ו נעה והי"ד פה חמור הו"ו נפשי הו"ו כחמור פה אחרים. או שהם שני נשקלים
 כמו בשלשן קורי אריות אריות בחילוף אותיות אה"י. ויניחם, י"ו נקלסם הנה צערי הרכב ומקלסם בשאר
 עם המלך צירוסלים (ער פערלעגטע יא טהילס אין דיא וואגענטעדטע, חוזר חיון טהילן דא=
 פֿון בליעב ביינ קלינג חיון ירושלים), אך חיון טורד לה כי אם פעל ויניחם שז על ארבעת אלפים כלם
 יואמר בעת שזאו נשקלים ומוגרים אשר הוליוס ושם הכיחוס הנשרחים על פי פקודת המלך ומקלסם צערי
 הרכב ומקלסם אלל המלך צירוסלים, ומלח עם טעמו אלל לפעמים וכן מחורגם אשכנחים: (כד) ויהי מושל וכו',
 הפקוק הזה עד גבול מלרים הוא כמלכים (ב' ה' א') וסם כחז חמור המלכים הנאמר פה הממלכות וכן כחז
 יואר ולזה העמיק חכם מלרי אחד פה (קלינגרייבע), וכלי ספק שהיא טעות העמיק לכחז מלכים חזת
 מומלכות אך לא רלית לללח מפתון הסם והעמקסו אחרי רוב העמקיקים, ואלו טעם המלכים פה כמו נלז מלך
 (מ"א כ"ב מ"ה) מושל על מחת כחז חז י המלך חרורו כו (רעגירענדער הערר, בעפֿעלסחאבער
 פֿילעקלינג, טחטטהאטער חיון חיינער פרעפֿינג), וכן ענינו פה שהמלך שלמה היה מושל על נסיכים
 שהיו כספים חסמיו (פֿירסטען דיא חיהטן אונטערגעפֿרדנעט ווארען): (כו) ויתן וכו', הפקוק הזה

Libanon waren vom gediegenen Golde, feines von Silber, es war für nichts geachtet zu den Zeiten Salomo's; 21. denn der König hatte Schiffe, die nach Tarschisch gingen mit den Knechten Churam's, einmal in drei Jahren kamen die Tarschisch-Schiffe, beladen mit Gold, Silber, Elfenbein, Affen und Pfauen. 22. Und der König Salomo war größer denn alle Könige der Erde, an Reichtum und Weisheit. 23. Und alle Könige der Erde begehrten Salomo zu sehen, und seine Weisheit zu hören, die ihm Gott in sein Herz gelegt. 24.

Und sie brachten ein Jeglicher sein Geschenk, silberne und goldene Geräthe, Kleider, Waffen und Spezereien, Roffe und Maulthiere, Zahr für Zahr. 25. Und

יָעַר הַלְבָנוֹן זָהָב סָגִיר אֵין כֶּסֶף
נִחְשָׁב בְּיָמַי שְׁלֵמָה לְמֵאוֹמְרָה :
(כא) בִּי־אֲנִיּוֹת לַפִּלָּד הַלְכוֹת תְּרִישִׁישׁ
עִם עַבְדֵי חֹרֶם אַחַת לְשָׁלוֹשׁ שָׁנִים
תָּבוֹאָנָה | אֲנִיּוֹת תְּרִישִׁישׁ נִשְׁאוֹת
זָהָב וְכֶסֶף שְׁנֵהֶפִים וּמוֹפִים וְתוֹכִיִּים :
(כב) וַיִּגְדֵּל הַפִּלָּד שְׁלֵמָה מִכָּל מַלְכֵי
הָאָרֶץ לָעֶשֶׂר וַחֲכֻמָּה : (כג) וְכָל
מַלְכֵי הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים אֶת־פְּנֵי שְׁלֵמָה
לִשְׁמֹעַ אֶת־חֲכֻמָּתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן
הָאֱלֹהִים בְּלִבּוֹ : (כד) וְהֵם מְבִיאִים
אִישׁ מִנְחָתוֹ כֶּלִי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב
וּשְׁלֵמוֹת נֶשֶׁק וּבִשְׂמִים סוּסִים

*ה"ב"ף רנושה אחר שורק גדול ע"ד הארמית.

ת"א אין כסף נחשב סנהדרין כ', כ"א :

רשי"י

זורת הכסף ולורת החיות שזכסא מפורש בדרבנא של מגלת אסתר : (כא) שנהבים. סן פיל ופיל עלמו : וקופים מע"ד קאל"ן : ותוכיים. טווסין : (כב) ויגדל המלך שלמה וגו'. לקיים מה שאמר לו וגם אשר לא שאלת אסן לך בס כבוד (מלכים א' ג') : (כג) וכל מלכי הארץ וגו'. לקיים מה שאמר לו הנה נתתי לך כל הכס ונצון אשר כמוד לא יהיה (סס) : (כד) והם מביאים איש מנחתו. על ידי עליהם שזכסא לשמוע חכמתו כי אין כבוד לצוא לפני המלך ריקס דובמת ולא יראו את פני ריקס (דברים ט"ז) : נסק. כלי

באור

סכין שני חרבוני פה ושם : (כ) אין כסף. עיין באור שם ואוסף פה שלא יחכן לומר כוונת שלא נחשב הכסף וכו'. ומלח אין שוללת פעולת החשיבות כי מלח אין לא השמש בפעלים רק בשמות וענינו פה אין ומלח כלי כסף כחרבוני והסן : (כא) כי חיות למלך, הלמ"ד חורה על הקטן ואמר שהיו למלך ספינות שהיו הולכות לחרשים וכו'. תרשיש, עיין באורו במלכים שם. שנהבים וכו', עיין באור השמות האלה במלכים שם : (כג) וכל מלכי הארץ, שם כתוב וכל הארץ ולמד להוספה ובאור וכל הכותב הספר הזה, וכתב מלכי הארץ למקון המלכה : (כד) וירח לעלמה ארבעת אלפים, עשר הפרגום הזה בלשון אשכנזית יעוין במלכים (א' ה')

(ו) וגם מה שכתבתי בענין ההגדל בין המספר ארבעים אלף אורות שכתב שם וכן ארבעת אלפים שכתב פה

הַמֶּלֶךְ בְּבֵית יֶעֶר הִלְבֵּנוֹן: (י) וַיַּעַשׂ
הַמֶּלֶךְ כַּפֹּאֶזֶן גָּדוֹל וַיַּצְפֹּהוּ זֶהב
מָהוֹר: (י) וַיַּעַשׂ מַעֲלוֹת לַכַּפֹּאֶזֶן וְכַבֵּשׁ
בְּזָהָב לַכַּפֹּאֶזֶן מֵאֲחִים וַיְדוֹת מִזָּהָב
וּמִזָּהָב עַל־מְקוֹם הַשִּׁבְתָּ וּשְׁנַיִם
אֲרִיֹּת עֹמְדִים אֶצֶל הַיְדוֹת: (י) וַיַּעַשׂ
עֶשֶׂר אֲרִיֹּת עֹמְדִים שֵׁם עַל־שְׁנֵי
הַמַּעֲלוֹת מִזָּהָב וּמִזָּהָב לֹא־נַעֲשָׂה בֶן
לְכָל־מַמְלָכָה: (י) וְכָל כְּלֵי מִשְׁקָה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה זָהָב וְכָל כְּלֵי בֵּית־

ת"א זהב שחוט חולין ב', ל':

19. Und zwölf Löwen standen dort auf den sechs Stufen zu beiden Seiten, dergleichen war nicht gemacht in irgend einem Königreiche. 20. Alle Trinkgeschirre des Königs Salomo waren von Gold, und alle Geräthe des Hauses vom Walde

רמז 9

אות' המינים לקח שחק ומדיוזי עזי לזכון הבדולים עשאו דכתיב דמלכים (א' ז') ויז
את צית יעד הלזכון על ארבע טורי ארזים וסס כתן אות' המינים והוא שכתב ותצט ציוס
ההוא אל נסק צית היער (ישעיה כ"ג): (וי) כסא שן. שן של פיל: (יח) ושם מעלות
לכסא. מדרגות לעלות צו וידות מזה ומזה על מקום השצת. כמין מקלות מפאה לפאה
מימין ומשמאל ולסמוך זרועותיו עליהם: ושנים אריות עומדים אלל הידות. של זהב וכל

באר

אחד עיין באורנו שם: (יז) **זהב** טהור, ובמלכים **מופז** והוא מלה נסופקת, אם הוא שם נקוד, או עינינו נזקק, עיין הכתוב שם. והכתוב הספר הזה בא כמכריע וכתב טהור להודיע שגם שם פתוחו כן: (יח) **וכבש** המלה הזאת נודעת במקרא והיא במלואה מלה קריית **כובשא** (חיון פוסטעממעל), וכן תרגום ה'רם **כָּבַשׁ פְּבִישָׁא** וגם **מַסְלָה** מתורגם לפעמים **פְּבִישָׁא**, והרד"ק כתב ח"ל וכנש פירושו מדרגה וכן במשנה עלה בכנש

[illegible]

מענין דריכה ו'חניא (טרעטען), (אונטערדריקען). וכן הוראחו בתלמוד עיין ערוך ערך כנש הרביעי. **מאחזיב**
שהא אל הענולת שהיו מחזיבין בכסא ודבקים בו (דריק). וואלי גם על הכנש וזהו בא בשלשן זכר אל האחרון
הסעוד לו בדרך המקרא כשנא פעל על שני שמות זכר ונקבה, וחורגווי עד"י סיכסוב שניה: (י"ט) **רשנים**
עשר אריות, אריות משמש לזכר ולנקבה וזה לנקבות בדמותורג וצפוק ^{ו"ע} לזכרים כח"ש בולכים אריות וצ"ל

te, außer dem, was sie dem Könige brachte (d. h. noch über das, was er sie beschenkte, mit dem gleichen Werthe der Geschenke, welche sie ihm brachte), und sie kehrte um, und reiste in ihr Land, sie und ihre Diener. 13. Und es war (zusammen) das Gewicht des Goldes, welches Salomo zukam in einem Jahre, sechs hundert und sechs und sechzig Rikar (Talente) Goldes. 14. Außer dem, was die herumziehenden (Krämer) und die Kaufleute brachten, und was die Könige Arab's (Arabiens), und die Statthalter

אֲשֶׁר שָׁאֵלָה מִלְּבַד אֲשֶׁר-הֵבִיאוּהָ
אֶל-הַמֶּלֶךְ וַתִּהְיֶה לְאֹרֶזָה
הִיא וְעֶבְרִיהָ: (יג) וַיְהִי מִשְׁקַל הַזָּהָב
אֲשֶׁר-בָּא לְשֹׁלֹמֹה בְּשָׁנָה אַחַת שֵׁשׁ
מֵאוֹת וּשְׁשִׁים וּשְׁשׁ כִּכָּרֵי זָהָב:
(יד) לְבַד מֵאֲנָשֵׁי הַתָּרִים וְהַסֹּחְרִים
מִבְּיָאִים וְכָל-מַלְכֵי עֶרֶב וּפְחוּרֵת
הָאֲרָץ מִבְּיָאִים זָהָב וְכֶסֶף לְשֹׁלֹמֹה:
(טו) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵאֲתִים צִנָּה
זָהָב שְׁחוּט שֵׁשׁ מֵאוֹת זָהָב שְׁחוּט
יַעֲלֶה עַל-הַצִּנָּה הָאֶחָת: (טז) וּשְׁלֹשׁ-
מֵאוֹת מִנִּים זָהָב שְׁחוּט שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
זָהָב יַעֲלֶה עַל-הַמִּנִּן הָאֶחָת וַיִּתֵּן

תִּיא ויהי וכו' ח' לין כ"ד:

des Landes brachten Gold und Silber dem Salomo. 15. Der König Salomo ließ zwei hundert Schilde machen, vom geschlagenen Golde, sechs hundert (Scheffel) geschlagenen Goldes kam auf einen Schild; 16. und drei hundert Tartischen (eine Art anderer Schilde) vom geschlagenen Golde, drei hundert

רשי

יותר ממה שנתן לה וצמלכים (סס י') כתיב מלכד אשר נתן לה כיד המלך דברים המוויין צארץ ישראל ואינן מוויין במקומה: (יד) לבר מאנשי התרים. שהיו דואגים לעבוד ממדינה למדינה וממלכ' למלכות כלל תיור והיו כותבין לו שבר תיור: והסוחרים מביאים שהיו מביאים לו על ידי עליה כדי לדאות חכמתו: וכל מלכי ערצ. מלכי ערציים: ופחות הארץ. כולם מביאים כדי לדאות חכמתו: (טו) מאתים לנה. לנה מקפת את הארס משלט רוחותיו הוא שכתוב (תהלים ה') כלנה לזון תעטרנו: זה שחוט. זה דך וכו' להרעק מרוב חשיבותו שטעור כחוט: שש מאות זהב. שש מאות זהובים והוא שש מנים שהזהב הוא הדינר: (טז) יער הלזנון. צית גדול צנה שלמה צירושלים כדמוכח לקמן וכל

באר

הספר הזה והחליפה בעליה היחור מבוררת. ובענין הכלל הם אחד שנתן לה לפי כבודו והראוי למלך גדול כמותו. ותחפור. הפכה פניה והלכה לה. וכמותו הפך איש מעל מרכבתו (מ"ב ה') וצמלכים שם כחוב ותפן והם ענין אחד, אך לפי פעל פנה נופל גם על הפניה למה שאליו לכן החליף חוזה הכותב הספר הזה בעלה היחור מבוררת שנופלת רק על הפניה מונה לשמנונו זה מחקון הספר הזה: (יד) מביאים. זאת המלה חקרה שם צמלכים וגם שמועניו חוקן החקרון כ"י פעל בא שמועב גם למטה כחרגווי שם צמיון המוקבר, ע"ז היה מחקון הכותב הספר להסמיק מה הפעל מביאים להבנה יחירה ועוד עשה: (טז) שלש מאות זהב. וצמלכים מנים והם משקל

וזה ובשמים לרב מאד ואבן יקרה
ולא היה בפשם ההוא אשר נתנה
מלכת-שבא למלך שלמה: (א) וגם
עבדי חורם ועבדי שלמה אשר
הביאו זהב מאופיר הביאו עצי
אלנופים ואבן יקרה: (ב) ויעש המלך
את-עצי האלנופים מסלות לבית-
יהוה ולבית המלך ובגרות ונגלים
לשרים ולא-נראו כהם לפניו
בארץ יהודה: (ג) והמלך שלמה
נתן למלכת-שבא את-כל-התפעה

hundert und zwanzig Kifar (Talente) Goldes, und Spezereien sehr in Menge, und kostbare Edelsteine; es ist dergleichen Spezerei nie (da) gewesen, wie die Königin von Scheboa dem König Salomo gab. 10. (Und auch die Knechte Churam's und die Knechte Salomo's, welche Gold aus Ofir brachten, hatten Algumim-Holz und Edelsteine mitgebracht, 11. und der König machte von dem Algumim-Holz Steige zum Hause des Ewigen, und

*המ"ם דבושה אחרת"נ והוא שורק גדול ע"ד הארמית.
*המ"ם דבושה אחרת"נ

zum Hause des Königs, auch Harfen und Zithern für die Sänger, und es wurden dergleichen nicht vorher gesehen im Lande Jehuda.) 12. Der König Salomo gab der Königin von Scheboa Alles, was sie begehrte und verlang-

רשי

אלנומים. מפר' צפסיקת' כתוב אחד אומר אלנומים וכתוב אחד אומר אלנומים אלא אלנומים שם ונקרא אלנומים לפי שהיה מתמוגג וכפף מתוך דרכותו כמו כוסות שהוא נכסף מתוך חשיבותו: (א) מסלות. מדרגות (ובמלכים א') כתוב מסעד כדרך שטושין לעולין כדרך מעלות ומדרגות וי"א מסעד ומסילה אחד הם: וכנורות ונבלים לשרים. יש אומרים לזני לוי המסורדים בכלי שיר ור' אליעזר זל"ל פי' לשרי המסורדי' לטייל לפני המלך דוגמא. (סד ד') והיו שירו חמשה וחלף הם שירות של חול שעש' לשורר לפניו לטייל והוא שכתוב (לקמן ל"ה) ויקוץ ירמיה על יאשיה ויאמרו כל השרים והשרות וגו': (יב) מלבד אשר הביאה. משום כבוד מלכי יהודה כתוב כאן דמשמע שהיא נתנה לו

באור

דמות החסם חיבער דתו געריכט, דאז איך געהערעט, ווייט געהער אין דיינען בעזיטלע, ולכן קען מען אל צולען על העתהלפים לרוב. ואחרי שטענין אחד הנחמיו בתרגומי פה כמו שתרומתי שם: (ט) ולא היה. פה בארץ ישראל, ושם כתוב בא לענין זה: (י) וגם וכו'. הוא מלאך מוקבר מפה עד בארץ יהודה צפוק הקוץ: (יא) מסלות, מדרגות (טרעספען), ובמלכים כתוב לקעד כדרך שטושין לעולין כדרך מעלות ומדרגות (געלערער), וי"א מסעד ומסילה אחד הם. (האפרש) ועיין באורנו שם. והרד"ק כתב מסלות מעלות ולפי שם כמו שדרך שידרכו בהם בני האדם חמיר קראם כן ע"כ, ועל פיהו תרגומי פה לפי שדרך המלה: (יב) מלבד אשר הביאה, מלבד אשר נתן לה מעלות וזלם שאלתה כבוד אשר הביאה היא לו (רד"ק). ואי אוקיף על דבריו נתן לה מסנות שהיו בערכם שוות עם אותה התשורה שהביאה לו, ומוט הווינים שהביאו לו מאלה ואין מלאכותם בארצו נתן לה מהממלא בא"י, שלא היה נמלא בארצו. ובאופן זה מתורגם פה לשכנתי ובמלכים כתוב כי המלך עיין שם באור. ולפי שאין הכוונה במליה זאת מנורת העיר, לכן שם אותה הכותב

von deinen Einrich-
tungen und deiner
Weisheit; 6. ich habe
ihre Reden nicht
geglaubt, bis ich
kam, und meine
Augen sahen, und
siehe! Mir ist nicht
die Hälfte berichtet
worden, von der
Größe deiner Weis-
heit; du übertriffst
das Gerücht, das
ich gehört. 7. Glück-
selig deine Leute!
Glücklich diese dei-
ne Diener, die vor
dir allezeit stehen,
und deine Weisheit
hören: 8. Der Ewi-
ge, dein Gott, sei
gelobt, der an dir
Gefallen gefunden,
dich auf seinen
Thron zu setzen, als
König des Ewigen,
deines Gottes; weil

dein Gott Israel liebt, um es ewiglich zu erhalten, so setzte er dich zum Könige,
auf daß Recht und Gerechtigkeit ausgeübt werde. 9. Und sie gab dem Könige

הַמֶּלֶךְ אֱמֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּאַרְצִי עַל־דְּבָרֶיךָ וְעַל־חֲכָמְתֶּךָ:
(ג) וְלֹא־הֶאֱמַנְתִּי לְדְבָרֵיהֶם עַד אֲשֶׁר־
בָּאתִי וּתְרַאֲיֵנָה עֵינִי וְהִנֵּה לֹא־הִגִּד־
לִי חֲצִי מִרְבִּית חֲכָמְתֶּךָ יִסְפָּת עַל־
הַשְׁמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי: (ד) אֲשֶׁר־
אָנְשִׁיךָ וְאֲשֶׁר־עַבְדֶּיךָ אֱלֹהֵהֶם עֲמִידִים
לִפְנֶיךָ תָּמִיד וְשֹׁמְעִים אֶת־חֲכָמְתֶּךָ:
(ה) יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרוּךְ אֲשֶׁר
חָפֵץ בָּךְ לְתִתֶּךָ עַל־כִּסְאוֹ לְמֶלֶךְ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאַהֲבַת אֱלֹהֶיךָ אֶת־
יִשְׂרָאֵל לְהַעֲמִידוֹ לְעוֹלָם וַיִּתֶּנָּךְ
עֲלֵיהֶם לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וַיַּצְדִּקְהָ
(ו) וַתֵּן לְמֶלֶךְ מֶלֶךְ וְעֲשָׂרִים כֶּכֶר

רשי"י

לִשְׁלֹשׁ זַמָּקוֹס חֲצֵרוֹ כֹּל יְמֵי חַיָּיו: וּמַעֲמֵד מִשְׁרָתָיו. כֹּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מִחֲזִיק זַמָּעֵמֶד שְׁלוֹ
וּצְבִירוֹת שְׁלוֹ וְלֹא הָיָה מִשְׁנֵה לְמַחֵר: וּמִלְּצוּסֵיהֶם. לֹא כַּמִּלְּצוּסֵיהֶם שֶׁהֵם לְצוּסִים הַיּוֹם
לְצוּסִים לְמַחֵר: וּמִשְׁקִיו. רוֹב מִשְׁקִיו. וְעַל־יָתֵרוֹ. מַסְלוֹת עֲלוֹתָיו אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם מִצִּיתוֹ
לְצִית ה': וְלֹא הָיָה עוֹד צֶה רוּחַ. שְׁהִית' סְצוּרָה שְׁאִין חֲכָמָה כָּל הַמִּלְכוּ' כִּי אִם חֲזָרָל'
וּכְמוֹ חֲכָמִיָּה כִּי חֲזָל' זַמָּזֶרַח וּלְפִיכֵךְ הֵם חֲכָמִים צִיֹּת' לְפִי שִׁמְשִׁתְּכֵלִין זַמָּלוֹת כְּדֹאִיתָא
זַפְרָק קַמָּא וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְדִידִין מִכְּסִי סִיבֵרָא י"ח שְׁעוֹת דֹּאֲרָן יִשְׂרָאֵל זַמָּעֲרַז כָּל זֶהוּ
שִׁכְתּוֹ וְתֵרַז חֲכָמ' שְׁלָמָה מִכָּל חֲכָמָה זִנִּי קִדֵּם שֶׁהֵם הָיוּ זַמָּזֶרַח כְּדִכְתִּיז וַיְהִי זַנְסֵע' מִקִּדֵּם
(זִדְאִשִּׁית י"ח) וּמִכָּל חֲכָמָה מִלְּדִים שֶׁהָיוּ מִכְּשָׁפִים חֲדוּתוּמִים וְאִשְׁפִּים וְחִכְסִים הָיָה זַצִּי"ד כֶּךְ
כְּתוּב זַפְסִיקָת' טִיִּיד הָיָא ל' עֲרָזִי וְזוּיקְרָא דְּצֶה זַפ' צֵן הַמִּלְדִּי כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת
הַקּוֹל (קֶהֶלֶת י') זֶה עוֹרֵז וְחֲכָמָה טוֹיִאֲרִי: (ו) חֲצִי מִרְבִּית. דְּרִזִּי חֲכָמוֹת: (י) עֲצִי

באר

מִחוּן הַיְנוּיָן סְטִיעַג לִזְמַן הַיּוֹעֵז חו. ג. II. כֶּךְ פִּירְשׁוֹ הַר"ק. וּבְמִלְכִּים כְּתוּב וְעוֹלָתוֹ וְהוּא עֵינִן אֶחָד

עַם וְעַל־יָתֵרוֹ פֶּה. וְכַעֲמוֹ שֶׁם כֵּן עֲמוֹ פֶּה כְּאֶשֶׁר חֲרָמְתִּיו עֵינִן הַבְּאוּר שֶׁם: (ו) יִסְפָּת עַל הַשְׁמוּעָה. וּבְמִלְכִּים
הוֹסֵפָה אֶל הַשְׁמוּעָה. עֵינִן הַבְּאוּר שֶׁם. וְהַכּוֹתֵב הַסֵּפֶר הָאֵל הֵבִין אֶל הַשְׁמוּעָה הַבְּאוּר שֶׁם כְּמוֹ שֶׁח"ז עַל הַשְׁמוּעָה

אֶת־שְׁלֹמֹה בְּחִידוֹת בִּירוּשָׁלַם בְּחִיל
כְּבֹד מְאֹד וְגַמְלִים נְשָׂאִים בְּשָׂמִים
וְזָהָב לָרֹב וְאֶבֶן יָקָרָה וַתְּבוֹא אֶל־
שְׁלֹמֹה וַתְּדַבֵּר עִמּוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לִבָּהּ: (3) וַיִּנְדֹּלֶהָ שְׁלֹמֹה
אֶת־כָּל־דְּבָרֶיהָ וְלֹא־נִעְלָם דְּבַר
מִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ: (4) וַתֵּרָא
מִלְּפֶת־שַׁבָּא אֶת חֲכַמַת שְׁלֹמֹה
וְהַפִּית אֲשֶׁר בָּנָה: (5) וּמֵאֵכֶל שְׁלֹחָנוֹ
וּמִיּוֹשֵׁב עֲבָדָיו וּמִעֶמֶד מִשְׁרָתָיו
וּמִלְּבוּשֵׁיהֶם וּמִשְׁקֵי וּמִלְּבוּשֵׁיהֶם
וְעַלִּיתוֹ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה וְלֹא־
הָיָה עוֹד בָּהּ רוּחַ: (6) וַתֹּאמֶר אֶל־

er that zur Verherr-
lichung des Namens
des Ewigen), und
sie kam Salomo er-
proben durch Rätth-
sel nach Jerusalem,
mit einem sehr gro-
ßen Zug, mit Ra-
meelen, beladen mit
Spezereien und Gold
in Menge, und kost-
baren Edelsteinen,
und sie kam vor
Salomo, und rebete
mit ihm, was sie im
Sinne hatte. 2. Und
Salomo erklärte ihr
Alles, was sie ver-
langte, und Nichts
blieb Salomo ver-
borgen, was er ihr
nicht erklärte. 3. Da-
nun die Königin von
Scheboa die Weis-
heit Salomo's sah,

und auch das Haus, das er gebauet, 4. so wie die Speise (Ordnung), bei sei-
nem Tiſche, das Herumsitzen seiner Staatsdiener, die Stellung seiner Be-
dienten, ihre Bekleidungen, seine Schenken und ihre Bekleidungen, und
seinen Zug, wenn er nach dem Hause des Ewigen hinauf zieht, so war das vo-
rige Gemüth nicht mehr in ihr (d. h. sie war vor Erstaunen außer sich).
5. Und sie sprach zum Könige: Es ist das wahr, was ich in meinem Lande hörte,

רש"י

ט (א) לנסות את שלמה. אם אמת מה ששמעה מחכמתו וזאת לנסותו: צחידות.
כמו (סופטים י"ד) אחודם נא לכם חידה צמחשון: (ב) ולא נעלם דבר. כיון שראתה
שהביד לה הכל לא נעל' דבר ממה ששאלה אשר לא הביד לה אז הודתה על השמועה כי אמת
שמעה. וצתבוס מגלת אסתר טס כתובים קלת מן הצחידות אשר שאלתו: (ד) ומאכל
שלחנו צדנורים ומיני מעדנים העולים על שולחנו לרוז: ומושצ עבדיו. שכל אחד ואחד
היה מכיר את מקומו כשהיו יושבים על השלחן ודואי פני המלך תדיר לא היה א' רשאי

באור

ועשרים. כהן הד"ק כי השלשים כבר זהב הולילו צהולא הדרך. והחכם רבי שמואל לאנאידו אמר כי הכבר
של ירושלים היה גדול משל אופיר וארבע מאות וחמשים כבר ממשקל אופיר היו ארבע מאות ועשרים מן כברי
ירושלים. (אם זאת העסקתי מדברי צעל לקח שחמה הדפס אלל מכלול יופי):

ט (א) ומלכת שבא. הספור הזה הוא במלכים (א' י"א) ושם מובאר על פני כלו: (ד) ומשקיו. המשפטים
לחשוקים אם המסובין. ועליתו וכו'. מעלה שעשה לעלות מדינתו לבית ה' (אחוד יינען סטעג, וו"ף

Amtsverrichtungen, Lob zu singen und zu dienen vor den Priestern Jegliches für seinen Tag, und die Thorhüter nach ihren Abtheilungen in jeglichem Thor; denn also ward das Gebot David's, des Mannes Gottes.

15. Und man wich nicht vom Gebote des Königs für die Priester und Leviten, in Betreff jeder Sache in Ansehung der Schätze. 16. Und so ward bewerkstelliget alles Geschäft Salomo's, seit dem Tage der Gründung des Hauses des Ewigen, bis zu seiner Vollendung, daß das Haus des Ewigen ganz fertig war. 17. Damals ging Salomo nach Gzion Geber, und nach Eilot, am Ufer des

הַכֹּהֲנִים לְדַבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ וְהַשְׁעָרִים בְּמַחְלָקוֹתָם לְשַׁעַר וְשַׁעַר כִּי כֵן מִצְוֹת דָּוִיד אִישׁ־הָאֱלֹהִים: (ט) וְלֹא סָרוּ מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ עַל־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכָל־דָּבָר וְלֹא־צִוּוֹת: (י) וַתֵּלֶךְ כָּל־מְלָאכְתָּא שְׁלֹמֹה עַד־

הַיּוֹם מוֹסֵד בֵּית־יְהוָה וְעַד־כְּלֹתוֹ שְׁלֹם בֵּית יְהוָה: (י) אֲזִי הֵלַךְ שְׁלֹמֹה לְעִצְיוֹן־גִּבֹּר וְאֶל־אֵילֹת עַל־שֹׁפֶת הַיָּם בְּאֶרֶץ אֲדוֹם: (י) וַיִּשְׁלַח לוֹ חֹרֶם בֶּיֶד־עַבְדָּיו אֹנִיּוֹת וְעַבְדִּים יוֹדְעֵי יָם וַיָּבֹאוּ עִם־עַבְדֵי שְׁלֹמֹה אוֹפִירָה וַיִּקְחוּ מִשָּׁם אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים כֶּכֶר זָהָב וַיָּבִיאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה:

ט וַיִּמְלֹכֶת־שָׁבָא שָׁמְעָה אֶת־שִׁמְעֵ שְׁלֹמֹה וַתָּבוֹא לְנִסּוֹת

סִיתָר ה

Meeres im Lande Edom. 18. Und Thuram sandte ihm durch seine Knechte Schiffe und Knechte, des Meeres kundig, die kamen mit den Knechten Salomo's gen Ofir, und holten von dannen vier hundert und fünfzig Kifar (Talente) Goldes, und brachten es zum Könige Salomo.

9. 1. Und die Königin von Scheboa hörte den (guten) Ruf Salomo's (was

רשׁוֹנִי

הנחשת שהיה שם קודם לכן יהיה לי לנזק מכלל שהמנצח היה של נחשת: (טז) עד היום מוסד צית. מיום הוסדו עד כלותו:

באור

א: (טז) סרו מלכות, חקרו מ"ם השמות ושעורו ומלכות המלך: (טז) ותבון וכו', המלכה היטה נכונה מבלי ומיעה עד שנגמרה. מוסד, גם כן חקרו מ"ם השמות, ושעורו ומנצח, כלומר מיום הוסדו ועד כלותו נכונה כל המלכה (רד"ק). שלם, כפל הענין במלות שוות בדרך המקרא לחזק הענין שסבוב אליו עקר הכוונה כאשר העיוותי עליו הרבה פעמים בנאורי לקצר שמואל ומלכים, ואמר שהיה שלמה מכל לו ולא היה שום מניעה ועכבה בעולם: (יז) אז הלך וגוי, ולקח אלוהם הערים ועשה שם אפי כמו שכתוב בקצר מלכים (הי"ט): (יח) יודעי ים, עיני הנאור במלכים שם. ארבע מאות וחמשים וכו', ובספר מלכים הוא אומר ארבע מאות

וּמֵאֲתֵימ הָרָדִים בָּעָם: (יב) וְאֶת־
 בֶּת־פֶּרַעַה הָעֶלְהָ שְׁלֹמֹה מַעִיר דָּוִיד
 לְבֵית אֲשֶׁר בָּנָה־לָּהּ כִּי אָמַר לֹא־
 תֵּשֵׁב אִשָּׁה לִי בְּבֵית דָּוִיד מֶלֶךְ־
 יִשְׂרָאֵל כִּי־קֹדֶשׁ הָיָה אֲשֶׁר־בָּאָה
 אֲלֵיהֶם אֲרוֹן יְהוָה: (יג) אִזּוּ הָעֶלְהָ
 שְׁלֹמֹה עֲלֹת לַיהוָה עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה
 אֲשֶׁר בָּנָה לִפְנֵי הָאֵלִים: (יד) וּבְדִבְרֵי־
 יוֹם בָּיּוֹם לַהֲעֹלֹת בְּמִצּוֹת מִשְׁחָה
 לַשִּׁבְתּוֹת וּלְחֻדְשִׁים וּלְמִוְעֵדוֹת
 שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה בַּחֹג הַמִּצּוֹת
 וּבַחֹג הַשִּׁבְעוֹת וּבַחֹג הַפִּסְחוֹת:
 (טו) וַיַּעֲמֵד בְּמִשְׁפַּט דָּוִיד־אָבִיו אֶת־
 מַחְלָקוֹת הַכֹּהֲנִים עַל־עֲבֹדָתָם וְהַלְוִיִּם
 עַל־מִשְׁמֹרֹתָם לַהֲלֵל וּלְשִׁירָת נָגֵד

Arbeit) antrieben. 11. Und die Tochter Pharaoh's ließ Salomo herauf kommen aus der Stadt David's in das Haus, das er ihr gebauet, denn er sprach: Es soll mir kein Weib wohnen im Hause David's, des Königs von Israel; denn es ist heilig, weil die Lade des Ewigen darein gekommen. 12. Damals brachte Salomo Ganzopfer auf dem Altar des Ewigen dar, welchen er vor der Halle gebauet. 13. Nämlich: Ein Jegliches für den Tag zu opfern nach dem Gebote Moscheh's an den Ruhetagen und den Neumonden und den Festen dreimal des

Jahres, am Feste der ungesäuerten Brote, am Feste der Wochen und am Feste der Laubhütten. 14. Und er bestellte nach der Ordnung seines Vaters David's, die Abtheilungen der Priester zu ihrem Dienste, und die Leviten zu ihren

רש"י

הנאמר כאן ישראלים היו ממונים על אותם ג' מלות גרים: (יא) העלה שלמה מעיר דוד. הוא ליון שהוסיפה צעיר דוד כשלקחה והיא' לשם עד כלותו לבנות את ביתו: כי קדש המה. כל העיר וכל הבתים: אשר צאה אליהם: לפי שצאה אליהם ארון ה'. צאה לשון נקדה דרבנא (שמואל ח' ד') וארון דרית ה' נלקחה: (יב) על מזבח ה'. זה מזבח הנחשת שצבה שלמה וי"מ מזבח הנחשת שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת שצבה משה וית' 3737 שהרי בתי' (מלכים ז' י"ז) ואת עולת כל העם וכל דם העולה וגו' יהיה לי לזקד כלומר מזבח

באור

כחוב חמשים וחמש מלות, כי השלש מלות היו מן הבכעונים ועיין הבאור שם: (יא) אשה לי, אשה המיוחדת לי לחמשים. בבית דוד, דרך כלל רולה לווד בכתי דוד (רד"ק). קדש המה, ואע"פ שלא היה הארון כי אם באחד מהנחשים המקודש לו. שם כל הנחשים המקודשים כיון שנכנס שם הארון (הנ"ל). באה עליהם ארון ה'. זכר הארון לשון נקדה, וכן וארון האלהים נלקחה (ש"ח ד'): (יג) ובדבר וכו', וככל דבר הבא יום ביומו להעלות וכו' את כלם העלה על המזבח: (יד) כי כן מלות דוד, להיות שוערים מיוחדים לכל שער ושער כח"ש כד"ה

zu bauen in Jerusa-
lem, auf dem Liba-
non, und im ganzen
Lande seiner Regie-
rung. 7. Alles Volk,
das übergeblieben
von den Chititen,
Amoriten, Perisiten,
Chawiten und Zebu-
sitzen, welche nicht
von Israel waren.
8. Von deren Nach-
kommen, die überge-
blieben nach ihnen
im Lande, welche die
Kinder Israel nicht
vertilget, diese be-
legte Salomo mit
Frohn, bis auf die-
sen Tag. 9. Aber
aus den Kindern Is-
rael's ließ Salomo
nicht zu. Knechte zu
sein für seine Arbeit,
denn sie waren

הַפְּרָשִׁים וְאֵת | כָּל־חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה
אֲשֶׁר חֶשֶׁק לִבְנוֹת בֵּירוּשָׁלַם וּבְלִבְנוֹן
וּבְכָל אֶרֶץ מִמְּשָׁלָתוֹ: (ד) כָּל־הָעָם
הַנּוֹתָר מִן־הַחִתִּי וְהָאֹמִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר לֹא מִיִּשְׂרָאֵל
הֵמָּה: (ה) מִן־בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר נִוְתָרוּ
אַחֲרֵיהֶם בָּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־כָלוּם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה לָמָס עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה: (ו) וּמִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־
נָתַן שְׁלֹמֹה לְעֻבְדִּים לְמַלְאכָתוֹ בִּי־
הֵמָּה אֲנָשֵׁי מִלְחָמָה וְשָׂרֵי שְׁלִישֵׁי
וְשָׂרֵי רֶכֶב וּפָרָשִׁי: (ז) וְאֵלֶּה שָׂרֵי
הַנְּצִיבִים אֲשֶׁר־לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה חֲמִשִּׁים

סיתיר

Kriegsmänner und die Obersten seiner Hauptleute und die Obersten seiner Wa-
gen und seiner Reiter. 10. Dieß sind die Obersten der Vorgefetzten (über
die Arbeit) des Königs Salomo, zwei hundert und fünfzig, die das Volk (zur

רשי"י

התחום הוודנו חוזק כל כך: (ז) למלאכת בנינו למה כי הגדים למלאכתו ולא
אנשי ישראל לפי כי ישראל המה אנשי חיל ואנשי מלחמה ושדי רכבו ופרשיו: (י) חמשים
ומאתים. ובמלכים (א' ה') חמשים וחמש מאות אלא זה זה אחד הוא שמהם לשם ב'
מאות ושנה ומנה אותם שז שהדי שם כתוב למעלה לזד משדי הנלצים וגו' שלש אלפים
ושלש מאות הדודים ובאן כתיב לעיל שלש אלפים ושש מאות נמלא מה שחסר צפסוק אחד
הוסיף צפסוק אחד ומחלקם שצזיל שהב' מאות היתד' גדים היו והיו ממנוי' על אות ב'
אלפים וג' מאות הדודים על ע' אלה נשא סזל ופ' אלה חזז צהר ואלו חמשים ומאתים

באור

אדם להיות עדים כלורות וחזקות לשבח בם בעת מפחד האויב, וכמוהם. ויבן את ההר. (מ"א ט"ז כ"ד) כבארנו
שם. והרגומי (אנבויען), מכוון לזה. מצור, עיר מבצר נקרא כן לפי שלא יבנוש אדם אותה בחזקה אם לא
במלור. שיבנו עליה ויעמדו סביבותיה במלור עד רדסה מרעב ומלמא (רד"ק), ורבי יונה פירשו ענין חזק מענין
לור שעיניו קלע: (ו) כל עדי המסכנות, זולת אותם שבהם בחמם: (ח) למם, ר"ל למם עובד לזנות את
הבנינים האמורים וכן נאמר במלכים שם: (ט) ומן בני ישראל וכו', ר"ל אכל מן בני ישראל אשר לא נהן (אורז
פֶּתֶן דִּיאֵעִיבֵנֶן קִרְדֵּר יִשְׂרָאֵלִים דִּיא שְׁלֹמֹה נִיבֵט לוֹ קִנְעִבְטֵנֶן פִּיר יִינֵע אַרְבֵּיִים אַחֲשֵׁנֵי, וזוה
רען קריענם: מענענער), כך פירשו י"ג, והפירוט יפה, אך אינו מחשיב על לשון כי הוה שהם לנחית עטם
יבנה, והנכון כמו שבארנו שם במלכים, ועפ"י מחורגם שם ופה: (י) חמשים ומאתים, מבני ישראל ובמלכים

וְאֶת־בֵּיתוֹ: (3) וְהָעָרִים אֲשֶׁר נָתַן
 חֹרֶם לְשִׁלְמָה בָּנָה שְׁלֹמֹה אוֹתָם
 וַיּוֹשֶׁב שָׁם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (4) וַיִּלְךְ
 שְׁלֹמֹה חֲמַת צוּבָה וַיַּחֲזֹק עָלֶיהָ:
 (7) וַיִּבֶן אֶת־תְּדֹמֹר בַּמִּדְבָּר וְאֵת כָּל־
 עָרֵי הַמִּסְכָּנֹת אֲשֶׁר בָּנָה בַּחֲמַת:
 (5) וַיִּבֶן אֶת־בֵּית חֹרֹזֶן הָעֲלִיּוֹן וְאֶת־
 בֵּית חֹרֹזֶן הַתַּחְתּוֹן עָרֵי מְצֹר חוֹמוֹת
 דִּלְתָיִם וּבְרִיחַ: (6) וְאֶת־בָּעֵלֶת וְאֵת
 כָּל־עָרֵי הַמִּסְכָּנֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְשִׁלְמָה
 וְאֵת כָּל־עָרֵי הָרֶכֶב וְאֵת עָרֵי

Haus des Ewigen und sein Haus ge-
 baut, 2. so auch die
 Städte, welche Thu-
 ram dem Salomo
 gegeben, Salomo
 anbaute, und da-
 hin die Kinder Is-
 rael's versetzte; 3.
 da zog Salomo hin-
 gen Chamat Zobah,
 und bemächtigte sich
 seiner (eroberte es).
 4. Und bautee Tadmor in der Wüste,
 und alle Städte der
 Vorrathshäuser, die
 er in Chamat baue-
 te. 5. Und er bautee
 das obere Bet Tho-
 ron und das untere

Bet Choron an, feste Städte mit Mauern, Thoren und Riegeln. 6. Und Baalath und alle Städte der Vorrathshäuser, die Salomo hatte, und alle Städte für die Wagen und die Städte für die Reiter, und Alles, was Salomo Lust hatte

רש"י

עוצר עליו יסס כמו (איזו י"ח) על יומו נשמו אחרונים: צמה עשה ה'. כמו על מה עשה
 ה' (דברים כ"ט) וכן כתיב צמלים א' ט':

ח (א) ויהי מקץ עשרים שנה. פתרון מקץ עשרים שנה שנגמרו כל הצנין של צית ה' שצב
 שנים ואת ציתו י"ג שנים כדכתיב צמלים (ס"ו): (ד) ויבן את תדמור צמדצר.
 (צמלים א' ט') כתיב את תמר ותדמור קרינו וזה שמינו ציממות אין מקצלים ברים מן
 התדמודי' וצ"ר צפרסת עקידה מפרש שעזרו לשונאיהם של ישראל ולפי שהמירו עלמם
 ונתחלפו לרעה צסוף על כן נכתב צמלים תמר לשון תמורה שהיה להם לעשות לישראל
 חסד שעשה עמם שלמה שצ"ר להם כך תדמור. ומשום שלמה לא נכתב כאן תמר אלא
 תדמור כלומר עיר חסודה הכל לכבוד שלמה שאין כבוד שלמה לומר כאן הוא צנה כך
 שמדרו צו וקלקלו צו ועל כן כתב תדמור ולא תמר: (ה) ערי מלוד. לפי שהיו עומדים על

באור

ח (א) ויהי מקץ וכו', הספור הזה נמלא בספר מלכים (צ' ט' פסוק י' — כ"ח) בשניו לשון א' אשר נבנה,
 אשר השלים הבנין: (ב) והערים, שעורו וגם אחרי זאת שצנה הערים וכו' והוסיף שם וכו'. בנה
 אותם. בא הכונו אחר השם, לחק הענין בדרך המקרא לפעמים, והנה צמלים שם לא החזיר מן הערים שנתן
 חורם לשלמה, רק מן הערים שנתן שלמה לחורם, וכן דרך הספר הזה להזכיר ענינים מה שנשמעו שם, זה מן
 הספוט הכותב לחקון הספור, כאשר רמזתי הרבה פעמים: (ג) וילך, אחר כל המעשים האלו הלך למלחמה
 על חמת צובה. ויחזק עליה, נהגבר עליה וכדשם: (ד) תדמר, ושם כתוב תמר והקרי תדמור עיין הבאור
 שם: (ה) ויבן את בית חורון וכו', וכו' ה' (ז' כ"ד) יספור שהשפה שאלה מננות אפרים צנה הערים האלה,
 ויחזק שמדורו וחר שלמה ובגלם או שעורו פה שנבאם להיות ערי מלוד ונקפות חומה. ודרך כלל אני אומר
 שהפעל צנה החזק בצפוקים אלו לא כלומר על הקמת הבנין ביקורו מחדש כי א"כ מה עשם שנתן חורם לשלמה
 עירם ושלמה צנה אותם? אמנם ענינו שחזק את דקי הערים האלה (הערסטעלען), והשלים צם מה שחסר

verlasset meine Ge-
setze und Gebote, die
ich euch vorgelegt,
und gehet hin, und
dienet andern Göt-
tern, und betet die-
selben an; 20. so
werde ich sie ausrei-
ßen aus meinem
Land, das ich ihnen
gegeben, und das
Haus, das ich mei-
nem Namen gehei-
liget, will ich ver-
werfen vor meinem
Angezicht, und will
es machen zum
Sprichworte und zur
Stichelrede unter
allen Völkern. 21.
Und dieses Haus,
das so erhoben war,
wer vorbei gehet
vor demselben, wird
staunen, und spre-
chen: Hat der Ewi-
ge also gethan die-
sem Lande und die-
sem Hause? 22.
Und man wird sa-
gen: Darum, daß

אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:
(א) וּנְתַשְׁתִּים מֵעַל אֲדָמָתִי אֲשֶׁר-
נָתַתִּי לָהֶם וְאֶת-הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-
הִקְדַּשְׁתִּי לְשָׁמַי אֲשַׁלֵּיךְ מֵעַל-פָּנַי
וְאֶתְנַנּוּ לְמִשְׁכַּל וּלְשִׁנְיָהּ בְּכָל-
הָעַמִּים: (ב) וְהַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-הָיָה
עֲדִיוֹן לְכָל-עֹבֵר עָלָיו יֵשֶׁם וְאָמַר
בְּמָה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת
וּלְבַיִת הַזֶּה: (ג) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר
עָזְבוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר
הוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּחֲזִיקוּ
בְּאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם
וַיַּעֲבְדוּם עַל-כֵּן הֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת
כָּל-הָרָעָה הַזֹּאת:

ח (ד) וַיְהִי מִקֵּץ אֶשְׁרִים שָׁנָה אֲשֶׁר
בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת-בַּיִת יְהוָה

sie den Ewigen, den Gott ihrer Väter, welcher sie aus dem Lande Egypten
herausgeführt, verlassen, und andern Göttern anhängen, sie anbeteten und
ihnen dienten; darum hat der Ewige all' dieses Unglück über sie gebracht.

8. 1. Und es geschah nach Verlauf von zwanzig Jahren, da Salomo das

רש"י

(ב) אשליך מעל פני. כתנאי שזני וזניכס ואם לא תשמעו לי (ויקרא כ"ו) מה נאמר
והשימותי את מקדשיכם: ואתננו למשל ולשנינה. כענין שמשלים משל על מי שאירע
לו דבר פגע. ולשנינה כמו (דברים ז') ושננתם לזנך ותתניכון לשון סיפור דעות וכן
תדרוש ויספר ואישתעי ולשוועי: (כא) לכל עובר עליו יסוס. כלומר יחדז הכית ולא כל

באור

(ב) ונתשתים, ענין עקירה כמו לנחוש (ירמיה א'). אשליך, ר"ל אלאס בה, ובמלכים אשלה:
(כא) אשר הם עליון. לא כשיחבר יהיה הזמן עבר שהיה קודם סחרכן עליון כמעלה. והוא כמו זמן מורכב
מעבר ועתיד (דיוגס הויו דאס ערהאבען געוועזען זיין וזירד), ובמלכים יהיה עליון, עיין באורו שם:

אֲשֶׁלַח דְּבַר בְּעַמִּי: (יז) וַיִּבְנְעוּ עַמִּי
 אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם וַיִּתְּפִלּוּ
 וַיִּבְקְשׁוּ פָנַי וַיֵּשְׁבוּ מִדְּרֹכֵיהֶם הָרָעִים
 וְאֲנִי אֶשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם וְאֶסְלַח
 לַחַטָּאתָם וְאֶרְפָּא אֶת־אֲרָצָם:
 (יח) עֲתָה עֵינִי יִהְיֶה פֶתַח־חַוֹת וְאֲזַנִּי
 קֹשֶׁבֶת לַתְּפִלָּה הַמָּקוֹם הַזֶּה:
 (יט) וְעֲתָה בְּחַרְתִּי וְהִקְדַּשְׁתִּי אֶת־
 הַבַּיִת הַזֶּה לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם עַד־
 עוֹלָם וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבִּי שָׁם כָּל־
 הַיָּמִים: (כ) וְאַתָּה אִם־תִּלְךָ לְפָנַי
 כְּאֲשֶׁר הָלַךְ דָּוִיד אָבִיךָ וְלַעֲשׂוֹת
 כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ וְחָקִי וּמִשְׁפָּטִי
 תִּשְׁמֹר: (כא) וְהִקִּימוּתִי אֶת־כִּסְאִי
 מַלְכוּתֶךָ כְּאֲשֶׁר בָּרַתִּי לְדָוִיד אָבִיךָ
 לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִוֶּשֶׁל
 בְּיִשְׂרָאֵל: (כב) וְאִם־תִּשְׁוִכּוּ אַתֶּם
 וְעֲזַבְתֶּם חֻקֹּתַי וּמִצְוֹתַי אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לְפָנֵיכֶם וְהִלַּכְתֶּם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים

beten, und suchen mein Angesicht, und kehren ab von ihren bösen Wegen; so will ich hören vom Himmel herab, ihre Sünde vergeben, und ihr Land heilen. 15. Nun sollen meine Augen offen sein (meine Vorsehung über ihnen allezeit machen), und meine Ohren aufmerksam auf das Gebet dieses Ortes. 16. Und nun habe ich dieses Haus erwählet und geheiligt, daß daselbst mein Name seie in Ewigkeit, und es sollen meine Augen und mein Herz daselbst sein allezeit (d. h. ich werde Alles beobachten und was daselbst zu meiner Verehrung geschieht, mit Wohlwollen aufnehmen). 17. Und du, wenn du vor mir wandelst, so wie dein Vater David vor mir gewandelt, zu thun Alles, was ich

dir geboten, und wirst meine Gesetze und meine Rechte halten; 18. so will ich den Thron deines Königthums aufrecht erhalten, so wie ich mit deinem Vater (einen Bund) geschlossen habe, da ich sprach: Es soll dir nie ein Mann gebrechen, der da herrsche über Israel. 19. Wenn ihr euch aber abwendet, und

רש"י

ואני אשמע ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם: (יז) והיה עיני ולבי. תרגם יונתן ותהא סכינתי שריא צ"א רעותי מתעזרזא תמן כל יומיא: והיו עיני סס. אס לבי וחספני סס:

באור

מן דבר ומנפה: (יז) עיני ולבי. כגוי להשגיחה ופניה הוושגחה לרעון: (יט) אתם, על ישראל בכללם יאמר:

Wuthes, über das Gute, welches der Ewige gethan, an David, an Salomo und an seinem Volke Israel. 11. Und so vollendete Salomo das Haus des Ewigen, und das Königs-
haus, und Alles, was Salomo in Sinn kam zu machen im Hause des Ewigen, und in seinem Hause, gelang ihm. 12. Da erschien der Ewige dem Salomo des Nachts, und sprach zu ihm: Ich habe dein Gebet erhört, und diesen Ort mir erwählt zum Opferhause; 13. wenn ich den

וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שָׁלַח אֶת־
הָעָם לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֹחִים וְשׂוֹבִי לֵב
עַל־חֻשְׁבָּה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִיד
וּלְשָׁלֹמֹה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: (יב) וַיָּבֶל
שָׁלֹמֹה אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית
הַמֶּלֶךְ וְאֶת כָּל־הַבָּא עַל־לֵב שָׁלֹמֹה
לַעֲשׂוֹת בְּבֵית־יְהוָה וּבְבֵיתוֹ הַצִּלִּיחַ:
(יג) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שָׁלֹמֹה בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר
לוֹ שְׁמַעְתִּי אֶת־תַּפְלֹתְךָ וּבַחֲרָתִי
בְּמָקוֹם הַזֶּה לִי לְבֵית זִבְחִי: (יד) הֵן
אֶעֱצֹר הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָיָה
אֲצִיָּה עַל־חֲגֹב לֶאֱכֹל הָאָרֶץ וְאִם־

תִּ"א שְׂמֹחִים וְשׂוֹבִי לֵב מִ"ק ח', ט':

Himmel verschlicße, daß kein Regen kommt, und wenn ich den Heuschrecken gebiete, das Land zu freßen, und wenn ich Pest unter mein Volk sende; 14. und es demüthigt sich mein Volk, das nach meinem Namen genannt wird, und sie

רש"י

אותם היושבים צפון תחום שצת וכל מי שידלה ליסע וליך צלותו היום צלותו התחום
ולמחר שלח כל העם כולו וצ"ד מפרש נטלו דשות ממנו והמתינו עוד שם יום אחד וחזרו
ונטלו דשות עוד למחר פעם שנייה לכך נאמר ציוס כ"ג צדש: שמחים וטובי לב וכו'
לדוד ולשלמה. כי מה שדבר צפיו (לעיל כ"ח) צדך שלמה הוא יצבה צית לשמי מלא צידו
שנתן לו צן יושב על כסאו שצבה הצית לשם ה' וצ"ד מפרש א"ד לוי כתצו כי חכמת וכו'
שמחים מוסב על אשר אמר ה' לדוד שקיים מה שדבר לשלמה שצד צו מכל אחיו כי חכם
הוא: ולישראל עמו. כדכתיב צמלכים (א' ח') לא נפל דבר אחד וכו'. ע"א ולישראל עמו
שהיה להם מושל שהיו יושבין צצטחון וצהשקט כדכתיב וישב יהודה וישראל ובומר (שם
ה'): (יב) וירא ה' אל שלמה צלילה. צחיון לילה: שמעתי את תפלתך. צלשון שאמר
שלמה ושמעתי השיב הקצ"ה שמעתי תפלתך הוא התפלל צהעלר השמים השיב הקצ"ה הן
אעלור. הוא התפלל רעז וארצה והקצ"ה משיצו והן אלוה על חצו הוא התפלל על דבר
זהקצ"ה משיצו ואם אשלח דבר צעמי: (יד) ויכבעו עמי. צמה שיתפללו ויצקסו פני
ויסוצו מדרכיהם הרעים הרי ג' כנגד ג': הן אעלור והן אלוה ואם אשלח כנגד ג' תפלות

באור

והדשו רז"ל צה, ועיין דבריהם פה בהמפרש: (יא) ויבל וכו'. הספור הזה מתחיל צמלכים פרשה ט' אך בשנו
דברים אחד: (יג) הן אעלור, ר"ל כל מיני לרע ויגון שחבא בהם הן עלירת השמים מן העלור הן שלוח החבא

אֶת־תֹּד הַחֹצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית־
יְהוָה בִּי־עֲשֵׂה שֵׁם הָעֲלֹת וְאֶת
חֻלְבֵי הַשְּׁלָמִים בִּי־מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁר
אֲשֶׁר־עֲשֵׂה שְׁלָמָה לֹא יָכוֹל לְהִכִּיל
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַחֻלְבִּים׃
(n) וַיַּעַשׂ שְׁלָמָה אֶת־הַחֹג בָּעֵת הַהִיא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל
גָּדוֹל מְאֹד מִלְּבֹא חֲמַת עַד־נַחַל
מִצְרַיִם׃ (u) וַיַּעֲשׂוּ בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֻרַת
כִּי וַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ עָשׂוּ שִׁבְעַת יָמִים
וַחֲחֹג שִׁבְעַת יָמִים׃ (v) וּבַיּוֹם עָשׂוּ

ligte das Innere des Hofes (den Umfang desselben), vor dem Hause des Ewigen weil man daselbst Ganzopfer und die Fettstücke der Freudenopfer darbrachte, denn der eherne Altar, welchen Salomo gemacht, konnte nicht die Ganzopfer und die Speiseopfer und die Fettstücke fassen. 8. Und so feierte Salomo das Fest zu derselben Zeit, sieben Tage, und ganz Israel mit ihm, eine sehr große Versammlung

von Chamat bis an den Bach Egypten. 9. Und sie feierten am achten Tage das Schlußfest; denn die Einweihung des Altars feierten sie sieben Tage, und das Fest (der Laubbütten), sieben Tage. 10. Und am drei und zwanzigsten Tage des siebenten Monats entließ er das Volk in ihre Zelte, fröhlich und guten

רמז

מזנח הכחשת קטן מהכיל שרצו קרצנות להציג אמר לו רצי יוסי והלא כבר נאמר (לעיל ז' ח') אלף עולות יעלה שלמה על מזנח שעשה משה וכשאתה מגיע לחשדון אמות וממין עולות תמלא שזה של אצנים גדול משל משה שהמזנח של משה מקום מערכתו. אמר על אמר ושל שלמה מקום מערכתו כ"ד על כ"ד הרי של שלמה ב' מאות ושצעים ושם של משה אס כן מה הוא קדש המלך את תוך החזר שקבע זו מזנח של אצנים מחוזר דלגפה: לא יוכל להכיל. צל משה הוא אומר באדם האומר נכס פלוני ופלוני ופסול לעבודה: (ח) מלבוא חמת. שהוא צנפון של ארץ ישראל: עד נחל מדרים שהיא כנגדו כמפורש באלה מסעי: (י) וביים עשרים ושטה לחדש השביעי שלח את העם. שהוא ט' לחנוכה הצית ובמלכים (א' ח') כחיצ וציוס השמיני שהוא כ"צ לחדש פתרון ציוס ח' נתן להם רשות לילך לאחר החג ולמחר כשינא החג אז הלכו כולם יחד. ע"א ציוס ח' נתן להם רשות ושלח

באור

(ח) **וַיֵּשֶׁב** וכו', ר"ל ומלך ימי החורבן הרבו עוד להביא קרבות בימי החב בעבור חטות הדת, או דעתו לומר שכלבד חב חטות המוצא עשה עוד שבעה ימים חב הקבות, ולא כלל אותן יחד, ור"ל במועד קטן ר"ל להוכיח מה שאין מערבין שומה בשומה: (ט) **וַיֵּשֶׁב** וכו', לפי פירושו בפקוק הקדור עולה המעקד זה הפקוק יפה, ואחר שבעו ביום השמיני עשרת כי וכו' הוא חמית נעם למח חטות נעלם ששעה שלמה את החב שבעת ימים, ור"ל מלך חב חטות המוצא, כי חטות המוצא עשו שבעת ימים חב חטות, וזהו שכתב שבעת ימים בפני עולמה כאשר השלימו לעשות שבעת ימי חטות, וביום השמיני לחב הקבות עשו עשרת כמשפט החור. **עצרת**, עשרת עשרתה כן ע"ש ספורג אה ימי חגד היום השמיני הוא קיום החב (**סוֹמֶסְעַמֶסֶט**), וכן מתורגם פה. ור"ל שהיא מענין אסיפה והוא תא"ש לאספה עשו חגד קבות להקריב (**סַעֲרַחֲוֹמֶסְעַמֶסֶט**), וענין הבאור (נחמיה ח: יח): (**בַּיּוֹם**) עשרים ושלשה, הוא יום המחרת של יום שמיני העלול ונחמיהם כהני וביום השמיני

dem Pflaster, und beteten an, mit dem Dankliede des Ewigen: Denn er ist gütig, denn ewig währt seine Gnade. 4. Und der König und das ganze Volk opferten Opfer vor dem Ewigen. 5. Und der König Salom o opferte an Rind= opfer: zwei und zwanzig tausend, an Schafe: hundert und zwanzig tausend, und so weihten der König und das ganze Volk das Gottes= haus. 6. Und die Priester standen bei ihren Amtsposten,

und die Leviten mit den musikalischen Instrumenten des Ewigen in ihrer Hand, welche David gemacht, zu danken dem Ewigen (mit dem): Denn ewig währt seine Gnade! In dem Lobliede David's, und die Priester trompeteten ihnen gegenüber, und ganz Israel stand da. 7. Und Salomo hei=

טוב כי לעולם חסדו: (ד) והמלך
וכל־העם זבחים זבח לפני יהוה:
(ה) ויזבח המלך שלמה את־זבח
הבקר עשרים ושנים אלף וצאן
מאה ועשרים אלף ויחנכו את־בית
האלהים המלך וכל־העם:
(ו) והכהנים על־משמרותם עמדים
והלויים בכלי־שיר יהוה אשר עשה
דוד המלך להדודת ליהוה כי
לעולם חסדו כהלל דוד בידם
והכהנים מחצצרים נגדם וכל־
ישראל עמדים: (ז) ויקדש שלמה

סוחר ז

רש"י

ז (א) והכהנים על משמרות. כאשר חלקן דוד לכ"ד משמרות' לשדת כל משמרה ומשמרה שזעו שלה והלוים כמו כן על כ"ד משמרת שלהם להודות בכלי שיר שהיו אומרים והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: כהלל דוד. הכלי שיר שהיו אומרים זו הלל של דוד וההודיות זידם של לוים: והכהנים מחצצרים נגדם. שעליהם לשורר בחולדות שנאמר וזכי אהרן הכהנים יתקעו וגו' (צמדזר י'): (ז) ויקדש שלמה את תוך החצר. רבותינו חולקין בדבר זה דני יהודה אומר קדש את רלפת העזרה בקדושת המזבח להקטיר על הרלפה כי

באר

חז"ל מבע"פאסטערטער פוסכ'רען, וכתב הרד"ק, זכר כריעתם אפים על הרלפה לפי שכריעת שלמה היסה על הכיור במקום שהיו עומד, והם ג"כ כערו על הרלפה במקום שהיו שם. והודות לה', אומר והודו לה' וחס ההלל האומר זה כי טוב וכו' חז"ל שנקרא בפ"ח הלל הגדול (תענית כ"ו) וכבר גלימי דעמי בזה בספר נחמיה ובספר חז"ל: (ו) על משמרותם, כל משמרה במקום מיוחד. בכלי שיר וכו', שיעור הפסוק לדעמי שגלת בידם הכתוב למעט נאסף למעלה. ר"ל שעמדו בכלי שיר המיוחד לעבודת ה' בידם אשר עשה דוד להודות לה' בהלל. כי לעולם חסדו, כהלל, והוא השיר והשנה שחבר דוד וכו' ככלל ההלל כי לעולם חסדו. חז"ל ההלל הגדול,

ובאופן זה מתורגם לשכמים, והרד"ק פ"י כהלל דוד בידם כלי שיר שעשה דוד להלל או כהלל שהיו אומרים המזמורים שעשה דוד ופחרון בידם כי על פי גנון הכלים היו נאמרים ע"כ. ועל פיסו העמיקו חכמי עמים (ויט דען פוחלען) דודם דורך חיהרע האנד חדרע ווען דוד דויך יח (לפאנג). אך כ"ז רחוק מן הפשט, והראשון קרוב: (ז) את תוך החצר, רלפת חצר הכהנים קדש בקדושת המזבח ועיין הכאור במלבי"ם,

כְּהִנִּיךָ יְהוָה אֱלֹהִים יִלְבָּשׁוּ תְּשׁוּעָה
וְחִסְדֶּיךָ יִשְׁמְחוּ בְּמִשְׁכָּנֶךָ: (33) יְהוָה
אֱלֹהִים אֶל־תֵּשֶׁב פְּנֵי מִשְׁיַחְךָ וְכָרָה
לְחִסְדֵי דָוִיד עִבְדֶּךָ:

וּבְכָל־זֶמֶן שְׁלָמָה דָּהֵת־פָּלַל וְהָאֵשׁ
יָרְדָה מִהַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל הָעֹלָה
וְהַזִּבְחִים וּכְבוֹד יְהוָה מָלָא אֶת־
הַבַּיִת: (3) וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לָבֹא
אֶל־בַּיִת יְהוָה כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה
אֶת־בַּיִת יְהוָה: (4) וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
רָאוּ אֶת־כְּבוֹד הָאֵשׁ וּכְבוֹד יְהוָה־עַל־
הַבַּיִת וַיִּכְרְעוּ אַפְּסֵם אֶרְצָה עַל־
הָרָצָפָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ וְהוֹדוּת לַיהוָה כִּי־

ת"א אל תשב פני מ"ק ח' ט' סנהדרין י"ח ק"ו שנת ז' ז':
ויכרעו אפסם שנת ז' ט':

gehen, denn die Herrlichkeit des Ewigen erfüllte das Haus des Ewigen.
3. Und alle Kinder Israel's sahen, wie das Feuer und die Herrlichkeit des Ewigen
hernieder kam auf das Haus, und sie knieten mit dem Angesichte zur Erde auf

רש"י

עתה משילה לבו ומנוח לבצעו: אתה וארון עוזך. שלא יטלטל עוד מעתה. עוזך
על סם כן קרוי עוז על שעה כפלות ועזיות צפולות וכן כתוב (לעיל ט"ז)
זכורו לה' דרשו ה' ועזו ועוד אמרו דעותינו זמסכ' ע"א וישרנה הפדות (שמואל
א' ו') מה שדה אמרו הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו (תלים ל"ח): ילכשו תשועי.
מחמת שלא יטלטלו ממקום למקום כמו ויהי לך אור מתניו (ישעיה י"א): וחסידיך
ישמחו צדוק. צדוק טוהר ומעשרות הכיתן ללוים צדק ששומרים את הארון ומשוררים
לפניו: (מב) אל תשז פני משיחך. מלעשות טוהר עמדי ואם לא למעני עשה למענך:

באור

עיין הבאר בספר זמירות ישראל: (מב) אל תשב פני משיחך, ענין המלילה הזאת הוא הפך ענין כשא פנים
כי כנזא לשון זה על מלאה חפץ ורלוו המבקש, כן נופל לשון השיב פנים על מניעה עשות רלוו ולהשיב אחר
ריקס (אבווייען), לוריקווייען, ד"ח געוועהרונג דער ביטטע פֿערווייגערן. לחסרי דור, הלח"ד כמו
את וענינו שזכור מעשי החקך שעה דור וזעברו לא ישיב פניו ריקס:

ז' (א) וכבוד ה', ר"ל שכן היה מלא כבוד היה קודם ירידת האש, מעת שילאו הכהנים מן הקדש, והסחילו
להרים קול וכו' כו"ש למעלה: (ב) הרצפה, קרקע הרחוקה כולל אבנים (א"י) מיט סטיינען

und die Rade deiner
Herrlichkeit, deine
Priester, Ewiger,
Gott, mögen sich be-
kleiden mit Heil,
und deine Frommen
mögen sich freuen
des Guten. 42. Ewi-
ger, Gott, weise
nicht ab deinen Ge-
salbten, gedenke der
Frömmigkeit deines
Dieners David's.

7. 1. Und als
Salomo vollendet zu
beten, so kam ein
Feuer vom Himmel
herab und verzehrte
die Ganzopfer und
die andern Opfer,
und die Herrlichkeit
des Ewigen erfüllte
das Haus. 2. Und
die Priester konnten
nicht in das Haus
des Ewigen hinein

sie, und gibst sie preis dem Feinde, so daß ihre Sieger sie gefangen führen, in ein entferntes oder nahes Land, 37. und sie es zu Herzen nehmen im Lande, wohin sie gefangen geführt sind, und befehlen sich und flehen zu dir im Lande Derer, die sie gefangen weggeführt, und sprechen: Wir haben gesündigt, und vergangen und haben gesündigt, 38. und sie kehren zu dir zurück mit ganzem Herzen und mit ganzer Seele im Lande ihrer Gefangenschaft, wohin man sie gefangen geführt, und sie beten zu dir nach ihrem Lande hin, welches du ihren Vätern gegeben, nach der Stadt, die du erwählst, und nach dem Hause, welches ich deinem Namen

gebauet; 39. so erhöre du im Himmel, dem Orte deiner Wohnung, ihre Gebete, und ihr Flehen, und schaffe ihnen Recht, und vergib deinem Volke, was sie gesündigt wider dich. 40. Und nun mein Gott, laß deine Augen offen sein (wache stets über uns), und deine Ohren aufmerksam auf das Gebet an diesem Orte. 41. Und nun erhebe dich, Ewiger, Gott, zu deinem Ruhesitz, du

וּנְתַתֶּם לִפְנֵי אֹיֵב וּשְׂבוֹיִם שׁוֹבִיחִים
אֶרֶץ רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה:
(לז) וְהָשִׁיבוּ אֶל־לְבָבְכֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבּוּ־שָׁם וּשְׁבוּ | וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ
בְּאֶרֶץ שְׂבוֹיִם לֵאמֹר חֲטָאנוּ הָעוֹיִנוּ
וְרָשַׁענוּ: (לח) וּשְׁבוּ אֵלֶיךָ בְּכָל־לֵב
וּבְכָל־נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ שְׂבוֹיִם אֲשֶׁר־
שְׁבוּ אַתֶּם וְהִתְפַּלְלוּ דָּרָךְ אֲרָצָם
אֲשֶׁר־נְתַתָּה לְאַחֲתָם וְהָעִיר אֲשֶׁר
בְּחֶרֶף וּלְבִירַת אֲשֶׁר־בָּנִיתִי לְשֹׁמֵד:
(לט) וְשִׁמְעַת מִן־הַשָּׁמַיִם מִמְּכוֹן שְׁבֹתֶךָ
אֶת־תְּפִלָּתָם וְאֶת־תְּחִנָּתֵיהֶם וְעֲשֵׂית
מִשְׁפָּטָם וּסְלַחֵת לְעַמֶּךָ אֲשֶׁר חֲטָאוּ
לָךְ: (מ) עֲתָה אֱלֹהֵי יִהְיֶה־נָּא עֵינֶיךָ
פֹּתְחוֹת וְאֲזִנֶּיךָ קֹשְׁבוֹת לְתִפְלִילַת
הַמָּקוֹם הַזֶּה: (מא) וְעֲתָה קִיּוֹמָה יְהוָה
אֱלֹהִים לְנוֹחֵךְ אֶתֶּרָה וְאֶרֶץ עֲזָרָךְ

* מלרע והמסורת. עליו ז' צטעמים מלרע וזו פה והא' דתהלים.

רש"י

צניתי לשמך פתרון הצית הזה אשר צניתי כדי לגדל שמך כי אז כשתקבל תפלתם אז ויתפללו לך צניתי הזה אז בכל מקום שהם ויפנו לציתך זה: (לז) ושמעת וגו' את תפלתם. ועל זה יתגדל שמך צעולם: (מא) ועתה קומה ה': שלא להטלטל כאשר עד

באור

זה: (מא) קומה וכו', דמיון שני הפסוקים האלו כנאלא בתהלים (קל ב' ח' ט') בשנוי איזה מלות ע"ד שיר,

הַחֲזָקָה וְזִרְעָה נְשִׂיָּה וּבָאוּ וְהִתְפַּלְּלוּ
 אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה: (לג) וְאַתָּה תִּשְׁמַע
 מִן־הַשָּׁמַיִם מִמִּבְּנוֹ שְׁבֶתֶךָ וְעָשִׂיתָ
 כְּכֹל אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנֶּכְרִי לְמַעַן
 יֵדְעוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־שִׁמְךָ
 וְלִירְאָה אֶתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלָדַעַת
 כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר
 בָּנִיתִי: (לד) כִּי־יֵצֵא עַמְּךָ לְמַלְחָמָה
 עַל־אֹיְבָיו בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלַחם
 וְהִתְפַּלְּלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ הָעִיר הַזֹּאת
 אֲשֶׁר בְּחֶרֶת כָּה וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִיתִי
 לְשִׁמְךָ: (לה) וְשִׁמְעַתָּה מִן־הַשָּׁמַיִם אֶת־
 תְּפִלָּתָם וְאֶת־תְּחִנָּתָם וְעָשִׂיתָ
 מִשְׁפָּטָם: (לו) כִּי יִחְטְאוּ־לְךָ כִּי אֵין
 אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִחְטָא וְאַנְפָּתָ כֹּס

Namens und deiner starken Hand, und deines ausgestreckten Armes willen, und kommt und betet in diesem Hause; 33. so erhöre du im Himmel, dem Orte deiner Wohnung, und thue Alles, worum der Ausländer zu dir ruft, damit alle Völker der Erde deinen Namen erkennen, und dich fürchten wie dein Volk Israel, und inne werden, daß dein Name genannt wird, auf das Haus, welches ich gebauet. 34. Wenn dein Volk zum Kriege gegen seinen Feind ausziehet, des Weges, wohin du sie sendest, und sie beten zu dir, nach dieser Stadt (hingewandt), welche du erwählet, und

ת"א והתפללו אליך זכרות ל":

nach dem Hause, welches ich deinem Namen gebauet; 35. so erhöre im Himmel ihr Gebet und ihr Flehen, und schaffe ihnen Recht. 36. Wenn sie sündigen wider dich (denn es ist kein Mensch, der nicht sündigt), und du erzürnst über

רשי

מדרכו ולכך אני מתפלל לתת לו לאיש כדרכיו: (לג) ועשות ככל אשר יקרא אליך הנכרי. כישראל אני מתפלל לתת לו כדרכיו אזל עוזדי כוכבים ומזלות ככל אשר יקרא לך לפי שישראל מכירין זהקדוש דרוך הוא ויודעין סהיכולת זידו לעשות ואס אין תפלתו נשמע תולה צעמו זחטאיו ומשפטש צמעשו אזל העוצד כוכבים ומזלו' קור' תגר ואומר שמעתי שמעו ככל העולם ונתיגעתי דדרכים הדצה עד שצאתי והתפללתי במקום הזה ולא מלאתי זו ממש כשאר אלהות לפיכך ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי: (לד) דרך העיר. פניהם לנד ירושלים: (לה) ועשית משפטם. נקמתם צאויזיהם. ע"א רכיבהם דובמא לעשות משפט עבזו (מלכים א' ח'): (לח) אשר

באור

שיר ה' עשה ויהיה מוראך על פניהם: (לו) אל ארץ רחוקה, ובמלכים ארץ הארץ רחוקה. אך שפת יתר היר כי באמרו ונחמם לפני ארץ וטובם טוביהם בורא הוא ארץ הארץ. משום זה נשמע' פה ע"י מקון הכותב הקפא

Städte belagert im Lande, oder irgend eine Plage, irgend eine Krankheit ist. 29. Jedes Gebet, jedes Flehen, das dann verrichtet wird, von irgend einem Menschen, und von deinem ganzen Volke Israel; oder welcher Mann immer sein Leiden und seinen Schmerz fühlt, und seine Hände ausbreitet in diesem Hause; 30. so erhöere du im Himmel, dem Orte deiner Wohnung, und gib Jedem nach seinem Wandel, der du sein Herz kennst, denn nur du allein kennst die Herzen der Menschenkinder; 31. auf daß sie dich ehrfürchten, zu wandeln in deinen Wegen alle Zeit, die sie leben auf dem Erdreich,

das du unsern Vätern gegeben hast. 32. Auch wenn ein Ausländer, der nicht von deinem Volke Israel ist, aus einem fernen Lande kommt, um deinet großen

בִּי־יְהִי שְׂדֵפוֹן וִירְקוֹן אֶרֶבָּה וְחִסִּיל
בִּי יִהְיֶה כִּי יֵצֵר־לּוֹ אִיָּבּוֹ בָּאָרֶץ
שְׁעָרָיו כָּל־נִגְעַ וְכָל־מַחֲלָה: (כט) כָּל־
תַּפְלָה כָּל־תַּחֲנָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְכָל־
הָאָדָם וְלְכָל עַמָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יֵדְעוּ אִישׁ נִגְעוֹ וּמִכְאָבוֹ וּפְרָשׁ בְּפִי
אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה: (ל) וְאַתָּה תִשְׁמַע מִן־
הַשָּׁמַיִם מִבֵּין שְׂבָתֶךָ וּסְלַחַת וּנְתַתָּה
לְאִישׁ כָּכָל־דֶּרֶכּוֹ אֲשֶׁר תִּדְרַע אֶת־
לִבּוֹ כִּי־אַתָּה לְבַדְּךָ יֹדַעַת אֶת־לִבּוֹ
בְּנֵי הָאָדָם: (לא) לְמַעַן יִירָאוּךָ לְלַכֵּת
בְּדַרְכֶּיךָ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־הֵם חַיִּים
עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה
לְאַבְתֵּינוּ: (לב) וְגַם אֶל־הַנֶּכְדָּרִי אֲשֶׁר
לֹא־מַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וְבֵא מֵאֶרֶץ
רְחוֹקָה לְמַעַן שְׂמַךְ הַגָּדוֹל וַיִּדְּךָ

רשי

בשמים ומה עוד להדג'ו' אלא כל נגע וכל מחלה כי יהיה והתפלל: (כט) ופרש כפי
אל הצית הזה. זה שאמר כל תפלה וכל תחנה שיתפלל ויתחנן על זאת מכל אחת
הדג'ו' האלה אשר ידעו איש נגעו ועל מכאולו להסידו ממנו: (ל) וסלחת ונתתה
לאיש ככל דרכיו וגו'. לרשע כרשעתו ולצדיק כצדקתו שא' לא ישלם לרשע כפי רוע
מעללו יטיח צדיק כלפי מעלה ויאמר אין אלהים יודע לצדו ויהיה חילול השם כמו
כן תעש' לצדיק כצדקתו שתעש' לו כשיתפלל לפנק': (לא) למען ייראוך. וישוה הרשע

באור

כ"ה: (כט) לכל האדם ולכל עמך ישראל, בין לאיש יחיד ובין לכללות האומה הישראלית, וכו"ו ולכל תורה
ע"ו, והיא תקון הסופר פה למה שתחקר שם במלכים ל"ח. לצורך כוונה זאת. עיין הבאור שם, להלדיק חרבוני
שהוא ע"פ פירוש הרלב"ג: (ל) וסלחת, במלכים כתוב וסלחת ועשיה ולריך באור והוספה כאשר בארנו שם.
ומעני זה מלא הכותב הספר הזה כי טוב הוא להיותה נשועת מפסק זה כי אין לריך לה להמשיך הכתוב:
(לא) למען ייראוך וכו', עיין הבאור שם ואוסף פה, צדאחם ששם התפלה והתשובה הלכה לה הלה ידעו

לפני אויב כי יחטאו־לך וּשְׁבוּ וְהוֹדוּ
 אֶת־שִׁמְךָ וְהִתְפַּלְּלוּ וְהִתְחַנְּנוּ לְפָנֶיךָ
 בְּבֵית הַזֶּה: (כג) וְאַתָּה תִשְׁמַע מִן־
 הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ לַחַטָּאת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל
 וְהִשְׁיבוּתָם אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה
 לָהֶם וּלְאַבְתֵּיהֶם: (כד) בְּהֶעָצֵר הַשָּׁמַיִם
 וּלְאִי־הִיָּה מָטָר כִּי יִחְטְאוּ־לְךָ וְהִתְפַּלְּלוּ
 אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ אֶת־שִׁמְךָ
 מִחַטָּאתָם יִשְׁיבוּן כִּי תַעֲנֶם: (כה) וְאַתָּה
 תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ לַחַטָּאת
 עַבְדֶּיךָ וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל כִּי תוֹרֵם אֶל־
 הַדֶּרֶךְ הַשִּׁיבָה אֲשֶׁר יִלְכוּ־בָהּ וְנָתַתָּה
 מָטָר עַל־אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר־נָתַתָּה לְעַמֶּךָ
 לְנַחֲלָה: (כז) רָעַב בִּי־הִיָּה בְּאֶרֶץ דְּבָר

gen wird, weil sie gesündigt wider dich, und sie kehren zu dir, und bekennen deinen Namen, beten und flehen zu dir in diesem Hause; 25. so erhöre du im Himmel und vergib denn der Sünde deines Volkes Israel, und bringe sie zurück in das Land, welches du ihnen und ihren Vätern gegeben. 26. Wenn der Himmel verschlossen ist, und kein Regen sein wird, weil sie gesündigt haben wider dich, und sie beten an diesem Orte, und bekennen deinen Namen, und bekehren sich von ihren Sünden, damit du sie erhörest. 27. So er-

höre du im Himmel und vergib der Sünde deiner Knechte und deines Volkes Israel, daß du ihnen den guten Weg zeigst, worauf sie wandeln sollen, und gib Regen auf dein Land, welches du deinem Volke zum Besitze gegeben. 28. Wenn Hungersnoth entstehet im Lande, wenn Pest ist, wenn Schwindsucht, wenn Gelbsucht ist, wenn Heuschrecken oder Raupen sind, wenn sein Feind ihm seine

רשי

וּלְנַתָּה זַעֲמָה (סג): וּלְכַדִּי לְדִיק דְּכַתּוּב וּנְקַתָּה וּמוֹדַעָה זֶרַע (סד): (כד) וְאִם יִנְבֹּף עַמְּךָ. וְלֹא מִפְּנֵי שִׁדְךָ קָדָם מַלְהוּשִׁיעַ אֲלֵא דָּבָר זֶה גּוֹרֵם כִּי יִחְטְאוּ לָךְ: וְשִׁבּוּ וְהוֹדוּ אֶת שִׁמְךָ. פְּתוּרָן וְהִתְוֹדוּ אֶת עֲוֹנָהּ וְהִסְתַּחֲרוּן מוֹכִיחַ וְהוֹדוּ אֶת שִׁמְךָ וּמַחֲסִיתָם יִשְׁוֹזֶן כִּי תַעֲנֶם: (כה) וְהִשְׁיבוּתָם. וְהִסָּז אֹתָם אֵל הָאֲדָמָה כִּי כְּשׁוּפָלִים וּכְגִפִּים לִפְנֵי אוֹיְבֵיהֶם תּוֹפְשִׁים מֵה שִׁיכּוּלִים וּמוֹצִיִּים אֹתָם מִשָּׁמַיִם אֵל אֶרֶץ אֲחֵרָה: (כו) בְּהֶעָצֵר הַשָּׁמַיִם. כְּדִכְתִּיב וְעֹלֵר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר (דְּזִרִים י"א): (כז) כִּי תוֹרֵם אֶל הַדֶּרֶךְ. כִּמוּ שֶׁעֲשִׂיתָ כְּשֶׁהִיָּה דַעַב צִיּוֹן דּוֹר ב' שָׁנִים (שְׁמוֹאל ב' כ"א) וְהוֹדִיתָ וְהִמְדִּיתָ לָהֶם עַל שָׁחַל וְעַל צִית הַדָּמִים כִּמוּ כֵן תוֹרֵם אִיזֵה חֲטָא גּוֹרֵם לָהֶם פֶּל מֵה נַעֲלָרוּ הַשָּׁמַיִם: (כח) כֹּל נִגַע. פְּתוּרָן הִרִי זִכְרָתִי לָךְ דָּבָר שֶׁדָּפוּן וִירְקוֹן נִגִּיפָה אִף צַעֲלִירָה

באור

כִּי יִחְטְאוּ. וְשֵׁם אֲשֶׁר יִחְטְאוּ לָךְ עֵינֵן הַכְּאוּר שֵׁם, וְהוּא פֶה חֲקוֹן הַקּוֹפֵר: (כז) תַּעֲנֶם. עֵינֵן הַכְּאוּר שֵׁם (פְּסוּק

verrichtet heute vor dir; 20. laß deine Augen offen sein, über dieses Haus Tag und Nacht (d. h. sei aufmerksam auf dieses Haus), über den Ort, wovon du sagtest: Mein Name soll daselbst sein; daß du hörst das Gebet, welches dein Knecht beten wird an diesem Ort; 21. höre auf das Flehen deines Knechtes und deines Volkes Israel, welches sie beten werden an diesem Orte, höre es von diesem Orte deiner Wohnung aus, vom Himmel herab, höre und vergib. 22. Wenn Jemand sündigt wider seinen Nächsten, und es lastet ein Eid auf ihm, mit dem man ihn belegte, und der Eid kam

vor deinen Altar in diesem Hause; 23. so höre du im Himmel und thue, und richte deine Knechte, dem Schuldigen zu vergelten, seine That auf sein Haupt zu bringen, und den Gerechten für gerecht zu erklären, und ihm zu geben nach seiner Gerechtigkeit. 24. Wenn dein Volk Israel vom Feinde geschla-

אשר עבדך מתפלל לפניך: (א) להיות עיניך פתוחות אל־הבית הזה יומם ולילה אל־המקום אשר אמרת לשונם שמך שם לשמוע אל־התפלה אשר יתפלל עבדך אל־המקום הזה: (ב) ושמעת אל־תחנוני עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אִתְּךָ־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְאַתָּה תִשְׁמָע מִמָּקוֹם שְׁבִיתְךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַעַת וְסִלַּחְתָּ: (ג) אִם־יִחַטֵּא אִישׁ לְרֵעֵהוּ וְנִשְׁאָר בּוֹ אֱלֹה לְהֵאֱלָתוֹ וּבָא אֱלֹה לִפְנֵי מִזְבִּיחֶךָ בְּבֵית הַזֶּה: (ד) וְאַתָּה תִשְׁמָע מִן־הַשָּׁמַיִם וְעָשִׂיתָ וְשִׁפְטָתָ אֶת־עַבְדֶּיךָ לְהָשִׁיב לְרָשָׁע לְתַת דֶּרֶכּוֹ בְּרָאשׁוֹ וּלְהַצְדִּיק צְדִיק לְתַת לוֹ בְּצַדִּיקָתוֹ: (ה) וְאִם־יִגְנֹף עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל

רשי

אל התפלה שיתפללו זו: (ב) להיות עיניך פתוחות. כל עת אשר יתפללו אליך: (כב) אם יחטא איש. מקרא זה על כל ישראל המחייב חזירו שזועה אם צאם הוא משציעו והכסד נשבע לשק' אתה תשמע השמים ואם הדין עם הסנע שבעל הדין מזקיקו על שזועה של חנם אף המשציע קרוי רשע: (כג) ולהצדיק צדיק. שלא לענשו על השזועה שהרי צאמת הוא נשבע. ותוספת' דסוטה מפר' אם אשר יחטא זועל אשת איש. ונשא זו אלה ויחייב זו אלי כסם שהמים זודקין אותה כך המים זודקין אותה. לפני מזבח כדכתיב (צמדזר ה') והעמיד הכהן את האשה: לתת דרכו זלאשו. כדכתיב

באור

אחיים ושרים: (כב) אם יחטא וכו', ובמלכים כתוב את אשר ועעמו אם כמו שחרגמו שם כי הוא לעסם הלטרפום שני המשפטים (עו, עז). ופה הוא תקון הכוסב הספר הזה להשייר הכוונה: (כד) ואם יגנף וכו'

כִּי־זֶה הָיָה׃ (iv) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל שְׁמַר לַעֲבָדְךָ דָּוִד אֲבִי אֶת
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא־יָבֹרֵת דָּךְ
אִישׁ מִלְּפָנַי יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
רַק אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיהֶם אֶת־דִּרְכָּם
לִדְרֹכַת בְּתוּרָתִי בְּאֲשֶׁר הִלַּכְתָּ לִפְנֵי׃
(v) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹאמֶן
דְּבָרְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לַעֲבָדְךָ לְדָוִד׃
(vi) כִּי הָאֲמֹנִים יֹשְׁבֵי אֱלֹהִים אֶת־
הָאָדָם עַל־הָאָרֶץ הִנֵּה שָׁמַיִם וּשְׁמַיִ
הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ אֵף כִּי־הַבַּיִת
הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי׃ (vii) וּפְנִיתָ אֶל־
תַּפְּלֹת עַבְדְּךָ וְאֶל־תַּחֲנוּתוֹ יְהוָה
אֱלֹהֵי לְשֹׁמֵעַ אֶל־הִרְנָה וְאֶל־הַתַּפְּלָה

erfüllet, wie es jetzt ist. 16. Und nun Ewiger, Gott Israel's, halte deinem Diener, meinem Vater David, was du ihm verheißest, nämlich: Es soll dir nicht gebrechen an einem Manne vor mir, der da sitzt auf dem Throne Israel's, wenn nur deine Söhne Acht haben auf ihre Wege, daß sie wandeln in meiner Geheißlehre, wie du gewandelt vor mir. 17. So werde nun Ewiger, Gott Israel's, dein Wort bestätigt, was du ge- rebet zu deinem Diener, zu David. 18. Sollte denn in Wahrheit Gott wohnen mit dem Men-

schen, auf der Erde? Siehe, die Himmel, und aller Himmel Himmel fassen dich ja nicht, wie viel weniger dieses Haus, welches ich gebauet? 19. Aber wende dich zum Gebete deines Knechtes und zu seinem Flehen, Ewiger, mein Gott! auf daß du hörest das Rufen und das Gebet, welches dein Knecht

רש"י

לפניך. כמו שהלך דוד חזי זה אשר שמרת לעצדך דוד צל' חמנת הצטח': (יח) כי האמנם יש אלהים את האדם על הארץ. ל' תמוה וכי אפשר שיאמין אדם שיטע אלהים על הארץ כי שמים ושמי השמים וגו' אלא מחמת חסד גמולת לדוד חזי למחמת שכינתך: אף כי הבית הזה אשר בנית. ולמה צויתיו להתפלל לפני האלהים ולפנות הוא אל תפלינו: (יט) לשמוע אל הדעה. זו נעקה כמו (מלכים א' כ"ז) ותעז' הדעה צמח' ועל כרחך על נעקתם של כל אדם שהוא גם מפני לדודו אל יתפלל אלא צלעקתו צמח. כך הצור המקראות וסוף הענין מוכיח שאמר ואתה תשמע ממקו' שצתך למדת שלל צנאו אלא לדעת כן להוריד זו שכינה כדי שיטע על הארץ לשמוע ממכון שצתך

באר

עוד שם כיור צענין אחר כאשר עשה החכם געז' יכיוס וכחז' כ"ה: (כיוור ביהנע צדער פֿוסגעטעטע וואָרין יך שלמה בייא דער טעמאפעל אײנווייזונג בעטהענד סטעללעט, סטחאווואָרטס כור, אראָ: ביס. דורכר ויין, וכן נוספת בקפר א״הש החדש: (יח) כי האמנם וכי, כבר אמר למעלה (כי ה') ומי יעזר כח לנצח לו בים כי השמים לא יכללוהו וכי, ועיין עיין הפקוק הזה צבאו למלכים שם פ' כי והדברים שם

den er mit den Kindern Israel's schloß. 12. Und nun trat er vor den Altar des Ewigen, gegen (das Angesicht) der ganzen Versammlung Israel's, und breitete seine Hände aus; 13. denn er hatte ein Fußgestell von Kupfer gemacht, und es mitten in den Vorhof gesetzt, fünf Ellen seine Länge, fünf Ellen seine Breite, und drei Ellen seine Höhe, darauf stellte er sich und kniete auf seine Knie, gegen (das Angesicht) der ganzen Versammlung Israel's, und breitete seine Hände aus gen Himmel, 14. und sprach: Ewiger,

Gott Israel's, wie du ist kein Gott im Himmel und auf der Erde; der du hältst den Bund (erzeugst) die Gnade deinen Dienern, die vor dir wandeln mit ganzem Herzen. 15. Der du deinem Diener, meinem Vater David gehalten, was du ihm verheißest; du hast geredet mit deinem Munde, und mit deiner Hand

כָּרַת עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יג) וַיַּעֲמֵד
לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה נִגַּד כָּל־קְהֵל
יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ בְּפָיו: (יד) כִּי־עָשָׂה
שְׁלֹמֹה בֵּינָם נְחֻשֶׁת וַיִּתְּנֶהָ בְּתוֹךְ
הָעֲזָרָה חֹמֶשׁ אַמּוֹת אַרְבּוֹ וְחֹמֶשׁ
אַמּוֹת רָחְבּוֹ וְאֻמּוֹת שְׁלוֹשׁ קוֹמָתוֹ
וַיַּעֲמֵד עָלָיו וַיִּבְרַךְ עַל־בְּרַכְּיוֹ נִגַּד
כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ בְּפָיו
הַשְׁמִימָה: (טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֵין־כְּמוֹךָ אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבָדֶיךָ
הַחֲלָכִים לִפְנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם: (טז) אֲשֶׁר
שָׁמַרְתָּ לַעֲבָדֶיךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ לוֹ וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבִידֶיךָ מִלֵּאֵת

רש"י

לצנותו לשכן שמי שם כמו שאמר למעלה: (יב) ויפרוש כפיו. היה לומר כך ויפרוש כפיו השמימה ויאמר וגו' אלל שמפסי' צנתי' להודיע על מה עמד וכן צמלכים (א' ח') ויפרוש כפיו השמימה ויאמר: (יג) כי עשה שלמה. מוסר על נגד כל קהל ישראל כלומר היותו בזה מכול' להשמיע דבריו: ויעמד עליו. ועתה יכולין לראותו כל ישראל ומסור שמפסיק הענין נדון לומר כצדאשונה נגד כל קהל ישראל וכן ויפרוש כפיו השמימה: (יד) אין כמוך אלהים. ממך שאתה שומר הצדק והחסד שאתה גוזר מן השמים לתת לאזהבין אתה מלניע וגו' הצד' והחסד לקיי הצטחתך צאריך: ההולכים

באור

(יב) ויפרוש כפיו. היה לו לומר מיד ויפרוש כפיו השמיים ויאמר. כמו שאמר צמלכים שם (כ"ב כ"ג) אלל שמפסיק צמלכים להודיע על אזה אופן היה נגד כל ישראל, וראוהו הרחוקים ושמעו עוד דבריו ואמר: (יג) כי עשה וכו', וע"י זה היה גבוה מכלם להשמיע דבריו (ומדברי המפרש צנתי' מעט): כבוד. הוא צימה צדמות הכבוד שהוא עבול (ואיננו ביהנע חרעד קחנלען, חיו דער חַפְחֻלֶען פֿאַרדן חיינעם קעסעסעלס, וזמנה על הדד"ק ובעל אה"ש שנהג אחריו, שהשמיעו את המלה הזאת בקברי השרשים שלהם ולא הביאו שם צנדי כיור שם

בְּחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שְׂכֵמֵי יִשְׂרָאֵל
 לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְלֹא־
 בְּחַרְתִּי בְּאִישׁ לַיהוָה נָגִיד עַל־עַמִּי
 יִשְׂרָאֵל: ^(ו) וְאֶבְחַר בִּירוּשָׁלַם לַיהוָה
 שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר דָּוִיד לַיהוָה עַל־
 עַמִּי יִשְׂרָאֵל: ^(ז) וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִיד
 אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִיד
 אָבִי יַעֲזֹן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְכָּךָ לִבְנוֹת
 בַּיִת לַשְּׁמִי הַמְּיֻכָּוֶת כִּי הָיָה עִם־
 לִבְכָּךָ: ^(ט) רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת
 כִּי בְנֶךָ הֵיכָא מְחַלְצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה
 הַבַּיִת לַשְּׁמִי: ^(י) וַיָּקָם יְהוָה אֶת־
 דָּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאֲקוּם תַּחַת דָּוִיד
 אָבִי וְאֲשַׁבֵּא עַל־כַּפֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^(יב) וְאֲשִׁים שָׁם אֶת־
 הָאֲרוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר

mein Volk aus dem Lande Egypten ausführte, erwählte ich keine Stadt aus allen Stämmen Israel's, ein Haus zu bauen, daß mein Name daselbst wäre; und ich wählte keinen Mann zum Regenten über mein Volk Israel. 6. Aber ich erwählte Jerusalem, daß mein Name daselbst wäre, und erwählte David, um über mein Volk Israel (Regent) zu sein. 7. Und es war meinem Vater David im Sinne, ein Haus dem Namen des Ewigen, des Gottes Israel's, zu bauen. 8. Aber der Ewige sprach zu meinem Vater David: Daß es dir im Sinne ist, meinem Namen ein Haus zu bauen, hast du wohl gethan (ja wohl), daß es dir im Sinne ist: 9.

Aber du sollst das Haus nicht bauen, sondern dein Sohn, der aus deinen Knechten kommen wird, dieser soll das Haus meinem Namen bauen. 10. Und der Ewige hat sein Wort erfüllt, das er geredet, und ich bin angestellt statt meinem Vater David, und sitze nun auf dem Throne Israel's, wie der Ewige es verheißt, und ich baute das Haus dem Namen des Ewigen, dem Gotte Israel's. 11. Und ich setzte dahin die Lade, worinnen der Bund des Ewigen,

רשי

(ו) ואבחר בירושלים. מוסב על לא בחרתי בעיר: ואבחר דוד מוסב על ולא בחרתי באיש: (ח) המיכות כי היה עם לנבך. כלומר גם אני בחר צוהר צבית אשר עלה לנבך

באור

במלכים כאשר רמזתי שם בבאור ופה נשלם החקרן המורגש הזה ע"י תקון הכותב הקפד הזה ועיין שם בבאור.

ward das Haus des Ewigen erfüllt vom Gewölke. 14. Und die Priester konnten nicht stehen im Dienst vor dem Gewölke, weil die Herrlichkeit des Ewigen das Haus Gottes erfüllte.

6. 1. Da sprach Salomo: Der Ewige versprach's, im dunklen Gewölke zu wohnen. 2. Ich habe ein Haus gebauet dir zur Wohnung, und eine Residenz zu deinem Sitz in Ewigkeit. 3. Und der König wandte sein Angesicht und segnete die ganze Versammlung Israel's, und die ganze

Versammlung Israel's stand da. 4. Und er sprach: Gelobt sei der Ewige, der Gott Israel's, welcher mit seinem Munde geredet mit meinem Vater David, und mit seiner Hand es erfüllte, da er sprach: 5. Seit dem Tage, da ich

דברי הימים ב ה ו

יָבֹלּוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי
הָעֲנָן כִּי מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
הָאֱלֹהִים:

ו (א) אִזְ אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁבוֹן
בְּעֶרְפֹל: (ב) וְאֲנִי בִנֵיתִי בֵּית־זִבְלֹלָךְ
וּמִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים: (ג) וַיִּסַּב
הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־מִתְחַלֵּ
יִשְׂרָאֵל וְכָל־קָהָל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד:
(ד) וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִי אֶת דְּוִיד אָבִי וּבִידֵי
מָלָא לֵאמֹר: (ה) מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא

רש"י

ו (א) אז אמר שלמה. הואיל והצית מלא עשן עכסיו אני יודע שהשכינה שרוי' זו
צערפל כי כן דרכו ככתוב (שמות כ') ומסה נס אל הערפל אשר סם האלהים
ודאי שדלונו להתעכב זו וצפרי פי' אז אמר שלמה כשדאס הענן אמר עתה אני רואה
שהשכינה שרוי' צצית אשר צניתי שהרי כך הצטיח לצוא ולסכון זו מתוך ענן וערפל
והיכן אמר (ויקרא ט"ז) כי צענן אדאס אל הכפודת: (ב) בית זבל. מדור: לשבתך
עולמי'. שמשנצח' לא שרת' שכינה צמק' אחר ולא הותרו הצמות: (ג) ויברך את כל
קהל ישראל. דרכה האמיר' צסוף הענין: (ד) אשר דבר צפיו. שיתן לו צן שיצנה לו
צית: מלא. קיים דברו הטוב: (ה) מן היום אשר הולאתי. שאף זה דצדת אל אצי:

באור

השיר עם המשוררים צפה, שלא יקדים אחד לחברו ולא ירים ולא ישפיל איש את קולו מרעהו צמקלות השיר
(האחרונה) דער טאנע חורג חיבערצייכטטימונג דעם געזונגעם מיט דער מוזיק. היא אחת
ממדרגת הויפי והנעימות, צמלאת השיר ועל זאת הכוונה פה שהיו המנגנים והמשוררים כלים אחד וקולו אחד
בהלל והודות לה'. ובהלל לה', ר"ל בהלל האמור פה. ב' עוז כי לעולם חסדו. כאשר הודעתני ענין שם זה
כמה פעמים בצלורו:

ו (א) פרשה זאת מנארת מ"א ח', והקורא המעיין לא יתחל לדרשנו משם. להבין על ידו כוונת המדרש:
(ב) ויסב וכו', ויברך. היא הכרזה האמורה צמלכים אחר הפעלה: (ו) ואבחר וכו', זאת לא נאמר

לְשֹׁמֵר לְמַחְלָקוֹת: ⁽³⁾ וְהַלְוִיִּם
הַמְשֻׁרְרִים לְכָלֹם לְאַסָּף לְהִימָן
לִידָתוֹן וּלְבִנְיָהֶם וּלְאַחֵיהֶם מִלְּפָשִׁים
בְּיוֹץ בְּמִצְלָתִים וּבְנִבְלִים וּבְנִזְרוֹת
עֹמְדִים מִזְרָח לַמִּזְבֵּחַ וְעֹמְדֵם פְּתָנִים
לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים מַחְצָרִים בְּחִצְצָרוֹת:
⁽⁴⁾ וַיְהִי כְּאֶחָד לְמַחְצָרִים וּלְמְשֻׁרְרִים
לְהַשְׁמִיעַ קוֹל־אֶחָד לְהַלֵּל וּלְהַדוֹת
לַיהוָה וּבְהָרִים קוֹל בְּחִצְצָרוֹת
וּבְמִצְלָתִים וּבְכָלִי הַשִּׁיר וּבְהַלֵּל
לַיהוָה כִּי שׁוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ
וַהֲבִית מְלֵא עֲנָן בֵּית יְהוָה: ⁽⁵⁾ וְלֹא

vorhandenen Priester hatten sich geheiligt, es wurden die Abtheilungen nicht beobachtet). 12. Und die Leviten, die Sänger, wie sie alle waren, als: Asaf, Heiman, Jedutun, und ihre Söhne und ihre Brüder bekleidet mit Bisus, standen mit Zimbeln, Zithern, Harfen, auf der Morgenseite des Altars, und bei ihnen an hundert und zwanzig Priester trompeteten mit Trompeten. 13. Und als wie wenn es Einer wäre, der Trompeter und Sänger (spielten sie), hören zu lassen Eine Stimme, zu

* יתיר ר' * יתיר צ'

ת"א. ועמדם וכו' ערכין ז', י"ב: ויהי וכו' סוכה ה'. חולין ז', ז"ד
ערכין ז', י"ח:

loben und zu danken dem Ewigen, und als sie die Stimme erhoben mit den Trompeten, Zimbeln und andern musikalischen Instrumenten, und mit dem Lobliede des Ewigen: Daß er gütig ist, denn ewig währt seine Gnade. So

רש"י

לסמוך והז' מלא ענן צית ה' אלל שמפסיק צנתים וכן צמלכים (א' ה') ויהי כלא' הכהנים מן הקדש והענן מלא את צית ה' כי כל הכהנים הנמצאים התקדשו לדבר זה אין לשמור למחלקן כ"ד של לויס וכ"ד של כהנים אלל כל הנמצאים התקדשו: (יג) ויהי כאח' למחללים. פתרון ויהיו אחדות יחד למחללים כול' יחד וממה היו אחדות לדבר זה להשמיע קול א' יחד להלל ולהודות לה':

באור

יחד והבית מלא את צית ה' ופה הפסיק צנתים עם הדברים הפרטיים והלך לבחור הענין. והוא סקן הסופר. כי כל הכהנים וכו', כל לחם ועם למה לא יזכיר מי הם הכהנים ששמו אז כמו ששעה לרוב, ואמר כי כל הכהנים הנמצאים אז בירושלים התקדשו עמון לעבודה, ולא היה אז מקום לשמור קביעת חלוק המשמרות שיעבדו משמר הקבוע לבד חוץ לפי הזמנים לרוב ולא הספיקו אנשי המשמר לעשות את כל הזמנים לבדם: (יב) במצלותים, בידם ומללמים וכו'. **מחצצרים**, כן הכתיב לפנינו והקרי מחללים, והר"ק בקפר השרשים הביא (כאלו הנוסחא היה לפנינו **מִחְצָצְרִים**, (בשתי לרי) ח"ל משפחו מקלירים וכן **לְמַחְצָצְרִים**, (בפסקוק הסמוך) וענינם חוקשים

בחלולות, כי הלוי כפולה בחלולות, וכן הלוי למוחללים ובמחללים. ואינה נקראת השמה, ואע"פ שהיא כפולה כשין ישכר השמים ע"כ. וכבר גלינו דעתנו פעם אחת בקפר הזה שהוא מגזרת המורענים, ושרשו חלל עיין לעולה (ד"ה א' ע"ז כ"ד): (יג) ויהי כאחד וכו', ההקמה בהרצנה הענן והאחדות בקולות המללמים על כלי

teten die Flügel aus über den Ort der Lade, und ihre Stangen von oben. 9. Die Stangen waren so lang, daß die Enden derselben gesehen wurden, von der Lade vor dem Debir, aber von Außen wurden sie nicht gesehen, und waren dort bis auf diesen Tag. 10. Nichts war in der Lade außer den beiden Tafeln, welche Moscheh hin gegeben auf Choreb (worin der Bund), welchen der Ewige schloß mit den Kindern Israel's, nachdem sie ausgezogen aus Egypten. 11. Und es geschah, als die Priester aus dem Heiligthume herausgingen (denn alle

פְּרָשִׁים כְּנָפִים עַל־מְקוֹם הָאָרוֹן
וַיִּכְסּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־
בְּדִיו מִלְמַעְלָה: (ט) וַיֹּאדְרִיכוּ הַכְּדִים
וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַכְּדִים מִן־הָאָרוֹן
עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחֻצָּה
וַיְהִי־שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (י) אִין
בְּאָרוֹן רַק שְׁנֵי הַלְּחָזִת אֲשֶׁר־נָתַן
מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:
(יב) וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ כִּי
כָל־הַכֹּהֲנִים הִנֵּמְצְאוּ הַתְּקַדְּשׁוּ אִין

רשי

הכרזים פרטים כנפי' על מקום הארון. במקום שהארון עומד שם לפיכך ויכסו הכרזים על הארון: ועל בדיו מלמעל'. למעלה לארון כך היו עומדים הכדים וכמסכו כ"כ לחון כלפי מזרח שהיה יכול הארון לעמוד תחת הכרזים ומשם זלל עכוז הכדים ולפיכך ויכסו הכרזים על הארון וגם את הכדים כסו קלת אלל הארון ולא כולם שהיו מניעים עד המזרח ואיך יכול לפד' שכו הכרזים על כל הכדי' וגם משום דבר זה ויאדריכו הכדים ויראו ראשי הכדים מן הארון על פני הכדיד ששם לא כן אלל כאשר מדה אחת היו מושכין זה מזה והלל הכדים שעשה משה עדיין הם היו שם והם עומדים צדקש הקדשים של אהל מועד שלא היה כי אם עשר וזה היה עשרים והיה מביע מקיר אל קיר והכרזים של משה שח' אף צהם פורשים וסוככים אין לדיד' לזוז כלל מן הכדים ממקומם שהרי הכרזים של משה עומדים היו למעלה לארון על הכפור'. וכרזים שח' כלן אותם שעשה שלמה עומדים על רבליה' צדקש ואעפ"כ אותם של משה עדיין היו אדוקין על הכפור' כך פי' ד' נתן. (ורבותי פי') הכהנים ראו להכניס הארון על בדיו צדדיד ולא הספיקו כי הענין מלא את צית ה' ולא יכלו להציא את הכרזים עד כותל מערבי ממש ועל כן היו צולטין צפרוכת אך קשה לי דכתי' ויהי צלאת הכהנים ואחר כן מלא כבוד ה' את צית אלהים (ורזי יוסף זל' פי') ויתארכו לא נאמר דמשמע יתארכו הן עומן אלל ויאדריכו דמשמע אחרי' נאדריכו אותם ומפרש האומנין האדריכו הכדים עד לעשרים והיו נוגעין שתי קלות' לכותל מזרחי ושתי קלות' לכותל מערבי ותימ' יש והיאך יכלו לפד' כנפיהם ולכסות הארון שהיה עשר אמות מהן: (יא) ויהי צלאת הכהנים מן הקדש. מיד היה לו

באר

וכו', פועל יולא ונעמו שעשו אחרים לארון מלבד אותו שעשה בללאל ועשה אותם ארוכים (רד"ק). והנכון שהוא עומד עיין הכאור שם: (י) אֲשֶׁר כרם, עיין הכאור שם בפסוק ע': (יא) וַיְהִי בִּלְחָז וכו', במלכים שם אמר

הַאֲבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶדְ-יְרוּשָׁלַם
 לְהַעֲלוֹת אֶת-אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מִעִיר
 דָּוִיד הִיא צִיּוֹן: ^(ג) וַיִּקְהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ
 כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי: ^(ד) וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּשְׂאוּ הַלְוִיִּם אֶת־הָאֲרוֹן: ^(ה) וַיַּעֲלוּ
 אֶת־הָאֲרוֹן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
 כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל הָעֵלֹי
 אַתֶּם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: ^(ו) וְהַמֶּלֶךְ
 שָׁלַח וְכָל־עַדֹּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים
 עָלָיו לִפְנֵי הָאֲרוֹן מִזִּבְחִים צֹאן
 וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
 מְרֹב: ^(ז) וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן
 בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דָּבִיר
 הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת
 בְּנֵפֵי הַכְּרוּבִים: ^(ח) וַיְהִי הַכְּרוּבִים

zum Könige alle Männer von Israel am Feste, das ist am siebenten Monat. 4. Und es kamen alle Ältesten Israel's, und die Leviten trugen die Lade. 5. Und sie brachten die Lade hinauf sammt dem Stiftszelte, und allen heiligen Geräthen im Zelte, das Alles brachten die Priester und die Leviten. 6. Und der König Salomo und die ganze Gemeinde Israel's, die sich zu ihm versammelt, (gingen) vor der Lade her, und opfereten Schafe und Rinder, die nicht zu zählen, noch zu rechnen waren vor Menge. 7. Also brachten die Priester

die Bundeslade des Ewigen hinein an ihren Ort, in den Debir des Hauses, ins Allerheiligste, unter die Flügel der Cherubim. 8. Und die Cherubim brei-

רשי

סהקהיל הוא אף הכהנים כדכתיב ויקהל דוד את כל ישראל ירושלים וכו' (לעיל כ"ח):
 (ג) בחר. הוא הסכות: (ה) ואת אהל מועד. שעשה משה בגוו שלמה צבית אולרות
 האלהים עם שאר כלים וההקדשות לפי שלא הולך לו ורצותינו אמרו שנבנו: ואת כל כלי
 הקדש אשר צאכל. אשר נתן דוד לארון: העלו אותם הכהנים הלוים. פתרוננו מוסב
 למעלה שאמר וישאו הלוים את הארון ומפרש מי היו אותם הלוים. שאמרתי לך למעלה
 הכהנים הלוים שאף הכהנים מצני לוי הם ולא לויים ממע היו וכן כתוב צמלכני' (א' ח')
 וישאו הכהנים את הארון וגם הכלים ואהל מועד העלו עמהם הלוים כמשפטם: (ח) ויהיו

באור

(ד) הלוים, הכהנים וצני לוי כי צמ"א נאמר הכהנים. ויתכן שהכותב הספיר תקן וכתב הלוים במקום הכהנים.
 כי על הלוים לשאת הארון ככתפיהם: (ה) ויהיו הכהנים וכו', ר"ל ומחלה נעשו שיפרכו כנפיהם על מקום
 עומדת הארון ולא נהסג הארון שם אל מקומו היו ח"כ הכהנים ומסבכים עליו ובמלכים נאמר, כי הכהנים
 וכו'. על מקום וכו', ושם נאמר, אל מקום, והוא סיקון הכותב פה כי מלת אל שם במקום על: (ט) ויאריכו

קו D. S. II, 5.

des Allerheiligsten,
und die Thüren des
Hauses des Tem-
pels vom Golde
(belegt).

5. 1. Und so
ward vollendet alles
Werk, das Salomo
für das Haus des
Ewigen machte; und
Salomo brachte hin-
ein alles Geheiligte
seines Vaters Da-
vid, das Silber, das
Gold, und alle Ge-
räthe legte er in
den Schatz des Hau-
ses Gottes. 2. Da-
mals versammelte
Salomo die Älte-
sten Israel's und alle Stammhäupter, die Fürsten der Stammväter der
Kinder Israel's nach Jerusalem, um die Bundeslade des Ewigen aus der
Stadt David's, das ist Zion, herauf zu bringen. 3. Und es versammelten sich

דברי הימים ב ה

והמחתות זהב סגור ופתח הפית
דלתותיו הפנימיות לקדש הקדשים
ודלתי הפית להיכל זהב:

ה (ב) ותשלם כל-המלאכה אשר-
עשה שלמה לבית יהוה
ויבא שלמה את-קדשי | דויד אביו
ואת-הכסף ואת-הזהב ואת-כל-
הכלים נתן באצרות בית האלהים:
(ג) אז יקהל שלמה את-זקני ישראל
ואת-כל-ראשי המשרות נשיאי

רשי"י

לזונה: והמחתות. לחתות זהם תרומת הדשן ושאר הדשן להרים מעל המזבח ולקח מלא
המחתה וגומר:

ה (א) ויבא שלמה את קדשי. וכל מה שצפסוק לפי פשוטו מה שנסאר לו מן ההקדשות
שהקדי' דוד כדכתיב למעלה גם אות' הקדיש המלך דוד לה' עם הכסף והזהב אשר
נשא מכל הגוי' וגו' ומה שהותיר לו נתן צאנורות צית האלהים ומדרש אברהם יש מחכמי'
אומרים לפי שהיה יודע שסופו ליחדו ושלל יהו אומרים האומות קשה יראתנו שלקחה
נקמתה מן הצית הזה שנצבה מן הגזלו וחמסים שגזל דוד מצתי ע"א שלהם ויש אומרי'
כך אמר הקצ"ה רעז היה צימי דוד שלש שנים שנה אחד שנה והיה לו לצנו ההקדשות
הללו להחיות צהן עניי ישראל ואני מציא סיוע שהרי בכל ההקדש' שדוד הקדיש כמו
שכתוב למעלה (סס) לא כאמר צהן זה עשה שלמה דבר פלוני זה כאשר נאמר שנחשת
שנא' (סס) ומטנחת ומכון עדי הדרעז לקח דוד נחשת דבר מאד זה עשה שלמה את
יס הנחשת וגו' אלל מכסף ומוכז שלל נאמר צו שעשה שלמה מהן שום דבר מכלל שלל
עשה וזהו שאין כתיב כאן שום נחשת כי אם כסף וזהו ולפי פשוטו נר' לי מה שלל אמר
נחשת לפי שהנחשת צוול ואינו ראוי וכדי והבין להציא נחשת צאנורות צית ה': (ב) אז
יקהל שלמה את זקני ישראל. כהב צמדת חכמה שהקהיל הזקנים ולא הצחורים. יותר מדוד

באור

אל סקרהה. ותרומתי מה לפי דעת רוב המעתיקים מענין כליל (פֶּחָאִיִּיג זיטער) חף שאינו משרשו: (כד) לקדש
הקדשים. לחוספת באור זהב, פירושו מנופות חסד, כי הדלתות מען היו כמ"ש במלכים (רד"ק):

ה (א) וחשלם וכו', הפסוק הזה הממחיל במלכים ומפקוק כ"א צפרה זו, והולך ומוסיף צפרה ח' מנחל
שם יענין הקורא בו. ואת הכסף, הו"ו יחידה ענינה כמו אשר ויפרש שקדי' דוד הם הכסף וכו':

**הַנְּחִשֶׁת: (יט) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־
הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים וְאֶת
מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשְּׁלֹחָנוֹת וְעַלֵּיהֶם
לֶחֶם הַפָּנִים: (כ) וְאֶת־הַמְּנֹרֹת
וְנִרְתִּיהֶם לְבַעֲרֵם בַּמִּשְׁפַּט לִפְנֵי
הַדִּבְרֵי זֶהֶב סָגוּר: (כא) וְהַפָּרָח וְהַנִּירֹת
וְהַמְּלָקָחִים זֶהֶב הוּא מְכֻלֹּת זֶהֶב:
(כב) וְהַמְּזֻמְרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּרֶת**

machte Salomo alle Geräthe, die im Hause Gottes (sein sollen), nämlich den goldenen Altar, und die Tische und auf ihnen die Schaubrote. 20. Und die Leuchter und ihre Lampen, sie anzuzünden, nach der Vorschrift, vor dem Debir, vom gediegenen Golde. 21. Und Blumen und Lampen und die Lichtschnäuzen

aus lauter Gold. 22. Die Messer, Schalen, Löffeln und Kohnpfannen vom gediegenen Golde, und der Eingang des Hauses, seine innern Thüren

רש"י

מקומו של ירבעם וירבעם בן נבט אפרתי מן הדורדור וס' אמו לרוע' אשה אלמנה (מלכים א' י"א) לפי שמת מטמא צאהל וגם מלורע כמו כן וכן ע"א מכווצים ומולות כמו ששנינו בפרק כל הלמני' צסופו אלמנה שלמני ישראל מאלהיו מן לרדת' נראה שהר התורה ולא הרחיב הר דת אלהיו כן פירש לי דודי ז"ל: (ב) ואת המנורות ונדותיהם. להוילא מלצן של מפרשים נר' היו עושין מבוס' של מנורה ואדוקין זה שהרי כתיב ואת המנורה ונדותיהם מה שהוכיח את הנדות צפני עלמן ולא שאר מעש' המנורה צפני עלמן גציעים כפתורים ופרחים מכלל שלל היו הנדות אדוקין והוילא ואין אדוקין זה נראה כמעשה אחד ולדין להזכיר נדותיהם אצל שאר תלכוח. שהיו אדוקין זה אינו מוזכרים שנקראים על סם המנורה ומה שעשה עשר מנורות ועשר שלחות ועשר כיורים והכדורים וכל אשר עשה מפורש בצריית' ד' פנחס בן יאיר: (כא) והפרח. פירשו נדותינו הוא כנגד אותו פרח שהוסי' משה צפ' בהעלותך עד ירכה עד פרחו וכו' שלל נאמר בתרומה: והמלקחים זה. שמגביהים הפתילה מן הנר שיש בו השמן: הוא מכלות זה. מזוקק ולדף פין צלע"ז: וזמנחות מפורש מכל זה שהיה לו לשלמה מרוב הזהב שנכנס צמנור' לזוקקה ולקוי' מנורת זהב טהור: (כב) והמזמרות. (כלי זמר): והמזקרות. לזרז זה דם על המזבח: והכפות. לזכוכי

באור

וכו': (יט) אשר בית אלהים, אשר לבית אלהי: ועליהם וכו'. על השלחות קדרו לחם הפנים כדמזכרם, (כ) לבערם, ענין הדלקה כמו ובער עליה (ויקרא י') והוא לפניו מצוערת (ירמיה' ל"ו ל"ב): (כא) מכלות לרעת רד"ק הוא כלי זהב והוא נוספת כלומר כל כלי המנורה היו זהב ע"כ, אך לפ"ז מלת הוא שפת יתר ואין לה ענין ההמשך. ואם אין עלינו לדרקק למלת הוא היה עוב לנו לפרש כי מכלות מלת ארומית והוא שרש' וסוראחה מזה כתרונם של מזה מַכְלָתָא, וענין הפסוק כי כלי המדות היו נחש. ואולי במשמעותו רַמְּנָקוֹת (תפפער: סחלון) כתרונם ומנקיותו (שמות כה כ"ע) מְכִילָתָה עיין רש"י והרמב"ן. אך כ"ז

נראה רחוק. מפני מלת הוא שאינו מתישב אל השמן, והנכון לרעתי שהוא כמו מכלה לאן (הכקו ג' י"ח) ששרשו כלא מענין עליר וסגירה (חייכגעטוואססען יין) ומכלות זהב נדרק בעצמו. עם זהב סגור ועם אחד להם או שהוא סגור בחולד או שהוא סגור בכור העלרק לטהרו מקוב כדעת בעלי השרשים, וכפירות רד"ק זהב סגור מעוהר במזוקק כן פ"י המפרש פה מכלות זהב מזוקק ומלורק והנראה לפי רעתי אמרתי. ואם רחוק. הוא בעיניך

Rnäufe auf den Säulen zu bedecken.

14. Und die Gestelle machte er, und die Becken machte er auf den Gestellen.

15. Das eine Meer (Tauchbad) und die zwölf Rinder unter demselben. 16. Und die Töpfe und die Schaufeln und die Gabeln und alle

Geräthe dazu machte Churam Awiv dem Könige Salomo

zum Hause des ewigen von geglättetem Kupfer. 17. Im

Jordanskreise ließ sie der König gießen, in dichter Erde, zwischen Sukot und

zwischen Zeredath. 18. Und Salomo machte alle diese Geräthe in großer Menge, denn das

Gewicht des Kupfers ward nicht erforscht. 19. Und so

הַעֲמוּדִים: (יז) וְאֶת־הַמִּכְנוֹת עָשָׂה

וְאֶת־הַכִּיּוֹת עָשָׂה עַל־הַמִּכְנוֹת:

(יח) אֶת־הַיָּם אֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם

עֲשָׂר תַּחְתָּיו: (יט) וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־

הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְלָגוֹת וְאֶת־כָּל־

כְּלֵיהֶם עָשָׂה חִירָם אֲבִיו לַמֶּלֶךְ

שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְרוֹק:

(כ) בְּכֶפֶר הִירְדֵן יֵצְקֵם הַמֶּלֶךְ בְּעֵבִי

הָאֲדָמָה בֵּין סְכוֹת וּבֵין צֶרֶדְתָּהּ:

(כא) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה

לְרֹב מְאֹד כִּי לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל

ת"א נחשת מרוק ערכין ל': ואת השלחנות מנחות י"ח ל"ט: ואת המנורות ט:

18. Und Salomo machte alle diese Geräthe in großer Menge, denn das Gewicht des Kupfers ward nicht erforscht. 19. Und so

רש"י

עשה, צמלכים כתיב ויעש את המכונות עשר. מכונות הם כני הכיור ושם מפורש עלאכתם: (טז) ואת הכיורות ואת היעים ואת המזלגות. אע"פ שאמרונו כזר למעלה

זא וחזר ושנה עוד להודיענו כי נחשת היו וגם מודיענו מזלגות שלא הוזכר למעלה: מרוק, דוגמת מרוק הרמחים (ירמיה מ"ו) ומרוק ושטף צמים (ויקרא ו') וצמלכים (ח' ז') כתיב ממודט כמו כי ימדט ראשו (ויקרא י"ג) ותדבמו נחשת טו: (יז) בעבי אדמה. תרומת

בדגושא זאכדי"ל לא זלע"ז: צין סכו' וצין לרדתה וצמלכים כתיב לרדת לרדתה הוא

באור

המכונות עשה ואת הכיורות עשה וצמלכים כתיב עשר — עשרה: (טז) ואת הכיורות, כזר כאמר למעלה פ' י"ח אך צעבור שרלה לומר שהיו מנחשת מרוק וגם להזכיר גם המזלגות מה שלא הזכיר למעלה וגם לא צמלכים הכפיל זה, וכן הוא דרך המקרא הרבה פעמים. חִירָם אֲבִיו, כך שמו הפרטי עיין למעלה (דה"ב ב' י"א) זכאור והרד"ק פ' הכלים האלה עשה חורם יפים ועוזים כאביו, כלומר כמו שהיה עושה אביו של חורם שהיה נודע מפורסם באומנות וחקר מאביו כף השמש כמו לז שנה ייעיב בה (משלי י"ז), שפרסו כנהה ויחורג (חורם) מחכטע עס יח ויח עס זיין פֿאטער מחכטע) אך זה רחוק מאל. ויש מעשים שאביו של חורם הזכיר היה עמו אלל המלך בירושלים ועשה הכלים האלה (מחכטע חורם זיין פֿאטער) ויחכן לומר כמו שבארנו למעלה שהם אביו כנוי לאוונ גדול ומוצא בנאלאס ע"ש, והכנוי שז על שלמה כלומר שהיה עשה האוונ הנדול בחלר הוולך שלמה (מחכטע חורם זיין מייסטער, קינסטלער) והכנוי קודם השם כמו וסרלחו את הילד וסריו. אך בסריו הנחשו בשם הפרטי כרוב מעסיקי עומים: (יז) בעבי האדמה, שם כפלים צָבִי שָׁבִי

וצמלכים צמנעה ועיין עיין המלה זכאור שם. ובין לרדתה, וצמלכים וצין לרדת ולרדת קרובים זלשון (רד"ק): (יח) כ' לא נחקר, כ"כ היה דביו מופלג עד אשר לא נחקר לרדת משקלם וכן כאמר צמלכים רב מאל

מִכְתָּף הַיְמָנִית קִדְמָה מִפּוֹל נִגְבָּה:
 (ה) וַיַּעַשׂ חֹרֶם אֶת־הַפִּיּוֹת וְאֶת־
 הַיַּעֲיִים וְאֶת־הַמְּזֻקּוֹת וַיְכַל הַיָּרֵם
 לַעֲשׂוֹת אֶת־הַמִּלֻּאָּה אֲשֶׁר עָשָׂה
 לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּבֵית הָאֱלֹהִים:
 (ז) עֲמֻדִים שְׁנַיִם וְהַנָּלוֹת וְהַפְּתָרוֹת
 עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים שְׁתֵּי וְהַשִּׁבְכוֹת
 שְׁתֵּי לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי הַנָּלוֹת
 הַפְּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים:
 (יג) וְאֶת־הָרְמוֹנִים אַרְבַּע מֵאוֹת
 לְשְׁתֵּי הַשִּׁבְכוֹת שְׁנַיִם טוּרִים רְמוֹנִים
 לְשִׁבְכָה הָאַחֶרֶת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי
 הַנָּלוֹת הַפְּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי

* חורם קרי

zwei Reihen Granatäpfel zu einem Geflechte, um die zwei Kugeln der

רש"י

לפי שאין כבוד ונאה שיהיו מצולין כנגד פתח האולם: (יא) ויעש חורם את הסירות.
 סירות נחושט שעשויים לחתות הדשן לתת לתוך הסירות: (יב) והנלות והכרתות על
 ראש העמודים שתיים. לשתי העמודים: והשכבות שתיים: השכבות שגאמרו למעלה
 ותדע שכן הוא שהרי לא צבאן ולא צמלכים מזכיר צפרה זו צדום מקום שגדורות: לכסות
 את שתי גלות הכתרות. לכסות חלל הכתרות שצבכות ואותן ענפים כענפי חיות כמו
 שפירשתי: (יג) ואת הרמונים ארבע מאות. למעלה הוא אומר ויעש רמונים מאה
 הא כולל אלף כך יש לנו לפירש ודאי ארבע מאות רמונים עשה כאשר נאמר כאן ומה
 שאמר מאה הרי מאה לכל טור וטור וארבע טורים הם כדאמר שני טורים לשכבה אחת
 וכן שני טורים רמונים לשכבה האחת הרי ארבע טורים והרמונים היו מסודרים צורך
 השכבות המסודרים ותקועים לכסות זה היטיב את שתי גלות הכתרות: (יד) ואת המכונות

באור

ומלא דמיונו בלשון ערבי שטעמו ע"ד השאלה (פִּתְרָהּ). ולדעתי הוא כמו קדש עלמה (יואל ח') הוא קבוצ
 ואסיפה במקום אחד לחוג חג להפגל או לשאר דברי קדש: (י) קדמה וכו'. משך כלפי מקלות מרחיק דרומית
 שבהם הכהנים: (יא) את הסירות. צמלכים כמות הכירות עיני הניאור שם. ויכל וכו'. אשר עשה. שיעורו
 שהשלים את כל המלאכה בזה. שעשה עוד מה שגאריך לבית אלהים. היינו הדברי המכירים במקומים המסודרים.
 וע"ז מפורגם אשכנזים: (יב) והנלות, ובמלכים בסמיכות וגלם הכתרות ועיין שם בצדור: (יג) לכסות וכו'.
 על השכבה יאמר שכתה על גלות הכתרת אשר על פני העמודים ונעשה הכתרות ונבאר שם צמלכים: (יד) ואת

Rechten und fünf zur Linken, um darin zu waschen, das zum Ganz=Opfer Gehörige spülten sie darinnen ab, und das Meer (Tauchbad) war zum Abwaschen darin für die Priester. 7. Und er machte die goldenen Leuchter zehn, nach ihrer Beschaffenheit, und gab sie in den Tempel, fünf zur Rechten, und fünf zur Linken. 8. Und er machte zehn Tische, und stellte (sie) in den Tempel, fünf zur Rechten, und fünf zur Linken, und machte hundert goldene Schalen. 9. Und er machte den Vorhof der Priester und den großen Vorhof (den äußern, ein Sammelplatz für das Volk zur gemeinschaftlichen Andacht), und Thüren zum (großen) Vorhof, und ihre Flügel belegte er mit Kupfer. 10. Und das Meer (Tauchbad)

לְרַחֲצָה בָּהֶם אֶת־מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה
יְדֵיחוּ בָם וְהָיָם לְרַחֲצָה לַכֹּהֲנִים
בּוֹ: (ז) וַיַּעַשׂ אֶת־מְנוֹרוֹת הַזֶּהָב עֶשֶׂר
כַּמִּשְׁפָּטָם וַיִּתֵּן בַּהֵיכָל חֲמֵשׁ מִיָּמִין
וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָאֹל: (ח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹחָנוֹת
עֶשְׂרֶה וַיִּנַּח בַּהֵיכָל חֲמֵשָׁה מִיָּמִין
וְחֲמֵשָׁה מִשְׁמָאֹל וַיַּעַשׂ מִזְרְקֵי זָהָב
מֵאָה: (ט) וַיַּעַשׂ חֲצֵר הַכֹּהֲנִים וְהָעֹזֶרֶה
הַגְּדוֹלָה וּדְלָתוֹת לָעֹזֶרֶה וּדְלָתוֹתֵיהֶם
צִפָּה נְחֹשֶׁת: (י) וְאֶת־הָיָם נָתַן

ת"א ויעש וגו' ס:

רש"י

וחמשה משמאל לרחל צהם. קדוש ידים ורגלים: את מעשה העולה ידיחו צם. מימי הכיור ידיחו קדשי העולה ודוקא עולה אזל שלמים לא שהיה נאכל לצעלים וכל העיר הכיורים היו לקדוש טבילה: (ז) ויעש את מנורות הזהב עשר כמשפטם. למה נאמר במנורת כמשפטם לפי שמודיענו למה עשה עשרה מנורות והכל דרש מן התורה פרחים כפתורים בציעים משקדים נאמרו צפ' שצעים הרי לכל עשרה מנורות שצעה נרות: (ח) פי' אחי אחי ר' קלונימוס צ"ר יהודה ומדרש הוא: ושצעה נרותי'. כנגד שצעה בוכצים חכ"ל של"ס: ויתן צהיכל חמש תימין. למנורה של משה: וחמש משמאל. וכולם צדדים משמאל של שלחן צלפון: (ח) ויעש מזרקי זהב מזה. שזרקין צו הדם על המזבח: (ח) ויעש הכהנים. זו עזרת הכהנים: והעזרה הגדולה. זו עזרת ישראל: (י) מבחף הימנית קדמה ממול נבצה: ריחק אותו מן המזרח מן כנגד הפתח לדרומה של עזרה

באור

ואח"כ שלא היו המים שאובים, כי רגלי הכהנים שעמדו תחתיו היו נקובים וחלולים, ודרך כס בא מים מן המעיין: (ז) כמשפטם, כחמורת המנורה שעשה משה עם הגביעים והכפתורים (ר"ק). מימין, של מנורת משה וכן השולחנות: (ח) חצר הכהנים, זו עזרת הכהנים. והעזרה הגדולה, זו עזרת ישראל (המזרח) והדר"ק פי' הוא החצר החלושה שנאספה בו ישראל ביום המקדש להסתכל סם, ונקרא עזרה לפי שסם בא העזר מן השמים לכל העם להסתכל סם בלב שלם ע"כ. והנה השם עזרה לבני חצר בית המקדש הוא מארמית חמורס רמוס חלבי (שעי' ח' י"ב) עזרתך ורבים כזה. ולכן חן מליאסם כח"ך רק מיתקאל וחילך שנכתב בזמן הגולה ובספר האחרון הזה ונראה להחכם געזעניוס שהוא מן הפעל עזר ופתורו כמו עזר כחילוף אוסית ז"ך (איינסליעסען)

(ג) עֹמֵד טַל-שָׁנִים עֶשֶׂר בְּקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים | צְפוֹנָה וּשְׁלוּשָׁה פָּנִים יָמָה וּשְׁלֹשָׁה | פָּנִים לְנֹכַח וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים מִזְרָחָה וְהֵם עֲלֵיהֶם מְלֻמָּעָה וְכָל-אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָהּ: (ה) וְעָבְיוּ טַפַּח וּשְׁפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְת־כּוֹס פָּרַח שׁוֹשְׁנָה מַחְזִיק בָּתִּים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָבִיל: (ו) וַיַּעַשׂ בַּיּוֹרִים עֶשְׂרֵה וַיִּתֵּן חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְּׂמָאל ת"א מחזיק בתים וכו' ערוצין ח', י"ד: ויעש וגו' מנחות י"ד, ז"ט: wie die Arbeit eines Becherrandes war, (in Gestalt) einer aufgeblühten Lilie, drei tausend Bat faßte es. 6. Und er machte zehn Becken, und setzte fünf zur

רשיי

שקורין שולדור"ח צלע"ז: (ד) וכל אחריהם ציתה. אחוריהם של צקרים הללו היו פונים צית שצפון פונים אחריהם לכנף אותן שצדדום ושל מזרח כנגד שצמערצ: (ה) ועביו טפח. שוליו ודפנותיו חלל שאלל פיו היה דק מרוקע ומרודד: כמעשה שפת כוס. שטותין זו ומלייר פרח שסן: מחזיק צתים שלשת אלפים יכול. חף זה מחזיק וצמלכים (סס) כתיב אלפים צת יכול בודשא תלתא שהצת ב' סאין שנאמר (יחזקאל מ"ה י"א) האיפה והצת תוכן אחד יהיה הרי כך ששת אלפים סאין נמלאו מאה וחמישים מקור טהרה לארצעים מאות סאין מאה מקואות נמלאו גם לעשרים מאות סאין הנותרים חמשים מקואות ואף לכשתחלות הכלי לפי המדה ששעורו חמשים אמה על אמה צרוצ שש אמות למקור תמלאו כן לשלשה אמות מרצועות קו ועשר על עשר משפתו אל שפתו מרצועת מאה מקואות ולשתים אמות עגולות קומה ועשר על עשר משפתו אל שפתו מרצועת מאה מקואות ולשתים אמות עגולות קומה ועשר על עשר משפתו על שפתו עגולות חמשים מקואות שמרצוע יותר על העגול דביעי: (ו) ויעש כיורים עשרה. לצד מאותן של משה: ויתן חמשה לימין. לכיור של משה:

באור

דמות הנקרים (רד"ק) ועיין הבאור בעלכים בפסוק זה. שנים עורים. שתי שורות צקרים הקיפו זה למעלה וזה, במצקתו. שם והפער מוצקת בחולם כפלק מולקת ואם זה (בכתיב) בחולם וזה בשורק. ופירושו כי אלה הצקרים הותכו עם הים כאחד ולא שחברו בו אחר כן (רד"ק) ולדעתי הנפער מוצקת כמו למוצק (אזיב ל"א ל"ח) מוצקת (זכריה ד' ב') שם הספד כלי (בוסגעפעס) ובכתיב נהפך שורק גדול לשורק קטן, ובמלכים יצקתו: (ח) מחזיק בתים. בא בעיני מה שיכל הכלי ורז"ל הרגלו בזה הלשון כאמרם כלי ריקן מחזיק חלל אינו מחזיק. שלשת אלפים, ובמלכים אלפים עיין הבאור שם: (ו) משש העולה. מה שכלה אל העולה כמ הקרבים וכיולא. ידיהו ענין שטיפה ומריקה והמלה נהוגה כחלומר. לרחצה לכהנים. לטבול בו מעומאסן

ten Sachim und den Namen der linken Boas.

4. 1. Und er machte einen kupfer=nen Altar, zwanzig Ellen seine Länge, und zwanzig Ellen seine Breite, und zehn Ellen seine Höhe. 2. Und er machte das gegossene Meer (Tauchbad) zehn Ellen von einem Rande zum andern, gerundet ringsumher, und fünf Ellen seine Höhe, und eine Schnur von dreißig Ellen umfasste es ringsum. 3. Und Bilder von Rindern waren unter demselben, ringsum dasselbe herumgehend zehn Ellen weit, das Meer (Tauchbad) umgebend ringsum, zwei Reihen von

רברי הימים ב ד

מִיָּמִין וְאֶחָד מִהַשְּׂמֹאל וַיִּקְרָא שְׁם הַיָּמִינִי יֵכִין וְשֵׁם הַשְּׂמֹאלִי בָּעֹז:

ד (ב) וַיַּעַשׂ מִזְבֵּחַ נְחֹשֶׁת עֲשָׂרִים אַמָּה אָרְצוֹ וְעֲשָׂרִים אַמָּה רָחְבוֹ וַיַּעַשׂ אֲמֹת קוֹמָתוֹ: (ג) וַיַּעַשׂ אֶת־הָיִם מוֹצָק עֲשָׂר בְּאַמָּה מִשְׁפָּתוֹ אֶל־שְׁפָתוֹ עָגוּל | סָבִיב וְחָמֵשׁ בְּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקוֹ שְׁלֹשִׁים בְּאַמָּה יִסֵּב אֹתוֹ סָבִיב: (ד) וְדַמִּיּוֹת בְּקָרִים תַּחַת לוֹ סָבִיב | סָבִיב סוּבְבִים אֹתוֹ עֲשָׂר בְּאַמָּה מִקִּיפִים אֶת־הָיִם סָבִיב שְׁנַיִם שׁוּרִים הַבָּקָר יְצִיקִים בְּמִצְקָתוֹ:

*יתיר

רש"י

שהיה מצני דן עשה את העמודים וקרא שם האחד יכין על שם אציו שמסון שנאמר צו (סופטים ט"ז) וילפת שמסון שני עמודי התור (ובות' ככז ובג') ושלמה קרא לשני צועז על שם זקינו צועז דובג' ויקרא לו לצן יגר שהדוחל (צדאשית ל"ח):

ד (ב) עשר צלמה משפתו אל שפתו. עשר על עשר צלמלעיתו עגול סביב. וקו שלשים צלמה יסוב אותו. כל שיש צהקיפו שלשה טפחים יש צדצו טפח: וה' צלמה קומתו. עומקו: (ג) ודמיות צקדים תחת לו. לודות דמות צקדים ילק ממנו לעמול עליו ואלדוקים צו כדלמד צסוף הפסוק הצקר ילוקים צמולקתו: סביב סוצים אותו עשר צלמה מקיפים את הים. אין מפורש כאן מה הדבר שסוצצן אלא צמלכים (א' ז') כתיב ופקעים מתחת לשפתו סביב ובג' פקעי' כגון שעושין לכוסות פומילי"ט עגולים משום נוי ומתחת לשפתו וסביב היו עומדים צלש אמות התחתונות מרצועות ושתים עליונות עגולות ואי אפשר להכיל אלפים צת יכול שהם מזה וחמשים מקור טהרה אלא עשר צלמה סביב: כמו שמפורש צערוצין והעליונות מרצועות ותחתונות עגולות אי' אפשר לומר עשר צלמה סביב: שנים טודים. היו הפקעים ילוקים צמולקתו הכל ילוקים יחד לא שחצר לו את הפקעים אחד ילוקתו על ידי מסמדות או על ידי דצק

באר

ד (ב) הים. עיין בצאורי נ"א ז' כ"ג: (ג) ודמיות. בקרים, כמין ראשי בקרים ובג' ז' כ"ד נאמר ופקעים כי עשו צפקעים לודות ראשי בקרים. תחת לו. רולה לומר תחת שפתו ואע"פ ששפה לשון נקבה, הנה מלאה שפה יהיה לשון זכר, או שבה מלה לו אל הים ואינה ר"ל תחתיו ממש אלא בקומתו מתחת היו מלויים

עמודים שנים אמות שלשים וחמש
 ארך והצפת אשר-על-ראשו אמות
 חמש: ^(טז) ויעש שרשרות בדביר
 ויתן על-ראש העמודים ויעש רמונים
 מאה ויתן בשרשרות: ^(יז) ויקם את-
 העמודים על-פני ההיכל אחד-
 אפל, und gab sie an die Ketten. 17. Und er richtete die Säulen auf vor dem
 Tempel, eine zur Rechten und eine zur Linken, und nannte den Namen der rech-

רש"י

ז"ל יקם שניהם כאחד ושז חלקו לשנים והאמה החסרה אינה חשובה לפי שאינה דומה
 למלאכת שול העמוד כמו שאמר צעניק' כ"א ועל ראש העמודים מעשה פרח ששן וגם
 רבי יוסף פירש כן ולא נראה דמה לנו בזה י"ח אלא כך שמעתי ודאי יקם שניהם כאחד
 וא"כ חלקם לשנים ונמלאו כל אחד י"ז אמה וחצי: והלפת שהיא כותרת שגמל' לשם עציו
 חצי אמה הרי כל אחד י"ח אמות. לפת הוא פיו כמו וילפת אותם וזה כלומר היה עשוי
 כתיך כוצע חלל ועציו חצי אמה מלמטה וכסהופכו וכתנו על העמוד כמלא העוצי חצי
 אמה הרי י"ח אמות (וצמלכים ח' ז') קרהו כותרת ל' תעד כדכתיב ושתי כותרת ובומר:
^(טז) ויתן שרשרות. עשה שרשרות צדאש הלפת תחתיו ונתון השרשרות קצע לורת
 רמונים כדי לכסות חלל הלפת כדכתיב (שם) לכסות את שתי גולות הכותרות ועל שם
 חללו קודה להם גולות כזו השצבה שכתב שם הם השדשות ל' ועל שצבה יתהלך (איוז
 י"ח) ל' ענפים כמו צסך צקרניו (ראשית כ"ז) ויש אומרים קופיא ור' אליעזר פי' ענפים:
 (יז) על פני היכל. על פתח ההיכל צחון צאולם כדמוכח (צמלכים ח' ז') וכותרת אשר
 על ראש העמודים אולם ההיכל מעשה ששן: אחד מימין. הפתח: ואחד פשמאל. הפתח:
 יכון וצועו. יכון על שם מלכות צית דוד שנמשל לידה כדכתיב יכון עולם (תהילים
 פ"ט) צועו ויש כגזור לרון (שם י"ט) והצ"ת צצועו כמו (ראשית ה') ע"ם צנח
 ינחמנו (צמחאל ח' א') כי מה' שאלתיו: ויקרא שם הימני יכון. אע"פ שירח קטן
 מהשמש שיועיל לו ויהיה נכון כירח יכון ולא כלצנה המתחסרת אחד שלמה אם הקצ"ה
 כינה מלכותי לשמש וירח אף אני אעשה דבר נכון וקים עמודי נחשת גדולים. ד"א הורס

באור

ארץ צפורה (יחזקאל ל"ב ו') כמו ארץ לבני, ארץ תפלת (דחו) ואחד דיינעם טעוקקעם), כלומר הארץ שהיא
 עמה לך ללפית ולתפלת. ושרשיות אלו לבה ולפה כדפיס במושגם בחילוף אוחיות ב"ף שהם ממואל אחד. וכן
 הוא בשלשן קורי שגמל צבת ענינו יקר וקשט (טעוקקען) כמו צפת בחלוק אוחיות: ^(טז) ויעש שרשרות,
 הוא האומר בנ"א ויעבר ברתקות וכו' ר"ל שעשה בריחים משלשלות וזה לפי הנחילה שבין ההיכל לבית קה"ק.
 בדביר, הנחילה היא בקרא דביר כמו בית קדש קדשים עלמה. ויתן וכו'. אינו אומר שגולות שרשרות שבדביר
 נתן על ראש העמודים, שהרי העמודים היו צאולם על פני ההיכל, אלא פירשו שנתן שרשרות על הראש העמודים.
 ולפי שזכר שרשרות חקרו וסמך על הנבין וכן דרך המקרא בכמה מקומות (רד"ק): ^(יז) הימני, חאר בנ"ם
 קמולה. וכחש רבי יונה כי בא כן בקצן הנ"ם ולא בחירק, להבדיל בינו ובין הנחיתם אל שבע בניין איש ימיני
 (אסתר ח') וכן כחש רבי יהודה ונהגו כנהגו מן שמואל שמואל בקצן הנ"ם ג"כ מפני שזה לעומת זה אע"פ
 שבשמואל אין לר"ך הבדלה ויפה כחשו וכן נמלאו במשנה כעין זו הבדלה בין שני עמדים באמנם במשנה פרה
 (פ"א מ"א) אר"י לא שמעתי אלא שלשים כיוול בו כרס רבעי וכו' (רד"ק):

Flügel des andern Cherubims. 12. Und der Flügel des andern Cherubims fünf Ellen (lang), rührte an die Wand des Hauses, und der andere Flügel, fünf Ellen (lang), stieß an den Flügel des andern Cherubims. 13. Die Flügel dieser Cherubim also, waren zwanzig Ellen ausgebreitet, und sie standen auf ihren Füßen, und ihre Gesichter (gewendet) gegen das Haus.

14. Und er machte den Vorhang von

blauem und rothem Purpur und Karmesin und Bisrus, und brachte Cherubim daran. 15. Und er machte vor dem Hause zwei Säulen, fünf und dreißig El-

הַבַּיִת וְהַפֶּנֶה הָאַחֶרֶת אַמּוֹת חֲמֵשׁ
מִגֵּיעַ לַכֶּנֶף הַכְּרוּב הָאַחֶרֶת: (יג) וְכֶנֶף
הַכְּרוּב הָאַחֶרֶת אַמּוֹת חֲמֵשׁ מִגֵּיעַ
לְקִיר הַבַּיִת וְהַפֶּנֶה הָאַחֶרֶת אַמּוֹת
חֲמֵשׁ דִּבְקָה לַכֶּנֶף הַכְּרוּב הָאַחֶרֶת:
(יד) בְּגִפֵּי הַכְּרוּבִים הָאֵלֶּה פְּרָשִׁים
אַמּוֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל־רַגְלֵיהֶם
וּפְנֵיהֶם לַבַּיִת: (טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּלֹכֶת
הַכֶּלֶת וְאֶרְגָּמָן וְכֶרְמִיז וְבִיזָן וַיַּעַל
עָלָיו כְּרוּבִים: (טז) וַיַּעַשׂ לַפְּנֵי הַבַּיִת

ח"א ופניהם לבית זתחא ר', ז"ט:

רשימי

כדצ' א' לדרום נמלא שהיו ארוכות ככל כותל המערב שהיה עשרים אמות וגופם אמרו דנותינו צנח היה עומדין ולפי פשוטו נראה לי שהיה גופו צולט מהם כעוף זה שפורש כנפיו צולט גופו מחוץ כנפיו וקומתו מפורש צמלכים (סס) קומת הכדצ' האחד עשר צאמה וכן הכדצ' השני: (יב) עומדים על רגליהם. צדקעות הצית למערב: ופניהם לצית. לפני' שלא היו ראשיהם זקופים שנראה כמציטין לחוץ אלא ראשם היה כפוף ומציטין לפניהם כדכתיב ופניהם איש אל אחיו (שמות כ"ה) וכן אומר ופניהם לצית אלא פונים היו ראשם זה כנגד זה וגם ראשיהם כפופים לצית כלפי פנים והאדרן עומד היה צמקס פדישת שני הכדצ'ים והיו כנפי הכדצ'ים מטיין מן הכותל וסוככין על הכפורת ועל האדרן צכנפיהם ולצד מכדצ'ים אלו היו הכדצ'ים שעשה משה מן הכפורת עדין אדוקין ומדוצקים על הכפורת ועומדין עליו ואל תתמה שהרי כמו כן עשה עשר שולחנות ועשר מנורות לצד מאותן של משה: (יד) ויעש את הפכרות תכלת וארגמן. ותלה על הדלת שהיה צאמה טרקסין שזו נכנסין לפני ולפנים אע"פ שהיה צו דלתות תלה עליו כדלקמן ופתח הצית דלתותיו הפנימיות לקדש הקדשים וגו': ויעל עליו כדצ'ים. ידורי כדצ'ים: (טז) שלושים וחמש ארך. קומה וצמלכים וילד את שני העמודים נחשת י"ח אמות פירוש דצינו שלמה

באור

הלח"ד כמו את וכן השלישי לאצטלוס (דח"א א' ב' עיין הבאור שם): (יג) לבית, מול חלל הבית ולא מנו זה אל זה: (יד) את הפכרת, מול פתח בית קה"ק, ואף שהיו שם דלתות כמ"ש צמלכים ולמטה, ויעל, ידיר עליו כדצ'ים צמעה רוקס: (טז) ארך וכו', קומה וזה שכתוב שם צמלכים שמה שמה אמה העמוד האחד נמלאת שיהם ל"ז אמות עיין באורנו שם. והצפת, מלעיל ושרשו לפה והח"י מקום הה"א למד הפעל וענינו כמו כופרת, וכן הוא צמקונו צמלכים ונקראת הכופרת כן, לפי שהיתה לפני העמוד (ד"ק) והחכם בעצמיו כן הציא צמלשן ארומים הקירי הפעל צפת ענינו הדור וקשטו (סחיקקען) והשם צפתא (סחוק) ע"כ, ואולי מה

לחב-חבית אמות עשרים ורחבו
אמות עשרים ויחפהו זהב טוב
לכפרים שש מאות: (ט) ומשקל
למסמרות לשקלים חמשים זהב
והעליות חפה זהב: (י) ויעש בבית-
קדש הקדשים כרוכים שנים מעשה
צעצעים ויצפו אתם זהב: (יא) וכנפי
הכרוכים ארבע אמות עשרים כנף
האחד לאמות חמש מנערת לקיר

nach der Breite des Hauses zwanzig Ellen, und seine Breite zwanzig Ellen, und belegte es mit gutem Golde an sechs hundert Sikar (Talenten). 9. Und das Gewicht des Goldes zu den Nägeln war an fünfzig Schekel; und auch die Obergemächer belegte er mit Gold. 10. Und er machte im Hause des Allerheiligsten zwei Cherubim, ein Werk von Bildhau-

erarbeit, und überzog sie mit Gold. 11. Und die Flügel der Cherubim, ihre Länge war zwanzig Ellen, der Flügel des Einen, fünf Ellen (lang), rührte an die Wand des Hauses, und der andere Flügel, fünf Ellen lang, rührte an den

רע"ו

(ח) ויעש את צית ובו'. כך היה לו לומר ויעש את צית קדש הקדשים עשרים על עשרים אלא לפי שאמר למעלה כך ואולם על פני רחצ הצית אמות עשרים ובו' אמר כאן כמו כן: ויחפכו זהב טוב. אף צקדש הקדשים שום עץ זהב משום גדולתו של צ"ה כלומר כל כותלי צית הארון היו של זהב ולא היו צהן עץ זהב כבוד לקדש הקדשים וצמלכים (סס) מוכיח כן ותדע שצטצל כבוד הצית אין מוכיר שום עץ שהרי כתיב (סס) וילף את את הצית אצל יקדש הא כיול אלא לפי שצספר דברי הימים למלכי יהודה הודיעך כי שלמה כוונתו לכבוד הצית: לכבדים. מכבדים: (ט) ומשקל למסמרות. להחזיק צהם הזהב צקירות העץ: לשקלים. למשקל שקלים של זהב: (י) מעשה לעלעים. דוגמתו ישעיה כ"ג האלאלים והלפיעות ותרגומו וצינא. תצנית ילדים וילדות עשה לכרוכים כדציא ושל עץ היו ושוז וילפכו זהב (וצמלכים א' ו') ויעש דצדיר שני כרוכים עליו שמן וכל מה שצפנים העץ אינו דולה להצדיר צזה הספר משום כדוד: (יא) וכנפי הכרוכים ארבע אמות עשרים. כיול כנף האחד חמש אמות וסוף החמש מגעת לקיר הצית לדדום והכנף האחדת מגיע לכנף הכדוד האחר שצלוו הרי עשר אמות לכדוד האחד וכן לאחר כנף כדוד א' מגיע לצפון וכנף

באור

על עשר אמר כן צבים קה"ק יסהיה כ' על כ'. לכבדים, עלה המשקל לשש מאות כברים: (ט) למסמרות. בחירק המ"ס (רד"ק) כי צמקומו אחרות צפח (ישע"י מ"א. קהל"י צ). והעליות, כחלי צנין העליות: (י) ויעש וכו'. כרוכים, הם עמודי צלחן והיו מעץ ומלופים צהב. צעצעים, כמו אלאלים (ישע"י כ"ד) (שחרגומו צלחן ארומים שם צניא) כלומר מעשה נערים (קידער פֿיגורען כמו שפירשו ר"ל כרוכים כדציא. כי פני נערים היה להם. וכן אמרו חז"ל אונקלס הגר אמרו כרוכים מעשה לעלעים ומלדדים את פניהם כחלמוד לפני רבו (צ"ב ל"ט) (רד"ק) וכן הערך פ' לעלעים כמו אלאלים. והנראה צזה יומר דעת החכם בעזעניוס שהוא השם הנגזר מן הפעל צעצע צלחן ערבי שפירושו (בילדען. גחלוד ארבייט מאלצט) והשם מומן לעלעים (בילדעווער ארבייט) כדמחורגם פה. וגם הרד"ק כספר השרשים הציא דעת המפרשים שרולים לפתחם מלשון ערבי: (יא) לאמות.

zig Ellen; und er überzog es (das Haus) inwendig mit reinem Golde. 5. Und das große Haus belegte er mit Tannenholz, und belegte es mit gutem Golde, und brachte daran an, Palmen und Ketten. 6. Und er überzog das Haus mit kostbaren Edelsteinen zur Pracht, und das Gold war Gold von Parujim. 7. Und er belegte das Haus, die Balken, die Schwellen, seine Wände und seine Thüren mit Gold, und schnitzte Cherubim an den Wänden aus. 8. Und er machte das Haus des Allerheiligsten, seine Länge

מִפְּנֵימָה זָהָב מְדוּרָה: (ה) וְאֶת הַבַּיִת הַגָּדוֹל חִפּוּהוּ עֲצֵי בְרוֹשִׁים וַיַּחֲפֹהוּ זָהָב וַיַּעַל עָלָיו תַּמְרוֹת וַיִּשְׁרְשֶׁתָּ: (ו) וַיִּצֶף אֶת־הַבַּיִת אֲבָן יָקָרָה לְתַפְאֶרֶת וְהַזָּהָב זָהָב פְּרוּיִם: (ז) וַיַּחֲף אֶת־הַבַּיִת הַקָּדוֹת הַסְּפִיִּם וַקִּירוֹתָיו וְדִלְתוֹתָיו זָהָב וּפְתָח בְּרוֹכִים עַל־הַקִּירוֹת: (ח) וַיַּעַשׂ אֶת־בֵּית־קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים אֲרָכּוֹ עַל־פְּנֵי

ת"א זהב פרוים יומא ד' ס"ה:

seine Wände aus. 8. Und er machte das Haus des Allerheiligsten, seine Länge

רשי

קירות הברזשים ומסוס לכוי זהב שלחם לנפות הצית חפסו מתחילה צעלים כדו שיתקיים הזהב צחוק שהיה מחזק לזהב צמסמרים צלורי העץ שהיה מלייר ליורין צען תמורים הס חילנות כמין תמרים וכרזים וצמלכים (סס) כתיו וקלע עליהם מקלעות כרזים ותמורות ופטורי לזים כמו (מדצר ו"ח) ויץ לץ. ופטורי כמו פוטד אדם אשתו (מפי דזינו אלעזר צ"ד משולס ז"ל): (ה) ויחפאו זהב. כלומר כשלייר כל הליורים לפה זהב הקירות אחד הליורין ומחזקן צמסמדות לכותל העץ כדי שלא ימוט מה שלא היה יכול לעשות צכותל האצן ומסוס זה הטעם היה מחפה כל הצית מתחילה צעלי צרושים: וסדרות פתורו לייר ליורין הדצה מלא כל וכסדאס שהיה כולס חלק ציי ליור ליור היה מלייר ליור כעין שרשרת שמדזיקן צו כל דצר כמו כן היה עוטה כאן צין ליור ליור כדי שלא יכוי חלק צנתיים ענין אחר ממס שרשרת של זהב עשה ודצק הבורות צכן יחד: (ו) ויצף הצית אצן יקרה. שקע ודצן אצני יקרות צוזה צקירות הצית לתפארת ולנוי: והוצב. שאומר ויחפאו והצ עמוד מוכז פרויס היה. פרויס סס מקוס ורצותינו פידשו שדומה לדס פרויס מרזו שצחו ואדמימותו: (ז) ויחף. כמו וילף מה לפה צצית ומפרס הקירות והספס: וקירותיו של ספי הצית שהיו של אצנים ומפורס קירותיו ודלתותיו זהב וצמלכים (א' ו') כתוצ עד קירות הספון ולכן קודא קירות הספון שהיה כמו ספינה וערצה הפוכה סכן מנהג לקרות את הקרוי עגול כעין ספינה.

באור

לקחתו מסס. וארמוח פה בקלרה מה שרריך להבנת הכתובים ואעיר על השנויים העקריים. על פני הארך, ר"ל אשר האורך עמוד לרוחב ההיכל, הוא היה צמדת אמות עשרים, כי המדה המעוטה חקרא רוחא, וההיכל היתה מ"ס על כ"ה, והאולם היתה רחבה עשרה כמ"ש בצמלכים א', וארכה עשרי א"ב עמוד אורך האולם ע"פ רוחב ההיכל. והגבהא מלאה ועשרים, ובצמלכים נאמר ושלסם קוומתו, ויחבן לומר כי שס נאמר על היתת ופה על האולם, ויחבן כי משעים אמות היו העליות זו על גבי זו כמ"ש סבנית האולם ועליותיו (דס"י א' כ"ח). מפנימה, בעבר הכתלים שצפנים בחלולו, ועל היתת יאמר לא על האולם: (ח) הבית הגדול, זה ההיכל שהיתה גדולה מכלס מ"ס על כ"ה. חפס, את קרקע היתת כמ"ש בצמלכים (שס ע"ו) ויחפאו על העלים. ויעל עליו, על החפוי ליורי אלני תמורים ושרשרים תמורת ופטורי לזים: (ו) פרוים, שס מקוס אשר שס הזהב המוכתר לרוב, ויש חלום לומר שהוא כמו חופי, ולא הביאו רמיה לכבריהם: (ח) ארכו וכו', לפי שאמר כן באולם שהיתה מ"ס

בשנת ארבע למלכותו: (א) ואלה
היוסד שלמה לבנות את-בית
האלהים הארץ אמות במדה
הראשונה אמות ששים ורחב אמות
עשרים: (ד) והאולם אשר על-פני
הארץ על-פני רחב-הבית אמות
עשרים ורחבה מאה ועשרים ויצפהו

bauen im zweiten Monat am zweiten (Tage) im vierten Jahre seiner Regierung. 3. Und dieses ist es, welches von Salomo zur Grundlage genommen wurde, darnach zu bauen das Haus Gottes: Die Länge (nach Ellen des alten Maasses) sechs- zig Ellen, und die

Breite zwanzig Ellen. 4. Und die Halle, welche der Länge nach, nach der Breite des Hauses war, zwanzig Ellen, und die Höhe hundert und zwanzig

רשי"י

ירושלמית ופתרון צדש השני צבני צדש אייר לפי שרואה לומר צבנת ארבע למלכותו הולך לכפול ולומר צבני ודומא והמי' היו הלך וחסור עד החודש העשירי (ראשית ח') ודומא צמלכים (א' ו') צבנה הצביעית צדש זיו הוא החדש השני למלך שלמה וגו' מוסב על השנה הצביעית ואז צבנת ארבע למלכותו התחיל צבני כי כל ימי החודש לא היה יכול מפני הקור וצניסן לא היה יכול מפני הפסח: (ג) הארץ אמות צמדה. ולפי שהפסיק ואמר צמדה הראשונה אומר עוד אמות כלו' אורך אמות הצית ששים אמה צין דציר להיכל ורחב אמות כ': (ד) והאולם אשר על פני הארץ. אורך של אולם שעל פני רחב הצית עשרים שהרי ארך האולם צהיכל רחב הצית כ' אמה מגפון לדרום וכל מדה יתירה קרויה ארך והפחותה קרויה רחב ולפי שצהיכל מדתו ממזרח למערב יתירה קרויה ארך ומן הלפון לדרום פחותה קרוי רחב וצאולם שמתו מן הלפון לדרום יתירה קרויה ארך ומדת מן המזרח למערב שהיא פתוחה קרויה רחב ורחב האולם עשר כמפורש צמלכים (א' י') עשר צאמה רחבה על פני הצית: והבוצה מאה ועשרים. וצמלכים (סס) כתבז ושלשים אמה קומתו הא כיור בוצה הקומה מקרקעי' הצית עד קיריו עלייה הראשונה ל' אמות ומעלייה לעלייה עד גג העליון תשעים אמות כדכתב (ד"ה ח' כ"ח) ויתן דוד לשלמה צנו את תצנית האולם ואת צתיו ובמזבחי ועליותיו מכלל שהיו סס עליות: וילפחו מפניהם זהב. מפניהם ההיכל שהוא הצית הגדול חפה זהב ולא האולם וזהו שמתפרט והולך הארך עשה ואת הצית הגדול חפה מצפנים עליו צרושים שכל הצית הדציר וההיכל לפה מתחיל' עליו צרושים וא"כ ויחפחו זהב טוב על

באר

(דער בעשטימטע [דען בויה] חן דען ארטע דר"ס חו"ל דער טעגנע חו"ג. II) וסענין אחד: (ב) ויחל, כפל הענין לפי שהפסיק בנתיב עפלים חוזר על ענין הראשון כדרך המקרא. **בחדש** השני צבני, לפי פשוטו, ביום שני לשבוע או צדש ור"ל דרשו בזה צד"ה: (ג) **ואלה** הוסד, שרשו יקד וענינו קרוב לענין עלה וקוד כמו יקד הולך (אסתר א'), יקדת עוז (תהלים ח') נקודר יחד, יס"ס (ב') ופירושו ואלה הסבכות והמזרות אשר נתען שלמה לבנות בהם את בית אלהים והעלה והקוד לקח מאביו כח"ש ויתן דוד לשלמה את חצנית האולם וזה הענין לא ימלט מענין יקד אבל הוא בכללו, כי העלה והקוד למעשה כיסוד לבנין (רד"ק). והמחזקו בחרבומי יראה כי התאמלתי לכלול שתי הוראות אלו יסוד ועלה צמלות (ווחורדע לור גרונדלוגע חגענאמטען) וצאופן שלא ילאמי מגדר עעס בנין הקפצל צבננים הוסד: (ג) **במדה** הראשונה, צמנת האמה

שנעשה בה המשק וכליו צאומה אמה היא המדה הזאת, ואמרו צמננה אמת הבנין ששה עפלים ושל כלים חמשה (רד"ק): (ד) **והאולם**, ענין בנין הצית הנכלל כספר (צמלכים א' פרשה ו' ז') מפורש שם בארוכה והקירא יוכל

Bande Israel's waren nach der Zählung, wie sie sein Vater David gezählt, und es fanden sich hundert und fünfzig tausend, und drei tausend und sechs hundert. 17. Und er machte aus ihnen siebenzig tausend Lastträger, und achtzig tausend Träger (in Holz und Steinen) auf dem Berge, und drei tausend und sechs hundert Vorsteher, das Volk zur Arbeit anzuhalten.

3. 1. Und Somo fing an, das Haus des Ewigen zu bauen zu Jerusalem, auf dem Berge

Morijah, der seinem Vater David erschienen an dem Orte, den David bestimmt hatte auf der Tenne Arnan's, des Jebusiter's. 2. Und er fing an zu

דברי הימים ב ב ג

הַגִּירִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי
הַסֶּפֶר אֲשֶׁר סָפַרם דָּוִיד אָבִיו וַיִּמְצְאוּ
מֵאָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ^(י) וַיַּעַשׂ מֵהֶם שִׁבְעִים
אֶלֶף סָבָל וְשִׁמְנִים אֶלֶף חִצֵּי בָהָר
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת מְנַצְחִים
לְהַעֲבִיד אֶת־הָעָם:

ג ^(ה) וַיַּחֲלֵל שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת־בֵּית־
יְהוָה בִּירוּשָׁלַם בָּהָר הַמִּזְרִיחַ
אֲשֶׁר נִרְאָה לְדָוִיד אָבִיהוּ אֲשֶׁר הָכִין
בַּמָּקוֹם דָּוִיד בְּגִדְוֹן וַאֲרָנָן הַיְּבוּסִי:
⁽³⁾ וַיַּחֲלֵל לִבְנוֹת בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנִי

ה' א' וַיַּעַשׂ מֵהֶם ס: וַיַּחֲלֵל לִבְנוֹת ר"ה א' ב', זמנים י"ד, ק"ט:

דברי הימים ב ב ג

אחרי הספר. למעלה דכתיב (לעיל כ"ג) ויאמר דוד לכונס את הבגדים: ^(יז) ויעש מהם ע' אלף וגו'. מה שחזר ומוזכר ומוזכר המספ' כשציל שהפסיק הענין לכך הולך לומר אף עתה ולא יפסוק עד שיכלה כל הבנין ואומ' מיד ויחל שלמה לבנות וגו' ואפי' בפסוק א' מנהגו תיפסיק הענין ומתחיל לדבר הראשון כמו זאת עשו קחו לכם מחתו' קרח וגו'. ^(מדבר ט"ו) ולמחדתו כתיב (סס) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך וגו' וחזר ואומר וקחו איש מחתתו וגו' אלף לפי שהפסיק כנמה פסוקים הולך שנית להכתב וכ"ס כאן:

ג (א) בהר המזריחה. לפי אשר סס נראה הקצ"ה לדוד צנורן ארנון דהעלר המגפה והוא הר המזריחה מקום דוד: (ב) ויחל לבנות בחדש השני. מפורש בתחילת ראש השנה

באור

פַּעַל נהוג, וכחכתי מזה בספרי מבוטא לשון ארמי, ויותר כבאורי לספר דיאל ונחרא ועוד בספרי לשון כשרים המוכן לעלות על בית הדפוס. והנה שני פסוקים אלו כבר בא ענינם בחלחלת הספר, וקיים עומה כדרך המקרא בספור המעשה כאשר העירוני עליו פעמים רבות. **אשר** ספרם, הנאמר למעלה (פרשה כ"ג ב'):

ג (א) **אשר נראה**, אשר שם נראה הש"ס לדוד אביו, ויאמר על ירידת השם מן השמי' על המזבח, כנ"ס (דכ"ה א' כ"פ כ"ו) ויענהו בשם מן השמים וכו'. **אשר** הכין במקום, שעורו במקום אשר הכין דוד וכן מחורגוס עפ"י דעת רוב המעתיקים. יותר נראה לי ששם על שלמה שהוא הכין לבנות במקום שקבע דוד צנורן

בְּזֶרֶב וּבְכֶסֶף בְּנֹחֶשֶׁת בְּבָרוֹז
בְּאֲבָנִים וּבְעֵצִים בְּאַרְגָּמָן בְּתַכְלִית
וּבְבוֹץ וּבְכֶרְמִיל וּלְפִתָּח כָּל־פִּתּוּחַ
וּלְחֹשֶׁב כָּל־מַחֲשַׁבֶּת אֲשֶׁר יִנָּתֶן־לוֹ
עַם־חֲכָמִיךָ וְחֲכָמֵי אֲדָנִי דָוִיד אָבִיךָ:
(יד) וְעָתָה הַחֲמִים וְהַשְּׁעָרִים הַשָּׁמַן
וְהַיֵּין אֲשֶׁר־אָמַר אֲדָנִי יִשְׁלַח לַעֲבָדָיו:
(טו) וְאֶנְחִנוּ גִבֹּרֹת עֵצִים מִן־הַבָּנוֹן
כָּל־צִרְפָּה וּנְבִיאִם לָךְ רַפְסָדוֹת עַל־
יָם יָפוֹ וְאַתָּה תַעֲלֶה אֹתָם יְרוּשָׁלַם:
(טז) וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה כָּל־הָאֲנָשִׁים

sein Vater ein Zueritter (Thyrer), kundig zu Arbeiten in Gold, Silber, Kupfer, Eisen, Steinen und Holz, in Purpurroth, in Purpurblau, in Violett und Karmesin, und allerlei eingegrabene Arbeit zu machen, und allerlei Gedanken auszudenken (d. h. Kunstwerke zu erfinden), die ihm aufgegeben werden, nebst deinen Verstandigen und den Verstandigen meines Herrn David's, deines Vaters. 14.

Und nun den Weizen, die Gerste, das Del und den Wein, welches mein Herr zugesagt, möge er seinen Knechten senden; 15. Und so wollen wir Holz hauen auf Libanon nach all' deinem Bedürfnis, und wollen es in Flößen auf das Meer bei Jepo bringen, und du kannst es dann hinaufführen lassen gen Jerusalem. 16. Und Salomon zählte alle fremden Männer, die im

רש"י

ללמדך אע"פ שאמו אלמנה לריך אדם לתפוש אומנות אצלו ולהחיות אמו. (כך שמעתי מפי דצינו שלמה דל לוי ממנעויל"א צן אחותו של דצינו משה הדרסן): (טו) רפסדות. (ובמלכים א' ה') כתיב דודות רי"ן צלע"ז: על ים יפו. פי' על חוף הים כמו וידד יפו דיוק': (טז) ויספר שלמה כל האנשי הבידורים. מלא צ' יודי"ן ומתחיל' כספוס נקראו סס בר' צו"ד אחת אצל שלמ' ספרס צעעת מעשה כשצנה ולכך כתיב מלא דודמא והעלית' את עלמותי מזה חסר אתכס צפ' ויחי וצעעת מעשה (צסוף שמות) כשלקחן כתוצ אתכס:

באר

דן, ובמלכים מונטה נפחלי אצלו מנפחלי ואמו מן. ולחשוב כל מחשבת. כמו לחשוב מחשבות (שמו"ל ד') כלומר להמליא מלאכות יקרום הבאה מונחבת הלכ עיין הביאור שם. אשר יתן לו. לעשות אותה עם חכמיו: (טו) צרפפה הנפדר צרפה ואין לו ריע במקרא בשם או בפעל וכתב הר"ק בספר השרשים הלשון הזה ידוע

דברי רבותיו ז"ל בשם לודך ובחאר לריך וכן נשתמשו בו בקל ובנפעל ובתפעיל ובתפעל ע"כ והחכם געזעניוס הביא בספר המלים שפסרון פעל לרך בלשון ערבי וקורי עניות ודלות (ארכן צי"ן) וכל המלעך לרער באותה שעה הוא עני לרער זה. ובמלכים בא במקומו (שם כ"ב) כל חפץ. וכבר הודתי למדי שלפי שנכתב הספר הזה בזמן האחרון השתמש הכותב במלות ההנהגות בלשון ארמית הסורי, ועשה מהן סס על משקל לשון עברית כי משקל פִּתְּלִי אינה נהוג בלשון זאת כי אם ישלש סתחית במשקל פִּתְּלִי. רפסדות, ובמלכים דוברות וענינם אחד

עיין בדבור שם והרד"ק כתב שבלשון המשנה היה יושב בספינה או באקרא ובתלמוד ירושלמי היה אקרא היה אקרא (רודער) אקרא היה רפסדות ע"כ, ובעל מכלול יופי מוסיק עליו שקורים להם: בלע"ז רט"ץ וְאֲטִינִים Rates (רודער) עיין באורנו במלכים: (טז) הספר, במשקל פִּתְּלִי כמו זָמֵן, כָּהֵן, יָקָר כלם מלשון ארמית, כי בעברית אין משקל

10. Und Charom, der König von Zor (Thrus) sprach durch Schrift (antwortete schriftlich), und sandte zu Salomon: Weil der Ewige dein Volk liebet, hat er dich zum König über sie gesetzt. 11. (Und Charom sprach: Gelobt sei der Ewige, der Gott Israel's! der den Himmel und die Erde gemacht, daß er dem Könige David einen weisen, verständigen und einsichtsvollen Sohn gegeben, welcher dem Ewigen ein Haus und sich ein Haus zu seinem Königthum bauen wird). 12. Und nun sende ich einen verständigen und einsichtsvollen Mann, nämlich Charom Abt, 13. den Sohn eines Weibes von den Töchtern Dan's und

רש"י

מן השבולת: ויין צתים. לשון צת מדה בלח כור ציצט: (יב) יודע צינה לחורס אזי חומן חכם של אזי היה וגם שלי הוא: (יג) בן אשה. אלמנה היתה: מן צנות דן. משפט דן: ואזיו איש לרי. יהודה היה יושב צלור דוגמא עובד אדום הבתי (שמואל ז' ו) שהיה יושב צבת ולוי היה ובמלכים (א' ז') כחציו וכן אשה אלמנה ממטה נפתלי ואזיו איש לרי אלף אמו מן ואזיו מנפתלי ומה לריך לייחס מליצה שצט היה אזיו ואמו וזהו שכתוב (בראשית ל') דכני אלהים וגם נפתלי אלהי' וגו' (סס) אמר' רחל מעת עקמתי פתולים ועקמומיות עשיתי עד שאני יכול' לדמות עמיני ללאה אחותי אם לאה תתפאר בצללאל בנה שיעש' המסכן יטערך להשתתף במלאכתו אח' מצני ואח' אליהו צן אחיסמך למט' דן ואם שלמה צן אחותי יצנה צית המקדש לריך להשתתף עמו מצני דן ונפתלי. ואזיו איש לורי

באור

כי הסי' הכתובה היא לרבות, והיותר קרוב שפרשו נכח מענין הכאה ע"י דישה (אויסגעטאגבענער, אויסגעדערטענער וויילען). בתים, מדה בלח (חיון מאחם פיר פֿאָיסמיגעס, זף פֿיען חום דהו: איפה ענטהאלטענער נעהאלף 10 עומר חומר הנדערטהאלב עומר): (יא) ויאמר, יסכן שאמר זאת כפה להשלוחם העומדים לפניו כנראה תפסקו במלכים א' כ"א כ"ה והוא מאמר מוסגר כאשר ליכתי פה. ובפסקו י"ב פה חזר לדבריו שכתב באגרת: (יב) לחורם אבי, פה נאמר אבי וזהלן פרשה ד' ע"ז אביו. וכן במלכים נקרא רק חירם קסם, ומה נראה שלא היה כך שמו אלא שם פרעו היה חירם קסם ואזי הוא שם השיבות ונעלה, ואחר לאונן ובקי במלכה על ג' היותר מופלג או בהכונה ומדע, במדרגה העליונה, ומלאנו שבני הנביאים קראו לנביא המלמד אותם חכמה ויראה אבי כונו אבי אבי (מ"ב ב' י"ב) וכן ענין אבי כל חופש כנור (בראשית כ' כ"א) ראשון במעל' וקדמון במלוכה וס"י שם רבהן (אייסטער, לעהרער) וכן הוא באלף הקדם שיקראו החכמים החשובים המלומדים דת ואמונה אבי (פֿאָטער אייסטער) וכן ענינו פה ומרגומו (חורם איינען לעהרער, אייסטער, קונסטריכטער) ובחרגווי הלכתי בעקבות שאר המעתיקים להניחו בשם הפרעו: (יג) מן צנות

דברי הימים ב ב

וּבְאַרְגָּנָן וּבְרַמְיָל וּתְכֵלֶת וַיַּדַּע לַפֶּתַח
 פְּתוּחִים עִם־הַחֲכָמִים אֲשֶׁר עִמִּי
 בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר הָכִין דָּוִיד
 אֹכְלִי: (ו) וְשָׁלַח־לִי עֲצֵי אֲרָזִים בְּרוֹשִׁים
 וְאַלְנוּמִים מִהַלְבָּנוֹן כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי
 אֲשֶׁר עֲבָדֶיךָ יוֹדְעִים לְכַרוֹת עֲצֵי
 לְבָנוֹן וְהִנֵּה עַבְדִּי עִם־עֲבָדֶיךָ:
 (ז) וְלַהֲכִין לִי עֲצִים לָלֶבֶת כִּי הַבַּיִת
 אֲשֶׁר־אֲנִי בּוֹנֶה גָדוֹל וְהַפְּלֵא:
 (ח) וְהִנֵּה לַחֲטָבִים לְכַרְתִּי הָעֲצִים
 נָתַתִּי חֲטָבִים מִפְּנוֹת לַעֲבָדֶיךָ פָּרִים
 עֲשָׂרִים אֶלֶף וּשְׁעָרִים פָּרִים עֲשָׂרִים
 אֶלֶף וַיִּזֶן בָּתִּים עֲשָׂרִים אֶלֶף וּשְׁמֹן

*וּשְׁלַח־לִי הוֹי"ו צמאריך והסו"ן טואית צלי חטף פתח.

*המ"ם בדגש

Burpurroth, in Kar-
 mesin und Burpur=
 blau, und kundig,
 eingegrabene Arbeit
 zu machen, nebst den
 Verständigen, die bei
 mir sind in Jehuda
 und Jerusalem, wel-
 che mein Vater
 David angestellt hat.
 7. Und sende mir
 Zedern, Tannen
 und Algumim-Holz
 vom Libanon; denn
 ich weiß, daß deine
 Knechte kundig sind,
 das Holz auf Liba-
 non zu hauen; und
 siehe, meine Knechte
 (sollen sein) mit dei-
 nen Knechten. 8.
 Und daß man mir
 Holz in Menge an-
 schaffe; denn das
 Haus, welches ich
 baue, soll groß und
 außerordentlich sein.

9. Und siehe, deinen Knechten, denen, die Bäume fällen und das Holz hauen,
 gebe ich ausgebrotschene Weizen, zwanzig tausend Kar, Gerste zwanzig
 tausend Kar, Wein zwanzig tausend Bat und Del zwanzig tausend Bat.

רש"י

זכר כאן תולעת שני: ויודע לפתח פתוחי. דוגמת פתוחי חותם טיודע לחתום ולזייר
 צאצאים בריצי"ל צע"ז: (ט) נתתי חטים מכות. ויש אומרים מכות כתותין להוליא חטים

באור

שנקרא מקודם חולעת השני ונולאה לפי הנראה מלשון פרקים ר"ל (קערהיאזל וואורד:רל"ט) והוא נגע אדום
 הבקח ומסוגע. ויש לו דמיון במבטא מלה לפרסית vermeil וירושלמי, לינאבער, קארשעין, סארנאכ-
 בעערע. ותכלת. ידוע. לפתח פתוחים. לחרות הנורות בצבנים כמו פתוחי חותם (שמות כ"ח). עם החכמים
 לעשות במלחמה עם החכמים אשר עמי כעם שמה אבי לעבדו זה: (ז) ושלח. (ז) ושלח. אס תהיה ו' תחלת
 המלה ובמאריך חש"י שאין נקוד פתח עם שהוא אמה קורא שהוא כמו שוא ופתח כמו ושבה ושפעים ה'
 י"ב ושחה (קהל י"א) אבל אס המלה שבראשיתה ו' נקשרת עם המלה שגלה חש"י שהו"ן במאריך שוא
 נח ולא יקרא כמו שוא ופתח כמו ושלח לי (רד"ק). ואלנומים, ובמלכים א' י"ב אלמוגי עיין בבאור. עם
 עבדך, יהיו עם עבדך למזור להם: (ח) ולהכין. וזו המלה שכיבו לי וכו' וי"ע לזה להכין לי ותרונני קובל
 שניהם. ורפלא. למעלה מן ההרגל עד שיפלאו בו רואיו: (ט) לחטבים, המפילים האילנות ציער. לבורתי
 עלים, הבוקעים העץ ובורחים בשעור וקבל הנרלה למלאכה הכנין: (ט) מכות. י"א כמו מכולת הכתוב במלכים
 (ה' כ"ה) (זור נאהרונג) והרוק"ם אמר כי שרשו נכת ותרבים וישבו ונכתים והאכילה היא נכיתה וכן בדרז"ל
 מנכית ואכל אבי מלרי (לונק בים כמאמר הנוגע האשכנזי) והוא על משקל משרור מן כשר, ולדעת רבי יונה
 שרשו כחה ר"ל חטים עמומים (געטטחטענען, לערמחהלטען ווילען) אולם לפי שניהם חקר תי"י השרש

Namen des Ewigen, meines Gottes, es ihm zu heiligen, vor ihm mit Rauchwerk von Spezereien zu räucher'n, und Schichtbrote beständig (zu unterhalten), und Ganz=Opfer Morgens und des Abends, an Ruhetagen, an Neumonden und an den Festtagen des Ewigen, unseres Gottes (darzubringen), ewiglich liegt dieses Israel ob. 4. Und das Haus, welches ich baue, soll groß sein; denn größer ist unser Gott, als alle Götter. 5. Aber wer

אֱלֹהֵי לְהַקְדִּישׁ לוֹ לְהַקְטִיר לִפְנֵי קִשְׁת־סָּמִים וּמַעֲרַכֶת תָּמִיד וְעֹלֹת לִפְקֹד וּלְעָרֹב לַשִּׁבְתּוֹת וְלֶחֱדָשִׁים וּלְמִזְעָדֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם זֹאת עַל־יִשְׂרָאֵל: (ד) וְהִבִּירַת אֲשֶׁר־אֲנִי בֹנֶה גָדוֹל כִּי־גָדוֹל אֱלֹהֵינוּ מִכָּל־הָאֱלֹהִים: (ה) וּמִי יַעֲצֹר־כָּח לְבָנוֹת־לוֹ בַּיִת כִּי הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכַּלְבְּלֵהוּ וּמִי אֲנִי אֲשֶׁר אֲבָנֶה לֹא בַּיִת כִּי אִם־לְהַקְטִיר לִפְנֵי: (ו) וְעַתָּה שְׁלַח־לִי אִישׁ־חָכָם לַעֲשׂוֹת בֹּזֶהב וּבְכֶסֶף וּבְנֹחַשׁ וּבְנִחְשָׁת וּבַבְּרָזָל

befizt die Kraft (wer hat die Macht), ihm ein Haus zu bauen? Denn der Himmel und aller Himmel Himmel fassen ihn nicht; und wer bin ich, daß ich ihm ein Haus baue? Es sei denn um vor ihm zu räuchern. 6. Und nun sende mir einen Mann, verständig zu Arbeiten in Gold und Silber, in Erz, in Eisen, in

רשי

ב (ג) להקדיש לו. לצורך זה: להקטיר לפניו קטורת. שהוא דרך כבוד וגם מכפיל לו כי אם להקטיר לפניו: לעולם זאת על ישראל. לכך אני מצקק לשלוח אלי צנין טוב וחזק לפי שלעולם זקוק על ישראל להקריב קדשם צדית זה אשר אני צוה: (ד) והבית אשר אני צוה גדול. לפיכך נדיר אני שתשל' לי מצנינך וח"ת תקטין את הצית כדי שלא תזטרך לאחרים איני יכול כי גדול אליהם מכל אלהים ולכן איני יכול להקטין ולהמעט: (ה) ומי יעזור כח לבנות לו בית. לפי שאמר והצית אשר אני צוה גדו' שאל' יהא משמ' לך גדול כל ספקו. ואין זה כי מי יעזור כח מי יכול לדחוק ולעמוד כח עצמו כל כך לבנות לו בית הראוי לו ודומה למעל' (כ"ט) כי נעלו' כח להתנד' כי השמי' ושמי השמי' לא יכללוהו ולכן הוא אומר ומי אני אשר אצוה לו בית ומה שאני צוה לו לא כלום הוא כי אם להקטיר צו לפניו: (ו) ובארנן. זה ארנן: וכדמיל. זו תולעת שני תדע שהדי לא

באר

על ישראל ובעבור זאת הוא וכן הדרך והסכרת לבנות בית חזק ומתקיים: (ד) גדול, אשכנח גדול הן בכמות במד' הכנין והן באיכות ביופי ובהדר: (ה) ומי יעלר כח, ענין המליצה תחם עיין כדבור לעיל (פרשה כ"ט י"ד) ויאמר עם הגדול הצית הזה אל' תחשוב שיהיה לבנות פה, כי לא מקום יבניהו הוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו. ומי יעלר כח וכו', כי אם וכו', אינה עשויה כי אם להקטיר לפניו: (ו) ובארנן, הו"ו מקום מ"ם ארנן ארננה וכן הוא דניאל (ה' ז' ט"ז י"ט) (ד"ק) וענינו ידוע. וברמיל, ביו"ד, הוא מין לבד ואומרים שהוא עין שני והוא לבד הכרמיל (הכ"ל) וכן מתורגם אשכנח והחכם געזעניוס הביא בקפר המלים, ברמיל הוא מלה עברית שמשמשים בה בינים אחרונים להוראת הלצה

מִמִּצְרַיִם וּמִקֶּזֶז סִחְרֵי הַמֶּלֶךְ מִקְנֵא
יָקָח בְּמַחִיר: ^(י) וַיַּעֲלוּ יִצְיָאוּ מִמִּצְרַיִם
מֶרֶכְבָּה בָּשָׁשׁ מְאוֹרָה כָּסֶה וְסוּם
בַּחֲמִשִּׁים וּמֵאָה וְכֵן לְכָל־מַלְכֵי
הַחַתִּים וּמַלְכֵי אֲרָם בְּיָדָם יוֹצִיאוּ:
^(יב) וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת בֵּית לָשֵׁם
יְהוָה וּבֵית לְמַלְכוּתוֹ:

ב ^(ב) וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף
אִישׁ סָפַל וּשְׁמָנִים אֶלֶף אִישׁ
חִצָּב בָּהָר וּמִנְצָחִים עֲלֵיהֶם שְׁלֹשָׁת
אֲלָפִים וּשְׁשׁ מְאוֹרָה: ^(ג) וַיִּשְׁלַח
שְׁלֹמֹה אֶל־חִירָם מֶלֶךְ־צֹר לֵאמֹר
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִם־דָּוִיד אָבִי וְהִשְׁלַח־
לִי אֲרָזִים לְבָנוֹת לִי בֵּית לָשֶׁבֶת בּוֹ:
^(ד) הִנֵּה אֲנִי בֹנֶה־בֵּית לָשֵׁם יְהוָה

*א' במקום ה' *א' במקום ה'

zig tausend Mann Hauer (in Holz und Stein) auf dem Berge, und drei tausend und sechs hundert Vorsteher über dieselben. 2. Und Salomo sandte zu ihm, dem Könige von Zor (Thyrus), und ließ ihm sagen: So wie du gethan gegen meinen Vater David, und ihm Zedern sandtest, um sich ein Haus zu bauen, darin zu wohnen (so thue auch mir). 3. Siehe, ich baue ein Haus dem

Handelsleute holten eine Schaar derselben um Geld. 17. Und sie brachten herauf und führten aus Eghypten ein Gespann um sechs hundert (Scheffel) Silbers, und ein Ross um hundert und fünfzig, und so führten sie mit sich (diese Rosse) für alle Könige der Chittiter, und die Könige Aram's (Syriens). 18. Und Salomo gedachte ein Haus zu bauen dem Namen des Ewigen, und ein Haus zu seinem Königthume (d. h. eine Burg würdig für ein Königthum, wie das feine).

2. 1. Da zählte Salomo ab siebzig tausend Mann, zum Fasttragen, und acht-

באור

בהתחלפות חסידים אה"י הנחזק בפרט מעבדים לארמים ורגיל בספר הזה. והנה באור ענין הפקוקים חלו ט"ז וי"ז מאלף ברחבה במלכים שס, ואוקיפה פה כי גם דברי המפרש פה נראין אמת שבעים ומקורא חסיפת הקוקים היסוד במלכים והסגנונה המפסקת עליה יורה שהיא חסד דבקה לאחרים עיין דברי רש"י שם) ותרגומו לפ"ז (דער בעלזג דער רחמסע פון שלמה וואר חוים מלכים חוזר דאזעלכסט וואר דערען לונדזשענפלוס, דיא היזנרענפלוס קויפטען זאלע וואזנאונג חוץ בעלזא, וכן פי' רש"י שם חסיפת קוחר חסיפת הקוקים ע"ש: (יח) למלכותו, הראוי והגון למלכותו:

ב (א) ויספור, ענין הפקוק חזק ובאורו הוא במלכים א' ח' כ"ט לו. ושש מאות, ושם שלש מאות עיין רש"י ובאורי שם: (ב) וישלח וכו', תוכן הספור הזה כנכלל בספר מלכים א' ח' פסוק ט"ז והוא מבוחר שם. כאשר עשים וכו', הנוגין ונוגין כן עשה עמדי, וכאשר יאמר בקוף דבריו: (ג) להקדיש לו, הכיח הזה. ומערכת חמיר, להם הפנים להעריך. ועולות וכו', להעלות. לעולם זאת וכו', הדבר הזה מוטל בחמירות

und nach dir wird dergleichen nicht sein. 13. Und so kam Salomo von der Höhe zu Gibeon nach Jerusalem, von dem Stiftszelte, und regierte (weise) über Israel. 14. Und Salomo brachte zusammen Wagen und Reiter, und hatte tausend und vier hundert Wagen und zwölf tausend Reiter, und man verlegte sie in die Wagenstädte, und bei dem König in Jerusalem. 15. Und der König machte Silber und Gold in Jerusalem den Steinen gleich, und die Zedern machte er den Sifomoren gleich, die in der Niederung (wachsen), in Menge. 16. Den Bezug der Rösse hatte Salomo aus Egypten, eine Schaar königlicher

ואַחֲרֵיכָּן לֹא יִהְיֶה־כֵּן: (יג) וַיָּבֹא
שְׁלֹמֹה לְבָמָה אֲשֶׁר־בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלַם
מִלְפָּנַי אֲהֵל מוֹעֵד וַיִּמְלֹךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל: (יד) וַיֵּאסֶף שְׁלֹמֹה רֶכֶב
וּפָרָשִׁים וַיְהִי־לוֹ אֵלֶּף וָאַרְבַּע־מֵאוֹת
רֶכֶב וּשְׁנַיִם־עֶשְׂרֵת אֵלֶּף פָּרָשִׁים
וַיַּנִּיחֵם בְּעָרֵי הָרֶכֶב וְעַם־הַמֶּלֶךְ
בְּיְרוּשָׁלַם: (טו) וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת־הַכֶּסֶף
וְאֶת־הַזָּהָב בְּיְרוּשָׁלַם כְּאֲבָנִים וְאֶת־
הָאָרְזִים גָּתָן כְּשִׁקְמִים אֲשֶׁר־בְּשִׁפְלָה
לָרֶב: (טז) וַיִּמְצָא הַסּוּסִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה

רשי

(צמלכים א' ו' ח) ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעוסד ולחכמה וגו': (יד) ויניחם בערי הרכב. הניח מוקלת אותם פרשים ורכב בערי הרכב ועל סם שרכבי המלך סם היו קוראים אותן העיירות ערי הרכב ומוקלת' הניח עמו לירושלים (עיין מלכים א' על פסוק זה מה שפירש סם ולריך עיין): (טו) כאבנים. מרוב כסף והבז שהיה לו לא היה ממקיד על נתינת כסף והבז בכל העיר לעשות שלחנו' וכסאות ורכותינו אמרו כאבני עשר וי"ח אמות שהיה לו אסד גבית כן עשה מן הכסף: (טז) ומוצא הסוסים אסד לשלמה. כלומר כל מוצא סוסים אסד לשלמה לא היה כי אס ממצרי': ומקור סחרי המלך. ומקור אסיפת הסוסים צמלרים וקורין לו צל"א טעוט"א:

באור

במקום מ"ם ושעורו נבונה, וכן ככון, כי הוראתה כן לרוב בנקראות, כמו אמרי לי (בראשית כ' י"ג) רבים אומרים לנפשי (תהלים ג' ג') יספר לאדוני (שם כ"ב ל"א) וחביריו, וחמה אני על חרד"ק שהשיג על רבי יונה, ואמר כי זה הפסוק זה כי הלמד מורה על הקרוב והמ"ם על הרחוק, והפסוקים וסיעים לרבי יונה, שגם הלמד"ר מורה על הרחוק, ונמצא גם להפך כמו ונבעלי יהודה (ש"ב ו' ב') המ"ם תחת הלהמ"ד, ושעורו לבעלי יהודה עיין באורנו סם. ולדעת חרד"ק פירושו שהלך לבמה אשר בגבעון וכל אל ירושלים ע"כ. וי"ל מהדרך אשר הלך לבמה שב וכל אל ירושלים ואין לורך לה והפשוט בבאורנו לעיל וכן הוא בחרגומי והדרש בזה מנח"ל ידוע. וימלך וכו', בחכמה ועלה החכמה לי מנחם אלהים כספור שלפניו, והנקרא קלר וסמך על המצין: (יד) ויאסוף, הספור. היה נמצא במ"א " מפסוק כ"ו עד פ' כ"ע ושם מנבחר ענינם, ידרשנו הקורא ומס. ויניחם וכלכלים כחוב ויניחם.

שניהם מן הפעיל וענינם אחד השכנה והשראה במקום עיין באורנו סם, ואולי יעלה על לב איש לפתור מענין השכנה ונהל (הינכפיהרען), כפתרון רש"י סם, לכן תקנו הסופר בנקודה וכתב ויניחם שהוראחו לרוב השכנה

(נידעדרלזחגנען) דברי רש"י צמלכ' סתומי' ולריכי הנהה (עיין סוף הספר): (טז) וספוא, אלף במקור' ה"ח

10. So gib mir nun Weisheit und Kenntniß, daß ich ausgehe vor diesem Volke und eingehe; denn wer möchte dieses dein großes Volk richten? 11. Und Gott sprach zu Salomo: Darum, weil Solches in deinem Herzen ist (d. h. du solche Gefinnung hegst), und dir nicht um Reichthum, Güter und Ehre gebeten, und nicht um die Seele deiner Feinde und um langes Leben gebeten, und du um Weisheit und Kenntniß, womit du dein Volk

שכלצי אשאל מה שאני לריך וזה שתתן לי חכמה: (י) ואצאה לפני העם הזה ואצוהה. ובס למלך לריך שיהא לצ חכם נידע לשפוט העם ואני נער ורך אפילו אלף אנשים חכמים היה קשה להם לשפוט עם גדול כזה אי אפשר צלא עסקים רבים שצאים לרוך ואין לי מתון לעיין צדינם שעוד זה קוצל ואינו מפסיק דריו והנה צל אחר ולועק ומי יוכל לפסוק אלף דינין ציום אחד אם לא חכם ונכון אשר רוח אלהים צו היה אני שואל שתתן לי חכמה ומדע לשפוט עמך זה הבודל כי זה אני לריך שתתן לי: (יא) יען אשר היתה זאת עם לצצך. שאין אדם שואל דצר זה אלא מי שיש יראת שמים צלצו כענין ש' ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים (שמות י"ח): ואת נפש שונאך. לנלחם: (יב) החכמה והמדע נתון לך. מה ששאלת: ועושר ונכסים וכבוד. אשר לא שאלת אתן לך: אשר לא היה כן למלכים אשר לפניך ואחריד לא יהי'. מוסד על עושר וכבוד אשר לא שאלת כי החכמ' שאני נותן לך צה תלוי גם עושר גם כבוד גם אריכות ימי' דכתיב (משלי ג') אורך ימים צימינה וצמאלה עושר וכבוד וזהו שכתב

והנחלת הדבר מה שדברה עם אבי כי הלא המלכאני וכו' ויחזרום לפי' ובעטטעיגעט זיך דיין ווורט
אז. ג. וו. דא דאז איך איבער אז. ג. וו. בערייטס לוק קאניגע געמאכט, והפירות הזה עולה יפה
אם המשך הפסוק הקמור עשה, ר"ל מעשה אני לירך לכהנה ואותה תן לי וגם נראה הפירות הזה מענין הפרשה
במלכים שם עכ"ל שחתי דרכי בחרגומי להטות אחרי רעים בהעשקה: (יג) לבמה, לדעה רבי יונה הלוי"ך

(Ort) zugerichtet, denn er schlug ein Zelt auf in Jerusalem. 5. Und den ehernen Altar, den Bezalel, der Sohn Uri's, des Sohnes Chur's, gemacht, hatte er vor die Wohnung des Ewigen gestellt, und ihn besuchten Salomo und die Versammlung. 6. Und Salomo opferte auf dem ehernen Altar (der vor dem Stiftszelte stand), vor dem Ewigen, und brachte auf ihm tausend Ganz-Opfer dar. 7. In derselben Nacht erschien Gott Salomo, und sprach zu ihm: Bitte, was soll ich dir geben?

8. Und Salomo sprach zu Gott: Du hast meinem Vater David große Güte erwiesen, und hast mich an seiner Stelle zum Könige gemacht. 9. Nun, ewiger Gott, bewähre sich dein Wort an meinen Vater David! Denn du hast mich über ein so zahlreiches Volk, wie der Staub der Erde, zum Könige gemacht.

נָתַתָּה לִּי אֹהֶל בִּירוּשָׁלַיִם: (ה) וּמִזְבֵּחַ
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ בְּצִלְאֵל בֶּן־
אוּרִי בֶן־חוּר שֵׁם לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה
וַיְדַרְשֵׁהוּ שְׁלֹמֹה וַהֲקֵהָל: (ו) וַיַּעַל
שְׁלֹמֹה שֵׁם עַל־מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר לְאֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו
עֹלֹת אֵלֶּה: (ז) בְּלֵילָה הַהוּא נִרְאָה
אֱלֹהִים לְשְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאֵל מֶה
אֲתֵן־לָךְ: (ח) וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה לְאֱלֹהִים
אֲתָה עָשִׂיתָ עִם־דָּוִיד אָבִי חֶסֶד גָּדוֹל
וְהַמְלַכְתָּנִי תַחְתָּיו: (ט) עַתָּה יְהוָה
אֱלֹהִים יֵאֱמֹן וְדִבְרְךָ עִם דָּוִיד אָבִי כִּי
אֲתָה הַמְלַכְתָּנִי עַל־עַם רַב בַּעֲפֹר

*ש"ן שמאלית ונקלת ספרים שי"ן ימנית.

רש"י

לו להקיא ויקח וכן (לעיל כ"א) ויאמר ה' למלאך וישז חרצו אל נדנה: (ז) שאל מה אתן לך. זחר ושאל כל מה שתדע ואני אתן לך: (ט) עתה ה' אלהים יאמן. פראדריט"ש זלע"ז: כי אתה המלכתי. כלומר כיון שהמלכתי על עם רב כזה לריך אני שיבא צי חכמה וכן ללאת לפניכם וללחוס מלחמותיהם כענין שנאמר זשמואל (א' ח') ושפטנו מלכנו ויאל לפנינו ונלחם את מלחמתינו והואיל ועלי לשאול מה

באור

חורה על הנקום ושעורו במקום אשר הכין וכן מפורנס: (ח) שם, בשין שמאלית ענין שימה כדמורנס, ונקלת ספרים בשין ימנית ליחס הנקום (וואר דחנעלובסט נאך ח.ו. ג. ח.ו.): (ו) ויעל, ענין הקרבה ולפי שהפסיק בדברים הטפלים לו אמר שוב ויעל וכן דרך המקרא לרוב, ואין רחוק לומר ויעל הראשון ענין עליה על המזבח, שהוא עלה זעלמו להעלות עליו עולות (ער טטיעג חוץ דען עהערנען זינטער ח.ו. ג. ח.ו.) ודוגמתו ויעל על המזבח להקטיר (מלכים א' י"ב ל"ג) ענין באורנו שם, והראשון יותר קרוב לפשט. עולות חלק, לא בפעם אחת אלא קודם שובו משם לירושלים (רד"ק) ענין הבאור שם: (ט) יאמן, רדך בקשה שיקום דברו מה שדבר עם דויד להיות המלוכה כבודה בידו. כי וכו' נחמתי על עם רב וכו' עסקיהם מרוב' ואפשר לומר כי מלת יאמן אינו בקשה כי אם להחלטה והעמיד מקום הוה דרך המקרא לפעמים והכוונה אחרי שנתקיים

דברי הימים ב א

Dibre Saja- mim II.

א (ב) ויתחזק שלמה בן-דוד על-
מלכותו ויהודה אלהיו עמו
ויגדלהו למעלה: (ג) ויאמר שלמה
לכל-ישראל לשירי האלפים והמאות
ולשפטים ולכל נשיא לכל-ישראל
ראשי האבות: (ד) וילכו שלמה וכל
הקהל עמו לבמה אשר בגבעון כי-
שם היה אהל מועד האלהים אשר
עשה משה עבד-יהודה במדבר:
(ה) אבל ארון האלהים העלה דוד
מקרית יערים בהכין לו דוד כי

1. 1. Und es be-
festigte sich Salomo,
der Sohn David's, in seinem Kö-
nigthum, und der
Ewige, sein Gott,
war mit ihm, und
machte ihn überaus
groß. 2. Und Sa-
lomo sprach zu ganz
Israel, zu den Ober-
sten über Tausend
und über Hundert,
und zu den Richtern
und allen Fürsten
in ganz Israel, den
Stammhäuptern
(den Befehl aus),
daß sie zur Höhe in
Gibeon gehen sollen.
3. Und sie gingen

hin, Salomo und die ganze Versammlung mit ihm, nach der Höhe in
Gibeon; denn daselbst war das Stifftzelt Gottes, welches Moscheh, der Die-
ner des Ewigen, in der Wüste gemacht hat. 4. Jedoch die Lade Gottes hatte
David heraufgebracht, von Kirjat Yearim (dahin), wo David ihr (einen

רע"י

א (א) ויתחזק שלמה ובומר מפני סה' אלהיו עמו: (ב) ויאמר שלמה לכל ישראל.
ומי הם אותם כל ישראל הם שרי אלפי' כדכתיב (לעיל כ"ח) ויקהל דוד
את כל ישראל וגו' ומה אמר להם שיצאו עמו לבמה אשר בגבעון: (ג) וילכו שלמה
וכל הקהל עמו וגו'. וכן דרך הפסוקים לקלד ויאמר ה' לרג ויקח את יונה אמר

באור

א (ב) ויאמר וגו', פרושו שאמר להם שילכו לבמה אשר בגבעון וילכו וכו' וכן ויאמר ה' לרג ויקח את יונה
(יונה ב') אמר לו שיקח אותו וכן עשה ויאמר ה' למלאך וישב חרבו אל מדנה (דק"י ח' כ"ח) (רד"ק)
וכן דרך המקרא לרוב לקחוס הכונה באמירה ולפרש אותה מה היא ע"י המעשה שנעשה מהמלווים כאשר העירותי
ע"ז בכמה מקומות (עיין הקדמ') ובאופן זה תרגמתי פה: (ג) וילכו וגו', תוכן הקפור הזה נמלא (ובמלכים
ח' ג' ב' ע"ו) בקצור הלשון ושני המליצות: והוא מבוחר שם, ואע"פ פה רק על השמות העקריים בכונה כאשר
הודעתי שם. לבכה, היא מזה המחושת אשר עשה משה, ושם נאמר כי היא הנמה הגדולה עיין הבאור:
(ד) בהכין, פתח הכי"ת שמורה על הה"א שהיא במקום אשר כמו כאשר הכין כי לא תשמע ה"א היריעה
בעזרים (רד"ק) ולדעתו ימורס וחי' נדעק ער חי'הר חי'ינען חרט לוגערי'טעט) והעיקר שהכית פתחה

und letzten, sind be-
schrieben durch die
Worte des Sehers
Samuel, durch die
Worte des Prophe-
ten Natan und durch
die Worte des Se-
hers Gad. 30. Nebst
seiner ganzen Re-
gierung, seiner

Macht und den Zeiten, die über ihn ergingen, und über Israel und über
alle Regierungen der Länder.

הַנֶּגֶם כְּתוּבִים עַל־דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל
הָרֹאֶה וְעַל־דְּבָרֵי נָתָן הַנָּבִיא וְעַל־
דְּבָרֵי גָד הַחֹזֶה: (ב) עִם כָּל־מַלְכוּתוֹ
וּבְיָמָיו וְהָעֵתִים אֲשֶׁר־עָבְרוּ עָלָיו וְעַל־
יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרְצוֹת:

רש"י

המלך הראשונים. מה שאירעהו לדוד מתחלתו עד סופו: הנס כתובים על דברי שמואל.
צספר שמואל ועל דברי גד. צמעסה המגפה ולכבוד המלך מביד ומזכיר לומר כל פרשת
בדולתו של מלך כתיב כאן וצמקומות אחרים וכן דמדרכי על ספר דברי הימים למלכי מדי
ופרס: (ג) והעתים אשר עברו עליו. עתות לדה שעברו עליו והו שאמר דוד (תילים
ל"א) צידך עתותי הליכני מיד אויזי ומרודפי: ועל ישראל. עתות שעברו על ישראל: ועל
כל ממלכות הארצות. שצאו על ישראל דובמא צשמואל (א' ז') וידעס ה צקול גדול על
פלשתים ויהמס ובומר וכן ציהושפט (ד"ה צ' כ') וצעת החלו צדכה ותבלה נתן ה' וגו'
וכן צסנחריצ (ישעיה ל"ז) וישכימו צצקד והנה כולם פבדים מתים:

באור

(ל) עִם כל זכר, כספרים אלו יקופרו כל המאורעות אשר זכו' ופחרון העתים כמו צידך עתותי (התלים ל"א)
(סיקולאע):

אֵלָיו כָּל־יִשְׂרָאֵל: (כד) וְכָל־הַשָּׂרִים
וְהַנְּבִירִים וְגַם כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הָיִיד
נִתְּנוּ יָד תַּחַת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ:
(כה) וַיִּגְדֵּל יְהוָה אֶת־שְׁלֹמֹה לַמַּעֲלָה
לְעֵינָיו כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֶּן עָלָיו הוֹד
מַלְכוּת אֲשֶׁר לֹא־הָיָה עַל־כָּל־מֶלֶךְ
לִפְנָיו עַל־יִשְׂרָאֵל: (כו) וְדָוִיד בֶּן־יִשְׁשִׁי
מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: (כז) וְהַיָּמִים
אֲשֶׁר מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה
בְּחֶבְרוֹן מֶלֶךְ שִׁבְעַ שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם
מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלוֹשׁ: (כח) וַיָּמָת
בְּשִׁיבָה טוֹבָה שִׁבְעַ יָמִים עֹשֶׂר וּכְבוֹד
וַיִּמְלֹךְ שְׁלֹמֹה בֶּן־תַּחֲתָיו: (כט) וְדָבְרִי
דָּוִיד הַמֶּלֶךְ הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים

als König statt sei-
nes Vaters David,
und er war glücklich,
und ganz Israel ge-
horchte ihm. 24.
Und all' die Ober-
sten und die Helden,
und auch die Söhne
des Königs David,
reichten die Hand
zur Botmäßigkeit
unter dem König
Salomo (das heißt:
sie boten sich an,
sich ihm zu unter-
werfen). 25. Und
der Ewige machte
Salomo überaus
groß vor den Augen
von ganz Israel,
und legte auf ihn
die Majestät des
Königthums, des-
gleichen vor ihm
auf keinem König
über Israel war.

26. Und David, der

Sohn Ischaj's, war König über ganz Israel. 27. Und die Zeit, die er re-
gierte über Israel, war vierzig Jahre; in Hebron regierte er sieben Jahre,
und in Jerusalem regierte er drei und dreißig. 28. Und er starb in gutem
Alter, satt an Lebenstagen, Reichthum und Ruhm, und sein Sohn Salomo
ward König an seiner Stelle. 29. Und die Begebenheiten David's, die ersten

רש"י

(כד) וכל הסדי' הבזורי'. מה שאין כן צאדוניו כדכתיב צמלכים (א' א') והבזורים אש'
לדוד לא היו עם אדוניו: וגם כל בני המלך דוד נתנו יד. מה שאין כן צאדוניו שלא שמו
ידם תחתיו. נתנו יד. אמורה תקעו כף לשלמה לעזרו כלצד שלם: (כה) ויתן עליו הוד
מלכות. פתרון נתן עליו חן מלכות דומם ונתת מהודך עליו (מדכר כ"ז) שהכל אמרו
הבן זה ודכניאל כתי' ועמד על כנו כזה ולא נתנו עליו הוד מלכות: (כט) ודברי דוד

באור

(רד"ק): (כד) נתנו יד, מליטה השלשן לפנין הסכמה ורצון לפעוה דבר או לקיים דבר עיין צאדורו (נצרא י')
וכן נחזור מלת חסם הוא הושעם היד לקיימן שיהיו כפוף חסם מושלחו וכן פ' דר"ק נתנו ידים חססיו להיות
ברשותו, והפערס אמר תקעו כף לעזרו, ובחופן זה מתורגם אשכמים: (כה) ויתן עליו וכו', שם על כל גופו
הוד ויקר המלכות. הלכישו כפפארת המלכות, קרן אור פניו, מעמורו והלכישו כלו אומר כבוד ואימת המלך, וכל
רואיו מתפעלים ומרעקו לכבדו וליראם אותו, ובהפך זה בדכניאל ולא נתנו עליו הוד מלכות (דכניאל י"א) עיין
צאדורו שם: (כט) על דברי שמואל, ע"י הדברים הנכללים לקפרי שמואל, נתן וגר הנלכדים ממנו ואינם אחסו

andern Morgen des
selbigen Tages, tau-
send Stiere, tausend
Widder, tausend
Schafe, nebst ihren
Trank-Opfern, und
noch (andere) Opfer
in Menge für ganz
Israel. 22. Und sie
aßen und tranken
vor dem Ewigen an
demselben Tage, in
großer Freude, und
machten Salomo,
den Sohn David's,
das zweite Mal zum Könige, und salbten ihn zum Regenten des Ewigen, und
Sadok zum Priester. 23. Und so setzte sich Salomo auf dem Throne des Ewigen,

אֶלֶף וְנֶסְפִיָּהֶם וְזִבְחִים לַיהוָה לְכָל-
יִשְׂרָאֵל: (כב) וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ לִפְנֵי
יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה
וַיִּמְלִיכוּ שֵׁנִית לְשָׁלֹמֹה בֶן-דָּוִד
וַיִּמְשְׁחוּ לַיהוָה לְנֹגֵיד וּלְצִדּוֹק לְכַהֵן:
(כג) וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל-כִּסֵּא יְהוָה |
לְמַלְךְ תַּחַת-דָּוִד אָבִיו וַיִּצְלַח וַיִּשְׁמְעוּ

*הלמ"ד צפתח מפני החי"ת

ת"א וישב וכו' ס ע"ב:

רשי

מיד וכן ויצא לצן צאהל יעקב עד ויצא צאהל רחל והלא כזר נא' ויצא לצן צאהל יעקב הוא
אהל רחל (ראשי' ל"א). אלא לא מלא הוא מוסב על האמה' האחרונ' וסוד מפרש הראשון
וינא מאהל לאה תחל' ויצא צאהל רחל מאהל לאה הך אל אהל רחל לפי שדברי' אחר' לדיך
לומ' על זה ורחל לקחה וכו' וסוד אין נופל לומ' וצאהל שתי האמהות ולא מלא הכי נמי לדיך
לומר על האמהות דברים אחר': (כב) ויאכלו וישתו לפני ה' ציוס ההוא וכו'. ואם
היה אומר ויצאנו לה' וצחי' היה מפסיק צין הצחים והעולות דברי' אחרים וכו' ולא
להפסיק לא אמרו מיד והמתין עד צסוק ולומר וצחי' לרצ ויאכלו וישתו וכן הרצ' דוגמא
וואכלו וישתו לפני ה' דוגמ' ויקח יתרו חתן משה וכו' (שמות ט'): וימליכו שנית לשלמה
צן דוד. כזר המליכוהו פעם א' כדכתי' צמלכי' (א' א') ויקח לדוק הכהן את קרן וגומר
מפורש צבוריות מלך אין מוסחין אותו ולמה משחו את שלמה דוד היה למשחו כדי להוסיף
מלצן של עוזרי אדוניה למליכו: וימשחו לה' לנגיד ול' נגידות תרגו' של משחו ועל סם
אשר ילא לפנייה ואשר יצא לפנייה ואשר יוליאם ואשר יציאם (מדרש כ"ז): וללדוק לכהן.
לפי שמשה אציד את אדוניה: (כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך. כאן נופל לומר מלך
על כסא ה' שהכסא של ה' הוא להמליך עליו מי שירצ'. וצמדרש מפורש כסאו היה מלא
כמו הלצנה צט"ו צדש כי מאצרהם עד שלמה ט"ו דורות אצרהם יצחק יעקב יבורה פון
חזרון דם עמינדז נחסון שלמה צועז עוצר ישי דוד שלמה וזהו שכתוב כסאו כשמש נגדי
(תהילים פ"ט) שאינו נחסר לעולם ואם עתה דולה לדמותו לירח יכי כירח סיכון לעתיד
לעולם ומשלמה ואילך נתמעטו המלכים מגדלותם כלצנה המחסרת והולך עד לדקיהו
ועיני דקיהו עור: וישמעו אליו כל ישראל. מיד מה שאין כן צסאל כדכתי' (שמואל א'
'י) וצני צליעל אמרו מה וישיענו זה וגם דוד לא מלך מתחילה כי אם צצדון צצע שנים:

באור

אומרים שהוא ענין צפני עלמו, חסלה דבר וצחי עולות וקפר מניס צשעור, ואח"כ אמר וצחים אחרים וסם
צחי שלמים וצחו לרוב אין מקפר לכל ישראל שכלם הביאו שלמים, וכן מפורש אשכנזים: (כב) ויאכלו וישתו,
על צחי שלמים אמר שאכלו לפני ה' בדין צשר צחי שלמים, ועד"ז הושך הפסוקים עולה יפה. וימליכו שנית,
כי צפעס הראשון כשנמלך מפני מחלקות אדוניהו כמ"ס צספר מלכים לא היה אז כ"א אשני ירושלם, לכן סבו
עסה להמליכו צהקל כל שרי ישראל. וימשחו, ענין מניו ע"י משיחה שכן וחסך הכניו והראוי וישמחוהו. לה'
לנגיד, להיות נגיד ה' או לכבוד ה' (דעס עוויגען לו עדהען): (וכג) ויצלח, בא צהפסק צפסח, ר"ל
שלא אמר ויצלח (כמו שכתוב צכ"מ כי ההפעיל עומד) צהולד נח צקריאה (ע"י ההפסק) צין העיין והלמ"ד

(יט) וְלִשְׁלֹמֹה בְנִי תֵן לִבְךָ שְׁלֹם
 לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתֶיךָ עֲדוּתֶיךָ וְחֻקֶּיךָ
 וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל וּלְבָנוֹת הַבֵּיירָה אֲשֶׁר־
 הַבִּינוּתִי: (כ) וַיֹּאמֶר דָּוִיד לְכָל־
 הַקָּהָל בָּרְכוּ־נָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 וּבָרְכוּ כָל־הַקָּהָל לַיהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹתֵיהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה
 וּלְמִלְכּוֹ: (כא) וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה זִבְחִים
 וַיַּעֲלוּ עֹלֹת לַיהוָה לְמַחֲרַת הַיּוֹם
 הַהוּא פָּרִים אֶלֶף אֵילִים אֶלֶף בָּבָשִׁים

Dichten der Gedan-
 ken im Herzen deines
 Volkes, und richte
 ihr Herz zu dir! 19.
 Und deinem Sohne
 Salomo gib ein voll-
 kommene Herz, zu
 halten deine Gebote,
 deine Zeugnisse und
 deine Gesetze, und
 Alles auszuüben,
 und die Burg zu
 bauen, welche ich
 bereitet (d. h. zu dem
 ich alle Vorberei-
 tungsanstalten ge-
 macht habe). 20.
 Und David sprach
 zur ganzen Ver-
 sammlung: Preiset
 nun den Ewigen,

euren Gott! Und es pries die ganze Versammlung den Ewigen, den Gott ihrer
 Väter, und neigten und bückten sich vor dem Ewigen und vor dem König.
 21. Und sie schlachteten Opfer und brachten Ganz-Opfer dem Ewigen dar, am

רשי

עמך. כי יר שני לזכר ומהשזכות לטובה ומוסף הוא על כי אתה צוחן לזכר וגו': והכן
 לזכר חליך. שני לזכר שלם להיות לז' ח' חליך וכן תפרט: (יט) ולשלמה בני תן לזכר
 שלם להבין לזכר שלם עם אלהיו לשמור מצותיו ורומד וכן צקט שלמה יהי' ה' אלהיו
 עמו עד והיה לזכר שלם (מלכים ח' ח') ולזכות הצירה אשר הבינותי אפרייט"שי זלע"ז
 ועתה לפי שהבינותי וזמנתי הכל לפיכך נקל לשלמה לזכר' וזלזר שחבא ידך זו: (כ) ויאמר
 דוד לכל הקהל. מוסר על ויקהל דוד את כל שרי וגו' זכרו נא את ה' אלהיכם. אלהי
 אבותיכם לא נאמר אלא אלהיכם דמשמע ולא אלהי אבותיכם לכך נאמר זכרו את ה'
 אלהיכם והם אמרו אלהיו ואלהי אבותינו ולכן ויזכרו כל הקהל לה' אלהי אבותיהם
 מתוך דליו' ל' ומחמת קדושתו: (כא) למחר היום. אותו היום של ועד זה שדבר דוד כל
 דבריו כי אותו היום לא היה להם פנאי כי כשהלכו מן הועד עסקו לקנו' צהמות לצורך
 הקרבות עד הלילה ולמחר ויזכרו לה' זמנים וגו': פדים אלק וגו' כזשים אלק ונסביהם.
 דוגמא אלים חמשה עתודי' חמשה וגו' (מדבר ז') שיעור אחד לכולם: וזמנים לרז. כן
 דרך המקרא לרזר כשמדבר זמנים ושלשה דבר' מניח הראשון עד לזסוף ומפר' האחרון

באר

שימור? זה יר מחשבות וכו', שיהיו דברים חמיר ביטור לזכר באלהים, והוא יאמן לזכר להפנות אליו.
 ועד"ז מחשבות פה. ליצר מחשבות, ענין המליצה הזאת מבוחר למעלה ופרשה כ"ח פקוק ע"י: (יט) אשר
 הכינותי, אם כל דבר חליך להבין: (כ) ברכו נא וכו', ככלות דויד את ברכו ואת חפלתו אמר אל העם
 עתה גם אתם זכרו את אלהיכם: (כא) וזבחו, לפי דעם המפרש מוסר על האמור לעיל וזמנתי וזמנים ולפי
 שהפקי' בנחים עם זמן הזבחה מנין הקרבות חזר על הענין הראשון ואמר שבאופן זה היו זמניהם לרוב וכן
 דרך המקרא. ולפי"ז נוכל להרגמו (חזקת זך וחזקת דית סאכטפפער חין מענגע ח. ז. ו. ו.), ואחרים

vor dir und Beisassen wie all' unsere Väter: wie der Schatten sind unsere Tage auf Erden, ohne Hoffnung (eines Bestandes).

16. Ewiger, unser Gott, all' dieser Haufe (des Vorraths), den wir angeschafft, dir ein Haus für deinen heiligen Namen zu bauen, ist von deiner Hand, und dein ist Alles. 17. Und ich weiß, mein Gott, daß du das Herz prüfeist, und das Rechtliche willst, ich habe in Rechtlichkeit meines Herzens all' dieses frei-

willig gegeben, und dein Volk, das sich hier befindet, habe ich nun mit Freuden gesehen, wie es dir freiwillig Gaben bringt. 18. Ewiger, Gott Abraham's, Sijchaf's und Israel's, unserer Väter, bewahre dies in Ewigkeit, solches

על־הארץ ואין מקוה: (טו) יהוה
אלהינו כל ההמון הזה אשר הכינונו
לבנות־לך בית לשם קדשך מידך
היא וילך הפל: (טז) וידעתי אלהי כי
אתה בחר לבב ומישרים תרצה אני
בישר לבבי התנדבתי כל־אלה
ועתה עמך הנמצא־פה ראיתי
בשמחה להתנדב־לך: (יז) יהוה
אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו
שמרה־זאת לעולם ליצר מחשבות
לבב עמך והכן לבכם אליך:

* הוא קרי

ת"א וידעתי וכו' עקידה שער ח': שמרה וכו' סס:

רשי

מקוה. אין מי שיש לו תקוה שלא ימות. (טו) אשר הכינונו. דוגמת אשר הביאונו: (יז) וידעתי אלהי כי אתה בוחן מי שיש לו שני לבבות אחד לטוב ואחד לרע: ומשרים תדל. ולב טוב ויושר תדל' וכי אני יודע שציוסד לבב שישרתי לטוב לבבי לבב אחד צהנדצתי את כל אלה ומן עמך שהנדצו פתרון צשלי אני צקי ויודע וצל אחדים איני יודע אלא מה שראיתי צשטמח' התנדצו אני אומר: ועתה עמך הנמלאו פה ראיתי צשטמח להנדצ לב. כלומר ראיתי שטמחו צהנדצ' ואיני יודע אם תדלון לבם היה כדכתיב וישטמחו העם על התנדצם: הנמלאו פה. הנמלאים כאן הם הכתוצים למעלה ויקהל דוד את כל שרי ישראל וכו' אצל עשירי ישראל כולם אשר צכל עיר ועיר לא הנמלאו פה ועל כן דצונו של עולם נתמעטה הנדצ' שאילו היה שאר כל ישראל כאן אז התדצה הנדצה: (יח) שמרה זאת לעולם. וחור לנו זאת הנדצה למזל דצה ולדקה: ליצר מחשבות לבב

באור

ככל מצותינו שהלכו להם ומחו ח"כ גרים אחריו וכמו הלל שהוא פונה במהרה כן ימינו על הארץ (ד"ק). ואין מקוה. ואין שום תקוה לאדם שיאריך בעולם כי חרולים ימיו (ה"ל). ובאופן זה מפרש פה: (טו) ההמון רבוי הכסף והזהב ושאר הדברים, כמו מהמון רשעים רבים ומהלים (ל"ו) (ה"ל): (יז) הנמצא, ה"ל במקום אשר כמו אשר נמלאו כי לא שמש ה"ל הידיעה בעצמים וכן ה"ל ההלכוה (יהושע י') (ד"ק), ולמעלה ההקדים שמואל (פרשה כ"ו): (יח) שמרה וכו'. כמו שהיוס לבנם ישר כן שמרה זאת לעולם שהיה יצר ומחשבותם ולבנם כבון עליך (ד"ק). ודעתו כי הלמ"ד של ליצר הוא כמו את ורבים ככה בספר הזה, והוא כמפרש מה הוא זאת

לְכָל | לְרֹאשׁ: (31) וְהַעֲשֶׂה וְהַכְּבוֹד
מִלְפָּנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבִידֶךָ
כָּח וּגְבוּרָה וּבִידֶךָ לְגִדּוֹל וּלְחֹזֶק לְכָל:
(32) וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ
וּמַהֲלָלִים לְשֵׁם תְּפָאֲרֶתְךָ: (33) וְכִי
מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִי־נַעֲצֹר כָּח
לְהַתְּנִיב כְּזֹאת בִּי־מִמֶּךָ הַכָּל וּמִידֶךָ
נִתְּנֵנוּ לָךְ: (34) כִּי־גֵרִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ
וְחוֹשְׁבִים בְּכָל־אֲבוֹתֵינוּ כִּצֵּל יְמִינוּ

Reich, und (du bist es), der sich erhebt über Alles als Haupt. 12. Und Reichthum und Ehre ist vor dir, und du herrscheſt über Alles, und in deiner Hand iſt Kraft und Macht, und in deiner Hand (steht es), Alles groß zu machen und zu befeſtigen. 13. Und nun, unſer Gott, danken wir dir, und preiſen den Namen deiner Herrlichkeit. 14.

ה' א כי יכו' עקידה כ"ז:

Denn wer bin ich,

und was iſt mein Volk, daß wir die Kraft beſitzen ſollten (daß wir vermöchten), ſolche freiwillige Gaben zu bringen? denn von dir kommt Alles, und von deiner Hand haben wir dir gegeben. 15. Denn Fremdlinge ſind wir

רש"י

אלעזר דר מאיר דר יצחק מאורליני"ם וכן. צבגית ירושלמי כמדרגה לוי: (יב) והעושר והכבוד מלפניך. מידך הכבוד ופול על העושר כדכתיב צו כסף צו וזה וגו' (כחוס צ') וזמן ומאשר לאזינו עשה את כל הכבוד הזה (ראשית ל"ה) כלומר כל העושר שגבולתי מאתך היא כי אתה מושל בכל ובידך כח וגבור' וגו': (יג) ועתה אלהינו מודים אנחנו לך. על שחלקת לנו מטובך: (יד) ובי מי אני ומי עמי כי נעלד כנו להשתדד. שדחקנו עלמנו להשתדד כל כך כזאת הנדצה ולא משלנו אלא ממך הכל וחלקת לנו מעט: ומידך נתנו לך. ומה שנתת לנו מידך נתנו נתנו לך מקלתנו"ן דבוסה צמק' נו"ן שניה נתנו לך: (טו) כי ברים אנחנו לפניך. ואין לנו חלק ונחלה צארן ולא אחוזה אלא לגור זה דובנא כי ברים ותושבים אתם עמדי (ויקרא א' כ"ה): כלל אצותינו. אדם שיש לו צנים ונחלו' ומכר כל הנחלות ואם צאים צניו לגור באותה נחל' לימי' ושנים הם נקראים ברים ותושבי' אצל אצותינו היו אורחיו' וכן אמר דוד אנו אין בן אלא בס אנו וגם אצותינו כולנו ברים ותושבי' צעולם דכתיב לך שמים אף לך ארץ תכל ומלוואה אתה יסדתם (תילי' פ"ט): כלל ימינו על הארץ. מפורש צמדרש קהלת ולא כלל האילן ולא כעוף הפורה העושה לל לימי' ושני' אז לשעה אחת עושה לל אלא כלל כנפי הדבורה שיש לה כנפים ואין לה לל: ואין

באור

הרגמתי פה כרוב המעשיקים: (יד) יעצר כה, המלילה הזאת נמלאת רק בכפרים האחרונים (דניאל י' ח' ט"ז) וכן פה הזה אלה פעמים, ולפי פחרון המלות הוא סגירת הכה (קדעפסע בעהחלסען, יח חן זיך פערסליעסען), וענינו סקוק השגת יד יכולת. ופערסליעסען זיין, קדעפסע בעזילען, עטווחס לז טהון איינן סטאנדע זיין), ועד"ז מתורגם פה, ושיעור הפסוק ובי עולם ידיו גדול כל כך להשתחוק ולחסוק הון להשתדד רובה גדולה כוח: ב'תננו' נו"ן דבוסה צמק' נו"ן שניה נתנו לך (המפרש), וכן פירש"י בפסוק ונחמנו את נפשותינו (בראשית ל"ד ע"ז): (טו) ותושבים, כלומר אם אנחנו תושבים בעולם אין אנו תושבים אלא

und auch der König freute sich sehr. 10. Und David pries den Ewigen vor den Augen der ganzen Versammlung, und sprach: Gelobt seist du, Ewiger, Gott Israel's, unseres Vaters, von Ewigkeit zu Ewigkeit:

11. Dein ist, Ewiger, die Größe, die Macht, die Pracht, der Sieg und die Majestät; denn Alles im Himmel und auf Erden ist dein, dein, Ewiger, ist das

דָּוִד כָּרוֹךְ אֹתָהּ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲבִינִי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם: (יב) לָךְ
יְהוָה הַגְדֹּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֶרֶת
וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד בִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ
לָךְ יְהוָה הַמַּמְלָכָה וְהַמְתַּנְשָׂא

ח"א והמתנשא כתר ה', כ"א:

רשי

כרוך ה' אשר הוֹלֵךְ אִתְּכֶם בְּנֹחֵי בְדוּל הוּא זֶה לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאִינוּ הָרִינִי מוֹסִיף לְדַבֵּר אֵת הַקֶּצֶ"ה יוֹתֵר מִיָּתֵרוֹ: (יא) לָךְ ה' הַבְּדוּלָה. נָתַן שָׂחָה לְהַקֶּצֶ"ה שִׁתּוֹן לוֹ כָּל כֵּךְ כַּח לִקְצוֹן מִמּוֹן כֹּהֵל לְצִנּוֹן צִית הַמִּקְדָּשׁ דְּכִתִּי' (לְעִיל יוֹ"ז) הוּא יִצְנָה צִית וְסֹמֵךְ לִיהִי ה' צַעֲזוֹר עֲזָדָךְ וּכְלָךְ עִשִׂית אֵת כָּל הַבְּדוּלָה וְגַם ל' בְּדוּלָה נֹפֵל עַל צִנּוֹן צִית הַמִּקְדָּשׁ דְּכִתִּי' (לְעִיל כ"ז) וְהִנֵּיית לְצִנּוֹת לֵה' לְהַבְדִּיל לַמַּעֲלָה. לָךְ ה' הַבְּדוּלָה אַע"פ שִׁקְצָלְתִּי כָּל הַמִּמּוֹן הַזֶּה לְצִנּוֹן צִית הַמִּקְדָּשׁ שִׁנְקֵדָה בְּדוּל' אִתָּה נָתַת לִי כָּל הַבְּדוּלָה זֹאת: וְהַגְבוּרָה. שִׁנְתַּת לִי בְּזוֹר' לְהִלָּחֵם עִם שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל וּלְצוֹחַ שְׁלָלָה לִפְנֵינוּ לְצִנּוֹת הַנִּיֵּת כְּדִלְעִיל אֶחָד שְׁנִלָּחֵם עִם כָּל חֹיִיצִיו וְנִלָּחֵם כְּתִי' (לְעִיל י"ח) גַּם אֹתָם הִקְדִּישׁ הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְנוֹמַד: וְהַתְפָּאֶרֶת. כָּל שְׁחֹתֵי אֱלֹהִים שָׂחָה עַל שִׁתּוֹן לוֹ הַקֶּצֶ"ה כַּח לִקְצוֹן מִמּוֹן לְצִנּוֹן צִית הַמִּקְדָּשׁ (יִשְׁעִיהִי ט') לְפָאֵר מִקּוֹם מִקְדָּשִׁי וְגַם לַמַּעֲלָה (כ"ז) כְּתִי' לְשֵׁם וְלַתְפָּאֶרֶת: וְהַנִּלָּחֵם. שִׁנְתָּן. לוֹ הַקֶּצֶ"ה נִלָּחוֹן לְשִׁלּוֹל שְׁלָל הַגּוֹיִם לְזוֹרֵךְ הַצִּנּוֹן: כִּי כָּל צִשְׁמִים. לָךְ הוּא אִפִּי' עַל מֵה שְׁעַל הַשָּׁמַיִם אִתָּה מוֹשֵׁל כָּל שָׂכָן עַל מֵה שִׁנְקֵדָה לְפִיכָךְ אִתָּה יִכּוֹל לִיתֵן בְּדוּל' לְמִי שִׁתָּה דְּרוֹנָה: וּבִזְרָךְ. אִתְּנַחְתָּא שֶׁסֶם מִסְתִּיִּים הַפְּסוּק וּמוֹסֵף לַמַּעֲלָה הֵימָנו כְּדַפְדִּשְׁתִּי: לָךְ ה' הַמַּמְלָכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לִרְאֵשׁ. פְּתוּדוֹן מֶלֶךְ צַדִּיק וְגַם אִם נָתַן לְעַזְדוֹ אֶחָד שִׁדְרָה וּמַמְשָׁלָה צְמִלְכוּת אֶחָד הַשֵּׁד הוּא עֲזָדוֹ כָּל מִקּוֹם שֶׁהוּא אֶחָד הַמַּמְלָכָה אִינוֹ שֶׁל מֶלֶךְ וּמִי שִׁמְלָכוּת שְׁלוֹ אִין הַעֲזָד הַמוֹשֵׁל שְׁלוֹ אֶחָד הַקֶּצֶ"ה שְׁלוֹ הוּא הַעֲזָד הַמַּמְנוֹ' לַמוֹשֵׁל וְגַם הַמַּמְלָכוּת שְׁלוֹ אֶקוֹטִירִיא צִלְע"ו וּלְפִיכָךְ כְּתִי' לָךְ ה' הַמַּמְלָכָה וְהַמְתַּנְשָׂא עֲלֵיהֶם דֹּאפ' רִישׁ בְּרִיתוֹת' מַשְׁמִי' מֵנו לִי'. וְעוֹד פִּירְשׁוֹ וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לִרְאֵשׁ כִּשְׁאֵנוּ סְצוּדִין שִׁשְׁצַחְנוּ לָךְ כָּל הַבּוֹדֵלוֹ וְאִין לָךְ עוֹד שָׂחָה אֶחָד עֲדִין אִינוֹ כְּלוֹם שֶׁהַמְשַׁח עוֹמֵד לִרְאֵשׁ הַשְּׁחֹתֵי וְכֵן כִּשְׁמִיִּים דָּוִד כָּל תְּשַׁחְחֹתָיו צִתִּילִים הוּא מִתְחִיל מִזְמוֹר הַבְּחִירוֹן שִׁירוֹ לֵה' שִׁיר חֹדֶשׁ כְּלוֹמַד כָּל הַשְּׁחֹת' חֲדָשִׁים הֵם כִּאֲלוֹ לֹא שְׁחֹתוֹהוּ מַעֲוֹלָם. כֵּךְ פִּי' לִי ר'

באור

ישראל קנה וכן חרגמתי. ויחנן לומר שהשם ישראל להאומה ישראלית ומלת אבינו שב על אלהי וכו' ויחורגם (גחטט ישראלים חורגמתי פחטטט): (יא) לָךְ ה', רוח על עמנו שהגדולה הגבורה והתפארת וההלל וההוד שהוּא עֵתָה בִּם הַכֹּל הֵמָּה מִיד הַשְׁמִי"ת כִּי לוֹ הַכֹּל. הַנִּצָּח, מַעֲנִין נִלָּחוֹן כְּדַמְחֹרֵגִם. וְי"ו אֹתוֹ מַעֲנִין מַחֲדוֹת וְהַקִּיּוֹם (עוֹיִקִּיט. בַּעֲסֵטֶעֱדִיגִיקִיט). כִּי כָּל וְכוּ', שֶׁב עַל לָךְ לֹמַר כִּי לָךְ כָּל אֶחָד בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ וְכֵן מַחֲרֹגִם אֲשַׁכְחִיז, וְאִינוֹ רְחוֹק לֹמַר שֶׁהַכּוֹנֵה כִּי כָּל מַקְבּוּלוֹת ה' הֵאלֵה הַמַּזְכִּירִים פֶּה ר"ל הַבְּדוּלָה וְהַגְבוּרָה וְכוּ' מִלֵּאל בְּמַעֲשֵׂי הַבְּרִיאָה וּבַפְּעוּלוֹת ה' אֶשֶׁר הֵם בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְכָל מִלֵּאל וְיֵשׁ בְּרוֹם וּבַתְּחִלָּתוֹת כְּכָרִין וְנִרְאִין אֱלֹהִים מִחֲבוֹתָיו וְהֵן (דַּעַן חֲלוּעִם דַּעַם חֲיוֹט זֶךְ וְזִחְלָה חִינָּה הַיִּמְשָׁל חֹלֵם חִינָּה עֲרַדְנוּ לֹא זַעֲהָעֵן). וְהַמְתַּנְשָׂא, אִתָּה הוּא הַמְתַּנְשָׂא לְכָל הָרָשִׁים וְהַמְלָכִים וְלִמְדִּי לִרְאֵשׁ ר"ל לְכָל אֶחָד מִמּוֹנֵה לִרְאֵשׁ (דַּק). (חֲבִיבֵר יַעֲרֵן) דַּעַר יִזְךְ עֲרַהֲעֵבֵט לֹבֵן הַיִּסְטַע). וְעֲדִי פִירְשׁוֹ ר"ל כִּי כָּל הַמְתַּנְשָׂא לְהוֹיֵת לִרְאֵשׁ וְכָל שֶׁהוּא רִאֵשׁ עַל כָּל דָּבָר אִינוֹ אֵלָּא מִמֶּךְ כִּי אִפִּילוֹ רִישׁ בְּרִיתוֹתָ מִן דְּשִׁמְיָא מִנו לִיָּה. וְהַכְרָאָה לִי עִיקָר הוּא פִירּוֹשׁ אִתָּה מַתַּנְשָׂא עַל הַכֹּל, לְהוֹיֵת רִאֵשׁ וְגוֹדֵל עַל כָּל כְּדִבְרֵי דַעַל לִקֵּט שְׂחָה בְּקוֹן דְּבִרְיוֹ וְעַל פִּיָּה

הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְלִשְׂרֵי מְלָאכֶת
 הַמֶּלֶךְ: ^(ד) וַיִּתְּנוּ לְעִבְדֵי בֵּית-
 הָאֱלֹהִים זָהָב כְּפָרִים חֲמִשָּׁת־אֲלָפִים
 וְאֶדְרָכָנִים רַבּוֹ וְכֶסֶף כְּפָרִים עֶשְׂרֵת
 אֲלָפִים וּנְחֹשֶׁת רַבּוֹ וּשְׁמוֹנֶת אֲלָפִים
 כְּפָרִים וּבְרֹזָה מֵאָה-אַלֶּף כְּפָרִים:
^(ה) וְהִנָּמְצָא אֹתוֹ אֲבָנִים נָתַנוּ לְאוֹצֵר
 בֵּית-יְהוָה עַל יַד-יְחִיאֵל הַגֵּרָשִׁי:
^(ו) וַיִּשְׁמְחוּ הָעָם עַל-הַתְּנִדָּם בִּי בָלָב
 שָׁלֹם הַתְּנִדָּבוּ לַיהוָה וְגַם דָּוִיד הַמֶּלֶךְ
 שָׂמַח שִׂמְחָה גְדוֹלָה: ^(ז) וַיְבָרֶךְ דָּוִיד
 אֶת-יְהוָה לְעֵינָי כָּל-הַקָּהָל וַיֹּאמֶר

und die Obersten der
 Stämme Israel's
 und die Obersten
 über Tausend, und
 über Hundert, und
 die Obersten der
 Geschäfte des Kö-
 nigs. 7. Und sie ga-
 ben zur Arbeit des
 Gotteshauses an
 Gold, fünf tausend
 Rikar (Talente) und
 zehn tausend Arda-
 sonim (Dariken), an
 Silber, zehn tausend
 Rikar (Talente), an
 Kupfer achtzehn tau-
 send Rikar (Talen-
 te), und an Eisen
 hundert tausend Ri-
 kar (Talente). 8.
 Und bei wem sich
 Steine vorfinden,

der gab sie zum Schatz des Hauses des Ewigen, welcher unter Aufsicht
 Bechiel's, des Gerschuniter's, war. 9. Und das Volk freute sich über ihre frei-
 willigen Gaben, denn mit ganzem Herzen gaben sie es dem Ewigen freiwillig,

רשימי

עבודת אדמת המלך ועל שצרכמי המלך וכו' כדלעיל: ואדרבונים רבו קני"ס צלע"ז:
 (ח) נתנו לאוצר בית ה' על יד יחיאל הגרשני. שהיה נביד על האולדות כדלעיל (כ"ו) בני
 יחיאל זיתם ויואל אחיו על אולדת בית ה': (ט) בי צלצ שלם. צלצ אה' נתנו צרון נפש'
 ולא צשני לצצות ש"ס אדם שנותן צעל כרחו ולא צנפס חפילה או שמתציט מאחרים והוא
 נקרא שני לצצות אצל אלו צרון נפשם נתנו כולם: וגם דוד המלך שמח שמחה גדולה.
 ושמח תאמר כהם ולא יותר מכולם לכך אמר וגם דוד המלך שמח וכו' יותר מכולם כי הוא
 צעל המעשה דוגמת (טופטים ה') הרים כולו מפני ה' זה סיני יותר מכולם מפני אשר ירד
 עליו ה' צאש (שמות י"ט): (י) ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל. שהקהיל כדאמר לעיל
 (כ"ח) ויקהל דוד ויצרכם על התנצ'ז: ויאמר דוד צרון אתה ה' אלהי ישראל אצינו. לפיכך
 הזכיר ישראל יותר מאצרכם וילחק לפי כי יעקב גם הוא נדר דכתיב וידר יעקב נדר
 (ראשית כ"ח): ישראל אצינו. ישראל סצא וגם צצראשית רצה מפורש כך נדרתי אני דוד
 ועמי כמו ישראל סצא וכל הנודד לדיך להזכיר צנדרו ישראל וכן אשר נדר לאציר יעקב
 (תילי' קל"ז): מעולם ועד עולם. אמר דוד בר אחד ה' יתרו צין שס מאות אלק ואמר

באור

שם מטיע מה עיין באורנו (נחרא ח' כ"ז). רבו, צלא אל"ף רבואה, וכפול חפול של רבבות והצלע בדגש
 והוא החשבון הגדול של עשרת אלפים (רד"ק): (ח) על יד יחיאל, שהיה נביד על אולדות ה' כדאמר לעיל:
 (י) אצרה ישראל אצינו, מלב אצינו מוקב על ישראל, ולפי שיעקב היה תחלה לנודדים ואמר והאכן הזאם אשר
 שמי מלכה יסיה בית אלהים (בראשית כ"ה) ודוד צא לדבר דבריו בעבור המדבא לבית אלהים לזה הזכיר שם

gewirktes, und allerlei köstliche Steine und Marmor-Steine in Menge.

3. Und noch da ich Gefallen habe am Hause meines Gottes, habe ich einen Privatschatz, an Gold und Silber, den gebe ich her, für das Haus meines Gottes, obendrein, über Alles, was ich geschafft für das heilige Haus. 4. Drei tausend Kifar (Talente) Goldes, vom Golde aus Ofir, und sieben tausend Kifar (Talente) geläutertes Silber, die Wände der Häuser

zu überziehen. 5. Zu jedem goldenen und zu jedem silbernen, zu jedem Werke in der Hand der Künstler. Und wer läßt sich freiwillig herbei, seine Hand heute dem Ewigen zu füllen (d. h. für ihn ein namhaftes Geschenk zu bringen). 6. Und es ließen sich freiwillig herbei, die Obersten der Stammhäuser

וּמְלוֹאִים אֲבִי-פִיּוֹד וּרְקֻמָּה וְכָל אֲבָן יָקָרָה וְאֲבִי-שִׁישׁ לָרֹב: (א) וְעוֹד בְּרָצוֹתַי בְּבֵית אֱלֹהֵי יִשְׁרָאֵל סִגְלָה זָהָב וּבִסָּף נָתַתִּי לְבֵית-אֱלֹהֵי לְמַעַלְהָ מִכָּל-הַכְּנֹזֹתַי לְבֵית הַקֹּדֶשׁ: (ב) שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים כִּכָּרִי זָהָב מִזֶּהָב אֹפִיר וְשִׁבְעָת אֲלָפִים כִּכָּרִי-כֶּסֶף מִזֶּקֶק לְטוֹחַ קִירוֹת הַבָּתִּים: (ג) לְזָהָב לְזָהָב וּלְכֶסֶף לְכֶסֶף וּלְכָל-מְלָאכָה בֵּיר חָרָשִׁים וְמִי מִתְנַדֵּב לְמַלְאוֹת יָדָיו הַיּוֹם לַיהוָה: (ד) וַיִּתְּנֻדְּבוּ שָׂרֵי הָאֲבוֹת וְשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׂרֵי

למלאת קרי

רשי

ואזני שיש. לעמודים ושלתנו' ולרלפה: (ב) ועוד צדוטי צצית אלה. פתרון מרזו דלון שרלתי צצית אלה: יס לי סגולה. קצתי לי קצולת זהב וכסף כדפירש לפנינו: (ד) מזוקק לצן הרצה: לטוח קירות הבית. ואין אדם יכול לטוח טוח דבר לא צכק ולא צוכז כי אם שיהיה מזוקק: (ה) לזחב לזהב ולכסף לכסף ולכל מלאכה ונתתיו ציד חדשים. אומנים וזהו אשר הכינותי לצית המקדש ואע"פ שקצלתי כל זאת ומי מכס שמתנדב למלאות ידו היום לה' להציא זהב וכסף וכל דבר לצנין דובמת כל נדיו לצ הציאו חה וזוס (שמות ל"ה): ולמלאות. דובמת ומלאות יד אהרן ויד צביו (שם כ"ט) ותרגומו ותקדיז קרצן דלשרון: (ו) ויתנדבו שרי האצות וגו' אותם שכתבו למעלה על שצט ישראל וגומר וכתבו כן למעלה כ"ו וצני ישראל למספרם ראשי האצות וגו'. ולשרי מלאכת המלך. ונס שרי

באור

פֶּתָן חֲלוֹנֶר הַחֲדָר פֶּחָרְבֶּעֶן: (ג) בְּרָצוֹתַי, בעבור שאני חפץ בצית ה' הנה יש לי עוד חלונ מיוחד צביתי מזהב וכסף גם אותו הקדשתי לבית ה'. לְמַעַלְה וכו', נוסף על כל אשר הכינותי מזהב לבית הקדש: (ד) שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים, ר"ל אותה הסגולה היא כזוקפת שלשת אלפים וכו', לְטוֹחַ וכו', שצ על הזהב כי לא עמו כצקס, ודרש רז"ל צה ידוע: (ה) לְזָחָב וכו', אם הזהב לכלי הזהב וכו' ולכל דבר הנלך לכל מלאכה. לְמַלְאוֹת יָדָיו, לכל ציד מלא כנדרה הדרך הלשון לזכר אף כן כלשון אשכנזי (מיט פֶּחָלֶר הַחֲדָר קִשְׁמוֹעֵן). ר"מ מענין חנוך כמו ומלאות יד אהרן (שמות כ"ט) מי יתערב לחק את ידו היום לחת כרנה היום לה' (ווער חייט אף פֶּרִיָּעָבִיג הייטע דעם עוויגען חיינע מילדע גחבע לו וזייהען?) והענין אחר: (ז) אֲדָרְכּוֹנִים,

דברי הימים א כט
גִּדְיָב בַּחֲכָמָה לְכָל־עֲבוּדָה וְהַשָּׁרִים
וְכָל־הָעָם לְכָל־דְּבָרֶיהָ:

und die Obersten
und alles Volk (be-
reit) zu all' deinem
Vorhaben.

כט (ב) וַיֹּאמֶר דָּוִיד הַמֶּלֶךְ לְכָל־
הַקָּהָל שְׁלֹמֹה בְּנִי אֶחָד בָּחַר־
בּוֹ אֱלֹהִים גֵּעַר וּרְדָּה וְהַמְלָאכָה
גְּדוּלָּה כִּי לֹא לָאָדָם הַבִּירָה כִּי
לַיהוָה אֱלֹהִים: (ג) וּבְכָל־כְּחֵי הַכִּינּוּתִי
לְבֵית־אֱלֹהֵי הַזֶּהָב וְלַזָּהָב וְהַכֶּסֶף
לְכֶסֶף וְהַנְּחָשֶׁת לַנְּחָשֶׁת הַבְּרָזֶל
לְבְּרָזֶל וְהָעֵצִים לָעֵצִים אֲבִנֵי־שֹׁהַם

29. 1. Und der
König David sprach
zur ganzen Ver-
sammlung: Mein
Sohn Salomo, der
Einzige, den Gott
ermählet, ist noch
ein Jüngling und
zart, und das Werk
ist groß, denn nicht
für Menschen ist die
Burg, sondern für
den ewigen Gott. 2.
Und ich habe aus
all' meinen Kräften
für das Haus mei-

nes Gottes geschafft, Gold zu dem Goldenen und Silber zu dem Silbernen, Kupfer zu dem Kupfernen, Eisen zu dem Eisernen und Holz zu dem Hölzernen, Schoham-Steine und gefasste Steine, Buch-Steine und Bunt-

רש"י

הכל ערכתי וסדדתי וזמנתי לך מחלקות ופועלי' ואין לך לעבד כי אם מיד לצנות הצית:
והשרים. הממונים על הפועלים ושועדיהם: וכל העם לכל דברך. לעשות ליוויך:

כט (א) שלמה בני אחד וכו'. ואפילו אם היו מלא לא די לצנותו ועוד שהוא נער ורך:
והמלאכה גדולה. ואם תאמר תקטין הצית זה אי אפשר כי לא לאדם הצירה כי
אם לה' אלהי' הגדול והנורא אשר לא יכללוהו השמי' ושמי השמים ואעפ"כ אל תזהל
לצנות צית גדול כזה כי אני צכל כחי הכינותי לצית אלהים הזהב הזהב והכסף לכסף וכו'
לפיכך אין לך טורח גדול כל כך: (ב) אבני שוהם ומלואים. דוגמת המסכן אצני שוהם
ואצני וכו' (שמו"כ ט'): אצני פוך ורקמה וכל אצן יקרה. לתת צקירות הזהב וצכלי הכסף:

באור

גדידי לצ שכלם כמן רוח ההכמה לחשוב מחשבות ועשות בכל עבודה המלך לנכון הצית. והשרים וכו'.
מוכים הכל לעשות כל דברך:

כט (א) אחד, הוא המיוחד בבני שמהר צו האלהים. נער ורך, והוא נער בשנים ומעונג ציחר ולא נסה
לערוח הרבה. כי לא לאדם, לא להנחת אנוש נעשה הצית. כי אם לה', וא"כ מן המורד לפארו
והדרו על ד' היותו מופלג, וזה המלאכה גדולה ורבה. הבירה, ענין המלה עיין בעלזרנו לספר נחמיה
(א' ה'): (ב) ובכל כחי וכו', כלומר להקל מעליו המלאכה עשיתי מה שנכחי והכינותי וכו'. הזרוב לזהב,
זהב הכינותי לכלי הזהב וכן כלם. אבני שוהם, י"א שהוא האבן הנקרא יאזרדחניך וי"א שהוא האבן שכלבו
דומה לאדונימות הכשר והי וכו' קורם לבנים (פ"א) פארביגער חיקים מיט ווייסליכען זיינען) ולפי שאין
הכרע דזה הנחתיו בלי חרגום כמו שגעה הרמב"ם בחזרה וכן פוך. אבני פוך, אבן יקרה שעינה כעין הפוך
והוא השחור ואומרים שקורין בלע"ז קר"בונקל (קארפונקעל), או ר"ל על הפוך עלמו כי גם הוא אבן (רד"ק
בספר השרשים). ורקמה, בגדי רקמה (רד"ק) וי"א יריעות מרוקמות צהרבה צבעונין וחרומוי כולל שניהם.
והשנעים זקנים העתיקו פוך ורקמה, שמות המארים הממונים אל אצני (שטיינע לור פערלירונג חונד

Gewichte; und das Modell des Wagens, der goldenen Cherubim, sich ausbreitend und bedeckend die Bundeslade des Ewigen. 19. Dies Alles (sagte David) ist in Schrift (aufgesetzt) von der Hand des Ewigen für mich zur Belehrung über die Werke des Mose. 20. Und David sprach zu Salomo, seinem Sohne: Sei stark und fest und handle, fürchte dich nicht und zage nicht, denn der ewige Gott, mein Gott, ist mit dir, er wird sich dir

הַכְּרוּבִים זָהָב לַפְּדָשִׁים וְסִכָּכִים
עַל־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה: (יט) הַפֶּלַ
בְּכַתֵּב מִיַּד יְהוָה עָלַי הַשְׂכִּיל כָּל
מְלָאכֹת הַתְּבָנִית: (כ) וַיֹּאמֶר דָּוִיד
לְשָׁלֹמֹה בְּנוֹ חֲזַק וְאַמֵּץ וַעֲשֵׂה אֵלֶי
תִּירָא וְאַל־תַּחַת־בִּי יְהוָה אֱלֹהִים
אֱלֹהֵי עַמֶּךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ
עַד־לְכָלוֹת כָּל־מְלָאכֶת עֲבוּדָת
בֵּית־יְהוָה: (כא) וְהָנֵה מַחְלָקוֹת
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכָל־עֲבוּדַת בֵּית־
הָאֱלֹהִים וְעַמֶּךָ בְּכָל־מְלָאכָה לְכָל־

ח"א הכל בכתב סוכה כ"ח. זמנים ב' ל"ז ודף ק"ג. חולין ס"ג.
זכורות ז', ו"ג. עקידה שער ז'.

nicht entziehen und dich nicht verlassen, bis vollendet ist das ganze Werk zum Dienste des Hauses des Ewigen. 21. Und siehe, hier sind die Abtheilungen der Priester und Leviten zu jedem Dienste des Hauses Gottes; und bei dir sind zu jedem Geschäfte allerhand Freiwillige, mit Weisheit (begabt) zu jeder Arbeit,

רש"י

(יט) הכל צכת. פתרון הכל צכת סדר לו סכו' משקל ומשקל של כל כלי וכלי שמואל הרוא': כל מלאכות הצננות. תצני' הצית חכמני והשכילני כמו תצני' אורך ורוחז וגוזה והכל דרש שמואל מן התורה צדוק הקדש כמו ששנינו הר הצית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה (סס כ"ז) דרש אורך החלד מאה צאמה ורוחז חמשים צחמשים חמשים פעמים חמשי' הס כ"ה מאות כ"ל חת' לחמש דלועות להיות חמש מאות על חמש מאות והוא מיוסד צסילוק קרוצן של שצת חנוכה המתחיל מנשה את אפרים ואפרים את מנשה והכל דרש שמואל צדוק הקדש ולמד לדוד כן: (כ) חזק ואמץ. כדי שתפקיים מלכותך כמו (לעיל כ"ח) שהצטיחך הקצ"ה והכינותי מלכותו עד עולם אם יחזק לעשות מצותי. וגו': (כא) והנה מחלקות הכהנים והלווי' לכל עבודת צית אלהים ועמך צכל מלאכ' כלומר

באור

ולדעת קלח מקר לו תבנית ארבעת החיות בפני עמנה ותבנית הכרובים בפני עמנה: (יט) הכל צכת, שם על הכנוכה עלמה (רד"ק), וכן אמר דוד לשלמה. על' הסכיל, פירוש הכל צכת מידה שהיה והשכילני והכינותי כל ומלאכת הסבנית והוא פועל יולא לשלשי (הכ"ל). מלאכות הנפדר מלאכה צנוח האל"ף ובקמון צנוח האל"ף (רד"ק), והנה בקמיכות יחידה מלאכת הצנוח האל"ף ג"כ, בקמיכות רבות כן שצנוח האל"ף, לפי שצחמנה השו"א לצנועה: (כא) והנה מחלקות, כל המחלקות המוכשרות להיות פעולות צעניני מלאכת הקדש מומסות וקדורות לפניך ואין דבר המעכב בדרך לצנוח הבית מירי. ועמך, יש אללך לעזור לך בכל מלאכה כל

זָהָב בַּמִּשְׁקָל־מְנוּרָה וּמְנוּרָה וּנְרָתֶיהָ
 וּלְמְנוּרוֹת הַכֶּסֶף בַּמִּשְׁקָל לְמְנוּרָה
 וּנְרָתֶיהָ כַּעֲבוֹדַת מְנוּרָה וּמְנוּרָה:
 (טו) וְאֶת־הַזָּהָב מִשְׁקָל לְשִׁלְחָנוֹת
 הַמַּעֲרָכֹת לְשִׁלְחַן וּשְׁלָחַן וְכֶסֶף
 לְשִׁלְחָנוֹת הַכֶּסֶף: (טז) וְהַמְזֻלָּגוֹת
 וְהַמְזֻרְקוֹת וְהַקְשׁוֹת זָהָב מִשְׁהוֹר
 וּלְכַפּוּרֵי הַזָּהָב בַּמִּשְׁקָל לְכַפּוּר וּכְפּוּר
 וּלְכַפּוּרֵי הַכֶּסֶף בַּמִּשְׁקָל לְכַפּוּר
 וּכְפּוּר: (יז) וְלַמִּזְבֵּחַ הַקָּטָן זָהָב
 מִזְבֵּחַ בַּמִּשְׁקָל וּלְתַכְנִית הַמֶּרְכָּבָה

goldenen Leuchtern, und ihren goldenen Lampen, nach dem Gewichte jedes goldenen Leuchters und seiner Lampen, und von den silbernen Leuchtern, nach dem Gewichte jedes Leuchters und seiner Lampen nach der Verriichtung jedes Leuchters. 16. Und das Goldgewicht zu den Tischen der Schichtbrote zu jedem Tische und das Silber zu silbernen Tischen. 17. Und (das Modell) der Gabeln, Schalen

und Stützen von reinem Golde, und von goldenen Bechern, nach dem Gewichte jedes Bechers, und von silbernen Bechern nach dem Gewichte jedes Bechers. 18. Und vom Rauchaltar, vom geläuterten Golde, nach dem

רשי

זמשקל מנורה ומנורה. כי עשרה מנורות עשה: כעצוד' מנור' ומנורה. ומשקל כלי עצודת מנורה מלקחיה ומחפותיה. וגם משקל: (טז) לשלחנות המערכות. לערוך עליו לחם הפנים למשקל שלחן ושלחן כי עשר' שלחנות של זהב עשה וזמשקל הכסף לשלחנות שבעור' שמפטיטין עליהם הקדשנות ומשקל: (יז) המזולגות והמזורקות וכו' ולכפורי הזהב זמשקל. כפורי כלי שרת לקחם זכלי' הדם מהם ודובמא צפרק קמא דצבא מליעא ההוא בצדא דכפר ידיה צבלימ' דחזריה וכל כפרה לשון קינוח וחטוי הוא: (יח) זהב מזוקק: כמו כסף מזוקק: ולתכנית המרכבה. הם הכרוזים שהשינה רוכצת עליה: לפדטי'. כלומר הפדטי' והסוככים על הארון כלומר והיו הכרוזים פדטי' כנפים וכו' (שמות כ"ה):

באור

כסף למשקל זהב כידוע וכן תרגומי. ואחרים פותרים שערך לו המערכת עלמה (דאז ער חיהק דאז) (ועטאל) ועבסס געגעבען האט, כאשר אמר להלן (כ"ט ב') והכינותי וכו' הזהב לזהב וכו': (כו) כעבודת וכו'. כפי המשקל הראוי למלכת הנשים וכן מתורגם: (טז) ואת הזהב משקל, כמו משקל הזהב. והוא הפוך כמו בפשטי העץ (יחשע ב' ו') הראוי בעלי פתחים לדעת המפרשים: (יז) והקשיות, כתרומם הרמב"ם בקפר שמות (כ"ה ב') על פי פירש"י אלו הקניפין עיין במאור שם. והרד"ק פתרו חללי קנים חלולים (והחלב

רְהָרֹהוּ, והחכם געזעכניס מעמיקו (סח'ען), והביא ראיה מדבריו דוומה לו מן השם קָסַת הַכֶּפֶר (געפֿעס) שרשו קסה והס"ו למינן נקבה. ותרומם אונקלס במורה וּבְקִפְתִּיהָ וּמִלְאָהוּ בַּשֵּׁנָה כְּסֵה־רֵדִין (פ"ט מ"ו) הגוכב את הַקִּסְיָה שהוא כלי שרת עיין ערוך קסו. ולכפורי הזהב, כוס, עיין באורנו ונראה ח' (יח) המרכבה, ומה היא? הם הכרוזים שעמדו בארץ להיות פורשים כנפיהם לסקך בהם את הארון והיו דומים למעשה חיות המרכבה אשר פני ארס להנה כי גם אל הכרוזים היו פני מינוק כדאיתא בתלמוד.

dem Hause des De-
fels (d. h. des Al-
terheiligsten, wo die
Bundelade stand).
12. Das Modell von
Allem, was er in
seinem Geiste hatte,
von den Vorhöfen
des Hauses des
Ewigen, und von
allen Zellen rings
um, von den Schatz-
behältnissen des
Hauses Gottes, und
von den Vorraths-
behältnissen der Hei-
ligthümer. 13. Und
von den Abtheilun-
gen der Priester und
der Leviten, und von
allem Geschäfte des
Dienstes im Hause des Ewigen, und von allen Geräthen des Dienstes im
Hause des Ewigen. 14. Von den goldenen, nach dem Gewichte des Goldes,
von allen Geräthen jedes Dienstes, und von allen silbernen Geräthen, nach dem
Gewichte von allen Geräthen jedes Dienstes. 15. Und das Gewicht von den

הַפְּנִימִים וּבֵית הַפְּנִימִי: (יג) וְתַבְנִית
כָּל אֲשֶׁר הָיָה בְּרוּיָה עִמּוֹ לְחִצְרוֹת
בֵּית־יְהוָה וְלִכְל־הַלְשָׁכוֹת סָבִיב
לְאַצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים וּלְאַצְרוֹת
הַקֹּדְשִׁים: (יד) וְלִמְחֻלְקוֹת הַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם וְלִכְל־מִלְאכָת עֲבֹדַת בֵּית־
יְהוָה וְלִכְל־כָּל־יְדֵי עֲבֹדַת בֵּית־יְהוָה:
(טו) לְזָהָב בְּמִשְׁקָל לְזָהָב לְכָל־כָּל־יְדֵי
עֲבֹדָה וְעֲבֹדָה לְכָל־כָּל־יְדֵי הַכֹּסֶף
בְּמִשְׁקָל לְכָל־כָּל־יְדֵי עֲבֹדָה וְעֲבֹדָה:
(טז) וּבְמִשְׁקָל לְמִנְרוֹת הַזָּהָב וְנִרְתִּיחֵם

רשי

פני היכל הצית וכו': ובגזכיו. מקום שאלור' הקדשים מונחים: (יב) אשר היה צרוח עמו.
כאשר הראהו שמואל הרואה בדכתיב לקמן המה יסד דוד ושמואל הרואה ודעותיו אמרו
וישאל ויאמר איפה שמואל ודוד ויאמר הכה צני' צמ' עוסקין היו צצניו של עול' הוא
צ"ה ולמד לו אותה שעה מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד בכמה שנים: סציו לאצרות צית
אלהים ולאצרות הקדש'. ולא מפרש איזה הקדשים אש' הקדש דוד וראשי האצות וצאותו
פרק היה ממונים עליו עד שיצאו צית המקדש אצל אולרות אלו תמיד היו כל עוד שהצנין
קיים: (יג) ולמחלקות הכהנים והלוים. שחלק לכ"ד משמדות כלעיל כל זה מס' לו: ולכל
כלי עצודת צית ה'. משקל מה וכמה כל כלי וכלי כמפורש: (יד) לזהב צמשקל לזהב לכל
כלי עצודה ועצוד'. וכן לכל כלי הכסף צמשקל: (טו) ונרתחים זהב. משקל לכל נר ונר:

באור

חצר משרש פנה והיו"ד והמ"ס אע"פ שהם ל"ר שהמלה בשלשן יחיד עשו היו"ד והמ"ס כמו שרש והכניסו עליה
יו"ד מ"ס הרבים (הכ"ל) ועד"ז עשו ח"ל מן חרומה חורמין. בית הכפורים. י"ח מענין כפרה (פֶּעֶרֶזֶה־הַכּוֹנֵן
היו), כאשר נמלא הוראחו בהעמקת שבעים זקנים, אמנם זה אינו כי לא נמלא משקל בַּפְּרִת בשום מקום

לענין זה אף שנינו מורה ע"ז והנכון שהוא בית קדש' הקדשים והוא המקום שעמד בו הארון שהכפורת עליו
כדמורגס אשכנזים. וה"י של דביר בית כפוריא: (יב) ברוח, הפשטו צמחשכמו חפלו ורלונו (ח"ן) יינענ
זינעו. וזילען, געדאנקען, והר"ק פירוש צרוח נבואה ותרנומי קובל הכל. לאצרות בית האלהים, שנינו
שם הנדבות למיקן צדק הצית. ולאצרות הקדשים, שנינו שם המזון לקרבנות הצבור: (ג) ולמחלקות
וכו', גם מסר בידו קדר מחלקות הכהנים וכו' כמו שכתובות הן למעלה: (יד) לזהב וכו', נראה בזה דעת רוב
המפרשים שמסר לו חבנים המשקל הראוי לזהב לכלי וכלי וכן משקל הראוי לכסף, כי לא יראה משקל

שְׁלֹמֹה-בְנִי דַע אֶת-אֱלֹהֵי אָבִיךָ
וְעִבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנַפֶּשׁ חַפְצָה
כִּי כָל-לִבָּבוֹת דּוֹרֵשׁ יְהוָה וְכָל-יֵצֶר
מַחְשְׁבוֹת מִבֵּין אִם-תִּדְרֹשְׁנִי יִמָּצָא
לְךָ וְאִם-תִּמְעַזְּבֵנִי לֹא-עֵד: (א) רָאֵהוּ
עֲתָה כִּי-יְהוָה בָּחַר בְּךָ לְבָנוֹת-בֵּית
לְמִקְדָּשׁ חֹזֵק וַעֲשֵׂה: (ב) וַיִּתֵּן דָּוִד
לְשֹׁלֹמֹה בְנוֹ אֶת-תְּבִנַת הָאוּלָם
וְאֶת-בִּתּוֹ וּגְזָזָיו וְעֲלִיתָיו וְחִדְרָיו

ת"א בני דע ובו' עקידה ס': ויתן דוד לשלמה בנו ססחים ז' פ"י
ermählet, ein Haus zum Heiligthum zu bauen, so sei es fest und handle! 11. Und
David gab seinem Sohne Salomo das Modell der Halle, seiner Häu-
fer, seiner Schatzkammern, seiner Säle, seiner innern Zimmer, und von

du Salomo, mein
Sohn! Erkenne den
Gott deines Vaters,
und diene ihm mit
ganzem Herzen und
mit williger Seele;
denn der Ewige er-
forscht alle Herzen
und alles Dichten
der Gedanken ver-
steht er; wenn du
ihn suchest, so wird
er sich von dir fin-
den lassen; wenn
du ihn absetzt, so
wird er dich
verwerfen auf im-
mer. 10. Siehe nun,
der Ewige hat dich

רש"י

משמע שני ללצות אלל כלל כלל לאחד לאצונו שצמחים וכן יסד
הפייט (בדושהא דמוסף של יום א' דר"ה) שני ללצות כך האחד לאחר. ודוגמתו (מלכים
א' ח') והיה ללצות שלם עם ה' אלהיו שלמי' לא כתיב אלל שלם כל שני ללצות והיו לל
א' שלם וכן מפורש צ"ר וסעדו ללצות ואחר תעזונו (ראשית י"ח) מלמד שאין למלאכי'
אלל לל אחד וגם לעתיד ללל יחי' כן כדכתי' שיתו ללצות לחילה (תילי' מ"ק): כי כל ללצות
דורש ה'. כאן נופל לומר ללצות כל ללצות דורש ה' צין טוז וצין דע: וכל ילד מחשבות
מצין. צ"ר שנינו קודם שנוכל ילד מצין הקצ"ה מה שהאדם עתיד לחשוב: אם תדרשנו
ימלא לך. לכך אפי' אומר לעיל ודרשו כל מלות ה': יזניחך לעד. יעוצך חין כתיב כאן אלל
יזניחך שהוא קשה ממנו כמו (ישעי' י"ט) והאזניחו (איכה ז') זנח ה' את מוצחו: (י) כי
ה' צחר כך ללצות צית למקדש. לא ללצות לו לדור צו כי השמי' ושמי השמי' לא יכלכלו
אלל למקדש ללורך הארון שנקרא מקדש דכתיב (מדבר י') ונשאו הקהתים נושאי המקדש
והוא הארון ולא צחר כך מפני שאתה משובח משאר אנשים אלל למענו ולמען רחמינו לכך
חזק ועשה: (יא) תבנית האולם. ארכו ורחבו וגזרו כדכתיב (במלכים א' ו') והאולם על

באר

חקלר הבינה קומוך על הקבלה להיותו אלהי חזק כי צודאי האצ מעמיד את צנו על האמת. וכל ילד,
פטולה הלל חקלא ילד לפי שהלל פועל ויוצר במחשבה הענינים הן לעזב הן לרע (דר"ק) המחשבה הפשוטה
כחומר בלי לורה ובאשר נתן לה לורה על ידי חפץ או תאוה להולאה מן הכח אל הפועל נקראה הפעולה
האמת במחשבה ילד (דאז יכנען דעם הערלענס גיבט דען געדאנקען דיא פֿאָרעך דאז געבילדע,
חונד געסטאלטעט זיא לור דייפֿע דער אויסחיבונג). יזניחך, ענין הפעל זנח ככה"ק עזיבה וסור
ההשגחה (פֿערלחטסען, דיא אויפֿגעקוקטאקייט אבווענדען, זיך אבליהען), ובהפעיל הרחקה והרחם
וירושין (פֿערזוערפֿען, פֿערסטחטען פֿעריאגען): (יא) בתיו, צים חליפות שמה ומה. וגזזיו,
כמו אולוריו והפדר צנצנא האום הראשונה והשלשית צפחה ונקבון ובכניו מדגש האום הרביעית (דר"ק). הפנימים,

über Israel zu sein ewiglich; denn Jehuda hat er erwählt zum Regenten und im Hause Jehuda's, das Haus meines Vaters, und unter den Söhnen meines Vaters hat er an mir Wohlgefallen gefunden, mich zum Könige über Israel zu machen. 5. Und unter allen meinen Söhnen (denn viele Söhne gab mir der Ewige), hat er meinen Sohn Salomo erwählt, daß er sitze auf dem Throne des Königthums über Israel. 6. Und er sprach zu mir: Dein Sohn Salomo, er soll meinen Tempel und meine Vorhöfe bauen, denn ich habe ihn mir zum Sohne

erwählt, und ich will ihm Vater sein. 7. Und will sein Königthum befestigen in Ewigkeit, wenn er fest sein wird, meine Gebote und meine Rechte auszuüben wie jetzt. 8. Und nun vor den Augen von ganz Israel, der Versammlung des Ewigen, und vor den Ohren unseres Gottes (ermahne ich euch): Haltet und suchet alle Gebote des Ewigen, eures Gottes, damit ihr das gute Land im Besitze behaltet und es auf eure Söhne nach euch in Ewigkeit vererbet. 9. Und

לְנָגִיד וּבְבֵית יְהוּדָה בֵּית אָבִי וּבְבִנִי
אָבִי בִּי רָצָה לְהַמְלִיךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:
(א) וּמִכָּל־בָּנָי בִּי רַבִּים בָּנִים נָתַן לִי
יְהוָה וַיִּבְחַר בְּשַׁלְמָה בְּנִי לְשָׁכֵת
עַל־כִּסֵּא מַלְכוּת יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל:
(ב) וַיֹּאמֶר לִי שַׁלְמָה בְּנִי הוּא יִבְנֶנָּה
בֵּיתִי וַיַּחְצְרוּתִי כִּי־בָחַרְתִּי בּוֹ לִי לְבֶן
וְאֲנִי אֶהְיֶה־לָּו לְאָבִי: (ג) וַהֲכִינוּתִי
אֶת־מַלְכוּתוֹ עַד־לְעוֹלָם אִם־יִיחָזֶק
לַעֲשׂוֹת מִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי כַּיּוֹם הַזֶּה:
(ד) וְעַתָּה לְעֵינַי כָּל־יִשְׂרָאֵל קָהֵל־
יְהוָה וּבְאָזְנִי אֶלְהִינּוּ שִׁמְרוּ וּדְרָשׁוּ
כָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְמַעַן
תִּירְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ הַשּׁוֹבָה וְהִנַּחֲלֶתֶם
לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם עַד־עוֹלָם: (ה) וְאַתָּה

רשימי

השרים שהיו על הצקר ועל הנמלים ועל הללן שכל מין הצהמה הצהמה קרוי מקנה כדכתיב
ובס מקנה צקר וללן הרצ' היה לי דקלה: (ח) כל ישראל. כנר באזרח: ובאזני אלהינו.
לפני אלהינו דובמא אתם כללים היום כולכם לפני ה' אלהיכם וכן ויעמוד המלך על העמוד
אשר לפני ה' (מלכים ז' כ"ב): שמרו ודרשו כל מצות ה' אלהיכם. זה אמר לכל ישראל
יחד אזל לשלמה אמר לפני כל ישראל ועבדו: (ט) בלב שלם. כללם שלם לא כאמר שיהא

באור

בחר לנגיד, להיות מושל ומרוננו: (ח) לעיני כל ישראל: ר"ל לפני כלכם אני מחזיר אתכם לאמר: שמרו
וכו'. ובאזני אלהינו, מליצת השלשון כלומר וה' השומע כל משמיע השמים יהיה לעד. למען חירשו, למען
תחקים להם יורשם הארץ וכו': (ט) דע את אלהי חניך, ראה לומר חקור בשכלך לדעת אותו ואם

דברי הימים א כח

וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת וְשָׂרֵי
כָּל־רִבּוּשׁ־וּמִקְנֶה לַמֶּלֶךְ וּלְבָנָיו עַם־
הַסָּרִיסִים וְהַגִּבּוֹרִים וּלְכָל־גִּבּוֹר חֵיל
אֶל־יְרוּשָׁלַם׃ (3) וַיָּקָם דָּוִיד הַמֶּלֶךְ
עַל־רִגְלָיו וַיֹּאמֶר שְׁמַעוֹנִי אֲחִי וְעַמִּי
אֲנִי עִם־לִבִּי לְבָנוֹת בֵּית מְנוּחָה
לְאַרְזֹן בְּרִית־יְהוָה וּלְהֵדָם רִגְלִי
אֱלֹהֵינוּ וְהַכִּינוֹתִי לְבָנוֹת׃ (4) וְהָאֱלֹהִים
אָמַר לִי לֹא־תִבְנֶה בֵּית לְשְׁמִי כִּי אִישׁ
מִלְחָמָה אַתָּה וְדָמִים שָׁפַכְתָּ׃
(7) וַיִּבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּי
מִכָּל בֵּית־אֲבִי לֵהְיוֹת לַמֶּלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם כִּי בִיהוּדָה בָּחַר

Stämme und die Obersten der Abtheilungen, die dem Könige dienten, die Obersten über Tausend, die Obersten über Hundert, und die Obersten über das Vermögen und über die Heerden des Königs und seiner Söhne, nebst den Hofbedienten und den Helden und allen wackeren Männern, nach Jerusalem. 2. Und der König stand aufrecht auf seinen Füßen, und sprach: Höret mich, meine Brüder und mein Volk! Ich hatte im Sinne, ein Haus der Ruhe, der Bundeslade des Ewigen, als den

ת"א שמעוני אחי סוטה ח' ט': ביהודה עקידה טעם ק"ח:

Fußschämel unseres Gottes, zu bauen, und habe mich angeschickt zu bauen. 3. Aber Gott sprach zu mir: Du sollst nicht ein Haus meinem Namen bauen, ein Kriegermann bist du und Blut hast du vergossen. 4. Es hat mich der Ewige, der Gott Israel's, aus dem ganzen Hause meines Vaters erwählt, König

רשי

כן. למדעו אשר דעה לו דשמסון דרבומו שוטצני' (שופטים י"ד): (לד) ואחרי חסיתופל. לאחר שמת לקח לו דוד את יהוידע ואצירת צמקומו:

כח (א) ויקהל דוד את שרי ישראל. אלו השרי שרי שצטי' כדכתיב (לעיל כ"ז) ועל שצטי' ישראל לראצוני. ושדי המחלקות. אלו י"ב מחלקות של מלך (כדלעיל כ"ז) וצני' ישראל למספרם וגו': ושדי האלפים. כדלעיל: ושדי המאות. שוטדיהם: ושדי כל רבוש ומקנה למלך. אותן שמזכיר לעיל על חולדות המלך ועל צדקתו' היותם והמקנה

באר

הנוגעים בינו לבין עמלו ובעסקי הבית עיין באורנו (ש"ב ט"ו ל"ז): (לד) ואחרי חסיתופל, אחר מותו היו יועלו יהודיע וכו'. ושר וכו', המיוחד כל הנבא אשר למלך היה יואב:

כח (א) ולבניו, כלומר לשרי בניו כו"ש למעלה עם בני המלך עיין באורנו, וכן מהורגם אשכנחית. ו"א שחקיאל את בניו המלך' כונו את וכן ולכל גבור חיל: (ב) ויקם וגו', אף שחשש כחו בעבור חזקה עכ"ז הסתחך לעמוד על רגליו בקומה זקופה לכבוד אספות שרי ישראל. והבינותי. זריתי את עמלי כדמסורגם, וגם יתכן לפרשו הכינותי כל דבר המלך לבעני הזה כו"ש למעלה (אין) שחפצט חולעם לוסן בויה חן): (ד) ויבחר וגו', אולם בעבור זאת לא נמאסתי מן העבודה אלא נבחרתי למלוך כל ימי חיי.

roniter, und über die Kinder in den Thälern Schapat, der Sohn Ablaj's. 30. Und über die Kameele Obil, der Fischmeeliter, und über die Eselinnen Bechdejahu, der Meronotiter. 31. Und über das Kleinvieh war Basis, der Hagriter. All' diese waren Oberste über das Vermögen des Königs David. 32. Und Jehonatan, der Oheim David's, war Rath, ein verständiger Mann und Schriftgelehrter, und Schiel, der Sohn Chachmoni's, war bei den Söhnen des Königs (Erzieher, Lehrer, Hofmeister). 33. Und Achitophel war Rath des Königs, und Chuschai, der Aufseher, war Freund des Königs (Vertrauter, Gesellschafter). 34. Und nach Achitophel waren (Räthe des Königs) Jehojada, der Sohn Benajahu's, und Elijatar, und der Heerführer des Königs war Joab.

28. 1. Und David versammelte alle Obersten Israel's, die Obersten der

רש"י

סטרי הסדנו. הצקי צעניינ': (ל) הישמעאלי. היודע צטיז עסקן של גמלים: (לא) ועל הללן יו"ז הבגדי. כי הבגדי יושבי סלל צסדה לכן מנהו על לאנו: (לב) ויחיאל צן חכמינו עם בני המל'. מגדלן ואומן שלהם מלמדס תרצית: (לג) וחוישי האדרי דע המלך. שושניו קרית ספר תדבוס קריתא דאדרי. ומדדס דצב כשחטא דוד צצת שצב סאל לחושי האדרי אס יסוצ צתסוצה אס יקצלהו הקדוש צרוך הוצ צתסוצה לתת לו אדוכה לחטאו ואמר לו

באור

לעזארה, רייך אן פרוטבארען געגענדען אונד פֿעטטען פֿיה א ווידען. השדוני שם היסם לשון והוא היה בקי צענייני המדע שם כי שם ציחו, ולכן העמידו ע"ז, וכן הממונים הפקיד כל אחד על הדבר שהוא בקי בו: (לא) הרכוש, מלת רכוש כולל העלטלין והקרקעות (בעווענליכע אונד חובע=וועגליכע גיטער): (לב) יועץ, צעהנגט המדינה (רעגירונגסראטה). איש מיצן צחכמת הנסגה המדימה (שטאחטס וויססענשאפטען). וסופר, בקי צחורת אלהות הליך להמנשלה צעת הדיא שתיסם ממשלה אלהיי (טעסקארעטיע) וכן ענין כל הסופר צמקרא ונס צחלמוד ואלאנו סופר מצדק ובור ויאל (חולין ק"ה) לכוונה זאת. עם בני המלך, היה צממדות אללו לחכסם ללמדס ולגדלס: (לג) יועץ למלך, מיוחד לעלם המלך (געדיינט אונד קאנצלערענלראטה). רע המלך, מיוחד להשטעשע עם המלך ויהי אס סודו דבריס

דָּוִיד: * (כה) וְעַל אֲצֻרֹת הַפֶּלֶךְ עֲזֻמוֹת
בֶּן-עֲדִיָּאל וְעַל-הָאֲצֻרֹת בִּשְׂדֵה
בָּעָרִים וּבְבִכְפָּרִים וּבְמַגְדְּלוֹת יְהוֹנָתָן
בֶּן-עֲזִיָּהוּ: (כו) וְעַל עֲשֵׂי מְלָאכֶת
הַשָּׂדֶה לַעֲבֹדֶת הָאָדָמָה עֲזָרִי בֶן-
כָּלִיב: (כז) וְעַל-הַכֶּרְמִים שִׁמְעִי
הַרְמָתִי וְעַל שִׁבְכֶרְמִים לְאֲצֻרֹת
הַיָּין זְבָדִי הַשִּׁפְמִי: (כח) וְעַל-הַזֵּיתִים
וְהַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר בַּשָּׂפֵלָה בָּעַל חָנָן
הַגִּדְרִי וְעַל-אֲצֻרֹת הַשֶּׁמֶן יוֹעָשׁ:
(כט) וְעַל-הַבָּקָר הָרָעִים בִּשְׂרוּן שִׁמְרִי
הַשְּׂרוּנִי וְעַל-הַבָּקָר בְּעִמְקִים שִׁפְטִי

* חֲצִי הַסֵּפֶר בַּסּוּקִים * שְׂרָטִי קָרִי

dete nicht, und es war dadurch ein Zorn (des Ewigen) über Israel, und die Zahl erschien nicht in der Summe der Zeitgeschichte des Königs David. 25. Und über die Schätze des Königs war Asmatwet, der Sohn Abiel's, und über die Vorräthe auf dem Felde in den Städten, Dörfern und Thürmen war Jehonatan, der Sohn Ufijahu's. 26. Und über die Verrichter der Feldarbeit beim Bau des Erdbodens, Esri, der Sohn Relub's. 27. Und über die Weinberge, und

was in den Weingärten ist bis zu den Weinvorräthen (in den Kellern) Sabdi, der Schiphmiter. 28. Und über die Delberge und Sikomoren, in den Niederungen, Baal Chanan, der Gederiter, und über die Delvorräthe Zoasch. 29. Und über die Rinder, die da weideten auf Scharon, war Schitraj, der Scha-

רשימי

היה המספר יותר היה אמרו לפי שהיה משמע שלא על חסם היה קלף על ישראל שהרי כזר מנה הדגה מיסדאל ועוד משום כזודו שהיו כלם לו עצדים כלים א': (כה) ועל אולד' המלך. אולד' כסף וזה כל זה הולך ומספר לגדולת דוד ואפי' מי שהיה ממנו' על האתונו שלו: ועל האולד' צסה. ועל מה שגבל צסד' תצואו' יין ושמן וכל מיני אוכלין ומסקין: צערי'. לחמש הערי' ולחמש ערי המלך ומגדלותיו: (כו) ועל עושי מלאכ' השדה לעצור' האדמה. לחרוש האדמה: עזרי צן כלוד. הי' ממנו' על כך לזוות לחרוש האדמה והוא נותן להם הצקר וכל כלי המחרישה: (כז) ועל הכרמים. לעדור ולזמור הכרמים: ועל שצכרמים הוא אולד' היין: (כח) ועל הזיתים. לכוטען ולמסוק: (כט) ועל הצקר הדועים צסרון.

באור

הוא מן היסורים מנו עשרים: (כה) ועל אולרות, עשה קופר התמונים והגזברים על אולרותיו ועל מלאכתו בכים ובשרה (ור"ק). בשרה, אולרות הסבוכה. בערים, כלי המלחמה וכדומה. (כו) לעבודת האדמה, חרישה זריעה וקליה: (כז) ועל הכרמים, על הגפנים ועל הענבים ישנה בהם עד אחר הגליל. ועל שצכרמים, על הענבים אשר יעברו בהענבים עד להביא יין אל האולרות, והוא דריכת הענבים בדם וכדומה: (כח) השקמים, מין אלני חלשים הגדלים צעמק וכן שקמים אשר שפלה לרוב (ור"ה ב' טו) ונמלא צמחנות דבריות ודמאי וכלאים בנות שקמה והמוסף פירתו מין חלשים מדבריות (ווי'דע פיי'נען): (כט) בשרון, בארץ מישור ומבורכת, והוא מקום מרעה שמן ומרובה צפירות (עבענער אונדסטרין פֿלֶן יאָפּפּע ביי

die Söhne Ephraim's Hoschea, der Sohn Asasjahu's; über den halben Stamm Menasche, Joel, der Sohn Perajah's. 21. Ueber den halben Stamm Menasche in Gileadah Ido, der Sohn Secharjahu's über Benjamin, Jaasiel, der Sohn Abner's. 22. Ueber Dan Asarel, der Sohn Zeroham's; diese sind die Obersten der Stämme Israel's: 23. Und David hatte ihre (der Israeliten) Zahl, nicht von zwanzig Jahr und darunter aufnehmen lassen; denn der Ewige hat verheißen Israel zu vermehren, wie die Sterne des Himmels. 24. Soab, der Sohn Zerujah's, begann zu zählen, aber voll-

בְּעֶזְרָתוֹ לַחֲצֵי שֵׁשֶׁת מִנְּשֵׁה יִזְאֵל
בְּפָדְיָהּ: (כ) לַחֲצֵי הַמִּנְשֵׁה גִלְעָדָה
יְדוֹ בֶן־זְבִירָהּ לְבִנְיָמִן יַעֲשִׂיאל בֶּן־
אֲבִנֵּר: (כא) לְדָן עֲזַרְיָה בֶן־יֶרֶחַם אֶלֶּה
שְׂרֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל: (כב) וְלֹא־נִשְׂא
דָּוִד מִסְפָּרָם לְמִנְעַן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וּלְמִשְׁחָה כִּי אָמַר יְהוָה לְהַרְבּוֹת
אֶת־יִשְׂרָאֵל כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם: (כג) וַיָּאֵב
בֶּן־צְרוּיָה הַחֵל לְמִנּוֹת וְלֹא כָלָה
וַיְהִי בָּזָאת קֶצֶף עַל־יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָלָה
הַמִּסְפָּר בַּמִּסְפָּר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמֶלֶךְ

רשי

שְׂרֵי יִשְׂרָאֵל שָׂר כל שָׂר ושָׂר: (כג) וְלֹא נִשְׂא דָּוִד מִסְפָּרָם לְמִנְעַן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּלְמִשְׁחָה פָתְרוֹן כִּד אֲמַרְנוּ שְׁמֵהּ יִשְׂרָאֵל וְחִלְקוֹן לְמַחֲלֻקוֹת וּבִס הַלְוִיִּם מִנֵּה וַיִּשְׁמְעוּ עַל עֲצוּדָתָם וְכָל אִלּוּ שְׁמֵהּ לֹא מִנֵּה אֶחָד מֵהֶם פָּחוֹת מִנֵּן כ' כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. כִּמו שְׂאִין יוֹכֵל אִישׁ לְמִנּוֹת כּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם כִּי אִין יוֹכֵל לְמִנּוֹת: (כד) וְלֹא כָלָה. פָּתְרוֹן וְעוֹד אִנִּי אֹמֵר לָךְ הֵלֹא יוֹאֵז הַתַּחֲלִיל פֶּעַם אֶחָד לְמִנּוֹת הָעַם לְמַעַל מֵעֶשְׂרִים וְלֹא כָלָה: וַיְהִי בָּזָאת קֶצֶף עַל יִשְׂרָאֵל עַל מַאֲוֹת קִלְת שְׁמֵהּ הִיא קֶצֶף עַל יִשְׂרָאֵל לְפִי שְׁעָלָה זִמְחֻסָּתָהּ לְמִנּוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל לְעֲצוֹר עַל הַפֶּסוֹק אֲשֶׁר אִם יוֹכֵל אִישׁ לְמִנּוֹת אֶת עַפְד הַבָּרָךְ וְגו' (רִאשִׁית י"ג) וְלְעֲצוֹר הַפֶּסוֹק הַזֶּה נֹא הַשְׁמִיעָה וְגו' (ש"ס ע"ו): וְלֹא עָלָה הַמִּסְפָּר. פָּתְרוֹן אַע"פ שְׂאִין אֹמֵר הַחֵל לְמִנּוֹת וְלֹא כָלָה לֹא מִנֵּה כִי אִם מֵעַ שְׂרֵי לֹא עַל מִסְפָּר הַמִּנּוֹת וְצִמְחָהּ כְּמִסְפָּר הַמִּנּוֹת כִּי אִם (ד"ה כ"ה) אֶלֶף אֲלָפִים וּמֵאָה אֶלֶף וַיְהוֹד' אֲרָצָה מֵאוֹת וּשְׁעָרִים אֶלֶף וּצְמֻחָה שְׁמֵהּ מֵאוֹ אֶלֶף וַיְהוֹדָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וַח"ת שְׁנוֹ מִסְפָּרֵי הֵיוּ שְׁפַעְמִי מֵאָה א' צְמֻחָה וַח"ת כִּי אִם כִּי הוּא לֹא עָלָה הַמִּסְפָּר צִמְחָה ד"ה כִי אִם הַמִּסְפָּר שְׁמֵהּ לֹא כִתֵּב צְמֻחָה כִי אִם קִלְת מִן הַמִּסְפָּר מִשּׁוּם לָעַר וְאֲצִילוֹת שִׁנְכָּה אִפִּי עַל אִוֶּתָּהּ מֵעַט וְכֵאן מִשּׁוּם כְּנוֹד דָּוִד אִפִּי אִם

באור

כלמ"ד בְּחִילָתָהּ וְעִנְיָהּ הַיּוֹשָׁבִים בְּאֶרֶץ הַבְּלַעַד לִפְנֵי עַבְד הִירָדִין: (כג) כִּי אֲמַר וְכו' אֵף כְּשֶׁאֲמַר הַקֶּבֶ"ה לְמִנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲמַר לְמִנּוֹתָם אֲלֵא מִנְעַן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעַלָּה כִי אֲמַר לְהַרְבּוֹת כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְאִין לֵהֵם מִסְפָּר כִּמו שְׂאֹמֵר גַּם זֶרַעַךְ יִמֵּה (בְּרִאשִׁית ט"ו) וְד"ק. וְלִכְן לֹא מִנֵּה הַפְּחוּסִים מִנְעַן עֶשְׂרִים לְכָל יוֹדֵעַ מִסְפָּר כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִמְעָלָה: (כד) הַחֵל וְגו'. לְמִנּוֹת אֶת הַיְּהוּדִים מִנְעַן עֶשְׂרִים. וְלֹא כָלָה וְגו'. כִּי לֹא מִנֵּה שְׁנֵי לִוִּי וּבְמִיָּן כִּמו שְׂחָבוֹת לְמַעַל. וְעכ"ל הִיא בָּזָאת קֶצֶף ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְכֵן בָּהֶם הַדְּבָר כִּמ"ש שֵׁם: בַּמִּסְפָּר, כְּכּוֹס הַחֲשֵׁבֹן, כִּמו מִסְפָּר מִסְפָּר (ש"ב כ"ד ע') וְאֲמַר שֶׁלָּה עָלָה הַמִּסְפָּר בְּחֲשֵׁבֹן הָאֲמֹר דְּבָרֵי הַיָּמִים כִּי הַמִּנְעַן הָאֲמֹר שֵׁם הֵלֹא

הַעֲנֹתַי לִבְנֵי־מִנִּי וְעַל מַחֲלָקָתוֹ
 עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֵלֶּף: ^(יג) הָעֲשִׂירִי
 לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי מִהַרִּי הַנְּטוּפָה
 לְזֶרְחִי וְעַל מַחֲלָקָתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה
 אֵלֶּף: ^(יד) עֲשֵׁתִי עֶשֶׂר לַעֲשֵׁתִי עֶשֶׂר
 הַחֹדֶשׁ בְּנִיָּה הַפְּרָעָתוֹנִי מִן־בְּנֵי
 אֶפְרַיִם וְעַל מַחֲלָקָתוֹ עֲשָׂרִים
 וָאַרְבָּעָה אֵלֶּף: ^(טו) הַשְּׁנִיִּם עֶשֶׂר
 לַשְּׁנִיִּם עֶשֶׂר הַחֹדֶשׁ חֲלָדִי הַנְּטוּפָה
 לְעֵתְנִיאל וְעַל מַחֲלָקָתוֹ עֲשָׂרִים
 וָאַרְבָּעָה אֵלֶּף: ^(טז) וְעַל שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל
 לְרֹאוּבֵנִי נָגִיד אֱלִיעֶזֶר בֶּן־זָכְרִי
 לְשִׁמְעוֹנִי שִׁפְטִיהוּ בֶן־מַעֲכָה:
^(יז) לְלֵוִי חֲשַׁבְיָה בֶן־קִמּוּאֵל לְאַהֲרֹן
 צֹדֵק: ^(יח) לְיְהוּדָה אֱלִיהוּ מֵאֲחִי דָוִיד
 לְיִשְׁשָׁכָר עֲמֵרִי בֶן־מִיכָאֵל: ^(יט) לְזַבּוּלֹן
 יִשְׁמַעִיהוּ בֶן־עַבְדִּיהוּ לְנִפְתָּלִי יְרִימוֹת
 בֶּן־עֲזַרְיָאֵל: ^(כ) לְבִנְיָ אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ

titer von Benjami-
 nitern, und bei sei-
 ner Abtheilung wa-
 ren vierundzwan-
 zig tausend. 13. Der
 Zehnte vom zehnten
 Monat war Maha-
 rai, der Netophati-
 ter, von den Sarchi-
 tern, und bei seiner
 Abtheilung waren
 vierundzwanzig
 tausend. 14. Der
 Fülfte vom eilften
 Monat war Bena-
 jahu, der Piratoni-
 ter, von den Söhnen
 Epprajim's, und bei
 seiner Abtheilung
 waren vierund-
 zwanzig tausend. 15.
 Der Zwölfte vom
 zwölften Monat
 war Cheldej, der
 Netophatiter vom
 (Geschlecht) Atniel,
 und bei seiner Ab-
 theilung waren vier-
 undzwanzig tau-
 send. 16. Und über
 die Stämme Isra-
 el's waren: über die
 Ruebniter war der
 Oberherr Elieser,
 der Sohn Siph-

* התי"ו דנושה בנ"א התי"ו רפוייה * לכן ימיני קרי

ri's, über die Schimeoniter Schephatjahu, der Sohn Maacha's. 17. Ueber
 die Leviten Chaschabjahu, der Sohn Kemuel's; über (das Geschlecht) Ahron's,
 Zadok. 18. Ueber Sehuda, Elihu von den Brüdern David's, über Jisas-
 char, Amri, der Sohn Michael's. 19. Ueber Sebulun, Schemajahu, der
 Sohn Obadjahu's, über Naphtali, Serimoth, der Sohn Aseriel's. 20. Ueber

רשי

(טז) ועל שצטי ישראל. כצד אמרנו דאטי המחלקות אשר לדוד ועתה מספר מי היו שרי

באור

(טז) לעתניאל, ומכני עתניאל בן קם השופט הראשון: (טז) ועל שצט ישראל לכל שצט ושצט העמוד שר
 מכני שצט: (יח) מאחי דוד, הוא השאר מחייו כי כלם נהרגו ע"י מלך מואב: (כא) בלעדה. הה"ל

ren vierundzwanzig tausend. 6. Dieser Benajahu war ein Held unter den Dreißigen, und über die Dreißig seine Abtheilung (hatte über sich auch) seinen Sohn Amiasabad. 7. Der Vierte vom vierten Monat war Ajahel, der Bruder Joab's und sein Sohn Sebadjahu nach ihm, und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 8. Der Fünfte vom fünften Monat, der Oberste Schamhut, der Israchiter, und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 9. Der Sechste vom sechsten Monat war Ira, der Sohn Isosch's, des Tekoiters, und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 10. Der Siebente vom siebenten Monat war Chelez, der Peloniter, von den Söhnen Ephraim's, und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 11. Der Achte vom achten Monat, war Sibchaj, der Schochatiter aus den Sarchiten, und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 12. Der Neunte vom neunten Monat war Abiejer, der Anto-

וארבעה אלף: (ו) הוא בניהו גבור השלשים ועל-השלשים ומחלקתו עמיזבד בנו: (ז) הרביעי לחדש הרביעי עשהאל אחי יואב וזבדיה בנו אחריו ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (ח) החמישי לחדש החמישי השר שמהות היזרח ועל-מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (ט) הששי לחדש הששי עירא בן עקש התקועי ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (י) השביעי לחדש השביעי חלץ הפלוני מן-בני אפרים ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (יא) השמיני לחדש השמיני סבכי החשתי לזרחי ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (יב) התשיעי לחדש התשיעי אביעזר

רשי"י

סהי' ראש וי"א סהי' כהן גדול ואינו כן סהדי לדוק ואצטיד היו כהני' גדולים: (ו) נבור השלשים. כלעיל דכתיב מן השלשי' הנו נכבד וגו': (ז) הרביעי עשהאל אחי יואב וזבדיה בנו אחריו. סהדי עשהאל נהרג בתחלת מלכותו סהדנו אצנר ונתן זכדיה בנו אחריו תחתיו על מחלוקתו (שמואל ז' ז'): (ח) השר שמהות היזרח. הזרחי (ז"ל היזרחי):

באור

בשלשים וגו', והוא כנאמר מוסבר: (ו) ומחלקתו עמיזבד, פי' עמיזבד בנו היה ג"כ על מחלקתו (ר"ק): (ז) אחריו, כי עשהאל הונח מיד בתחלת מלכותו והועמד בנו אחריו: (ח) היזרח, חסר יי"ד סיחם וז"ל היזרחי והוא כמו אחריו בחלוק ארסיות א"י. וכן לרעהי כונת המפרש, והי"ד ברפוס הורחי נשמע, כי זרחי שם יחוס משפחה אחרת ובא למעשה, ולזה הנהגתי בדברי המפרש: (יא) לזרחי, מכני זרח כן יהודה:

והיצאת חֹדֶשׁ בַּחֹדֶשׁ לְכָל חֹדֶשׁ
הַשָּׁנָה הַמַּחֲלֶקֶת הָאֶחָת עֲשָׂרִים
וָאַרְבָּעָה אֲלֶפֶּה: ⁽³⁾ עַל הַמַּחֲלֶקֶת
הָרִאשׁוֹנָה לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן יִשְׁבָּעִם
בֶּן־זַבְדִּיָּאל וְעַל מַחֲלָקָתוֹ עֲשָׂרִים
וָאַרְבָּעָה אֲלֶפֶּה: ⁽⁴⁾ מִן־בְּנֵי־פָרָץ
הָרִאשׁ לְכָל־שָׂרֵי הַצְבָּאוֹת לַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן: ⁽⁵⁾ וְעַל מַחֲלָקֶת הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי דָוִד הָאֶחָדִי וּמַחֲלָקָתוֹ
וּמִקְלוֹת הַנָּגִיד וְעַל מַחֲלָקָתוֹ עֲשָׂרִים
וָאַרְבָּעָה אֲלֶפֶּה: ⁽⁶⁾ שֵׁר הַצָּבָא הַשְּׁלִישִׁי
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּנֵיהִי בֶן־יְהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן רֹאשׁ וְעַל מַחֲלָקָתוֹ עֲשָׂרִים

dienten, nach Abtheilungen, die antraten und abtraten, Monat für Monat, jede Abtheilung vier und zwanzig tausend. 2. Ueber die erste Abtheilung, vom ersten Monat war Zabdiel, der Sohn Sabdiel's, und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 3. Er war von den Söhnen Perez, das Haupt aller Heerführer vom ersten Monat. 4. Und über die Abtheilung des zweiten Monats war Dodai, der Achoschiter, und seine Abtheilung (hatte) Miffot zum Be-

fehlschaber (unter ihm) und bei seiner Abtheilung waren vierundzwanzig tausend. 5. Der dritte Heerführer vom dritten Monat war Benajahu, der Sohn des Priesters Jehojada, das Haupt, und bei seiner Abtheilung wa-

רשי

להם הולאות' כדכתיב צספר מלכי' ולשלמה שני' עשר נליצים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ציתו והם מנומני' ללחום מלחמתו ולכל עצודתו וזה החידוש וכל זה תחילת מלכותו היה: עשרים וארבע אלף. אע"פ שהיו ישראל יותר מ"צ פעמים כ"ד אלפים דוד לא נחר אלף אנשי חיל ועשירי העם אשר יוכלו לעזוז עסקיה' ולעסוק צעסקי המלך אזל ענני העם הנדיכים לפדנם ענמם לא לקח דוד: (ג) הראש לכל שרי הצאות. ישבעם מן בני פרץ היה ראש לכל י"צ שרי הצאות ולפי שהיה מן בני פרץ מנהגו דוד ראש: (ד) ומקלו' הנגיד. צד מחלוקותו המסייע עמו מקלות: (ה) שר הצבא השלישי. משום כבוד בניו קורבו שר הצבא יותר מהשג' לצד מישבעם שהי' מצני פרץ שקורבו כמו כן ראש דכתיב הראש לכל שרי הצאות מפני כבודו של דוד שהיה מצני פרץ כמוהו: הכהן ראש.

באור

מחלוקת היסה נכנסת בתחלת החדש ויולאת בקופה, ונכנסת אחרת תחתיה בחזר חלילה לכל חדשי השנה: (ב) מחלוקתו הנפרד מחלקת בפלג מלפנת וכנני ישוב החולם לשורק (רד"ק): (ג) מן בני פרץ, ישבעם היה מנמס קרוב לרוד ולזה היה הראש וכו' והם המנומנים על המחלוקת: (ד) ומחלסתו, המסייע לו בדבר מחלוקתו היה ומקלות כו"ץ שכן שמו שהיה נגיד ומלוו עליהם חתם ידו: (ה) שר הצבא, אף שכלם נקראים שרי צבא, עכ"ל פרע בבניהו לכבודו ואף קראוהו ראש, וע"ז אמר כנותן עטם לזה מפני שהוא בניו הנבחר

Jordan's gegen Abend, zu jedem Geschäfte des Tages, und zum Dienste des Königs. 31. Von den Hebronitern war Verisjah das Haupt, von den Chebronitern nach ihren Geschlechtern und Stammhäusern im vierzigsten Jahre der Regierung David's wurden sie untersucht, und widerere Männer unter ihnen gefunden zu Basir, zu Gilead. 32. Und seine Brüder, widerere Männer, waren zwei tausend sieben hundert (aller Stammhäupter) und der König David setzte sie über die Ruebniter, Gaditer und die Hälfte des Stammes Menaschi, zu allen Angelegenheiten Gottes und Angelegenheiten des Königs.

26. 1. Und die Söhne Israel's nach ihrer Zahl waren: Stammhäupter und Oberste über tausend und hundert, und ihre Aufseher, welche dem Könige

רשי

לפניו לכל דבר האלהים ודבר המלך: (לא) בשנ' הארבעים וגו'. וגם כל חסדו' הללו
שנ' הארבעים היו:

כז (א) לכל דבר המחלקו'. כל זה היה מתחילת מלכותו ואילך ואנש' מספר הלוים
מספר וכולך מי היו שרי מחלקו' דוד: הצאה והיוולדת חדש צדק לכל חדשי השנה.
שהיו ישראל חלוקי' לשני' עשר חלקים וכל חלק וחלק שמש את המלך חדש והמלך נותן

באור

הוא כמו הלמד' בהחלטה והוראתו ללד ואינה נוספת: (לא) לתלדותיו וכו', למשפחתו לכל כהי האבות היה
הראש, נדרשו, בני הכהן נדרשו לדעת אם יש בהם אנשי חיל. ביעזר בלעד, ביעזר שעמדה בארץ הנלעד:
(לב) על הראובני. היושבים בחלק המזרחי כי בחלק המערבי היה חשבים ואחיו למומים. לכל דבר, על כל
עסק וענין בעבודת אלהים ועבודת המלך המועיל עליהם לעשות:
כז (א) למספרם. לכל מספר אנשיהם היו ממונים עליהם ראשי האבות וכו' ומתחלת מלכותו היו הממונים
הם, ועל ששם כהן ממי היו המשמרות קמך להם להזכיר אם כל הממונים, הבאה היוולדת, כל

יהוה ולעבדת המלך: (לב) לחברוני
ירייה הראש לחברוני לתלדותיו
לאבות בשנת הארבעים למלכות
דוד נדרשו וימצא בהם גבורי חיל
ביעזר בלעד: (לב) ואחיו בני-חיל
אלפים ושבע מאות ראשי האבות
ויפקידם דוד המלך על-הראובני
והגדי וחצי שבט המנשי לכל-דבר
האלהים ודבר המלך:

כז (ב) ובני ישראל למספרם ראשי
האבות ושרי האלפים
והמאות ושמריהם המשרתים את
המלך לכל | דבר המחלקות הבאה
כצ"ל

ח"א בשנת וכו' תענית ד', כז: לכל וכו' תענית ה', כז:

עַל כָּל־אֲצֵרוֹת הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ
 דָּוִיד הַמֶּלֶךְ וְרֵאשֵׁי הָאֲבוֹת לְשָׂרֵי־
 הָאֲלָפִים וְהַמָּאוֹת וְשָׂרֵי הַצִּבְאוֹת:
 (כז) מִן־הַמִּלְחָמוֹת וּמִן־הַשְּׁלָל הִקְדִּישׁוּ
 לְחֹזֶק לְבֵית יְהוָה: (כח) וְכָל־הַהִקְדָּשׁ
 שֶׁמוֹאֵל הָרָאָה וְשֶׁאוֹל בֶּן־קִישׁ וְאַבְנֵר
 בֶּן־נֵר וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה כָּל־הַמִּקְדָּשׁ
 עַל־יַד־שְׁלֵמִית וְאַחִיו: (כט) לִיצְהָרִי
 כְּנַנְיָהוּ וּבְנָיו לְמִלְאכָה הַחִיצוֹנָה
 עַל־יִשְׂרָאֵל לְשֹׁמְרִים וּלְשֹׁפְטִים:
 (ל) לְחִבְרוֹנִי חֲשִׁבְיָהוּ וְאַחִיו בְּנֵי־חִיל
 אֵלֶּה וְשִׁבְע־מֵאוֹת עַל־פִּקְדַת יִשְׂרָאֵל
 מֵעֵבֶר לִירֵדָן מֵעֶרְבָה לְכָל־מִלְּאכָתָּה

über alle Schätze der Heiligthümer, welche der König David und die Stammhäuser, die Obersten über Tausend und Hundert, und die Heeresführer geheiligt. 27. Von den Kriegen und von der Beute hatten sie Solches geheiligt, das Haus des Ewigen wieder herzustellen. 28. Und was Alles geheiligt der Seher Samuel, und Saul, der Sohn Nisch's, und Abner, der Sohn Ner's, und Joab, der Sohn Zerujah's; was jeder (überhaupt) heiligte, war unter der Hand Schelomit's

und seiner Brüder. 29. Von den Sizzhariten war Kenanjahu und seine Söhne über die äußern Geschäfte, über Israel als Aufseher und Richter. 30. Von den Hebronitern war Chaschabjahu und seine Brüder, wackere Männer, tausend und sieben hundert, über das Amtswesen Israel's, diesseits des

רש"י

מטה נביל על האצרות. כמו כן על אחד מאלרו' העזרה ויש מפדסים נביל על האולרות כל האמרכלין בול' היו תחתיו: (כט) ליצהרי כנניהו וזניו למלאכה החיצונה. מלאכה שעושין חוץ לעיר ציערים וצבירים ולכרות אדנים ולחצוץ אצנים ולחרוץ שדה של הקדש: (ל) לחברוני השציבו עד לכל מלאכת ה'. הם שוטרים על אותם שהיו עושים מלאכת ה'. צעזר הירדן: ולעזרות המלך. אף הם ממונים על יושצי נחלת המלך וחלרות המלך וכן

באר

מזרע של אליעזר. דחביה בנו. הוא היה בן אליעזר וכן כלם היו אחד בן אחד: (כו) וראשי האבות וכו', ראשי האבות אשר הועמדו להיות שרי האלפים והמאות: (כח) דהקדש, הה"א במקום אשר כמו אשר הקדש כי לא חשאת ה"א צבועים (רד"ק) וכמוהו ההלכוא (יהושע כ"ד). המקדש, חאר לאיש המקדשו כהרגומו פה. ויש מחכמי עמים מעתיקים אותו בשם הסאר לרבר המקדוש כמו מכביר פשבים פננינה, ושמושו לרוב בלשון סורי (חלום געהייליטע) (כט) למלאכה החיצונה, חוץ לעיר לנודד הבית להכין עלים ואבנים וכדומה המוטל על ישראל, היו המה ממונים על הדברים האלה: (ל) פקדה, ענין מנוי ונזכרות (רד"ק). מערבה, הה"א נוקפת כי הוא מלגיל ופאת ביאת השמש נקרא בן ופירושו קלת הארץ אשר מעבר לירדן הקלה אשר ללד מערב לארץ ההיא ללד הירדן אבל כל הארץ בכללה היה מזרח לא"י וכן נקראת בכ"מ (רד"ק) והאמת שהה"א

20. Von den Leviten Achijah über die Schätze des Hauses Gottes, und über die Schätze der Heiligthümer. 21. Die Söhne Ladan's, von den Söhnen der Gerschuniter von Ladan, Stammhäupter (des Geschlechtes) Ladan, von den Gerschuniter, Bechiel. 22. Die Söhne Bechiel's: Setam und sein Bruder Joel, waren über die Schätze des Hauses des Ewigen. 23. Von den Amramiten, den Sijhariten, den Chebroniten, den Afieliten. 24. War (von den Amramiten) Schebuel, der Sohn Gerschom's, des Sohnes Mosche's, Oberherr über die Schätze (er hatte die Oberaufsicht). 25. Und seine Brüder von Eliezer: Dessen Sohn Rechabjahu, dessen Sohn Jeschajahu, dessen Sohn Joram, dessen Sohn Sichri, dessen Sohn Schelomit. 26. Dieser Schelomit und seine Brüder waren

הַקָּרְחִי וּלְבִנָּי מֶרְרִי: (א) וְהַלְוִיִּם
אָחִיָּה עַל־אֲצֻרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים
וְלֵאצֻּרוֹת הַקִּדְשִׁים: (ב) בְּנֵי לַעֲדָן
בְּנֵי הַגִּרְשָׁנִי לַלַּעֲדָן רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת
לַלַּעֲדָן הַגִּרְשָׁנִי יַחִיאֵלִי: (ג) בְּנֵי
יַחִיאֵלִי יִתָּם וַיֹּאֵל אָחִיו עַל־אֲצֻרוֹת
בֵּית יְהוָה: (ד) לַעֲמֶרְמִי לִיצְהָרִי
לְחֶבְרוֹנִי לַעֲזִיֹּאֵלִי: (ה) וּשְׁבָאֵל בֶּן־
גִּרְשֹׁם בֶּן־מֹשֶׁה נָגִיד עַל־הָאֲצֻרוֹת:
(ו) וְאָחִיו לְאֵלִיעֶזֶר רְחַבְיָהוּ בְנוֹ
וַיִּשְׁעִיָּהוּ בְנוֹ וַיֶּדֶם בְּנוֹ וַיִּזְכְּרִי בְנוֹ
וַיְשַׁלְּמוֹת בְּנוֹ: (ז) הוּא שְׁלֹמֹת וְאָחִיו

*ושלמית קרי

ת"א ושבאל וכו' נדרים ח', י'. נזכרה ח', ק"י:

Sohn Gerschom's, des Sohnes Mosche's, Oberherr über die Schätze (er hatte die Oberaufsicht). 25. Und seine Brüder von Eliezer: Dessen Sohn Rechabjahu, dessen Sohn Jeschajahu, dessen Sohn Joram, dessen Sohn Sichri, dessen Sohn Schelomit. 26. Dieser Schelomit und seine Brüder waren

רש"י

צמכת תמיד אמר רצא לפרצר כלפי צד: (ב) והלוי' אחיה על אצרות וכו'. הוא היה ממונה על מעות שנקנין מהם קרצנות לצית אלהים כגון קרצן קדשים: (בא) בני לעדן. ללעדן הגרשוני היה ראש האצות לעיל (בב) ויואל אחיו. אחיו של יחיאל כדכתיב למעלה יחיאל ויתם ויואל: על אצרות צית ה'. אצרות הדבא היו צעזעה כל אצור ואצור לתקונו ועל כל אחד ואחד היה ממונה אחד: (כד) ושואל צן גרסום צן

באר

(אח"כ פלגונגנדרעם וואר אונטער דער חמטס = פֿערזאמלונג דער לעוויעטען). אחיה, אולי הוא המזכר למעלה בשם אחר כחבריו הרבים, ואין לרד משום זה לח מהעקורה ולומר שטעות נפל בכח, חסופר וראוי להיות אחיהם. הקדשים, שנקנין בהן קרצנות הכבוד: (בא) בני הגרשוני, מבני גרשון ללעדן, מלעדן, וי"מ ע"ד אחר אחר הכה לעדן ועל גדולה הרבה, ללעדן היו ראשי האצות במקדש המורידה מכלן, ללעדן כולר יחיאל שהיה שר וגדול ובניו היו ממונים על האצרות כמו שמכר במקדש שלאחריו: (בב) על אצרות אצרות הרבה היו צמורה כל אצור ואצור לתקונו ועל כל אחד ואחד היה ממונה המפרס: (כג) לעמרמי, ר"ל וכן מבני עמרם וכן, כיו ממונים בבית ה' כאשר יזכר למטה, ולא זכר מבני עזראל ואולי כללם צמני חזקון: (כד) ושואל, השעור, היה לעמרמי שואל כמו שנאמר אח"כ ליהרי ולחברוני. בנ"ד וכו', שר המשגיח הראשי על האצרות ושאר הממונים על ההשגחה והשמירה היו תחת ידו: (כה) ואחיו, של שואל

nach ihren Stamm-
häusern, über Thor
und Thor. 14. Und
es fiel das Loos
gegen Morgen für
Schelemjahu und
für seinen Sohn Se-
charjahu, einen ver-
ständigen Rathge-
ber, warfen sie das
Loos, und es kam
ein Loos heraus, ge-
gen Mitternacht. 15.
Für Obed Edom ge-
gen Mittag, und für
seine Söhne bei Bet
Haasufim. 16. Für
Schufim und Cho-
sah, gegen Abend,
bei dem Thore Scha-
lecheth, wo die Stra-
ße hinauf gehet, Wa-
che gegen Wache.
17. Gegen Morgen
(hielten die Wache)

17. Gegen Morgen
(hielten die Wache)

רשמי

כבודל לזית אזותם לשער ושער. למי יצוא שער זה ולמי שער זה למזרח למערב לפון לדרום
וכן לכל שערים שבעזה: (יז) ולאספים. מקום ששמו אסופים: (יח) שנים לפרפר. ומפורש

רמזי

באר

מגיש העיר (פֿֿרסטאדט), ומולאו ארמיות. עיין באורו במילים שם. **ארבעה**, ארבעה כחות ב' במסלה ההולכת אל הפרצו ושנים. בפרצו עלמה והרי הן במספר כ"ד כן אר"ל: **(כ) והלחים**, גם זאת פקודה הלחים

feine Brüder (wackere Männer), Elihu und Semachjahu. 8. Alle diese waren von den Söhnen Obed Edom's, sie sammt ihren Söhnen und Brüdern wacker und kräftig zum Dienste, zwei- undsechzig von Obed Edom. 9. Und Mescheselemjahu's Söhne und Brüder (wackere Männer) waren achtzehn. 10. Und Chosah von den Söhnen Merari's, Söhne: Schimri das Haupt (nämlich der Erstgeborne war er nicht, aber sein Vater setzte ihn zum Haupte). 11. Chilkijahu, der Zweite, Tebaljahu, der Dritte, Secharjahu, der Vierte, alle Söhne und Brüder von Chosah waren dreizehn. 12. Nach diesen Abtheilungen der Thorhüter, nach den Häuptern der Männer (hielten sie) Wache neben ihren Brüdern, zu dienen im Hause des Ewigen. 13. Und sie warfen Loose, der Geringe so wie der Große,

אֶחָיו בְּנֵי־חֵיל וְסַמְכִיָּהוּ: (ח) כָּל־אֱלֹהִים וּמִבְּנֵי הָמָה וּבְנֵיהֶם וְאֶחֱיהֶם אִישׁ־חֵיל בָּכָה לְעַבְדָּהּ שְׂשִׁים וּשְׁנַיִם לְעֹבֵד אָדָם: (ט) וְלַמֶּשֶׁלֶׁמֶיָּהוּ בְנִים וְאֶחֱים בְּנֵי־חֵיל שְׁמוֹנָה עָשָׂר: (י) וְלַחֶסֶה מִן־בְּנֵי־מֶרָרִי בְנִים שְׁמֹרֵי הָרֹאשׁ כִּי לֹא־הָיָה בְּכוֹר וַיִּשְׁמֵהוּ אָבִיהוּ לְרֹאשׁ: (יא) חִלְקִיָּהוּ הַשֵּׁנִי מִבְּלִיָּהוּ הַשְּׁלִישִׁי זִכְרִיָּהוּ הָרְבִיעִי כָּל־בְנִים וְאֶחֱים לְחֶסֶה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: (יב) לְאֱלֹהִים מִחֻלְקוֹת הַשְּׁעָרִים לְרֹאשֵׁי הַגְּבֵרִים מִשְׁמֹרוֹת לְעַמַּת אֶחֱיהֶם לְשָׂרָת בְּבֵית יְהוָה: (יג) וַיִּפְּלוּ גוּרְלוֹת בְּקֶמֶן בְּגָדוֹל לְבֵית אֲבוֹתָם לְשַׁעַר

*קמץ במרחא

ת"א כל וכו' ס:

ולא במלחמ' אלא כאדם שאומר עליו פלוני חשוב וכן הלא צועז מדעתנו איש בנור חיל (רות ג'): (יב) משמרות לעמַת אחיהם. ראשי כ"ר משמרות: (יג) ויפילו גורלות קטן

רשי

באור

והרגומי באופן שמכוון להם. ששים ושנים, ולעיל כאמר ששים ושמונה. אך השני השנוי במקפר הגופים בפחות ויחר אין חדש במקפר הזה, וחולי מהו ששה חלקות דויד: (י) ולחסה, גם הוא היה שוער כמו שכתוב למעלה. כי לא היה בכור, כן טעם לדבריו למה אמר בחביריו הבכור וכו' אמר הראש, כי האמת לא היה בכור וכו': (יב) לאלה, שיעורו לפי אלה המכרים למעלה היו מחלקין כל השוערים שהיו במקפר ארבעת אלפים כו': ש למעלה והמכרים פה היו הראשים עליהם. לראשי וכו', ר"ל המשמרות היו חלוקות לפי מקפר ראשי הגברים שהיו כלם שווין ואך בשעור ולא בגוּלוֹם כי אי אפשר להחלק ד' אלפים שוערים על כ"ר חלקים שווים שכן היה מקפר המשמרות. לעמַת אחיהם, ר"ל כמו אחיהם המשוררים ודומה להם. לשרת וכו', דבר פתיחה

כו (ב) לְמַחֲלָקוֹת לְשָׁעָרִים לְקָרְחִים
 מִשְׁלֵמִיָּהוּ בֶן־קָרַח מִן־בְּנֵי אֶסָּף:
 (ג) וְלִמְשֻׁלֵּמִיָּהוּ בְנִים זְבַדִּיָּהוּ הַבְּכוֹר
 יְדִיעָאֵל הַשֵּׁנִי זְבַדִּיָּהוּ הַשְּׁלִישִׁי
 יִתְנִיאֵל הָרְבִיעִי: (ד) עֵילָם הַחֲמִישִׁי
 יְהוֹחָנָן הַשֵּׁשִׁי אֱלִיהוּעִינִי הַשְּׁבִיעִי:
 (ה) וְלַעֲבָד אָדָם בְּנִים שְׁמַעִיָּה הַבְּכוֹר
 יְהוֹזָבָד הַשֵּׁנִי יוֹאָח הַשְּׁלִישִׁי וְשֹׁכָר
 הָרְבִיעִי וְנִתְנָאֵל הַחֲמִישִׁי: (ו) עֲמִיאֵל
 הַשֵּׁשִׁי יִשְׁשָׁכָר הַשְּׁבִיעִי פַּעֲלָתִי
 הַשְּׁמִינִי כִּי בָרְכוּ אֱלֹהִים: (ז) וְלִשְׁמַעִיָּה
 בְּנֵי נֹלָד בְּנִים הַמִּמְשָׁלִים לְבֵית
 אָבִיהֶם כִּי־גִבּוֹרֵי חֵיל הָמָּה: (ח) בְּנֵי
 שְׁמַעִיָּה עֲתָנִי וְרַפָּאֵל וְעוֹזָבֵד אֶלְזָבֵד

ת"א פַּעֲלָתִי וכו' זרכות ט':

Emige hatte ihn gesegnet. 6. Und seinem Sohne Schemajah wurden (auch) Söhne geboren, die in ihrer Väter Haus herrschten, denn sie waren mannere Männer. 7. Die Söhne Schemajah's: Atai, Refael, Obed, Eljabad,

רשימי

מן בני אסף. ודומה למעלה ושלוש זן קודם וגו' (לעיל א' ט'): (ה) כי זכרו אלפים. כדאמר (לעיל י"ב) ויזכר ה' את בית עוזד אדום וגו': (ו) הממשל' לזית אציהם. פתרון חותן מושלי' היו על יד אציה' ודומה זסוף דכאל ומשל ממשל רז: (ח) איש חיל. לא זכח

באור

כו (א) לְמַחֲלָקוֹת וכו', שיעורי חלה המחלקים לשוערים לבני קרח היה לשוער משלמיהו וכו': (ד) ולעבד אדם, גם הוא היה שוער כמ"ס למעלה: (ה) כי זכרו אלפים, זכריו זנים ואחר' על שיעור הארון זכריו כמ"ס למעלה. ועיין באורנו (פרשה כ"ה פסוק ה' זענין ויתן אלפים): (ו) הממשלים, ענין משל וגזיר' זיין). והוא חזר, חלה לומר דימים להם זכורה כי גבורי חיל המה וזא בחירק המ"ס כמו הערים המבדלות (יהושע י"ז) עתליהו הממשיע (ד"הי ב' כ"ד) (רד"ק). ויתורגס (ד"ה חיהרעק פחטער = הויזע גזיבען

דען זיח וזרען וזאקערדע זענענער), ויתר זראה פירוש שאר המפרשים שהוא זענין זמנלה ואדום זשיעור המושלים על בית אציהם. וכן זמורגס זשכניזם. והעפרש זניח זראה שהוא ענין אדום זמסוק זמשל זמושל רז (דכאל ז"א), אך שם הוא שם המקרה. (הערדמזשט), ופה זאר: (ז) אחריו זני חיל, זרנגמתי זרעש רוב זמנשיקים וי"ע זן שנות זניי האחר אחריו זשמי זני חיל: (ח) איש חיל, כ"א היה איש חיל

schabjah, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 20.

Der Dreizehnte Schubael, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 21.

Der vierzehnte Matijahu, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 22.

Der fünfzehnte Tremot, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 23.

Der sechszehnte Chananjahu, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 24.

Der siebenzehnte Taschbetschah, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 25.

Der achtzehnte Chanani, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 26.

Der neunzehnte Maloti, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 27.

Der zwanzigste Eljatah, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 28.

Der einundzwanzigste Hotir, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 29.

Der zweiundzwanzigste Gidalti, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 30.

Der dreiundzwanzigste Machasiot, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 31.

Der vierundzwanzigste Romamti Ufer, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen).

(יט) הַשָּׁנִים עֶשֶׂר לַחֲשִׁבִּיר בָּנָיו
וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (כ) לְשִׁלְשָׁה
עֶשֶׂר שׁוּבְאֵל בָּנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר:
(כא) לְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר מַתִּיָּהוּ בָנָיו
וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (כב) לַחֲמִשָּׁה
עֶשֶׂר לִירְמוֹת בָּנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם
עֶשֶׂר: (כג) לְשִׁשָּׁה עֶשֶׂר לַחֲנַנְיָהוּ
בָנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (כד) לְשִׁבְעָה
עֶשֶׂר לְיִשְׁכָּבֶקֶשׁ בָּנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם
עֶשֶׂר: (כה) לְשְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר לַחֲנָנִי
בָנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (כו) לְתִשְׁעָה
עֶשֶׂר לְמַלּוֹתִי בָנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם
עֶשֶׂר: (כז) לְעֶשְׂרִים לְאַלְיָהוּ בָנָיו
וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (כח) לְאַחַד וְעֶשְׂרִים
לְהוֹתִיר בָּנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר:
(כט) לְשְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים לְגִדְלָתִי בָנָיו
וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (ל) לְשִׁלְשָׁה
וְעֶשְׂרִים לְמַחֲזִיאֹת בָּנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם
עֶשֶׂר: (לא) לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים לְרוֹמַמְתִּי
בָנָיו וְאָחָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר:

רשי

כו (א) למחלקות לשערים. אין חוזרים חלילה אלא כנגד שערים חלקו' וסוד הפילו
נורלות מי לשער זה מי לשמר אחר כך מפורט לקמן: לקרחים משלמיהו נן קורא

עַם־תְּלָמִיד: (ט) וַיֵּצֵא הַגּוֹרֵל הָרִאשׁוֹן
לְאַסָּף לְיוֹסֵף גְּדֻלָּהּוּ הַשְּׁנִי הוּא־
וְאַחֵיו וּבָנָיו שְׁנַיִם עָשָׂר: (י) הַשְּׁלִישִׁי
זָכּוֹר בָּנָיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם עָשָׂר:
(יב) הָרְבִיעִי לְיִצְרִי בָנָיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם
עָשָׂר: (יג) הַחֲמִישִׁי נְתַנְיָהוּ בָנָיו וְאַחֵיו
שְׁנַיִם עָשָׂר: (יד) הַשִּׁשִּׁי בָקִיָּהוּ בָנָיו
וְאַחֵיו שְׁנַיִם עָשָׂר: (טו) הַשְּׁבַעִי
יִשְׂרָאֵלָה בָנָיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם עָשָׂר:
(טז) הַשְּׁמִינִי יִשְׁעִיָּהוּ בָנָיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם
עָשָׂר: (יז) הַתְּשִׁיעִי מַתַּנְיָהוּ בָנָיו
וְאַחֵיו שְׁנַיִם עָשָׂר: (יח) הָעֲשִׂירִי שִׁמְעִי
בָנָיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם עָשָׂר: (יט) עֲשֵׂתִי־
עָשָׂר עֶזְרָאֵל בָּנָיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם עָשָׂר:

Geringe eben so
wie der Große, der
Meister wie der
Schüler. 9. Und das
erste Loos kam her-
aus für Asaph, auf
Josaf (seinen Sohn),
Gedalsjahu war der
Zweite, er und seine
Brüder und Söhne,
zwölf (zusammen).
10. Der Dritte Sa-
kur, seine Söhne
und Brüder zwölf
(zusammen). 11.
Der Vierte Sizri,
seine Söhne und
Brüder zwölf (zu-
sammen). 12. Der
Fünfte Metanjahu,
seine Söhne und
Brüder zwölf (zu-
sammen). 13. Der
Sechste Bulfjahu,
seine Söhne und
Brüder zwölf (zu-
sammen). 14. Der

Siebente Jfarelah, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 15. Der
Achte Jefajahu, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 16. Der
Neunte Matanjahu, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 17. Der
Zehnte Schimei, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 18. Der Elfte
Jfarel, seine Söhne und Brüder zwölf (zusammen). 19. Der Zwölfte Cha-

רש"י

ככהן: (ט) ויצא הגורל הראשון לאסף ליוסף. זנו ראשון: גדליהו השני. גדליהו זכור
ידותון הוא: זניו ואחיו שנים עשר. פתרון כו' על כל משמר' ומשמרה יצאו י"ג ליום
סהדי היו כולם רפ"ח וכשתחלק' לכ"ד חלקים יהיה כל חלק וחלק י"ג ליום כ"ל וזהו אחיו
וזניו מוסב ליוסף ולגדליהו ולפי שצפסוק אחד סביבם נזכר' כתב לצד פעם אח' הוא
וזניו ואחיו וכל אחיו ואחיה' שצענין לאו אחיו ממנו אלא חבורה אחת קורא אחים
(ברידעסאפט) זל' אשכנז: (י) השלישי זכור. זכור אסף: (יא) הרביעי ליגרי. שני
של ידותון: (יב) החמישי נתניהו. שלישי של אסף כך נפל הגורל מזה לזה:

באור

לחמיו: (ט) לאסף ליוסף, זניו אסף עלה הגורל הראשון ליוסף זנו. גדליהו השני, הוא היה בן ידותון
וכן כלם לא היה בשר המולדות כ"א כאשר עלה הגורל. הוא ואחיו וכו', מוסב גם על יוסף הראשון כי בכ"א
היו י"ג ולכ"ד משמורות עולה רפ"ח האמור למעלה' והם היו הבקאים יוסר נחמתי השיר. ואחיו, לאו אחיו
אלא חבורה אחת קורא אחים (המשפחה):

דבר הימים א כד

אֶסֶף עַל יַד־אֶסֶף הַנֶּבֶא עַל־יְדֵי
 הַמֶּלֶךְ: (ג) לִידוּתוֹן בְּנֵי יְדוּתוֹן גְּדָלְיָהוּ
 וַצִּירִי וַיִּשְׁעִיָּהוּ חֲשַׁבְיָהוּ וּמַתְתִּיָּהוּ
 שָׁשָׂה עַל יְדֵי אֲבִיהֶם יְדוּתוֹן בְּכֶנֶז
 הַנֶּבֶא עַל־חֲזָדוֹת וְהַלֵּל לַיהוָה:
 (ד) לְהִימָן בְּנֵי הִימָן בְּקִיָּהוּ מַתְנִיָּהוּ
 עֲזִיָּאל שְׁבוּאֵל וִירִימוֹת חֲנַנְיָה חֲנָנִי
 יֵאֱלִיאָתָה גְּדָלְתָי וְרַמְמָתִי עֶזֶר
 יִשְׁבְּקָשָׁה מַלּוּתִי הוֹתִיר מַחֲזִיאֹת:
 (ה) כָּל־אֵלֶּה בָּנִים לְהִימָן חֲזָה הַמֶּלֶךְ
 בְּדַבְּרֵי הָאֱלֹהִים לְהָרִים קָרְן וַיִּתֵּן

Begeisterung) spielte unter der Aufsicht des Königs.

3. Von Zedutun: Die Söhne Zedutun's: Gedaljahu, Zeri, Zschajahu, Chaschabjahu und Matitjahu, die sechs unter der Aufsicht ihres Vaters Zedutun, der da (mit prophetischer Begeisterung) spielte mit der Harfe zum Dank- und Lob-Liede des Ewigen.

4. Von Heiman: Die Söhne Heiman's: Bujukjahu, Matanjahu, Usiel, Schebuel,

Serimot, Chananjah, Chanani, Eliatah, Gibalti, Romamti, Ezer, Bujukbafajschah, Maloti, Hotir, Wachasiot; 5. alle diese waren Söhne Heiman's, des Sehers des Königs in den Worten Gottes, um das Horn zu erhe-

רשי

ויהי מספרם עם אחיהם וכו': (ג) ומתתיהו ששה. ולא תמלא חלל חמשה אשתו היתה מעוזרת את שמעני וראה ברוח הקדש שגם הוא עתיד להיות ראש משמר לפיכך אמר ששה וזהו שנאמר פנינו העשירי שמעני וזהו שיסד הפייט. (בקרוב של יולד דפדשת שקלים) רשום מצטן להפסק במשמד' הקודש: על יד אחיהם ידותון. דובמל על ידו בחזיק (נחמיה ג'): הכנא על הודות והלל. שהיו מנגנים בזמור דבירי וזמורי הללויה וכו' מתנבא: (ד) ורממתי עזר. שם אחד הוא: (ה) חזיה המלך דבירי האלהים להרים קרן סנכנא' שמתנבא למלך דובמל ויר' קרן משוחו (שמאל אי ג'): ויתן האלהים להימן. כלומר אם לא שנתן לו האלהים הזנים אי אפשר שהיו לו י"ד זנים ושלוש זנות וכולן דאויין

באור

(ח) כלומר בשמחתו עליהם ועיין באורנו שם. והיה ענינו פה שהיה חסד עומד עליהם וכלה עמם להישרים במלכות הנגן (אונטער זיכער לייטונג), כמו שר הלויים במשא (פרשה ע"ו כ"ב) (קאמפולייטער). עיין באורנו שם: (ג) ששה. ובמקרא אינם כי אם חמשה ואח"ל שלשה ידותון היתה מעוזרת ולפה דוד ברוח הקודש שחבר בן ויהיה ראש משמרה, והוא שמעני האמיר למטה העשירי שמעני ע"כ, ואם קבלה היא ביד רח"ל מה כלומר עליו? והפשוט שהיו ששה עם ידותון אחיהם ורבים ככה בקשר היחוס למעלה בפרשיות כאשר רחמו עליהם בבאור. ומה שאמר על ידי אחיהם אינו מוסב על ששה כי אם על בני ידותון החמשה. חדרות והלל לה', שהיו מנגנים בזמור וזמורי הללויה (העפשה) חם מה שרממתי בקשר עזרא ובקשר זה כי הודות והלל הם שמות פרטים לשירים הקבועים, עיין עליהם: (ד) רממתי עזר, שם אחד הוא (רד"ק) והער מקשר ארבעה עשר בפסקו הסמוך ואם יהיו שני שמות יסוד חזיון ונבואה. (ה) חזיה כמו עמם הנבאים למעלה לפי באורנו שם בן ענין חם וכנא פעלים נדרפים במושג חזיון ונבואה. בדבירי אלהים, בדבירי אלהים עיין פסקו ודבר דוד לה' את דבירי השירה הזאת (ש"ב כ"ב א') וכמוהו ואלה דבירי דוד האחרונים (שם כ"ג א') ענין שר נבואה. להרים קרן, מלת קרן השאלה על השגב והמרום. בירועה, וכן עמנו פה אם על הממשלה של

אֲבֹתֵיהֶם: (b) וַיִּפְּלוּ גַם־הֵם בְּזִרְלוֹת
לַעֲמַת | אֲחֵיהֶם בְּנֵי־אֶהֱרֹן לִפְנֵי
דָּוִיד הַמֶּלֶךְ וַצְדֹק וְאַחִימֶלֶךְ וְרָאשֵׁי
הָאֲבֹת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם אֲבֹת
הָרֹאשׁ לַעֲמַת אֲחֵיו הַקָּטָן:

כה (b) וַיִּבְדֹּל דָּוִד וְשָׂרֵי הָעָם
לְעֵבְדוֹ לִבְנֵי אֶסָף וְהַיִּמִּן
וַיְדִיתוּן הַנְּבִיאִים בְּכַנּוֹת בְּנִבְלִים
וּבַמַּצִּלִּים וַיְהִי מִסְפָּרָם אֲנָשִׁי
מֵלֶאכֶרָה לְעֵבְדָתָם: (3) לִבְנֵי אֶסָף
זָכֹר וַיֹּסֶף וַנִּתְּנֶיהָ וְאַשְׂרָאֵלָה בְנֵי

*יְתִיר,

רמז

באור

בַּה (א) ויבדל, הבדילים ומשחר הלוים. **לעבדה,** הממקד להם צהלל ככלי שיר. **הנבאים,** כשהיו ממגנין ככלי שיר היו מנכחין, דוממחר וחסה כנגן המנגן וחסה עליו רוח ה' (מ"ד ג' ע"ו) וכמו שפעל כגן נופל על הזמר כפה ועל הגן ככלי בהיות רוח נבואה שורה על המנגן, כן פעל נופל על הדבור כפה ועל הכגן ככלי צרוח נבואה, וחס' והנה מתנבאים (ש"א י' ה') ואינן ממנחין שבעינו שיר ונגון, עיני צבורו שם כפקוק ההוא בעיניו חכל הנבאים ובהקדמה סויה לקצר זמירות ישראל. ועד"ה מתורגם פה אשכנזים. ויחי מקצרת, כלומר מקצר כס השומרים ומשחרים כמו שאלמר למנהי ויהי מקצרת עם אחרים (מדברי דר"ק). **אנשי מלחמה,** אחרים וכלים מלחמה הניגון הליכוי לעבדה אלהים: **(ב) על** יד אשק, כמו על יד' החזק (מנחמה ג' א')

דברי הימים א כד

הַנּוֹתָרִים לִבְנֵי עֲמֹרָם שׁוּבָאֵל לִבְנֵי
שׁוּבָאֵל יַחֲדִיָּהוּ: (ב) לְרַחֲבִיָּהוּ לִבְנֵי
רַחֲבִיָּהוּ הָרֹאשׁ יִשִּׁיָּה: (ג) לַיִצְחָרִי
שְׁלֵמוֹת לִבְנֵי שְׁלֵמוֹת יָחַת: (ד) וּבְנֵי
יִרְיָהוּ אֲמַרְיָהוּ הַשֵּׁנִי יַחֲזִיאֵל הַשְּׁלִישִׁי
יִקְמָעַס הָרְבִיעִי: (ה) בְּנֵי עֲזִיאֵל מִיכָה
לִבְנֵי מִיכָה שָׁמוֹר: (ו) אֲחִי מִיכָה
יִשִּׁיָּה לִבְנֵי יִשִּׁיָּה זְבַרְיָהוּ: (ז) בְּנֵי
מָרְרִי מַחֲלִי וּמוֹשֵׁי בְנֵי יַעֲזִיָּהוּ בְנוֹ:
(ח) בְּנֵי מָרְרִי לַיִצְחָרִי בְנוֹ וְשֵׁהם
וְזָכּוֹר וְעֵבֶרִי: (ט) לְמַחֲלִי אֶלְעָזָר
וְלֹאֲהִיָּה לֹוּ פְנִים: (י) לְקִישׁ בְּנֵי קִישׁ
יִרְחֻמָּאֵל: (יא) וּבְנֵי מוֹשֵׁי מַחֲלִי וְעֵדֶר
וִירִימוֹת אֵלֶּה בְּנֵי הַלְוִיִּם לְבֵית

*שמיר קרי

nen Schubael's: Rechbejahu. 21. Von Rechabjahu, von den Söhnen Rechabja-
hu's: das Haupt Bichijah. 22. Von den Bizhariten: Schelomot; von den Söhnen Schelomot: Sachat. 23. Und die Söhne (Chebron's), Ferijahu (das Haupt), Amarjahu, der Zweite, Sachiel, der Dritte, Zekamam der Vierte, 24. die Söhne Ufiel's: Micha; von den Söhnen Micha's: Schamir. 25. Der Bruder Micha's: Bichijah, von den Söhnen Bichijah's: Secharjahu. 26. Die Söhne Marari's: Nachli und Mu-
schi, die Söhne sei-
nes Sohnes Baafi

jahu. 27. Die Söhne Marari's: Von seinem Sohne Jaasijahu: Schoham, Sakur und Ibri. 28. Von Machli: Elasar, der hatte keine Söhne. 29. Von Kisch: Die Söhne Kisch's: Berachmeel. 30. Und die Söhne Muschi's: Machli, Eder und Trimot, diese sind die Söhne der Leviten nach ihren Stammhäusern.

באור

גִּרְיָרְפֶּען וואר, בױעב פֿֿרֿגִּרְפֶּען) (זעהענ לױטוואג): (כ) הַנּוֹתָרִים, הֵם כֵּן מַחֲלָקוֹת, וְאִם הֵם מֵרִים, כִּי כָּבֵד מִנֵּה הַהֶכֶּמֶס מִבְּנֵי לױ, וְכֵן גִּרְשׁוֹן בֶּן לױ, וְאִם שֶׁמֶם הֵמָּה מְכֻרִים לִמְנַלְמֵה מִ״מ שְׁחָסֵם שׁוֹר גַּל כִּי שִׁתְּהָה בֵּהם שְׁמוֹת בְּתֵי הַהֶכֶּמֶס וְעַל בְּנֵי מִרְרִי נִסְפָּסֵם עוֹד. לְבָנֵי עֲמֵרָם, שׁוֹבָאֵל, רִ״ל בֵּית הַשֵּׁבֶל מִבְּנֵי עֲמֵרָם שְׂהִיָּה נִקְרָאֵת מִתְּחֵלָה עִ״שׁ שׁוֹבָאֵל, עֵתָּה הַחוּמָּה לְהִיָּתֵם נִקְרָאֵת עִ״שׁ הַדִּיּוֹר שְׂהִיָּה מִבְּנֵי שׁוֹבָאֵל וְכֵן כֻּלָּם הַאֲמִירוֹת: עֵנִי: (כא) לְרַחֲבֵיהָ, לֵבִית אֵל שֶׁל רַחֲמֵיהָ נִכְשָׁה מִבְּנֵי יִשָּׁה לְרַחֵם וְנִקְרָאֵת בֵּית הַשֵּׁבֶל בֵּית שְׁמוֹ: (כב) לְיִצְהָרִי, בֵּית הַשֵּׁבֶל מִבְּנֵי יִצְהָר שְׂהִיָּה נִקְרָאֵת עִ״שׁ שְׁמוֹת נִכְשָׁה עֵתָּה עִ״שׁ יִתָּם: (כג) רַבְנִי דִּיּוֹר, לְפִי דַעַת הַמַּעֲמָרִים מִקְרָא חֶסֶד הוּא וְלִ״ל וְכֵן חֶבְרֹן דִּיּוֹר הָרַחֵם כִּי כֵן נִאֲמַר לְעִיל (כ״ג כ״ד) וְכֵן הוּא כִּתְּרוֹ מִבְּנֵי הַמַּעֲמָרִים: אֵל לְפִי דַעַת הָרַחֵם וְכֵן וְלִ״ל וְכֵן חֶבְרֹן דִּיּוֹר הָרַחֵם כִּי כֵן נִאֲמַר לְעִיל (כ״ג כ״ד) וְכֵן הוּא עֵתָּה לֵבִית אֵל אֲחֵם עִם אֲמִירוֹת שְׂהִיָּה עִ״שׁ אֲחִי מִיכָה, רַחֵם לוֹמַר בֵּית הַשֵּׁבֶל שְׂהִיָּה נִקְרָאֵת עִ״שׁ יִתָּם שְׂהִיָּה אֲחִי מִיכָה שִׁתְּהָה שְׁמוֹ וְכֵן יִקְרָאֵם: (כד) אֲחִי מִיכָה, רַחֵם לוֹמַר בֵּית הַשֵּׁבֶל שְׂהִיָּה נִקְרָאֵת עִ״שׁ יִתָּם שְׂהִיָּה אֲחִי מִיכָה הַחוּמָּה לְהִיָּתֵם נִקְרָאֵת עִ״שׁ זְכִירֵיהֶם שְׂהִיָּה מִבְּנֵי יִתָּם: (כז) בְּנֵי מִרְרִי, רִ״ל מֵה שְׂהִיָּה בְּתֵי אֲבוֹת לְבָנֵי מִרְרִי הַחוּמָּה לְהִיָּתֵם נִקְרָאֵת מִתְּחֵלָה עִ״שׁ שְׁמוֹת הַחֶסֶד לִמְנַלְמֵה. בְּנֵי, כִּשְׁמֵעוֹ וְכִּתְּרוֹמָרָם, וְ״מ כֵּן שְׁמוֹ. וְהוּ״ו וְהוּ״ו וְהוּ״ו נִכְשָׁה בְּנִקְבּוֹת אֲמִירוֹת יִצְהָר עִ״שׁ, וְכֵן״ו נִכְשָׁה בְּמִרְרֵיהֶם אֲמִירוֹת: (כז) בְּנֵי מִרְרִי, אֲלֵה בְּתֵי הַהֶכֶּמֶס מִבְּנֵי מִרְרִי לְיִצְהָרִי בְּנֵי הוּי וְהֵסֵם וְכֵן״ו וְהוּ״ו אֲלֵה הוּי וְהֵסֵם הֵסֵם כִּתְּרוֹת הַרְבִּיִּם: (כט) לְקִישׁ, בֵּית הַשֵּׁבֶל שֶׁל קִישׁ נִקְרָאֵת עֵתָּה עִ״שׁ יִרְמִיָּאֵל שְׂהִיָּה מִבְּנֵי קִישׁ: (ל) רַבְנִי וְהוּ״ו

ein Stammhaus ward ergriffen für Elasar, und je ein Stammhaus ward ergriffen für Stammar. 7. Und es kam das erste Loos heraus für Sehojarib, das zweite für Sedajah, 8. das dritte für Charim, das vierte für Serim, 9. das fünfte für Malkijah, das sechste für Mijamin, 10. das siebente für Hatoz, das achte für Abijah, 11. das neunte für Jeschua, das zehnte für Schechanjahu, 12. das elfte für Eljaschib, das zwölfte für Safim, 13. das dreizehnte für Chuphah, das vierzehnte für Zeschabab, 14. das fünfzehnte für Bilgah, das sechzehnte für Imer, 15. das siebenzehnte für Chesir, das achtzehnte für Hapizez, 16. das neunzehnte für Betachjah, das

zwanzigste für Ezechiel, 17. das ein und zwanzigste für Sachin, das zwei und zwanzigste für Gamul, 18. das drei und zwanzigste für Delajahu, das vier und zwanzigste für Maasjahu; 19. dies ihre Amtsverrichtung, in den Tempel des Ewigen zu kommen, gemäß ihrer Vorschrift von ihrem Stammvater Ahron her, wie der ewige Gott Israel's sie für ihn verordnet hat. 20. Von den übrigen Söhnen Levi's: von den Söhnen Amram's: Schubael, von den Söh-

לְאִיתָמָר: (א) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הָרִאשׁוֹן לִיהוֹרִיב לַיָּדָעִיָּה הַשְּׁנִי: (ב) לְחָרִם הַשְּׁלִישִׁי לְשַׁעְרִים הָרְבִּעִי: (ג) לְמַלְכִּיָּה הַחֲמִישִׁי לְמִיָּמִן הַשִּׁשִּׁי: (ד) לְהַקּוּץ הַשְּׁבַעִי לְאַבְיָה הַשְּׁמִינִי: (ה) לְיִשׁוּעַ הַתְּשַׁעִי לְשַׁכְנִיָּהוּ הָעֲשָׂרִי: (ו) לְאַלְיָשִׁיב עֲשָׂתִי עֶשֶׂר לְיָקִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר: (ז) לְחַפָּה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר לְיִשְׁבָּאֵב אַרְבָּעָה עֶשֶׂר: (ח) לְבַלְנָה חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְאַמֵּר שֵׁשָׁה עֶשֶׂר: (ט) לְחִזִּיר שִׁבְעָה עֶשֶׂר לְהַפְּצִין שְׁמֹנֶה עֶשֶׂר: (י) לְפֶתַחְיָה תֵשַׁע עֶשֶׂר לִיחֻזְקָאֵל הָעֲשָׂרִים: (יא) לְיִכִּין אֶחָד וָעֶשְׂרִים לְגַמּוּל שְׁנַיִם וָעֶשְׂרִים: (יב) לְדָלְיָהוּ שְׁלֹשָׁה וָעֶשְׂרִים לְמַעֲזִיָּהוּ אַרְבָּעָה וָעֶשְׂרִים: (יג) אֵלֶּה פְקֻדֹתָם לַעֲבֹדָתָם לְבֹא לְבֵית יְהוָה כַּמִּשְׁפָּטָם בְּיַד אֲהֵרֹן אֲבִיהֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה יֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (יד) וּלְבָנָי לִי

רש"י

(יט) אלה פקודתם לעבודתם. אלו שכתובין כאן ראשי משדות פקודתם על משדות היו:

אֶלְעָזָר רִבִּים לְרֹאשֵׁי הַגִּבּוֹרִים מִן־
 בְּנֵי אִיתָמָר וַיַּחֲלֶקוּם לִבְנֵי אֶלְעָזָר
 רֹאשִׁים לְבֵית־אֲבוֹת שֶׁשָּׁה עָשָׂר
 וּלְבְנֵי אִיתָמָר לְבֵית אֲבוֹתָם שְׁמוֹנֶה:
 (ה) וַיַּחֲלֶקוּם בְּנוֹרְלוֹת אֵלֶּה עִם־אֵלֶּה
 כִּי הָיוּ שְׁרֵי־קֹדֶשׁ וְשְׁרֵי הָאֱלֹהִים
 מִבְּנֵי אֶלְעָזָר וּבְנֵי אִיתָמָר: (ו) וַיִּכְתְּבֵם
 שְׁמַעְיָה בֶן־נְתַנְיָאל הַסּוֹפֵר מִן־
 הַלְוִי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וְצִדּוֹק
 הַכֹּהֵן וְאַחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲבִיתָר וְרֹאשֵׁי
 הָאֲבוֹת דְּכַהֲנִים וְלִלְוִיִּם בֵּית־אֲבִי
 אֶחָד אַחַד לְאֶלְעָזָר וְאַחַד אַחַד

der Männer, als von den Söhnen Stamar's, und sie theilten sie ab; von den Söhnen Elasar's waren die Häupter ihrer Stammhäuser sechs-zehn, und von den Söhnen Stamar's nach ihren Stammhäusern acht. 5. Und sie theilten sie ab durchoose; diese mit jenen; denn die Obersten des Heiligtums und die Obersten Gottes waren aus den Söhnen Elasar's und aus den Söhnen Stamar's. 6. Und es schrieb sie auf der

Schreiber Schemajah, der Sohn Netanel's, aus (dem Stamme) Levi, vor dem Könige, und den Obersten, und Zadok, dem Priester, und Achimelech, dem Sohne Ebjatar's, und den Stammhäuptern der Priester und Leviten je

רשי

כ"א י"ו משמרות ח' מללעזר רבים מ' מאיתמר חלקם במפורש צמח' פענית וכשראה דוד שהיו ראשי הגבורים ללעזר רבים חלקם לכל משמר ומשמר של אלעזר לשנים והעמידם על י"ו משמרות ומשמר' בני איתמר העמיד על מעמד משמר כדראשונה על שמונה משמרו' וכן מוכיח צמחון בית אב אחד אחד ללעזר ואחד לאיתמר כלומר' כאשר למעמד צמחון' צמחון כמו כן העמיד דוד עתה צבית המקדש: (ה) ויחלקום בגורלות אלה עם אלה. למי יפול הגורל להיות ראשון או שני או שלישי או רביעי וכן כולם: (ו) ויכתבם שמעי'. להיות להם לזכרון מי ראשון ומי שני וכן כולם:

באר

ראשי הגבורים ללעזר רבים מן בני איתמר חלקם לכל משמר ומשמר של אלעזר לשנים והעמידם על י"ו משמרות. ומשמרות בני איתמר העמיד על משמר כדראשונה על שמונה משמרות (המפרש): (ה) בגורלות, וי יצאם ראשון ומי יצאם שני. כי היו שרי קודש וכו', כלם היו שרי קודש ושרי האלהים כן מבני אלעזר כמבני איתמר ולפיכך לא נתן להם מעלה זה על זה להיות זה קודם לזה אלא כמו שעלה הגורל להם כן היה (רד"ק): (ו) יכתבם וכו', שמות בני האבות כתב על פתקים להניחם בקלפים לעשות הגורל. אחוז, חפיפת הגורל ביד האוזן, כפי שעולה הפתקא באלבצותיו, ונעזמו נדרק עם וילכד שבע יסודם (יהושע ז') לכידה ע"י הגורל. וכמוהו אחד אחד מחמשים (במדבר ל"א ל"ו) וכן מתורגם פה אשכנזים. ואחוז אחד, כפילת השלשון סורה על שמוש המידי כמו צבקר צבקר, יום ויום, ביום השבת ביום השבת. ועל דרך זה מתורגם פה. ודעת ר"ל דה על פי הדרש על שאלא דוד רבים לבני אלעזר חלק כל בית אב לשנים, וזה שכתוב בית אב אחד אחד אחד לחלקם ראה לומר כל בית אב אחד עוד אחד להיות בהשמים וכל מה שהיה אחד לאיתמר מזה נשאר אחד, ולא הוסיף כלום זה עמם כפל לשון אחד. ויתורגם (אונד נוחם פלון פריהער פיר איתמר עד=

ständig vor dem
Ewigen. 32. Und
daß sie halten die
Obhut des Stifts-
Zeltes, und die Ob-
hut des Heilig-
thums, und mit
versorgen, was zu
versehen ist, für die
Söhne Athon's ihre
Brüder im Dienste
des Hauses des
Ewigen.

24. 1. Und der
Söhne Athon's, ihre
Abtheilungen waren
diese, die Söhne
Athon's: Nadab
und Abihua, Elasar
und Itamar. 2. Und
Nadab und Abihua
starben vor ihrem

Vater, und hatten keine Nachkommen, da wurden Elasar und Itamar Prie-
ster. 3. Und es theilte sie ab, David und Badoz, von den Söhnen Elasar's,
und Achimelech, von den Söhnen Itamar's, zu ihrer Anstellung in ihrem
Dienste. 4. Und es fanden sich von den Söhnen Elasar's, viel mehr Häupter

(33) וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי אֹהֶל־
מוֹעֵד וְאֶת מִשְׁמַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁמַרְתִּי
בְּנֵי אֶהֱרֹן אֲחֵיהֶם לְעִבְדַּת בֵּית
יְהוָה:

כד (34) וּלְבְנֵי אֶהֱרֹן מַחְלְקוֹתָם בְּנֵי אֶהֱרֹן
נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר:
(35) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לְפָנֵי אֲבִיהֶם
וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֲנוּ אֶלְעָזָר
וְאִיתָמָר: (36) וַיַּחֲלֶקְם דָּוִיד וַצְדוֹק מִן־
בְּנֵי אֶלְעָזָר וַאֲחִימֶלֶךְ מִן־בְּנֵי אִיתָמָר
לְפַקְדָתָם בְּעִבְדַּתָּם: (37) וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי־

ת"א וימצאו וכו' תענית ד' כ"ז:

רשי

כד (א) ולבני אהרן. פתרון אלם בני אהרן וגומר על מחלקותם: (ב) וימת נדב ואחיהו
וצנים לא היו להם. לפי שלא היו להם צנים כיהנו אלעזר ואיתמר במקומם אבל
חס היו לנדב ואחיהו בני' היו קודמיו' לאלעזר ואיתמר ככהונה גדולה שכן מצינו (צעזע
ג') שהיו יהולדק אציו של יהושע היה ויהולדק ועזרל בני שריה היו כדכתיב (לעיל ח')
וסריה הוליד את יהולדק (וצעזע ה') כתיב עזרל בן שריה ויהולדק הלך צבולה לצלל וכשעלו
מצלל עלה יהוש' ולא שימש עזרל לפי שהיה יהולדק הזכור וקדמו בן אחיו הזכור כדכתיב
צבולות חגי (ז') יהושע בן יהולדק הכהן הגדול: (ג) ואחיהמלך מן בני איתמר'. זה אחיהמלך
בן איתמר כדמוכח בצמור (פסוק ו') ויכתצם שמעיה וכו' עד ואחיהמלך בן איתמר:
(ד) ויחלקום לבני אלעזר ראשים לבית אצות ששה עשר. מתחלה צמסכן שילה לא היו

באור

עניינם: (לב) ושמרו וכו', גם ישמרו את משמרת האוהל לכל יקרב איש זר. הקדש, בית המקדש.
ומשמרת בני אהרן. לסייעם בדבר הדרך לשירות בית ה' בהפשעת עור העולה וכדומה:

כד (א) ולבני אהרן וכו', וען בני אהרן היה כמו בן מחלקותם למשמרותם: (ג) ויחלקם, כל פסח
קען (סגנ"ל) חסם פסח גדול ומפני סגול היו"ד היתה הס"ח קמולה ומשפצו ויחלקם דוד היו"ד
והס"ח צפחה בן הובל בספר מכלול יופי, והוא מפירות רד"ק בשני כי שם כתוב וז"ל היו"ד בסגול והס"ח
בקמן והוא כמו ויחלקם האמור למעלה (פרשה ג' ו') כי שנים הם בניקוד ועיין בביאורנו לעיל (כ"ב ו') והסדר
מדברי רד"ק שהיו הנקוד ג"כ לעיל בסגול היו"ד ולא מלאכי בן צחור מן הספרים: (ד) ויחלקם וכו', מתחילה
צמסכן שילה לא היו כי חס י"ו משמרות ח' מאלעזר וח' מאיתמר כמפורש בתוספת העניינים, וכשראה דוד שהיו

עבדת בית האלהים: (כט) וללחם
המערבת ולסלת למנחה ולרקיקי
המצות ולמחבת ולמרפכת ולכל-
משורה ומדה: (ל) ולעמך בפקר בפקר
להדות ולהלל ליהודה וכן לערב:
(לז) ולכל העלות עלות ליהודה
לשבתות לחדשים ולמעדים במספר
במשפט עליהם תמיד לפני יהוה:

sonstiger Verrich-
tung im Dienste des
Gotteshauses. 29.
Und zum Schicht-
brot, zum feinen
Mehl, zum Speis-
Opfer und zu den
ungesäuerten Fla-
den, zum Pfannen-
werk, und zum Ge-
sottenen, zum Maaß
(des Haufens), und
zum Maaß (der
Flächen). 30. Und
zu stehen Morgen
für Morgen zum

Dank- und Loblied des Ewigen, und auch also des Abends. 31. Und
jedesmal, wenn man Ganz-Opfer dem Ewigen darbringt an den Ruhetagen,
Neumonden und Festen, nach (bestimmter) Anzahl, nach ihrer Gebühr be-

רשי

דובת' וילוו עליך וישרתוך: ועל טהרת לכל קדש. שאם יעמל הצית וכליו שיסיו הם עמונים
לטהרו שכן מלינו בחזקתו (לקמן ז' כ"ט) ויקצלו הלויס להוציא מנחל קדרון חולה
וכתיו צאחד לחדש הראשון לקדש ובו: (לא) ולכל העלות עולות לה' לשנתות ולחדשי'.
פתרון הם היו עמונים על השכבות וגם על השכבות צית הטללים שהקדשנות שם והם יציאו
אל הכהנים תמיד בכל יום במספר מה שזריכים בכל יום צין צחול צין צשנתו' וצחדשים
וצמועדי' שמוסיפי' על התמיד כל אלה יציאו במספר במשפט וגם מסייעי' לכהנים להפשיט
הזבח. וכן מלינו בחזקתו רק הכהנים היו למשפט ולא יכלו להפשיט את כל העולות
ויחזקו' אחיהם הלויס ובו:

באור

החלרות ועל השכבות וכו' א"כ היה מן ההכרח שיהיו מספר אלהים רבים ואלו כמות, וזה נמלא יותר בכתי
עשרים שנה ובכתי שלשים שנה, ולכן נדחה איכות השנים מפני כמות הגופים והיה זה תקון בעבור ההכרח
וההכרח לא יגונה, ועל עשרה, דברים הקדושים שלא יעמלו, וכתי הרד"ק ועל עשרה כל צד"ו בחלי קמיכתם
ע"כ והוא על דרך לשון הקורי שכל אופן הקמיכות גם במזכרת וסדרה מלינו מה במקרא כמו שכת לעיני,
והנה יא' ודומיהם, ובהקדמה לספר לשון כשרים המוכן ללמד לאור כהכתי יותר מה. ועוד כתב הרד"ק
בפירושו שהיו הלויס מומונים לטהרת כל קדש כמו שכתוב בחזקתו לפימה בית לטהר וכו' (ד"ה ב' כ"ט) ויקבלו
הלויס להוציא מנחל קדרון חולה ע"כ. ופסעשה היה לפני הרד"ק כגול וכתי ע"ז ומעשה אינו קמוך כי הוא
קדור קגול ופירושו למעשה ולעבודה בית ה' לכל יהיו ומומונים ע"כ. ואני מלאים ברוב ספרים בלרי דין
הקמיכות וע"ז מורגס אשכנח: (כט) לחם הוערכת, להכין לחם הפנים וכו' והם מיני מנחות האמורים
בחורה. וכל משורה ומדה, תרגומי אחרי העתקת הרמב"ם בחורה (ויקרא י"ט ל"ה) עיין הבאור שם ובהערותי
על הבאור הארבעי בזה להביא ראיה להסברוס הזה מן המכילתא. ולפירש הרד"ק משורה המדות הקטנות במדה
המדות הגדולות (אין קליינען חווד גרוסען מחחסע). ויש אומרים במשורה מדה הלח (דעם פליסי-
גל), במדה מדה היבש (דעט טראקקענען), ומה שראיה לי יותר ככון בחרתי בתרגומי: (ל) ולעמוד
וכו', לשורר שיר חורה והלל בעת הקרבת התמידין: (לא) ולכל העלות וכו', שהיו מסייעים לכהנים להפשיט
הזבח כמו שזכרנו בחזקתו רק הכהנים היו למעט ויחזקום אחיהם הלויס וכו' (העשרה). וי"ו שש על הפסוק
הקודם שעתיד להודות ולהלל בכל זמן העלאת עולות לה' לשבתות וכו' והם עלות המוספין ותרגומי קובל

24. Dieß sind die Söhne Levi's, nach ihren Stammhäusern, und Häupter der Stämme vermög ihrer Musterung nach Anzahl der Namen, Kopf für Kopf, Geschäftsverrichter im Dienste des Hauses des Ewigen, von zwanzig Jahren alt und darüber, 25. denn David sprach: Es hat der Ewige, der Gott Israel's, seinem Volke Ruhe geschafft, und er wohnet zu Jerusalem in Ewigkeit. 26. So nach haben die Leviten nicht mehr zu tragen die Wohnung und all' ihre Geräthe zu ihrem Dienste. 27. Denn nach den andern Worten

שְׁלוֹשָׁה: (כד) אֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי לְבֵית
אֲבוֹתֵיהֶם רֹאשֵׁי הָאָבוֹת לְפָקִידֵיהֶם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלָתָם עֲשֹׂה
הַמְּלָאכָה לַעֲבֹדֶת בֵּית יְהוָה מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה: (כה) כִּי אָמַר
דָּוִיד הִנֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹ
וַיִּשְׁכֵּן בִּירוּשָׁלַם עַד־לְעוֹלָם: (כו) וְגַם
לְלוֹיִם אֵין־לִשְׂאֵת אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־
כָּל־כֵּלָיו לַעֲבֹדָתוֹ: (כז) כִּי בְדַבְּרֵי
דָּוִיד הָאֲחֵרוֹנִים הָמָּה מִסְפַּר בְּנֵי־לֵוִי
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּלְמַעְלָה: (כח) כִּי
מִעַמְדָם לֵיד בְּנֵי־אַהֲרֹן לַעֲבֹדֶת
בֵּית יְהוָה עַל־הַחֲצֹרוֹת וְעַל־הַלְשָׁבוֹת
וְעַל־מִהְרֵת לְכָל־קֹדֶשׁ וּמַעֲשֵׂה

*השי"ן בצרי כחשפט ונקלס ספרים נסבול

(Anordnung) David's, geschah diese Zählung der Söhne Levi's, von zwanzig Jahren alt und darüber. 28. Denn ihre Stellung (Amtsverrichtung) war zu Händen der Söhne Ahron's, im Dienste des Hauses des Ewigen, über die Vorhöfe und über die Zellen, und über die Reinigung alles Heiligen, und zu

רמ"י

כג (כו) המה מספר בני לוי מבן עשרים שנה ולמעלה. כלומר אז תיקן דוד משמרות. אלו כשיצא שלמה בנו סהיו מזמנים לו: (כח) כי מעמדם ליד בני אהרן וכו'.

באור

והמזמנים: (כח) כי אמר וכו', בא לתת טעם למה ומה דוד וכן עשרים הלא התורה אמר מכן שלשים. ואמר כי אמר דוד הנה ה' עד לעולם ולא יחז עוד ומס: (כו) וגם כללוי, וא"כ אין כללוי לשאת את המשכן ומקום למקום כמו שנשאו עד הנה ואינה אלא למלאכת השיר ודי בכן עשרים, כי העבודה לשאת ככתף הולך שלשים שנה למלאכת הכח ולא כן כשיר: (כז) כי בדברי דוד האחרונים, לא אחרון ממש אלא שני לראשון כמו ואלה דברי דוד האחרונים וש"כ כ"ג ח' עיין באורנו שם ואמר חף בדברי דוד עלונו נאמר למעלה מכן שלשים. וכו כי בדברי דוד השניים הנה מנוים מכן עשרים, אבל בראשונה לא עלתה על דעתו לשנות ממ"ש בתורה מכן שלשים, ועשה כי ראה שזה תקון כאשר נבחר בפסוק הסמוך לא חש לשנות ומה קלת ראיה שמוחר לשנות דבר מה שאינו מזהק עקרי התורה ואין האמונה והדעה עליה ומנוי, מפני הקון העולם, כאשר נזכרו חקונים כאלה בנמשיות וחלמוד שעשו ח"ל: (כח) כי מעמדם, ר"ל הואיל והפקדו להיות לעזר אהרן לעבודה וכו' ועל

וּבְנָיו עַד-עוֹלָם לְהַקְטִיר לַפָּנִי יְהוָה
 לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁמוֹ עַד-עוֹלָם:
 (ד) וּמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּנָיו יִקְרְאוּ
 עַל-שֵׁבֶט הָלֹאִי: (ה) בְּנֵי מֹשֶׁה גִּרְשׁוֹן
 וְאַלְיָעֶזֶר: (ו) בְּנֵי גִרְשׁוֹן שְׂבוּאֵל
 הָרֹאשׁ: (ז) וַיְהִיו בְּנֵי-אַלְיָעֶזֶר רַחֲבִיָּה
 הָרֹאשׁ וְלֹא-הָיָה לְאַלְיָעֶזֶר בָּנִים
 אֲחֵרִים וּבְנֵי רַחֲבִיָּה רִבּוֹ לְמַעֲלָה:
 (ח) בְּנֵי יִצְחָר שְׁלֹמִית הָרֹאשׁ: (ט) בְּנֵי
 חֲבֵרוֹן יִרְיָהוּ הָרֹאשׁ אֲמַרְיָה הַשֵּׁנִי
 יַחֲזִיאל הַשְּׁלִישִׁי וַיִּקְמַעַם הָרְבִּיעִי:
 (י) בְּנֵי עֲזִיָּאל מִיכָה הָרֹאשׁ וַיִּשְׁיָה
 הַשֵּׁנִי: (יא) בְּנֵי מֶרְרִי מַחֲלִי וּמוֹשִׁי
 בְּנֵי מַחֲלִי אֶלְעָזָר וְקִישׁ: (יב) וַיָּמָת
 אֶלְעָזָר וְלֹא-הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם-
 בָּנוֹת וַיִּשְׁאֹם בְּנֵי-קִישׁ אֲחֵיהֶם:
 (יג) בְּנֵי מוֹשִׁי מַחֲלִי וְעֶדֶר וִירְמֹת

ת"א בניו יקראו זנחיס ז', ק' ז': בני משה גרשון יצמות ו', ס"ח
 ז' ח' ק' ט': בני רחביה זכרות ח', ז':

sondert ihn zu heiligen, als wie das Hochheilige, er und seine Söhne in Ewigkeit, um zu räuchern vor dem Ewigen, ihm zu dienen, und in seinem Namen zu segnen in Ewigkeit. 14. Und Moscheh war ein Mann Gottes, seine Söhne wurden nach dem Stamme Levi genannt. 15. Die Söhne Moscheh's sind: Gerschem und Eliezer. 16. Die Söhne Gerschem's: Scheboel, das Haupt. 17. Die Söhne Eliezer's: Nachabjah, das Haupt (und Eliezer hatte keine andern Söhne, aber Nachabjah's Söhne waren überaus zahlreich). 18. Die Söhne Jizhar's: Schelomit, das Haupt. 19. Die Söhne Chebron's: Serijahu, das

Haupt, Amarjah, der Zweite, Jachziel, der Dritte, und Jifamam, der Vierte. 20. Die Söhne Uziel's: Michah, das Haupt, und Jifchijah, der Zweite. 21. Die Söhne Merari's: Machli und Muschi, die Söhne Machli's, Elasar und Risch. 22. Und Elasar starb, und hatte keine Söhne, sondern Töchter, und es nahmen sie (zu Eheweibern) die Söhne des Risch, ihre Vettern. 23. Die Söhne Muschi's: Machli, Eder und Fremot drei (zusammen).

באור

אחם והיה רק ראש אחרי להם כדמותאדם אשכנזים: (יג) להקדישו, להקדישו בעיר קרוב לקדש הקדשים ר"ל שנעלה בקדושתו מכל קדושת הכהנים והלוים להיוטו כהן גדול ורבים מן הדברים שמועד לכהן הדיוט אסור לכה"ג בעבור גודל קדושתו ועד"י מתורגם אשכנזים. וי"ח להקדישו ללורך עבודה בקדש הקדשים והלמ"ז לקדש חקר ויתורגם (חיתן לו הייליגען פֿיר דאז אולערהייליגסטע). ולברך בשמו הוא זכרם כהנים כנשיאות כמים: (כב) וישאום, שאום למים. קרובים: (כד) עושה העלילה, המשוררים השוערים

gen, vier und zwanzigtausend, und Richter und Beamte sechs tausend. 5. Und vier tausend Thorhüter und vier tausend Lobfänger des Ewiggen, mit (musikalischen) Instrumenten, „die ich gemacht lobzufingen.“ 6. Und David theilte sie in Abtheilungen, nach den Söhnen Levi's: Gerschon, Kehat und Merari. 7. Von den Gerschonitern waren: Ladan und Schimei. 8. Die Söhne Ladan's: Das Haupt Bechiel und Setam und Soel, drei (zusammen). 9. Die Söhne Schimei's: Schelomit, Chasiel und Haran, drei (zusammen); dieß sind die Stammhäupter (vom Geschlechte) Ladan. 10. Und die Söhne Schimei's: Sachat, Sin, Zeusch und Beriah, diese sind die Söhne Schimei's, vier (zusammen). 11. Und Sachat war das Haupt, und Sifah der Zweite; und Zeusch und Beriah hatten nicht viele Kinder, darum wurden sie in Ansehung des Stammhauses nur als eine Verwaltung desselben gerechnet (d. h. die ganze Familie zusammen hatte nur ein Oberhaupt). 12. Die Söhne Kehat's: Amram, Sijhar, Chebron und Usiel, vier (zusammen). 13. Die Söhne Amram's: Ahron und Moscheh; und Ahron ward abge-

אֲלֹפִים: (א) וְאַרְבַּעַת אֲלֹפִים שְׁעָרִים
וְאַרְבַּעַת אֲלֹפִים מַחְלָלִים לַיהוָה
בַּבָּלִיִּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַהֲלֹל:
(ו) וַיַּחְלֲקֵם דָּוִיד מַחְלָקוֹת לְבָנָי לְוִי
לְגִרְשֹׁן קֹהֵל וּמֶרָרִי: (ז) לְגִרְשֹׁן
לְעֵדֹן וּשְׁמַעִי: (ח) בָּנָי לְעֵדֹן הָרֹאשׁ
יְחִיאֵל וְזֵתָם וְיוֹאֵל שְׁלֹשָׁה: (ט) בָּנָי
שְׁמַעִי שְׁלוֹמֵת וַחֲזִיאֵל וְהָרֹן שְׁלֹשָׁה
אֵלֶּה רֹאשֵׁי הָאָבוֹת לְלְעֵדֹן: (י) וּבָנָי
שְׁמַעִי יַחַת זִינָה וַיעֹז וּבְרִיעָה
אֵלֶּה בְנֵי־שְׁמַעִי אַרְבַּעָה: (יא) וַיְהִי־
יַחַת הָרֹאשׁ וְזִינָה הַשֵּׁנִי וַיעֹז
וּבְרִיעָה לֹא־הָרְבּוּ בָנִים וַיְהִיו לְבֵית
אָב לַפִּקְדָּה אַחֲרָת: (יב) בָּנָי קֹהֵל
עֲמֶרֶם יִצְחָר חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל אַרְבַּעָה:
(יג) בָּנָי עֲמֶרֶם אֶהָרֹן וּמֹשֶׁה וַיִּבְדֵּל
אֶהָרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קָדֵשׁ קֳדָשִׁים הוּא־

*שְׁלֵמִית קָרִי

ת"א ויבדל אהרן סמכים י', י' ק"ד. ביטוי ה' כ"ט. סוריית ב', י"ב:
ת"א ויבדל אהרן סמכים י', י' ק"ד. ביטוי ה' כ"ט. סוריית ב', י"ב:
ת"א ויבדל אהרן סמכים י', י' ק"ד. ביטוי ה' כ"ט. סוריית ב', י"ב:

באור

וכתב הספר הזה העתיקם כה- כלורם בלי הדעתם שחמם דוד וסמן על המצב מעמלו ולזה לייחסם בחרמוני
בסיומם המורים על דברי המגיד: (ו) ויחלקם, היו"ד בלרי והסיו"ת בקמן והלח"ד רפיה והוא שלא כמנהג
כי הוא מנכין קצנל והראוי ויחלקם היו"ד שוא"ת ח"ם פחות' והלח"ד ברשה ולא רח"ת אחד מהמפרשים שהעיר
עליו. ועיין להלן (פרשה כ"ד פ"ג): (יא) לפקדה, ענין מנחי ובזכרות (ר"ק), אחת, ר"ל שהיו לזכרות

מִסְכִּיב כִּי | נָתַן בְּיָדִי אֶת יִשְׁבִּי
הָאָרֶץ וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
וּלִפְנֵי עַמּוֹ: (ט) עָתָה תָּנוּ לַבְּכֹרִים
וּנְפִשְׁכֶם לְדָרוֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְהוֹמוּ וּבְנוּ אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה הָאֱלֹהִים
לְהָבִיא אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וְכָל־
קָדֹשׁ הָאֱלֹהִים לְבֵית הַנִּבְנֶה לְשֵׁם־
יְהוָה:

כג (ב) וְדוֹד זָקֵן וְשִׁבְעַת יָמִים וַיִּמְלֹךְ
אֶת־שְׁלֹמֹה בְנוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל:
(ג) וַיֹּאמֶר אֶת־כָּל־שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל
וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: (ד) וַיִּסְפְּרוּ הַלְוִיִּם
מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וַיְהִי
מִסְפָּרָם לְגַלְגָּלָתָם לְגִבּוֹרִים שְׁלֹשִׁים
וּשְׁמֹנֶה אָלֶף: (ה) מֵאֶלֶּה לְנִצָּחַ עַל־
מְלֹאכֶת בֵּית־יְהוָה עֹשִׂים וְאַרְבָּעָה
אָלֶף וּשְׁמֹנֶה וְשִׁשִּׁים שְׂשֹׂרֹת

hat euch Ruhe ver-
schafft ringsum,
denn er gab in meine
Hand, die Bewoh-
ner des Landes, und
das Land ist be-
zwungen vor dem
Ewigen und vor
seinem Volke. 19.
Nun, so richtet euer
Herz und eure Seele,
den Ewigen, euern
Gott, zu suchen (ihn
im Gebete zu ver-
ehren), und machet
euch auf, und bauet
das Heiligthum des
Ewigen, eures Got-
tes, um die Bundes-
lade des Ewigen,
und die heiligen Ge-
räthe Gottes in das
Haus zu bringen,
das dem Namen des
Ewigen gebauet wer-
den solle.

23. 1. Und als
David alt war und
lebensfatt, machte
er seinen Sohn Sa-
lomo zum Könige
über Israel. 2. Und

versammelte alle Obersten Israel's, und die Priester und die Leviten. 3. Und
es wurden die Leviten gezählt, von dreißig Jahren und darüber, und es war
ihre Anzahl nach ihren Köpfen, die Männer acht und dreißig tausend.
4. Von diesen (waren bestimmt) vorzustehen dem Geschäfte des Hauses des Ewi-

באור

החכמים (אונד אללע פֿערסטענדיגע חזן אללע ארבייט דעם גאָלדעם זילבערס און ג. וו. אָהנע
לאה), והראשון יוחר קרוב, ועשה, זירח למעשה כסרגונו ויש מעמיקים (אונד ריכטע עס אַזויס), ועינים
אחר: (יח) לפני ה' וכו'. בעבור קדוש שמו ולשום משכנו שם ובעבור עמו להנחילם הארץ אשר ישבו בה
במוטתה: (יט) ובנו, גם אהם חסייעו צביונו. הנבנה, עבר במקום עמיד (ירדן), וכן מתורגם אשכנזית,
יש מעשרים אחרו פעל מורכב מעבר ועמיד, כלומר בשעת הבאת הכלים כבר היתה בנויה ורבים ככה (וויירד
געבויעט וואָרדען זיין):

כג (ד) מאלה העמיר. לנצח, ענין המלה הזאת מבוחר לעיל (פרשה נו"ו כ"ח) ומתורגם עמיד לפי
ענינו הנופל עליו. מלאכת, מלאכת השיר צעה עבודת המזבח: (ה) בכלים, כלי הנגון כי
הכ"ד אלף האמורים במקרא שלפניו המה לשיה צפה. אשר עשייתו, יסכן שיה דברי דוד צעה שהעמידם לנצח.

bestellet über Is-
rael), und daß du
beobachtest die Ge-
seßlehre des Ewi-
gen, deines Gottes.
13. Nur dann wirst
du glücklich sein,
wenn du darauf
achtest, zu thun die
Gesetze und die
Rechte, welche der
Ewige Moseh ge-
boten für Israel,
sei fest und stark,
fürchte dich nicht,
und zage nicht. 14.
Und siehe, ich habe
in meiner Armuth
für das Haus des
Ewigen angeschafft
an Gold: Hundert
tausend Rikar (Ta-
lente), an Silber:
Tausend mal tau-
send (eine Million)
Rikar (Talente),
und Kupfer und
Eisen ohne (be-
stimmtes) Gewicht,
denn in Menge ist
es vorhanden, und
Holz und Steine

וְלִשְׁמֹר אֶת־תּוֹרַת יְהוָה אֱלֹהֶיהָ :
(יג) אִזְּ מַצְלִיחַ אִם־תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־יִשְׂרָאֵל
חֹזֵק וְאַמֵּץ אֶל־תִּירָא וְאֶל־תִּחַת :
(יד) וְהִנֵּה בָעֲנִי הַכִּינּוּתִי לְבֵית־יְהוָה
זָהָב כֶּפָּרִים מֵאֶחָ־אֶלֶף וְכֶסֶף אֶלֶף
אַלְפִים כֶּפָּרִים וְלִנְחָשֶׁת וְלַבְּרֹזֶל
אֵין מִשְׁקָל כִּי לָרֹב הִיָּה וְעֲצִים
וְאִבְנִים הַכִּינּוּתִי וְעַל־יָהֶם תּוֹסִיף :
(טו) וְעַמֶּךָ לָרֹב עָשִׂי מְלֹאכָה חֲצָצִים
וְחֲרָשֵׁי אֶבֶן וְעֵץ וְכָל־חָגָם בְּכָל־
מְלֹאכָה : (טז) לְזָהָב לְכֶסֶף וְלִנְחָשֶׁת
וְלַבְּרֹזֶל אֵין מִסְפָּר קוֹם וַעֲשֵׂה וִיִּהְיֶה
יְהוָה עִמָּךְ : (יז) וַיֵּצֵא דָוִיד לְכָל־שָׂרֵי
יִשְׂרָאֵל לַעְזֹר לְשַׁלְמָה בְּנוֹ : (יח) הֲלֹא
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עִמָּכֶם וְהִנֵּחַ לָכֶם

habe ich angeschafft; dazu kannst du hinzuthun. 15. Auch hast du bei dir in
Menge Werkleute, Steinhauer und Kunstfertige in Stein und Holz, und
allerhand Verständige in allerlei Arbeit. 16. Also, Gold, Silber, Kupfer
und Eisen unzähliges, so mache dich auf und handle, und der Ewige wird
mit dir sein. 17. Und David befahl allen Obersten Israel's, seinem Sohne
Salomo beizustehen. 18. Ist ja der Ewige, euer Gott, mit euch, und

באור

ימים בלבדך שכל וביניה אחרי שהעמידך על ישראל ללוות אותם ולזה לריך כינה ודעת להורותם אם המעשה אשר
יעשו, וגם לשמוע כראוי וכמשפט תורת האלהים: (יג) אז וכו', רק אז תלכיח אם תשמור, ולזה יתן לך בינה.
חזק ואמן, בדבר ההנהגה המלוכה: (יד) בעניי, ררך עתה אשר כן עם שאני חשוב כעני מול הלוך הברזל
הראוי לבנין בית ה', הנה ככ"ז הכינוי זה וכו'. וי"מ בעמל ועורח רב הכינוי (אין מיינער מיהענעליג)
קייט): (טז) לזהב, שמוש הנמ"ד להורות על הכלל שאחר הפרט כמו לכל כליו חשפה נחשת (שמוש כ"ז ג')
ושיעורו אם כן שהזהב הכסף והנחשת נמלא לרוב אין מספר ואין לריך להכנתך עוד לכן קום ועשה. ויש רואים
לומר שהספוק הזה דבק למעלה ופירושו, וכל חכם לב בכל מלאכה לזהב לכסף וכו' אין מספר רבה לומר אל

שפכת ומלחמות גדלות עשית לא-
תבנה בית לשמי כי דמים רבים
שפכת ארצה לפני: (v) הנה-בן
נולד לך הוא יהיה איש מנוחה
והניחותי לו מפל-אויביו מפניב כי
שלמה יהיה שמו ושלוש ושקט
אתן על-ישראל בימיו: (i) הוא-
יבנה בית לשמי והוא יהיה-לי
לבן ואני-לו לאב והניחותי את-
בסא מלכותו על-ישראל עד עולם:
(h) עתה בני יהי יהודה עמך והצלחת
ובנית בית יהודה אלהיה כאשר
דבר עליה: (3) אך יתן-לך יהודה
שכל ובניה ויצוה על-ישראל-

hast Blut in Menge
vergossen, und große
Kriege geführt: Du
sollst nicht meinem
Namen ein Haus
bauen, denn viel
Blut hast du ver-
gossen zur Erde vor
mir. 9. Siehe, dir
ist ein Sohn gebo-
ren, er wird ein
Mann der Ruhe
sein, denn ich werde
ihm Ruhe verschaf-
fen von allen seinen
Feinden umher, denn
Salomo (Fried-
rich) soll sein Name
sein, und Frieden
und Ruhe werde ich
über Israel brin-
gen bei seiner Le-
benszeit. 10. Er soll
meinem Namen ein
Haus bauen, und er
soll mir Sohn sein,
und ich ihm Vater,

und ich werde den Thron seines Königthums über Israel befestigen in Ewigkeit. 11. Nun, mein Sohn, sei der Ewige mit dir, du wirst glücklich sein, und das Haus des Ewigen, deines Gottes, bauen, wie er von dir verheissen hat. 12. Aber möge dir der Ewige Einsicht und Verstand geben (indem er dich

רשי

קדו נער דכתיב ויהושע זן כון נער לא ימוש וגו' (שמות ל"ג) שהדי יהושע לא עלך אחרי
משח כי אם כ"ח שנה וחזי ק"י שנה נמלא (צ"ג ל"ה שנה כשהיו ישראל צמדצד) העיר עליו
הכתיב ויהושע זן כון נער ומאז היה זן מ"ג שנה על כן הולך לכתוב דך שלא היה כי אם
זן י"ג שנה כשמלך לדבדיל למעלה: גדול מאוד שהבניו שלמה עד מאה ועשרים אמה כדכתיב
(צמלכים א' ו') והאולם על פני היכל הבית וגו':

באר

שלא נכתב בקפר שמואל כנולד כמזהו רבים כמו וסאנרו נשלח חשים, ובאנרו דמים לרובי שפכה ארצה כי
רס נקיים היה דמים אשר שפך כמו אוריה וכו' גם דנני הגוים אשר שפך אדם שלא היו בני מלחמות אפס
שהיו בהם אנשים טובים וחסידים וכו'. וכמו שמוננו להניק דבר במחצת וכו' לפי שהבדל עושים
ממנו כלי הריגה לא יעשו ממנו כלי שלום דרוב (מדברי רד"ק בקלרה). והנה אף שהכותב הקפר הזה השמיט
במקומות הרבה מה שמגיע לבנות דוד, הליגו במקומות אחרות ולא כבש האמת, כי גם זה לכבוד ולתהלת דוד
שלמען הדבר הטוב והמועיל לחזקת בני משפחת דמים נקיים ולסרחיקו מנחמות הכנות (ערכבוערונגס וי"ג
טיבע קריגע), אמר לו אדם בשם ה' זה עד על דקדק דוד ויראם אלהים אשר נענה בלבו, ושלוש, זכרון
שמו הוא יהיה לאדם על השלום: (יב' ויצחק, ענין מנוי ופקידה כדוראמו הרכה פעמים במקרא, ושיעור הפסוק,

Eisen in Menge zu Nägeln an den Thüren der Thore und zu Klammern, und Kupfer in Menge schaffte David an ohne (bestimmtes) Gewicht. 4. Und Zedernholz ohne Zahl, denn die Zidonim und die Zorim (Thyrer) brachten Zedernholz in Menge zu David. 5. Und David sprach: Mein Sohn Salomo ist noch ein Jüngling und zart, und das Haus, das dem Ewigen zu bauen ist, soll vorzüglich groß gemacht werden zum Ruhm und zur Pracht in allen Ländern, darum will ich ihm (Vorrath) schaffen, und so schaffte David (Vorrath) in Menge vor seinem Tode. 6. Und er rief seinen Sohn Salomo, und befahl ihm, das Haus des Ewigen, des Gottes Israel's, zu bauen. 7. Und David sprach zu Salomo: Mein Sohn, es war in meinem Herzen (ich hatte im Sinne), dem Namen des Ewigen, meinem Gotte, ein Haus zu bauen. 8. Aber es ward mir das Wort des Ewigen, wie folgt: Du

הַשָּׁעָרִים וְלַמַּחְבְּרוֹת הַכִּיֹּן דָּוִיד
וַיִּנְחָשֶׁת לָרֹב אֵינן מִשְׁקָל: (ד) וַעֲצֵי
אֲרָזִים לְאֵינן מִסְפָּר בִּי־הִבִּיאוּ
הַצִּידֹנִים וְהַצִּירִים עֲצֵי אֲרָזִים לָרֹב
לְדָוִיד: (ה) וַיֹּאמֶר דָּוִיד שְׁלֹמֹה בְנִי
נָעַר וְרַךְ וְהַבִּית לִבְנוֹת לַיהוָה
לְהַגְדִּילָהּ לְמַעַלְהָ לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת
לְכָל־הָאֲרָצוֹת אֲכִינָה נָא לּוֹ וַיִּבֶן
דָּוִיד לָרֹב לְפָנָי מוֹתוֹ: (ו) וַיִּקְרָא
לְשֹׁלֹמֹה בְנִי וַיִּצְוֵהוּ לִבְנוֹת־בַּיִת
לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) וַיֹּאמֶר דָּוִיד
לְשֹׁלֹמֹה בְנִי אֲנִי הִיָּה עִם־לִבִּי
לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי: (ח) וַיְהִי
עָלַי דְּבַר־יְהוָה לֵאמֹר דָּם לָרֹב

* בני קרי

רַקִּיעַ

לדלתו' השערי'. קלואש זלע': ולמחזרות הכין דויד. הכדול שמחזרין ומחזיקי' הדלתות והשערים דסס: (ד) והצורים. עם חירס מלך לור: (ה) נער ורך. לפי שאפי' בן ע"ב שנה

באור

בחירק המ"ס (רד"ק), וענינו לעשות מקומרים המלעזפים אל הדלתות. ולמחברות, שם הפועל מן הדגוש ופירש רבי יונה מקום שהיו נקבלים ונאספים שם לעבודת ה' ורד"ק. ואחריו העתיקו איזה חכמי עמים (פיר דיה פֿערזאמלונגט = ליחשער), אך הקרוב כמו שפירש הרד"ק בספר השרשים להכיר קרש אל קרש וכן מחורגם פה. אֵינן משקל, לה היה מהאפשר לדעת המשקל לגדול הכניו: (ד) נער, עוררו הוא לעיר ליומים, ורך, מעונג ביותר. והבית. אשר עליו בדבר ה' לבנות לכבודו מהראוי להגדיל הבנין למעלה להיות לו לשם וכן מחורגם אשכנז. אֲכִינָה נא לו, לה אֲכִין לו כל לרכי הבית להקל ומעליו עורר ההכנה. והלכו' היחם מורה על הפירוש הזה ועל דרך זה מחורגם אשכנז: (ח) דם לרב שפכה, זה לא מלאנו, שאמר לו השם אבל דוד אמר בן זבלו כי מפני זה מונעוהו השם לבנות הבית או נתן הנביא אחר לו בן ואף על פי

בַּמִּדְבָּר וּמִזִּבְחַ הָעֹלָה בָּעֵת הַהִיא
בַּבְּמָה בַּגִּבְעֹז: (ב) וְלֹא־יָכֹל דָּוִד
לָלֶכֶת לִפְנֵי לַדְּרֹשׁ אֱלֹהִים כִּי
נִבְעַת מִפְּנֵי חָרֵב מְלֹאךְ יְהוָה:

כב (ב) וַיֹּאמֶר דָּוִד זֶה הוּא בֵּית
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְזֶה־מִּזְבֵּחַ
לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל: (ג) וַיֹּאמֶר דָּוִד
לְכֻנּוּם אֶת־הַגָּדִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲמֵד הַצִּבִּים לַחֲצוֹב אֲבָנֵי
גִזִּית לִבְנוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים:
(ד) וּבְרָזָל לָרֶב לַמַּסְמְרִים לַדִּלְתוֹת

ת"א וזה מזבח וכו' ונחיש ו' ס"ז:
ויד sprach (den Be-

fehl aus): Die Fremden im Lande Israel zu versammeln, und bestellte
Steinhauer, Quadersteine zu hauen, zum Baue des Gotteshauses. 3. Und

רשימי

עדין צעת הריא צצמה אשר בגבעון: (ב) ולא יכול דוד. אז כשהיה אותו מעשה שלח לו
הקצ"ה להעלות קרנן לא היה דוד יכול ללכת לפניו לדרוש עליהם כלומר לפני המזבח אשר
בגבעון כי נצעת מפני חרצ מלאך ה' והלך דוד כדברי ה' וצנח מזבח וענה ה':
כב (א) ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל. מכאן ואילך
שמעק ה' להקריב לו קרנן ילא ויקריב על אותו מזבח: (ב) לבנום את הגדים.
גרים שנתגבירו שלח רגל להעביר ציטרדל עזות פרך וכן עלינו צלמה למטה ויספר שלח
ובו' ויעש מהם ע' אלה קושא סלל ובו' ועוד כתיב וכל העם הכותר מן החתי ובו' צ' פסוקים
(לקמן כ"ב) ועוד כתיב ומן בני ישראל לא נתן שלמה לעבדים ובו' (שס): (ג) למסמרים

באר

שם זכור: (כט) בבמה וכו', כל הבית שהיה שם המזבח והמזבח נקרא צנח, לפי שהיה שם הכמה והוא
המזבח וכן צנח יעלה הכמה לאכול (ש"א ע') כי לא היו אוכלים במזבח אלא צנחים שהם צנח המזבח
והוא הכמה (ל) ולא יכול ובו', ולזה צנח קרבותיו על המזבח שעה בגרון ארץ. כי נצעת, והש
כח מעשה ללכת לגבעון. ולהפטר דרך אחר צנח. עיין עליו. והנה עיניך רואות כי שלשה פסוקים אלו מפסק
כ"ה עד ל' בכלל השמעים שם משמאל הם הוספה מידי הכותב הספר להודיע ימיה של הקורא איך ובאופן
מה נהיה ענין בנין בית הנחירה הבא מיד בהמשך הפרשיות והוא חיון הכרח טוב ומועיל לחבור ודבקות העמים
כראוי לקופר דברי הימים ועיין הקדמה). ולזה נמלאו גם שאל לשונות נוספות פה בפרשה כ"א על דברי הפרשה
שם כאשר מחזיקה עיניך מישרים ושכל לבך יורד דרך האמת:

כב (א) זה הוא וכו' הפסוק הזה נמשך עוד לפרשה שלפניה, ולפסוק כ"ט כי הפסוק ולא יכול הוא כמאמר
מוסבר. ושעורו במקום הזה יצא הבית וכל הרעלה להקריב קרנן ילא ויקריב בבית זה ועל אותו
המזבח אשר יהיה בו. שמעתי ההוא החליט להבין ולעשות חקונים לבנין הבית, וכן נראה מהמש. הבא אחר
פסוק זה: (ב) הגרים, הם הגעועים. הצבים, כורתי אנשים ממוקם גדולם שחר וסלע: (ג) למסמרים

Mosch gemacht in
der Wüste, und der
Altar des Ganz=
Opfers war zu der=
selben Zeit auf der
Höhe zu Gibeon. 30.
Und David konnte
nicht vor derselben
hingehen Gott zu su=
chen (den Gottes=
dienst da zu verrich=
ten); denn er war
erschrocken vor dem
Schwerte des En=
gels des Ewigen.

22. 1. Und Da=
vid sprach: Dieses
sei das Haus des
ewigen Gottes, und
dieser der Altar zum
Ganz=Opfer für Is=
rael. 2. Und Da=
vid sprach (den Be=

sondern kaufen will ich sie um volles Silber, denn ich will nicht was dein ist, für den Ewigen hinnehmen, und unentgeltlich Ganz-Opfer darbringen. 25. Also gab David dem Arnan für den Platz goldene Schefalim von Gewicht, sechshundert. 26. Und David baute daselbst dem Ewigen einen Altar, und brachte Ganz-Opfer dar, und rief zum Ewigen, und er erhörte ihn mit Feuer vom Himmel auf dem Altar des Ganz-

Opfers. 27. Und der Ewige sprach zum Engel: Und dieser ließ sein Schwert in die Scheide zurückkehren (er steckte es in die Scheide). 28. Zu derselben Zeit, als David sah, daß ihn der Ewige erhörte in der Tenne Arnan's, so opferte er (fortan) daselbst. 29. Die Wohnung des Ewigen aber, welche

אֲשֶׁר לָךְ לַיהוָה וְהַעֲלֹתָ
עֹלֹתֶיךָ חָנָם: (כא) וַיֵּתֶן דָּוִיד לְאַרְנָן
בַּמָּקוֹם שֶׁקָּלִי זָהָב מִשְׁקָל שֵׁשׁ מֵאוֹת:
(כב) וַיִּבֶן שָׁם דָּוִיד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל
עֹלֹת וּשְׁלָמִים וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה
וַיַּעֲנֵהוּ בְּאֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם עַל־מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה: (כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְמִלְאָךְ
וַיֵּשֶׁב חֲרָבוֹ אֶל־נֶדְנָה: (כד) בָּעֵת
הַהִיא בָּרָאֹת דָּוִיד כִּי־עָנָהוּ יְהוָה
בְּגִדְּוֹן אֶרְנָן הַיְּבוּסִי וַיִּזְבַּח שָׁם:
(כה) וּמִשָּׁכֵן יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה מִשָּׁה

ה' א ויתן דוד וכו' נחמס י"ד , קי"ז:

רשי

ענין דקורקס' דניסא דיטתא. דומה למורב חרון חס: (כה) שקלי זהב משקל שש מאות (ונס' שמואל) כתוב בכסף שקלים חמשי' הא כינן נטל מכל שני ושני חמשים שקלים הרי שש מאות שקלי' כדי סיהי' חלק לכל ישראל צמזנח: (כז) ויאמר ה' למלאך. להשיב חרבו: ויסב חרבו אל נדנה. וכן ויאמר ה' לדב וקא' את יונה וגו': (כח) בעת ההוא נדלוף דוד כי ענכו ה'. פרסה זו לא נכתבה בשמואל ומשום כבוד דוד נכתבה כאן שעסה מזבח וכל פסוקי דפרש' זו דצוק פסוק אל פסוק כאלו כולו פסוק א': (כט) ומזבח העולה. של משה

באר

להבננה האש על המזבח: (כד) אשא, ענין לקיחה. לה' לתת לה'. והעלות עולה, מהדבר הנתן לי בחנם: (כח) שקלי זהב, משקל שש מאות יספוק שמואל כתוב בכסף שקלים חמשים הא כינן נטל מכל שני ושני חמשים שקלים הרי שש מאות שקלים הרי שש מאות שקלים כדי סיהי' חלק לכל ישראל צמזנח (המפרש) והוא מדברי רבותינו ז"ל. ועוד אמר רבי בשם אבא יוקי' בן דוד חרי בקר ועלי' ומקום המזבח בחמשים וכל הבית כלו בשש מאות ולשון הפסוקים מוכיחים דברי רבי, כי בספר שמואל אמר את הגורן ואת הנקר בכסף שקלים חמשים, כי הגורן והנקר היו בחמשים ואמרו פה במקום ר"ל בכל המקום כי בגורן היה המזבח והשדה כלו נכנסו בבית והחכם רבי מנשה בן ישראל כתב כי דוד הסתה המכירה בחמשים שקלי זהב ואח"כ נתן לו צמזנח שש מאות שקלי זהב, ולזה אמר שם ויקן ופה ויתן (כ"ז) מדברי נטל לקט שכתב: (כז) באש, העניינה היתה בזה שיריה אש על המזבח: (כז) ויאמר וכו', להשיב חרבו. וישב וכו', וכן ויאמר ה' לדב ויקא' את יונה. (המפרש) חה מה שרומזי עליו כבר הרבה פעמים כספר הזה שהחלק השני בא לפרש הסתם בחלק הראשון. אל נדנה פירושו של נדחיקה והוא הסתר שהחבר נתון בו וכן בלשון ארמיי בגו נדנה (רמיאל ז') (רד"ק), וענין המליכה הזאת שלא השחית כלל מעשה, ותעלה המנפה: (כח) ויזבח וכו', מאותו היום והלילה היה רגיל לזבוח

בְּדַבַּר־גֹּד אֲשֶׁר דָּבַר בְּשֵׁם יְהוָה:
 (ב) וַיֵּשֶׁב אֲרָנָן וַיֵּרָא אֶת־הַמַּלְאָךְ
 וַאֲרַבְּעַת בָּנָיו עִמּוֹ מִתְּחַבָּאִים וְאֲרָנָן
 דָּשׁ חֲשִׁים: (ג) וַיָּבֹא דָוִיד עַד־אֲרָנָן
 וַיֵּרָא אֶת־דָּוִיד וַיֵּצֵא מִן־הַגֶּרֶן וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
 לְדָוִיד אַפָּיִם אֶרְצָה: (ד) וַיֹּאמֶר דָּוִיד
 אֶל־אֲרָנָן תְּנֵה־לִּי מָמוֹם הַגֶּרֶן וְאֶבְנֵהָ
 בּוֹ מִזְבֵּחַ לַיהוָה בְּכֶסֶף מָלֵא תְּנֵהוּ
 לִי וְתַעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל הָעָם:
 הָעָם: (ה) וַיֹּאמֶר אֲרָנָן אֶל־דָּוִיד קַח־
 לָךְ וַיַּעַשׂ אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ הַשּׁוֹב בְּעֵינָיו
 רֵאשִׁית נְתַתִּי הַבֶּקֶר לָעֹלֹת וְהַמִּזְרִיגִים
 לָעֲצִים וְהַחֲשִׁים לַמִּנְחָה הַכֹּל נְתַתִּי:
 (ו) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּוִיד לְאֲרָנָן לֹא כִּי־
 קָנָה אֶקְנֶה בְּכֶסֶף מָלֵא כִּי לֹא־

det im Namen des
 Ewigen. 20. Und
 als Arnan sich um-
 wandte und gen
 Himmel sah, und
 seine vier Söhne
 mit ihm, so versteck-
 ten sie sich; Arnan
 aber drosch nun
 Weizen. 21. Und
 David kam zu Ar-
 nan, da schauete Ar-
 nan hin, und sah
 David, und ging
 heraus aus der
 Tenne, und bückte
 sich vor David mit
 dem Angesicht zur
 Erde. 22. Und Da-
 vid sprach zu Ar-
 nan: Gib mir den
 Platz der Tenne,
 daß ich darauf einen
 Altar baue, dem
 Ewigen; um volles
 Silber (für den ganz-
 en Geld=Werth) gib
 mir sie, auf daß die
 Seuche aufhöre im

Volke. 23. Und Arnan sprach zu David: Nimm sie dir hin, und es thue mein
 königlicher Herr wie es gut in seinen Augen ist, siehe, ich gebe das Rind zum
 Ganz=Opfer und die Dreschwalzen zum Holz und den Weizen zum Speise-
 Opfer, ich will Alles geben. 24. Und der König David sprach zu Arnan: Nein!

רשי

הן עומדים: (ב) מתחבאים. מפני המלאך לקוי הפסוק (ישעיה כ"ו) לך עמי זה צדדריך
 וסגני' לרחק צדך חזי כמעט דבע עד יעצור זעם ואומר (שמות י"ג) ואתם לא תלכו איש
 מפתח ביתו עד צוקר: וארנן דש חטים. לפי שאמר לפנינו והחטים למנחה שלב תתמו' וכי
 היאך היו לשם חטוי': (כג) והמזריגי' לעלים נסרים שדשין זהם התצואה כמו ששינוי זע"א

באור

ויחם על הרעה: (טז) בין הלך וכי, ר"ל עמד באור: (יז) ובעמך לא, שעורו לא חסי ירך להיות
 נכון למנפה כמו שפרמתי: (יח) כי יעלה וכי, כאשר יעלה אל הגורן: (כ) וישב וכי, סיפא דקרא מפרש
 לרישא כדרך הנקרא שהעירתי עליו כמה פעמים בבאורי, ר"ל שהסב את פניו להיות דש את החטים.
 וארבעת וכי, אשר היו עמו בגורן היו מחבאים את עצמם מפחד המלאך. זה ששור הפסוק לפי פשוט וכן
 מפורגס אשכנזית. וי"מ ששכ מנקום המחבוא אשר הסביא עם בניו (ארנן וואר יא עבען לוריק געקעהרט
 חלם עד דען ענגעל ערבוקקט האטטע, האט עד יך ויט יינגען פיערל נאנהען פערשטעקקט,
 עד דראט עבען וויילען), אך זה רחוק מן האמת: (כג) המזריגים, מבואר בשמואל (שם כ"ב). לעצים,

Gehe, laß nun deine Hand ab! Und der Engel des Ewigen aber stand bei der Tenne Arnan's, des Sebusfiter's. 16. Da hob David seine Augen empor, und sah den Engel des Ewigen stehen zwischen der Erde und dem Himmel, sein Schwert gezückt in seiner Hand, ausgestreckt über Jerusalem, da fielen David und die Ältesten, gehüllt in Säcken, auf ihr Angesicht. 17. Und David sprach zu Gott: Habe ich doch gesagt, daß man das Volk zählen soll, ich bin es also, der gesündigt und übel gethan, aber diese Heerde, was haben sie gethan? Ewiger, mein Gott, es komme deine Hand über mich, und über das Haus meines Vaters, nur

רָאָה יְהוָה וַיִּנָּחֵם עַל-הָרָעָה
וַיֹּאמֶר לְמַלְאָךְ הַמְשַׁחִית רַב עֲתָה
הֲרָף יָדְךָ וּמַלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד עִם-
גִּדְּוֹן אֲרֻנָּן הַיְבוּסִי: (טו) וַיִּשְׁאַרְדּוּ אֶת-
עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-מַלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד
בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וְחַרְבּוֹ
שְׁלֻפָּה בְּיָדוֹ נֹשִׂיָּה עַל-יְרוּשָׁלַם
וַיִּפֹּל דָּוִיד וְהַזְקֵנִים מִכִּסֵּי בִשְׁקִים
עַל-פְּנֵיהֶם: (טז) וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל-
הָאֱלֹהִים הֲלֹא אֲנִי אָמַרְתִּי לְמַנּוֹת
בָּעָם וְאֲנִי-הוּא אֲשֶׁר-חָטָאתִי וְהָרַע
הִרְעוֹתִי וְאֱלֹהֵי הַצֹּאן מָה עָשִׂי יְהוָה
אֱלֹהֵי תְהִי גַּם יָדְךָ בִּי וּבְבֵית אָבִי
וּבְעַמֶּךָ לֹא לְמַנְפֹּה: (יז) וּמַלְאָךְ
יְהוָה אָמַר אֶל-גִּדְּוֹן לֵאמֹר לְדָוִיד כִּי
יַעֲלֶה דָּוִיד לְהַקִּים מִזְבֵּחַ לַיהוָה
בְּגִדְּוֹן אֲרֻנָּן הַיְבוּסִי: (יח) וַיַּעַל דָּוִיד

ת"א ויאמר למלאך נרכות סס:

nicht wider dein Volk (preisgegeben zu sein) der Seuche! 18. Der Engel des Ewigen aber befahl dem Gad, dem David zu sagen: Daß er hinaufgehen sollte, einen Altar dem Ewigen zu errichten in der Tenne Arnan's, des Sebusfiter's. 19. Und so ging David hinauf, nach dem Worte Gad's, das er gere-

רש"י

חולי ירחם אצל חוינוני לא ירחמו עלינו: (טו) נשייה על ירושלים. ומה שכתוב (ציהושע ה') והנה איש עומד לנגדו וחרדו שלופה בידו וגו' הלכו אתה אם ללדניו יבושע היה עומד ואחריו כנגד לריו וצא מלאך כנגדו לפיכך תמה ואמר לו הלכו אתה אם ללדניו לעזורני הואיל ואתה עומד לנגדי או ללדניו לעזור שגם אתה עומד כנגדן אצל כאן כיון שראה החרד של מלאך שהיה נטויה על ירושלי' ידע בעצמו שצא לנגדו שונאי וסדאל: (יז) ואלה' הלאן מה עשו. שהם באותן האן המוצאים לשחיט' שאינן יכולין להנצל משחיטה כי לשחיט'

לך: (יג) אִם-שְׁלוֹשׁ שָׁנִים רָעַב וְאִם-
שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים נִסְפָּה מִפְּנֵי-צָרֶיךָ
וְחָרֵב אֹיְבֶיךָ לְמִשְׁגַּת וְאִם-שְׁלֹשַׁת
יָמִים חָרֵב יְהוָה וְדָבַר בְּאָרֶץ וּמִלֶּאֶךָ
יְהוָה מִשְׁחִית בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל
וְעַתָּה רְאֵה מַה-אֲשִׁיב אֶת-שְׁלָחִי
דָּבָר: (יד) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-גָּד צֶרֶד־לִי
מֵאֵד אֶפְלָה-נָּא בִיד־יְהוָה כִּי-רָבִים
רַחֲמָיו מֵאֵד וּבִיד־אָדָם אֶל-אֶפֶל:
(טו) וַיֵּתֶן יְהוָה דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שִׁבְעִים אֲלָף אִישׁ:
(טז) וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מִלֶּאֶךָ
לִירוּשָׁלַם לְהַשְׁחִיתָהּ וּבְהַשְׁחִית

dich! 12. Entweder drei Jahre Hungersnoth, oder drei Monate umkommend vor Widersachern, und das Schwert deiner Feinde dich erreichend, oder drei Tage das Schwert des Ewigen und Pest im Lande, und den Engel des Ewigen verderbend in allen Gränzen Israel's; und nun siehe zu, was ich zur Antwort bringe dem, der mich sendet. 13. Und David sprach zu Gad: Es thut mir sehr weh, doch laß mich in die Hand des Ewigen fallen, denn sehr groß ist seine Barmherzigkeit, nur in die Hand des Menschen will ich nicht fallen. 14. Also

* כל"ל כ"ג וצקלת ספרים הפנים ובהשחית צ"ת אך
הוא טעות הדפוס לדעת.

ת"א ובהשחית עקדה סס:

ließ der Ewige eine Pestilenz kommen über Israel, und es fielen von Israel siebzig tausend Mann. 15. Und Gott sandte einen Engel nach Jerusalem, es auch zu verderben, und da er verderbte, sah es der Ewige, und es reuete ihn des Bösen wegen; und er sprach zum Engel, der da verderbte:

רשי"י

עלים' חויצים (יב) צר לי מאוד. אחת אומר צר לך הקל שבהם קשה לי וצר לי מאוד עלי. משל לאדם שאמר לו הכן עת וצאיוה קצר דלונך שתקצר אלל אציק או אמך אמר להם אוי לאזנים סך שומעים: אפלה כל ציד ה'. נדנ' שסוה ככל עשירים ועניים: כי רבים רחמיו.

באור

המלה ואחרים מפרשים לפי הכוונה צר לך (וועה"ל דיר) ! והענין אחר: (יב) שלש שנים, רעב וצמא שמואל שבע שנים רעב, פירושו צו לפי ששלש שנים רעב היו כבר באותו זמן כמו שכתוב ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה, אמר לו גר, התחבר שיהיו שבע שנים רעב כלומר שלש שנים עברו, ועוד שלש אחרות והשנה השביעית לא תמלט מזה רעב אחר שכתב התבואה אחרי שש שני רעב. (מדברי בעל לקט שכתב הדפס אלל מכלול יפא). למשנת, להיות משנה אחר ענין באור מלת משנעים לעיל (ט"ו כ"ח). חרב ח, דרך משל על הריגת ה' דבר ועגפה, והיו"ו של ודבר, טעמו כמו אשר ראה לוהר הוא דבר ותרגומי לפי רוב המעתיקים: (יב) צר לי וכו', ענין הבאור סס: (טז) ובהשחית, כאשר הרכה להשחית ראה ה' בעני

bert und siebzig tausend Mann, die das Schwert zogen. 6. Aber Levi und Benjamin musterte er nicht unter ihnen, denn das Wort des Königs war ihm unwürdig. 7. Und es mißfiel diese Sache in den Augen Gottes und er schlug Israel. 8. Und David sprach zu Gott: Ich habe sehr gesündigt, daß ich diese Sache gethan! Und nun, Ewiger, nimm' weg die Missethat deines Knechtes, denn ich war sehr thöricht. 9. Und der Ewige redete zu Gad, dem Seher David's, wie

folgt: 10. Geh hin, und rede zu David, und sprich: so spricht der Ewige: Dreierlei lege ich dir auf, wähle dir eins davon, daß ich dir's thue. 11. Da kam Gad zu David und sprach zu ihm: so spricht der Ewige: Nimm (eins) auf

רש"י

ובר'. יואז היה יודע שיביא לאשמה לעם לנגף לפיכך אמר יואז יכול אני להזיל שבעים הללו מן המניין לוי אם יאמר דוד למה לא מנית את לוי אשיצנו כי לא התפקדו צתוך בני ישראל (צמדצד ז') וכן אמר לצנימן הלא צפלטם בגבעה נבפו ואם יתגברו עתה מה יסתיר להם: (ח) ועתה בעזר נא את עוון עזרך. עוון זה מלא צעני ווי"ן כלומר בעזר נא על העון המלא שעשיתי ור' מלאין הן בקריאה וזה אחד מהם וכשני (צתלי"א) הן צעוון חוללתי וכמפורש צווקרא רצה צאשה כי תזריע אפילו חסיד שצחסידיים אי אפשר שלא יבא לו אחד צעזיר' כלל כתביון (אצא) והלא לא נתביון אלא לזורך עמרו והשלישי עוונותיו ילכדנו את הרשע (משלי ח') עוונותיו המרדני' והרדעני' (צמלכ' ז' ז') ומלאנו עוון ועתה לבו וכזואה ונבידה צית המלך שאמרו אם לא כלך וכגיד צית המלך יהיה עוון גדול כי יצואון

באור

מועט האמור בשמואל, וכן אמר הכותב שהאמת הוא שהיו חלף אלפים וכו': (ו) ולוי וכו', יסכן שהשכנו הגדול האמור פה הוא עם מספר מפקד לוי ובנימין, וזהו לא עכלו החשבון שנתן למלך שם צמ"ש כאן על כי לא פקד לוי ובנימין. **נחשב**, נתן עטם למה לא פקד שני שבעים אלו לפי שבכלל היה דבר המלך נחשב צעני יואז. וזהו היה משמעו כמה שיוכל להלערק ואמר הלא גם צימני משה לא התפקדו בני לוי, ובני צימון היה מחלל ואמר, די להם כמה שנתמעטו צימני פלגם בגבעה (מדברי המפרש): (י) **נפדה**, ושם נועל. ועינים אחד, ענין שימם עומם וזה הוא מלשון ונעיתי את ידי עליך (ירמיה נ"א כ"ה): (יא) **קבל** לך, חרגמתי לפי פסרון

אֶת־מִסְפָּרָם: (א) וַיֹּאמֶר יוֹאָב יוֹסֵף
יְהוָה עַל־עַמּוֹ כָּהֶם מֵאָה פְּעָמִים
הֲלֹא יָדַנִי הַמֶּלֶךְ כָּל־לֵם לְאֹדְנִי
לְעֲבָדִים לָמָּה יִבְקֹשׁ זֹאת אֹדְנִי לָמָּה
יְהִיָּה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל: (ב) וַיְדַבֵּר־
הַמֶּלֶךְ חֲזָק עַל־יֹאָב וַיֵּצֵא יוֹאָב
וַיִּתְּחֵלֶךְ בְּכָל־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֵא יְרוּשָׁלַם:
(ג) וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת־מִסְפָּר מִפְּקֹד־
הָעָם אֶל־דָּוִיד וַיְהִי כָל־יִשְׂרָאֵל אֶלֶף
אַלְפִים וּמֵאָה אֶלֶף אִישׁ שְׁלֹף חֶרֶב
וַיְהוּדָה אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁבַעִים אֶלֶף

ת"א ויהי כל וכו' עקדה שער ז"ח טעם חלוק המספר מן המוכר נספר
שמואל:

Dan, und bringet mir ihre Anzahl, daß ich sie wisse. 3. Und Joab sprach: Es füge der Ewige zu seinem Volke so wie es ist, hundertmal so viel zu, aber mein königlicher Herr! sie sind ja alle meines Herrn Knechte, warum verlangt mein Herr Solches? Warum soll es Israel zur Schuld werden? 4. Aber das Wort des Königs war mit Nachdruck gegen Joab, und Joab ging weg, und zog umher in ganz Israel, und kam wieder nach

Jerusalem. 5. Da übergab Joab die Summe der Zählung des Volkes dem David, und es war in ganz Israel tausend mal tausend (eine Million) und hundert tausend Mann, die das Schwert zogen, und in Jehuda vier hun-

רשי

(ה) מספר מפקד העם. דוגמת לכל פקדיכם לכל מספרכם: ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף. ויהודה חרצו מאות ומשעים אלף. (ונשמאל ד' כ"ד) כתיב שמנה מאות אלף ואיש יהודה חמש מאות אלף דמשמע ולא היו מישאל כל כך כאשר נאמר כאן אלף לפי שהקלף היה מאת הקצ"ה על דוד ולא כתב לשם מספר כולם שמנה ואף יואב לא מנה כל השנעים כמו שכתוב כי נתעז דבר המלך את יואב אלף אלף אלף כבודו של דוד מוכיר כאן מספר וחציון שמנה כי זהו כבודו שחיל כבוד היה שצטוו וכן מוכיח כמו שפירשתי שפילו אותו קצת מישאל שמנה לא כתב כל מספרם ששמאל אלף אלף כתב כל אותו מספר שמנה דהא כתיב כאן ויהי כל ישראל ושמאל לא כתיב כל שפירשתי מוכיח כאן לפנינו כדכתיב יואב צן לריוה החל למנות ולא כלם ויהי צנא קלף על ישראל ולא המספר במספר דברי הימים למלך דוד: (ו) ולוי וזמרימן לא פקד צחוכס

באור

כא (א) ויעמר וכו'. הוכן הקפר הזה בכלל צפער שמואל צ' פרשה כ"ד ופה כתוב בקלור הענינים העפלים והנאור על הפסקוים האלה נמלא שם. ששן, שח"ל למחננו ולדעת רד"ק הוא פה כנוים להיגר הרע שהיה בלב אדם למנות ישראל. על ישראל, ר"ל לעשות דבר שמגיע לישראל לדעת: (ב) יוסף וכו'. משאלת המלך נראה שחשד כי רבים הנה ולכן מנחמה לדעת מקפרם ולזה אמר לו יואב מי יסן ועוד יוסף ה' עליהם כמו שהם עשה ועוד יוספלו עד מאה פעמים לאש"ה, לחטא אשר יגיע לישראל במדבורם כי אסור למנות עם ישראל. וי"מ מענין ששמה (פעדרערבען) כמו עדרי האלף נאשמו (יואל א') (ה) אלף אלפים וכו'. ושמאל שם שמנה מאות אלף וכו' ואיש יהודה חמש מאות אלף איש וזריך לומר, שיואב נתן למלך מספר

Länge, und seine Finger (und Zehen) waren je sechs (er hatte an jeder Hand und an jedem Fuß sechs), vier und zwanzig (zusammen), und auch er war geboren von Raza (dem Riesen-geschlechte). 7. Und er höhnte Israel, da erschlug ihn Bethonathan, der Sohn Schimea's, des Bruders David's. 8. Diese waren dem Raza geboren in Gass, und fielen in die Hand David's, und seiner Diener.

עוד מלחמה בגת ויהי איש מזה ואצבעתיו שש ושש עשרים וארבע וגם הוה נולד להרפא: (ז) ויחרף את ישראל ויבהו יהונתן בן שמעא אחי דוד: (ח) אל נולדו להרפא בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו:

כא (ב) ויעמד שטן על ישראל ויסת את דוד למנות את ישראל: (ג) ויאמר דוד אל יואב ואל שרי העם לכו ספרו את ישראל מבאר שבע ועד דגן והביאו אלי ואדערה

* הלמ"ד דנושה אחר המלחמה ע"ד הארמית.

ת"א ויעמר ובי' זכרות ט', ס"ב:

21. 1. Und der Satan (Wider-sacher, Ankläger, feindseliger Geist des Menschen, böses Prinzip) stand auf wider Israel, und reichte David, Israel zu zählen. 2. Und es sprach David zu Joab und zu den Obersten des Volkes: Gehet hin, zählet Israel von Ber Scheba bis

רשימי

זכה: (ו) ויהי איש מזה. דוגמא אנשי מדות (מדבר י"ג) כלומר איש גדול ולפי שהוא גדול כל כך שניך למדדו קודמו איש מזה. ואלנצותיו שש ושש עשרים וארבע. י"ז צידים דרבליים וצטמואל (ז' כ"ב) אומר עשרים וארבע מספר כלומר זה צל זה סיכול למנות וגם זה היה כמו סיכול לחסות החרצ זכח גדול צדור וצמסכת זכרות מפרט ל"ל דכתיב שש ושש עשרים וארבע לזכרה אי כתב רחמנא שש ושש הוה אמרינן שית ידיה ושית ושית דכרעיה לכן כתיב כ"ד ולוי כתב כ"ד הוה אמרינן שבע זכא וחמש זכא לכן כתב רחמנא שש ושש כ"ר:

כא (א) ויעמד שטן על ישראל. אע"פ שפדסה זו אינה לכבוד דוד נכתבה כאן משום שנאמר צסוף הפדסה שזכה מנצח ועכנה ה' מן השמים וזכו כבוד דוד:

באור

מפורש. להרפא, נכתב באל"ף וכן אל נולדו להרפא (דברים ב') (רד"ק) והשאר ראה בבאור שם: (ח) אל מלה מורה על הורעת הרבים כמו זה על הורעת היחיד (הכ"ל). וכן כל השועבות האל (ויקרא י"ח) נולדו, ככתב בוי"ו עם הדגוש (ע"ד הארמית) ובה הדגוש תמורת הנח. נולדו, לפי שאבר מהשנימה ואם נכתב (רד"ק) והנה שם נכתב ילדו ויחנן שהוחלף לכותב הספר הזה הפועל עם הנפעל והשורק עם המלפאים והלמד הדגושה במשפט עם הלנ"ד הרפה וכן נחמה המלה הזרה בדקדוק:

דברי הימים א כ

הַבְּרָזִל וּבִמְנֹרֹת וְכֵן יַעֲשֶׂה דָוִד
 לְכָל עָרֵי בְנֵי-עַמּוֹן וַיֵּשֶׁב דָּוִד וְכָל-
 הָעָם יְרוּשָׁלַם: (ד) וַיְהִי אַחֲרֵי-כֵן
 וַתַּעֲמֵד מִלְחָמָה בְּגִזְרַת עַם-פְּלִשְׁתִּים
 אֹז הַכָּה סִבְכִי הַחֲשָׁתִי אֶת-סִפִּי
 מִיָּדַי הִרְפָּא וַיִּכְנַעוּ: (ה) וַתְּהִי-עוֹד
 מִלְחָמָה אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּךְ אֶלְחָנָן
 בֶּן-יִעֹזֵר אֶת-לַחְמִי אָחִי גִלְיָת הַגִּתִּי
 וַעֲזָן חֲנִיתוֹ כַּמְנֹר אֲרָגִים: (ו) וַתְּהִי

und Keulen, und also that David allen Städten der Söhne Amon's, und hernach kehrten David und das ganze Volk nach Jerusalem zurück. 4. Und es geschah hernachmals, da entstand ein Krieg zu Geser mit den Philistern, damals erschlug Sibkaj, der Thuschatiter, den Sibfaj, einer von den Erzeugten Raza's, und (die Philister)

*יעיר קרי

gedemüthiget. 5. Und es war abermals ein Krieg mit den Philistern, da erschlug Elchanan, der Sohn Jeir's, den Achmi, den Bruder Gath's, des Githiter's; und der Schaft seines Speiesses war wie ein Weberbaum. 6. Und es war wiederum ein Krieg in Gath, da war ein Mann von großer

דש"י

צֶאֱרָךְ יִשְׁמַעְאֵל שְׂתוּלִין כְּתֹר שֶׁל מֶלֶךְ מַלְמַעְלָה עַל דָּשׁוּ וְהוּא יוֹשֵׁב כְּנֶגְדָּה מַלְמַעַת תַּחְתִּים
 עַל כֶּסֶף וְהָיָה שְׂכֵתוֹ וְהָיָה עַל דָּשׁ דּוֹד שְׂנֵאֲלִית כְּמוֹ עַל דָּשׁוּ: (ד) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן
 וַתַּעֲמֹד מִלְחָמָה בְּגִזְרַת עַם-פְּלִשְׁתִּים אֹז הַכָּה סִבְכִי הַחֲשָׁתִי אֶת-סִפִּי מִיָּדַי הִרְפָּא וַיִּכְנַעוּ: (ה) וַתְּהִי-עוֹד
 מִלְחָמָה אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּךְ אֶלְחָנָן בֶּן-יִעֹזֵר אֶת-לַחְמִי אָחִי גִלְיָת הַגִּתִּי וַעֲזָן חֲנִיתוֹ כַּמְנֹר אֲרָגִים: (ו) וַתְּהִי
 גִּלְיָת הַגִּתִּי וְהָיָה שְׂכֵתוֹ וְהָיָה עַל דָּשׁ דּוֹד שְׂנֵאֲלִית כְּמוֹ עַל דָּשׁוּ: (ד) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן
 וַתַּעֲמֹד מִלְחָמָה בְּגִזְרַת עַם-פְּלִשְׁתִּים אֹז הַכָּה סִבְכִי הַחֲשָׁתִי אֶת-סִפִּי מִיָּדַי הִרְפָּא וַיִּכְנַעוּ: (ה) וַתְּהִי-עוֹד
 מִלְחָמָה אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּךְ אֶלְחָנָן בֶּן-יִעֹזֵר אֶת-לַחְמִי אָחִי גִלְיָת הַגִּתִּי וַעֲזָן חֲנִיתוֹ כַּמְנֹר אֲרָגִים: (ו) וַתְּהִי

באור

הַיָּדוּקָה ע"כ וכן מפורש אשכנזית. ובמנורות, ושם כתוב ובמנורות (עיין הבאור שם) וידועה השמעת הר"ש
 היא עטות הכותש, כי מה טעם כפל ענין מנורה. ואם שפירשו חפשיים מנורות כלים וכלים פגיונות אבל
 בפלים הם מן המשור עכ"ל היא היא ואין מן ההכרח לשננה לזה חרגמיו באופן אחר אך לא לפי פתורו ומכון
 לפעל ישר: (ד) ויהי וכו', תוכן הקפוד הזה הוא משמאל (ב' כ"א ט"ו) בקלור לשון ובשני מלים, והבאור
 מהם כמלה שם: (ה) ויך וכו', יעוין בבאור שם: (ו) ואצבעותי, ר"ל אצבעות יד ובהנחת רגל וסם

geschlagen waren, dann machten sie Frieden mit David und wurden ihm unterthan, und Aram (die Syrer) wollten nicht weiter den Söhnen Amon's helfen.

20. 1. Und es geschah, nach der Rückkehr des Joabres, zur Zeit, wenn die Könige ausziehen, da führte Joab die Heeresmacht, und verheerete das Land der Söhne Amon's, und belagerte Rabah, und David blieb in Jerusalem, und Joab schlug Rabah, und zerstörte es. 2. Und David nahm die Krone ihres Königs von seinem Haupte, und fand sie vom Gewichte eines Sikar's (Talentes) Goldes, darin war ein köstlicher Edelstein, diese Krone ward auf das Haupt David's (gesetzt); und an Beute der Stadt führte er sehr viel heraus. 3. Und das Volk in derselben führte er heraus, und zerfügte es mit Sägen, eisernen Dreschwagen,

בָּגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלִימוּ עִם־
דָּוִיד וַיַּעֲבְדוּהוּ וְלֹא־אָבְדָה אֲרָם
לְהוֹשִׁיעַ אֶת־בְּנֵי־עַמּוֹן עוֹד:

כ (ב) וַיְהִי לַעֲת תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה לַעֲת
צָאָת הַמְּלָכִים וַיִּנְהֲג יוֹאָב אֶת־
חֵיל הַצָּבָא וַיִּשְׁחַת | אֶת־אֶרֶץ בְּנֵי־
עַמּוֹן וַיָּבֹא וַיִּצַר אֶת־רָבָה וְדָוִיד
יָשָׁב בִּירוּשָׁלַם וַיָּךְ יוֹאָב אֶת־רָבָה
וַיַּהֲרֹסָה: (ג) וַיִּקַּח דָּוִיד אֶת־עֲטֹרַת־
מֶלֶכָם מֵעַל רֹאשׁוֹ וַיִּמְצָאָהּ | מִשְׁקָל
כֶּבֶד־זָהָב וּבָהּ אָבֵן יָקָרָה וַתְּהִי עַל־
רֹאשׁ דָּוִיד וּשְׁלָל הָעִיר הוֹצִיָא
הָרַבָּה מְאֹד: (ד) וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־
בָּהּ הוֹצִיָא וַיִּשָּׂר בַּמַּגֶּרֶה וּבַחֲרִיצֵי

רשי

כ (א) ויהי לעת תשובת השנה. כשהעשנים צדקה להאכיל הסוסים: (ב) ובה אֶזְנָן יקרה. צעטרה: ויהי על ראש דוד. יש מפרשים על ראש דוד מעט ויש לתמוה היאך ראשו סוצלה ויזותינו פירשו אֶזְנָן טואצת היתה זה ושמעתי צנזורה כי מנכה

באור

השני כדרך הקופר האחרון המיד, ובפרטות כותב הקפר הזה. ועיין בהאור (ש"ב י"א י"ח). ויהרג, פעל הרב כאמר גם על דבר כב"ח כמו נכה וכן מהורגם אשכנמים:

כ (א) ויהי, שני פסוקים הראשונים מפרשה זאת הם משוואל ב' י"א, והשמיני הקופר את הקופר עם כח שבע שם מפני כבודו של דוד, והתחיל לספר עוד ממה שעשה לעיר רבה אשר לכד הנמלא שם פרטה י"ב פסוק ל'. תשובת השנה. באור שני פסוקים אלו הנמלא שם: (ב) ויקח, הפסוקים האלו מופסק ב' עד פסוק ג' מבוחרים שם ואעיר פה רק על השניים: (ג) וישר, ושם כתוב וישם, וכח הד"ק הוא פועל מן אם יתבדל המסור (ישעיה י') ושרשו שר (כמו כשר כלשון התלמוד) והים משפטו וַיִּשָּׂר הש"ן דנוטה בפלס וינש ובה הנח המורה הדגש כמו שבה כן בַּמַּגֶּרֶה (בראשית כ"ו) לפי שעקר המלה מחקר

עָמּוֹ לִפְנֵי אָרָם לְמַלְחָמָה וַיָּנוּסוּ
מִפְּנֵיו: (טו) וּבְנֵי עָמּוֹן רָאוּ כִּי־גַם
אָרָם וַיָּנוּסוּ גַם־הֵם מִפְּנֵי אֲבִשֵׁי
אֶחָיו וַיָּבֹאוּ הָעִירָה וַיָּבֹא יוֹאָב
יְרוּשָׁלַם: (טז) וַיֵּרָא אָרָם כִּי נִגְפוּ
לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים
וַיֹּצִיאוּ אֶת־אָרָם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַנָּהָר
וּשְׁוֹפָךְ שַׁר־צָבָא הִדְרִיעֶזֶר לִפְנֵיהֶם:
(יז) וַיֵּגְד לְדָוִיד וַיֵּאסֶף אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲבֹד הַיָּרְדֵּן וַיָּבֹא אֱלֹהִים וַיַּעֲרֹךְ
אֱלֹהִים וַיַּעֲרֹךְ דָּוִיד לִקְרֹאת אָרָם
מִלְחָמָה וַיִּלַּחֲמוּ עָמּוֹ: (יח) וַיָּגֶם אָרָם
מִלִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהֲרֹג דָּוִיד מֵאָרָם
שִׁבְעַת אֲלָפִים רָכָב וְאַרְבָּעִים אֲלָף
אִישׁ רִגְלִי וְאֵת שְׁוֹפָךְ שַׁר־הַצָּבָא
הַמִּית: (יט) וַיֵּרְאוּ עַבְדֵי הִדְרִיעֶזֶר כִּי

welches bei ihm war, zum Kriege wider Aram (Syrer), und sie flohen vor ihm. 15. Als die Söhne Amon's sahen, daß Aram (die Syrer) geflohen, so flohen sie auch vor seinem Bruder Abschaj, und entkamen in die Stadt, und Joab kam nach Jerusalem. 16. Da aber Aram (die Syrer) sahen, daß sie geschlagen waren vor Israel, sandten sie Boten, und ließen Aram (die Syrer) jenseits des Stromes ausziehen, und Schofach, der Heerführer Hadarezer's, zog vor ihnen her. 17. Da dieses dem David berichtet ward, versammelte er ganz Israel, und ging über den Jordan und kam an sie,

ח"א ושופך ונו' סוטה ה' ס"ג:

und rüstete sich wider sie, und David stellte sich gegen Aram (die Syrer) in Schlachtordnung und sie stritten mit ihm. 18. Da flohen Aram (die Syrer) vor Israel, und David brachte von Aram (den Syrern) sieben tausend Wagen, und vierzig tausend Mann Fußvolk um, und den Heerführer Schofach tödtete er. 19. Und als die Knechte Hadarezer's sahen, daß sie von Israel

רשי

לצד חד חזשי ואת יחד העם נתן ציד חזשי ועל פי המסורא שדרי כן הוא שדיה ישי חזי חמו לדויה שדיה היתה חמו: (טז) ושופך שר לזל. (ובשמואל כ"ט) כתבו ושופך שר לזל פידשו דנותיו כסוטה שופך שדיה כסופך שופך היה שופך דמים כמים:

באור

ובספר ד"הי כחוצ חמיד בלי יו"ד: (טז) ושופך, ובשמואל כחוצ שופך, ואין חסד בספר הזה שני השמות בחלוק חזיות המולא עד שלריך לדרוש חזיו: (יח) שבעת אלפים וכו', ובשמואל שם שבעה מילות לא חשב ב"א החשובים שבהם אף לא זכר שם חזשי רגלי חזר הפרשים ולא זכרם פה ומה שמקרא אחד קוסם בלה

sich vor Meidba, und die Söhne Amon's versammelten sich aus ihren Städten und kamen zum Kriege. 8. Und als es David hörte, sandte er Joab und das ganze Heer der Helden. 9. Und die Söhne Amon's zogen aus und stellten sich in Schlachtordnung vor dem Eingange der Stadt, und die Könige, die gekommen waren, allein auf dem Felde. 10. Als Joab sah, daß der Kampf gegen ihn gerichtet war, von Vorne und von Hinten, wählte er aus von allen Auserlesenen Israels, und stellte sich dem Uram (Syrrer) entgegen. 11. Und das übrige

לְמַלְחָמָה: (ח) וַיִּשְׁמַע דָּוִיד וַיִּשְׁלַח
אֶת־יֹאבָב וְאֶת כָּל־צָבָא הַגְּבוּרִים:
(ט) וַיֵּצְאוּ בְנֵי עֲמֹן וַיַּעֲרְכוּ מַלְחָמָה
פֶּתַח הָעִיר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר־בָּאוּ
לִבְדָּם בַּשָּׂדֶה: (י) וַיֵּרָא יֹאבָב כִּי־
הִיְתָה פְּנֵי־הַמְּלָחְמָה אֵלָיו פָּנִים
וְאַחֹר וַיִּבְחַר מִכָּל־בַּחֹר בִּישָׂרָאֵל
וַיַּעֲרֶה לִקְרֹאת אֹרֶם: (יא) וְאֶת יֵתֵר
הָעַם נָתַן בְּיַד אַבְשִׁי אָחִיו וַיַּעֲרְכוּ
לִקְרֹאת בְּנֵי עֲמֹן: (יב) וַיֹּאמֶר אִם־
תַּחֲזֹק מִמֶּנִּי אֹרֶם וְהָיִיתָ לִּי לְתַשׁוּעָה
וְאִם־בְּנֵי עֲמֹן יַחֲזִקוּ מִמֶּךָ וְהוֹשַׁעְתִּיךָ:
(יג) חֲזֹק וְנִתַּחֲזָקָה בְּעַד־עַמָּנוּ וּבְעַד
עָרֵי אֱלֹהֵינוּ וַיַּהֲדֶה הַטּוֹב בְּעֵינָיו
יַעֲשֶׂה: (יד) וַיָּנֶשׂ יֹאבָב וְהָעַם אֲשֶׁר־

Volk gab er unter die Hand seines Bruders Abisai, daß sie sich stellten gegen die Söhne Amon's. 12. Und sprach: Wenn Uram (die Syrrer), mir überlegen sind, so komme mir zu Hilfe, und wenn die Söhne Amon's dir überlegen sind, so werde ich dir helfen. 13. Sei muthig und laß uns tapfer sein für unser Volk, und für die Städte unseres Gottes, und der Ewige wird thun, was gut in seinen Augen ist. 14. Da rückte Joab heran, sammt dem Volke,

רשי"י

והעיקר צאדוס: (ט) לבד צדור. הלכו חיילותם לשתי מערכות בני עמון צמערבה אחת פתח העיר כנגד כל ישראל והמלכים אשר עממם צמערבה אחרת לצד צדור צדור לישראל: (יא) ביד אבשי. לאבשי צכל דברי הימים כתב אבשי וגם אבשי קריין לצד מאלו שנים שיאלו מן הכלל על פי המסורה ולכן צכל הספר הזה אבשי שכל הספר הזה נכתב צציל צדור של דוד ואין זה צדורו שיקראו לכן אחותו אבשי דמשמע גם אני חסוד צדור כי אני הוא ישי לכן צכל הספר הזה אבשי וצכל ספר שמואל אבשי

באור

מקרה האנשים. וישלח וכו', לאמר להם לשבת ביירחו כאמור בסוף המקרא וכדרכו והפסיק לומר הסבה למה לא באו בעממם למלך, ואמר כי היו נכלמים ולכן שלח לקראתם: (יא) אבשי, הוא אבשי בן אחות דוד

(ד) וַיִּקַּח חָנוּן אֶת-עַבְדֵי דָוִד וַיַּגְלֵחֵם
וַיִּבְרֹת אֶת-מְדוּיָהֶם בַּחֲצִי עַד-
הַמִּפְשָׁעָה וַיִּשְׁלַחֵם: (ה) וַיִּלְכְּוּ
וַיִּגְדּוּ לְדָוִד עַל-הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַח
לְקִרְאָתָם כִּי-הָיוּ הָאֲנָשִׁים גְּבֻלָּמִים
מְאֹד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁבוּ בֵּירְחוֹ עַד
אֲשֶׁר-יִצְמַח זַקְנֵכֶם וּשְׁבֵתֵכֶם: (ו) וַיֵּרְאוּ
בְנֵי עַמּוֹן כִּי הִתְבַּאֲשׁוּ עַם-דָּוִד וַיִּשְׁלַח
חָנוּן וּבְנֵי עַמּוֹן אֵלָיו בְּכֶרֶם-כֶּסֶף
לְשֹׁכְרֵי לֶחֶם מִן-אֲרָם גְּהָרִים וּמִן-
אֲרָם מַעֲכָה וּמַצוֹכָה רַבָּב וּפְרָשִׁים:
(ז) וַיִּשְׁכְּרוּ לֶחֶם שְׁנָיִם וּשְׁלֹשִׁים
אֵלָיו רַבָּב וְאֶת-מֶלֶךְ מַעֲכָה וְאֶת-
עַמּוֹ וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִידְבָּא וּבְנֵי
עַמּוֹן גָּאֲסֻפוּ מֵעֲרִיָּהֶם וַיָּבֹאוּ

verhaßt gemacht, sandten Chanun und die Söhne Amon's, tausend Sikar (Talente) Silbers, um sich Wagen und Reiter zu dingen von Aram Naharaim (den Syrern in Mesopotamien), und von Aram (den Syrern) von Maachah und Zobah. 7. Und sie dingen sich zwei und dreißig tausend Wagen, und den König Maachah und sein Volk; und sie kamen und lagerten

רשימי

צְהוּרָתָם לֹא תִדְרוּשׁ שְׁלוֹמָם וְעוֹנֹתָם (דברים כ"ב). וסִזּוֹר חֲתָה שְׁמִינִח מְלוֹת חֲלָקִיו
וְזֹא לִדְרוּשׁ שְׁלוֹמָם וּלְכַזּוֹר חֲזִיק שֶׁלָּךְ מִנְחָמִים הֵלֵךְ צִעְזוֹר לַחֲקוֹד וְכו': (ד) מְדוּיָהֶם.
כְּמוֹ מָרוֹ דָּ (וַיִּקְרָא ו'): צִחִי עַד הַפִּשְׁעָה. עַד עֲרוֹתָן פָּנִים וְאֲחֹרֵי (וּצְמֹאֵל ז'
(ט') נְתִיב שְׁתוּתִים עַד עֲרוֹתָן כְּמוֹ חֲשִׁיפֵי שֵׁת עֲרוֹת מַלְרִים (יִשְׁעִיה' כ'): (ו) מִן
אֲרָם נִכְרִים וּמִן עַל מַעֲכָה. אֲרָמִים הִרְצָה הָיוּ וְהָיוּ אֲרָם מַעֲכָה אֲרָם הַיּוֹשִׁינִים מַעֲכָה
וּמִן אֲרָמִים יוֹשִׁינִים עַל נֶכֶד פֶּרֶת וְאֲרָם לֹזֶזֶה וְאֲרָם סָתֵם הָיוּ עִיקֵר הָאוֹמֶה וְכֵן עַמּוֹנִים
כִּיּוֹשִׁינִים צִמְעוּן קְרוּיִם עַמּוֹנִים וְעִיקֵר הָאוֹמֶה צִמְעוּן עַקוֹמֹת וְכֵן צִנִּי עָשׂוֹ צִמְעוּן שְׁעִיר

באור

י"א (א) וַיְהִי, פֶּרֶשׁ זֶה חֲכֻזָּה עַל סִפֵּר שְׁמוֹאֵל ב' י' וּנְזֻזָּרָתָם שֶׁם: (ד) וַיַּגְלֵחֵם, ר"ל זָקֵקִים כְּמוֹ
שְׁאֲמֹר בְּשְׁמוֹאֵל שֶׁם. עַד הַפִּשְׁעָה, כְּמוֹ הַפִּשְׁעָה בְּכֹמֶץ וְהָיוּ כְּמוֹ לֵאחֹרֵי שְׁלֹמֶה אוֹ לְעֶרְוָה, כִּי
נִפְשָׁה יִתְחִילוּ הַרְגִּלִּים הַפּוֹקֵעִים. וּבְשְׁמוֹאֵל נִאֲמַר עַד שְׁתוּתִים עֵינֵי הַבְּחֹר שֶׁם. וַיִּשׁ מַעֲתִיקִים פֶּה (הַיִּפְשָׁעִין),
(עַבְדֵּי) וּמִקֹּם הַחֲחֵלֶת הַיָּדָּה שְׁמוֹנֶעֱשֶׂה בְּפִקְעָה וְעִינִים אֶחָד: (ח) וַיִּלְכְּוּ, הַשְׁלוּחִים. עַל הַשְׁלֹשִׁים צִעְזוֹר

zufundschaffen, sind seine Diener zu dir gekommen. 4. Da nahm Chanun die Diener David's, beschor sie und schnitt ihnen die Kleider halb ab, bis an den Schritt (die Mitte des Leibes, wo die Füße anfangen), und schickte sie fort. 5. Und man ging und berichtete dem David, wegen der Männer, und er sandte ihnen entgegen, denn sie waren beschämt. Und der König ließ sagen: Bleibet zu Jericho, bis der Bart gewachsen, dann kommt wieder. 6. Als die Söhne Amon's sahen, daß sie sich bei David

Jehojada's, über die Kereti und Beleti; und die Söhne David's waren die Ersten zu Händen des Königs.

(י) וּבְנֵיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע עַל־הַכֹּהֲנִיתִי
וְהַפְּלִיתִי וּבְנֵי־דָוִיד הָרִאשֹׁנִים לְיַד
הַמֶּלֶךְ:

19. 1. Und es geschah hernachmals, da starb Nachasch, der König der Söhne Amon's, und sein Sohn ward König an seiner Stelle. 2. Da sprach David: Ich will Freundschaft erweisen Chanun, dem Sohne Nachasch's, denn sein Vater hat mir Freundschaft erwiesen, und David sandte Boten hin, ihn wegen seines Vaters zu trösten; da aber die Diener David's in's Land der Söhne Amon's zu Chanun kamen, ihn zu trösten, 3. da sprachen die Obersten der Söhne Amon's zu Chanun: Will wohl David deinen Vater ehren in deinen Augen, daß er dir Tröster sendet? Nein, vielmehr, um das Land zu erspähen, es umzukehren, und es aus-

(ב) וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיָּמָת נָחֵשׁ מֶלֶךְ
בְּנֵי־עַמּוֹן וַיִּמְלֹךְ בָּנוּ תַּחֲתָיו:
(ג) וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶעֱשֶׂה־חֶסֶד אִם־
חָנוּן בֶּן־נָחֵשׁ כִּי־עָשָׂה אָבִיו עִמִּי
חֶסֶד וַיִּשְׁלַח דָּוִיד מַלְאָכִים לְנַחֲמוֹ
עַל־אָבִיו וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי דָוִיד אֶל־אֶרֶץ
בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־חָנוּן לְנַחֲמוֹ: (ד) וַיֹּאמְרוּ
שָׂרֵי בְנֵי־עַמּוֹן לְחָנוּן הַמַּכְבֵּד דָּוִיד
אֶת־אָבִיךָ בְּעֵינֶיךָ כִּי־שָׁלַח לְךָ
מִנְחָמִים הֲלֹא בָּעֵבוֹר לַחֲקֹר וּלְהַפִּיךְ
וּלְרַגֵּל הָאָרֶץ בָּאוּ עֲבָדָיו אֵלֶיךָ:

ח' א' ובניהו וב' זכרות ח', ד. סנהדרין ח', ט' ז':

ihn zu trösten, 3. da sprachen die Obersten der Söhne Amon's zu Chanun: Will wohl David deinen Vater ehren in deinen Augen, daß er dir Tröster sendet? Nein, vielmehr, um das Land zu erspähen, es umzukehren, und es aus-

רש"י

וכל עזריו עוזרים על ידו וכל הכרחי וכל הפלתי וכל הגתים וגו' וצני דוד הראשונים ליד המלך. פתחנו וצני דוד היו תמיד ראשונים אל מלך לעשות כל לרבו:
(ב) כי עשה אצלו עמי חסד. לקח דוד אצלו ואמו ואחיו ונית אצלו והושיבם במחוז מלך מואב כדכתיב (שמואל א' כ"ז) וילך דוד משם מואב ויאמר אל מלך מואב יאל נא אצו ואמי אתכם וגו' וצאו צני מואב והרנום כולם חוץ מאליהו אחי דוד שנרח לארץ צני עמון וקצלו נחש מלך צני עמון שהרי לא נזכרו עוד חוץ מאליהו שכתב במחלקות צנשיאים ליהודה אליהו מאחי דוד וזהו אשר עשה אצלו עמי חסד (לקמן א' כ"ו) ועל פי אותה איזה הכה דוד את מואב והתעולל בהם ויתר מיתר אוציו דכתיב (צסמואל ז' ח') ויך דוד את מואב וגו': (ג) המכבד. דוד אצין צניק. והלוא כתב

באור

והעמיד את לרוב לכ"ג. לא חשב אכיתר, כי לא היה דבר המתקיים במחיר: (י) הראשונים, הם היו הראשונים למקום המלך להוליד פקודיו וכן הכה אל המועל, ועל פיהם נעשה. וכמואל כחוב כהנים היו. עיין השניאור ס, ולפי שהכונה שם סמומה ולרץ פסרון לזה כל הכותב לפרשו, ואמר שהיו הראשונים לשירות המלך.

וּמַעֲמֹלָק: (יג) וְאַבְשֵׁי בֶן־צְרוּיָה
הָבָה אֶת־אֲדֹם בְּנִיא הַמֶּלֶךְ שְׁמוּנָה
עָשָׂר אֲלָף: (יד) וַיֵּשֶׁם בְּאֲדֹם נְצִיבִים
וַיְהִי כָל־אֲדֹם עֲבָדִים לְדָוִד
וַיִּשָּׁע יְהוָה אֶת־דָּוִד בְּכָל אֲשֶׁר
הָלַךְ: (טו) וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי עֲשֵׂה מִשְׁפָּט וַיִּדְרֹךְ לְכָל־עַמּוֹ:
(טז) וַיּוֹאֵב בֶן־צְרוּיָה עַל־הַצָּבָא
וַיְהִי־וּשְׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד מִזִּבְיִר:
(יז) וַיִּצְדֹק בֶּן־אֲחִיטוֹב וְאַבִּימֶלֶךְ בֶּן־
אֲבִיתָר כֹּהֲנִים וְשׁוֹשָׁא סֹפֵר:

Moab, von den Söhnen Amon's, von den Philistern und von Amalek. 12. Und Abschaj, der Sohn Zeruiah's, schlug Edom im Salzhale, achtzehn tausend Mann. 13. Und er stellte in Edom Vorgesetzte an, und ganz Edom war dem David unterthan, so verschaffte der Ewige Sieg dem David, wohin er zog. 14. Also redete David über ganz Israel, und übte Recht und Gerechtigkeit gegen

all' sein Volk. 15. Und Joab, der Sohn Zeruiah's, war über das Heer, und Schoschafat, der Sohn Achitub's, war Kanzler. 16. Zadok, der Sohn Achitub's, und Abimelech, der Sohn Abjatar's, waren Priester (im Dienste des Königs), und Schamjscha war Schreiber. 17. Und Benajahu, der Sohn

רשי"י

דוד את הדרעזר וכי מה עניין להם לחמת לערוך זו מלחמות אלא הדרעזר מלך לוצה
הלך להלחם על תעו מלך חמת נחמת ונעזר כן צא דוד עליו והכרה וכל כלי זהב וכסף
ונחשת הביא דוד וכן (בשמואל ז' ח') ונידו היה כסף וכלי זהב וכלי נחשת: (יג) וישם
באדום נציבים. שלטונים שלא רצה להמליך עליהם מלך: (יד) משפט ודקה. משך עלמו
מהלחם ומללאת עוד צבא עזה וסופט תמיד ישראל צדקה: ויואב על
הצבא לפי שמשך ידו מללאת עוד צבא הביא יואב על הצבא להלחם כל מלחמתו כל זה
מוסר עליו עשה משפט ודקה ומה שהפקיד יואב על הצבא משום הכי הולך שלא
תאמר האיל דוד עשה משפט אם כן לא היו ישראל עוד נלחמים לכך באמר ויואב
על הצבא: מזכיר. חזר לראש שהיה מזכיר איהו דין צא לפני המלך תחילה דובעא להציא
את ספר הזכרונות דברי הימים: (טז) ושושא סופר. אחילוד מזכיר ושושא כותב על
ידו: (יז) על הכתבי והפלתו. פתדונו אומות היו נדכתינו (לפניה ז') היו בוי נדתיים
ומאומות היו עם דוד אנשים בנידי חיל ונניחו עליהם ודובעא (בשמואל ז' ט') ו

באור

אשר לקח בעלמו וכי: (יב) ואבש' וכי, בשמואל שם כחוד שדוד הכה בס כי כל נלחחן המלחמה נקרא
ע"ש המלך היולא וכל לפני לבו, ובתהלים באמר שיואב הכה בס, ואר"ל ששמי מלחמות היו ולא זכו האמור
כאן. ועיין באותו שם בשמואל ב' (י"ג י"ד): (טז) ואבימלך, ושם כחוד ואח"מלך. כרבים, שרי הכהנים
לדוק היה משום מלחמה ואבימלך קנן ולא חשב את אבימלך לכ"ג כי הוא לא הועמד עמה והיה מלא שונא דוד
על יהודה, אבל יואב עם שהיה שר לבא מלא מ"מ נעשה עמה שר לבא מל כל אומה ישראלית או על שחר דוד

die goldenen Schilde, die Hadarezer's Knechte an hatten, und brachten sie nach Jerusalem. 8. Und aus Tischat und aus Kun, den Städten Hadarezer's, nahm David sehr viel Erz, davon machte Salomo das eiserne Meer (Tischbad) die Säulen, und die eiserne Geräthe. 9. Als Tou, der König von Chamat, hörte, daß David die ganze Macht Hadarezer's, des Königs von Zobah, geschlagen, 10. sandte er seinen Sohn Hadoram, zum Könige David, ihn zu begrüßen, und ihn zu segnen, darum, daß er gestritten wider Hadarezer und ihn geschlagen (denn Tou war im Kriege mit Hadarezer), und (er hatte mit sich) allerlei silberne, goldene und eiserne Geräthe. 11. Auch diese weihte der König David dem Ewigen, nebst dem Silber und dem Golde, daß er genommen von all' den Völkern von Edom, von

הָיוּ עַל־עַבְדֵי הַדְּרֵעֹז וַיָּבִיאוּם
יְרוּשָׁלָּם: (ח) וּמִטִּיחַת וּמִכּוּן עָרֵי
הַדְּרֵעֹז לָקַח דָּוִד נְחֹשֶׁת רַבָּה
מְאֹד בָּהּ! עָשָׂה שְׁלֹמֹה אֶת־יָם
הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־הָעֲמֻדִים וְאֶת כָּלִי
הַנְּחֹשֶׁת: (ט) וַיִּשְׁמַע הָעוֹי מֶלֶךְ חֲמַת
בִּי הִבֵּה דָּוִד אֶת־כָּל־חֵיל הַדְּרֵעֹז
מֶלֶךְ־צוּבָה: (י) וַיִּשְׁלַח אֶת־הַדּוֹרָם
בְּנוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְשֹׁאֵל־לוֹ
לְשָׁלוֹם וּלְבָרְכּוֹ עַל אֲשֶׁר נָלַחַם
בַּהַדְרֵעֹז וַיִּבְהוּ בִּי־אִישׁ מִלַּחְמוֹת
הָעוֹי הַיָּהּ הַדְּרֵעֹז וְכָל כָּלִי זָהָב
וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת: (יא) גַּם־אֹתָם הִקְדִּישׁ
הַמֶּלֶךְ דָּוִד לַיהוָה עִם־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב
אֲשֶׁר נָשָׂא מִכָּל־הַגּוֹיִם מֵאֲדוֹם
וּמִמּוֹאָב וּמִבְּנֵי עַמּוֹן וּמִפְּלִשְׁתִּים

* יתיר ו'

הַצָּדוֹ הַחֲלִים מֵאֲלוֹ הַשְׁלֵטִים: (ה) נְחֹשֶׁת רַבָּה מְאֹד צֶה עָשָׂה וּגו'. שֶׁאֵמֶר דָּוִד לְצֹנֹת
הַצִּיֹּת וְאֵמֶר הַקֶּצֶם לוֹ לֹא אֶתָּה תִּצְנֶה הַצִּיֹּת כִּי אִם צֶנֶךְ מִסְפֵּר וְהוֹלֵךְ הַיָּאֵךְ זִמְעוֹ לוֹ
לְצֹנֹת הַצִּיֹּת: (ו) כִּי אִישׁ מִלַּחְמוֹת תָּעוּ. צַעַל מִחֲלָקוֹתָיִם הִים וְכֵן מוֹכִיחַ לְמַעַל וְיָךְ

באור

טעטע אָלעס נאָטטיגע צייִן: (ח) וּמִטִּיחַת וּמִכּוּן, וְשֶׁס כֹּאמֶר וּמִצְטַח וּמִצְרוֹס, וְהִנֵּה אֲוֹרֵךְ וּמִצְטַח
וּמִכּוּן כִּי הָעִירִים הִיוּ נִקְרָאִים צִנִּי שְׁמוֹת וְעִנְיָנָם וְצִנִּי אֶחָד אֶחָד שֶׁהָיוּ הָאֲוִיּוֹת (רד"ק) עָשָׂה שְׁלֹמֹה,
הוֹסֵפָה פֶּה לְכַבֹּד דָּוִד מִהַסְכֵּחַ וְהַסְדִּיעַ שָׁלַח לָקַח לְהַנִּיחַ עֲלֵמוֹ כִּי אִם לְרִכְזֵי צִיִּי הַנְּחִירָה וְעִנְיָנוֹת כֹּחַ לָקֵן
גַּם אֲוֹס הַקִּדִּישׁ וכו': (י) הַדּוֹרָם, וְשֶׁס כֹּתוֹב יוֹרֵם. וְכָל כָּלִי זָהָב, חֶסֶךְ הִיוּ צִדּוֹ כִּמוֹ שֶׁכֹּחַ כְּשֶׁמֹּאֵל
וְשֶׁ לְפָרְשׁוֹ כִּמוֹ וְכָל וּמוֹסַע עַל וְשֶׁלַח כְּלוּמָר שֶׁשֶׁלַח הַדּוֹרָם צֶעַל כָּלִי זָהָב וכו' (ער) זֹאנְטע חו. ז. חו. חוֹדֵר
אִיט אָלערהאנד גאָרדענע חו. ג. חו.: (יא) גַּם אֲוֹס, גַּם הֵם שֶׁהִבִּיאוּ לוֹ לְנִנְחָה הַקִּדִּישׁ עִם הַשֶּׁלֶל

לְהַצִּיב יָדוֹ בַּנֶּהָר פָּרַת: (ד) וַיִּלְכֹּד
 דָּוִד מִמֶּנּוּ אֶלֶף רֶכֶב וְשִׁבְעַת אֲלָפִים
 פָּרָשִׁים וְעֹשָׁרִים אֶלֶף אִישׁ רִגְלִי
 וַיַּעֲקֹר דָּוִד אֶת־כָּל־הָרֶכֶב וַיֹּתֵר
 מִמֶּנּוּ מֵאָה רֶכֶב: (ה) וַיָּבֹא אֲרָם
 דִּרְמֶשֶׁק לַעְזֹר לַהֲדַרְעֹזר מֶלֶךְ צוּבָה
 וַיָּבֹא דָּוִד בְּאֲרָם עֹשְׂרִים־וּשְׁנָיִם אֶלֶף
 אִישׁ: (ו) וַיֵּשֶׁם דָּוִד בְּאֲרָם דִּרְמֶשֶׁק
 וַיְהִי אֲרָם לְדָוִד עֶבְדִּים נְשָׂאֵי מִנְחָה
 וַיֹּשְׁעַ יְהוָה לְדָוִד בְּכָל־אֲשֶׁר הָלַךְ:
 (ז) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־שְׁלֹמִי הַזָּהָב אֲשֶׁר

hinzog seine Stellung zu befestigen am Strome Euphrat. 4. David fing von ihm tausend Wagen und sieben tausend Reiter, und zwanzig tausend Mann Fußvolf, und lähmte alle Wagenpferde, und behielt von ihnen hundert Wagen übrig. 5. Als Aram (die Syrer) von Darmesek, dem Hadarezer, König von Zoboh, zu Hilfe kam, da schlug David von Aram (den Syrern), zwei und zwanzig tau-

send Mann. 6. Und David stellte in Aram Darmesek (Vorgefekte an), also ward Aram (Syrien) dem David unterthan, die ihm Geschenke zutrug, und so schaffte der Ewige dem David Siege, wo er hinzog. 7. Und David nahm

רש"י

פתרונו כשהלך להצו כמו להשיג בצולו ולהצו צנח פרת שהיה תשיג לצול כהר פרת ורובא (שמואל ז' י"א) ואצטלו לקח וינצ לו צחיו וגו' ויקרא לה יד אצטלו שפתרונו כה בצול אצטלו ד"א ויקרא לה יד אצטלו צתוך המצנה לר אצטלו לורת אורך ידו כדכתיב צאתו פסוק כי אמר זאת הלורה המנויית אחר יד אצטלו (תפי רבי ילחך צר שמואל כנצנו"א שמעתי כן)! (ד) ויעיר דוד. משום ד: תיז לא ידעה לו סוסים כדכתיב (דברים י"ז) ואת סוסיהם תעקר (יהושע י"א): ויותר ממנו מאה רכב. לא ידעה לו סוסים ה"א כדי מרכצתו מותר: (ה) ויבא ארם דרמשק. (וצמאל ז' ח') כתוב דמשק ודרך הפסוק לדבר כן כמו מן שצט שרניט שהרי איסר איתם צטוטים תרגום שניטים (בס זה אמר רבי ילחך): (ו) וישם דוד צארם דמשק. פתרון נליצים (וצמאל סס) כתוב צפידם ויסם דוד צארם דמשק נליצים: (ז) שלמי הזהב כוונת צלע"ז. דוגמתו (צירמיה כ"א)

באר

כלמ"ד בחתלתה המורה על הבדול הקרוב לעיר (בען חמת לן, בייח חמת) והנה צמאל שם לא נאמר כלל בחיה מקום שהכסו דוד והכותב פה הוסיף עליו לתקון. להציב, ושם נאמר להשיב עיין הכאור שם ולפי שהמלה שם קשה ליטב על הלשון חקקה הכותב פה והחליפה צמלת להציב, שעיניה עומדה קיומה ונמשכת והוא מכוון העיב כאשר תרגומי: (ד) אלף וכו', וצמאל שם נאמר אלף ושבע מאות כי לא זכר כי אם החשונים שבהם. ויעקר, (עיין הכאור ש"צ ח' ד'): (ה) דרמשק, ושם נאמר דמשק ודרך הפסוק לדבר כן (להוסיף ר"ש על השרם) כמו מן שצט שרניט. (מדברי המפרש בהוספה) והוא מנהג קורי כי כן מלא השם הזה בשלשן זאת דרמשק, ויותר יבא וזה בקפר אולר השרשים הנוסף ונחתון מיד: (ו) וישם וכו', חקר מלת נליצים המורה שם בקפר צמאל. ויש לפרש דרך כלל שקר שם כל הדברים הראוים להיות צמורה אחרי הכנסה ושם אמר דרך פרט להעמיד נליצים לפי שהיא חתלת כל דבר, והכותב פה הקטן לכתוב דרך כללי (אונד דוד ר"ב)

dem Ohre meines Knechtes offenbart: Ihm ein Haus zu bauen; darum setzet dein Knecht (das Herz), vor dir zu beuten. 26. Nun, Ewiger, du bist Gott, und du hast deinem Knechte dieß Gute verheissen. 27. Nun so laß es auch dein Wille sein, zu segnen das Haus deines Knechtes, daß es ewiglich vor dir sei; denn wen du Ewiger segnest, der ist gesegnet ewiglich!

18. 1. Und es geschah hernachmals, da schlug David die Philister, und demüthigte sie, und nahm Gaf und ihre Töchter aus der Hand der Philister. 2. Er schlug den Moab, und die Moabiter waren dem David unterthan, und brachten ihm Geschenke. 3. Und David schlug Hadarezer, den König von Zobah, in Chamatah, da er

אלהי גלית את-אזן עבדך לבנות לו בית על-כֵּן מִצָּא עבדך להתפלל לפניך: (כו) ועתה יהוה אתה-הוא האלהים ותדבר על-עבדך השוכה הזאת: (כז) ועתה הואלת לברך את בית עבדך להיות לעולם לפניך כי אתה יהוה ברכת ומברך לעולם:

יח (ב) ויהי אחרי-כֵּן ויך דויד את-פלשתים ויכניעם ויקח את-גת ובנתיה מיד פלשתים: (ג) ויך את-מואב ויהי מואב עבדים לדויד נשאי מנחרה: (ד) ויך דויד את-הדרעזר מלך-צובה חמתה בלכתו

רש"י

מתפלל שתאמן את דרכיך: (כו) כי אתה ה' זרכת. כלומר זרכתני: ומצד לעולם. כלומר ועצדך יחל מצדך לעולם:

יח (א) ויהי אחרי כן ויך דוד. אחר שאמר דוד לבנות בית ואמר לו הקצ"ה לא תצנח אתה אחר דוד הואיל ואין עלי לבנות הבית אלא בני עתה אבינא ואסדר לו הכל לכשיצא בני לבנות הבית שיהא לו הכל מזומן ועתה מניח הכל והולך ומספר היאך זמן לו הצנין שכלהם עם אויביו והקדיש שלם לבנין הבית וכן דרך הפסוק לדבר דוגמא צליליה ובאלישע מאחר שאמר יהי נא פי שנים צרוחק אלי מניח כל המעשה מן המלכים ומספר והולך מן כפלאות אלישע היאך היו פי שנים עד שיטלים הכל: (ג) ויך דוד את הדרעזר מלך צובה חמתה. חמתה המלחמה וזחמתה הכס דוד חמת' כמו לחמת: לכניז ידו.

באור

(כו) ועתה הואלת, ומניין רמז כסדרגומי. אתה וכו', ר"ל אותו האיש אשר מצדך יבורך הוא יקום כדרכו כלל. וי"ע הלא כבר כדרכני וא"כ אהי המבורך לעולם כי אין שום מניעה מפאת המבורך ולא אני לריך לשאול עוד כי לא יהיה מניעה מלך המקבל ברכת והענין אחר:

יח (א) ויהי, ספור זה כמלא בשמואל ב' ח', ומובאר שם: (ב) חמתה, חמתה הייתה מלחמה וחמתה הכס דוד, חמתה כמו לחמת (המפרש ואולי בקראת ב"ב חמתה כה"א לו שטעמו לבוא חמת והה"א

בארץ אשר הלך האלהים לפדות
 לו עם לשוים לה שם גדלות וגדלות
 לגרש מפני עמך אשר-פדית
 ממצרים גוים: (כג) ותתן את-עמך
 ישראל לה לעם עד-עולם ואתה
 יהוה היית להם לאלהים: (כד) ועתה
 יהוה הדבר אשר דברת על-עבדך
 ועל-ביתו יאמן עד-עולם ועשה
 כאשר דברת: (כה) ויאמן ויגדל שמו
 עד-עולם לאמר יהוה צבאות אלהי
 ישראל אלהים לישראל ובית-דוד
 עבדך נכון לפניך: (כו) כי אתה

zu welchem Gott
 hingegangen ist,
 sich's zu seinem
 Volke zu erlösen,
 und dir einen Na-
 men durch Großes
 und Furchtbares zu
 machen, (die Völker)
 zu vertreiben vor
 deinem Volke, wel-
 ches du aus Mizra-
 jim erlösest; 22. und
 so hast du dir dein
 Volk Israel ge-
 macht zu deinem
 Volke in Ewigkeit,
 und du Ewiger bist
 ihr Gott geworden.
 23. Und nun, Ewi-
 ger! Die Verhei-
 ßung, welche du
 über deinem Knechte
 und seinem Hause
 ausgesprochen, wer-

*פתח בם"פ להרחצה מפני הוי"ט

de wahr in Ewigkeit, und thue so wie du geredet. 24. Ja, es werde wahr,
 damit sich verherrliche sein Name in Ewigkeit, daß gesprochen werde: Der Wahr-
 ge Zebaoth ist der Gott Israel's, Gott für Israel (es zu schützen), und das
 Haus David's, deines Knechtes, bestche vor dir! 25. Denn du, mein Gott, hast

רש"י

עשה זה לשון חומה צעולם: לנרש מפני עמך אשר פדת ממלכים גוים. ולפי שאתה יחיד
 צעולם ועמך מיוחדים מכל אדם ולכן נאם לך לתת להם מלך הבין וגדול: (כד) ויאמן
 ויגדל שמו עד עולם לאמר. שזאמרו ה' נצאות אלהי ישראל אלהי' לישראל וגם קיים דברו:
 וצית דוד עזר נכון לפניך שדצת וכסאו יהיה נכון עד עולם: (כה) כי אתה אלהי
 בלי פתרון ודאי נאם לך לאמן דרדך כי עתה צעלך בלית חזון לצנות לי צית (לעיל י"ז)
 ואביר לך וצית ינאם לך ה'. על כן מלא עזרך להחפלה לפניך כלומר אם לא הית צעלך
 אומר לי להציא על זרעי הטעות האלו לא היה עולה על דעתי לזקש אשר מי אני אשר
 הציאותני אפי' עד הלום אזל הואיל שזמרת למענך להציא לי כל הטעות הללו לפיכך אני

באור

עיין בבאור שם וואלי הוא ענין אהבה כמו רק אחסם ידעתי (עצום ג') ומרגומי מובל גם זה: (כא) לגרש
 וכו', ושם חקר פעל זה עיין הביאור שם. והוא תקון הלשון מהכותב פה לבאור הכונה שם. נר"ם. מוסב על לנרש
 ר"ל הולאחס לנרש מפניהם העמים אשר בארץ כנען ואלה הן גבורות ונוראות אשר עשית לשון לך שם. זה
 שיעור הפסוק וכן מתורגם אשכחתי: (כג) יאמן. כמשמעו יתאמת וכאשר הוא בתרגומי וי"ו מקיים להיות
 הסכלות מרעיו עד עולם (עם ווערדע בעסטעטיגט) והענין אחר: (כד) יאמן, כפתרון הראשון והוא
 כפל ענין לחזוק. ויגדל שמו. ע"י יגדל שמו הגדול שישמרו וכו'. אלהים לישראל, היא למד הסכלות
 כלומר הוא לעזר ולא חסד עמו המגין בעדו ומשגיח עליו בהשגחה פרטית כן נראה לי הכונה וכן הוא בתרגומי.

hierher gebracht? 17. Und noch war dieses zu wenig in deinen Augen, Gott! Du gabst noch dem Haupte deines Knechtes Verheißung in die Ferne, und du sehest mich an, als wäre ich in dem Range eines Menschen von Wichtigkeit, o Ewiger, Gott! 18. Was soll David noch weiter von der Ehre deines Knechtes zu dir (reden), du erkanntest ja deinen Knecht! 19. Ewiger! Um deines Knechtes willen und nach deinem Sinne hast du dieses Große gethan, und all diese großen Dinge kund gegeben. 20. Ewiger! es ist Niemand wie du, und kein Gott außer dir, nach Allem was wir gehört mit unsern Ohren. 21. Und wo ist ein Volk wie dein Volk Israel auf Erden,

הָלָם: (יז) וְתִקְשֵׁן זֹאת בְּעֵינַיָּךְ אֱלֹהִים
וְתִדְבֹר עַל-פִּי--עֲבָדְךָ לְמַרְחֹק
וּרְאִיתָנִי כְּתוֹר הָאָדָם הַמַּעֲלָה יְהוָה
אֱלֹהִים: (יח) מִה-יֹסִיף עוֹד דָּוִיד
אֵלַי לְכַבּוֹד אֶת-עֲבָדְךָ וְאֶתָּה אֶת-
עֲבָדְךָ יָדַעְתָּ: (יט) יְהוָה בַּעֲבוּר עֲבָדְךָ
וּכְלַבְּךָ עָשִׂיתָ אֶת כָּל-הַגְּדֹלוֹת:
(כ) יְהוָה אֵין כָּמוֹךָ וְאֵין אֱלֹהִים
זוֹלָתְךָ כָּכָל אֲשֶׁר-שָׁמַעְנוּ בְּאָזְנֵינוּ:
(כא) וּמִי כַעֲמָךְ יִשְׂרָאֵל בּוֹי אֶחָד

רשי

שנת לי המלכות: לרחוק. שהעמדת את מלכותי לעתים רחוקים שאמרת והעמדתהו צדתי וצמלכותי עד עולם: וראיתני כתור האדם המעלה שהשויתני והושגתני צדורות הגדולים כלומר קטן הייתי והושגתני צדורות גדול עמי שאמרת לי ועשיתי לך גדול כסם הגדולים. כתור פתרון שורה ודוגמא צדורה דאש תור יק: (יח) מה יוסף עוד דוד אליך. פתרון מה לורך עוד לדוד לנאסף: לכבוד את עבדך. צדנול לעשות כבוד לי שאני עבדך ואתה ידעת מאלו וצמחאל (סס) כתוצ ומה יוסף עוד לדוד אליך ואתה ידעת את עבדך ה': (יט) ה' צעצור עבדך. כך מוסר הפסוק זה על העליון ועל כך עשית להודיעני את כל הגדולה הזאת שהודעתני והכל מדגן לך לכן ה' אין כמוך ושמאל תאמר גדול כמהו אינו אצל מעט קטן ממנו יש לכן כאמר: (כ) ואין אלהים זולתך. אין כמוך ואין זולתך צאלהים אף צעממים: ככל אשר שמענו צאזינו. כל ימינו: (כא) ומי כעמך ישראל בוי אחד. ממה הם מיוחדים מכל העמים מזה אשר הלך אלהים צעצורו לפדות לו לעם כמו שכתוב אני יולד צתוך מנדים (שמות י"ז) מזה אנו מיוחדים שלא

באור

וכן באור לחידך בתורים (ש"ה א') שהם הפנינים המקודרים בתאר ובהכונה יפה. (רד"ק) ופירושו זאת המעלה והגדולה שדברת עלי חכונות האדם הגדול היא ואני פחות ונבזה. (מדברי הכ"ל בקצור). האדם המעלה, חקר הנמשך כמו הארון הכרית וראוי להיות. האדם אדם המעלה, ואמר הנה ראית אחי כאלו הייתי צמורגת אדם של מעלה וערך גדול, וכן מפורש עד"ז פה באופן שהתרגום מכסים עם ההעקה שם, וקרוב לזה פירוש המפרש שהשויתני צדורות הגדולים והושגתני צדורות גדולי עמי שאמרת לי ועשיתי לך שם וכו' (דוד) שטענולסט חידך וזין דוד ריביה דעם וזיכענען מחנכעס: (יח) אליך, חקר לדבר כמו שהוא שם. ונראים גם דברי המפרש שכתב מה לורך עוד לדוד לנאסף ע"כ דעתו שענין בקשה ככלל בפעל יוסף כהנה פעלים: מהו המין והדיון עמו וראוי לתרגמו וזוהי ואלו דוד כתך מצינה צעצורנען צאן דיר א. ז. א. אף לפי שפלי שמהו הסכמת הענין עם מה שאל שמואל העסקתי כן אחרי רוב המעמקים. ידעתי, כמשמעו

וְהָקִימוֹתַי אֶת־זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר
מִבְּנֶיךָ וְהָכִינוֹתִי אֶת־מַלְכוּתוֹ:
(3) הוּא יִבְנֶה־לִּי בַּיִת וְכִנֵּנְתִּי אֶת־
בִּסְאוֹ עַד־עוֹלָם: (4) אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ
לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבֵן וְחֹסְדִי לֹא־
אֶסִּיר מֵעַמּוֹ כֹּאֲשֶׁר הִסִּירוֹתִי מֵאֲשֶׁר
הָיָה לִפְנֶיךָ: (5) וְהָעֲמִדְתִּיהוּ בְּבֵיתִי
וּבְמַלְכוּתִי עַד־הָעוֹלָם וּבִסְאוֹ יִהְיֶה
נָכוֹן עַד־עוֹלָם: (6) כָּכָל הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וּכְכָל הַחֲזוֹן הַזֶּה כֵּן יִדְבַּר נָתַן
אֶל־דָּוִיד: (7) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִיד וַיֵּשֶׁב
לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי־אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהִים וּמִי בֵּיתִי כִּי הֵבִיאתָנִי עַד־

Söhne sein soll, auf-
richten, und ich will
dein Königthum be-
festigen. 12. Dieser
soll mir ein Haus
bauen, und ich will
seinen Thron befe-
stigen in Ewigkeit.
13. Ich will ihm
Vater sein, und er
soll mir Sohn sein,
und meine Gnade
will ich nicht abzie-
hen von ihm, wie
ich sie abzog von
dem, der vor ihm
war. 14. Sondern
ich will ihn fest stel-
len in meinem Hau-
se und in meinem
Reiche in Ewigkeit.
und sein Thron soll
fest sein in Ewigkeit.
15. Fast wie diese
Worte und ganz

wie diese Offenbarung, redete Natan zu David. 16. Da kam der König
(in das Zelt) und welfete vor dem Ewigen (vor der Bundeslade), und
sprach: Wer bin ich, ewiger Gott, und was mein Haus, daß du mich bis

רשי

הוא אומר שכלמה ותכון מלכותו מאד: (יב) אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן וצמחאל
(3) כתב אשר זהעיתו והכחיתו שצט אהים ופתרון אם יחטא נבדו אסרנו על יד
כאדם שמיסר את בנו שצט אהים שהקים לו לשון את רזון ואת הדד ועל אותו פסוק
נופל לומר וחסדי לא אסור ממנו כאשר הסירותי מעם שאלו שהיה לפניו וכשפסע לפני
העצתי המלוכה ממנו ומזדעו וצמחאל (סס) כתב מעם שאלו ומה שלא נכתב כאן אשר
זהעיתו וכו' תשים כבודו של דוד שאינו רואה לדבר זה הספר שום זילות לצית דוד:
(טז) כי הביאותני עד הלום מנוה רועים הביאותני למלכות: (יז) ותקשן זאת צעיניך.

באר

כמשפחו לרוב: (יא) ללכת עם אבותיך, ענין שביצת הקבר עם האבות, וכמוהו חזי הולך בדרך כל
הארץ (מ"א ח'): (יב) והוא יהיה לי לבן, ושם נאמר עוד אשר זהעיתו וכו', ולא נכתב כאן ומשום
כבודו של דוד שאינו רואה לדבר זה הספר שום זילות לצית דוד (מדברי המפרש). הסירותי וכו', ושם נאמר
מעם שאלו, והוא אם מלכות הקדור או הטעם שלא ראה להזכיר השם והיה ג"כ חס על כבוד המלך שאלו
שזכון לעשר כבודו. (יד) בביתו ובמלכותו וכאלו וכו', כן דרך הכותב הספר זה לכפול הענינים והעלים
פעמים ושלא לחזק במקום שידובר ומכבוד מלכות דוד וקיום בית מושלחו: (טז) ככל הדברים וכו', אומר
זאת פה לרמז עם שמוחלה הקדים על ידו ושאר לו כל אשר בלבבך עשה לא בוש עמה לחזור ולנחות בו
דבר ה': (יז) וראיתני וכו', ושם נאמר. וזאת תורה האדם, ענין הבאר שם. בתור, ענין תכונה ותאר

über mein Volk,
über Israel zu sein.
8. Ich war mit dir,
wohin du gingst,
und rottete alle deine
Feinde vor dir aus,
und ich habe dir
einen Namen ge-
macht, gleich wie der
Name der Großen
auf Erden, 9. schaff-
te meinem Volke
Israel einen Ort,
und will es so ein-
pflanzen, daß es an
seiner Stätte wohne,
nicht mehr beunru-
higt werde, und die
Söhne des Unrechts
(die Ungerechten) es
nicht mehr verder-
ben wie zuvor. 10.
Und seit den Zeiten,
daß ich Richter ord-
nete über mein Volk
Israel, und ich des-
müthigte deine Feinde, und ich verkündigte dir, daß der Ewige dir ein Haus
errichten wird. 11. Wenn nun deine Tage vollzählig sein werden mit deinen
Vätern (jenseits) zu wandeln, so will ich deinen Samen nach dir, der einer deiner

יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לִקְחָתִיךָ מִן־הַנָּחַל
מִן־אַחֲרֵי הַצָּאֵן לַהֲיוֹת נָגִיד עַל־
עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (ח) וְאַהֲרִירָה עִמָּךְ בְּכָל
אֲשֶׁר הִלַכְתָּ וְאַחֲרִית אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ
מִפְּנֶיךָ וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם פֶּשֶׁם הַגְּדוֹלִים
אֲשֶׁר בָּאָרֶץ: (ט) וְשִׁמַּתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
יִשְׂרָאֵל וְנִשְׁמַעְתִּיהוּ וְשָׁכֵן תַּחְתָּיו וְלֹא
יִרְגְּזוּ עוֹד וְלֹא־יֹסִיפוּ בְנֵי־עוֹלָה
לְבַלְתּוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה: (י) וְלַמַּיִמִּים
אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׂפָטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְהִכְנַעְתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ וְאַגִּיד לְךָ
וּבֵית יִבְנֶה־לְךָ יְהוָה: (יא) וְהָיָה בִּי־
מְלָאוֹ יָמֶיךָ לָלֶכֶת עִם־אַבְרָהָם

ה' א' לבלתו ובו' דרכות ה', ח':

רשי

(ח) ועשיתי לך שם הגדולים. כשם מלכים הגדולים כי למעלה כתב ויאל שם דויד בכל
הארצות (שמואל א' ל"א): (ט) ושעתי מקום וגו' ושכן תחתיו לא כמו שהיה צימי שאל
כשהרג שאל ויכסו ישראל וישבו פלשטים תחתם: ולא יוסיפו צני עולה לזלותו. כמו
לענותו: (י) ולימים אשר לויית שופטים על עמי ישראל. לא היה מנוחה להם כמוך אשר
הכנעתו את כל אויבך לפניך: ואגיד לך. מה יהיה שורך גדלית לזנות לי בית ונית
יבנה לך ה'. אתה חשבת לזנות לי בית לשמי צאותה מדה יבנה שורך ומצטרך הקצ"ה כי
בית יעשה לך ה' שיתן לך צן שיעלך תחתך וישב על כסא ישראל צמקומך וכל דבר
שמעתיים צנן אשר אחיו קריו בית וכן הוא אומר והקימותי את זרעך אחרך: (יא) והיה
כי מלאו ימך ללכת עם אבותיך. כלומר אל תיאל שאתי ממנה את הדבר אלא כי מלאו
ימך אז יהיה ולא והקימותי את זרעך אחרך וגו' (מלכים א') והבינותי את מלכותו. וכן

באר

כולם ראויים לזה ולזה לא לויית עליה מאל: (ט) לבלתו. כמו לענותו (שם בשמואל) (המפרש) והוא ענין
כליון והפסד כמו כלם בשרי (ויכח ג'): (י) ואגיד לך. ושם באמר והגיד לך ה' הוא מקון הלשון
מהכותב לפי שנאמר אחריו ובית יבנה לך ד' בשלשן נקשר ועיין הנאור שם. ובית וכו'. הו"ו כמו אשר

ההוא ויהי דבר אלהים אל־נתן
לאמר: (ד) לך ואמרָה אל־דוד
עבדי כה אמר יהוה לא אתה תבנה
לי הבית לשבת: (ה) כי לא ישבתי
בבית מזה־היום אשר העליתי את־
ישראל עד היום הזה ואהיה מאהל
אל־אהל וממשכן: (ו) בכל אשר־
התהלכתי בכל־ישראל הדבר
דברתי את־אחד שפטי ישראל אשר
צויתי לרעות את־עמי לאמר למה
לא־בניתם לי בית ארזים: (ז) ועתה
כה תאמר לעבדי לדוד כה אמר

Gottes zu Natan, wie folgt: 4. Gehe, und sprich zu meinem Knechte David: So spricht der Ewige: Nicht du sollst mir das Haus zu wohnen bauen. 5. Denn ich habe in keinem Hause gewohnt, seit dem Tage, da ich Israel herauf führte, bis auf diesen Tag, und ich wanderte von Zelt zu Zelt, und von Wohnung zu Wohnung, 6. wie ich auch herumwanderte mit ganz Israel, hab' ich je ein Wort geredet mit irgend einem der

Richter Israel's, dem ich geboten. mein Volk Israel zu weiden, und gesprochen: Warum bauet ihr mir nicht ein Haus von Zedern? 7. Und nun sprich so zu meinem Diener, zu David: So spricht der Ewige Zebaoth: Ich habe dich von der Hürde genommen, von der Schafsheerde weg, um Regent

רשימי

(ג) ויהי צלילה ההוא ונו'. מפורש צמדדש אמר לי הקצ"ה לנתן הכנזא האדם הזה שאני שולח אליו נדון היא לא ואמור לו עד שלא ישבע לבנותו לא אתה תבנה הבית לשבתי. ד"ל האדם שאני שולח אליו צדיו הוא לך אמור לו קודם שיסכר פועלים: (ה) ואהיה מאהל אל אהל וממשכן אל משכן מגבל לבנו ומנוז לשילה ואף על גב שהייתי מעללל מאהל אל אל וממשכן למשכן: (ו) ובכל אשר התהלכתי בכל ישראל הדבר דברתי את אחד שפטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים. זה לא עשיתי ואף הם מאליהם לא עלה צמחצנת לבנות לי בית כאשר עלה צמחצנת: (ז) כה אמר ה' לצאת. מה שעלה צמחצנת אני אשלם לך: מן הכור. כור הדועים ונדרות לאן:

באור

תחת יריעות, ושם כתוב בחוף סיריעה. (ה) ואהיה, חקר מחסך ככתוב בשמואל שם. מאהל אל אהל וממשכן, ר"ל וממשכן אל משכן, ולפי שאמר מאהל אל אהל קמך על המנץ ופירושו מאהל מועד אשר צמדד לבגלל ומגבל לשילה, ומשילה למוז ומנוז לבגוען (רד"ק) ולדעתי לפי שהמשכן הוא בעלמו האהל מועד שנקרא קן לא היה לרד עוד לומר אל משכן והכונה מאהל אל אהל שהוא משכני (דחזו מיינע ווזהנונג חזט) ובחורגווי הלכתי בעקבות רוב המעמיקים. ויש מחכמי עמים מעמיקים פעל ואהיה כחממעו עד"י (ואונד חיד בין געוועזען ווא דירא היסטע געוועזען אונד דירא ווזהנונג). (ו) שפטי, ושם כאמר שבעי עיין הנאור שם וכאן הוא כחקון מאהל הכותב ספר הזה ליסר הכנת הקורא. והנה פה כאומר הנה נחם שלא דברתי על לב אחר מוועי ישראל לבנות לי בית חדע ושכיל שגנן הכנת הזה שמור לרלוני למו שינכור צוויי, ואין

gen Auserlesenen, die mit dem Namen bezeichnet waren: dem Ewigen zu danken: Daß ewig seine Huld. 42. Und mit ihnen (Heizman und Sidutun), Trompeten und Zimbeln (bestimmt), hören zu lassen (eine helle Stimme), und mit musikalischen Instrumenten Gottes, und die Söhne Jedutun's, zur Thormache. 43. Und so ging das ganze Volk ein Jeglicher nach Hause, und David wandte sich, sein Haus zu segnen.

17. 1. Und es geschah, als David in seinem Hause wohnte, da sprach er zu dem Propheten Natan: Siehe, ich wohne in einem Hause von Zedern und die Bundeslade des Ewigen, unter den Teppichen. 2. Und Natan sprach zu David: Alles, was dir im Sinne ist, das thue, denn Gott ist mit dir. 3. Und es war in derselben Nacht aber, da kam das Wort

הֵימָן וִידוּתוֹן וּשְׁאָר הַבְּרוּרִים אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשִׁמּוֹת לְהוֹדוֹת לַיהוָה בִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: (מב) וְעַמָּהֶם הֵימָן וִידוּתוֹן חֲצֻצְרוֹת וּמִצְלִילִים לְמִשְׁמִיעִים וְכָל־י שִׁיר הָאֱלֹהִים וּבְנֵי יְדוּתוֹן לְשֹׁעֵר: (מג) וַיִּלְכוּ כָל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ וַיִּסַּב דָּוִיד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ:

יז (ה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשָׁב דָּוִיד בְּבֵיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל־נָתָן הַנָּבִיא הִנֵּה אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵית הָאֲרָזִים וְאֶרְוֶן בְּרִית־יְהוָה תַּחַת יְרֵעוֹת: (ו) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִיד כֹּל אֲשֶׁר בָּלַכְךָ עָשָׂה בִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ: (ז) וַיְהִי כִּלְיָה

רשי

גדולים קרוי' צס לשורר לפני המזבח צשעת הקדצת הקדצנו': (מב) ובני ידותון לשער כמו לשוערים וצשנת הארצעים למלכות צית דוד שמו אותם ראש למשוררים כדכתיב (לקמן כ"ה) לידותון בני ידותון ובומד שסח על ידי אציהם הכצוה על הודות והלל לה':

יז (א) ויהי כאשר ישב דוד. (צשמואל צ' ז') כתיב וה' הכניז לו מסניצ ובומר. וארון האלהים יצנ צתוך היריעה כדכתיב למעלה הימנה צתוך האהל אשר נטה לו דוד אשר דוד הקצ"ה קיים צי והניח לכם מכל אויציכט מסניצ ובס אכניז מוטל עלי לעשות מה צכתוצ צסעוך והיה המקום אשר יצחר ה' אלהיכם צו לשכן־שמו סס כלומר אעשה לו משכן:

באור

יידותון) ולפי שהפסיק בנתיב דבריים העפלים חזר על שמותם אחר הכנוי להבנת הקורא כי כן דרך המקרא לרוב. וסרגומו' באופן זה, כי עשיתי הימן וידותון כמאמר מוסגר לרמח זחם וסכן. למשמעים, להיוסם משמיעים קול הכלי שיר וכן וחבר אויבך למשגם (ר"ה א' כ"א) להיות משגם (רד"ק): יז (א) ויהי וכו', הפרשה הזאת מנאלת צשמואל ב' ז' צשניז לשון מעט וסס הוה מנולרת ידרשחו הקורא משם, ולרמח פה ציבר הסנוים העקריים. כאשר ישב דוד, וסס כחוצ כלרו וס' הניח לו מסניצ.

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעֹלָם
 וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אָמֵן וְהִלֵּל לַיהוָה:
 (לז) וַיַּעֲזֹב־שָׁם לִפְנֵי אֲרוֹן בְּרִית־
 יְהוָה לְאַסָּף וּלְאַחֵיו לְשֵׁרֵת לִפְנֵי
 הָאֲרוֹן תָּמִיד לְדָבָר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:
 (לח) וְעַבְדֵּי אָדָם וְאַחֵיהֶם שְׂשִׁימִים
 וַיִּשְׁמוֹנֶה וְעַבְדֵּי אָדָם בְּנֵי־דִיתָיו וְחָסֶה
 לְשׁוֹעֲרִים: (לט) וְאֵת צִדּוֹק הַכֹּהֵן
 וְאַחֵיו הַכֹּהֲנִים לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה
 בְּבֵמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעֹון: (מ) לְהַעֲלֹת
 עֹלֹת לַיהוָה עַל־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה תָּמִיד
 לִבְקָר וּלְעֶרֶב וּלְכָל־הַכֹּתֹב בַּתּוֹרָה
 יְהוָה אֲשֶׁר צִוָּה עַל־יִשְׂרָאֵל: (מא) וְעַמָּהָם
 *נ"א יְדוּתוֹן ק' וְהַמְסֹרֶת עָלָיו כ"א מִלִּין כִּסְצִין י' וְכָל קְרִי י'.

darzubringen auf dem Altar des Ganzopfers, des Morgens und Abends, und zu Allem, was geschrieben steht in der Gesetzklehre des Ewigen, welches er geboten für Israel. 41. Und mit ihnen waren Seiman und Sidutun, und die übrige

רש"י

דוד כשהציא הארון שני מזמורים הללו ומפורש כ"ד לפי שהפרות כששרו אמרו שני מזמורים הללו ר' שמואל דר נחמני אמר וישרנה הפרו' מה שירה אמרו הודו לה' קדלו צמנו ר' אלעזר אמר שירו לה' כל הארץ וגו' לפיכך תקנס דוד לאמר' לפני הארון מזמר אחד שחרי' ומזמור אחד ערצית. מפני דרכיו אלעזר דר משלם ז"ל: (לז) לשיר לפני הארון תמי'. צידר: לדבר יום ציומו. ערצ צוקר: (לח) ועובד אדום ואחיהם. עז עס אסף לשורר ועובד אדום צן ידותון הניח לשוערים לארון: (לט) ואת לדוק הכהן. היה ראש ואחיו הכהנים עמו נתן דוד לפני משכן ה' אשר בנצבון ולא עז שום כהן עם הארון כי לא הולדכו לעבוד עבודת זבח לקרב לקרבן: (מא) ושאר הכדורים. המונחחים: אשר נקצו צמנות. אנשים

באור

וגם השיבו לאמור הודו לה' כי טוב כמנהג העם במקדלות. לאסף את אסף. לשרת, בדבר השיר. לדבר כו', שירה הראויה בכל יום ישירו ציומו. לפני משכן ה', להיות משמשים לפני המשכן. בבמה, הגדולה אשר עמדה בנצבון ואין מקריב בה אלא כהן: (מ) להעלות עולות, שהם יעלו שם את התמידין ואת המוספין. לכל הכתוב, ר"ל לכל שאר דברים הכתובים בתורה ומחזות הכהנים בדבר הקרבנות ובעבודת אלהים: (מא) כי לעולם חקדו, זו השיר. הודו לה' וכו', כמבואר: (מב) ועמם הינן ידותון. שיעורו ועמם (היינו הינן

was darauf ist. 33. Es jauchzen die Bäume des Waldes vor dem Ewigen, denn er kommt zu richten die Erde. 34. Danket dem Ewigen, denn er ist gütig, denn ewig ist seine Guld! 35. Und spricht: Hilf uns, Gott unserer Hilfe, und sammle und rette uns aus den

Völkern, daß wir preisen deinen heiligen Namen, und uns rühmen deines Lobes. 36. Gelobt sei der Ewige, der Gott Israels, von Ewigkeit zu Ewig-

השֹׁדָה וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ: (לג) אֲזוּ יִרְנְנוּ
עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי יְהוָה כִּי־בָא לְשִׁפּוֹט
אֶת־הָאָרֶץ: (לד) הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב
כִּי לַעֲוֹלָם חֶסֶדּוֹ: (לה) וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו
אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו וּקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן־
הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם־קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח
בְּתַהֲלִיתְךָ: (לו) בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי

רש"י

כשימלך הקצ"ה ישמחו השמים והארץ וכל הישרים יאמרו עתה מלך ה' שהחזיר לנו את הארון: (לד) ירעם היה ומלואו. כל דריות שנים דומא רבו שמים כי עש' ה' על שהחזיר לנו את הארון ושלא מלאכי חבלה לעשות משפט צפלשים: (לד) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. זה אינו סיוס המזמור צפסוק זה אלא ממזמור הודו לה' קדשו צמנו וגם ואמרו הושיענו אלהי ישענו מאותו מזמור ואף המזמור (תילים ק"ה) הוא מתחיל צפסוק זה כי היאך נופל כאן ואמרו הושיענו וקצנו מן הבוים כי היכן גלו צימי דוד שאמר קצנו מן הבוים וכן סדר צתילים המזמור מתחיל הודו לה' קדשו צמנו ואינו ומסיים כי אם עד צדוך ה' אלהי ישראל ובוחר (סס) עד אמן והכל לה' שהכל מענין אחד ולפי שהוא מזמור גדול חלקו ומתחיל הודו לה' כי טוב וכן חיוז (חיוז כ"ז) כשהולך להאריך המעני' קצרו וחלקו לשנים ואומר ויוסף חיוז שאת משלו כי צמיד' מחמת גיעגועי שמחתו לא יכול להאריך וחלקו לשני' וכן לענין קינה מחמת דוד לערו אינו יכול להאריך וחלקו לשנים כי גם שירה וגם קינה כאחת נאמרי' שהרי' חנה כשצאה להתפלל צעדה (שמואל א' ח') חשבה עלי לשכורה שהיא סבור שמחמת יין עשתה והיא אמרה ויין ושכר לא שתיתי וכו' כי מרוב שיחי וכעסי מכלל שצענין אחד שכור ולעזר הם מתנהגים: (לד) ואמרו הושיענו. צסוק המזמור (תילים ק"ה) שמדבר למעלה צציה וילחום אויבים ויכנעו תחת ידם ובתיו אחרי וימן אותם לרחמים לפני כל שוביהם ועכשיו נופל לומר הושיענו ה' אלהינו וקצנו מן הבוים כאשר עשית להם וצתילים אין כתיב ואמרו כי אם הושיענו כי כן נופל לומר ולכן אמר

באר

בעלי חיים באופן ההגשמה (פערזאקסיקאלין) ועל דרך מליה שכל כך תחריבה החרוה ותחריב השננה בעולם מביאה ה' לדין הארץ במישרים ולשפוט ילוריו בדרך וברחמים. עד שנדמה. שכל פרעי הקריאה וגם אותם שאין בשם רוח חיים באדם מתפעלים מהרגשות ויגילו ויפלאו רנה להודות ולהלל לה' בשיר: (לד) הודו לה' וכו'. השיר הזה הוא שיר כללי הנא להתחלת וקיום שיר ההודאה והמשוררים עונים זה לזה במקלות (קארתא-גע-זאנג) ועיין בספר עזרא ג' י"א) מה שברנו שם צענין השיר הזה ברחבה והדברים עתיקים: (לה) ואמרו הושיענו. שני הפסוקים האלו ל"ו ול"ז הם צסוק ומזמור שהלים ק"ה, ושם הם על מקומם הנכון כמו שכתב המפרש פה לפי שאמר שאמר וילחום אויביהם וכו' ויחבן אותם לרחמים לפני כל שוביהם אמר הושיענו גם עתה ה' (עיין פי' רש"י) צגלות הזה שהיו גולים צימי דוד ושאלו ופה יספר הכותב שאמר ההודאה לה' אמר דוד להם שיאמרו ויפלטו צעבור הגלות הזאת הושיענו וכו'. להשתבח וכו'. כי לשבח יחשב להודק בה' המהולל מאד: (לו) והלל הוא שיר ההלול הודו לה' כי טוב לעולם חסדו, כאשר בארשימו בצרכה צעורה ג' י"א עיין עליו כי הם דברים נוכחים וישרים למואלי דעת. ואמר פה. שהם אמרו אמן על הכרזה הזאת.

אֱלִילִים וַיְהִיָּה שָׁמַיִם עֲשֵׂה: (כז) הָיָה
וַהֲדָר לִפְנֵי עֵץ וַחֲדָוָה בְּמִקְוָיו:
הָבֹה לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים
הָבֹה לַיהוָה כְּבוֹד וְעֵץ: (כט) הָבֹה לַיהוָה
כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוֹ מִנְחָה וּבָאוּ לִפְנֵי
הַשְׁתַּחֲוִי לַיהוָה בַּהֲדָר־תְּקֹדֶשׁ:
(ג) חִילוֹ מִלִּפְנֵי כָל־הָאָרֶץ אֶף־תִּכּוֹן
תִּבֵּל בַּל־תִּמּוֹט: (ל) יִשְׁמַחוּ הַשָּׁמַיִם
וַתִּגַּל הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ בָנוּיִם יְהוָה
מֶלֶךְ: (לב) יִרְעֶם הַיָּם וּמִלְאוּ יַעֲלֶץ

27. Majestät und Pracht ist vor seinem Angesicht, Sieg und Freude an seinem Ort. 28. Gebet dem Ewigen, ihr Völker-Stämme, gebet dem Ewigen Ehre und Ruhm! 29. Gebet dem Ewigen seines Namens Ehre, bringet Geschenke und kommet vor ihn, betet an vor dem Ewigen im heiligen Schmuck. 30. Zittert vor ihm alle Lande, die Welt steht fest und waukt nicht. 31. Es freue sich der Himmel und

frohlacke die Erde, und man sage unter den Heiden: Der Ewige regiert. 32. Es brause das Meer, und was es erfüllt, fröhlich sei das Gefilde, und Alles,

רשי

שמשימין אותם שם מונחי' לפי שאלהינו הוא אלהים אחד: (כח) הבו לה' משפחות עמים ומה יתנו לו ומפרש כבוד ועוז: (כט) הבו לה' כבוד שמו. שמו אדוני והוא אדון לכל והוא הצו לה' כבוד שמו כי כשמו כן תהלתו: השתחוו לה צהדרת קדש: כי כן אמרנו הוד והדר לפניו: (ל) חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תצל כל תמוט. מלך צטר ודס כשרואה שדואגים ויראים ממנו אז הוא מטיל עליהם יותר אימה והס דואגים ממנו יותר שלא יחדיו כל צתיסה ומדת הקדוש צ"ה אינו עושה כן כשהעולם יראים ממנו אז תכון תצל כל תמוט שהוא עושה נקמה מלסטים והישראלים מתקיימת' והארץ מתקיימת' ואינ' מהמוטט' לכן חילו מלפניו כל הארץ אך אל תדאגו כי לא יצא הקצ"ה כי אם לתקן העולם לישנו אזל כשאין הצדיות דואגים ממנו וחוטאים אז יפסכם ויאצדם: (לא) ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו צבויים ה' מלך. כשצטר ודס מולך הכל עלצים שאין יודעים אם יש שטף צדינו אזל

באור

להפך הקודם ר"ל אבל ה' צרב כחו ותעלמות ידו עשה השמים. (כח) הבו וכו', כלל ואח"כ פרט ומה יתנו לו הכבוד והעז זה מיופי ותפארת העלילה. משפחות וכו', שם משפחה כופל גם על שבו ומנה שהאומות ילאו ממנו (בראשית י' י"ה כי ללא ל"ב י"ב ג' ירמיה ח' ג' כ"ה ט' מכה ב' ג'): (ל) אף תכון וכו', מלך אף קשה פה להבין, והמפרש ראה לישנו שהכונה אף שאמר שיפחד ממנו יושבי הארץ ככ"ל לא יראו שיפחד העולם כי אם תכון הכל לא תמוט. דרך ויריד ד"ח וועלט בעסטענהען חונד כ"ט וואנקען) וי"ח פעל תן לנחמה ואל תהביל ידבר, אף אם תביל עומדי על כך ובקסך ואל תהי נועה לפול כל הימים אשר גזר המקום עלך לעמוד על מקומך. חוץ דוח וועלט טענהען חונד וואנקען יכ"ט) והוא מליצה כוללת כח ויכולת ה' בעצם העולם בקיום והתמדה ואולי רמז לנחמיות העולם שלא תפול תחת הפחד והשחמה ולרעמי מוסב לנעה ומחובר למה שאמר ויאמרו צבויים ה' מלך אף תכון תצל כל תמוט. כמו שכתוב שם בזהלים ולזה חרגמיו פה באופן זה שהיה נפרד מהקודם ויותר נמשך למטה: (לב) ירעם, הנדיות הממלאות את הים יעלץ, ובהלים יעלו, כי האומות ז"ן מוואל אחד הם ומתפלפלות. ואמר עליה וריה אלל עלמיים כלה

bekriegen, und züchtigte ihre wegen Röttnige. 22. Tastet meine Gefalbten nicht an, und meinen Propheten thut kein Leid! 23. Singet dem Ewigen alle Lande, verkündet von Tag zu Tag seine Hilfe; 24. erzählet unter den Heiden seine Herrlichkeit, und allen Völkern seine Wunder! 25. Denn groß ist der

Ewige und sehr ruhmwürdig, und furchtbar über alle Götter. 26. Denn alle Götter der Völker sind Götzen, der Ewige hat aber die Himmel gemacht.

לְעִשְׁקָם וַיִּזְכֹּחַ עֲלֵיהֶם מַלְכִּים: (כג) אֵל־תִּגְעוּ בַּמְּשִׁיחִי וּבַנְּבִיאִי אֵל־תִּרְעוּ: (כד) שִׁירוּ לַיהוָה כָּל־הָאָרֶץ בִּשְׂרוּ מִיּוֹם־אֵל־יוֹם יִשְׁוַעְתּוּ: (כה) סִפְרוּ בְּנֵי־אֶת־כְּבוֹדוֹ כָּל־הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: (כו) כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל־כָּל־אֱלֹהִים: (כז) כִּי כָל־אֱלֹהֵי הָעַמִּים

רשי

ממקום למקום ומנכב להזיק עוזרי דרכים כשזאין למלון מולאין עליהם עלילות אזל חלו לא הניח הקצ"ה להזיקם ולעשקם דוגמא או עשק את עמיתו (ויקרא ה') ואם שאמר מה של עשק חומסי דרכים ושאר האדנות שעברו חלו בתוכן לפי שלא הרגישו צם אזל חס היו מרגישים צם היה עושקים אותם לכך נאמר ויוכח עליהם מלכים כלומר ודאי עשקום כגון פרעה לאצרהם ואזימלך לינחק ולצן ושם ליעקב ואמר לה' הקדוש צרוך הוא: (כב) אל תגעו במשיחי וצנציו אל תרעו צאצרהם כתצ (צדאשית י"ג) ויגעו א' את פרעה וכתצ (סס כ') וצא אלהים אל לצן האדמי צחלוס הליה (סס ל"ח) ויאמר לו השמר לך וגומר ועוד ציעק שצא אליו להרגו על שחרנו שם וחמור וכתצ (סס ל"ה) ויסעו ויהי חתת אלהים וצספר (תילים ק"ה) מפורש יותד כי המזמור אינו מסויים כאן כדכתצ ההם ויקרא רעצ על הארץ וגו' כדי להבנות למאדים: (כג) שירו לה' כל הארץ צסרו מיום וגומר: (כד) ספרו. ישועה שעשה לנו כשגלה הארון אל ארץ פלשתיים: צכל העמים נפלאותיו: שעשה עם הארון: (כו) כי כל אלהי העמים אלילים. תהו מעשה ידי אדם ודוגמא צצצואת (צחקוק צ') מה הועיל פסל כי פסלו יצרו וגומר עד לעשות אלילי' אלמים וה' שמים עשה צאלילי' כתצ לעשות אזל הקצ"ה עושה שמים וארץ וכל צצאס: (כז) הוד והדר לפניו עוז וחדוה צמקומו אזל האחר' כמת מוטלי' צמקום

באור

המעט: (כא) לא הניח לאדם לעשקם, חעפ"י שהלכו ממקום למקום ודרך בני המדינה להזיק ולעשוק הסכרי הבא להשחקע ולא לגור לא הניח ה' לעשקם. ויוכח עליהם מלכים. כגון פרעה צעבור שרה אבימלך צעבור רבקה: (כב) אל תגעו, במחאובים שהביא עליהם צעבור זאת וצננעים צננעס על דבר רצונם לרעה. הוא צכלו אמר להם צפה אל תגעו ובאבימלך נאמר כנו זה צפירוש. במשיחי, צגדולי וצקובי וצקראים כן. לפי שמוני הגדולה והמלכה נעשים ע"י המשיחה וכן למשיחו לכורס (ישעיה מ"ה). ובנביאי, כי האבות היו נביאים ובאצרהם נאמר כי נביא הוא: (כג) שירו וכו', השקוקים האלה מפקוק כ"ג פקוק ל"ג צכלל נמלאים שם צסהלים ל"ד צשניו לצון מעט: (כד) בשרו וכו', צכל יום צשרו הישועה כי צכל יום צהיה ישועה חדשה לצקריים: (כו) אלילים, צד"ק הוא מלה מורכבת מן אל לא ר"ל דבר שאין בו ממש וישות (חזון ניצט געם וועגען), וכמוהו רועי האליל (צכריה י"א י"ז) (ניצטיגער הירט) רופאי אליל (איוב י"ג) (ניצטיגער ערל: טע). וכן עעמד פה אלהי העמים הם אפס ואין (ניצטיג) והמלה (גאטלען) מכוון להם. דה' שמים עשה, הוי"ו

(יג) הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ
 מִשְׁפָּטָיו: (טו) זָכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ
 דָּבָר צִוָּה לְאַלֶּף דּוֹר: (טז) אֲשֶׁר כָּרַת
 אֶת־אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לִיצְחָק:
 (יז) וַיַּעֲמִידָהּ לִיעֲקֹב לְחָק לְיִשְׂרָאֵל
 בְּרִית עוֹלָם: (יח) לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶרֶץ
 כְּנָעַן חֶבְלָה נַחֲלָתְכֶם: (יט) בְּהֵיוֹתְכֶם
 מֵתֵי מִסְפָּר בְּמַעַשׂ וּגְרִים בָּהּ:
 (כ) וַיִּתְּהֶלְכוּ מִגְּוֵי אֶל־גְּוֵי וּמִמַּמְלָכָה
 אֶל־עַם אֲחֵר: (כא) לֹא־הֵנִיחַ לְאִישׁ

erwählten! 14. Er, der Ewige, ist unser Gott; seine Gerichte über die ganze Erde! 15. Gedenket auf ewig seines Bundes, des Wortes, das er geboten, auf das tausendste Geschlecht. 16. Den er geschlossen mit Abraham, und was er dem Sizchaf geschworen, 17. und stellte es Jakob zum Gesetz, Israel zum ewigen Bund. 18. Und er sprach: Dir will ich das Land Kanaan eingeben,

den Theil eures Erbgetes. 19. Da ihr noch eine winzige Anzahl waret, Wenige und Fremdlinge darin (im Lande). 20. Sie wanderten von Volk zu Volk, und von einem Königreiche zum andern Volke. 21. Er ließ nicht zu, sie zu

רש"י

(מ"ח) ולא חזרו לאחוריהם ופדן צעזא וכל השיר נעשה על הארון (סס) והיה אומרים אותו על תמיד של שחר (שמואל א' ד') ושירו לה' על תמיד של צון הערצים ולמי אני אומר שיזכירו כפלאותיו של תמים דעים: (יג) זרע ישראל עזרו וגו'. הוא ה' אלהינו: (יד) זכר לעולם צדקתו דבר טוב לאלף דור. התורה אשר לזה להודיע צעזא אחד אלף דור וראה שאין העולם מתקיים בלא תורה והעצור מהם תשע מאות ושבעים וד' דורות ועתה מספר מה היא: (טז) אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק: (יז) ויעמידה ליעקב לחוק וגו': (יח) לאמר לך אתן ארץ כנען שעם כל אחד ואחד כרת צדית לתת להם ארץ כנען: (יט) בהיותכם מתי מספר. אז נשבע לתת להם ארץ כנען חבל נחלתכם וזהו דבר גדול שאין לומר מרוב עם שהייתם תפסתם ארץ כנען אלא צהיותכם מתי מספר וא"ת אפילו לאלף ויותר יש מספר וזה שכתוב צה צהיותכם מתי מספר לכך נאמר כמעט וגרים צה פתרון אם למיזשז א' הייתי אומר לאברהם לצד ליצחק בלצד ליעקב בלצד לאחד מהם היה אמר לך אתן ארץ כנען לא היה תימה שהרי מיושבים צה היה אלא הוא נשבע לתת להם את הארץ בשעה שהיו אצותיכם גרים צה דכתיב הוא חזרון אשר גר שם אברהם ויצחק וגו' אם לגר תושב היה אומר לך ולזרעך אתן את הארץ הזאת לא היה פלא כל כך כזה שאפילו גרים ותושבים לא היו אלא: (כ) ויתהלכו מגוי אל גוי. אברהם הלך למלכים ולגדר וכן יצחק וכן יעקב היה צדית לצד עשרים שנה וגם עתה כי וילכו לא נאמר אלא ויתהלכו פולאטי"ד בלע"ז: (כא) לא הניח לאיש לעסק. אעפ"כ שהלכו

באור

(יז) ויעמידה הדבר ההוא העמיד ליעקב לחק קצוה: (יח) לך אתן. לכל אחד ואחד מאבותינו אמר כן (רד"ק והעפרש) או הוא היחוס לאומה הכללית: (יט) בהיותכם. כנגד האבות ונפחלים אומר כהיחס (רד"ק) וענינו בעוד היושבים מתי מספר היותר מעט ר"ל בגימ' אבות. והוא ע"ד לא מרובכם חשק ה' בכם כי אהם

der (mit folgendem Lobgesange): 8.

„Dankt dem Ewigen, rufet seinen Namen an, thut kund unter den Völkern seine Thaten.

9. Singet ihm, spielet ihm, redet von all' seinen Wundern.

10. Rühmet euch seines heiligen Namens, es freue sich das Herz Derer, welche den Ewigen suchen (ihn verehren).

11. Forschet nach dem Ewigen

und seiner Macht, suchet sein Angesicht allezeit. 12. Gedenket seiner Wunder, die er gethan, seiner Zeichen und der Gerichte seines Mundes (d. h. die Strafgerichte, die er an Frevlern durch den Ausspruch seines Mundes verübt hat). 13. Ihr, Samen Israels, seines Knechtes, Söhne Jakob's, seine Aus-

לְהוֹדוֹת לַיהוָה בְּיַד־אֶסָּף וְאַחֲיוֹ :
(ח) הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ
בְּעַמִּים עָלִילָתוֹ : (ט) שִׁירוּ לוֹ זִמְרוּ
לוֹ שִׁיחוּ בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו : (י) הִתְהַלְלוּ
בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לֵב מִבְּקִשֵּׁי יְהוָה :
(יא) דְּרֹשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בַּקִּשׁוֹ פְּנֵי
תַּמִּיד : (יב) זַכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה
מִפְּתָיו וּמִשְׁפְּטֵי־פִירוֹ : (יג) זֶרַע
יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בַּחֲרִירָיו :

רשי

הידות : (ח) הודיעו צעמים עלילותיו. מעשה בצורותיו ונפלאותיו שפעל עם הארץ : קראו צעמם קראו ה' ה' יעזרו לאזנינו דובמא (מלכ' ח' י"ח) וקדא' צסס אלהי' ואני אקרא צסס ה' אלה ה' נופל לומר לשון קריאה שכללות עשה : (י) התהללו צסס קדשו. לומר כל מי שמאמין צלליתיו הוא יעזרו דובמא וצקדוס ישראל תהלל (ישעי' מ"ח) : צסס קדשו. שיש לך אלה קדוס כאלהינו וכן כה' אלהינו צכל קדאנו אליו (דברים ד') : ישמח לצ מצקסי ה'. וצביטו יכול לשמוח לצו מי שמצקס לה' צלצ שלם לכך : (יא) דרשו ה' ועזו. מקדס וארון נקראו עזו דכתיב ויתן לשצי עזו (תילים ע"ח) שנתן ארונו להציאו צסצי דכתיב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך (סס קל"צ) ועל כן נקרא אלעזר הסומרו עזא על סס ששמד הארון שנקרא עז דובמא על סס ד' מאות שקל כסף והוא חסצון בימטריא של עפרון וכן הדצס דן ידיו עמו (צדאשית מ"ט) יהודה יודך אחיך (סס) : (יב) זכרו נפלאותיו. מכת עכצדים ושלקחו פדות עלות וצניחס כלו צצית וישרנה הפדות

באר

דאנקעט ווערדע. , והקרוצ מכלס הוא ליסד ציום ההוא בראשונה תקון עיקרי ורשאי לכל התיקונים להודות וכו'. צשיר הבא צסמוך , וכן מחורגס פה : (ח) הפקוקים האלו מפקוק ח' עד כ"ב צכלל , סס ע"ו פקוקים ראשונים צספר תהלים ק"ה. ועס שסס מועתקים ומצוארים מוהצכמים הגדולים צספר זמירות ישראל, עכ"ז חרגנמים וצארמים צאופן אחר על צר היורח מכוון לפחרון המלות וקרוצ לפשע השלשן כדרצנו צכ"ו, וכאשר העירומי ע"ז כצר צפתיחם צאורנו לפרשת השירה (שמואל ב' כ"ב א') : הודו לה', חו השיר וכו'. קראו צסמו, צהסס המיוחד לו לצדו העורס על בודלחו תקראו להצפלל אליו ולתת לו שצח והוראס חס ענין קרא

בשם ה' צכל המקרא (דען כאהמען גאספעטס אצנרופען, לו איהנן פלעהען, איהן פורייען) : (ט) שירו לו זמרו לו , צכלי שיר (ר"ק) ש'חרו , דברו צחמידות צכל נפלאותיו : (י) התהללו, צכחו עלמיתס להצפאר צסס קדשו : (יא) ועזו , וכלחו וכוו או הדרו וגאווו כהוראחו לפעמים (ויינע הערלוי' קייט מחיסטעט) : (יב) זרע ישראל, אסס זרע ישראל עבדו. בחריו , הנחיריס לה' מיתר העמים :

לפני ארון יהוה מן הלויים משרתים
ולהזכיר ולהודות ולהלל ליהוה
אלהי ישראל: ואסף הראש
ומשנהו זכריה יציאל ושמירמות
ויחזיהו ומתתיהו ואליאב ובניהו
ועבד אדם ויעיאל ככלי נבלים
ובכנרות ואסף בפצלתים משמיע:
(ו) ובניהו ויחזיהו הכהנים בחצצרות
תמיד לפני ארון ברית האלהים:
(ז) ביום ההוא אז נתן דוד פראש

Wein. 4. Und er stellte vor die Lade des Ewigen einige von den Leviten, zu dienen, daß sie den Ewigen, den Gott Israel's, preisen, loben und rühmen. 5. Nämlich Asaf, als Haupt, und als den Zweiten nach ihm Scharjah; (dann) Zeiel, Schemiramot, Zichiel, Matitjah, Eliab, Benajahu, Obed Edom und Zeiel, mit Zithern und Harfen, und Asaf mit Zimbeln (eine helle Stimme), hören zu

ת"א ואסף וכו' ערכין ז', י"ב:

lassen. 6. Und die Priester Benajahu und Zachiel, mit Trompeten (zu blasen) beständig vor der Bundeslade Gottes. 7. An demselben Tage setzte David hauptsächlich fest: Dem Ewigen zu danken durch Asaf und seine Brü-

רשי

משנהו זכריה וזכריהו (הושע ג'): (ד) ולהזכיר ולהודות ולהלל להזכיר לומר אותן שני מזמורים שכתב זהם מזמור לדוד להזכיר ולהודות (תהלים ל"ח) הודו לה' קראו בשמו (שם ק"ה) ולהלל אותן מזמורים שמתחילין כללויים: (ו) ובניהו ויחזיהו בחצצרות תמיד. חללות כלי שיר של כהנים הוא דובמל למעלה (ט"ז) ושזניהו ובומר וזניהו ואליעזר הכהנים מחללים בחללות: (ז) להודות לה' זיד אסף אחיו. שאסף היה מתחיל הודו לה' קראו בשמו ואחרי כן כל אחיו עובדים אחריו ודובמל צעורל (נחמיה י"א) ומתניהו זן מכה זן זכרי זן אסף ראש התהלה יהודה לתפלה. לכלי שיר הודות שמו דכתיב צעורל (שם י"ז) והלויים ישוע זני קדמיהל שדכיה הודיה מתניהו על

באר

י"ח ענין העללה והקטרת ריח קרבן לניחוח כמו נחיר לבונה (ישעיה מ"ו) ומעתיקים (דען חפצערדוועט חויסטייגען לו {חססען}). אונזם זה רחוק כי זה ענינו אם ילורף אליו שם הקרבן כמו לבונה שם וכמוהו יחזור כל מנחומך (תהלים כ"א) אבל כאן שם פעל להזכיר לזכר חן עמו כן. והקרבן שהוא ענין הזכרת דבר לשבח והעלה כמו הכירה הדיק מין (שיר השירים א' ד') אזכירה שמך (תהלים מ"ה י"ח) (פרייגען רוהט: פֿאָלן ערוועהנען, {חָבֶען}, ועמו ענין חפלה כמו ואנחנו בשם ה' אלהינו חכיר (תהלים כ' ט') (וורד בעט: הען חן), כמו שפרגמתי בק' מעבר יבק. וכן מתורגם פה (פרייגען): (ה) מִשְׁכִּיעַ, פ"י משמיע קול (רד"ק): (ו) בחצצרות, המוצא עמוז לחקוע: (ז) אז נתן דוד, פירוש שאסף היה מתחיל הודו לה' וכו', ואחרי כן כל אחיו עובדים אחריו ודובמל צעורל (נחמיה י"א) ומתניהו זן מכה זן זכרי זן אסף ראש התהלה יהודה לתפלה ע"כ המפרש ויתורגם לפ"י ופֿערדערדענטע דוד דאס אסף דער ערשטע זיין פֿאָלן חונד ויינע ברידער בלייך נאך חיהק פֿאָלגען ופֿאָלגען חנלוסטישאנען דען דאנק דעם עוויגען. ואחרים מפרשים שיקר דוד שאסף יהיה הראש ותחת ידו והשגחתו כמובן כל אחיו להודות וכו' (דאס חונטער חויפֿ יזט אסף'ס, דען ער לזן הויפטע זעלטע, פֿאָלן חיהק חונד ויינען ברידערן עוויגען גע-

helle Stimme) hören lassend unter Zithern und Harfen. 29. Und es geschah, als die Bundeslade des Ewigen in der Stadt David's ankam, da schaute Michal, die Tochter Saul's, durch das Fenster, und sah den König David springen und jubeln, und sie verachtete ihn in ihrem Herzen.

16. 1. Und sie brachten die Lade Gottes hinein, und stellten sie in das Zelt, welches David für sie aufgeschlagen, und man brachte Ganzopfer und Freudenopfer dar vor Gott. 2. Und als David vollendet hatte das Ganzopfer und die Freudenopfer darzubringen, da segnete er das Volk im Namen des Ewigen. 3. Und er vertheilte allen Leuten von Israel, sowohl Mann als Weib, einem Jeglichen einen Laib Brotes, eine Portion Fleisch und eine Flasche mit

בְּנִבְלִים וּבְכַנּוֹת: (כט) וַיְהִי אַרְוֹן בְּרִית־
יְהוָה בָּא עַד־עִיר דָּוִיד וּמִיכַל בַּת־
שָׁאוּל נִשְׁקָפָה | בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִיד מְרַקֵּד וּמִשְׁחֵק וַתָּבוֹ
לוֹ בַלְבָּה:

טז (b) וַיָּבִיאוּ אֶת־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים
וַיַּצִּינוּ אֹתוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר
נָטָה־לוֹ דָּוִיד וַיִּקְרִיבוּ עֹלוֹת וּשְׁלָמִים
לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: (3) וַיִּבְרַךְ דָּוִיד
מִהָעֹלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְׁלָמִים וַיִּבְרַךְ
אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה: (א) וַיַּחֲלֵק לְכָל־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ
כֶּבֶד־לֶחֶם וְאֶשְׁפָּר וְאִשְׁיִשָּׁה: (7) וַיֵּתֵן

רש"י

שאוכלים עם כהניהם כחוקם היו לזשים לזושי כהניהם: ועל דוד אפור 73. כאותו אפור של אהרן שהיה כמין שני לזדין אחד לכנים ואחד לאחור ומגיע עד מתניו והיה האזור ארוג ממנו וחברו זו: (כט) ומיכל בת שאול וגו'. לפי ספר דברי הימים צטצל כבוד דוד הוא לפיכך חין כתוב כאן מה אמרה מיכל ל־דוד כמו שכתוב צטמואל מה נכבד היום מלך ישראל אשר נבלה היום לעיני אמהות עצדיו כהבלות נבלות אחד הדריקים כי זילות של דוד היה שזמרה לו אשה כן:

טז (ב) ויברך את העם צטס ה'. שנקרא על הארון כדכתיב למעלה את ארון האלהים ה' יוצר הכרוצים אשר נקרא שם: ואשפר. אחד מששה צפר. ואשיסה. ואחד

באר

וכן מתורגם. והוא עד על פירושו (צפסוק ט"ז) עיין שם בעמוד: (כט) ומשחק. עיין חרועה וסמחה כדמתורגם פה וחסן לומר שהוא ענין גון ככלי כמו שאמר למעלה (י"ג ח'). ותבו וכו'. עיין בעמוד שם (שמואל ב' ו' ט"ז):

טז (ב) בשם ה', כפשוטו וכמו שתרומתי. וי"מ בחרתם ה' (מיט דער בענענונג דעם נאהגענס דעם עוויגען): (ג) לאיש, לכל אחד. ואשפר ואשיסה. עינים מוכר שמואל שם: (ד) להזכיר,

דָּוִיד וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים
הַהֲלָלִים לְהַעֲלֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה מִן־בֵּית עֲבֹד־אֱדָם בְּשִׁמְחָה:
(כו) וַיְהִי בַּעֲזֹר הָאֱלֹהִים אֶת־הַלְוִיִּם
נִשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ
שִׁבְעָה־פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים:
(כז) וְדָוִיד מְכַרְפֵּל | בְּמַעִיל בּוֹיָן
וְכָל־הַלְוִיִּם הַנִּשְׂאִים אֶת־הָאֲרוֹן
וְהַמִּשְׁרָרִים וְכַנְנִיָּה הַשֹּׁר הַמִּשְׁנֵא
הַמִּשְׁרָרִים וְעַל־דָּוִיד אֶפֶסֶד בָּד:
(כח) וְכָל־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה בְּתַרְוָעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר
וּבְחִצְצֹרֹת וּבְמִצְלָתִים מִשְׁמִיעִים

David und die Aeltesten Israel's und die Obersten von Tausend, welche gingen, um die Bundeslade des Ewigen hinzubringen, aus dem Hause Obed Edom's in Freuden. 26. Und es geschah, da Gott den Leviten half, die da die Bundeslade des Ewigen trugen, so opferten sie sieben Stiere und sieben Widder. 27. Und David war eingehüllt in einer Tunika von Bisfuß, und auch alle Leviten, welche die Lade trugen, und die Sänger und Kenanjah, der Meister des Ge-

sang-Vortrags, unter den Sängern, und David hatte an einen Oberrock von Zimnen. 28. Und ganz Israel brachte die Bundeslade des Ewigen hinauf mit Subelgeschrei, und mit Posaunenschall, und mit Trompeten und Zimbeln (ihre

רשי

בזכות וגו' מצין עם תלמיד: (כו) ויהי בעזר האלהים. רצותינו אמרו מכלן שהארון נושא את עלמו: (כז) ורוד מכדל. כמו דניאל כדלעתהון דומא כדלעתא דתרנולתא: וכל הלוים. כמו כן מכודלים צמעיל צוק ולפי שהיה דוד משורר כמו לוים לצב גם הוא לצויהם שלצו גם הם ורואה להציל כך היו מנהג מלכים ושדים של עוזדי כוכבים ומזלות

באור

אחר ודבוק יחד באחדות הכללי זה מיופי המללה, והעירותי ע"ז כמה פעמים בצאורנו בשאר ספרי ח"ד: (כו) ויהי צמר, כל שלא כוננה הבי"ם פתח קטן (קבו"ל), והמנהג צרוב כי העי"ן בשו"א ופתח ואע"פ שהעי"ן בשו"א לבר וקבו"ל הבי"ם יורה עליו כי נקודו היה שוא וקבו"ל, לולא שרצו להטות אותו באחר וועם צמר שלא נכללו בנשאים הארון (ור"ק). **שבעה** פרים וכו', הקרבנות האלה זבחו מלבד השור והעריא שזבחו אחר כל ששם הלעדים האמורים בספר שמואל (ב' ו' י"ג): (כז) ורוד מכדל. פי' מעטק ומכוסה וכן בארמית כדלעתהון (וריא"ל ג') ועיין באורנו שם. והוא הדבר אשר הגדתי כבר הדנה פעמים כי הספר הזה לפי שהוא מוקפים אחרונים הנכתב בזמן אחרון שבה יר לשון ארמית שלטת, והאששים הורגלו בה מוזמן הגולה ע"כ שמוס המלות המשקלים והיחסים מונגה לרוב בספר הזה כאשר רמתי כבר במקומותיו ועוד ארמית עכ"ל כשאני ע"ן. **במעיל**, הוא המלבוש העליון המכסה כל הגוף והוא לפארת וכדוד. **וכל** הלוים, היו מכודלים צמעיל צוק (המפרש). **וכנניה** השר המשא, השר שר המשא וכן הארון הכהנים חולתם אחרים. **אפוד** בד, מין לבוש עשוי כמין האפוד של כה"ג הכתוב בתורה והוא מיוחדם להמחזירים בעבודת ה', וכן אמרו בשמואל שהיה חגור אפוד בד כי היה משרת ה' מבית הלוים עיין באורנו (ש"א ב'): (כח) **משמיעים**, פירושו משמיעים קול (ור"ק).

Eliflehu, Mitneja-
hu, Obed Edom
und Seiel, die Thor-
hüter. 19. Und die
Sänger Heiman,
Asaf und Gitan, mit
ehernen Zimbeln (zu
spielen), um (eine
helle Stimme) hö-
ren zu lassen. 20.
Und Secharjah,
Asiel, Schemiramot,
Sichiel, Uni, Eliab,
Maasejahu und Be-
najahu, mit Zithern
und Alamot (ein ge-
nanntes Instru-
ment). 21. Und Ma-

רש"י

באר

גער חין דער קוואנט, וכן מחורגט פה פעל ללגה (לזאייסערן), כי היה שר השיר עליהם (קאפערן) זייסער), והיה להם לעינים בחיזון מלגה לפניהם ככלי או כפה, ועל פיהו היו מנגנים ומחזרים אחריו או

שנתן להם סימנים הקבועים (טעמאפח), בשעת הזמר והם ידעו להתנהג כנגונם אם בהרמת או כנמיכות קול

David sprach zu den Obersten der Leviten (den Befehl aus): Daß sie ihre Brüder, die Sänger, bestellen mit musikalischen Instrumenten, mit Zithern, Harfen und Zimbeln, daß sie hören lassen und die Stimme erheben in Freuden. 17. Und die Leviten bestellten: Heiman, den Sohn Joel's, und von seinen Brüdern Asaf, den Sohn Berechjahu's, und von den Söhnen Merari's, ihren Brüdern, Gitan, den Sohn Kuschajahu's. 18.

Und mit ihnen ihre Brüder vom zweiten Range, Scharjahu, Ben, Saasiel, Schemiramot, Sichel, Uni, Eliab, Benajahu, Maasejahu, Matitejahu,

אָרֹן הָאֱלֹהִים בְּאֶשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה
בְּדִבְרֵי יְהוָה בְּכַתְּפָם בַּמָּטוֹת עֲלֵיהֶם:
(טו) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׂרֵי הַלְוִיִּם לְהַעֲמִיד
אֶת־אֲחֵיהֶם הַמְּשֻׁרִים בְּכָל־יָשִׁיר
נְבָלִים וּכְנָרוֹת וּמִצְלָתִים מִשְׁמִיעִים
לְהָרִים־פָּקוֹל לְשִׁמְחָה: (יז) וַיַּעֲמִידוּ
הַלְוִיִּם אֶת הַיָּמִן בֶּן־יֹאֵל וּמִן־אֲחֵיו
אָסָף בֶּן־פְּרֻכִּיָּהוּ וּמִן־בְּנֵי מְרָרִי
אֲחֵיהֶם אִיתָן בֶּן־קִישִׁיָּהוּ: (יח) וְעִמָּהֶם
אֲחֵיהֶם הַמְּשֻׁנִּים זְבַרְיָהוּ בֶן־יַעֲזִיָּאל
וּשְׁמִירָמוֹת וַיְחִיאֵל וְעֲנִי אֱלִיאָב
וּבְנֵיהֶם וַיַּעֲשִׂיהוּ וַיַּתִּיחֻהוּ וַאֲלִיפָלֶהוּ

רשי

דדסנוהו כמספט שהרכבוהו צעגלה: (טו) כדבר ה' ככתפם לשאת אותו ולא ממש ככתפם כי אס צמטות עליהם: (יח) ועמם אחיהם המשנים. משנה לה' לשוערים: זבדיהו זן. כך שמו וכל אלו משוררים ושוערים היו דרך שהזואו את הארון והמשוררים והשוערים שהעמיד דוד לאחר שנתנו הארון אל האהל אשר נטה לו דוד וצמטן שנה היו שוערים ודרך לא היו שוערים לפי שלא הולכו כל כך שוערים לפיכך נעשו משוררים חוץ משנים זכיה ואלקנה וכל זה היה דרך אצל צנוח הארון היו משוררים שוערים:

באור

בכתפם צמטות ע"כ, ולא כנו שעיניו להרכיבוהו צעגלה ע"י הנקר: (טו) בכלי שיר, כלל לכל מיני כלי זמר, ואח"כ תפרש הנונים ואמר נבלים וכו'. **משמיעים**, י"מ אותו תאר אל מלללים כמו בלללי שמוע (הכלים ק"ט, אונס מולד שאין זה משמעות הלשון פה, גם אין הנגינה מקבצת ע"י שהתחנה בנולללים תפקיד בינו ובינו ושומעים שאין ראוי להיות בהם ונחמור ולא נולל צב"מ, והכנו שפעל משמיעים על המשוררים, להודיע הכלים ונעמד, ועל הדרך הזה העמיקו רוב חכמי עזנים, וכן נעיתו אחריהם בחרגוני: (יח) **המשנים**, שנים להם צעגלה וכמיהו קמשים (ש"ל ט"ו ע"י) כקמ משנים (נחמור ח' י"י) עיין באורנו במקומות אלו. וי"מ

אחריהם הלעירים ונונים ביונים כלומר שנים שכלו אחריהם בנחיתת מיעוט שנותיהם (ד"א ייכגען ברידער), והענין אחר: **השוערים**, שהיו שוערים מלא כשהיה הארון בשילה ובנוצ ובגבעון, ועשה צנוח הארון היו משורר ס: (יט) **במצלתיים**, שרשו ללל ונפלה אות הכפל וקרא כלשון שנים, לפי שהם שני כלים שמקישין זה בזה וקוניהם כמו בקרים כקפ (מלכים ז' ה' כ"ג) וזה הי"ד והמ"ם עם הקמיות כי ראוי מללתי נחמשה, כקרי כקפ). ויתכן שהיה חקר הנסמך ופירושו בנולללים מללתי נחמשה (וכן כברים ככרי כקפ) (מדר"ק בפירושו

ובקפר השמים עם חספוס דברים בקימני המוקגר להבנת העלמדים), ודעתי צום שהתאר אינו פה ע"ד התאר

מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים: (ח) לִבְנֵי אֱלִיצָפָן
שִׁמְעִיָּה הַשֹּׁר וְאַחִיו מֵאָתַיִם: (ט) לִבְנֵי
חֲבֵרוֹן אֱלִיאֵל הַשֹּׁר וְאַחִיו שְׁמוּנִים:
(י) לִבְנֵי עֲזִיאֵל עַמִּינָדָב הַשֹּׁר וְאַחִיו
מֵאָה וּשְׁנַיִם עָשָׂר: (יא) וַיִּקְרָא דָּוִיד
קִצְדּוֹק וּלְאַבִּיתָר הַכֹּהֲנִים וּלְלוֹיִם
לְאֹרִיאֵל עֲשִׂיָּה וְיֹאֵל שְׁמַעִיָּה
וְאֱלִיאֵל וְעַמִּינָדָב: (יב) וַיֹּאמֶר לָהֶם
אַתֶּם רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְלוֹיִם הַתְּקַדְּשׁוּ
אֶתְכֶם וְאֶחְיֶכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת אֲרוֹן
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַכִּינּוֹתִי לוֹ:
(יג) כִּי לְמִבְרָאשׁוֹנָה לֹא אַתֶּם פְּרִץ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בָּנוּ כִּי־לֹא דִרְשָׁנָהּ
כַּמִּשְׁפָּט: (יד) וַיִּתְּקַדְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
יִשְׂרָאֵל: (טו) וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי־הַלְוִיִּם אֶת

8. Von den Söhnen Elizafan's: Schemajah, den Obersten, und seine Brüder, zwei hundert. 9. Von den Söhnen Chebron's: Eliel, den Obersten, und seine Brüder, achtzig. 10. Von den Söhnen Uziel's: Aminadab, den Obersten, und seine Brüder, hundert und zwölf. 11. Und David rief die Priester Zadok und Ebiatar, und die Leviten Uriel, Asajah, Joel, Schemajah, Eliel und Aminadab. 12. Und sprach zu ihnen: Ihr seid die Stammhäupter der Leviten, heiligt euch und eure Brüder, und bringt die Lade des ewigen, des Gottes Israel's, hinauf (an den Ort), den ich

ihr bereitet. 13. Denn wegen des Erstenmals, daß ihr nicht (sie truget), that der Ewige, unser Gott, einen Riß unter uns, weil wir ihn nicht suchten nach Gebühr (wir behandelten diesen Gegenstand nicht nach der Vorschrift). 14. Also heiligten sich die Priester und die Leviten, um die Lade des Ewigen, des Gottes Israel's, hinaufzubringen. 15. Und so trugen die Söhne der Leviten die Lade Gottes, wie Moscheh es geboten, nach dem Worte des Ewigen, auf ihren Schultern mit Stangen auf sie (den Schultern). 16. Und

באר

שם שמואל בפירוש ועל כו' מצינו עובד ארום וכ': (יב) אתם ראשי, הלא אחס הנכנס ראשי האבות ועליכם הדבר מוטל ולכן התקדשו וכ'. אל הכימותי, אל המקום אשר הכימותי (רד"ק): (יג) למפראשונה, כנכסה

הלמד"ר עם הו"ס והב"ס כאחד על הנולה הזאת כעין צעור והו"ס פתוחה ומשפטה בחירק על תנועה וכן לא התקדשו **לפני** (ר"ה יב) **מחמאות** פיו (תהלים כ"ה) ודגש הב"ס לחסרון הכוונת. כלומר לא הייתם

אדם בראשונה בשמאלו אותו מציג אבינו לביכך פרץ ה' אלינו בנז"ק, וכן מתורגם אשכנזית. **דרשנוהו**
במשפט, מליצת הלשון בן על עבודה אלהים. וענין במשפט פ"ה הדר"ק כמו שכתוב בצורה לשאלה אותו הליים

15. 1. Und er baute sich Häuser in der Stadt David's, und bereitete einen Ort für die Lade Gottes, und schlug ihm ein Zelt auf. 2. Damals sprach David: Die Lade Gottes soll Niemand tragen, außer den Leviten, denn sie hat der Ewige erwählt, zu tragen die Lade Gottes, und ihm zu dienen in Ewigkeit. 3. Und David versammelte ganz Israel nach Jerusalem, um die Lade des Ewigen hinaufzubringen an ihren Ort, welchen er ihr bereitet. 4. Und David versammelte die Söhne Achron's und die Leviten. 5. Von den Hundert und zwanzigsten, und seine Brüder Gersom's: Joel,

שו (ב) וַיַּעַשׂ-לוֹ בָּתִּים בְּעִיר דָּוִד
 וַיִּבֶן מְקוֹם לְאַרְזֹן הָאֱלֹהִים
 וַיִּשַׁלֹּחַ אֶהֱלִי: (ג) אַז אָמַר דָּוִד
 לֹא לָשֹׂאת אֶת-אַרְזֹן הָאֱלֹהִים בִּי
 אִם-הַלְוִיִּם בִּיָּבָם | בָּחַר יְהוָה לָשֹׂאת
 אֶת-אַרְזֹן הָאֱלֹהִים וּלְשָׂרְתוֹ עַד-
 עוֹלָם: (ד) וַיִּקְהַל דָּוִד אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל
 אֶל-יְרוּשָׁלַיִם לְהַעֲלוֹת אֶת-אַרְזֹן
 יְהוָה אֶל-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר-הֵכִין לוֹ:
 (ה) וַיֹּאסֶף דָּוִד אֶת-בְּנֵי אֶהֱלִי וְאֶת-
 הַלְוִיִּם: (ו) לְבָנֵי קָהָת אֹרִיאֵל הַשֹּׁר
 וְאַחִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים: (ז) לְבָנֵי מְרָרִי
 עֲשִׂיָּה הַשֹּׁר וְאַחִיו מֵאֲתָיִם וְעֶשְׂרִים:
 (ח) לְבָנֵי גֵרְשֹׁם יוֹאֵל הַשֹּׁר וְאַחִיו

רמז"י

טו (ב) כי אם הליים כי בם בחר. כלומר כלים צדד ולא צענלה שלמי שהרצצוהו צענלה בענט עזה וזהו שאמר למטה כי למצדאסונה לא אתם פרץ יי אלהינו צנו כי לא

באר

הולך ומבאר ענין הקטום בחלק הראשון. וטעמו שב"ל שהפלגשים הובו מזה דבר וגדולה הוסיפו עוררה להחשש בעומק (והנה דיוח פלגשים יעטלטען פֿאָרט אונד ברייטענען זיך, חיים חו. ג. 11.) ועב"ל נעטיח בארגומי אחרי דעת רוב המפרשים והממציאים האחרים שהענין (ר') [ל] טענה וכו', לפי ראות עיניו דימה אז הפך ענין האחרים שם לא טענה הסד אל אחרים. אחד הכוונה פה שלא יקבע דרך המיומון אחריהם מנוול ערפם להלחם עמם מיד כי אם ילך דרך עקלתון ויבוא מנוול הבכאים. וכן הענין שם שלא יעלה נגדם בעלמיהם בדרך שהסבה עד עתה חלף יקב פיו ויהא אחרים מנוול הבכאים. ומרומי פה עדי"ל ובאופן שגור יסתר להרגומי שם. וכן היטה חפץ הכותב הקפיד הזה בשנוחו את דבריו פה מדברי הכותב שם שבעט לבאר ענינו העדי:

טו (א) ויעש לו בתים וכו', תוכן הקפדה הזה מן הארון נמלא כפר שמזל מ' ומפקוק י"ב עד פקוק כ"ג, אך הכותב הקפר הזה רחמי הענין כפרפריו: **(ב) אז יבו',** בשמה צחל על אשר שלח ידו בארון. **כ' כס חדר וכו',** ולא יבוא ע"י המכשול שנכשל בו עוזא: **(ג) להעלות,** מביט עובד ארוס כנאמר

הָהוּא בָּעַל פְּרָצִים: ^(יג) וַיַּעֲזֹבוּ-שָׁם
 אֶת-אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאמֶר דָּוִיד וַיִּשְׂרְפוּ
 בָּאֵשׁ: ^(יד) וַיִּסְפוּ עוֹד פִּלְשֹׁתִים
 וַיִּפְשְׁטוּ בַּעֲמָק: ^(טו) וַיִּשְׁאַל עוֹד דָּוִיד
 בָּאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לוֹ הָאֱלֹהִים לֹא
 תַעֲלֶה אַחֲרֵיהֶם הֵסֵב מֵעֲלֵיהֶם וּבָאתָ
 לָהֶם מִמּוֹל הַבְּכָאִים: ^(טז) וַיְהִי כַּשֶּׁמֶעָד
 אֶת-קוֹל הַצִּעְדָה בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים
 אִזּוּ תָצֵא בַּמִּלְחָמָה בִּי-יֵצֵא הָאֱלֹהִים
 לִפְנֵיךָ לְהַכּוֹת אֶת-מַחֲנֶה פִלְשֹׁתִים:
^(יז) וַיַּעַשׂ דָּוִיד כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ הָאֱלֹהִים
 וַיָּבֹו אֶת-מַחֲנֶה פִלְשֹׁתִים מִגִּבְעוֹן
 וְעַד-גִּזְרָה: ^(יח) וַיֵּצֵא שָׁם-דָּוִיד בְּכָל-
 הָאֲרָצוֹת וַיְהִיָּה נָתַן אֶת-פִּחָדּוֹ עַל-
 כָּל-הַגּוֹיִם:

den Namen desselben Ortes Baal Perazim (Ort der Risse). 12. Sie ließen ihre Götter zurück, und David sprach (den Befehl zum Verbrennen) aus, und sie wurden verbrannt. 13. Und die Philister setzten fort (heranzuziehen) und breiteten sich aus im Thale. 14. Da befragte David abermals Gott, und er sprach zu ihm: Ziehe nicht (gerade) hinter ihnen, wende dich von ihnen und komme an sie gegenüber den Maulbeerbäumen. 15. Und wenn du ein Rauschen wie eines Schrittes hörst in den Wipfeln der Maulbeerbäume, dann gehe hervor

zum Kriege, denn Gott geht vor dir her, um das Heer der Philister zu schlagen. 16. Und David that, wie ihm Gott geboten, und sie schlugen das Heer der Philister, von Gibeon bis gen Gazarah. 17. Und es ging der Ruhm David's aus in allen Ländern, und der Ewige ließ seine Furcht (die Furcht vor ihm) auf alle Völker fallen.

רש"י

למקום אחר: (יד) הסב מעליהם. אמרה מרת הדין לפני המקום דכש"ע למה העזרת את שאלו מלפני דוד אמר לה על שלא המתין לשמואל שצעת ימים כאשר לואו אמר לה הקצ"ה אנסה עתה את דוד הסב מעליהם ובו' וכל זה שמר דוד:

באור

לפי שהפיקו נחמיה ומנשה שגלו כבעל פראים. בבעל פראים. יסכן שהוא מקום קמון לעמק רפאים ועל שם קופו נקרא בעל פראים. פרא מים, כמים שזועפים פחלום ופורלים גדר, וי"מ כפרן הכעשה ע"י מים שזועפים (וואססער = רים): (יב) ויאמר דוד, זה מנהג הכחוש לקחום ענין המאמר, ועי"י שדא עליו מה שנעשה בדע מה שאמר לעשות. וכן שיעורו פה שלום לשרפס, וכן שרפו וכבר רמתי זאת הרבה פעמים לקפרי שמואל ומלכים במקומות. ועד"י מחורגם פה אשכחתי: (יג) ויוספו וכו', חקר פה לעלות המאמר שם והוספתם בדרגותי להכנס הענין, והנכון שהוא ג"כ ממשפט השון שהעירתי עליו במקור וסוף, שהחלק השני מן הפסוק

gete noch mehr Söhne und Töchter. 4. Und dieses sind die Namen der Geborenen, welche er in Jerusalem bekam: Schamua, Schobab, Natan und Salomoh. 5. Und Sibchar, Elischua und Elfalet. 6. Und Nogach, Nefeg und Zafia. 7. Und Elischama, Beeljada und Elifalet. 8. Als die Philister hörten, daß David zum Könige über ganz Israel gesalbet worden, zogen alle Philister hinauf, David aufzusuchen, und da David es hörte, zog er ihnen entgegen. 9. Und die Philister kamen und breiteten sich aus im Thale Refaim. 10. Da fragte David Gott, und sprach: Soll ich gegen die Philister ziehen? Und wirst du sie in meine Hand geben? Und der Ewige sprach zu ihm: Ziehe, und ich gebe sie in deine Hand. 11. Da zogen sie nach Baal Perazim, und David schlug sie daselbst, und sprach: Gott hat meine Feinde durch mich zerrissen, wie reißendes Gewässer, darum nennt man

עוֹד בָּנִים וּבָנוֹת: (ג) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיְּלִידִים אֲשֶׁר הָיוּ לּוֹ בִּירוּשָׁלַם שְׁמוֹעַ וְשׁוּבְבַנְתָן וְשִׁלְמָה: (ה) וַיִּבְחַר וְאֵלִישׁוּעַ וְאַלְפַּלַּט: (ו) וַיִּנָּח וַיִּפְגַּע וַיִּפִּיעַ: (ז) וְאֵלִישַׁמָּע וַיַּבֵּעַ לִידָע וְאֵלִיפַלַּט: (ח) וַיִּשְׁמְעוּ פִלְשְׁתִּים בִּי-גִמְשַׁחֲדוֹיָד לְמַלְךְ-עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָל-פִלְשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת דָּוִיד וַיִּשְׁמַע דָּוִיד וַיֵּצֵא לַפְּנֵיהֶם: (ט) וּפִלְשְׁתִּים בָּאוּ וַיִּפְשְׁטוּ בְּעַמְקֵי רְפָאִים: (י) וַיִּשְׁאַל דָּוִיד בָּאֱלֹהִים לֵאמֹר הֲאֵעֲלֶה עַל-פִּלְשְׁתִּיִּם וְנִתְּתָם בְּיָדִי וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה עֲלֶה וְנִתְּתִים בְּיָדְךָ: (יא) וַיַּעֲלוּ בְּבַעַל-פְּרָצִים וַיָּבֶם שָׁם דָּוִיד וַיֹּאמֶר דָּוִיד פָּרַץ הָאֱלֹהִים אֶת-אֹיְבֵי בְּיָדִי כַּפְּרִץ מַיִם עַל-כֵּן קָרָאוּ שֵׁם הַמָּקוֹם

* יתיר

רשי

למך על כל ישראל אז עלו כל הפלשתיים לבקש את דוד שלא ראו שיהא מלך בישראל אלא שעוד הם יהיו מושלים עליהם: (י) וישאל דוד צאלקים. ע"י אורים ותומים: (יא) ויעלו צבעל פרזים. שנקרא אחרי כן צעל פרזים על שם מעשה אשר פרץ האלבים את ארזי צירי שנסו וכפרו זה מעל זה: כפרן מים כגלי מים שפזרנים ממקומם ונפלים

באור

ולא רם לכבו להסגה על עמו המוכר עליהם: (ד) שמוע. הוא שמעא האמור למעלה ולא חשש כבוד סולדוס כי שלמה היה הראשון: (ה) ואלישועי. הוא אלישמע האמור למעלה, ובספר שמואל: (ז) ובעלדע, הוא אלידע האמור למעלה ובשמואל: (יא) ויעלו, שם על הפלשתיים הנזכרים למעלה, והוא כחזר על הענין

אֶל־עִיר דָּוִיד וַיָּשֶׁהוּ אֶל־בֵּית־עֶבֶד
אָדָם הַנִּתִּי: (ד) וַיֵּשֶׁב אֹרֶן הָאֱלֹהִים
עַם־בֵּית עֶבֶד אָדָם בְּבֵיתוֹ שְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים וַיִּכְרֹךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֶבֶד־
אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:

nach dem Hause
Obed Edom's, des
Gittiter's (sie dort
abzusetzen. 14. Es
blieb die Lade Got-
tes im Hause Obed
Edom's, in seinem
Hause drei Monate;
und der Ewige seg-
nete das Haus Obed
Edom's, und Alles,
was er besaß.

יד (ה) וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ צֹר מְלָאכִים
אֶל־דָּוִיד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחֲרָשֵׁי
קִיר וְחֲרָשֵׁי עֲצִים לִבְנוֹת לוֹ בֵּית:
(ז) וַיַּדַּע דָּוִיד כִּי־הֵכִינוּ יְהוָה לְמֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׂאֵת לְמַעַלָּה
מִלְכוּתוֹ בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: (א) וַיִּקַּח
דָּוִיד עוֹד נָשִׁים בִּירוּשָׁלַם וַיּוֹלֶד דָּוִיד
*חורם קרי

14. 1. Und es
sandte Churam, der
König von Zor (Thy-
rus), Boten zu Da-
vid und Zedernholz,
und Mauer-Arbei-
ter und Zimmerleu-
te, ihm ein Haus zu
bauen. 2. Und Da-
vid erkannte, daß
der Ewige ihn zum
Könige über Israel

bestimmte, und daß sein Königreich hoch erhoben ward, um seines Volkes Is-
rael willen. 3. Und David nahm noch mehr Weiber zu Jerusalem, und zeu-

רש"י

(לקמן ט"ו) ויאמר דוד לשרי הלויים להעמיד את אחיהם המעוררים וכתוב צסמוך
(סס) ועצד אדום ויחיה שוערים לארון:

יד (א) וישלח חורם מלך צור. מפורש צ"ל למוד היה האיש הזה להיות ארבע לשבע
יהודה בן עשה חירם העדולמי ליהודה. וחרשי קיר וחרשי עלים אומנים:
(ב) וידע דוד כי הכינו ה' למלך. כשראש ששלחו לו מלכי גוים תשורות: (ג) ויקח דוד
וב'. וכל זה חזקו של דוד: וישמעו פלשתים כי נמשך דוד למלך על ישראל ויעלו כל
פלשתים. לפי כי פלשתים היו מושלים כל הימים עד שאל שאלו דוד כדכתיב (סופטים
ט"ו) צסמאן ויאמרו לשמאן הלא ידעת כי מושלים צנו פלשתים וכן (צסמאל א'
ד') התחזקו והיו לאנשים פלשתים פן תעצרו לעצדים כאשר עצדו לכם וכו' וכן למעלה
צפרסה זו וידאו כל אים ישראל וב'. ויעצרו עדיהם ויוסרו ויצאו פלשתים וישצו צהס
וצאותן שבע שנים שמלך דוד צחצרון לצד לא אמרו דוד ולא חסו על שמלך דוד על
חצרון כי אמרו מה לנו שמה נליצ או שר מנורו לדוד על חצרון אצל כסממסח

באור

(יד) עם בית וכו'. סמוך בית מושבו כי ייחד לו חדר בביתו וכו' כפל ענין בביתו לחוספת באור כדרך הכותב
הזה:

יד (א) וישלח, הספור הזה כמלא בספר שמואל (ב' ה') ומפסוק י"א עד פסוק ט"ז והוא מבאר סס.
(ב) בעבור עמו וכו', ר"ל גם ידע בעבור ישראל נשאת מלכותו למעלה ולא חלה הדבר בעלמן

Zimbeln und Trompeten. 9. Und als sie zur Tenne Ridon kamen, streckte Ufa seine Hand aus, die Lade zu erfassen; denn die Kinder rissen sich los: 10. Da entbrannte der Zorn des Ewigen über Ufa, und er schlug ihn, darum, daß er seine Hand nach der Lade ausstreckte, und er starb daselbst vor Gott. 11. Es grämte den David, weil der Ewige den Ufa so wegreiß, und nannte den Ort Perez Ufa (Wegreißung des Ufa) bis auf diesen Tag. 12. Und David fürchtete sich vor dem Ewigen an demselben Tage, und sprach: Wie soll ich die Lade Gottes zu mir bringen? 13. Und David schaffte die Lade nicht zu sich nach der Stadt David's und lenkte sie

וּבְחֻצָּרוֹת: (ט) וַיָּבֹאוּ עַד-גִּדְּוֹן בֵּידוֹן
וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶת-יָדוֹ לֶאָחֹז אֶת-
הָאָרוֹן כִּי שָׁמַם הַבֶּקֶר: (י) וַיַּחֲרֶה
אִף יְהוָה בְּעֲזָא וַיָּבֹהוּ עַל אֲשֶׁר-שָׁלַח
יָדוֹ עַל-הָאָרוֹן וַיָּמָת שָׁם לִפְנֵי
אֱלֹהִים: (יא) וַיַּחֲרֶה לְדָוִיד כִּי-פָרַץ
יְהוָה פָּרִץ בְּעֲזָא וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא
פָּרִץ עֲזָא עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (יב) וַיִּירָא דָּוִיד
אֶת-הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר הִיךְ
אָבִיָּא אֵלַי אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים:
(יג) וּלֹא-הִסִּיר דָּוִיד אֶת-הָאָרוֹן אֵלָיו

רש"י

צסיר צית ה' צמללתיס וגומר (לקמן כ"ה) ועל סם כך נקרא מללתיס וכן יירש הללל (דברים כ"ט) מין ארבע המשיעי קול כדכתיב צצוצא (יואל ז') על הארצה נקול מרכבות על ראשי ההרים יקדו וכו': (ט) עד גודן כידון. סם מקום: (י) ויכהו על אשר שלח ידו על הארון והוא שכתוב (צמואל ז' ו') ויכהו סם האלהים על השל. פתרון השלח על שאלו צארון ודוגמתו (צמלכיס ח' כ"א) הכלצים יאכלו את צסר חיוצל צחיל יזרעאל ופסוק אחר כתיב צחלק יזרעאל (סם צ' ט') כך נפרש כאן על השל השלח: וימת סם לפני האלהים. לפני ארון האלהים (וצמואל ז' ו') כתיב וימת סם עם ארון האלהים (יב) ויירא דוד את האלהים לאמר. מה הוא ירא לאמר שאמר איך אינא אלי ארון ה': (יג) הנתי. מנת היה צחילה ומקודם היה מתגורר צנת. ולוי ה' כדכתיב

באור

עשה יאמר מה הם מיני כלי שיר ששחקו עליהם. (וצמואל ז' ו') כחוב בכל עני צרוס וצכורות וצחפים וצמנעניס וכלללים ועיין עעס עני צרוס צכאור. וי"ו משהקים ענין ששעו ועוגו, ומעתיקים (ערך צו) לען זיך פֿון גחטט חוץ חוץ קרעצטען חונד מיט זייערען חונד החרצען חו. ג. ו. ו. והראשון יוסר נראה לפעוים הכחוב: (ט) גרן כידון, וכספר צמואל נאמר גודן נכון וצחפי השמות היסה נקראם. או שהחלפו להכחוב אוחיות הדומות לרוב: (י) ויכהו על אשר שלח וכו', וצמואל נאמר על השלח עיין הכאור סם. והוא מה שהנחתי לכלב כספר הזה כי הכחוב צא לבאר הספוס סם צפתרון המלה או צהמשך הענין כאשר עשה פה וצרוכ מקימות כמו שהודעתי כבר: (יב) היך, ה"א תמורת האל"ף איך כי אחיות אחי"ו מחלפות וכן צה"א והיך יוכל עבר אדני זה (דניאל י') (רד"ק). והוא צמקורה אריות כאשר נמלא לרוב צכרגוס וצחלמוד, וכן צלשן השמרוני (ואחאריטאניסער ספרי צכ"ע). היך, (וויאל), וכבר הודתי לך למדי, שצכפר הזה לפי שהוא מקפריס האחרונים ככללים הדבה מלות ולשונות מלשון אריות כמו ספר קהלת, ונלמט אספר אפריסין לך צמקומסן ועוד ארמות עליהן צפרסיות הכאות: (יג) וישחו, עיין צמואל צכאורי סם:

יְעָרִים: (ו) וַיַּעַל דָּוִד וְכָל־יִשְׂרָאֵל
בַּעֲלֹתָהּ אֶל־מִרְיָת יְעָרִים אֲשֶׁר
לַיהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים | יְהוָה יוֹשֵׁב הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר־
נִקְרָא שָׁם: (ז) וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים עַל־עֲגֹלָה חֲדָשָׁה מִבֵּית
אֲבִינֶדָב וַעֲזָא וְאֶחָיו גְּדַהֲמִים בַּעֲגֹלָה:
(ח) וְדָוִיד וְכָל־יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים בְּכָל־עֵז וּבְשִׁירִים וּבְכַנְנֹרוֹת
וּבְנִבְלִים וּבְתַפִּים וּבַמִּצְלִיתִים

ח"א ויבואו וכו' מוטעו ו' ל"ג:
dem Hause Abinadab's; und Ufa und

Achio leiteten den Wagen. 8. Und David und ganz Israel spielten vor Gott aus allen Kräften, unter Lobgesängen, auf den Harfen, Zithern,

רשיי

מלכים: (ו) בעלתה אל קרית. פתרון בעלתה שהיא קרית יערים: להעלות משם וגו'. כדכתיב (צממואל ז') אשר נקרא שם. שם ה' נצלות יושב הכרובים עליו כלומר שמו של הקדש נקרא על ארון אף על פי שגלה ארון לפלשתיים לא זו ממנו שם הזה שנתקדש: (ז) וירכבו את ארון האלהים על עגלה חדשה. מה ראה דוד שהרכיבו על עגלה חדשה ולא צממא הלוים כאשר עשה כשהציא אותו משם לליון צאחרונה לפי שאמר דוד כל עומת שזא אלי כשהוסיצוהו פלשתיים על עגלה חדשה כדכתיב וישימו את הארון ה' על עגלה וגומר ולפיכך נענש: עוזא ואחיו. בני אצנידז היו כדכתיב צממואל (שם ח' ו'): נוהגים בעגלה כמנהג נוהגי עגלה אחד הולך לפני העגלה ומיישרן דרך ישרה ואחד צלד העגלה שלא תהפך ליפול וכן כתיב (צממואל ח' ו') ואחיו הולך לפני הארון ועוזא צלד העגלה (שם) לפיכך שלח עוזא את ידו לאחוז צארון כששמעו הצקד ולכן נענש. כלן כתיב צל צל עוז וצממואל (שם) כתיב צל עז פתרון צל עז כלי שיר וכלן פתרון צל עוז כלי שיר: (ה) ובשירים וזכינורות וזנזלים וצתופים. כולם כלי שיר הם אצל מללתיים כלי שיר היה ולא היה עשוי כי אם להשמעת קול ודוגמתו כלי שיר שקורין פויקין צלשון אשכנז שמכין עליו צללות והוא משמיע קול וכן מוכיח לקמן (שם ו') וצמלתיים משמיעים וכתיב (ט' ו') והמשרדים הימן אסף ואיתן צמלתיים נחשת להשמיע ועוד למטה כתיב

באור

ונוסף מיד: (ו) בעלתה אל קרית יערים, פתרון בעלתה שהיא קרית יערים (המפרש) ובספר יהושע נקראה קרית יערים קרית בעל: אשר נקרא שם, ר"ל אשר נקרא עליו שם ה' כלומר צממואל (ב' י"א) אשר נקרא שם שם ה' נצלות יושב הכרובים עליו ויחר הבאור בזה פירוש משם. ויש מפרשים אותן ענין חפלה (ו) דער כחאשע ונגערופען ויורדו. ומרגווי לפי פירוש הראשון בהקטנות הענין עם דברי הכתיב שם: (ח) משחקים, ענין נגון בכלי. בכל עז, ככל כחם והחלהנות רוחם. ובשירים, כלווי השיר צפה להלל לה. ובכנורות,

13. 1. Und David berieth sich mit den Obersten über Tausend und Hundert, mit allen Fürsten. 2. Und David sprach zur ganzen Versammlung Israhel's: Gefällt es euch, und ist es von dem Ewigen, unserm Gotte: So laßt uns allenthalben aussenden zu unsern übrigen Brüdern, in allen Ländern Israhel's, und an die Priester und die Leviten in ihren Flurstädten (Bezirks-Orter), daß sie sich zu uns versammeln. 3. Und laßt uns die Lade unseres Gottes zu uns herbringen, denn wir haben nicht nach ihr gefragt zur Zeit Saul's. 4. Da sprach die ganze Versammlung, daß man also thun sollte; denn die Sache war in den Augen des ganzen Volkes recht. 5. Und so versammelte David ganz Israel vom Schichor (Mil) Mizrajim's, bis nach

רשי

יג (א) ויועץ דוד עם שרי אלפים. שאמר להם דוד כזר עסקתם צתקנתכם להיות לכם מלך להושיע לכם ועתה תעסקו בכבוד אלהים: (ב) נפרצה נשלחם כפרלה אותה גדר שהיתה גדולה עד עתה שלא דרש שום אדם לללוים נשלחם על אחינו הנשארם משום כבוד הארון: (ה) מן שיחור מזרים ועד לצוא חמת. דובמא מלצוא חמת עד כחל

באור

נחלתם היה בקלה גבול ח"י כנ"ט ציהושע ח' קרובים היו לבני עמר הירדן. מאכל קמח, מיני מאכל עשוי מקמח. כי שומחה וכו', שהמליכו מלך משכיל ומללני:

יג (א) לכל נגיד, כלומר לכל נגיד שבהם קרא להשיען עומה ור"ק: (ב) נפרצה נשלחם, מלחכים הכה והכה לכל מקום כמו ופרלת יונה וקדמה (צראשית כ"ח), והכל ענין התפשטות הדברים לרוב זהו שאמר בספר (שמואל ב' ו' ח') ויוסף עוד דוד כלומר עוד אסף מישראל על אשר היו אחר בהמלכו כמו שאמר הכה (ה"ל). ולדעתו כפרלה פעל המעטר על הפעל נשלחם בדרך העברי, וכן כבון כאשר חרגמתי: (ג) ונסבה, ענין המלה הזאת ענין בבואר. ש"א ה' ח': (ד) ישר, פעל עבר כי הש"ן פתוחה (כן

על): (ה) שיחור, הוא גילום כפרה ממקראות רבות בתנ"ך ודברתי הרבה מזה בספר חולר השרשים המחקר

וַחֲצִי | שֶׁבֶט מְנַשֶּׁה בָּלָל כָּלִי צִבְא
 מִלְחָמָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף: (לח) כָּל־
 אֵלֶּה אַנְשֵׁי מִלְחָמָה עֲדָרִי מַעֲרָכָה
 בְּלִבָּב שָׁלֹם בָּאוּ חֲבֻרָנָה לְהַמְלִיךְ
 אֶת־דָּוִיד עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְגַם כָּל־
 שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל לֵב אֶחָד לְהַמְלִיךְ
 אֶת־דָּוִיד: (לב) וַיְהִי־שָׁם עִם־דָּוִיד
 יָמִים שְׁלוֹשָׁה אֲבָלִים וְשׁוֹתִים בִּי־
 הַכִּינּוֹ לָהֶם אַחִיהֶם: (מ) וְגַם
 הַקְּרוּבִים־אֲלֵיהֶם עַד־יִשְׁשָׁנָה וּזְבָלוֹן
 וְנִפְתָּלִי מְבִיאִים לֶחֶם בַּחֲמוּרִים
 וּבִגְמָלִים וּבַפָּרָדִים | וּבַבָּקָר מֵאֹכֶל־
 קָמַח דְּבָלִים וְצִמְקִים וַיֵּין וְשֶׁמֶן וּבָקָר
 וְצֹאֵן לֶרֶב כִּי שִׁמְחָה בִּישְׂרָאֵל:

* שָׂרֵי כָּלִי אֶלֶף

des Jordan's, von den Ruebenitern, und von den Gadi-tern, und dem halben Stamme Menasseh, mit allen Waffen des Krieges heeres, hundert und zwanzig tausend. 38. Alle diese Kriegsmänner, ordnend die Schlacht mit aufrichtigem Herzen, kamen gen Hebron, um David zum Könige über ganz Israel zu machen, und auch der ganze Ueberrest von Israel waren ein Herz (einstimmig), David zum Könige zu machen. 39. Und sie waren daselbst bei David drei Tage, und aßen und tranken, denn ihre Brüder hatten (Solches)

für sie zubereitet. 40. Und die ihnen nahe Wohnenden, bis nach Issaschar, Sebulun und Naftali, brachten Brot auf Eseln, auf Kameelen, auf Maulthieren und auf Rindern, Mehlspeisen, Massen von Feigen, Rosinen, Wein, Del, Rinder und Schafe in Menge, denn es war Freude in Israel.

רש"י

צלא לצ ולצ. מפורט צ"ד צין צמתכוין צין שלא צמתכוין היו מנחמין: (לח) וגם כל שרית ישראל לצ אחד להמליך את דוד. אע"פ שלא צאו לחזרון לכך שארית חסד אלה כלומר אפילו שארית לא היה שלא נשתעורר כי אם מעט כי כולם צאו לחזרון צשמחה: (למ) ויהיו שם עם דוד ימים שלשה. ואל תתמה היכן לקחו כל החיל זה כך אכילה ושתיה שהיה מפקיק להם כי אחיהם הכינו להם מקודם לכן: (מ) כי שמחה צישראל. שהיה להם מלך מלכיה ומשכיל:

באור

צמלחמה אבל כלב שלם היו בלחמים כמו שאמר עדרי מלחמה כלבב שלם (להלן ל"ח), ועד"ז מחורגם מה, יתכן לפרשו שהיה כל הלכא לב אחד ושכם אחד ללחום בעבור דוד (איינמיטיהיגען) הערלענם: (לה) שָׂרֵי, שָׂרֵי שָׂרֵי וחסר האל"ף גם מהכתב וכן יחן את שָׂלָתָן (ש"א ח') כמו שאלתך (רד"ק): (למ) כי הכינו, ולכן מלך החיל הגדול הזה די ספוקס: (מ) הקרובים אליהם, הסמוכים לאנשי החבור: עד ישכר, ואף כי

David zum Könige zu machen. 32. Und von den Söhnen Isaschar's, die der Wissenschaft zum Verständniß der Zeiten kundig waren, um zu wissen, was Israel thun müßte, ihre Häupter zwei hundert, und all' ihre Brüder richteten sich nach ihrem Aussprüche. 33. Von Sebulun, Ausziehende im Heere, in Schlachtordnung Stehende, mit allen Kriegswaffen (Versehene), fünfzig tausend, ordnend (die Schlacht) mit ungetheilten Herzen. 34.

Und von Naftali, tausend Oberste und mit ihnen sieben und dreißig tausend mit Schild und Speiß. 35. Und von Dan, in Schlachtordnung Stehende, acht und zwanzig tausend und sechs hundert. 36. Und von Ašcher, Ausziehende im Heere, sich zu stellen in Schlachtordnung, vierzig tausend. 37. Und von jenseits

(32) וּמִבְנֵי יִשָּׁשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים
לָדַעַת מַה־יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רְאִישֵׁיהֶם
מֵאֲתָיִם וְכָל־אַחֵיהֶם עַל־פִּיהֶם:
(33) מִזְבֻּלוֹן יוֹצְאֵי צָבָא עֲדֹכֵי מִלְחָמָה
בְּכָל־בָּלִי מִלְחָמָה חֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְלַעֲדָר בְּלֹא־לֵב וְלֵב: (34) וּמִנִּפְתָּלִי
שָׂרִים אֶלֶף וְעַמָּהֶם בָּצֻנָה וַחֲגִירַת
שְׁלִשִׁים וּשְׁבַע־אֶלֶף: (35) וּמִן־הַדָּנִי
עֲדֹכֵי מִלְחָמָה עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה אֶלֶף
וּשְׁשֵׁ מֵאוֹת: (36) וּמֵאֲשֶׁר יוֹצְאֵי צָבָא
לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה אַרְבָּעִים אֶלֶף:
(37) וּמֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן מִן־הָרָאשִׁימָה וְהַגָּדִי

רשי"י

(לכ) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. שידועים לכת עולה לפי הענין של מעש' שזריך דוד להתייעץ היאך יחזק המלכו' מפני צני שאלו: ראשיהם מאתים. לצד מן השאר: וכל האחים על פיהם על עולתם: (לג) ולעדור. לשון עדור ממש כמו (ישעיה י"ד) כל העדים אשר במעדר יעדרון ומתוך כך יעמדו הם העורכי המלחמה וי"א לעדור כמו לערוך מלחמה:

באר

הם מנשני תקופות ומחלות (אסטרולוגיה). שידועים לעבר השנים ולקבוע החדשים לדעת מה יעשה ישראל בקביעות העיבור והזמנים. אומם לפי פשוטו הוא כמו שפי' רד"ק יודעי הזמנים לכל דבר ולכל ענין כאמור החכם לכל זמן ועת לכל חפץ ע"כ, והנה זאת ידיעה גדולה ורחבה מיוסדת בחכמה חקירת הכפס לדעת חכונת העמים והנהגות הזמנים כשעה שנומדים זה כי הזמנים יתחלפו ויתחדשו, ולריך להבחון במערכות החולדות והמקרים המשפטים הנודע על פיהן מלכ הדברים כדא מה לעשות במשפטי הנדינה לטובת הקבוצ אס לשלום או למלחמה. (דא קעננטנים דעם קארקטערס דער לייט חונד דעם לייטגיטטעם, חיהרע ויך בעסטאנטיגעטען) פֿערהענטיגסע חונד חווסטענדע כאך חיינען אויסען חונד דא סטאטוס' אונגענעגנהייטען אין זיינען חיינערעסע לז בעהאנדעלן, איז חיינע גרלסע וויססענע: טחל'ט, על פיהם, גס אחיהם השארים באלס ולא באו על פיהם ילאו ויבואו והרי היא כאלו באו כלם: (לג) ולעדור, ענין ערוך מלחמה ע"ד השאלה מן עדר המנהג שהם ערוכות וקלוצות בסדר ולהלן (פסקוק לה) עררי המערכה והשם מנמו וְעַרְרִים לאורות (דה"י ב' כ"ב כ"ז) מערכות המנהג. בלא לב ולב, ענין מליה כמוהו בלב ולב ידברו (תהלים י"ב) והוא ע"ד חלק לבס. וכאן חר"ק שלא היה להם שמי לבנות

וַיֵּשֶׁב מֵאוֹרֶת: (כז) וַיְהִי־דַע הַגִּבֹּר
לְאַהֲרֹן וְעַמּוֹ שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וּשְׁבַע
מֵאוֹת: (כח) וַצְדוֹק גֹּעַר גִּבּוֹר חֵיל
וּבֵית־אָבִיו שָׁרִים עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם:
(כט) וּמִן־בְּנֵי בְנִימִן אַחִי שָׁאוּל שְׁלֹשָׁת
אֲלָפִים וְעַד־הֵנָּה מֵרַבֵּיתָם שִׁמְרִים
מִשְׁמֶרֶת בֵּית שָׁאוּל: (ל) וּמִן־בְּנֵי
אֶפְרַיִם עֶשְׂרִים אֲלָף וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת
גִּבּוֹרֵי חֵיל אֲנָשֵׁי שְׁמוֹת לְבֵית
אֲבוֹתָם: (לא) וּמַחֲצֵי מִטָּה מִנְּשָׂרָה
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵי אֲלָף אֲשֶׁר נִקְבּוּ
בְּשֵׁמוֹת לָבוֹא לְהַמְלִיךְ אֶת־דָּוִיד:

Levi's, vier tausend und sechs hundert. 27. Und Sehojada, Oberer von (dem Stamme) Ahron, und mit ihm drei tausend und sieben hundert. 28. Und Zadok, ein (wackerer) Jüngling, und sein Stammhaus, zwei und zwanzig Oberste. 29. Und von den Söhnen Benjamin's, den Brüdern Saul's, drei tausend; denn bis dahin hielten ihrer noch viel mit dem Hause Saul's (sie waren ihm noch anhänglich). 30. Und von den Söhnen

Efraim's, zwanzig tausend und acht hundert, tapfere Krieger, Männer von Namen in ihren Stammhäusern. 31. Und vom halben Stamme Menascheh, achtzehn tausend, die mit Namen angegeben wurden, hinzugehen und

רשי

של צביו הכביר לאהרן המזיח והמציא: ועמו שלשת אלפים ושבע מאות וכולם מצבי אהרן הכהן ויהודיע שהיה צימי יואש צן צביו צנו של יהודיע: (כח) וצדוק גער. לפיכך אל תתמה שלא היה כביר. וצית אצוי ערים עשרים ושנים. זו היא גדולה גדולה ועלכן לקחו הכהונה גדולה מאציתר וכתבוה לזדוק הכהן: (כט) ומן צני צנימן אחי שאול וכו'. ואל תתמה שלא צלו אלא כי אס ב' אלפי' כי עד הנה מדציתם שומרי' משמרת צני שאול לעזרן:

באור

לחמין ולא יקבל השכל. ולזה העטם העתיק חכם נוזרי אחר. (ד"ח קאפסלחזל דער געריסטעטעטען). והוא לפי' מנין כל אחי הכהן. אומם משמעות הלשון איהן כן ככל העקרא והנראה לי, שולח ראשי פה ענינו כמו את ראש בני ישראל ושות' לי י"צו, ר"ל כסוד הששבון וכן כלי ויתורגס (ד"ח חלחלהז דער הויפטוואג). כלומר וקפד של כסוד הששבון מכל שבת ושבת והיה די לומר ולזה ראשי החלק וכפל הלשון לחספת צדור ורבים כמיו: (כז) הגביר, לזרע אהרן כלומר הוא היה הכהן הגדול ר"ק. והוא אצוי של צביו: (כח) גער, אז נבואו היה עדיין נער בשנים והיה גבור חיל וצא אל דוד עם עשרים ושנים ערים מבית אצוי: (כט) ועד הנה, כלומר עד אותו הזמן היה מרביטם, ר"ל רבוי אנשים שלהם, עם בית שאול ושומרים לו ומלכות לא כדאום שכלו אל דוד כחיו שאול ללקלג (ר"ק). שומרים משמרת, הוא מליח הלשון ר"ל שומרים ברעם לחזיק במלכות שאול ולא יזעו ממלכת הקודם לגבור כו. ואולי מרביטם כמו מרביט בוסק (ש"א כ') כלומר הנערים הגדלים בבית שאול ובחצר מלכותו וציהרע לחלו"כגע). היו שומרים מעומם הקודם בבית שאול ולא זו משם (ויא כעהרעלטען איהרע סטעלונג אינן הויזע שאול'ס): (לא) נקבו בשמות, עיין הבאור בקפר נח"ש (במדרש א' י"ז) ואוסק על דבריו לראים שהוא הנפעל מן ח"א שפרגס דאָתפּרשן ואם יהיה דעמו שהוא הפעל היה מתרגס דפּרשן: (לב) יודעי בינה לעמים, לרעם ר"ל

hua und Ziltaj, Häupter über Tausende von Mena-scheh. 21. Und selbst halfen mit David, wider die Streif-schaar (von Ama-lef), denn Kriegs-helden waren sie Alle, und wurden Oberste im Heere. 22. Ja von Tag zu Tag kamen Mehrere zu David, um ihm zu helfen, bis es zu einem großen Heere (anwuchs), wie ein Heer Gottes. 23. Dieses aber ist die Anzahl der Häupter der Gerüsteten im Heere, die zu David gen Chebron ka-men, um das Königthum Saul's ihm zuzuwenden, nach dem Aussprüche Gottes. 24. Von den Söhnen Schuda's, tragend Schild und Speiß, sechs tau-send und acht hundert Gerüstete zum Heere. 25. Von den Söhnen Schimeon's, Kriegshelden des Heeres, sieben tausend und hundert. 26. Von den Söhnen

(כא) וְהִמָּה עֲזָרוּ עִם־דָּוִד עַל־הַגָּדוֹד
בִּיגְבוּרֵי חֵיל כָּל־מִן וַיְהִי שָׂרִים
בְּצָבָא: (כב) בִּי לַעֲת־יוֹם בְּיוֹם יָבֹאוּ
עַל־דָּוִד לַעֲזָרוֹ עַד־לְמַחְנֶה גָּדוֹל
כְּמַחְנֶה אֱלֹהִים: (כג) וְאַלֶּה מִסְפְּרֵי
רָאשֵׁי הַחֲלוּץ לַצָּבָא בְּאוֹ עַד־דָּוִד
חֲבֵרוֹנָה לְהֶסֶב מַלְכוּת שָׁאוּל אֲלֵיו
כְּפִי יְהוָה: (כד) בְּנֵי יְהוּדָה נִשְׂאִי צֹנֶה
וְרֹמַח שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת
חֲלוּצֵי צָבָא: (כה) מִן־בְּנֵי שִׁמְעוֹן גְּבוּרֵי
חֵיל לַצָּבָא שִׁבְעַת אֲלָפִים וּמֵאָה:
(כו) מִן־בְּנֵי הַלֵּוִי אַדְבָּעַת אֲלָפִים

רשימי

נשאו: (כב) כי לעת יום ציוס יצאו על דוד לעזרו. פתרונו מה לך לספר יותר מי ומה צאו אליו אלף סוף דבר צכל עת ועת צאים אל דוד: עד למחנה גדול כמחנה אלהים. פתרון לא היה המחנה של דוד להיות כך גדול אלף כי מהסם היה המחנה כך גדול שצאו לו צעלת אלהים וזהו כמחנה אלהים ודומה מחנה אלהים דיעקצ (ראשית ל"ז) ויש לומר מרדכי חיילות קודרה מחנה אלהי: (כג) להסב מלכות שאול אליו. מן בני שאול דובג' ותסבז המלכות: (כד) בני יהודה נשאי לנה ורמח ששת אלפים ושמונה מאו' ואל תתמה שמיסוד' צאו לו מעט מכל שצט ושצט שצא לו שהרי אין לרדך לצוא לו שום אדם מיסודה להמליכו כי בני יהוד' הם המליכוהו כצד צחצרון אצל יתד השצטים שהיו עם בני שאול עד עתה הם הלדיכו לצוא צחצרון להמליכו: חלוזי לנא. המוליאי' מן העם ודובמת חלוזי לנא דמעו' וי"א חלוזי' כמו זרזים כמו רלם והחליזנו: (כו) ויהיודע הנביד לאהרן. הוא אצוי

באור

עמו וכאשר נלוו אליו מיד עזרוהו לכלה הגדוד והעומקני כמסופר שם: (כב) כי לעת וכו'. מלה כי השמש פה לאנש הדבר ולחזקו כמנהג המקרא. ואמר כן הוא באנש שבאו בכל יום ויום אנשים לעזרו. עד למחנה וכו'. עד שחברו להיות מחנה גדול. כמחנה אלהים. דרך המקרא להגדיל דבר כמו עיר גדולה לאלהים (יונה ג') ורבים ככה: (כג) ואלה מספרי. אמר מספרי כלשון רבים על כל שצט ושצט שחשבו בפני עצמו. ראשי החלוצ. העתיקו רוב המחריגים כמשועותו ככ"ו ואני נתימי אחריהם. אונס מנין הכללי שצטס ידוה היותו זר כי צערך מקפר הגדול של הראשים יעלה חשבון הצאח הנחונים חתה ידיהם למנין גדול ומופלג שאין

אֶת־עַמְשֵׁי רֹאשׁ הַשְּׁלוֹשִׁים לָךְ דָּוִיד
וְעַמָּךְ בֶּן־יִשִּׁי שְׁלוֹם שְׁלוֹם לָךְ וְשְׁלוֹם
לְעֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרָה אֱלֹהֶיךָ וַיִּקְבְּלֵם דָּוִיד
וַיִּתְּנֵם בְּרֹאשֵׁי הַגָּדוּד: (יט) וּמִמְנַשֶּׁה
נָפְלוּ עַל־דָּוִיד בְּכֹאֵן עַם־פְּלִשְׁתִּים
עַל־שָׂאוּל לַמֶּלֶכְמָה וְלֹא עֲזָרָם כִּי
בַעֲצָה שִׁלְחָהּוּ סִרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר
בְּרֹאשֵׁינוּ יָפֹול אֶל־אֲדָנָיו שָׂאוּל:
(כ) בָּלַכְתָּו אֶל־צִיקְלָג נָפְלוּ עָלָיו
מִמְנַשֶּׁה עֲדֹנָה וַיִּזְבַּד וַיִּדְעָאֵל
וּמִיכָאֵל וַיִּזְבַּד וְאַלְיָהוּא וְצִלְתִּי
רֹאשֵׁי הָאֱלֹפִים אֲשֶׁר לַמְּנַשֶּׁה:

*השלישים קרי

ת"א וממנשה וכו' עקידם שער כ"ו. בלכתו וכו' נזכר ח' ט':

ster, indem sie sprachen: Mit unseren Köpfen [auf der Gefahr unserer Köpfe] möchte er seinem Herrn zufallen. 20. Als er so fort nach Ziklag zog, fielen ihm von Menaschē zu: Adnach, Zofabad, Sbiael, Mi chael, Zofabad, Est-

רש"י

ה' (שופט'י י"א). ואמר לך דוד אתה אומר אם לשלום צאתם ודאי לשלום צאנו אליך; ועמך צן ישי אנו רונים להיו' עמך ולעזורך: שלום שלום לך ושלום לעזרך. ואתה שואל אלי לעזרך ודאי לעזר' צאנו ולנו אין לך להחזיק טובה כי מאת השם הוא זהו כי עזרך אלהיך ויקבלם דוד לאותם צני צנימן ויתנם דראשי הגדוד שלו: (יט) וממנשה נפלו על דוד. לעזרו צבאו עם פלשתים על שאלו למלחמה. צאותם מלחמה שנהרג זה שאלו: ולא עזרו. ח"ו שעזרו לפלשתי' אלא צעלה שלחוהו סרני פלשתים אלא כי ענה נתיעו הסרנים לשלחו לציוו כי אמרו דראשנו יפול אל אדוניו דוגמת נפלו אל דוד על הגדוד של עמלקים כשנצחו נשיו כי צאותו פדק היה כי צלכתו על לקבל כשלחוהו סרני פלשתים וזה אל לקבל כצד

באור

כן אחרת ודברים היואים וכן הלך נכנסים חל' הלכ: (יט) נפלו. הפעל הזה נרדף צומטו עם פעל גדל כצנין נפעל שטינו כמו שזכרנו למעלה (פסוק ח') הפדו נחברתו והתחבר עם אחרים המהגדים לה (אב־ח־א) (עו). חוזר לזכרון (עו). וכן מקורם השפטים. בבוא עם פלשתים, הוא מאמר מוסגר מפה עד בלכתו אל לקבל כפסוק הקודם והוא המוסגר כפסד זס"א כ"ע). בראשינו, ר"ל בהקשר ראשינו והנחםם אליו ראה להחלה אל אדוניו, למחול לו על מה שזכר בו ובערמה הולך למלחמה: (כ) בלכתו וכו', עתה חוזר על ענין הראשון לפי שהפסיק בנחם כדרך המקרא: (כא) עם דוד, ר"ל אף שדוד עזר לעלמו עכ"ל בהתחברותם

gewöhnlich) seine (beiden) Ufern ganz anfüllte, und verfolgten alle (Bewohner) der Thäler nach Morgen und Abend. 16. Und es kamen Einige von den Söhnen Benjamin's und Schemuda's, bis zur Feste David's. 17. Und David ging heraus zu ihnen und hob an, und sprach zu ihnen: Wenn ihr friedlich (zu meinem Besten) zu mir gekommen, mir zu helfen, so soll mein Herz gegen

בחדש הראשון והוא ממלא על-
כל-גדיתי ויבריו את-כל-העמקים
למזרח ולמערב: (טו) ויבאו מן-בני
בנימן ויהודה עד-למצד לדוד:
(טז) ויצא דוד לפניהם ויען ויאמר להם
אם-לשלוש באתם אלי לעזרני יהיה-
לי עליכם לבב ליחד ואם-לרמותני
לצרי בלא חמס בכפי ירא אלהי
אבותינו ויזכה: (יז) ורוח לבשה

*גדתי קרי

ת"א ורוח ונ' זכות ט', נ"ח. נישין ה', ס"ז. מבלה ח', י"ח ט"ו:

euch (geneigt) sein zur Vereinigung, wenn aber mich zu hintergehen zu Gunsten meiner Feinde, ohne daß ein Unrecht in meinen Händen ist, o! so schaue es der Gott meiner Väter und richte! 18. Da bekleidete (erfüllte) ein Geist

רשי

למזרח ולמערב ועצרו ציצה וי"ח ויזרחו את כל העמקים גוים היוצאים צעמקים: (טז) מן בני בנימן ויהודה עד למלך לדוד. אל המלך אשר דוד נחלל שם מפני שאל ולקחו עמם צד אחת דוד לפי שאלו בני בנימן מדוד שאל סצור הוא דוד שאלו בני בנימן לכפות ולתתו צד שאלו לפיכך לקחו עמם דודו עמם וגם שאל מיהודה קרובי דוד כדכתיב מן בני בנימן ויהודה כסיראל דוד שאלו עמם צלמונתם שלא יחדס כלל דוד: (יז) ויצא דוד לפניהם. מן המלך: ויען ויאמר להם ובו'. לזכר ליחד. לזכר ולצני נפשי כלל אחד: ואם לרמותני ללדי צלל חמס בכפי כי מה עשיתי לשאל כי הוא לורה את נפשי לקחתה על חנם: (יח) ורוח לבשה את עמשי. טלטט"ס צלע"ז ולא רוח נצוה כלומר זה הרוח והרלון לזכר סקפן צללש לזכר לפני בני בנימן ויהודה הצאים עמו ודוגמתו ופתי על יפתח דוד

באור

א"ע (רד"ק בקפר השרשים) הולך לזה לפי שחקר הפעול. אמנם הפעול הוא מקום הגבול של שפת הנהר וא"כ הוא פעל אמנם יולא לשני פעולים ושיעורו הירקן היה ממלא גדותיו במים בעבור רק גבולו כאשר רגיל זה להיות בחרם כסלו, ובאופן זה מתורגם אשכנזים. ויבריו וכו', עם כי נתיגעו בעברם המים השופטים כל שפת הנהר, ככ"ז הדריחו יושבי העמקים לפה ולפה ולא עלרו כח כגודם: (יז) ויצא, מן המלך. יהיה לי וכו', לני יהיה נועה לכס להיות עמכם בדבקות ואחדות, להיות כלנו אחוים זה לזה ונקשרים בנרות אחות וריעות. לרמותני, בפתח מקום לרי" (רד"ק), וער שראה בהם מציא שאל חשש בדבר. לצרי, הלמ"ד על

התכלים כלומר לעובר ארצי כדמתורגם. ויש מפרשים למ"ד הגבול שאליו למקור אחי ביר לרי: (ויך לו ח"י בעל"פערן מיינען פיינדען): (יח) ורוח לבשה, הוא מלילת הלשון כאשר הלונם בגד המכסה כל כשרו, כן הרוח מעטה מכל דבר וממלא כל קרב לבבו (ערפילען, ערגרייפֿען, ערפֿאסען דעם גע-מיטהעם), ורוח הנאמר פה עומד חסון והרעון וההשעוררת אל הדבר הטוב והיקר, וכעשה הגני נותן בו רוח (מ"ב י"ט ז'). לך ריד, פשינלך בעבור הנאסף ונזכר בלבו. ועמך, להיות עמך ונעזרתך. כי עמך אלסך, הלא ה' נעזרך והוא משכיל לכל דרכיך ומדוע נבוא במרמה אליך. ויקבלם, כי האמין לדברי עמשי

צָנָה וּמִגֵּן יִפְנֵי אֲרִיָּה פְּנִיָּהֶם וּכְצַבָּאִים
עַל־הַחֲרִים לְמַחֵר: (ו) עֶזֶר הָרֹאשׁ
עַבְדֵּי־ה' הַשְּׁנִי אֱלִיאָב הַשְּׁלִישִׁי:
מִשְׁמֵנָה הָרְבִיעִי יִרְמְיָה הַחֲמִשִּׁי:
עֹתִי הַשִּׁשִּׁי אֱלִיאֵל הַשְּׁבַעִי:
יֹחָנָן הַשְּׁמִינִי אֶלְזָבֵד הַתְּשִׁיעִי:
יִרְמְיָהוּ הָעֲשִׂירִי מִכַּבְּנֵי עֲשֵׂתִי
עֶשֶׂר: (יז) אֶלֶּה מִבְּנֵי־גֹד רֹאשֵׁי הַצָּבָא
אֶחָד לַמָּאָה הַקָּטָן וְהַגָּדוֹל לְאֶלֶף:
אֶלֶּה הֵם אֲשֶׁר עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן (יט)

* וּכְצַבָּאִים הָאֵלֶּף נָחָה וְהַיָּד נָחָה

über zu treten), zu David zur Feste der Wüste, Helden der Tapferkeit, Männer des Kriegersheeres, ausgerüstet mit Harnisch und Schild, ihr Ansehen wie das Ansehen eines Löwen (so furchtbar), und wie Gazellen auf den Bergen an Schnelle. 9. Ezer, das Haupt, Obadiah, der Zweite, Eliab, der Dritte. 10. Mischmanah, der Vierte, Jeremiah, der Fünfte. 11. Ataj, der Sechste, Eliel, der Siebente. 12.

Jochanan, der Achte, Eliabad, der Neunte. 13. Jeremiahu, der Zehnte, Machabanaaj, der Elfte. 14. Diese waren von den Söhnen Gad's, Häupter des Heeres, der Kleinste Einer über Hundert, der Größte über Tausend. 15. Diese sind's, die über den Jordan gingen im ersten Monat, da er (wie

רע"י

וילכו יזפה לפני שאל דוד ואנשיו צמדד מעון צערצא וכתבז (ס כ"ד) ויעל דוד משס וישצ צמלודת עין גדי: לפני אריה פניהם. מפוחדים כאריה. וכלצאים על ההדים למחר. קלים היו צמלודת' כי רכנן של לצאים לרוץ על ההרי' שלצדין אות' (יד) אלה מצני גד. כדכתיב למעלה ומן הבדי צדלו אל דוד: אחד למל' הקטן. הקטן צכולס וידוף מלח. והגדול לאלף. הגדול צכולס וידוף אלף כלן נתיקים הפסוק ודפו מכס חמס' מלח ומלח מכס וגו': (טו) אלה הם אשר עזרו את הירדן וצקעו צמביניהם את כל עמקי המים

באור

בין לירות חלים (רד"ק). מאחי שאלו מצנימין, לפי שכלם ילדו מאיש אחד מצנימין קריוס כלם אחים ולכבוד גדולה דוד אומר מאחי שאלו, שאפילו אחי שאלו בלו אחיו צעור שאלו חי והופרשו: (ח) גבדלו, פעל ברל צנין נפעל קשורו בכל המקור עם המ' והוראחו הפרשה והרחקה עלם מעלם וחוסגנעזנאדערט אבגעזנאדערט, חוסגנעזנאדערט, געטרעגנט) זיין, וגם ענינו לפעמים יליחא מחדרת לחשים ופריס מעורו (וועגעעהן), יך טרעכנען וזוירייטען פֿון חיינער געזעלשאַפֿט, חדער געזיידערט, ופה שחא מקשר עם אל. ענינו הרחק מאלם ודבוק עם אחים (יך פֿון דיעצן אבזאנדערן, חוס לוס חדרן חיבער לונגעהן). למלודת המדר שחבא מפני שאלו, רכתיס ויקומו וילכו יזפה לפני שאלו דוד ואנשיו צמדד וגו' וכתיב ויעל דוד משס וישצ צמלודת יעין גדי (הכ"ל). לפני אריה, מפוחדים במרחית פניהם לפני אריה. וכצבאים, נכחצ באלף וביו"ד, האלף נחה למשך והיו"ד נחה. היא לה"פ ויו"ד חרבים נגרעה ושרפו נכה (רד"ק) כספר השרשים שרש נכה). וכן מללחיו בכל הספרים המדויקים וכאשר הלחציו פה, וענינו קלים במלודתם כלני הרן מחר על ההרים להגלל מורי הלוד: (יד) דקטן, הלחש שבהם דער סטיגקסטע טויגערד, זה רחוק מפשע הכחוש. והכיון שחקטן שבהם יהיה ראש אחד על מלח וכו' פדמחורגס: (טו) רחוא מלל וכו', חלר מצנין פעל הדגוש והוא עומד בדמות פעול פלסל למקטע וישעיה

geschlossen war wegen Saul, des Sohnes Risch's, und sie waren unter den Helden, die (ihm) im Kriege halfen. 2. Mit dem Bogen Gerüstete (Bogenschilden), mit der Rechten und mit der Linken Steine (schleudernd) und Pfeile (schießend) vom Bogen, von den Brüdern Saul's und Benjamin's. 3. Das Haupt Achieser und Boasch, die Söhne Hachmaa's, des Gibeoniter's, und Isiel, Pelet, die Söhne Asmawet's, und Berachah und Sehua, der Antotiter. 4. Und Bishmajah, der Gibeoniter, ein Held unter den Dreißig und über die Dreißig (gesetzt), und Jeremias, Sachiel, Jochanan und Josabab, der Giberatiter. 5. Elusaj, Brimot, Bealjah, Schemarjahu und Schefatjahu, der Charifiter. 6. Elkanah, Bishijahu, Niarrel, Joeser und Baischabam, die Karchiter. 7. Und Boelah, Sebadjah, die Söhne Zeroram's, aus Gidor. 8. Und von den Gaditern sonderten sich ab (um

והמה בגבורים עזרי המלחמה:
(3) נשקי קשת מימינים ומשמאלים
באבנים ובחצים בקשת מאחי שאול
מבנימן: (2) הראש אחיעזר ויואש
בני השמעה הגבעתי ויזאל ופלג
בני עזמות וברכה ויהוא הענתתי:
(7) וישמעיה הגבעוני בשלשים ועל
השלשים וירמיה ויהואל ויחנן
ויזבד הגדרתי: (5) אלעזר וירימות
ובעליה ושמריה וישפטיהו החרופי:
(1) אלקנה וישיהו ועזראל ויעזר
וישבעם הקרחים: (11) ויועאל וזבדיה
בני ירחם מן הגדוד: (10) ומן הגדוד
גבדלו אל-דוד למצד מדבריה גברי
החיל אנשי צבא למלחמה ערכי

*ויזאל קרי *החרופי ק'

רשי

יב (א) עוד עצור. נחצא: (ב) נשקי קשת. מזוינים צקסת וצחלים ושמורי' לפניה' ואחריהם ואף צאצנים היו כותנים על יתר הקס' אצן ומורים ואני דאיתי כן הדצה: מאחי שאול מצנימן. לפי שכולם ילאו מאיש אחד מצנימן קרויים כולם אחים ולכבוד גדולת דוד אומר מאחי שאול שאפי' אחי שאול צאו אליו צעוד שאול חי: (ד) ועל השלשים. ראש לשלשים: (ה) למצד מדברה. למודת המדבר נחצא מפני שאול דכתיב שמואל א כ"ג ויקומו

באר

יב (א) עצור, נחצא וכלוא כמו עלור בחלר המערה ירמיה ל"ב, וכן מחורגם אשכנזים, ויש מעתיקים לפי הכונה (פליטיג לזריקעלחגען חויגעטוואססען), והענין אחד: (ב) נשקי קשת, ענין זין, וכן נשקי רומי קשת (הלים ע"ח ט'). מימינים ומשמאלים וכו', שהיו שולטים בשני ידיהם בין לירות אבנים

אֲבִי־אֵל הָעֶרְבָתִי: ^(לג) עֲזֻמֹּת הַבְּחֶרוֹמִי
אֶל־חֶבֶא הַשְּׁעֶלְבָנִי: ^(לד) בְּנֵי הַשֵּׁם
הַנְּזֻנִי יִנְרָתָן בֶּן־שָׁנָא הַחֶרְרִי:
^(לה) אַחִיאֵם בֶּן־שֹׁכֵר הַחֶרְרִי אֶל־יִפְלִ
בֶּן־אֹר: ^(לו) חֶפֶר הַמְּכַרְתִּי אַחִיהָ
הַפְּלָנִי: ^(לב) חֶצְרוֹ הַפְּרָמְלִי גַעְרִי בֶן־
אֹזְבִי: ^(לז) יוֹאֵל אַחִי נָתָן מְבַחֵר בֶּן־
הַגְּרִי: ^(לט) צֶלֶק הָעֲמוּנִי גַחְרִי הַבְּרָתִי
נִשְׂאָ כָלִי יוֹאֵב בֶּן־צְרוּיָה: ^(מ) עִירָא
הִיתְרִי גָרֵב הִיתְרִי: ^(מא) אֹרִיָה הַחֲתָמִי
זָבֵד בֶּן־אַחֲלִי: ^(מב) עֲדִינָא בֶן־שִׁיזָא
הָרְאוּבֵנִי רֹאשׁ לְרְאוּבֵנִי וְעַלְיוֹ שְׁלֹשִׁים:
^(מג) חֲנָן בֶּן־מַעֲכָה וְיוֹשֶׁפֶט הַמִּתְנִי:
^(מד) עֲזִיָּא הָעֹשֶׂתְרִי שֹׁמֵעַ וְיַעֲזָאֵל
בְּנֵי חוּתָם הָעֶרְעָרִי: ^(מה) יִדְיָעָאֵל בֶּן־
שִׁמְרִי וְיוֹחָא אֶחָיו הַתִּיֲצִי: ^(מו) אֶל־יֵאֵל
הַמַּחֲוִים וְיִרְיָבִי וְיוֹשֻׁיָה בְּנֵי אֶלְגָּעָם
וְיִתְמָה הַמּוֹאֲבִי: ^(מז) אֶל־יֵאֵל וְעוֹבֵד
וְיַעֲשִׂיאֵל הַמִּצְבִּיָּה:

יב וְאֵלֶּה הַבָּאִים אֶל־דָּוִיד לְצִיָּקָלָן
עוֹד עֲצוּר מִפְּנֵי שְׂאוּל בֶּן־קִישׁ

*וְיַעֲזָאֵל קרי

Joschafat, der Mitniter. 44. Ufija, der Achteratiter, Schama und Zeuel, Söhne Chotam's, des Aroeriter's. 45. Zediael, der Sohn Schimri's, Jocha, sein Bruder, der Tiziter. 46. Eliel, der Machamiter, Iribaj und Joschamjah, die Söhne Elnaam's, Zitmah, der Moabiter. 47. Eliel, Obed und Jaesiel Hamzbajah.

Piratoniter. 32. Churaj, aus Nachlej Gaajch, Abiel, der Arbatiter. 33. Asmawet, der Bachrumiter, Eljachba, der Schaalbtoniter. 34. Der Sohn Chaschem, der Gisoniter, Jonathan, der Sohn Schagea's, der Harariter. 35. Achiam, der Sohn Sachar's, ein Harariter, Elisaf, der Sohn Ur's. 36. Chefer, der Mescheratiter, Achijah, der Beloniter. 37. Chezro, der Karmeliter, Naaraj, der Sohn Esbaj's; 38. Joel, der Bruder Natan's, Mibchar, der Sohn Chagri's. 39. Zelek, der Amोनiter, Nachraj, der Bertiter, der Wasfenträger Soab's, des Sohnes Zeru-jah's. 40. Ira, der Bitritter, Gareb, der Bitritter. 41. Urijah, der Chititer, Sabad, der Sohn Achaj's. 42. Abina, der Sohn Schija's, des Ruebeniter's, Haupt der Ruebeniter; und bei ihm waren dreißig. 43. Chanan, der Sohn Maachah's,

12. 1. Diese aber sind es, die zu David kamen nach Biflag, als er noch ein-

rajim), einen Mann von fünf Ellen (Vänge) Maaf; in der Hand des Mizrajim war ein Wurfspieß, wie ein Weberbaum, und er (Benajah) ging zu ihm hinab mit dem Stabe und riß dem Mizrajim den Wurfspieß aus der Hand, und brachte ihn mit seinem Wurfspieße um. 24. Dieses that Benajah, der Sohn Jehojada's, und er warb sich einen Namen, unter den drei Helden. 25. Wichtigere als die Dreißig war er, aber jenen Dreien kam er nicht gleich; und David machte ihn zu seinem Geheimrath. 26. Und die Helden der Heere waren: Asahel, der Bruder Jo-

ab's, Elchanan, der Sohn Dodo's, aus Bet Lachem. 27. Schamot, der Haboriter, Chelez, der Peloniter. 28. Ira, Sohn Ijesch's, der Tekoiter, Abieser, der Antotiter. 29. Sibchaj, der Chuschatiter, Ithaj, der Achoschiter. 30. Maharaj, der Netofatiter, Cheled, der Sohn Baanah's, der Netofatiter. 31. Itaj, der Sohn Ribaj's, aus Gibat, der Söhne Benjamin's, Benajah, der

דשמי

אם מאומד יכול לידע ודובמא אשר דאינו בתוכה אשתי מדות (מדד י"ג): כמנור אורגיו. עץ שבורים עליו הצנר: (כה) מן השלושים הנו כצדד ואל השלשה. לכלל בצורות השלש' לא צא לאותן ב' שמזכיר למעל' ולכן כתב לא צאל"ק על משמעת' ל' מנוי וכן וזני עמוזן משמעתם (ישעיה י"א): (כו) ונבורי החילים: אך לא כאותן של מעלה:

באור

מראה. כמנור אורגים. הוא העץ העגול אשר האורג כורך עליו השטי ובמשנה נקרא כוכד (שבת ק"ג): (כה) משמעתו, ענין המלה הזאת, עיין בצאורי סס: (כו) ונבורי החילים, ואלה הם שארי נבורי החילים עשה אל וכו', ובשמואל סס לא השם כ"א המצוינים שבהם המכרים כאן ראשונים עד אוריה החסי, אולם קלם קראם בשם האחר שהיה להם: (מב) ועליו, ר"ל הקמוכים עליו ונמשכים אחריו:

בַּשְּׁלֶשָׁה: (כא) מִן־הַשְּׁלוֹשָׁה בָּשָׂנִים
נִכְבְּדוּיָהִי לָהֶם לֶחֶם לִשְׂרָר וְעַד־הַשְּׁלֶשָׁה
לֹא בָא: (כב) בְּנִיָּה בֶן־יְהוֹיָדָע בֶּן־
אִישׁ־חֵיל רַב־פְּעָלִים מִן־קִבְצָאֵל
הָיָא הִפָּה אֶת־שְׁנֵי אֲרִיאֵל מוֹאָב
וְהָיָא יָרֵד וְהִכָּה אֶת־הָאָרֶץ בְּתוֹךְ
הַבּוֹר בְּיוֹם הַשֶּׁלֶג: (כג) וְהָיָא הִפָּה
אֶת־הָאִישׁ הַמִּצְרִי אִישׁ מִדָּה חֲמִשׁ
בְּאֶמְרָה וּבִיד הַמִּצְרִי הִנִּית בְּמַנּוֹר

er schwang seinen Speiß über drei hundert Erschlagene, und erwarb sich einen Namen unter den Dreien. 21. Von den Dreien war er wichtiger, als die andern zwei, und war ihr Oberst, doch (jenen) Dreien kam er nicht gleich. 22. Benajah, der Sohn Jehojada's, Sohn eines tapfern Mannes von großen Thaten, aus Nabzeel, derselbe erschlug

zwei Helden Moab's, und er stieg hinab und erschlug einen Löwen in einer Grube, zur Schneezeit. 23. Und derselbe erschlug einen egyptischen Mann (Miz-

רשי

פלסתי' ושאנו המי' ומה שאינו מזכיר את יואז עם הגבורי' לפי שאין כבודו למותו עם אלו כי הוא היה שר לצא ראש לכולם: לו שם שלשה. אותו השם היה לו שבגבורתו היתה כבוד כל גבור' כולם וטעו' הוא: (כא) מן השלשה בשנים הוא כבוד אלא כאותן שלשה כבוד השנים היתה בגבורתו ולכלל בגבורת השלשה לא זא ועד השלשה לא זא: (כב) בן איש חיל. דומא בן זליעל ובשמואל (צ' כ"ג) כפי צד חיש חי כי בן מנהב בני אדם כשדואי' אדם זדיו אומרים זה כולו חי: אריאל. בגבורי' צעלי כח ארי בגבור וגם אל לשון חילי הארץ (יחזקאל י'): רצ פעלים. פעולות של בגבורת הדבה עשה: והוא ירד והכ' את הארץ בתוך הצו' ציו' השלב. ולא חש מן הליכ' והקור ויש אומרי' ציוס השלב כל השנה כולה אין הארץ מסוכן יותר מיום השלב כשזא אדם נגדו זורק השלב דרגיו צין עיני האדם עד שלא יכול לראו' והורבו ואני שמעתי כך על זאת: (כג) איש מדה. שאר בני אדם אין לרין למדוד כי

באור

מוקדם מהוקפת הכותב על דברי הפרשה שם, שרף להודיע מעשה בגבורתם על כל היומר מופלג שהשליכו נפשם מוגד, אך להשקיף חלומם מלכס בלמאון המים: (כא) בשנים, ר"ל מנין שלשה שואני מים בשנים שהיו עמו היה הנכבד ומה ולא היה להם לשר אבל לא זא אל מעלה השלשה הראשונים וכן מתורגם אשכמית. וי"ט בשנים בקור השני (דער לוויטען חרדונג). ועד השלשה (בקרר הראשון) (דער ערשטען חרדונג). חס נגד השלש כי הראוי לומר בשניה מקפר קורי, ולא בשנים שהוא מקפר יקורי. וי"ט בשנים כמו משנה ר"ל בחשיבות היה כבוד שני פעמים גדול מהם אבל לא כל עד הם בגבורה (ער וואר געחכטעטער לוויטען פאך אונטער דען דרייען. אבער און דען העלדעכטאטע חקת ער איהנען ניכט גלייך). והראשון יוסר קרוב לפשטית השלשון, והנה מה שאמר שם בשמואל, מן השלשה הכי נכבד גם פהרנו בן שיהיה צין השלשה המוכבד מהשנים וזלם, וראוי גם שם לתרגמו לפי צאורי' שם (ער וואר אונטער דען דרייען דער ווייטגסטע). ולא הסתקתי שם. ומלה בשנים פה הוקפת על דברי הפרשה שם הוא מהכותב כמבאר כוונת הכותב שם: (כב) אריאל, ענין המלה תמלא כבאור בשמואל שם. ביום השלב, עם היות כי טבע הארץ להתחזק ביותר בזמן הקור, ומעט האדם להמנע ממנו הפעולות החיונים בחבורת הקור עכ"ל הסביר עליו והכה נפש: (כג) איש מדה, בעל מדה גדולה יולא משעור הרגיל, וכן אשני מדות (במדבר י"ג) ולזה היה מראה נורא ומעורר פחד ואימה כבאור שם בשמואל איש מראה והכותב הקמר הזה כמבאר כוונת המליצה איש

Gelust, und sprach: Wer holt mir Wasser zu trinken, aus dem Brunnen zu Bet Lechem, der am Thore ist? 18. Da brachten die Drei durch das Lager der Philister, und schöpften Wasser aus dem Brunnen zu Bet Lechem, der am Thore ist, und nahmen und brachten es dem David; er aber wollte es nicht trinken, und goß es aus vor dem Ewigen. 19. Und sprach: Fern sei es von mir, von meinem Gotte aus, Solches zu thun; sollte ich das Blut der Männer trinken, (die hingegangen) mit Lebensgefahr? (denn mit Lebensgefahr haben sie es gebracht), und er wollte es nicht trinken. Dieses thaten die drei Helden. 20. Und Abschaj, der Bruder Joab's, er war das Haupt der drei (andern), und

אֶזְרָא בֶּבֶית לָחֶם: (י) וַיִּתְּאוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר
מִי יִשְׁקֵנִי מִיַּם מְבוֹר בֵּית לָחֶם אֲשֶׁר
בַּשָּׂעַר: (יח) וַיִּבְקְעוּ הַשְּׁלֹשָׁה בַּמַּחֲנֶה
פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁאֲבוּ מִיַּם מְבוֹר בֵּית
לָחֶם אֲשֶׁר בַּשָּׂעַר וַיִּשְׂאוּ וַיָּבִיאוּ אֶל־
דָּוִד וּלְאֶבְיָה דָּוִד לְשִׁתוֹתָם וַיִּגְסְדוּ
אֹתָם לַיהוָה: (יט) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי
מֵאֲלֹהֵי מַעֲשׂוֹת זֹאת הַדָּם הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁתָּה בְּנַפְשׁוֹתָם בִּי
בְּנַפְשׁוֹתָם הַבִּיאוּם וּלֹא אָבִיָּה
לְשִׁתוֹתָם אֶלֶּה עָשׂוּ שְׁלֹשֶׁת הַגִּבּוֹרִים:
(כ) וְאֶבְשִׁי אֶחֱיָיָאֵב הוּא הָיָה רֹאשׁ
הַשְּׁלֹשָׁה וְהוּא עֹזֵר אֶת־חֲנִיתוֹ
עַל־שֵׁשׁ מֵאוֹת חָלָל וּלְאֶ־שָׁם
*וְלוֹ קָרִי

רשי

זתחלת מלכותו שעדיין פלשתים היו מושלים צם שכן מנינו שלפני צא דוד היו מושלים על ישראל צימי שמסון ושמאל דכתיב צשמואל (א' ד') התחזקו והיו לאנשים פלשתים פן תעזרו לעזרים וכו': (יז) מי ישקני מים מצור בית לחם זה היה מקומו של דוד דכתי' דוד צן ישי מצית הלחמי (שמואל א' יח) ולפי שהיה דוד תדיר מלומד ורגיל צאותו מים נתאו' להם וכל מים וכל אזור שלדם רגיל צהם יפין לו ושלין רגיל צהן ניזוק ורובמא צדאש יוסיפון מלכא ואחת שחלתה על שנישאת חולה תאדן מולדתה. ואמרו הרופאים אין לה רפואה עד שתדחן ותהכה ממתימת מקומה וכן עשו לה: (יח) ויבקעו הב' צמחנה פלשתי' וישאבו. כשהפלשתים עומדי' צפני הצור צאו ב' בצורי ישראל וצקעו ציניהם ושאבו על כרחם: וינסך אותם לה'. צד קפדא אומד חב הסוכות היה ונסכן על המצח: (יט) בי צנפשותם הציאו. שמסרו עמאם להדיגה על המים: (כ) ואבשי אחי יואב הוא היה ראש השלשה. לאותם שלשה שצקעו צמחנה

באר

עדלם, וכן וירדתי על ההרים (שופטים י"א) וירד הקלע (ש"ל ל"ב) (רד"ק): (יח) וינסך, שפסם ארלה לשם ה', ר"ל בעבור קדוש השם וכמו שהולך ונפרש שאמר, חלילה לי לעשות כדבר הזה הריע בעיני ה' לשמות מים אשר יחשב כדם השפך וכו': (יט) בנפשותם הציאו, צככת מות שאבו המים מן הצור. והוא מואמר

(יג) וְאַחֲרָיו אֶלְעָזָר בֶּן־דָּוִד הָאֲחוּחִי
 הָיָה בְּשָׁלוּשָׁה הַגְּבוּרִים: (יד) הָיָה
 הָיָה עֶסֶד־דָּוִיד בִּפְסֵם דְּמִים וְהַפְּלְשִׁים
 נֶאֱסָפוּ־שָׁם לְמִלְחָמָה וַתְּהִי חֶלְקֹת
 הַשָּׂדֶה מִלֵּאָה שְׁעוּרִים וְהָעָם גָּסוּ
 מִפָּנֵי פְלִשְׁתִּים: (טו) וַיִּתְּצוּ בְּתוֹד־
 הַחֶלְקָה וַיִּצִּילוּהָ וַיָּבִי אֶת־פְּלִשְׁתִּים
 וַיִּשְׁעִיחֻהָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה: (טז) וַיִּרְדּוּ
 שְׁלוּשָׁה מִן־הַשְּׁלוּשִׁים רֹאשׁ עַל־
 הָעֵזֶר אֶל־דָּוִיד אֶל־מַעְרַת עַדְלָם
 וּמַחְנֶה פְלִשְׁתִּים חָנָה בְּעַמְקֵרֶפְאִים:
 (יז) וַדָּוִיד אָז בְּמַצִּידָה וּנְצִיב פְּלִשְׁתִּים

13. Er war bei David in Baß Damim, als die Philister da selbst versammelt waren, zum Kriege, und es war (dort) ein Stück Feldes voll Gerste, und das Volk floh vor den Philistern. 14. Da stellten sie sich mitten auf das Stück (Feld) und befreiten es, und schlugen die Philister, und der Erwige verlieh einen großen Sieg. 15. Und es gingen diese drei von den dreißig Häuptern hinab zum Felsen zu David, nach der Höhle Adulam, und das Lager der

Philister war gelagert im Thale Refaim. 16. Und David war damals in der Feste, und der Posten der Philister zu Bet Lachem. 17. Und David hatte ein

רשי"י

שְׂכֵתוֹ זֶה (טז) עַל שְׁמוֹנִי מֵאוֹת גְּבוּרִי חָלַל צַפְעַם אֶחָד: (יז) הָיָה צָבִי הַגְּבוּרִי.
 הָיָה צָבִיל ג' הַגְּבוּרִי כִי הָיָה אֶחָד מֵהֶם וְהָלַךְ אִלָּו גְּבוּרִי יוֹתֵד מִשְׁאֵר ל' וְהָלַךְ
 שְׂכֵתוֹ צִמְמוֹךְ וְכֵן אִינוּ מִזְכִּיר כִי אִם שְׂכֵת. יִשְׁעָם וְהָלַעַז וְצִמְמוֹאֵל י"ז מִזְכִּיר אָף
 הַטְּלִיטִי דְכִתִּיב וְאַחֲרָיו שָׁמָּה צָן אֶבֶן הַדְּרִי (טז א') (יג) בִּפְסֵם דְּמִים. שֵׁם מִקּוֹם
 וְצִמְמוֹאֵל צִפְעַם דְּמִים: וְהַפְּלְשִׁים נֶאֱסָפוּ שָׁם לְמִלְחָמָה. שְׂכֵתוֹ דְּרָוֹ הַנֶּקֶם מִיִּשְׂרָאֵל וּמֵאוֹת
 גְּבוּרִים שְׂכֵתוֹ כַּמּוּרָשׁ צִמְמוֹאֵל (צ' כ') צִמְמוֹאֵל פְּלִשְׁתִּים: מֵלֵאָה שְׁעוּרִים. וְהָיָה פְּלִשְׁתִּי
 לְקוֹלֶרָה וְהָיָה זֶה: (טז) וַיִּרְדּוּ ג' מִן הַשְּׁלִשִׁים. שְׁלֵשָׁה אִלָּו הָיוּ רֹאשׁ לְכָל הַשְּׁלִשִׁים:
 (יז) וּנְצִיב פְּלִשְׁתִּים אָז צִנִּית לַחֵם. שְׂכֵת צִנִּית לַחֵם לְקוֹחַ וְהָעֵמִידוֹ זֶה נְצִיב שׁוֹפֵט זֶה

באור

עָלִיהֶם עוֹד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שֶׁבָּאוּ לְעִזְרָתוֹ וְכָל הַרְגַּ ע"כ וְהָיָה הַיּוֹסִיבִים כָּל־רְחוּקִים וְרְחוּקִים אֶךְ לְהַסִּיר הַסְּפִירָה
 שְׂכֵתוֹהֶם וְלִדְרָכָם הָעָם שֶׁהוֹחֵף לְהִכָּוֶשׁ בְּפִקּוֹךְ זֶה עַם פִּקּוֹךְ י"ח שֶׁם הָיוּ מִצִּיּוֹנִים וְכָל־שְׁמוֹ שֶׁם כְּחַד פֶּה
 וְהָיָה שְׂמֵנָה מֵאוֹת צִפְעַם מֵאוֹת וְזוֹ הַכּוֹחַ: (יז) בְּשָׁלֹשׁ הַגְּבוּרִים, הָיָה הֵם אֶחָד וְהָלַךְ הַגְּבוּרִים הָאֲחוּרִים
 שֶׁם צִמְמוֹאֵל שֶׁהָיוּ עַם דָּוִד בְּחִרְפָם בְּפִלְשְׁתִּים וְלִקְלָר סָנָן עַל מֵה שְׂנֵאֵר שֶׁם, וְכֵן שְׂנֵאֵר בְּפִקּוּקִים הַכֹּחִים מֵה
 שְׁעוֹ: (יג) הָיָה הָיָה וְכֵן, אִינוּ מִזְכִּיר עַל אֲלַעַזר כִּי אִם עַל שְׂכֵת כַּמּוּרָשׁ וְצִמְמוֹאֵל שֶׁם. וְהָיָה כִּי גַם אֲלַעַזר

הֵם עָמְדוּ לְפִיכָךְ אֲחֵר וַיִּחַלְצוּ בְּשׁוֹן רִבִּים, אֲבָל מֵה שְׂנֵאֵר וַיִּחַלְצוּ בְּלִי עַל שְׂמֵנָה שְׂכֵתוֹ עֵקֶר אֶחָד הַמִּלְחָמָה
 (מִדְּרָק), וְגַם זֶה מִתְקוֹן הַכּוֹחַ הַסֵּפֶר הַזֶּה. שְׁעוּרִים, וְשֵׁם נֶאֱמַר עֲדִישִׁים וְהָיוּ כְּחֵלְפֵי וְהָיוּ מִלְחָמָה לְהַכּוֹת
 הַסֵּפֶר הֵם שְׂכֵת דְּמוּת בְּאִשְׁתֵּי זֶלֶם הָרִי"ש וְהַלְלִית שְׂכֵת דְּמוּת בְּכָח וְחִלּוֹף נִסְגוּ: (טז) מִן הַשְּׁלִשִׁים רֹאשׁ,
 כִּי מֵהַשְּׁלִשִׁים הֵם רֹאשׁ מֵהַשְּׁלִשִׁים הַגְּבוּרִים הַמְּכֻרָשׁ שֶׁם וְהָיוּ גַם הֵם לְמַעַם אֲבָל הַסֵּפֶר עוֹד
 עָלִיהֶם. עַל הָעֵזֶר, אֲחֵר וַיִּרְדּוּ וְהָיוּ עַל הָעֵזֶר, כִּי הַמִּקּוֹם שֶׁהָיוּ צוֹ שִׁירָדוֹ מִמֵּנָה גְּבוּהָ עַל הָעֵזֶר הֵם אֲשֶׁר בְּמִנְעָם

her. 9. Und David ward immer größer, und der Ewige Zebaoth war mit ihm. 10. Und dieses sind die Häupter der Helden David's, die fest mit ihm hielten an seinem Königthum, an ganz Israel, um ihn zum Könige zu machen, nach dem Worte des Ewigen über Israel. 11. Und dieses ist die Zahl der Helden David's: Ischabam, der Sohn Chachmoni's, das Haupt der Obersten, er schwang seinen Speiß über drei hundert Erschlagene auf Einmal. 12. Und nach ihm Elasar, der Sohn Dodo's, des Achochiters, dieser war unter den drei Helden.

מִן־הַמָּלֹא וְעַד־הַסָּבִיב וַיֹּאֲבֵיחִיָּה
אֶת־שֹׂאֵר הָעִיר: (ט) וַיִּלָּךְ דָּוִיד הַלֹּךְ
וְגִדּוֹל וַיְהִיָּה צְבָאוֹת עִמּוֹ: (י) וְאֵלֶּה
רָאשֵׁי הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִיד
הַמִּתְחַזְּקִים עִמּוֹ בְּמַלְכוּתוֹ עִם־כָּל־
יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיכוֹ בְּדָבָר יְהוָה עַל־
יִשְׂרָאֵל: (יא) וְאֵלֶּה מִסְפַּר הַגִּבּוֹרִים
אֲשֶׁר לְדָוִיד יֹשְׁבֵעַם בֶּן־חַכְמוֹנִי רֹאשׁ
הַשְּׁלֹשִׁים הוּא־עוֹרֵר אֶת־חַנִּיתוֹ
עַל־שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת חָלָל בַּפֶּעַם אַחַת:

*השלישים הרי

רש"י

יחיה את שער העיר. הוא צנח והחזיק לצנחת צדקי החומה דובמא צעורא ויחיה את האבנים מערמות העפ' (נחמ' ו'): (יא) ראש השלישי' ראש הגבורי' כמו ושליו' על כלו (שמות י"ד): עורר חניתו כאשר הוא נלחם במלחמ' לא היה חוזר במלחמה עד שיהרוג צנחיתו ב' מאות חלל: צן חכמוני (צמחאל צ' כ"ג) כתוב תחכמוני הוא אביו ויפה כח האב מכה הבן

באור

נעטן), והשמות מִצָּר מִצָּדָה הם על משקל אחד כמו מִצָּדָה שהמ"ס שרשים: (ח) המלוא, עין הכאור שם. יחיה. הוא לשון השלחה, וכן היחיו את האבנים (נחמיה ו'). וירפא את המצבה (מלכים י"ח) על דרך השלחה, וענינו כאן שהיה מחזק צדקי שער העיר כחומות ומגדלים (מדברי דר"ק). וי"מ כחשמושו שלא המים שאר אנשים צעיר והניחם בחיים. (ער ליעם דיה חיבריען חין דיה שטאדט זעבען), וגם הוא הוסקפה הכותב על דברי הספור שם: (י) באלכותו, בדבר המלכותו היו מתחזקים עמו לדבר על כל ישראל להמליכו כמו שדבר ה' על ישראל שהוא ימלוך לעולם: (יא) ואלה, החלק הזה מן הפרשה הוא מלא נ"כ בספר שמואל (ב' פרשה כ"ג) מן פסוק ח' עד סוף הפרשה המביאה שם. אך רבו השנוים בין דברי הפרשה שם והחלק פה, ואעיר על העקרים שבהם. יֹשְׁבֵעַם בן חכמוני, ושם יושב שבהם תחכמוני הוא עדיני העלני, והם אחד ישבעים שם יושב שבהם תחכמוני, ופירושו אחד להם כאשר בחרתי שם, וכן"ל הלכתי פה בעקבות מעשי' חכמי העמים להניח ישבעים שם הפירוי ולא לחרגו כחאר אל בן חכמוני כמחרגמים אחרים (דער ראטהבייחויטלער בן חכמוני). כי אין דרך העברי להקדים החאר אל השם. וגם מקבול הכתוב פה אינה נראה בן השלישים, זהו הקרי, וכן הוא צמחאל שם. והכתיב השלושים (דער דרייסיג). הוא עורר חניתו, זה לא נאמר שם והמוכן ממנו הוסף פה הכותב, כי בן נאמר שם בפסוק י"ח אלל אביו וכו' והוא עורר את חניתו על שלש מאות חלל, שלש עשרות. וצמחאל נאמר על שמונה מאות כהן המפרש האחד הוא אומר על האב והאחר על הבן ויפה כח האב מכה הבן ודר"ק פ' שניסם על אחד אלל שששים מלחמות היה. באחת היה עורר חניתו על שלש מאות ובאחרת על שמונה מאות. ובעל לקט השכחה הודפס אלל ספר מכלול יופי הביא דעת החכם רבי מנשה בן ישראל כי במחלק המלחמה היה עורר חניתו על ג' מאות ואח"כ נחוקסר

וְכָל־יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם הָיָא יְבוּס וְשֵׁם
הַיְבוּסִי יִשְׁבִּי הָאָרֶץ: (ה) וַיֹּאמְרוּ יִשְׁבִּי
יְבוּס לְדָוִיד לֹא תָבוֹא הֵנָּה וּלְכֹד
דָּוִיד אֶת־מִצְדַּת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִיד:
(ו) וַיֹּאמֶר דָּוִיד כָּל־מִבְּרָה יְבוּסִי
בְּרֵאשׁוֹנָה יִהְיֶה לְרֹאשׁ וּלְשָׂר וַיַּעַל
בְּרֵאשׁוֹנָה וַיֹּאבֵד בֶּן־צְרוּיָה וַיְהִי לְרֹאשׁ:
(ז) וַיֵּשֶׁב דָּוִיד בַּמִּצָּד עַל־בֶּן קְרָאוֹ
לֹא עִיר דָּוִיד: (ח) וַיִּבֶן הָעִיר מִסְּבִיב

waren dort die Zebu-
bußiter, die Bewoh-
ner des Landes. 5.
Und die Bewohner
von Zebuß sprachen
zu David: Du wirst
nicht hier herein
kommen; aber Da-
vid eroberte die
Burg Zion, das ist
David's Stadt. 6.
David sprach näm-
lich: Wer den Zebu-
ßi schlägt zuerst, der
soll ein Haupt und
Oberster werden!
Und es stieg zuerst
hinauf Soab, der

Sohn Zerujah's, und ward ein Haupt. 7. Also wohnte David in der Feste, da-
her nannte man sie David's Stadt. 8. Und er baute die Stadt ringsum von
Miloa an, und ringsumher, und Soab stellte das Uebrige der Stadt

רשי

שעשה דוד צימני שאלו נולדו שאלו היה ועתה דואב להלחם לכך הלך מיד למלחמה:
(ה) ויאמרו יצבי יצום לדוד לא תצא הנה. אינו מפרש כאן למה נצטוואל (כ"ה) מפרש
ויאמר לדוד לא תצא הנה כי אם הסיך העורים והפסחים דאו שלא יוכלו לעמוד לפני דוד
ונתנו עורים ופסחי' לפני שער העי' לאמ' לא יצא דוד הנה כי אם ילחם עם העורים
הללו כי ידעו כי צווי הוא למלך להלחם עם העורי' ומתוך כך יסדו ולא ילחם עמהם דוד
אמר צלצו אמת הוא כי לא נכון והגון' לי להלח' עם עורים ועם פסחים אך כל מי שיכח
היצומי היאך שיגע צנור וימשכו וישליכם משם את העורי' על כן יאמרו עוד ופסח לא
יצא אל הצית אל בית דוד (סס) שיהא לו גנאי פן יאמרו עם אלו נלחם דוד: (ח) ויואב

באור

לפני ה' בנצפה (שופטים י"א י"א). בדבר ה', זה לא באור שם, והיא הוספה פה מכוונת הספר הזה לפי
שחליתו יחוס דוד, ומה שיכול להרבות נבחו, שיעור מלכותו היה בראשונה מאת ה' יספר בקשר הזה ויוסיף
על דברי הקפור שם: (ד) ה' יצום, נקרא שמו לפני וגם היא הוספה פה להודעת הקורא: (ה) לא
הנא הנה, קר פה מה שאמרו עוד שם, כי אם הסיך, במקומו על הקורא שם. מצדת ציון, שם מנזל חזק
סמוך למקום יבוס: (ו) כל מכה יבוס בראשונה, לעמוד במלחמה תחלה להכות גם. יהיה לראש וכו', ושם
קל ולא הזכיר ענין הגמול עיני רש' והבאור. ויעל בראשונה, להכות: (ז) במצד, מנזל ה"א והקל
המ"ם כמ"ם למני מןסך (ישעיה כ"ה י"א) כי ה' ראוי להדגש כמנהג (רד"ק), וראוי שידע כי המ"ם מן מצד
שרשים כמו המ"ם של מןסך, וכן המ"ם של מצדה, והעיוותי ע"ז לפי שראיתי באיזה ספרי השרשים לחכמי
העמים וישראל שיקרא שרשם צוד (צתן נחבסטעלען, נאכטראכטען, ווייל אהן דען דחריין זיך
פעסטגעמאכטען נאכטעלעלט, חוואלעידרט), ואם זה נשם מצודה שכתוב העי"ן לא יתכן נשם
מצד או מצדה שלא כתוב גם העי"ן. ואם יהיו נגזרה זאת ראוי להיות המ"ם בקוץ והפ"א בחולם ועם
הווי' השרשים כמו מקום, מכון, מאור מזור וחומה, וכן הוא נהגש מצוד עיני רשע ולידה (פאנגע-

und sprach: Auch wir sind dein Bein und Fleisch. 2. Auch gestern und vorgestern (vorlängst), auch als Saul noch König war über uns, warst du's, der Israel ausgeführt und eingeführt; und der Ewige, dein Gott, sprach zu dir: Du sollst mein Volk weiden, und sollst der Regent über mein Volk Israel sein. 3. Sodann kamen alle Ältesten Israel's zum Könige nach Hebron, und David schloß

וַיִּשְׁרָךְ אֲנַחְנוּ: (3) גַּם תִּמּוֹל גַּם שֶׁלְשׁוֹם
גַּם בְּהִיּוֹת שְׂאוֹל מֶלֶךְ אֹתָהּ הַמּוֹצִיא
וְהַמְבִּיא אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֹתָהּ תִרְעָה אֶת־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה נָגִיד עַל עַמִּי
יִשְׂרָאֵל: (4) וַיָּבֹאוּ כָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־הַמֶּלֶךְ חֲבִירוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם דָּוִיד
בְּרִית בְּחִבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמָּשְׁחוּ
אֶת־דָּוִיד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל כַּדָּבָר
יְהוָה בִּיד־שְׁמוּאֵל: (7) וַיֵּלֶךְ דָּוִיד

ת"א גם ונו' עקירה סער ס"ה:

mit ihnen einen Bund in Hebron, vor dem Ewigen, und sie salbeten David zum Könige über Israel, nach dem Worte des Ewigen durch Samuel. 4. Und es zog David und ganz Israel gen Jerusalem, das ist Zebuß, auch

רש"י

יא (ב) אֹתָהּ תִרְעָה אֶת עַמִּי. על זה אמר דוד ה' רועי לא אחסר (תהילים כ"ב) אֹתָהּ
אומר לי עתה תדע' מה אני יכול לדעת חין הדבר תלוי כי אלא ה' רועי לא
אחסר לכם ודוגמא שמואל (3' כ"ח) אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תלך עוד אחינו
צמלחמה ולא תכזה את ג' ישראל אמר להם דוד כי אֹתָהּ נדו' ה' וי' גיה חשני (סס כ"3):
(ג) ויכרות להם דוד ברית. כאותו ברית יהודע דכתיב (מלכים 3' י"ח) ויכרות
יהודע את הברית בין ה' ובין המלך ובין העם להיות לעם לה' פתרון להיות לה' עזדים
ובס בין המלך ובין העם להיות לו לעזדיו' כמשפט המלך ובס המלך לעשות כחוק לעזדיו
לעזדיו ללחום מלחמות: לפני ה' והלא לא היה המסכן צדצרון אלא מהו לפני ה' כל
מקום שעושין תנאי או כורתין ברית המקום שם הוא דוגמא ציפתח לפני ה' (שופטים י"ח)
צמלחמה ודוגמא ומעל' מעל זה' וכיחש צעמיתו (ויקרא ה') כדמפרש צתורת כהנים:
(ד) וילך דוד ונו'. הלך מיד למלחמה כשהמליכוהו כל ישראל שלא יאמרו ישראל כל המלחמות

באור

בדרך השלום. וענינו כאלו אמרו לא תחשש אהבה בית יהודה עלינו על אשר מלכת בהם מקדם כי גם עלינו
משלח מלח והנהגת אהבה: (ב) כל זקני ישראל אשר הכה ביום להמליכו. ויכרות להם ברית, כאותו ברית
שכרת יהודע דכתיב (מלכים 3' י"ח) ויכרות יהודע את הברית בין ה' ובין (המפרש) ולדעתו הם מלכים (שפער)
טראץ, קאנטראקט), אונס דעמי אינה כן וכי פה היה רק ברית אהבה ושלום, שהענין להיות להם לאהבה,
כמו לבית יהודה, ולנהגם בחבה ואהבה ולהיות להם אז כמו שהוא ליהודה. לפני ה', אולי היה שם חרון ה' לפי
שעה. ויותר נראה לי דברי המפרש, כי מקום כריתת ברית ועשיית התנאים נקרא כן להיותו דבר מקודש
ונעדר (חזון סיינליצ'ע גאטס געווייהעטע פונקט'אן), כי גזר ידו האלמים הכורחים הברית והעושים
התנאים שה' לופה ומשגיח בכל מקום, ומקבלים עליהם להיות ה' עד ביניהם בהקמת הברית והשבעה ודוגמא

נופת שאול ואת גופת בָּנָיו וַיָּבִיאוּם
 יְבִישָׁה וַיִּקְבְּרוּ אֶת־עֲצָמוֹתֶיהֶם תַּחַת
 הָאֵלֶּה בְּיָזַשׁ וַיֵּצְאוּם שְׁבַעַת יָמִים׃
 (יג) וַיָּמָת שָׁאוּל בַּמָּעֵלָּו אֲשֶׁר־מָעַל
 בַּיהוָה עַל־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁמַר
 וְגַם־לְשָׁאוּל בָּאוּב לְדָרוֹשׁ׃ (יד) וְלֹא־
 דָּרַשׁ בַּיהוָה וַיִּמִּיתָהוּ וַיִּסַּב אֶת־
 הַמְּלוּכָה לְדָוִיד בֶּן־יִשָּׁי׃

und die Körper sei-
 ner Söhne, und
 brachten sie gen Za-
 besch, und begruben
 ihre Gebeine unter
 der Terebinthe zu
 Zabesch, und faste-
 ten sieben Tage. 13.
 Also starb Saul
 um seines Verge-
 hens willen, womit
 er sich vergangen an
 dem Ewigen, wegen
 des Wortes des
 Ewigen, welches er
 nicht beobachtet, und
 auch weil er die
 Todtenbeschwörer
 befragte, um (das
 Zukünftige) zu er-

יָא (ה) וַיִּקְבְּצוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־דָּוִיד
 חֲבֹרֹנָה לֵאמֹר הִנֵּה עֲצָמָי׃

forschen. 14. Und den Ewigen befragte er nicht; darum ließ er ihn (10) umkom-
 men, und wandte das Königthum zu David, dem Sohne Bishaj's.

11. 1. Und es versammelte sich ganz Israel zu David gen Hebron,

רש"י

ומתענים אולי יצא להם מושיע וצא שאל והושיעם כנגדן נתענו עתה גם הם ז' ימים וגם
 מפני אצילו' שנהבו (שנהב) שצעת ימים כי גם קרוביהם היו כסהרבו ישראל את יושבי בצעה
 צמעת' פלגם בצצעה (סוף שופטים) נתנו אנשי יצט צנותיהם לצנין כשחטפוס מן
 המחלות : (יג) וימת שאל צמעלו אשר מעל. שתי מעילות מעל צאלת חוצ אחת שאל
 אחרי שמואל ואחת שדרש וצאגדה דשמואל שנינו חמש מעילות מעל : על דבר ה' אשר לא
 צמר. מה שזוהר שמואל כדכתיב שצעת ימים תוחל (שמואל ח') ועל אשר מעל צמלחמת
 עמלק :

באר

הענין אחד רק שפעל נשא צהוראח לקחה רגיל יותר בקפרים האחרונים (עזרא נחמיה ד"ה), נופת, הנפרד
 גופה, ואין לו ריע צוקרא ובחמוד לרוב גוף. והוא מחרגוס הקורי שנואל צו לרוב, וכן חרגוס גויפו שם
 גופיה. ויביאום וכו', שם כחוב ויביאו יצשה וישרפו אותם שם ויקחו את עלוניהם ויקברו וכו' ופה קלר כי
 סמך על הקורא שם. תחת האלה, ושם כחוב האשל ועיין באורנו (ש"א כ' ו'): (יב) לדרוש, חוספת
 צאור כלומר לדעת עמידות : (יד) וכו' כי אף שדרש ולא נענה כמו בשמואל, מ"ע היה לו לדרוש ולחזור
 ולדרוש ולהפליג צתפלה והוא לא כן עשה :

י"א (א) ויקבצו, הקצור הזה נואל ג"כ בקצר שמואל ב' והוא מבורח שם, ואעיר פה רק על השניים
 העקריים כחונם. הנה, ושם כחוב צכנוי הגנו, ועענו שחקר כאן לפי שדבור המליחות ככלל צמלת
 אהנו ואין לורך להכפילו זה מתקון הסופר האחרון, והקצור הזה שם שם על מה שיקופר מקורם שדבר אצור
 היה עם זקני ישראל שיששחו את דוד למלך עליהם, ועעם הגנו שם, מוכנים אהנו למשחק עלינו למלך כאשר
 אמר אצור, אבל פה שמשנת הקצור הקודם אין וין הלורך לומר זאת. חבורנה, אחר שאלך צחצורן על
 יסודם. עצבך וצחק אהנו, הגות צלשון על קרבות המשפחה (אנפערואחדטאפט), והוא כמו כל בית
 יסודם כאש אחד נחנו : (ב) אתה המוליד וכו', ושם כאמר הייט, ואין לורך לזה כי הוא המוכן צמלת אהם :

flohen, und daß Saul und seine Söhne todt waren. verließen sie ihre Städte, und flohen, und es kamen die Philister, und besetzten sich darin. 8. Und es geschah des andern Tages, da kamen die Philister, um die Grischlagenen auszu ziehen, und fanden Saul und seine drei Söhne liegen auf dem Berge Gilboa. 9. Und sie zogen ihn aus, und nahmen seinen Kopf und seine Waffen, und sandten (sie) in das Land der Philister ringsum, um dieses zu verkündigen ihren Götzen und dem

וְכִי־מָתוּ שָׁאוּל וּבָנָיו וַיַּעֲזְבוּ עָרֵיהֶם וַיָּנָסוּ וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ בָהֶם: (ח) וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים לְפָשֵׁט אֶת־הַחֲלָלִים וַיִּמָּצְאוּ אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־בָּנָיו גְּפִלִּים בְּהָר גִּלְבָּעַ: (ט) וַיַּפְשִׁיטוּהוּ וַיִּשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־כָּלָיו וַיִּשְׁלְחוּ בְּאֶרֶץ־פְּלִשְׁתִּים סָבִיב לְבָשָׂר אֶת־עַצְבֵיהֶם וְאֶת־הָעֵם: (י) וַיִּשְׁימוּ אֶת־כָּלָיו בֵּית־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת־גִּלְגָּלְתּוֹ תַּקְעוּ בֵּית דָּגוֹן: (יא) וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִבְשׁ גִּלְעָד אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים לְשָׁאוּל: (יב) וַיָּקִימוּ כָּל־אִישׁ חֵיל וַיִּשְׂאוּ אֶת־

Volke. 10. Und sie legten seine Waffen in das Haus ihres Gottes, und seinen Schädel steckten sie auf, an das Haus Dagon's. 11. Als alle Bewohner von Jabesh in Gilead hörten, Alles, was die Philister an Saul gethan, 12. da machten sich alle streitbaren Männer auf, und nahmen den Körper Saul's,

רשי

אומכתו: ויחל מן היודי'. כמו ותתחלחל המלכה (אסתר י'): (יב) ויביאום יצהה. ליצט בלעד. וילומו שזעת ימים. ולמה נתאצלו ולמה מסרו עלמם צסכנה לקחת גופות שאל וצניו מהר בלצווע יותד משאר ישראל לפי שעשה להם שאל טובה שהלילם כשעלה כחש העמוני עליהם וכנגד אותם שזעת מים שנתנו להם זמן אם יצא להם מושיע והיו למים

באור

הסמוך למקום מלחמה עיין הכאור שם. הערים, ושם עירדם וענינם אחר. (ח) לפשט, ענין הפרת צגרים. (ט) ויפשטוהו, ושם כחוד ויכרום את ראשו וכו' והכותב קלר פה וספק על הדורש ומשם. עצביהם, ושם כחוד בית עלניהם, והענין אחר ואזי בהרבוני פה העתקי לפי הכתוב כאן במקום שהענין אחר: (י) בית אלהיהם ושם בית עשתרות והוא אחר. גלגלתו, נקרא כן הראש לקבוצו וכפול גם הפ"א כמו שכתב בקדקד שהוא מן קד (רד"ק). והמלה מנלחם לרוב בלשון סורי אך בהשמעת הלמד הראשונה גלגלתא ובלשון ערבי בלחח ששמעת הלמד השנייה. וכשמואל שם בויתו. עיין הכאור. והרד"ק כתב פה להפך מה שלא חזר שם חזר הזה. כי בלבוש תקעו בית דגון וגויסו עם גויס בניו תקעו בחומת בית שן כמו שזאמר שם ע"כ, ולפ"ז מה שכתב שם בלה פה חזר הכתוב: כי מדרך הסופר החזירו כן להספיק על ספר הקודם ולבאר הקאסם בו ולא להפך: (יא) וישמעו כל יבש בלעד, יושבי יבש בלעד כמו שכאוב שם. וכתב הרד"ק ואשוי יש בלעד גויסו וגויס בניו לקחו אצל ראש' שהיה בבית דגון לא לקחו ע"כ: (יב) וישאו, ושם כחוד ויקחר

וַיַּפְּלוּ חֲלָלִים בְּהָר גִּלְבָּעַ: (3) וַיִּדְבְּקוּ
פְּדָשָׁתִים אַחֲרֵי שְׁאוּל וְאַחֲרֵי בָנָיו
וַיַּבּוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־יֹנָתָן וְאֶת־אֲבִינָדָב
וְאֶת־מִלְכִּי־שֹׁשׁ בְּנֵי שְׁאוּל: (4) וַתִּכְבֹּד
הַפִּלְחָמָה עַל־שְׁאוּל וַיִּמָּצְאוּ הַפָּרִים
בְּבֶשֶׁת וַיַּחַל מִן־הַיָּרִים: (7) וַיֹּאמֶר
שְׁאוּל אֶל־נִשְׂא כְלָיו שְׁלֶף חֶרֶבָהּ
וַדַּקְנֵנִי בָּהּ פֶּן־יָבֹאוּ הָעֲרָלִים הָאֵלֶּה
וַהֲתַעֲלֹלֵנִי וְלֹא אָבָה נִשְׂא כְלָיו
כִּי יֵרָא מֵאֹד וַיִּקַּח שְׁאוּל אֶת־הַחֶרֶב
וַיַּפֵּל עָלֶיהָ: (5) וַיֵּרָא נִשְׂא־כְלָיו כִּי
מֵת שְׁאוּל וַיַּפֵּל גַּם־הוּא עַל־הַחֶרֶב
וַיָּמָת: (6) וַיָּמָת שְׁאוּל וּשְׁלֶשֶׁת בָּנָיו
וְכָל־בֵּיתוֹ יַחְדָּו מָתוּ: (8) וַיֵּרְאוּ כָּל־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בְּעַמָּךְ כִּי נָסוּ

2. Und die Philister setzten Saul und seine Söhne nach, und die Philister schlugen Jonathan, Abinadab und Malchi-Schua, die Söhne Saul's. 3. Und der Kampf war hart wider Saul, es trafen ihn die Bogenschützen, und er ängstigte sich vor den Schützen. 4. Da sprach Saul zu seinem Waffenträger: Nimm dein Schwert, und erstich mich damit, auf daß nicht diese Unbeschnittenen kommen, und meiner spotten! Der Waffenträger wollte nicht, denn er fürchtete sich sehr, da nahm Saul das Schwert, und fiel darein. 5. Als der Waffenträger sah,

daß Saul todt, so fiel auch er in das Schwert, und starb. 6. Also starb Saul, seine drei Söhne und sein ganzes Haus, allesammt starben sie. 7. Als die Männer Israel's in der Ebene sahen, daß sie (die Männer Israel's)

רשי

(ג) וימציאוהו המורדי' צקת. צוא ודאה כי אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' ובו' (משלי כ"ה) כי נגד ה' דרכי איש צנימן היו שונאיהם נופלים לפניו צקת כי הם צקאים צקת כדכתיב אשר יד ימינו ובו' סופטים (כ"ח) וכן ציונותו דה אור' לשלח לי למער' צמואל (י"ג) וכתיב למטה צנימן נסקי קשת ימינים ובו' וכן צאסא צספ' זה (צ' י"ד) ומצנימן נסאי מנן ודורכי קש' ובו' אזל כסהס' סר מעל שאל כפל ציד רומה קש' צד' שהוא

באור

סס. איש ישראל, כמו אנשי ישראל. וידבקו כמו וידבקו את לשונם (ירמיה ע') כמו וידבקו (ד"ק)

(ג) על שאלו, ושם אל שאלו ושניהם אחד כמליאות לרוב זה במקום זה. ולפי שהרגו כבר את בניו אשר שהיה כל פני הנלחמה עליו לבד. מן הוררים. בנה"ק ושם הנוריים ועניים אחר. (ד) וחתעללו בו, עיין ענינו בבאור סס. כי ירא מזה, פחד מה' לשלוח ידו במשיחו. (ה) על החרב, ושם על חרבו. ואולי הוא פה תקן הכותב הקצר שכל גם על חרב שאל הנלחם, אך הקרוב כפי הטקס שם שנפל על חרבו שלו. (ו) וכל ביתו, ושם בחוב גם כל אנשיו ביום ההוא יחדיו והענין אחר. (ז) בעסק, ושם פחז בעבר העמק. והוא עמק מרעאל

Malki-Schua, Abinadab und Eschbaal. 40. Und der Sohn Jehonathan's war Merib Baal, und Meri-Baal zeugete Michah. 41. Und die Söhne Michah's, Piton, Melech und Tachrea. 42. Und Achas zeugete Sarah, und Sarah zeugete Alemet, Asmawet und Simri, und Simri zeugete Moza. 43. Und Moza zeugete Bina, dessen Sohn Refajah, dessen Sohn Elajah, dessen Sohn Azel. 44. Und Azel hatte sechs Söhne, und dieses sind ihre Namen: Asrikam, Bochru, Bichmael, Schearjah, Obadiah und Chanani; diese waren Söhne des Azel.

וְאֶת־מֶלֶכִי־שׁוּעַ וְאֶת־אַבִּינָדָב וְאֶת־
אֶשְׁבָּעַל: (מ) וּבֶן־יְהוֹנָתָן מְרִיב בָּעַל
וּמְרִי־בָעַל הוֹלִיד אֶת־מִיכָה: (ח) וּבְנֵי
מִיכָה פִּיתוֹן וּמֶלֶךְ וְתַחֲרֵעַ: (צ) וְאֶחָז
הוֹלִיד אֶת־יַעֲרָה וַיַּעֲרָה הוֹלִיד אֶת־
עֲלָמֶת וְאֶת־עֲזֵמוֹת וְאֶת־זִמְרִי וְזִמְרִי
הוֹלִיד אֶת־מוֹצָא: (מב) וּמוֹצָא הוֹלִיד
אֶת־בְּנָעָא וִרְפִּיָּה בְּנֵי אֶלְעִשָׁה בְּנֵי
אָצֵל בְּנֵי: (מד) וְלֶאֱצֵל שֵׁשׁ בָּנִים
וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם עֲזַרְיָקָם | כְּרֹר
וַיִּשְׁמַעְאֵל וַשְׁעָרִיָּה וְעַבְדִּירָה וְחָנָן
אֵלֶּה בְּנֵי אָצֵל:

י (ה) וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמוּ בִּישְׂרָאֵל וַיָּנֶם
אִישׁ־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים

*הצד"י בפתח בם"פ מכני שטמו חלל כלרי וכסתנה צס"פ לפתח.

10. 1. Und die Philister bekriegten Israel, und die Männer Israel's flohen vor den Philistern, und fielen erschlagen auf dem Berge Gilboa.

רשי

לשון חדנו' הוא וכינהו צושת ל' גנאי: (מ) מדיב צעל. זה מפיצושת חר' ילחק צד שמואל
מכרצוק' מנעה שצדו ישראל את הצעל נקרא הצעל סס צוש' דכתיב לקטר לקטר לצשת ולקטר
לצעל (ידמיה י"ח) כי הצעל היא צושת וגדעון נקרא ירועצל על סס יצ לו צעל (שופטים
ו') ונקרא ירועשת דכתיב על אצימלך מי הכה אצימלך צן ירועשת וגו' צספר שמואל
(צ' י"ח) ונקרא ירועשת וירועצל כי צעל וצשת אחד הוא:
י (א) ופלשתים נלחמו בישראל. אינו מספר כי אס מפלתו של שאול וכאשר צא לספר
מעשה דוד אינו מספר זילותו אלא בצורתו וגדולתו כי הספר שלו ולמלכי יהודה:

באור

ושם אחותו מעכה ובכל זאת הנחתיו כמו שהוא צדפוס שלפינו ולא רלתי לשונות הגם שאלתינו כן במקראות
גדולות שניתי אחריו בקוקן הנוסחאות:

י (א) פלשתים, הפרשה האת כבר מבוחרת בספר שמואל ו' ל"א, והוא ללא לורך לשונות בארובה פה כי
יקחו משם הקורא הנעים ולא אכתוב פה רק מה שנשמע שס. וארמוח במקומן השונים אשר פה ובפרשה

בִּיְיָ וּלְיָלָה עֲלֵיהֶם בְּמִלְאָהּ:
 (לד) אֵלֶּה רֹאשֵׁי הָאָבוֹת לְלוֹיִם
 לְתַלְדוֹתָם רֹאשִׁים אֵלֶּה יֵשְׁבוּ
 בִּירוּשָׁלַם: (לה) וּבְגִבְעוֹן יֵשְׁבוּ אֲבֵי־
 גִבְעוֹן יַעֲזָאֵל וְשֵׁם אָחִיו מַעֲכָה:
 (לו) וּבְנֵי הַבְּכוֹר עֲבִדוֹן וְצֹר וְקִישׁ
 וּבְעַל וְנֵר וְנָדָב: (לז) וּגְדֹר וְאַחִיו
 וְזַכְרִיָּה וּמִקְלֹת: (לח) וּמִקְלֹת הַזֵּלֶד
 אֶת־שִׁמְאֹן וְאַחֵיהֶם נָגַד אֲחִיהֶם
 יֵשְׁבוּ בִירוּשָׁלַם עִם־אֲחֵיהֶם: (לט) וְנֵר
 הַזֵּלֶד אֶת־קִישׁ וְקִישׁ הַזֵּלֶד אֶת־
 שָׁאוּל וְשָׁאוּל הַזֵּלֶד אֶת־יְהוֹנָתָן

* יַעֲזָאֵל קָרִי * וְיֵשׁ סְפָרִים אֲשֶׁתוֹ

Gedor, Achio, Secharjah und Miklot. 38. Und Miklot zeugete Schimam, auch diese wohnten neben ihren Brüdern in Jerusalem bei ihren Brüdern. 39. Und Ner zeugete Risch, und Risch zeugete Saul, und Saul zeugete Jehonathan,

רש"י

דבר המלאכה כי אם לשיה: (לח) אשבעל. הוא איש צוסת ולכן כינהו צוס' לפי שצעל

באור

נקוד הפסח פה אינו הולא וכן המשקל אע"פ שאינו סמוך והסבול בשקלו השחנה לפסח כמו שהוא בכנוי: (לג) פטורים, הפד ענין הדיור ונרדף עם ענין כי לא פטר יהודע (ד"ה ב' כ"ג) שענינו ג"כ שלוח, והסרה ללא מרשם הבצל (פריח לחססען, וכן לחססען), והמלה בעלם ורשונה מולאה מן הארמים הקרי, שחברום הקרי מולאה המלה הזאת לרוב על ענין חפשים שלוח וגירושין. כידוע. ופה לפי הכתוב פטורים.

הא גם בחומתה ארמים כי הדינוי פעול כלשון הזאת הע"ן צחירק ו"ד. ושעור הפסוק הזה: חלל חלה המסורים החברים למעלה שהם ראשי חבות הלויים והם שמועים וחזיריו, הנה ישנו בחומות כלכות ללמוד מלאכת השיר הריך שקידה גדולה ועלומה, כי עמוקה חכמת השיר, ולכן היו פעורים וחפשים ומשאר עבדות בית ה'. יומם ולילה, ידוע שכלת יומם בחבור מלך לילה חורה חמיר רק על עת היום אור השמש על הארץ והפך הלילה (דירא לייט דעם טאגעסל'טעם חירק געגעמאטלטע דער נאכט), אבל כמו שהם נאמרים בכל המקומות רק לרומא ולחפלה לחרות על החומות והשקידה כן ענינם פה ושמועם כלומר שהיו עושקים בעלמא הזאת חמיר. ולכן לא היו פנוים לעסוק עוד בשאר עבודה. (לה) ובגבעון ישבו, כל הפרשה ההיא כחובה למעלה בהזכירו מי מנינו ישב בירושלים ומי בגבעון וכו', ועמה בכוזו לספר מאלכות דוד הבאה אחר מות שאול הוידך לקפר שוב מהחלה יחוס שאול, לקיים הקפור בעקר הדבר שחנן אליו חכלים הקפר כדרכו חמיר וכאשר הורעתי זאת כמה פעמים ואין אני לריך לבאר ענין הפסוקים פה עוד הפעם כי הכל מפורש למעלה. אחרת, בלחם קפרים המדויקים כתוב פה ואשתי כמו בפרשה ח' פסוק ט', וכן המוסק ממש בכל

הקפרים הנדפסים ע"י הכתי העומים והוא הנראה כנון, ושהחלק למעשיך הקפר עם הפסוק ז' ע' שכתוב שם

28. Und Einige von ihnen waren über die Geräthe des Dienstes; denn gezählt brachten sie sie hinein und gezählt trugen sie sie heraus. 29. Und Einige von ihnen waren gesetzt über die sonstigen Geräthe und über alle heiligen Geräthe, und über das feine Mehl, den Wein, das Del, den Weihrauch und die Spezereien (zum Räucherwerk). 30. (Denn von den Söhnen der Priester waren jene, die da zubereiten die Mischung aus den Spezereien.) 31. Und

וַיִּמָּהֶם עַל־כְּלֵי הָעֲבֹדָה כִּי בְּמִסְפָּר יָבִיאוּם וּבְמִסְפָּר יוֹצִיאוּם: (כט) וַיִּמָּהֶם מִמְּנֵים עַל־הַכֵּלִים וְעַל כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְעַל־הַפְּלֹת וְהַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן וְהַלְבָּנָה וְהַבְּשָׂמִים: (ל) וּמִן־בְּנֵי הַכֹּהֲנִים רָקְחִי הַמְּרַקֶּחֶת לַבְּשָׂמִים: (לא) וּמִמִּתֵּיהָ מִן־הַלֵּוִיִּם הוּא הַבְּכוֹר לְשֵׁלֶם הַקָּרְחִי בְּאַמוֹנָה עַל מַעֲשֵׂה הַחֲבֹתִים: (לב) וּמִן־בְּנֵי הַקָּהָתִי מִן־אַחֵיהֶם עַל־לֶחֶם הַמַּעֲרֹכֶת לַהֲכִין שֶׁבֶת שַׁבָּת: (לג) וְאַלֶּה הַמְּשֻׁרָּרִים רְאִשֵׁי אֲבוֹת לְלוִיִּם בְּלִשְׁכַּת פְּטוּרִים

*הבי"ח בפתח זלי ענין סמיכות *פטורים קרי

Matitjah von den Leviten, der Erstgeborne des Architen Schalum's, war zur Dauer (gesetzt) über das Backwerk der Pfannen. 32. Und von den Söhnen des Rehati's ihren Brüdern, waren Einige über das Schicht-Brot (Schau-brot), es zu richten Sabbath für Sabbath. 33. Und diese sind die Sängers,

רשי"י

כלי. כלי שרת צמספר ויולאר' וצמספר וציאו': (לג) ואלה המסוררי' ובו' פטורי'. מכל

באר

ומונים לפתוח השערים לבקר, וי"ו ולבקר כפ"ח רפה בלשון שמואל (רד"ק) ולדעתי הוא לבדור ענין הקודם ר"ל היינו לפתרון וכו' כדברנו לפעמים (נעהמז"ך): (כח) כלי העבודה, כמרחקים ומחמות ודוקים. יביאו' וכו', מלשכות הכלים אל מקום המזבח ומשם אל הלשכות והכל נעשים על ידיהם: (כט) על הכלים, יתר הכלים שאינם כלי עבודה והם כלי בשול וכדומה. כלי הקודש, שלחות וממורות (דדומה) הסלת והיין, למזבח והיין לנסכים והלבוש לבזיון על מערכת לחם הפנים והנשמים לקטרת: (ל) ומן בני הכהנים, הנראה שזה הפסוק כחומר מוקדם, ולפי שהזכיר בפסוק הקודם הנשמים לומר שרק היום הנשמים תחת ידם לשמור ולא שהיו הרקחים אשר תקנו את הנשמים כי זה היה נעשי הכהנים. רקחי' המורקחת בחירק המל' והיא שם וענינו מנשה הנשמים כמו שעותין הרופאים המורקחת מומי' בשמים מעורבים זה בזה (רד"ק). וענינו הם היו מערבבים וכוחשים את הנשמים של הקטרת ושמן הנשמה. (לא) באמונה, בקיום חוק. החבתים, הדגש חמורת הנח והיא הי"ד שחבית ומשקלו שר"ד המנחות מנשה ומחבת מעשירית האפה, הקריב בכל יום מחליטה

בבקר ומחליטה בערב, והיה מחתים ממונה עליו להזכיר לחזות להיות קרב בזמנו. (לב) אחיהם, של בני קרח המכרים למעלה, שגם המה ומני קרח. על לחם וכו', היו ממונים על לחם הפנים הערוך על השלחן לסדר אחרו בכל שבת ושבת, הראשון בפתח חג"פ שלא ידעה סמוך (רד"ק). והנה ידוע שהשם שבת

אינו על משקל פעל כ"ח ע"מ פעלת כמו חלקת, יבשת ולכן הוא בכנוי בשבתא והדגש בחי' לחסרון סמי' האחס ולפי' הקמ"ץ בהפסד שבת אינו נקד האשקל וחולי הנח תחת הדגש לחסרון סמי', וא"כ

מֵאֲתָיִם וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר הָמָּה בַּחֲצֵרֵיהֶם
 הִתִּיחֲשֵׁם הָמָּה יִסְדֵּי דָוִד וּשְׁמוֹאֵל
 הָרֵאָה בְּאֻמִּינָתָם: (כג) וְהֵם וּבְנֵיהֶם
 עַל־הַשְּׁעָרִים לְבֵית־יְהוָה לְבֵית
 הָאֹהֶל לְמִשְׁמְרוֹת: (כד) לְאַרְבַּע
 רוֹחוֹת יִהְיוּ הַשְּׁעָרִים מִזְרָח יִמָּה
 צָפוֹנָה וְנִגְבָּה: (כה) וְאַחֵיהֶם בַּחֲצֵרֵיהֶם
 לָבוֹא לְשִׁבְעַת הַיָּמִים מִעַתָּה אֶל־עַתָּה
 עִם־אֱלֹהֵי: (כו) כִּי בְּאֻמִּינָה הָמָּה
 אֲרַבַּעַת גְּבֻרֵי הַשְּׁעָרִים הֵם הַלְוִיִּם
 וְהָיוּ עַל־הַלְשָׁכוֹת וְעַל־הָאוֹצְרוֹת
 בֵּית הָאֱלֹהִים: (כז) וְסִבִּיבוֹת בֵּית
 הָאֱלֹהִים יִלְּינוּ כִּי־עֲלֵיהֶם מִשְׁמֶרֶת
 וְהֵם עַל־הַמַּפְתָּח וּלְבָקֵר לְבָקֵר:

ihren Gehöften war ihr Geschlechtsverzeichniß, sie hat David, und der Seher Samuel, zu ihrer Dauer eingesetzt. 23. Sie und ihre Söhne an den Thoren des Hauses des Ewigen, des Zeltes, zur Wache. 24. Nach den vier Winden waren die Thorhüter (gestellt), gegen Morgen, Abend, Mitternacht und Mittag. 25. Und ihre Brüder waren in ihren Gehöften, daß sie kommen den siebenten Tag von Zeit zu Zeit gleich wie Jene. 26. Denn zur Befestigung (dessen) waren (jene) vier obern Thorhüter (aufgestellt) diese

Leviten, sie waren (auch) über die Zellen, und über die Schätze des Gotteshauses. 27. Und sie übernachteten rings um das Haus Gottes, denn ihnen lag die Wache ob, und sie waren (gesetzt) über die Öffnung an jedem Morgen.

רשי

(כח) לשבעת הימים לסוף שבעת הימים: מעת על עת. משצעה לשצעה כל תשמרת שצנת: (כו) והם על המפתח. על מפתח העזרה ולבקר לבקר. לפתוח: (כז) ומהם על

באור

ר"ל מוספר כולם של הנבחרים להיות שוערים בקפים היו מואחים וי"ב ובנחמיה כאמר מוספר מעט, כי לא מנה שם רק השומרים במחנה ליום הוא הר הבית וכן כולל כלם. בחצירים, סביבות ירושלים להיות קרובים אל ב"ה. המה יסד, במספר הזה יקדו דוד ושמואל להיות מתקיים בחקנת הימים לכל יפתחו מרי"ב שוערים. באומנתם, ענין קיום והתמדה, וכן מתורגם אשכנזים: (כג) והם המזכרים למעלה עם בניהם היו ממונים על השוערים לשמור בהם. לבית האהל, הוא חוקפת ענין לבית ה'. למשמרות, חלוקים בשמורות, וכל אחד שמר זמנו כחזר חלילה: (כד) מעת אל עת, בעת שזכו לו ילכו בכלות שבעת ימים, ויבואו אחרים במקומם. עם אלה, כמו אלה המזכרים בשם שיבואו ג"כ בדוא עתם, ויתעכבו שבעת ימים: (כו) כי באמונה, מלת כי לנתינת עטם ומוסב למעלה שאמר פסוק י"ז והשוערים, ונתן עטם כי הדבר הזה היה בחקון המתקיים לכל יבעל מי משמרו. המה ארבעת וכו', הם שלום וכו' שזכר למעלה. ועי' תורה ונלח (יעניע), אשר חוקפתי בתרגומי. הם הלויים, גם ישר הלויים אין בהם מי שיבעל משמרו. והיו וכו', השוערים היו גם ממונים על הלשכות וכו' וי"ע באמונה מענין בעתון ואותם (אולי טרייה חונד גזיבען), וכן למעלה פסוק כ"ב באמונתם. (אזנן חיהרער טרייע וויללען): (כז) המפתח, ענין פתיחה והיא שם כלומר

der, Schalum aber war das Oberhaupt. 18. Und bis jetzt sind sie im Königsthor gegen Ausgang, die Thorhüter der Lager der Söhne Levi's. 19. Und Schalum, der Sohn Korea's, des Sohnes Ebjasaf's, des Sohnes Korach's, und seine Brüder vom Hause seines Vaters, die Karachiter, waren über das Geschäft des Dienstes, und Hüter der Schwellen des Zeltes, so wie ihre Väter (waren) über das Lager des Ewigen, Hüter des Ein-

שָׁלוֹם הָרֹאשׁ: (יח) וְעַד-הֵנָּה בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ מִזְרָחָה הָיָה הַשְּׂעָרִים לְמַחֲנֹת בְּנֵי לֵוִי: (ט) וּשְׁלוֹם בֶּן-קוֹרָא בֶּן-אֲבִיסָף בֶּן-קַלְחָאֲחִיו לְבֵית אָבִיו הַפָּרָחִים עַל מְלָאכַת הָעֲבֹדָה שְׁמָרֵי הַסָּפִים לְאַהֵל וְאַבְתִּיהֶם עַל-מַחֲנֵה יְהוָה שְׁמָרֵי הַמִּבְוֹא: (ב) וּפִינָחָם בֶּן-אֶלְעָזָר נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם לְפָנִים יְהוָה | עָמּוּ: (בב) זִכְרִיָּה בֶּן-מִשְׁלֵמִיָּה שַׁעַר פֶּתַח לְאַהֵל מוֹעֵד: (כג) כָּל־הַכְּרוּרִים לְשַׁעֲרִים בַּסָּפִים

*הבי"ת בסגול בלי מקף

גanges. 20. Und Pinchas, der Sohn Elasar's, vormal's war Vorgefetzter über sie, der Ewige war mit ihm. 21. Secharjah, der Sohn Meschemjah's, war Thorhüter am Eingange des Stiftzeltes. 22. Sie alle, die Auserlesenen zu den Thorhütern an den Schwellen, waren zwei hundert und zwölf, nach

רשי

מלאתי כתוב וכתצויו. (יח) ועד הנה בשער המלך מזרחה פתרון עד מהלכה עד שער שמו המלך המזרחי הנה השוערים שלום ואחיו ממחנו' בני לוי: (יט) שומרי הספים לאלה. שלום בן קורא ואחיו לזי' אציו הקרמי' שמרי הספים של אהל מועד שלם היו מניחים שם אדם לזל אל אהל מועד כי אם הכהנים צעזדו: (כ) ופנחם בן אלעזר נגיד היה עליה' לפני ה' עמו. שנתנצא לפני' ורצונו אמרו הוה פנחם הכהן ועל שלם התיר לפתח נדרו נסתלק השכינה ממנו: (כב) המה יסד דוד ושמואל הרואה צאמונתם. צקיומם:

באור

שערי דה"מ ומונחים עליהם לפתוח ולנעול אולם: (יח) ועד הנה, ר"ל כמו שיקד דוד ושמואל אה השוערים כן היה הדבר הזה כל ימי עמידת הכהן ועד הנה הם שערים בניה השני, והמפרש כפי: פתרון עד מהלכה עד שער שמו שער המלך מזרחה הנה השוערים וכו', (פ"ח) דא ווייטער ביו לונק קאנגיגטסטהרע יוגד דיא טהרהיטער חו. ג. ו.ו. אך לא מלאנו בשום מקום שערין הנה לכד הוראחו הלאה. עד"ל שער כה היו שערים בשער המלך בני לוי עם המזנוח ועמה הנה ר"ל שלום וכו' שערים בכל אלה. וכן העמיק החכם לוטע ער ודען ביהער האטטען טהערע געווארטעט דיא זאגע דער אַוויטען וויט איה: רען אַזגען: (יט) על מלאתו וכו', כלל ואח"כ פרט שהיו שומרי וכו'. הספים, מזנוח השוערים כמו וסף השער (ומחלל עי). לאהל, ר"ל המזרח. ואבתייהם, ר"ל שהיו אבותיהם ממונים על מזנוח ה' והיו שומרים לכל יבוא מי בפתח המזרח שהיו מזנוח שכינה. המבוא, הפתחים שבאים דרך שם: (כ) ופנחם וכו', וכמו שהיה פנחם ומונח על אבותיהם הקדמים ציונים הקדמונים. ה' עמו, כי ה' היה עמו ולזה נבחר לכבוד (דארוק דאם דער עוויגע וויט איהן געוועזען). ועוד כזה דרש ר"ל. (כב) כלם הכרורים.

בֶּן-מִשְׁלֵם בֶּן-צְדוֹק בֶּן-מְרִיזָה בֶּן-
אֲחִישׁוּב נָגִיד בֵּית-הָאֱלֹהִים:
(3) וְעֲדִיָּה בֶן-יִרְחָם בֶּן-פִּשְׁחוֹר בֶּן-
בֶּן-מִלְכִּיָּה וּמַעֲשִׂי בֶן-עֲדִיאֵל בֶּן-
יְחִזְקִיָּה בֶן-מִשְׁלֵם בֶּן-מִשְׁלֵמִית בֶּן-
אֲמֹר: (4) וְאֲחִיהֶם רָאשִׁים לְבֵית
אֲבוֹתָם אֵלֶּה וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְשָׁשִׁים
גְּבוּרֵי חֵיל מְלָאכֶת עֲבוֹדַת בֵּית-
הָאֱלֹהִים: (5) וּמִן-הַלְוִיִּם שְׁמַעְיָה
בֶּן-חֲשׁוּב בֶּן-עֲזַרְיָה בֶּן-חֲשִׁבְיָה מִן-
בְּנֵי מְרָרִי: (6) וּבִקְפָּקֶר חֲרָשׁ וְגִלְלָה
וּמִתְנִיָּה בֶּן-מִיכָא בֶּן-זְכָרִי בֶּן-אֶסָף:
(7) וְעֲבֹדִיָּה בֶּן-שְׁמַעְיָה בֶּן-גִּלְלָה בֶּן-
יְדוּתָן וּבְרָכִיָּה בֶּן-אֶסָא בֶּן-אֶלְקָנָה
הַיּוֹשֵׁב בַּחֲצָרֵי נְשׁוֹפְתֵי: (8) וְהַשְּׁעָרִים
שְׁלֹוִם וְעֶקֶיב וְשִׁלְמוֹן וְאֲחִימֹן וְאֲחִיהֶם

Chiltijah's, des Sohnes Meschulam's, des Sohnes Zadok's, des Sohnes Meraiot's, des Sohnes Achitub's, der Vorgesetzte des Hauses Gottes. 12. Und Adajah, der Sohn Zeroram's, des Sohnes Paschhur's, des Sohnes Malkijah's, und Masaj, der Sohn Abiel's, des Sohnes Sachjerah's, des Sohnes Meschulam's, des Sohnes Meschlemith's, des Sohnes Immer's. 13. Und ihre Brüder, Häupter ihrer Stammhäuser, tausend sieben hundert und sechzig, mächtige Männer (tüchtig) zum Geschäfte des Dienstes im Hause Gottes. 14. Von den Leviten: Schemajah, Sohn Chaschub's, des Sohnes Meschulam's, des Sohnes Chaschabjah's, von den Söhnen Merari's. 15. Und Balsazar: Cherejah, Galal, Matanah, der Sohn Michah's, des Sohnes Sichri's, des Sohnes Asaf's. 16. Und Obadjah, der Sohn Schema-jah's, des Sohnes Galal's, des Sohnes Jedutun's, und Berechjah, der Sohn Asa's, des Sohnes Elkanah's, der in den Gehöften von Netofati wohnte. 17. Und die Thorhüter Schalum, Akub, Talmon, Achiman und ihre Brü-

באור

אשר חשב אגשי גבי כלי המזבח שם, וכאן חשב אגשי סלוח וחביריו. לבית אבותיהם, חוספת ענין של האבות: (1) וּמִן הַכֹּהֲנִים וכו', ישבו בירושלים ידעיה וכו'. ויהויריב, ובנחמיה נאמר ידעיה בן יורב ויתכן שהוא הוא והיה נמשך אחר הכן ועפל לו: (2) וְעֲדִיָּה, הוא שריה הנאמר בנחמיה. נגיד, נמונה ופקיד על מלואכה בית אלהים: (3) וּמַעֲשִׂי, הוא עומשי האמור בנחמיה: (4) וְאֲחִיהֶם רָאשִׁים וכו', ואחיהם שהיו ראשים לבית אבותם שהיו במקפר אלה וכו' גם הם ולאשהיהם ישבו בירושלים ובנחמיה נאמר ומקפר מעע, ויתכן שם נמנו רק ארבע שהיו חתם ממשלת השרים המכונים שם וכאן כלל את כל הכהנים כולם. מלאכת לעסקו במלואכה וכו': (5) וּמִן הַלְוִיִּם, ומקפר אלהיהם נאמר בנחמיה: (6) וְהַשְּׁעָרִים, פועל מענין שער (רד"ק). כלומר השווארים חלקה הסמוך לו כי ברכיה ישב בירושלים: (7) וְהַשְּׁעָרִים, פועל מענין שער (רד"ק). כלומר השווארים

אֶצֶל בְּנֵי: (ח) וּלְאֶצֶל שֵׁשָׁה בָּנִים
וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם עֲזַרְיָקָם | בְּכֹרֵי
וְיִשְׁמָעֵאל וְיִשְׁעָרְיָה וְעַבְדִּיָּה וְחֲנָן
כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי אֶצֶל: (ט) וּבְנֵי עֶשֶׂק
אָחִיו אֲוִלָּם בְּכֹרֹו יַעֲוִשׁ הַשְּׁנִי
וְאֵלִיפָלֶט הַשְּׁלִישִׁי: (י) וַיְהִי בְנֵי־
אֲוִלָּם אֲנָשִׁים גְּבוּרֵי־חַיִל דְּרָכֵי קָשָׁת
וּמִרְבִּים בָּנִים וּבְנֵי בָנִים מֵאָה
וּחֲמִשִּׁים כָּל־אֵלֶּה מִבְּנֵי בְנֵימִן:

und diese ihre Na-
men: Asrikam,
Bochru, Sischmael,
Scheariah, Obad-
jah und Chanan;
alle diese waren
Söhne Azel's. 39.
Und die Söhne
Eschek's, seines Bru-
der's: Ulam, sein
Erstgeborener, Jeusch
der Zweite, Elifelet
der Dritte. 40. Und
die Söhne Ulam's
waren tapfere Krie-
gesmänner, Bo-
genjäger, und hat-
ten viele Söhne und
Enkel, hundert und
fünfzig; alle diese
sind von den Söh-
nen Benjamin's.

ט וְכָל־יִשְׂרָאֵל הִתְיַחֲשׂוּ וְהָגַם
בְּתוֹכָם עַל־סֶפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי־דָהָה הִגְלוּ לְבָבָל בְּמַעֲלָם:
(י) וְהַיּוֹשְׁבִים הָרְאשֹׁנִים אֲשֶׁר
בְּאַחֲזֹתָם בְּעָרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל הַכְּהֹנִים

9. 1. Und ganz
Israël ist verzeich-
net nach seinen Ge-
schlechtern und sie
sind eingeschrieben
im Buche der Kö-
nige von Israël,

* פתח ב"ם תחת הלוי מפני הכפסק

ת"א אצל ספחים ה' ח"ג: ולאצל ספחים טס: ויהיו נדה ג' ח"ה:

und auch Jehuda ward weggeführt nach Babel, um seines Vergehens wil-
len. 2. Und die vorherigen Einwohner in ihrem Eigenthum und ihren Städten,
waren Israël, die Priester, die Leviten, und die Netinim (Knechte des

רשי

■ (א) וכל ישראל התיחשו. אמרתי לן קצת מן יחוסן מה שמלאתי אזל עיקר יחוסם
על ספר מלכי ישראל ויהודה שהגלו לצלל במעלה ועמם הייתי אניעזרא ויחוסם

באור

ט (א) וכל וכו'. כלומר אע"פ שזכרתי ונקלל יחוסם לא זכרתי כלם, והם כלם נחקר יחוסם והם כחובים
על ספר מלכי ישראל, והספר הזה עם שאר הספרים כמו ספר הישר וספר מלחמות ה' אינם נמלאים
בדינו להעתיק ומנו יחוסם, כי בלו עם יהודה אשר הגלו וכו'. ויהודה הגלו, ר"ל גם בני יהודה הגלו וכו'
כי גלות ישראל, החרב למעלה שהגלם פול מלך אשור וכו', וכן שאר השבטים הגלה מלך אשור שלא שבו בנים
שני זולתי מנעשים מן השבטים נאשרו מאפרים וממנשה ומיששכר וימחזקו, ושארם עם מלכי יהודה עד גלות יהודה
וגלו עמם וסבו עמם, וסבט יהודה שהגלו לצלל במעלה שבו בימי נבואה. ועמה הוא מספר שובם ואחם
שישבו בירושלים שובם והגלות כמו שמספר בספר נבואה. ויש מפרשים ויהודה וכו' עד"ן: שגלה ישראל נמשך לפני
ולאחריו כלומר ישראל ויהודה הגלו וכו', אך הנגינה אינה מקבצת עד"ן: (ב) והיושבים גו', כלומר הראשונים
אשר באו מכלל נסיעתו באחחם צעריהם, ישראל וכהנים ולוים ונתינים וירושלמים ישבו מהם כמו שהולך ומספר

Risch Baal und Nadab. 31. Und Gedor, Achio und Sacher. 32. Und Mifflot zeugete Schimah, und sie wohnten neben ihren Brüdern in Jerusalem, bei ihren Brüdern. 33. Und Ner zeugete Risch, Risch zeugete Saul, und Saul zeugete Jehonatan, Malki-Schua, Abinadab und Eshbaal. 34. Und der Sohn Jehonatan's war Merib Baal, und Merib Baal zeugete Michah. 35. Und die Söhne Michah's waren: Piton, Melech, Tarea und Ahas. 36. Und Ahas zeugete Jehoahab, Jehoahab zeugete Alemet, Asemawet und Simri, und Simri zeugete Rafah, dessen Sohn

וַיֵּדֶבֶד׃ (בב) וַיִּגְדֹּר וַיֹּאחֲזֵן וַיִּזְכֹּר׃
 (גב) וּמִקְלֹת הוֹלִיד אֶת־שִׁמְאָה וְאֶת־
 הַפָּה נִגְדַּ אֲחִיהֶם יִשְׁכּוּ בִירוּשָׁלַם
 עִם־אֲחֵיהֶם׃ (לב) וַיֵּדֶבֶד הוֹלִיד אֶת־קִישׁ
 וְקִישׁ הוֹלִיד אֶת־שִׁאֹל וְשִׁאֹל־
 הוֹלִיד אֶת־יְהוֹנָתָן וְאֶת־מִלְכִּי־שׁוּעַ
 וְאֶת־אֲבִינֶדָב וְאֶת־אֲשַׁבְעֵל׃ (גב) וּבֶן־
 יְהוֹנָתָן מָרִיב בָּעַל וּמָרִיב בָּעַל הוֹלִיד
 אֶת־מִיכָה׃ (גב) וּבְנֵי מִיכָה פִּיתוּן
 וּמִלָּךְ וְתֹאדָע וְאֶחָז׃ (גב) וְאֶחָז הוֹלִיד
 אֶת־יְהוֹעֲדָה וְיְהוֹעֲדָה הוֹלִיד אֶת־
 עֲלָמַת וְאֶת־עֲזֵמוֹת וְאֶת־זִמְרִי וְזִמְרִי
 הוֹלִיד אֶת־מוֹצָא׃ (גב) וּמוֹצָא הוֹלִיד
 אֶת־בְּנֵעָה רַפָּה בְנוֹ אֶלְעָשָׂה בְנוֹ

ת-א ובן וגו' שנת ה' ל"ו:

Moza. 37. Und Moza zeugete Binah, dessen Sohn
Elasah, dessen Sohn Azel. 38. Und Azel hatte sechs Söhne,

רענא

שצנזורה וחלוקה ראשי המדינה וגורמי' ולפי שיחם לשם עד ולחלוקה הכהנים הלוים ומיחס
עד ירכיב שם' לאחר עזרה ומה עניין לפדש וליוחס ככאן צדצרי הימי' דודי' יחד ולאחר
עזרה כי אם אותם שהיו צדי' ראשון וצפדסה האחרת של וצגצעון יסצו וגו' ועוד אמרו
חכמים צספר ולא' ששה צני' תליתר א'פי במלי טעוני מדדשו':

באור

בבענין: **(לב) ומקלות**, גם הוא כן איז גענוען וכן כאמור למטה. **ואף** האם, ר"ל אף כי ישבו בנגעו
 יומ"ט לפעמים ישבו בירושלים נגד אחיהם המזכרים למעלה וזהו להם. **עם** אחיהם, הוא כפל ענין לתוספת
 בזה כי עם הוא כמו נגד, כהבדל פדעי פה, **בנד** ענינו על המקום המונגל כמקור וקצרות אלל (חזק),
 בירושלמי (ענין), עם הירושלמי על הכהנים והחזרי (חין) **עכרידרכו**, גענועל **חשטלסוך**, **לויזמונין**, (חזק),
 וכוונה שישבו בקרבות המקום אלל אחיהם בזה עם אחיהם כהנים ורשעים: **(לג) ובר**, גם הוא איז גענוען
 ככאמור למטה. **אבינרב**, הוא ישי שזיכר בקשר שמואל (י"ד י"ט) וכן זיכר אוחז שם אינידע סכמחו במלחמה
 (שם י"ז י"ז י"ד י"ט). בפסוק השני. **אשבעל**, הוא איש בשם שמואל סתם שזול והוא ישיי האמור שמואל
 שם ענין האמור שם, וענין בזה (לעיל פרט) ב' פ' ה' ובעל שמואל אחר ש' כי בעל הקרא בשם (השם) נע
 ירמיה (ח"א) וכן ירבעל קרא בשם: **(לד) ומריב** בעל, (לו) **אצל**, בלוי הקרא וכן **רלאצל**

חבל בני אצל בפתח הלרי מפני ההפקק (מרד"ק):

וַיּוֹכֵב בְּנֵי אֶלְפָּעֵל: (יט) וַיִּקֵּים זִכְרִי:
 זִכְרִי: (כ) וְאֶלְיָעִינִי וְצִלְתִּי וְאֶלְיָאֵר:
 וְעֲדִיָּה וּבְרָאִיָּה וְשִׁמְרָת בְּנֵי
 שְׁמַעִי: (כג) וַיִּשְׁפָּן וְעֶבֶר וְאֶלְיָאֵל:
 וְעֲבֶדְדֹן וְזִכְרִי וְחָנָן: (כד) וְחַנְנִיָּה
 וְעִלָּם וְעִנְתָּתִיָּה: (כה) וַיִּפְדִּיָּה וּפְנִיָּאֵל
 בְּנֵי שִׁשְׁק: (כו) וְשִׁמְשָׁרִי וְשַׁחְרִיָּה
 וְעֵתְלִיָּה: (כז) וַיַּעֲרֹשִׂיָּה וְאֶלְיָה זִכְרִי
 בְּנֵי יֶרֶחַם: (כח) אֶלְיָה רָאשֵׁי אֲבוֹת
 לְתַלְדוֹתָם רָאשִׁים אֶלְיָה יִשְׁבוּ
 בִּירוּשָׁלַם: (כט) וּבְנִבְעֹזָן יִשְׁבוּ אֲבִי
 נִבְעֹזָן וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מַעֲכָה: (ל) וּבְנֵי
 הַכְּבֹר עֲבֶדְדֹן וְצֹר וּמִיש וּבַעַל

Jafim, Sichri, Sab-
 di. 20. Und Eljoe-
 naj, Ziltaj, Eliel.
 21. Und Abajah,
 Berajah und Schim-
 rat, Söhne Schi-
 mi's. 22. Und Iſſch-
 pan, Eber und Eliel,
 23. und Abdon,
 Sichri und Chanan,
 24. und Chananjah,
 Elam, Antotijah,
 25. und Iſſbdjah und
 Feniel, Söhne Scha-
 ſſaſch's. 26. Scham-
 ſcheraj, Schecharjah
 und Ataljah, 27.
 Zaareschjah, Eljah
 und Sichri, Söhne
 Zerocham's; 28.
 dieſe ſind Stamm-
 häupter nach ihren
 Geſchlechtern,
 Häupter, dieſe
 monten in Jeruſa-
 lem. 29. Und in

* ופניאל קרי

Gibeon wohnte der Vater Gibeon's, und der Name ſeines Weibes war Maachah. 30. Und ſein erſtgeborner Sohn war Abdon, die übrigen Söhne Zur,

רשי

אלפעל ע"א ועיקר מן אחיו ושק עד ויוחא כל אלה בני זריעה ומזדסה עד ויזכ כל אלה בני אלפעל ומן ויקים עד ושמרת כל אלה בני שמעון: (כט) ובגבעון ישבו אזי בצעון. פרסה זו עד כל אלה בני אלל כתוצה שני פעמים צספר זה גם פרסת היוסז' הראשונים אשר לחזותם צעור' ופרס' ומן הכהנים ידעיה צן יהודע כמו כן צספר עזרא דכתוצ ואלה שרי המדינה וכו' שמפר' צסוף מגלת ירושלמי ב' ספר' מלא עזרא ספר מעוניים ספר זאטוטי ספר האחים וצטלו דברי האח' וקיימו דברי הסני וכן מלאו הרצה ספרי יחוסין כשמלאו ב' או ה' צטלו המועט וקיימו המרוצים וכשמלאו זוגות כמו וצגצעון ישבו אזי בצעון הולך לכתוצ שתי פעמים שאין דרך יחוסן שוב וכן היוסזים הראשונים מל' זוגים וחלוקי' זה על זה כתוצוהו שני פעמים צכאן וצספרו ולמ' לא כתוצ שתיוכן כאן חות'

באור

מחזור: (יד) בני אלפעל כבר זכר למעלה בני אלפעל והפקיק עם בני בריעה, ועמה חזר למנות בני אלפעל אחרים, ולא כללם מיד למעלה אמנם זה דרך הקצר, ואין למנות על הערצוב והכלכול הנמלא ביחוס המשפחות בקצר הזה, כי הכותב לא שמר הקצר כראוי ולא השגיח על המחזור והנוקדם, רק כפי מה שעלה על זכרונם כתב על הקצר. ויהינן לומר שהיו אלה המכרים פה בני אחד ומצוי ולא בני ממש ולזה לא חשבים למעלה עם בני: (כא) בני שמעי, הוא שמוע צן אלפעל המכר למעלה: (כז) בני ירחם, חולי המכר למעלה בשם האחר: (כח) לתולדתם ראשים, היו לראשים לבני תולדות אבותם. ועם כי אחד ראשי אבות וכפל הדבר לתוספת באור: (כט) אבי אבי וכו', לא אב ממש, כי הלא זכרו למעלה בשם יעואל, אלא שר העיר שנקראה

und Baara seine Weiber. 9. Und er zeugte von seinem Weibe Chodesch, Zobab, Zibja, Mescha und Malkam. 10. Und Zenz, Sabjah und Mirmah; dieses sind seine Söhne, Stammhäupter. 11. Und von Chuschim zeugte er: Abitub und Elfaal. 12. Und die Söhne Elfaal's: Eber, Mischam und Schamer, dieser bauete (die Städte) Ono und Lod, und ihre Töchter (die Vorstädte, Dörfer, Landstädte). 13. Und Berah und Schema sind Stammhäupter der Einwohner von Ajaalon, sie vertrieben die Einwohner von Gass. 14. Und Achio, Schaschaf, Fremot. 15. Und Sebadjah, Arab und Aber. 16. Und Michael, Zischfah und Zochah waren Söhne Beriah's. 17. Und Sebadjah, Meschulam, Chiski, Chaber. 18. Und Zischmeraj, Zisliah und Zobab, Söhne Elfaal's. 19. Und

שָׁלְחוּ אֹתָם חֹשִׁים וְאֶת־בָּעֵרָא לְשׁוּי: (ט)
וְיֹלֵד מִן־חֹדֶשׁ אִשְׁתּוֹ אֶת־יֹזָבָב
וְאֶת־צִבְיָא וְאֶת־מִישָׁא וְאֶת־מֶלְכָם:
(י) וְאֶת־זֶנֶץ וְאֶת־שִׁבְיָה וְאֶת־מִרְמָה
אֵלֶּה בְנֵי רָאשֵׁי אָבוֹת: (יב) וּמַחֲשִׁים
הוֹלִידָתָא אֲבִיטוּב וְאֶת־אֶפְעַל: (יג) וּבְנֵי
אֶל־פַּעַל עֶבֶר וּמִשְׁעָם וְשֹׁמֵר הוּא בְנָה
אֶת־אֹנֹו וְאֶת־לֹד וּבְנֵתֶיהָ: (יד) וּבִרְעָה
וְשָׁמַע הָמָּה רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְיוֹשְׁבֵי
אֵילָוֶן הָמָּה הִבְרִיחוּ אֶת־יוֹשְׁבֵי גֵת:
(טז) וְאֶחָיו שֶׁשֶׁק וִירְמוֹת: (טז) וּזְבֻדִּיהָ
וְעָרָד וְעֵדָר: (יז) וּמִיכָאֵל וְיִשְׁפָּרָה
וְיוֹחָאֲבָנִי בְרִיעָה: (יח) וּזְבֻדִּיהָ וּמִשְׁלָם
וְחִזְקִי וְחָבֵר: (יח) וְיִשְׁמָרִי וְיֹזְלִיאָה

* פתח בם"פ לפי שהוא סם פרטי ולא יסתנה לרזו צספר הזה.

ח"א ובני אלפעל תבנה ח' ד'.

und Sebadjah, Arab und Aber. 16. Und Michael, Zischfah und Zochah waren Söhne Beriah's. 17. Und Sebadjah, Meschulam, Chiski, Chaber. 18. Und Zischmeraj, Zisliah und Zobab, Söhne Elfaal's. 19. Und

רשימי

אלה: חושים ואת צערא נשוי. כך היה שמותיהם של נשוי: ומחשים הוליד. ואת חשים אשתו שהזכירה למעלה ולפי שהפסיקה צדדש אשתו (יד) ואחיו ששק. כל אלה בני

באור

שהלך לגור סם. מן שלחו אדם, הוראת מלת מן פה על הזמן כמו מיום אשר שלחו אותם מעת אשר גרשו ויבנים ככה. ושעורו מעת ששלח וגרש את הנשים, ר"ל את החושים ואת צערא נשוי ואמר אותם וכו' הכני ואחריו הידיעה הוא דרך הלשון כמו ותרצו את הילד, וחביריו רבים והוא מנהג לשון ארונים, כאשר הראיתי אלה פעמים בציאורי לקפרי שמואל ומלכים וכפירוש הזה מחורגם פה אשכמים. וי"מ מעת ששלח אותם והגלוס אל מנחת הלך הוא צדי מואב והוליד סם מחושים ומצערא נשוי וחדש אשתו היא צערא וגם זה קרוב לפשט, ויסורגם (זייט ער יזח וועגנעס'קט מיט) חושים חז. ג. וזו, ומלת מן עומד במקום שנים ומלת את כמו כלאחי את העיר (שמות ט'), ולדעת רד"ק שלחו אותם סם אשתו האחת, וחשים השנים וצערא השלשית כלומר שהוליד ומשלתן חז הרוח מואב: (ט) ויולד מן חרש אשתו, העעם אחר שגרש את שתי נשוי אלה הוליד בנים צדי מואב מן חדש אשתו והיא אשה אחרת זולת הששים, וער"ו מחורגם אשכמים. ולפירש הרד"ק חדש היא שזכר שתי השמות נקראה: (יג) הבריהו, בהלחמם עמהם (טז) בני ברעה, שז על כלם

הָאֲבוֹת בְּרוּרִים גְּבוּרֵי חַיִּלִּים רֵאשִׁי
הַנְּשִׂאִים וְהַתִּיחֶשֶׁם בְּצַבָּא בַּמִּלְחָמָה
מִסְפָּרָם אֲנָשִׁים עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ אָלֶף :

tapfere Männer,
Häupter der Für-
sten; und ihr Ge-
schlechtsverzeichnis
zum Heere im Krie-
ge, ihre Zahl, sechs
und zwanzig tau-
send Männer.

ח (ה) וּבְנֵימָן הוֹלִיד אֶת-פֶּלַע בְּכֹרוֹ
אֲשֶׁבֶל הַשֵּׁנִי וְאַחֲרָהּ הַשְּׁלִישִׁי :

8. 1. Benjamin
zeugete Bela, seinen
Erstgeborenen, Asch-
bel den Zweiten,
Achrah den Drit-
ten. 2. Nochah den
Vierten, und Raza
den Fünften. 3. Ba-
la hatte Söhne Ubar,
Gera und Abihud;
4. Abischna, Na-
man und Ahoach;
5. Gera, Schefusan
und Churam. 6.
Und dieses sind die
Söhne Schud's, diese
waren die Stamm-
häupter der Ein-
wohner Geba's, und

(ג) נֹחָה הָרְבִיעִי וְרַפָּא הַחֲמִישִׁי :

(ב) וַיְהִיו בָּנִים לְפֶלַע אֲדָר וְגֵרָא

וְאַבִּיהוּד : (ד) וְאַבִּישׁוּעַ וְנַעֲמָן וְאַחֲוָה :

(ה) וְגֵרָא וְשִׁפּוּפָן וְחֹרָם : (ו) וְאַלְהָה

בְּנֵי אַחֲוָה אֵלֶּה הֵם רֵאשֵׁי אֲבוֹת

לְיוֹשְׁבֵי גִבְעַת וַיְגָלוּם אֶל-מִנְחָת :

(ז) וְנַעֲמָן וְאַחִיהָ וְגֵרָא הָיוּ הַגָּלִם

וְהוֹלִיד אֶת-עֲזָא וְאֶת-אַחִיהָ :

(ח) וְשִׁחְרִים הוֹלִיד בְּשָׂדָה מוֹאָב מִן

sie führten sie weg nach Manachat. 7. Und Naaman, Achijah Gera, dieser hat
sie weggeführt, und zeugte Asia und Achichud. 8. Und Schacharajim zeugte
(Söhne) im Gefilde Moab's, seit dem er sie verabschiedet (nämlich) Chuschim

רש"י

ח (א) וּבְנֵימָן הוֹלִיד אֶת בֶּלַע בְּכֹרוֹ. כִּזְרִי יִחְסוּ (לְעִיל ז') וּלְפִי שֶׁל' לִיחֹם עַד שְׁאוֹל
הַמֶּלֶךְ מִתְחִיל לִיח' מִזְנִימָן וְשִׁמּוֹת אַחֲרָיו קוֹרְאִים כֵּן וְכֵן וְכֵן לִיחֹם לְמַפְרַע וְהַדּוּמָה
לְדַקְדָק רֹזֵן עַד הַלּוּיִם וּמַבְרִשֵׁי הַסָּמָרִים כֵּן לְמַפְרַע הֵן זִיבּוּשָׁע כִּי עֲזָרָא סְפָרִים מֵאֵלָּה:
(ו) וַיְגָלוּם אֶל מִנְחָת. כִּי הַגָּלִם וּמַפְרַשׁ אַחֲרָיו צִפְסוֹק וְנַעֲמָן וְאַחִיהָ וְגֵרָא הוּא הַגָּלִם. מִנְחָת
סָם מְדִינָה הָיָה כְּדִכְתִּי' (לְעִיל ז') הַדּוּעָה חֲנִי הַמִּנְחָת וְכִתְּצִי וְחֲנִי הַמִּנְחָתִי (סָם):
(ה) וְשִׁחְרִים הוֹלִיד. הוּא הָיָה אֶחָד מִן הַגּוֹלִים וְאַחֲרֵי שֶׁלְּחָן אֹתוֹ מִן הַגּוֹלִים הוֹלִיד אֶת

באור

ה (א) וּבְנִימָן, חָרַר לְהַזְכִּיר אֶת בְּנֵימָן לִיחֹם אַחֲרָיו שְׁאוֹל הַמֶּלֶךְ. אֲשֶׁבֶל, לְמַעַל אֲמַר אֲפִרִּים וְכֵן יֵשׁ
הַדָּבָר שֶׁנִּימָן בִּין זֶה לָזֶה, וְכֵן דֶּרֶךְ הַקֶּפֶר לְחַסֵּר בְּמִקּוֹם זֶה וּלְגַלּוֹת בְּמִקּוֹם אֲחֵר, וְאוֹלָם יֵשׁ דְּרָשׁוֹת
בְּכָל זֶה כִּי לֹא יִתֵּן קֶפֶר דִּבְרֵי אֵלָּה לְהַדְרִשׁ, וְאִנְחָנוּ בְּדֶרֶךְ הַפֶּשַׁע כֵּן וְכֵן לֹא מוֹעַ מוֹנֵה, כִּי הָיָה הַמַּחֲדִּיר
נִחִיד וְהַמְּקַדֵּשׁ וְהַמְּשַׁכֵּם, וְכִזְרִי הַשְּׁנוּיִם כִּזְרִי גִלְיוֹן הַעֵס כְּכֹל בְּקֶפֶר זֶה: (ו) אַחֲוָה, יִתֵּן שֶׁהוּא בֶּלַע וְהָיָה
קֶרָא בְּשֵׁם שִׁמּוֹת. וַיְגָלוּם, עֵינֵי הַנּוֹעַ וְהַטְלָעוּל מִמִּקּוֹם אֶחָד בֵּלָא שֶׁנִּי, כִּמוֹ וְגַם בּוֹלָה אֶחָה לְמִקּוֹמָהּ
(ש"כ ט"ו). וְשִׁחְרִים הָרִאשִׁים הָיָה הַגּוֹל אֶת יוֹשְׁבֵי גִבְעַת אֶל מִנְחָת: (ז) וְנַעֲמָן וְכִי, עֵסֶם מַפְרַשׁ מִי מִהֵם
אֲשֶׁר הַגָּלִם: (ח) וְשִׁחְרִים, גַּם הֵם מִבְּנֵי בְּנֵימָן וְאוֹלֵי מִכָּר הוּא לְמַעַל בְּשִׁמּוֹ הַחֲסִיר. בְּשָׂדָה מוֹאָב, נַעֲמָן

Simnah, Zischwah, Zischwi Veriah und Serach, ihre Schwe-
ster. 31. Und die
Söhne Veriah's
waren Cheber und
Malkiel, dieser ist
der Vater Birsa-
jit. 32. Und Che-
ber zeugte: Taslet,
Schomer, Chotam
und Schua, ihre
Schwester. 33. Und
die Söhne Taslet's:
Pasach, Bimhal
und Aschwat, diese
sind Taslet's Söhne.
34. Und Schamer's
Söhne: Achi, Ra-
gah, Chubah und
Aram. 35. Und der
Sohn seines Bru-
ders Chelem: Zo-
fach, Zimna, Sche-
lesch und Amal. 36.
Die Söhne Zofach's,
Suach, Charnefer,
Schual, Beri, Zim-
rah; 37. Bezer, Hob, Schama, Schilschah, Vitran und Beera. 38. Die Söhne
Zeter's: Zefuneh, Pisepoh und Ara. 39. Und die Söhne Ula's: Arach, Cha-
nijel und Mizja; 40. alle diese waren Söhne Ascher's, Häupter der Stammhäuser,

וַיִּשְׁוּי וּבְרִיעָה וְשָׂרָח אֲחֹתָם: (כב) וּבְנֵי
בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאל הָיָה אָבִי
בִּרְזִיָּה: (כג) וְחֶבֶר הוֹלִיד אֶת־יִפְלָט
וְאֶת־שׁוֹמֵר וְאֶת־חֹתָם וְאֶת שְׂוֹעָא
אֲחֹתָם: (כד) וּבְנֵי יִפְלָט פַּסֵּד וּבְמַחֵל
וַעֲשׂוֹת אֵלֶּה בְנֵי יִפְלָט: (כה) וּבְנֵי
שׁוֹמֵר אַחִי וְרוּחֶהָנָה יְחִיבָה וְאַרָּם:
(כו) וּבֶן־חֵלֶם אַחִיו צוֹפַח וַיִּמְנַע וְשִׁלָּשׁ
וְעַמִּל: (כז) בְּנֵי צוֹפַח סוּחַ וְחֶרְנָפֶר
וְשׁוֹעַל וּבְרִי וַיִּמְרָה: (כח) בְּצֵר וְהוֹד
וְשִׁמְאָ וְשִׁלְשָׁה וַיִּתְּרָן וּבְאַרְאִי:
(כט) וּבְנֵי יִתֵּר יִפְנָה וּפַסְפָּה וְאַרְאִי:
(ל) וּבְנֵי עֲלָא אָרַח וְחַנִּיאל וְרִצְיָא:
(לא) כָּל־אֵלֶּה בְנֵי־אַשֵּׁר רָאשֵׁי בֵּית־

* ברזית קרי * ורהנה ק' * וחבה ק'

רשי

שאן. פתרון סמוך לפני מנשה כמו איש על ידו לדבליהם (צמד צ'): (לא) הוא איש
צדוית. סר אותה העיר וצ"ר ר' לוי ור' סימון רבי לוי אומר שהיו צדויתו כלות ונשואות
לכהנים שנמשחו צמן זית ר' סימון אומר שהיו צדויתו כלות ונשאו' למלכים שנמשחו צמן
המשחה ולפי שהיו להם צמן הרב' היה מושחין צו לכך היו כלות דהא צאשר כתי' וטובל
צמן רגלו (דברים ל"ג) ואמר רבי חנניאל חמין וזמן שסכתני אמי החזירוני לנערותי:

באור

חזר על בריעה לומר שרפה היה בנו. ורשף ותלח בנו. כל אחד היה של רפת כדרך לשון המקרא לפעמים.
ותחן, שז על תלח המקור: (וכט) ועל ידו וכו', סמוך למקומות נחלת מנשה שהם בית שאן וכו' שהיו
מחלק מנה מנשה כנ"ש בספר יהושע. כאלה ישבו וכו', בני אשרים ישבו צדית אל וכו', ובני מנשה צדית
שאן וכו': (לה) ובן הלם, כל אחד היה בנו של הלם. אחיו, הלם היה אחיו כל אחד מהמכרים למעלה:
(לח) ובני יתר, הוא יסרן: (לט) ובני עלא, אחיו הוא מהמכרים והיה נקרא בשפי שמות: (מ) ברורים,
ברורים מכל בני השבט:

הִיתָה בְּבִיתוֹ: (כד) וּבָתָּו שְׂאֲרָה וּתְבֹן
 אֶת־בֵּית־חֹרֶזֶן הַתַּחְתּוֹן וְאֶת־הָעֲלִיֹן
 וְאֶת אֵזֶן שְׂאֲרָה: (כה) וַרְפָּח בְּנוֹ וְרִשָּׁף
 וְתֹלַח בְּנוֹ וְתַחַן בְּנוֹ: (כו) לַעֲדָן בְּנוֹ
 עֲמִיהוּד בְּנוֹ אֶל־יִשְׁמַע בְּנוֹ: (כז) נֹזֶן
 בְּנוֹ יִרְוֹשָׁע בְּנוֹ: (כח) וְאַחֲזָתָם
 וּמִשְׁבוֹתָם בֵּית אֵל וּבְנֹתֶיהָ וּלְמִזְרַח
 גֶּעֶרֶן וּלְמַעְרָב גֹּזֶר וּבְנֹתֶיהָ וּשְׁכָם
 וּבְנֹתֶיהָ עַד־עֵזָה וּבְנֹתֶיהָ: (כט) וְעַל־
 יְדֵי בְנֵי־מִנְשָׁה בֵּית־שָׁאן וּבְנֹתֶיהָ
 תַּעֲגָד וּבְנֹתֶיהָ מִגְדוֹ וּבְנֹתֶיהָ דֹּדַר
 וּבְנֹתֶיהָ בְּאֵלָה יֵשְׁבוּ בְנֵי יוֹסֵף בֶּן־
 יִשְׂרָאֵל: (ל) בְּנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁוּהָ

Weibe bei, und sie ward schwanger, und gebar einen Sohn, und er nannte seinen Namen Veriah, weil dieses im Unglücke ward in seinem Hause. 24. Und seine Tochter war Scheerah, sie bauete Bet = Choron, das Untere und das Obere. 25. Und Re = fah ward sein Sohn, dessen Sohn Re = schef, dessen Sohn Telach, dessen Sohn Tachan. 26. Dessen Sohn Ladan, dessen Sohn Amihud, dessen Sohn Elischama. 27. Dessen Sohn Non, dessen Sohn Jehoshua. 28. Und ihr Eigenthum und

ihre Wohnplätze waren Bet El und ihre Töchter (Vorstädte, Landstädte) und gegen Morgen Naaran, gegen Abend Geier und ihre Töchter, und Schechem und ihre Töchter, bis Afah und ihre Töchter. 29. Und zur Seite der Söhne Menasche's, Bet Schean und ihre Töchter, Tanach und ihre Töchter, Megido und ihre Töchter, Dor und ihre Töchter; darin wohnten die Söhne Josef's, des Sohnes Israel's. 30. Die Söhne Ascher's waren:

רשימי

אנשי נת וגו' כי ירדו לקחת את מקניהם. ולא היה זקנים צמולאי הדרכים וצמולאי הארץ והרבו אנשי נת כנולדים צאדן כי הם היו זקנים צאדן ההוא: (כד) ובתו שרה ותצן את בית חורון. שרה כנחתו: ואת אֵזֶן שרה. על שמע קולא שם העיר: (כה) ורפח בנו. של זריעה: ודכף ותלח. זנים של רפח כמו כן חשיז דורות: (כט) ועל ידי זני מנשה בית

באור

ירדנו הארץ וצמולא וצמולא, לא כן בני אפרים שולדו צאדן אחרת ולזה הסגברו אליהם בני גד וכו': (כב) ויתאבל אפרים, שהדבר נעשה בעוד אפרים חי: (כג) כי זריעה וכו', ר"ל הלידה של זריעה הייתה כניסתו בעת שעודו מתאבל על הרעה שקרה לו בהריגת בניו. וכן מתורגם אשכנזית. וסדר"ק פירש כי מנשה שלקח קרה לו המקרה הרע הזה שהרגו אנשי נת את בניו. ודען מיט בלזעטן געטיקעק קאטן יא (דחז ווייב) (אין זיין הויז), ולפ"י מלח הייתה שם על אשמו האמור לפניו אך זה רחוק. וי"ת כשכיל רעה שהיה צמולא כלומר לזכרון אשמו המקרה שהרגו בניו (לזכר אונדענקען דאז אונגליקס, וועלכעס זיין הויז געטרופטען). וסרומי סובל הפירוש הזה: (כד) ובתו שרה. ר"ל וסם בתו שרה. אין שרה. אולי היה עיר אחרת ושמה אֵזֶן ולזה נקראה בהרבה שם שרה על שם הטובה אותה להבדל: (כה) ורפח בנו.

war Schareisch, und seine Söhne waren Ulan: und Reskem. 17. Die Söhne Ulan's: Bedan, die- ses sind die Söhne Gilead's, des Soh- nes Machir's, des Sohnes Mena- scheh's. 18. Und seine Schwester Ha- molechet gebor Bich- hod und Abieser, und Machlah. 19. Und die Söhne Schemida's waren: Achjan, Schechem, Kitchi und Aniam. 20. Und die Söhne Efrajim's, Schuta- lach, und dessen Sohn Bered, und dessen Sohn Za- chat und dessen Sohn Elabah, und dessen Sohn Tachat. 21. Und dessen Sohn Sabad, und dessen Sohn Schutelach, und Ejer und Elasar, und es brachten sie um, die Männer von Gaß, die im Lande eingeboren sind; denn sie waren herabgekommen, ihre Viehheerden zu nehmen. 22. Und es trauerte Efrajim, ihr Vater, lange Zeit, und es kamen seine Brüder, ihn zu trösten. 23. Und er wohnte seinem

וּבְנָיו אוֹלֵם וְרָקֶם: (יז) וּבְנֵי אוֹלֵם בְּדָן אֱלֹה בְּנֵי גִלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה: (יח) וְאַחֲתוֹ הַמַּלְכֶת יִלְדָה אֶת־אִישָׁהוּד וְאֶת־אֲבִיעֶזֶר וְאֶת־מַחֲלָה: (יט) וַיְהִי בְנֵי שְׁמִידָע אַחֲיָן וְשָׁכֶם וְלִקְחִי וְאַנִּיעֶם: (כ) וּבְנֵי אֶפְרַיִם שׁוּתָלַח וּבְרָד בְּנוֹ וְיַחֲתָת בְּנוֹ וְאַלְעָדָה בְּנוֹ וְיַחֲתָת בְּנוֹ: (כא) וְזָכָר בְּנוֹ וְשׁוּתָלַח בְּנוֹ וְעֶזֶר וְאַלְעָזָר וַהֲרָגִים אֲנָשֵׁי־גֹת הַגּוֹלָדִים בְּאֶרֶץ כִּי יִרְדּוּ לִקְחַת אֶת־מְקֵנֵיהֶם: (כב) וַיִּתְּאֵבֶל אֶפְרַיִם אֲבִיהֶם יָמִים רַבִּים וַיָּבֹאוּ אַחֲיוֹ לְנַחֲמוֹ: (כג) וַיָּבֹא אֶל־אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בְּרִיעֶזֶר כִּי בָרָעָה

* סגול בהפסק מפני שהוא שם פרטי לא ישתנה

רש"י
(צמדז כ"ו) חזל פלגשו הארמיה ילדה את מכיר: (כ) ובני אפרים שותלח וגו' והרגום

באור

היה מוכיה על הפירות הראשון בפסק הקודם שנעשה היטה חשם מכיר ואחותו שב על חפס ושפס. ובניו, חין הכרע אם הוא מוסק על שם הסמוך לו או חזר על פרש: (יז) אלה בני גלעד, מוסק על אשריאל ולפחד לומר שלא היו בני מנשה ממש כי הם נוצרו ומגלעד ילאו אשריאל היה בנו ולפחד בן בנו: (יח) ואחותו המלכת, אחות גלעד, שזה המלכת ביה"א, ורעת הרד"ק שהוא פעל ה"א הריעה וטעמו שהיטה מולכת בקלת הארץ אשר לגלעד, חונס ומשנעות הכתוב חיה בן. ויש קלת ראה וזה שכל הלוג"ד בהפסק בלתי קצון שהוא שם פרטי, שדרכו בכך שלא ישמנה בהפסק כאשר הראיתי כבר בקפר הזה, ואם שנואל בשאר מקומות במקרא שישמנה גם שם פרטי וחס"ק לח"ב בהפסק הנה, חין מנהגו בקפר הזה ועוב עשה כי השם הפרטי ראוי להיות בקריאתו בעלם וראשונה ואין להשתנות: (כ) שותלח, בקצן לא מפני ההפסק כי אם בן שמו, ושחלח בפסקו הסמוך בסגול בן שמו להבדל כנו צ"ח בסגיל צ"ח בקמ"ץ בחורה וכן קוראים לחנו היום השם צ"ח בקצן להיות

מליאוחו כך בעלם וראשונה לא מטעם ההפסק. וברר בנו, מוסק על אפרים שכלם היו בניו ולא בניו ממש כ"א בני נשים כבר משותלח היה בנו ממש: (כא) הגולדים בארץ, שיעורו לפי שהם מילדי הארץ היתה

וַיַּצַּר וְשָׁלוֹם בְּנֵי בִלְהָה: (יד) בְּנֵי
מִנְשָׁה אֲשֶׁר־יָלְדָה אֶשְׁרֵי־אֵל פִּילְגֶשֶׁת
הָאֲרָמִיָּה יָלְדָה אֶת־מָכִיר אָבִי גִלְעָד:
(טו) וּמָכִיר לָמַח אִשָּׁה לַחֲפִים וּלְשָׁפִים
וְשֵׁם אַחֲתוֹ מַעְכָּרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
צִלְפָּחָד וְתִהְיֶנָּה לְצִלְפָּחָד בָּנוֹת:
(טז) וַתֵּלֶד מַעְכָּרָה אֶשְׁת־מָכִיר בֶּן
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֵשׁ וְשֵׁם אָחִיו שָׂרֵשׁ

Zachziel, Guni, Zezer, Schalum, die Söhne Bilhah's. 14. Die Söhne Menasche's: Asriel, welche gebar (sein Eheweib, eine Israelitin), sein syrisches Rebweib aber gebar Machir, den Stammvater Gilead's. 15. Und Machir nahm ein Weib (zur Ehe), des Chushim's und Chushim's Schwester, deren

Namen Maachah, und der Name des Zweiten war Zelafchad, und Zelafchad hatte (nur) Töchter. 16. Und Maachah, das Weib Machir's, gebar einen Sohn, und nannte ihn Pesech, und der Name seines Bruders

רשי

לא מל' יות' וזהו הטעם שכל היחס הזה מיוחס' דלילוגים כי דילג מספר זה אל ספר זה וחזרם ומה שלא היה יכול לכתוב בספר זה כתב בספר עזרא תדע כי כאשר צמח (לקמן ט') וכל ישראל התישחו והנס כתוצים על ספר מלכי ישראל ויהודה הגלו לצבל פתרון אם רצונך לידע יחס עשרת שבטים לך לחלח וחזור נהר גוזן וערי מדי כי ספר דברי הימים שלהם גלה עמם אל יחודה מלאתי ספרן צבל ומה שמלאתי כתבתי: (יד) בני מנשה אשריאל אשר ילדה. פיר' אשר ילדה לו אחת דוממל אשר ילדה אותו ללוי צמלרים

באור

בני אחר, אחר שם איש (ומילתא גם בתלמוד) והוא אחר מהמכרים ושם שמות היו לו: (יד) אשריאל, לא היה בנו מנשה כי היה בן גלעד בן מכיר בן מנשה כח"ס בחורה אל בני בנים הם כננים. אשר ילדה, קר הכתוב, והאחיה, אשה כשרה מנחש ישראל כאשר הוספתי בתרגומי, והר"ק כתב פה מה שלא זכר היולדת בן דרך הכתוב כמו אשר ילדה אחת ללוי, ובמדרש כ"ו כ"ט) ואותו ילדה אחרי אשכול (מ"ב ח' א'). פילגש הארמית, אל פלגש הארמית ילדה וכו', ושם מפרשים להפך אשר ילדו לו פלגש הארמית, ואשתו ילדה לו את מכיר וכו' (וועלשען) זין ירעשעט ווייב געבאר) (זין עהעווייב חבאר) געבאר מכיר וכו', ובני הפירושם הגיונות המפסיקות במלות ילדה הראשון והשני וגם במלת הארמית חין מתייבשות על ענין. יפירות הראשון יותר כבן כי בחורה כתוב שאשריאל היה בן גלעד בן מכיר בן מנשה והמעתיק הארמית הוסיף במלת ילדה הראשון בזה"ל Pue (la Femme de galad) enfanta (וועלשען) (דחו עהעווייב גלעד'ס) געבאר, ועד"ל מהורגם פה אשכנזים כהעתיק רוב חכמי העמים: (טז) ומכיר לקח אשה לחפס ולשפים, ר"ל ומכיר לקח אשה שהיה אחת לחפס ולשפים, וזהו שאמר וסם אחותו מעכה ולא אמר אחותם שהיא חור אל הכבד והוא חפס שהקדימו לשפים ומה שאמר למעלה שפים וחפס על דרך ההולדה (רד"ק) וענין אחותו של כל אחד מן האחים בדרכו לרוב. וי"ט שמכיר השיא אשה לחפס ולשפים כמו ולקחה אשה לבני (בראשית כ"ד ד') ויהורגם (אונד מכיר נאחנן פיר חפס אונד שפס ווייבער, גאב חיהנען ווייבער), ועוד מעתיקים האחים (אונד מכיר נאחנן חין ווייב) (פ"ח דער פערזונדטאפט חופים'ס אונד שפנים'ס) אונד ירייע טוועסטער דעם מכיר'ס היס מעכה), וכל הפירושים לא נמלכו מדחוקים, ולכן נעתי בתרגומי אחר דעת רוב המפרשים כמנהגי. צלפחד, הוא חור על אשריאל האומר במקרא שלפניו ור"ל שהיה שני לו לקדד הדורות כי לצפחד היה בן חור אחיו חור רק את החסונים שבהם ובתלמוד (ב"ב דף ק"ח ע"ב) בסוף העמוד שם נראה בפירוש שלפחד כבוד לאביו היה שדרשו שם והעברתם את נחלתו וכו' זו חלק בכורה עיין הרש"ם בפירוש המשנה (דף קע"ו ע"ב) ובת"י (ב"ב פ"ח מ"ד): (טז) ותלד מעכה הפסוק

men), Häupter der Stammhäuser, tapfere Männer, und ihr Geschlechtsverzeichnis, zwei und zwanzig tausend und vier und dreißig. 8. Und die Söhne Becher's, Semirah, Joajsch, Elieser, Eljoenaj, Amri, Fremot, Abijah, Anatot und Mamet; alle diese waren die Söhne Becher's. 9. Und ihr Geschlechtsverzeichnis, nach ihren Abstammungen, die Häupter ihrer Stammhäuser, tapfere Männer, zwanzig tausend und zwei hundert. 10. Und die Söhne Zediel's: Bilshan, und die Söhne Bilshan's: Zeusch, Benjamin, Ehad, Eha-

naanah, Seitan, Tarsichisch und Achischachar. 11. Alle diese Söhne Zediel's waren Stammhäupter von den tapfern Männern, siebenzehn tausend und zwei hundert, die ins Heer auszogen zum Kriege. 12. Und Schupim und Schupim, die Söhne Eir's, Ehuschim, die Söhne Acher's. 13. Die Söhne Naftali's:

עשרים ושנים אלה ושלשים וארבעה: (ח) ובני בכר זמירה ויועש ואליעזר ואליועני ועמרי וירימות ואביה וענתות ועלמת כל-אלה בני בכר: (ט) והתיחשם לתלדותם ראשי בית אבותם גבורי חיל עשרים אלה ומאתים: (י) ובני ידיעאל בלהן ובני בלהן יעיש ובנימן ואהוד ובנענה וזיתן ותרשיש ואחישחר: (יא) כל-אלה בני ידיעאל לראשי האבות גבורי חילים שבעה-עשר אלה ומאתים יצאי צבא למלחמה: (יב) וששם וחפם בני עיר חשם בני אחר: (יג) בני נפתלי יחציאל וגוני

*יעוש קרי

רשי

שקורא בספר הישר אשכל (צדאשית מ"ז): (יב) ושפי' וחפים בני עיר חשים בני אחר. עזרא שכתב ספר היחוס הזה לא היה יודע אם היו מזנני בנימן אם לאו לפיכך כתבם לזדם וגם משום דכתיב ומכיר לקח אשה לחפים מספקא ליה: (יג) בני נפתלי יחזיאל וכו'. מה שלא נתיחס יותר זהו בטעם כמפור' שזלתי מגלת ירושלמי ג' ספרים מלא עזרא וכל אחד וא' מן היחס ומה שמל' כתב ומה שלא מל' לא כתב ומן בני נפתלי

באור

שלהם (המפרט): (ו) בנימן, זהו היחוס מבני בנימן: (ח) וענתות, עיר ענתות אשר בארץ בנימן נקראת על שמו שכתב אותה ענתות זה כמו ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך (רד"ק) ועיין באורנו (פרשה ג' פ' ה'). ועלמת, כמו כן שם אדם ושם בארץ בנימן והיא הנקראת בחורים, וכן חרגום יונתן מבחורים דמן עלמות (הג"ל): (ט) ראשי בית וכו', היו להם ספרי יחוס ועמם גבורים במספר כ"ב אלף ומאתים: (יא) לראשי האבות, ר"ל הם היו לראשי האבות גבורי חילים וכו': (יב) בני עיר, היו בני עירי כן בלע המכר למעלה.

עֲזִי וְרַפָּיָה וַיְרִיאֵל וַיַּחֲמִי וַיְבָשָׁם
 וַשְּׁמוּאֵל רָאשִׁים לְבֵית־אֲבוֹתָם
 לְתוֹלַע גִּבּוֹרֵי חֵיל לְתַלְדוּתָם מִסַּפְרָם
 בִּימֵי דָוִיד עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם־אַלְפֵי וּשְׁשֵׁי
 מֵאוֹת: ^(א) וּבְנֵי עֲזִי יִזְרַחְיָה וּבְנֵי
 יִזְרַחְיָה מִיכָאֵל וְעַבְדִּיהָ וַיֹּאֲלֵי יִשִּׁיָּה
 חֲמִשָּׁה רָאשִׁים כָּלָם: ^(ב) וְעַלִּיהֶם
 לְתַלְדוּתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גְּדוּדֵי צָבָא
 מִלְחָמָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁשָׁרָה אֲלָף בִּי־
 הָרְפוּ נָשִׁים וּבָנִים: ^(ג) וְאַחֵיהֶם לְכָל
 מִשְׁפַּחֹת יִשְׁשָׁכָר גִּבּוֹרֵי חֵילִים
 שְׁמוֹנִים וּשְׁבַע־הָ אֲלָף הִתְיַחֲשׁוּ
 לְכָל: ^(ד) בְּנֵימָן כָּלַע וּבְכָר וַיְדִיעָאֵל
 שְׁלֹשָׁה: ^(ה) וּבְנֵי כָלַע אֶצְבּוֹן וְעֲזִי
 וְעִזִּיאֵל וְרִימוֹת וְעִירֵי חֲמִשָּׁה רָאשִׁי
 בֵּית אֲבוֹת גִּבּוֹרֵי חֵילִים וְהִתְיַחֲשׁוּ

scham und Samuel, Häupter ihrer Stammhäuser; von Tola (stammeten ab), tapfere Männer, nach ihren Geschlechtern, deren Anzahl zur Zeit David's zwei und zwanzig tausend sechs hundert. 3. Und die Söhne Ussi's: Zisrachjah, und die Söhne Zisrachjah's, Michael, Obadjah, Zoel und Bishijah, diese fünf (die Söhne mit dem Vater) waren alle Häupter. 4. Und bei ihnen waren von ihren Geschlechtern und Stammhäusern, Schaaren des Kriegsheeres (streitbare Truppen), sechs und dreißig tausend; denn sie hatten viel Weiber und Kinder. 5. Und ihre Brüder nach allen Familien Sifaschar's, ta-

pfere Männer, sieben und achtzig tausend nach ihrem Geschlechtsverzeichnis von allen. 6. Von Benjamin: Bela, Becher und Bidael, drei (zusammen). 7. Und die Söhne Bela's: Ezbon, Ussi, Uziel, Trimot und Giri, fünf (zusam-

רש"י

מאות כל אלה בני תולע לצד מצני עזי: (ג) ובני עזי וכו' שלשים וששה אלף כי הדעה נשים וזנים. וכל אלה היו לצד מאותן עשרים ושנים אלף ושש מאות של בני תולע: (ד) ואחיה' לכל משפחות. זין בני תולע זין בני עזי זין כל בצורי החילי' של דוד שמוזה ושבעים אלף התייחסם לכל. מתדון לכל היחס שלהם: (ו) בנימן כלע וזכר וידיעאל. זה

באור

ז (א) ולבני. למ"ד ולבני כלומר השלישי לאבשלום (רד"ק). ויחכן להיות פה הלמוד גבול שאליו וכוונתו זה היחוס של בני יששכר כוונ שרומחי למעלה ועוד כתוב הרד"ק: למעלה החל לספור ביחס השבעים, והפסיק בלוי וקפר יחוסם וכוונותיהם בעריהם, ועתה חזר לקפר יחס השבעים ומקשרם כאשר נזכרו בעיר דוד מלך ישראל ע"כ: (ב) ראשים, הם היו ראשים לבית אבותם. לתולע, לבני תולע נולדו גבורי חיל לכל חוכדותם ועלה מקפרם וכו': (ג) חמשה, האז וארבעת בניו כלם היו ראשים: (ד) התייחסם לכל, לכל היחס

Rehob und ihre Fluren. 61. Und vom Stamme Rastali, Redesch in Galil und ihre Fluren, und Chamon und ihre Fluren, und Kirjatajim und ihre Fluren. 62. Den übrigen Söhnen Merari's (gaben sie) vom Stamme Sebulun, Rimono und ihre Fluren, Tabor und ihre Fluren. 63. Und jenseits des Jordan's (bei) Jericho, östlich vom Jordan, vom Stamme Reuben, Bezer in der Wüste und ihre Fluren, und Sahzah und ihre Fluren. 64. Und Kedemot und ihre Fluren, und Mefaat und ihre Fluren. 65. Und vom Stamme Gad, Ramot in Gilad und ihre Fluren, und Machana jim und ihre Fluren. 66. Und Cheschbon und ihre Fluren, und Baaser und ihre Fluren.

וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה: (ס) וְאֶת־חִיקָק וְאֶת־
רָחֵב וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה: (הס) וּמִמֶּפְאָה
נַפְתָּלִי אֶת־קָדֶשׁ בְּגִלָּל וְאֶת־
מִנְרָשִׁיָּה וְאֶת־חֲמוֹן וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה
וְאֶת־קִרְיָתִים וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה:
(30) לִבְנֵי מְרָרִי הַנּוֹתָרִים מִמֶּפְאָה
זְבֻלוֹן אֶת־דַּמּוֹן וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה אֶת־
תָּבוֹר וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה: (20) וּמֵעֵבֶר
לִירְדֵן יִרְחוֹ לְמִזְרַח הַיַּרְדֵּן מִמֶּפְאָה
רְאוּכֵן אֶת־בְּצָר בְּמִדְבָּר וְאֶת־
מִנְרָשִׁיָּה וְאֶת־יְהֵצָה וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה:
(70) וְאֶת־קַדְמוֹת וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה וְאֶת־
מִיפְעַת וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה: (ס) וּמִמֶּפְאָה
גָּד אֶת־דְּרָאוֹת בְּגִלְעָד וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה
וְאֶת־מַחְנִים וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה: (10) וְאֶת־
חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה וְאֶת־יַעְזִיר
וְאֶת־מִנְרָשִׁיָּה:

ז וּלְבְנֵי יִשְׁשֹׁכָר תּוֹלַע וּפּוּאָה יִשִּׁיב
וּשְׁמֵרוֹן אֶרְבָּעָה: (3) וּבְנֵי תּוֹלַע

* ישוב קרי

7. 1. Und die Söhne Bisaschar's waren: Tola, Juah, Jaschjib und Schimron, vier (zusammen). 2. Und die Söhne Tola's: Uši, Refajah, Kieel, Sachmaj, Sib-

רע"ז

זבולן. כלומר שלח הביע להם אוהם שטים עשרה עיירות שנתנו להם דלונן ובר זבולן וזכו הנותרים ממטה זבולן מחלק זבולן נתנו לבני מדרי הכותדים:

ז (א) ולבני יששכר תולע ופואה וישוב ושמרון. זחומס כתיב (גראסי' ז') ויוז וזכ' ה' שמו ולפי סנתיסזו ללמוד תורנו דכתיב (לקמן י"3) מצני יששכר יודעי זיכה לעמים לכך זכה ונקרא יסוז: (ב) ובצי' וולע. מספר' צימי דוד עשרים ושנים אלף ושס

(33) וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עָרֵי הַמְּקֻלָּט
 אֶת־שֶׁכֶם וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ בְּהַר אֶפְרַיִם
 וְאֶת־גִּזְרֹן וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ: (34) וְאֶת־
 יִקְמָעִם וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־
 בֵּית חוֹרוֹן וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ:
 (35) וְאֶת־אֵילֹן וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־
 נֶת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ: (36) וּמִמְּחֻצֵּי
 מִטָּה מְנַשֶּׁה אֶת־עֵנֶר וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ
 וְאֶת־בִּלְעָם וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ לְמִשְׁפַּחַת
 לְבִנְיָ־קָהָת הַנּוֹתָרִים: (37) לְבִנְיָ־נֶרְשׁוּם
 מִמִּשְׁפַּחַת חֲצִי מִטָּה מְנַשֶּׁה אֶת־
 גּוֹלָן בְּכָשָׁן וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־
 עִשְׁתָּרוֹת וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ: (38) וּמִמִּטָּה
 יִשָּׁשְׁכָר אֶת־קָדֵשׁ וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ
 אֶת־דָּבָרֶת וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ: (39) וְאֶת־
 רֵאמוֹת וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־
 עֲנָם וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ: (40) וּמִמִּטָּה אֲשֶׁר
 אֶת־מִשֵּׁל וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־עַבְדֵּי־וֹן
 die Aufnahmestädte
 (der Flüchtlinge):
 Schechem und ihre
 Fluren, im Gebirge
 Efrajim, und Geser
 und ihre Fluren.
 53. Und Zafmeam
 und ihre Fluren,
 und Bet Choron
 und ihre Fluren.
 54. Und Aijalon und
 ihre Fluren, und
 Gat Rimon und
 ihre Fluren. 55. Und
 vom halben Stamme
 Menascheh, Aner
 und ihre Fluren,
 und Bilam und ihre
 Fluren; jeder Fa-
 milie der übrigen
 Söhne Rehat's. 56.
 Den Söhnen Ger-
 schom's, von der Fa-
 milie des halben
 Stammes Menas-
 scheh, Golan in Ba-
 schan und ihre Flu-
 ren, und Aichtarot
 und ihre Fluren. 57.
 Und vom Stamme
 Jissaschar, Kedesch
 und ihre Fluren,
 58. Und Ramot
 und ihre Fluren,
 und Anem und ihre Fluren. 59. Und vom Stamme Aischer, Diaichal und
 ihre Fluren, und Abdon und ihre Fluren. 60. Und Chufok und ihre Fluren, und

רשי

סעענר הירדן סזאדן ישראל: למשפחת לבני קהת הנותדי' הם כליום ופתדון הכל
 נחנו אפרים ומנשה לאותו הנותד שחמד למעלה ולבני קהת הנותדים מעשפחת
 המטה: (נו) לבני גדסם מעשפחת חזי מטה מנשה. חף על פי שנתנו לבני קהת
 ע"פ הגורל נפל גם להם הגורל לתת כמו כן לגדסם: (סב) לבני מדרי הנותדים ממטה

באור

(נה) למשפחת ופי, לכל משפחה לבדה: (סב) הנותרים, מבני לוי כי גרשון וקהת כבר לקחו חלקם:
 (סג) לירדן ירחו, לירדן הסמוך ליריחו, וגם פה חקרים ערים שחיס וכלולים בהמגרשים:

in Baschan, dreizehn Städte. 48. Den Söhnen Merari's nach ihren Familien, vom Stamme Reuben und vom Stamme Gad und vom Stamme Sebulun, durch's Loos, zwölf Städte. 49. Und so gaben die Kinder Israel's den Verzogen Städte mit ihren Fluren. 50. Und sie gaben durch's Loos vom Stamme der Söhne Jehuda's und vom Stamme der Söhne Simeon's und vom

Stämme der Söhne Benjamin's, diese Städte, die sie benannten (mit obgedachten) Namen. 51. Und die Gränzstädte (einer andern) von den Familien der Söhne Rehat's, waren vom Stamme Efrajim. 52. Und gaben ihnen

רעז"י

הלויים עדים עשר: (ג) ויתרו זבול מוט' בני יהודה ומטת בני שמעון אע"פ שלא הזכיר שמעון בנתינת' הוא נתן חלקו מתת שנתן לו יהודה וגם יהודה אינו נזכר למעלה צעיק' הכתיב' וכל מה שזכיר למעלה מויתנו להם את חדרון עד ומטתה בנימן הכל נתנו בני יהודה ובני שמעון ולפי שלא הזכירו למעלה מזכירו עתה כאן: אשר יקראו אתם ישמות. כלומר אשר קראנו אותם בשמות למעלה לפי שהיה בנימן חדר עמם לבני אהרן מזכירו אף על פי שהזכירו כד: (נא) וממשפחות בני קהת ויהי עדי וגו'. אע"פ שנתנו להם חלי שנת מנשה נתנו להם גם אפרים ע"פ הגורל: (נה) וממחצית מטה מנשה. עד חלי מנשה

באר

לכדה. **בבשן**, אשר ישבו בנשן שעמדה בעבר הירדן, כי חלי שבע מנשה שנתנו לבני קהת המה ישבו בא"י ונמנה: **(מט) ויתנו וכו'**, ואור שוב ויתנו לפי שגל לפרש שמות הערים. או שהוא בן דרך המקרא לסיים בדבר שהוא עיקר והוא שהתחיל בו בראש הספור, להיות התחלה וסוף דברים יחד בלחיות הכללי. (ה) ויניפו קטנו הספור, כאשר העיריות ע"ז כמה פעמים בנזכור לפני וינכסו ונמנוות הרחיות שם: **אשר יקראו**, אשר קראו בשמות הלעלה (המפרש). וכל"ז הוא עתיד במקום עבר. ולרעיה הוא עתיד ונחש, והכונה שנתנו להם בתנאי זה שיקראו הרים להם שמות ונזכרות לכדה ידועה אללם, ולמעלה נקראו בשמות שהיו להם ומקודם ולעצם זה נמלא שמות ונחשנות פה ושמעות המזכרות בספ' יהושע והבן, ויחורגם **דיח יח (דיח לעויעטען) מיט בלחהען בענענענען וואלען)**, חה נראה לי אמת ודבור, אך כח"ז נעיתו בתרגומי אחר דעת רוב הנופשים והמעתיקים: **(נא) ומשפחות** וכו', ר"ל ומקלט משפחות בני הדיח ערי בגולום וכן מתורגם אשכנזי. ומנה פה ערי בני דן, חה שלל המייר אח דן, ולמעלה אמר הרים עבר, ונפרשים הם ביהושע, וזה אינם נאמרים אלל שמנה, והשמים החקרים אללם כללם בהמרגשים:

אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־לִבְנָה וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ
וְאֶת־יִתְרוֹ וְאֶת־אֶשְׁת־מֶעַר וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ:
(מג) וְאֶת־חִילָן וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ אֶת־
דִּבְרִי וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ: (מד) וְאֶת־עֵשֶׂן
וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־בֵּית שֶׁמֶשׁ וְאֶת־
מִגְרָשִׁיהָ: (מה) וּמִמֶּנּוּ וּמִמֶּנּוּ בְנֵי־מִן
אֶת־גִּבְעָה וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־עֵלְמָת
וְאֶת־מִגְרָשִׁיהָ וְאֶת־עֵנְתוֹת וְאֶת־
מִגְרָשִׁיהָ כָּל־עָרֵיהֶם שְׁלֹש־עֶשְׂרֵה
עִיר בְּמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם: (מו) וּלְבְנֵי קָהַת
הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפַּחַת הַמִּטָּה מִמִּחֲצִית
מִטָּה חֲצִי מִנִּשָּׁה בְּגוֹרֵל עָרִים עֶשְׂרֵה:
(מז) וּלְבְנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם מִמִּטָּה
יֵשׁוּכָר וּמִמִּטָּה אֲשֶׁר וּמִמִּטָּה נַפְתָּלִי

Ahron's die Aufnahmestädte (der Flüchtlinge): Hebron und Libnah und ihre Fluren, Batir und Eschemoa und ihre Fluren. 43. Und Chilen und ihre Fluren, Debir und ihre Fluren. 44. Und Aschan und ihre Fluren, und Bet Schemesch und ihre Fluren. 45. Und vom Stamme Benjamin, Geba und ihre Fluren, Almet und ihre Fluren, Anatot und ihre Fluren, alle ihre Städte dreizehn, nach ihren Familien. 46. Und den übrigen Söhnen Rehat's (wurden gegeben) von der Familie des Stammes,

vom halben Stamme Menascheh, durch's Loos, zehn Städte. 47. Und den Söhnen Gerichom's nach ihren Familien, vom Stamme Jisasschar, vom Stamme Ascher, vom Stamme Naftali und vom Stamme Menascheh

רש"י

לכל כי עשה נתן לו: (מה) וממטה בנימין את בצע. כי הנודל כפל לבנימין לתת חלו העיירות: (מו) ולבני קהת הנותרים. כי הכהני' ילאו מקהת וכזר אמרו מה שנתנו לכהנים בני קהת ולבני קהת הנותרים ממשפחת המט' של לוי. וממחצית עטה חלי מנשה צבירל עדים עש'. ולחזי שזע המנשה כפל הנודל ליתן לבני קהת

באור

נעהמעו, אין ירך פאסמעו, חויפלאנגען, חיינסליסען, והרעה ונענו בחלמוד לענינים חלה וזה חרומתי לפי פתרון (חויפלאנגען = טעעדטע), וחרום חונקלם בחוריה, שייכתא לפי הכוונה (לויפלאנגען = טעעדטע פרייאטעעדטע, רעטונסטעעדטע), כאשר העמיקו רוב ההתרגומים: (מה) וממטה בנימין, ואלו הנותרים למעלה היו מבני יהודה ומבני שמעון. שלש עשרה. אינם ונווין פה כ"א י"א, והשנים כוללים בהנדרשים, ובכזר יהושע הזכיר כלם בשנים וקלחם בשני השמות ובשתיים נקראות או שהיו מוקדשות שם לעם שנעלם ונענו. כל משפחה ומשפחה ישבה לבדה ולא מעורבנות חלה ואלה:

(מו) הנותרים וכו', כי הכהנים גם הנה ממשפחות מטה קהת והם כבר לקחו חלקם. ממחצית, מנחלת חלי מטה מנשה נתנו להם. בגורל, ע"י העלת הגורל מה הם הערים אשר יטנו להם. עשר, עם ערי אפרים וכן הנותרים למטה: (מז) למשפחותם, הנחלק למשפחותם כי גם הנה ישבו כל משפחה ומשפחה

Söhne opferten auf dem Altar des Ganzopfers, und auf dem Altar des Räucherwerkes, und waren zu allem Dienste des Allerheiligsten, und zu versöhnen Israel, ganz so wie Mose, der Knecht Gottes, geboten. 35. Und diese sind die Söhne Ahron's: Sein Sohn Elazar, dessen Sohn Pinchas, dessen Sohn Abischa. 36. Dessen Sohn Buki, dessen Sohn Uzi, dessen Sohn Serachja. 37. Dessen Sohn Meraiot, dessen Sohn Amarjah, dessen Sohn Achi-

אשר-צורה משה עבד האלהים: (ל) ואלה בני אהרן אלעזר בנו פינחס בנו אבישוע בנו: (לז) בני עזי בנו זרחיה בנו: (לח) מריות בנו אמריה בנו אחישוב בנו: (לח) צדוק בנו אחימעץ בנו: (לט) ואלה מושבותם למיירותם בגבולם לבני אהרן למשפחת הקהתי כי להם היה הגורל: (מ) ויתנו להם את-חברון בארץ יהודה ואת-מגרשיה סביבתי: (מא) ואת-שדי העיר ואת-חצירה נתנו לכלב בן-יפנה: (מב) ולבני אהרן נתנו את-ערי המקלט

tub. 38. Dessen Sohn Zadok, dessen Sohn Achimaaz. 39. Und dieses sind ihre Wohnplätze zu ihren Schlössern in ihrer Gränze; den Söhnen Ahron's des Stammes Kehat's (gab man zuvor), denn ihnen ward das Loos (zuerst) zu Theil. 40. Und sie gaben ihnen die Stadt Hebron im Lande Sechuba, und ihre Fluren ringsumher. 41. Aber das Gefilde der Stadt und ihre Gehöfte gaben sie Kaleb, dem Sohne Jefuneh's. 42. So gaben sie den Söhnen

רשי

ולפסטי כדכתיב לקמן (ד"ה ל"ה) וסלויס מפסיעין: (לה) ואלה בני אהרן. המקטירין על מזבח העולה ועל מזבח הקטורת: (לח) צדוק בנו אחימעץ בנו: לא חשו בני אס אותם שהיו עד שלמה: (לט) ואלה מושבותם למיירותם בגבולם וב' עד כי להם היה הגורל. ללוים ולכהני' מנחלת כל ישראל כפילו גורלות על ארץ ישראל וכמה מאדן ישראל יצא להם ולכהנים ולוי' ויצא ליהודה הגורל מתחילה וזהו כי להם היה הגורל דראשונה לתת להם אותן עיירות שכתוב כאן: (מא) נתנו

באור

(לה) ואלה בני אהרן, אשר היו עמונים על מלכות קדם הקדשים, והשג עד אחימעץ שהיה אפשר כ"ג בניו רחמנים: (לט) ואלה מושבותם, אלה המקומות אשר ישבו בהן הכהנים והלוים. למיירותם וכו', מקום מוכן למיירותם בהגבול היתה להם. לבני אהרן, ר"ל ראשון למשפחת הקהתי נתנו לבני אהרן, כי להם היה הגורל לקחת דראשונה: (מא) נתנו לכלב, כאשר היה משה ע"פ ה': (מב) ולבני וכו', על שהפיק כמה שכתבו לכלב חזר לומר ולבני אהרן בדרך המקרא. המקלט, על שהיו קולעין את הירח נקראו כן ושם מלת קלט שנקראו ארמית, ענינו אחיהם והפיקם דבר דבר הכנסם עלם בעלם והדבק בו (אחינליהען, חורם

der zu seiner Rech-
ten stand, Aſaf, der
Sohn Berechjahu's,
des Sohnes Schi-
mea's. 25. Des
Sohnes Michael's,
des Sohnes Maase-
jah's, des Sohnes
Malkijah's. 26. Des
Sohnes Etni's, des
Sohnes Serach's,
des Sohnes Aba-
jah's. 27. Des Soh-
nes Eitan's, des
Sohnes Simah's,
des Sohnes Schi-
mi's. 28. Des Soh-
nes Sachat's, des
Sohnes Verschom's,
des Sohnes Levi's.
29. Und die Söhne
Merari's, ihre Brü-
der, standen zur Lin-
ken, Eitan, der Sohn
Rischl's, des Soh-
nes Abdi's, des
Sohnes Maluch's.

30. Des Sohnes Chaschabjah's, des Sohnes Amazjah's, des Sohnes Chifzi-
jah's. 31. Des Sohnes Amzi's, des Sohnes Bani's, des Sohnes Schamer's.
32. Des Sohnes Wachi's, des Sohnes Muschi's, des Sohnes Merari's,
des Sohnes Levi's. 33. Und ihre Brüder, die Leviten, waren gegeben zu allem
Dienste der Wohnung des Hauses Gottes. 34. Und Ahron und seine

העומד על ימיו. של הימן וזניו: (בש) ובני מדרי אחיהם על השמאל (אחיהם)
דובמת שאמר זלשון אשכנז בצדודי"ד. על השמאל של הימן וזניו שהימן וזניו
צאמלע: (לג) ואחיהם הלויס הנתונים לכל עצות משכן צית האלהים לשוערי

אחלה הם הראשים העומדים לשדור וציהם עמהם, ונפי שהפיקו בדברים העפיים לעקר חר, לומר ואלה
העומדים חדר המקרה. **הימן**, המעורר הוא היה הראש. והנה ביחס הימן מלאה הסמכות ומשהו מזה שהיכרים
למעלה אחר המנהג כמו שהיה, ואלמעלה זכר אורו חסה, ובקשר שיואל שכן וכו' תוף ואלמעלה לופי, אליאל
ולמעלה אליאל. ובקשר שיואל אליאל, ובקשר ערי הליים מלאה שמות ומשקלים ממה שמלאה בקשר היסוד.
והוא העם שכתבתי לך בשמות בני אדם, ודי לך בזה ולא אלעוד כל פעם לאמרו (רד"ק): **(כז) בן שמעי**,
לקבל לא זכר למעלה שמעי, ואלן לא זכר לבני בן גרשון: **(כח) ער** השמאל. של הימן המעורר. **איתן**, גם
הוא היה לראש: **(לג) ואחיהם** הליים, ושאר הליים היו נחמדים (כנס) לשאר הצדוק המושכן להיות שוערים וממזרים
על זריב מושכן: **(לד) לכל** מלכת קדש, המעורר מהיום לכל (ולאכלה וכו' כי הליים אסורים לגדל בזה:
הוא היה לראש: **(לג) ואחיהם** הליים, ושאר הליים היו נחמדים (כנס) לשאר הצדוק המושכן להיות שוערים וממזרים

überhaupt Musik), im Hause des Ewigen, seit dem die Lade ruhte. 17. Und sie dienten vor der Wohnung des Stiftzeltes, bei dem Gesange, bis Salomoh das Haus des Ewigen in Jerusalem gebaut hatte, und standen nach ihrer Weise in ihrem Dienste. 18. Und diese sind es, die da standen nebst ihren Söhnen. Von den Söhnen des Rechatiten, Heiman, der Sänger, der Sohn Joel's, des Sohnes Samuel's. 19. Des Sohnes Elkanah's, des Sohnes Zerachiah's, des Sohnes Eliel's, des Sohnes Toach's. 20. Des Sohnes Zif's, des Sohnes

הַעֲמִיד דָּוִיד עַל־יְדֵי־שִׁיר בֵּית יְהוָה
מִמְנוֹחַ הָאָרוֹן: (יז) וַיְהִי מִשְׁרָתִים
לִפְנֵי מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד בְּשִׁיר עַד־
בָּנוֹת שְׁלֹמֹה אֶת־בֵּית יְהוָה בִּירוּשָׁלַם
וַיַּעֲמֵדוּ כַּמִּשְׁפָּטָם עַל־עֲבוֹדָתָם:
(יח) וְאֵלֶּה הָעֹמְדִים וּבְנֵיהֶם מִבְּנֵי
הַקָּהָתִי הַיָּמִן הַמְּשֹׁרֵר בֶּן־יֹאֵל בֶּן־
שְׁמוּאֵל: (יט) בֶּן־אֶלְקָנָה בֶּן־יִרְחָם
בֶּן־אֱלִיאֵל בֶּן־תָּוֹחַ: (כ) בֶּן־צִיף בֶּן־
אֶלְקָנָה בֶּן־מַחַת בֶּן־עֲמָשִׁי: (כא) בֶּן־
אֶלְקָנָה בֶּן־יֹאֵל בֶּן־עֲזַרְיָה בֶּן־צַפְנִיָּה:
(כב) בֶּן־תַּחַת בֶּן־אֶסִּיר בֶּן־אֲבִיסָה בֶּן־
קָרַח: (כג) בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קָהָת בֶּן־לֵוִי
בֶּן־יִשְׂרָאֵל: (כד) וְאֶחָיו אֶסֶף הָעֹמֵד
עַל־יְמִינוֹ אֶסֶף בֶּן־בְּרַכְיָהוּ בֶּן־שִׁמְעָא:

*צור קרי

Elkanah's, des Sohnes Machat's, des Sohnes Amasai's. 21. Des Sohnes Elkanah's, des Sohnes Joel's, des Sohnes Asariah's, des Sohnes Zefaniah's. 22. Des Sohnes Tachat's, des Sohnes Asir's, des Sohnes Ebiasaf's, des Sohnes Korach's. 23. Des Sohnes Zizhar's, des Sohnes Rehat's, des Sohnes Levi's, des Sohnes Zerael's. 24. Und sein Brnder Asaf,

רשי

מז' עוצד ארום כדכתיב (לקח ט"ו) ויעוצד סס לפני ארן זרית ה' לאסוף ולאחיו לשרת לפני ארון זרית ה' וכתיב ועוצד ארום (סס) צן ידותון וחוסם לשוערים ונומר (סס) לפני עשן ה' אשר צבנעין ושלמה העמידן צצית המקדש צירושלים: (יז) ויעמדו כמשפטם על עבודתם. כמשפט אשר העמידם דוד: (כד) ואחיו אסף

באור

(דה"י ח' כ"ה ב') תחת יד, רשות השגחת אביהם וכן פה תחת יד והשגחת דוד המלך (אונטער דער זייט טונג, אויפצייט). מִמְנוֹחַ, שם קמוח וכן מְנוֹחַ ופירות מיום שנה הארון בירושלים כשהביאורו מקריט יערים לירושלים והיה באוכל אשר נטה לו דוד עד כנין הבית, כי לא אז עתה משם כאשר מקדם שה' מחלך ממקום למקום (רד"ק בהוספה): (יז) אהל מועד, זה האוכל אשר נטה לו דוד כו"ס כש"ב. ויעמדו כמשפטם, כאשר נכנה הבית עמדו סס כמשפט הראשון שחקן להם על עבודתם, חזו עבודת השיר: (יח) ואלה העומדים,

יַחַת בְּנוֹ זַמְרָה בְּנוֹ: (ו) יוֹאָח בְּנוֹ
 עֲדֹי בְנוֹ זֶרַח בְּנוֹ יֶאֱתָרִי בְנוֹ: (ז) בְּנֵי
 קָהָת עֲמִינָדָב בְּנוֹ קָרַח בְּנוֹ אֶסִּיר
 בְּנוֹ: (ח) אֶלְקָנָה בְנוֹ וְאַבְיָסָף בְּנוֹ
 וְאַסִּיר בְּנוֹ: (ט) תַּחַת בְּנוֹ אֲוִירְיָאֵל
 בְּנוֹ עֲזִיָּה בְנוֹ וְשֹׁאֵיֵל בְּנוֹ: (י) וּבְנֵי
 אֶלְקָנָה עֲמָשִׁי וְאַחִימֹת: (יא) אֶלְקָנָה
 בְּנוֹ אֶלְקָנָה צִוְּפִי בְנוֹ וְנַחֲתָן בְּנוֹ:
 (יב) אֱלִיאָב בְּנוֹ יִרְחָם בְּנוֹ אֶלְקָנָה בְּנוֹ:
 (יג) וּבְנֵי שְׁמוּאֵל הַכֹּהֵן וְשֵׁנִי וְאַבְיָה:
 (יד) בְּנֵי מֶרְרִי מַחֲלִי לְבָנֵי בְנוֹ שְׁמַעִי
 בְּנוֹ עֲזִיָּה בְנוֹ: (טו) שְׁמַעְיָא בְנוֹ חַנְיָה
 בְּנוֹ עֲשִׂירָה בְנוֹ: (טז) וְאַלְהָה אֲשֶׁר

* בְּנֵי קָרִי

deffen Sohn Zeroram, deffen Sohn Elkanah. 13. Und die Söhne Samuel's, der Erstgeborne Waschni und Abijah. 14. Die Nachkommen Merari's, Machli, deffen Sohn Libni, deffen Sohn Schimi, deffen Sohn Ujah. 15. Deffen Sohn Schima, deffen Sohn Chagijah, deffen Sohn Ujah. 16. Und diese find es, welche David angestellt hat, bei dem Gesange (d. h.

רש"י

ו (יב) ובני שמואל הכהן ושני ואביה. ושני זה יואל פתרון והשני אציה כלומר שני לראשון הוא היה אציה ושני לאציה הוא היה יואל שלא נכתב ורובעת כי אם הכיס אסור וחמור אסור (תלכים ז' ז) כמו והחמור וכן הפך שני גרעון וכן הראשון (שופטים ו'): (טז) ואלה אשר העמיד דוד וגו'. כשהשיבוהו

באור

למעשה: (ז) עמינדב, הוא לחד המזרח, לא שיהיה בנו של אסיר, וכמו שחושב כלם אחר, אלא אלקנה גם הוא היה בנו של קרח וגם אביאסף כמ"ש ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף (שמות י' כ"ד). ואסיר בנו, זה אסיר השני היה בנו של אביאסף: (י) ובני אלקנה, הוא היה בן שאל ואחיימות היה בן עמשי: (יא) אלקנה, היה בן אחיימות, ר"ל אלקנה, ר"ל ואלה בני אלקנה צופי היה בני וכו' וחושב אחד בן אחד: (יג) ובני שמואל, הוא שמואל הנביא בן אלקנה. ושני, הוא יואל הכהן כמו שכתב בן שמואל ושני שמות היו לו כמו שהראשון כספר הזה בכמה מקומות (ירמיה'): (טז) ואלה, הם הנאמרים למעשה על ידי שיר, לשורר בית ה' והם שיר כולל גון כפה ובכלי כמו דברי שיר (שופטים ה'). כלי שיר (רמיה' א' ט"ז) בשיר מצלחים (נחמיה' י"ב כ"ז). ויפסן לומר שענין על ידי פה כמו על ידי אביהם

jah zeugete Sera-
jah, und Serajah
zeugete Jehozabab.
41. Und Jehozabab
ging mit, als der
Ewige Jehuda und
Jerusalem durch Ne-
buchadnezar gefan-
gen wegführen ließ.

6. 1. Die Söhne
Levi's waren Ger-
schom, Rehat und
Merari. 2. Und
dieses sind die Na-
men der Söhne
Gerschom's: Libni
und Schimi. 3.
Und die Söhne Re-
hat's: Amram, Zg-
har, Chebron und Usiel. 4. Die Söhne Merari's: Nachsi und Muschi, und
dieses sind die Familien der Leviten nach ihren Vätern: 5. Von Gerschom
sein Sohn Libni, dessen Sohn Sachat, dessen Sohn Simah. 6. Dessen

את-עזריה: (מ) ועזריה הוליד את-
שריה ושריה הוליד את-יהוצדק:
(מא) ויהוצדק הלך בהגלות יהודה את-
יהודה וירושלם ביד נבכדנאצר:
ו בני לוי גרשם קהת ומררי:
(ב) בני לוי גרשם קהת ומררי:

(ג) ואלה שמות פני-גרשום
לבני ושמעי: (א) ובני קהת עמרם
ויצהר וחררן ועזיאל: (ד) בני מררי
מחלי ומשי ואלה משפחות הלוי
לאבתיהם: (ה) לגרשום לבני בנו

רשי

הוא אשר כהן צנית מפורש צסיפרי ירושלמי' כך ובי הוא לדנו כהן וזימי שלמה
כהן והלא גם שאר כהנים כמו כן כהנו אלא לפי שמסר נפשו על קדושת הבית
שלא הניח את עזיבו להקטר לכך נא' הוא אשר כהן צנית אשר זכה שלמה והוא
עזריהו שהיה זימי עזיה (לק' ז' כ"ו) וזימי חזקיהו ועזריהו זן אחימען הוא
אמריהו שכהן זימי יהושפט כמו שנקרא עזיהו עזריהו דכתיב (זמלני' ז' ט"ו)
זמתי עשרים ושבע שנים לירבעם וכו' מלך עזריהו ונקרא עזריהו זן אחימען
זכריהו דכתיב ויהי לדרוש אלהים (לקמן ז' כ"ו) זימי זכריהו המזין זיראת אלהים
ונו': (מא) ויהוצדק הלך בהגלות ה' את יהודה וירושלים ומה שכתוב צספר(חגי
א') יהושע זן יהוצדק הכהן הגדול לא יהוצדק שמש מעולם זכהוה גדולה דהא
הוגלה לצבל זימי ויכניה דכתיב ויהוצדק הלך בהגלות וכו' אלא יהושע זנו היה
כהן גדול כשעלו מצבל צנית שני ומה שלא היה עזרא זן שיה הסופר כהן גדול וזן אחי
יהושע זן יהוצדק כיהן זהו הטעם לפי כי יהושע עלה עם זרוצל כמה ימים ושנים קודם
שעלה עזרא:

באור

כ"כ חזון גלות דקיהו כמ"ט סוף מ"ב וכו"ז י"ח) ובסוף ירמיהו. את יהוצדק, והוא לא שמש זכהוה גדולה
וכו יהושע שמש בחלה בית שני: (מא) הלך, גבולה לצבל. יהודה וירושלים, יושבי ארץ יהודה ועיר
ירושלים:

ו (א) בני לוי וכו', כבר נאמרו שני פסוקים אלה א' ג' בפסוק ה' כ"ז, חולם לפי שהפסיק ביחוס אחר
שלא כקדר התולדה, חזר עשה והתחיל ליחס מלוי כקדר חולדותם, זה דרך הספר. גרשום, הוא
גרשון כי הע"ס והנו"ן שוים בשמות, וכן כמיה וכמחן תמים וסנין: (ב) לבני, הוא לעדן המכר לנטיה
בחלוק המשמורים (ד) לאבתיהם, אשר מוחסנים אל אבותיהם מהבן אל האב: (ה) יחת, יחאל המכר

(לג) מְרִיזֹת הוֹלִיד אֶת-אַמְרִיָּה וְאַמְרִיָּה
 הוֹלִיד אֶת-אַחִיטוּב: (לד) וְאַחִיטוּב
 הוֹלִיד אֶת-צָדוֹק וְצָדוֹק הוֹלִיד אֶת-
 אַחִימַעֵץ: (לה) וְאַחִימַעֵץ הוֹלִיד אֶת-
 עֲזַרְיָהוּ וְעֲזַרְיָהוּ הוֹלִיד אֶת יוֹחָנָן: (לו) וְיוֹחָנָן
 הוֹלִיד אֶת-עֲזַרְיָהוּ הוּא אֲשֶׁר כָּהֵן בְּבֵית
 אֲשֶׁר-כָּנַח שְׁלֹמֹה בִּירוּשָׁלַם: (לז) וְיֹאֶלָד
 עֲזַרְיָה אֶת-אַמְרִיָּה וְאַמְרִיָּה הוֹלִיד אֶת
 אַחִיטוּב: (לח) וְאַחִיטוּב הוֹלִיד אֶת-צָדוֹק
 וְצָדוֹק הוֹלִיד אֶת-שָׁלוֹם: (לט) וְשָׁלוֹם
 הוֹלִיד אֶת-חֶלְקִיָּה וְחֶלְקִיָּה הוֹלִיד

zeugete Ufi. 32. Ufi zeugete Serachjah, Serachjah zeugete Merajot. 33. Merajot zeugete Amarejah, Amarejah zeugete Achitub. 34. Achitub zeugete Zadoq, Zadoq zeugete Achimaaz. 35. Achimaaz zeugete Aharjah, Aharjah zeugete Sochanan. 36. Sochanan zeugete Aharjah (dieser versah den Priesterdienst im Hause [Tempel], welchen Salomoh zu Jerusalem baute). 37. Aharjah zeugete

Amarejah, Amarejah zeugete Achitub. 38. Achitub zeugete Zadoq, Zadoq zeugete Schalum. 39. Schalum zeugete Chilkijah, Chilkijah zeugete Aharjah. 40. Ahar-

רשי

היה יכול לעזרם ולנו כמו כן לא יעזר: (לו) הוא אשר כהן צצית אשר צנח שלמה. יש מפרשי' עזרים הוא כי' עזרי' הראשון ומעזרי' עד שרים שהיה צחורצן הצית ח' כהנים ומכלן הובאו ציומא צדוק ראשון וצוירקא דצא וצספרי פדסת פנחס שמונה כהנים שמשו צצית ראשון וי"א שמונה עשר ולא זה וזה יש צסס רוח חיים כי לדוק הוא כי' הראשון שבהן צימי שלמה ועוד איזה אמרים היה צימי יהושפט דכתיב וכן' אמריהו כהן הראש (ד"ה ז' י"ט) (והוא אמרים) צן עזריהו שהיה צימי עזריהו וצימי חזקיהו שהיה אחרי יהושפט ואם תאמר עזריהו איני שרים היה והיכן חלקיהו ככהן הגדול שהיה צימי יאשיהו אלא מדלוק יש לחשוב ושנים עשר כהנים היו מדלוק עד שרים וכן מצינו צוירקא דצא מדוייק ומה שכתב צעורים

באר

הוא: (כח) ובני קהת, מפני כבוד ומהם והסרן הקרימו לגרשון: (לג) אמריה, יסכן שהוא אמרים המכר דר"ה ז' י"ט ויהא שהיה כהן הראש עליהם ועיין בסוף מלכים בחשבון הדורות, כך מלאכי צפירוס אחר, אך לא כן דעתי כאשר אבאר בפסוק הקמון: (לד) את לדוק, והוא הכ"ג הראשון ששמש צב"המק והלכה ההכה מלאכ לכן שנים עשר דורות: (לה) הוא אשר כהן, אחי"ל וכי הוא לבד כהן אלא שמתר נפשו על עבודת הבית שמיחה בעמיה המלך כאשר בא להקטיר כמו שכתב דר"ה ז' ודר"ק אמר ויש לפרש, כי גם צימי שלמה כהן אחר לדוק ואחרי אבותיו המכרים אלא צימי שלמה היה קטן עדיין ולא היה כה"ג, וצימי עזריהו וצימי חזקיהו עדיין היה חי, והיה כהן גדול כמו שנאמר ויהא אליו עמריהו כהן הראש ולפי שהאריך ימים כל כך, אמר עליו הוא אשר כהן צבים כלומר אשר כהן ימים רבים ע"כ. ואפשר לומר שהכוונה לפי שהיו אנשים רבים יושם הזה, כמו עמריה המכר בפסוק שלפניו שהיה צן אחימעץ, והמכר בפסוק ל"א בן חלקיה, וגם המלך עזריה נקרא עמריה (מ"ב י"ד כ"א) לכן כהן קימן שהוא עמריה אשר כהן וכי' והוא עמריה כהן הראש ואינו עמריה אחר, ולעיל פסוק ל"ה הוא עמריה אחר: (לז) את אמריה, יסכן שהוא אמריה המכר דר"ה ז' י"ט) (י"ט) את החיוב יסכן שהוא אמריה המכר דר"ה ז' י"ט) (י"ט) את שרים, היה כהן גדול האחרון והומם ביד

jah und Sachdiel, tapfere Männer, von Namen, Häupter ihrer Stammhäuser. 25. Aber sie waren treulos gegen den Gott ihrer Väter, und buhlten den Göttern der Völker des Landes nach, welche Gott verurteilt vor ihnen. 26. Da erweckte der Gott Israel's den Geist Pul's, des Königs von Aschur (Assyrien) und den Geist Tilgat Pilneser, des Königs von Aschur (Assyrien), und vertrieb sie die Ruebeniter, die Gaditer und den halben Stamm Menascheh, und brachte sie nach Sachlach, Chabor, Hara, und dem Fluß (des Landes) Gosan bis auf diesen Tag. 27. Die Söhne Levi's waren Gerschon, Kehat und Merari. 28. Die Söhne des Kehat's: Amram, Sizzhar, Chebron und Uziel. 29. Die Kinder Amram's: Ahron, Moischeh und Mirjam; die Söhne Ahron's: Nadab, Abihu, Elasar und Itamar. 30. Elasar zeugete Pinchas, Pinchas zeugete Abischua. 31. Abischua zeugete Buzi, Buzi

(כב) וַיִּמְעְלוּ בֵּאלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמִּי-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הִשְׁמִיד אֱלֹהִים מִפְּנֵיהֶם: (כג) וַיַּעַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-רוּחַ פּוּל מֶלֶךְ-אַשּׁוּר וְאֶת-רוּחַ תִּלְגַּת פִּלְנֶסֶר מֶלֶךְ-אַשּׁוּר וַיַּגְלֵם לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֶצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה וַיְבִיֵּאם לַחֲלָח וְחָבּוֹר וְהָרָא וְנָהָר גּוֹזָן עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (כד) בְּנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי: (כה) וּבְנֵי קְהָת עֲמֶרָם יִצְחָר וַחֲבֵרֹן וְעִזִּיאֵל: (כז) וּבְנֵי עֲמֶרָם אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה וּמָרִים וּבְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: (כח) אֶת-פִּינְחָס פִּינְחָס הֵלִיד אֶת-אֲבִישׁוּעַ: (כט) וְאֲבִישׁוּעַ הֵלִיד אֶת-בָּקִי וּבָקִי הוֹלִיד אֶת-עֵזִי: (ל) וְעֵזִי הוֹלִיד אֶת-זִרְחִיָּה וְזִרְחִיָּה הוֹלִיד אֶת-מְרִיּוֹת:

רשי

דונמת ויעתר להם ה'. (כב) ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ אשר השמיד אלהים מפניהם. פתרון הם זנו אחרי אלהי עמי הארץ ואז עם אשר השמיד אלהים מפניהם שאלהיה' לא היה יכול לעורסם ולא שמו על לבם אחרי השמיד מפנינו ולא

באור

אנשי שנות, ר"ל אנשים ידועים בשמותם לגדול חשיבתם: (כג) ונהר גוזן, סמוך לנהר אשר בארץ גוזן. ער היום הזה, כי לא ילאו בלאת גלות יהודה מנכל (ר"ק): (כד) בני לוי, א"ה ביש פקרים הוא פה סיום הפרשה ה', וכן הפסוק זה בלי לוי מתחלת הפרשה ו' והולכת עד פסוק ס"ו ועד ככלל. אונס כרוב פקרים הוא כמו שהיא לפירו, וכן הנחתה ע"פ הספרים המדויקים האלה, ולא שניתה מאשר היה לפנים בהדפסה

(ב) ויעזרו עליהם ויגרתנו בידם
 ההגריאים וכל שעמיהם כי לאלהים
 זעקו במלחמה ונעתור להם כי
 במחורבו: (כא) וישבו מקניהם גמליהם
 חמשים אלה וצאן מאתים וחמשים
 אלה וחמורים אלפים ונפש אדם
 מאה אלה: (כב) כי חללים רבים
 נפלו כי מהאלהים המלחמה וישבו
 תחתיהם עד-הגלה: (כג) ובני חצי
 שבט מנשה ישבו בארץ מבשן עד-
 בעל חרמון ושניר וחר-חרמון המה
 רבו: (כד) ואלה ראשי בית-אבותם
 ועפר וישעי ואליאל ועזריאל וירמיה
 והודויה ויחדיאל אנשים גבורי חיל
 אנשי שמות ראשים לבית אבותם:

20. Und es ward ihnen geholfen wider sie, und die Hagraiten wurden in ihre Hand gegeben, und Alle, die mit ihnen waren; denn sie schrien zu Gott im Streite (flehten ihn um Beistand an), und er war von ihnen erbeten (erhörte ihre Bitte), weil sie auf ihn vertrauten. 21. Und sie erbeuteten ihre Viehheerden, Kameele fünfzig tausend, Schafe zwei hundert und fünfzig tausend, und Eseln zwei tausend und Menschen-Seelen hundert tausend. 22. Ja, es fielen viele Erschlagene, denn der Streit war von Gott, und sie wohnten an ihrer statt bis zur Weg-

führung (in die Gefangenschaft). 23. Und die Söhne des halben Stammes Menascheh, wohnten im Lande von Baschan, bis an Baal Chermon und Senir, und den Berg Chermon, sie waren zahlreich. 24. Und diese waren die Häupter ihrer Stammhäuser: Efer, Bishai, Eliel, Aziel, Jeremias, Hodaw-

רשי

ה' עזרם: ויכתבו ניד' ההגריאי וכל שעמיהם אומות אחרים לעזרם: ונעתור להם

באור

וכן פה מורגל בחכסיו ונלחמה ע"י שמוס המלחמה (ח"ט) קריעג פיהרען, דורך קריעג פיהרען גע-
 חיבת: (ב) ויעזרו עליהם, היו נעזרים ונה' להחבר עליהם או עליהם כמו נגדם, כשמוס מלח על לרוב
 בקפרים האחרונים, וקפר דברי הימים הוא אחד ממוס, וענינו וכל האומות שהיו עמיהם בעזרתם ובעזרת ונלחמה
 אלס, ונעתור עזר מבנינו נפעל לגורם פעול כמו ונחתום (אסתר ד') והוא ענין רצוי ומפלה: (כא) מקניהם,

כלל לכל בהמה גמליהם וכו' פרע למינים שלהם: (כב) חללים רבים נפלו, פעל נפל על חללים כאמר על
 שם סופו וכמוהו ויכלו חללי פלשתיים (ש"א י"ג כ"ב) עיין באורנו שם וענין הפסוק כאומר חין לתמוה חין אספר
 שמו"ל חלף וכו' ומה יקחו כשני מזה חלף נפשות כי זה עשור שנפלו מן ההגריאים חללים רבים
 בשדה המערכה, וזה כי נלחמו המלחמה לא היה כחש ובעזרתם כי הם בעשועת ה' וזה נפל פחד היהודים
 עליהם ומקורו עמוס לשני: (כג) ישבו, ומה חזרו מן המלחמה וישבו בארס, אולם התפשטו ממשן עד בעל
 חרמון וכו': (כד) ועפר, וי"ו ועפר כו"ו ואיה וענה ובראשית ל"ו (ד"ק) או כן שמו כמו וקנה,

sieben (zusammen).

14. Diese sind die Söhne Abichail's, des Sohnes Chuzri's, des Sohnes Baroach's, des Sohnes Gilead's, des Sohnes Michael's, des Sohnes Jeschischaj's, des Sohnes Sachdo's, des Sohnes Bus. 15. Achi, der Sohn Abdiel's, des Sohnes Guni's, war das Haupt ihres Stammhauses.

16. Und sie wohnten in Gilead und Baschan in deren Töchtern (Dörfern und Landstädten) und in allen Fluren Scharon's, bis an ihren Ausgängen. 17. Sie Alle sind nach ihren Geschlechtern verzeich-

net, in den Zeiten Jotam's, Königs von Jehuda, und in den Zeiten Zarahbam's, Königs von Israel. 18. Die Söhne Reuben's und Gad's und des halben Stammes Menasche, was davon tapfere Männer waren, die Schild und Schwert führten und den Bogen spannten, und Kriegsgeübte waren, vier und vierzig tausend und sieben hundert sechzig, die auszogen mit dem Heere. 19. Diese führten Krieg mit den Hagaiten, und mit Stur, Rasisch und Robab.

רשי

כי כלם התיחסו צימי יותם מלך יהודה וצימי ירבעם מלך ישראל: (יח) בני ראובן ונדי וחלי שבע מנשה מן בני חיל וכו'. כלומר כולם נקטלו ועשו מלחמה עם ההגריאים: (יט) וישור ונפיש. צניו של ישמעאל הם: (כ) ויעזרו עליהם. כי

באור

(טז) על חולאתם, כמו עד חולאתם עד סופי הגבולות: (יז) בימי יוסם וכו', כשהיה שופט מועת שנחננו עמיה אביו, אבל לא מלך צימי ירבעם כ"א לאחר מותו כמ"ש בנ"ב, וחסן לפרשו בימי יוסם ובימי ירבעם עם. כל אחד בזמנו, ועם כל א' התיחסו למלחמה (והר"ק בקלרה). והיו הנכון: (יח) בני ראובן, בני מוסק גם על גדי וחלי שבע המנשה ר"ל בני גדי. וצני חלי שבע המנשה. מן בני חיל, ר"ל אשר היו מומנם בני חיל וכו', ולמודי וכו', הוא תאר קל, ואינו פעול כי למד הוא פעול עווד ואין בו פעול כי אם ע"ד התאר והוא ענין הלמוד וההרגל (והר"ק) והוא מן הפעולים שקשורים ביחס הפעל אל העלם שנקמק להם והוראתם כאלו הם הפעולים מהם. חגור כמו אפור בר (ש"א ב' י"ח) לבוש דרים (יחזקאל ע' ב') ענינם חגור ע"י אפור לבוש ע"י דרים

וּבָעַל מְעֹן: (ט) וּלְמִזְרַח יֹשֵׁב עַד-
 לְבֹא מִדְבָּרָה לְמִן־הַנֶּהָר פָּרַת בִּי
 מִקְנֵיהֶם רָבּוּ בָאָרֶץ גִּלְעָד: (י) וּבְיָמֵי
 שְׂאוּל עָשׂוּ מִלְחָמָה עִם־הַחֲגִירָאִים
 וַיָּפְלוּ בִידֵם וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶהְלֵיהֶם עַל־
 כָּל־פְּנֵי מִזְרַח לְגִלְעָד: (יב) וּבְנֵי־גֵד
 לָגְגָדִים יֹשְׁבוּ בָאָרֶץ הַפֶּשֶׁן עַד־סִלְכָּה:
 (יג) יֹאֵל הָרֹאשׁ וְשֵׁפֶם הַמִּשְׁנָה
 וַיַּעֲנִי וְשִׁפְטָם בְּבֶשֶׂן: (יד) וְאַחֵיהֶם לְבֵית
 אֲבוֹתֵיהֶם מִיכָאֵל וּמִשָּׁלֵם וְשִׁבְעַ
 וַיִּזְרִי וַיַּעֲבֹן וַיַּעַבְרָ שִׁבְעָה: (טז) אֵלֶּה |

nes Joel's; dieser (sein Stamm) wohnte in Aroer und bis Nebo und Baal Meon. 9. Und gegen Morgen wohnte er bis man kommt nach der Wüste vom Strome Berat an; denn ihre Heerden mehrten sich im Lande Gilead. 10. Und in den Zeiten Saul's führten sie Krieg mit den Hagraiten, und sie fielen durch ihre Hand, und sie besetzten sich in ihren Zelten auf der ganzen Ostseite von

Gilead. 11. Und die Söhne Gad's wohnten ihnen gegenüber im Lande Baschan bis gen Salchah. 12. Joel, das Haupt, und Schafam der Zweite, und Jaenaj und Schafat in Baschan. 13. Und ihre Brüder nach ihren Stammhäusern sind: Michael, Meschulam, Scheba, Boraj, Safan, Sia und Eber,

רַעֲיוֹ

ע"ש תועבותם כי כן היה מנהג עובדי כוכבי' ומזלות עד היום הכול לקרות תועבותיה' כשם עיירותיהם אצל כשאלו לירי ישראל הסנו שמות כדכתיב ואת נצו ואת בעל מעון מוסנ' שם (במדבר ל"ג) כלו ישראל הסנו שמות' ואת שצמה לפי שלא נקראת ע"ש תועבותיה' לא הסנו שמה וצמגיל' מפ' כי נצו ובעל מעון שם ע"א הם: (י) עם ההגריא' הם הישמעאל' וע"ש אדם קוראם הגדלים צמי הגר היו: וישנו צאהלים. שכן מנהג ערביים ליש צאהלים: (יא) ובני גד לנגדם ישנו. אולם כמו ולאכלה לנגדך (צדקית י"ג): (יב) ואחיהם לזית אבותיהם. במקום ירוסן. מיכאל ומשלם. אלו היו ראשי אבותיהם של אותו היחם

באור

כ"ה) והעיר ערוער אשר היחה חלק לראובן בגולה מלכין ביהושע (שם י"ז) ריבון וצמות בעל וכית בעל מעון וכן פה בעל מעון. ועל זה ערוער בחלק ראובן כיון הכחוש פה, ואין מקום לעננת הדר"ק. כי אם היחה ערוער עיר גד היחה ג"כ ערוער אחרת שהיחה עיר ראובן, ויותר מה יבוא בספר אולי השרשים המשותק ונוסף מידי. ועד נצו. הוא הירוש. מלפון לרוס: (ט) ולמזרח ישב, כלפי המזרח ישבו, עד הנקיים שכלים בו למדבר, לזון הנדר והלחה, אף כי נסר פרט הוא גבול א"י למזרח, נמרחקו להלחה, כי רבו מקייהם מלשבת בארץ הגלעד, כי היה לו להם הנקיים: (י) ההגריאם, האל"ף בנקיים יו"ד היחם (דר"ק). ולדעת המפרשים היו הישמעאלים וקראים על שם הגר אדם, ובספר הסלים (פ"ג ז') כתוב שם בין האומות שם חגרים והם

ההגריאם המכרים פה (חין) ארמביסעם פחוק גענאכנט נאך דער געגענדר חן פערמיסען וועער- בוען וועלכע חין ארמביסען דיוען כאמען פיהרט, ופרגוס הקורי כהלים חגרים הוגרלי ויאמר המורגנן שהיא המדינה הנקראת חוגבארן. ואין זה לקבל על הלב. ובמקום המורגנן כדכתיב עוד מה:

Chanoch, Falua, Chebron und Kar= mi. 4. Die Söhne Boel's, dessen Sohn Schemaejah, dessen Sohn Gog, dessen Sohn Schimi. 5. Dessen Sohn Wic= chah, dessen Sohn Reajah, dessen Sohn Baal. 6. Dessen Sohn Beerah, wel= chen Tilgat Pilnee= fer, der König von Assur (Assyrien), gefangen wegge=

(ד) בְּנֵי יִצְחָל שְׁמַעִיָּה בְּנֵי גֹג בְּנֵי שְׁמַעִי בְּנֵי: (ה) מִיכָה בְּנֵי רְאִיָּה בְּנֵי פֶעַל בְּנֵי: (ו) בְּאֶרְחָה בְּנֵי אֲשֶׁר הִגְלָה תְּלִנְתָּ פִלְנָאסָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר הוּא נָשִׂיא לְרֵאשִׁיבְנֵי: (ז) וְאֶחָיו לְמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּהִתְיַחֵשׁ לְתַלְדוֹתָם הָרֹאשׁ יַעֲיָאֵל וְזִכְרִיהוּ: (ח) וּבָלַע בֶּן-עֵזֶז בֶּן-שֹׁמֶעַ בֶּן-יִצְחָל הוּא יוֹשֵׁב בְּעַרְעָר וְעַד-נָבו

führt; er (Beerah) war ein Fürst der Rubeniter. 7. Und seine Brüder nach ihren Familien nach dem Verzeichniß ihrer Geburt's-Folge: Das Haupt Zeiel und Scharjahu. 8. Und Bela, der Sohn Asan's, des Sohnes Schemas, des Soh=

רשי

לרצון זכור יסאל מתחיל עתה כנראשונה: (ד) בני יואל. דורות דורות קחציו: (ו) אשר הגלה תגלת פלנאסר. קודם לסנחריז וכן היה סדקן פול (מלכים ז' ט"ו) היה כשמן מנחם בן גדי וזימי פקח בן רמליה (שם) זא תגלת פלנאסר מלך אשור וזימי הוטע בן אלה (שם י"ו) זא שלמנאסר מלך אשור (שם ט"ו) וזימי חזקיהו סנחריז ופירשו דעותיו פול וכול סנחריז: הוא נשיא לרצוני. זאחות זמן שהגלוהו תגלת פלנאסר: (ז) בהתיחש לתולדות. הדאש יעאל וזכריה. פתרון הדי לא יחסתי לך מן רצון כי אם קלת ועיקר יחוסו צמקוס יחוסו על דברי הימים למלכי ישראל היה יעאל וזכריהו הדאש שעל ידן כלל יחוסו: (ח) ועד נצו ונצל מעון שזימי' קדמונים קודם שזאו לידי ישראל נקדחו נצו ונצל מעון

באור

על רצון ונעמיקים (אונד ער (רצון) ויורד ניכט נאך דער ערשטגעבורט חין בעטרעך דעם געטעלעטעם רעגיסטערם גערעכענט). והראשון יוסף כהן: (ב) בני רצון, לפי שהפיק נחלים בדברים הטפלים לענין העקריות חזר על ענין הראשון ואמר עוד פעם אחרת וצני רצון, כדרך המקרא וכאשר הודיעו כמה פעמים בזמוריו לספר שמואל ומלכים: (ו) אשר הגלה וגו', בעת שהגלוהו מלך אשור היה נשיא לראשית, תלגת, הוא חבלת ומ"ט וי' ובהפך אחריות כדרך חס' זה: (ז) ואחיו, מיעדיו וחבריו של בשרה וסרגמי אחים ממש כדוב העסקת חמיו העמים כי כל ישראל אחים באמונתם הם. למשפחותם, ר"ל ב"א למשפחתו בהתיחסם לקרן חולדותם היה נראה אשר יעאל היה הראש מכלם חכריהו אחריו על כי אבותיהם היו אנשי הנועלה יוסף מלכות כלם. ורד"ק פ' שמעך למעלה כלומר זה היה נשיא וגם בהתיחסם לחולדותם הם ראשי משפחות ויורשים והראש בהם יעאל חכריהו וכו' (חיוך ייכע בירידה לו. ג. ו. ווארען פֿלֶדֶר-שטעהער דער פֿאמיליען) אונד פֿערנאנטעטע ענגענער) דאז הויפט אונטער איהנען וואר יעאל: (א. ז. ו. ח. בן שמוע בן יואל, הוא שמעיה בן יואל, המזכיר לעיל (פסוק ד') (רד"ק). הוא יושב וכו', זרעו יסנו בגבול ערוער, וכחז הרד"ק י"ג בערוער ב"ח מקום מ"ם כי ערוער לא היה לבני רצון כי אם לבני גד (במדבר ל"ב ל"ד) וכן הוא וכמוהו ב"ח צמקוס מ"ם והנוחר בעשר וכלהם (ויקרא ח' ל"ב). ויש לפרש עוד בערוער בגבול ערוער כי העיר לכה היה לבני גד שבנו אחרת, וגבולה היה לבני רצון ע"כ. והנה אם נעיין במקראות ואלו ששתי ערים היו ממש ערוער האחת אשר עלתה בגורל מטה רצון (יהושע י"ב ע"ז)

והיתה מקלחה על שם נחל קדרון. והשניה אשר היתה נחלת גד והיא היתה יושבת על פני רבת בני עמון (שם

את־שארית הפלטה לעמלק וישבו
שם עד היום הזה:

43. Und schlugen den entronnenen Ueberrest von Amalek, und wohnten daselbst bis auf diesen Tag.

ה (ה) ובני ראובן בכור־ישראל כי־
הוא הבכור ובחללו יצויעי
אביו נתנה פכדתו לבני יוסף בן־
ישראל ולא להתייחש לפכדה: (3) כי
יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו
והפכרה ליוסף: (4) בני ראובן בכור
ישראל חנוך ופלוה חצרון וברמי:

5. 1. Und die Söhne Reuben's des Erstgeborenen Israel's (denn er war eigentlich der Erstgeborene, aber weil er das Lager seines Vaters entweihete, ward seine Erstgeburt den Söhnen Josef's, des Sohnes Israel's, gegeben, doch ohne bei dem Geschlechtsverzeichnis

ח"א ובני ראובן סס ק"ב: ובחללו נכרות ח' ו'. נכתב ח' קס"ב:
כי יהודה וכו' נכתב סס: והפכרה נכתב סס:

niz nach der Erstgeburt zu richten. 2. Denn Jehuda war mächtig unter seinen Brüdern und ward zum Fürsten von ihm [dem Vater eingesetzt], aber die Erstgeburt war Josef's). 3. Die Söhne Reuben's, des Erstgeborenen Israel's,

רשי

ה (א) ובני ראובן בכור ישראל. ואם תאמר אם כן שהיה בכור למא לא ולא
ממנו מלכות כי הוא זולתי הכבוד. וזחללו יצויעי אביו נתנה נכרותו
לבני יוסף ואם תאמר אם כן למא לא מלכו בני יוסף לכך אמר ולא להתייחש
לכבוד חלק בכורו ולא בכור' יהודה אפילו לא חלל דאזר הכבוד' ולא נלקחה ממנו
אפילו הכי היה הגון יהודה למלך: (ב) כי יהודה גבר באחיו שנאמר בור אדירה
יהודה (נדרשית מ"ט) ולנגיד ממנו. שילא ממנו מלכות ועל סם כך נקרא המלך
נגיד שהוא המוליד והמצוי והכבוד והמלכות נטלה מדאזרן ונתנה המלכות ליהודה
בכתיבו כי יהודה גבר באחיו אזל חלק הכבוד נתנה ליוסף לשני בניו: (ג) בני

באר

מהם, וזאת ומפרש מן בני שמעון שלא הטעה לחשוב שנטלה מהם מוסק על בני הם הנכרים כשמוך. והוא
כמאמר מוסגר, וכן דרכו לרוב במקרא: (מג) את שארית הפלטה, הנשארת מה שלא החריומום שאל דור,
שנאמר בו עד הכרית כל זכר באדם (מ"א י"א) ועמלק הוא מבני אדם (מור"ק). עד היום הזה, כי חזרו
לשבת בה כאשר שבו מגלות בבל:

ה (א) כי הוא הבכור וכו', מפה עד סוף פסוק ב' כמו מאמר מוסגר והוא הערה מכתוב הספר שאמר,
עם כי הוא נבחינה לידתו הכבוד המוחלט, והיה א"כ מהראוי להכיר יחוסו ראשונה, אבל נבחינה זאת
שחלל ובלצל יצויעי אביו, אז נלקחה הכבודה מעמו ונתנה ליוסף, להיות נוטל פי שנים בכבוד להיות בניו
נחלקים לשני שבטים, אבל רק בזה היה לו משפט הכבודה, ולא שיהיה יוסף מיוחס לכבודה מכל וכל להיות
יולד ונחנך בית המלכות: (ב) כי יהודה גבר באחיו, בדבר המלכות הוא היה גובר. באחיו לנכות בעלכות.
ולנגיד ממונו, ר"ל להעמיד נגיד ומלך על ישראל אשר יעקב שיהיה מונו. והפכרה, בדבר נחלת השבטים
היא לבדה נתנה ליוסף כאומר הנה יען כי לא נשאר מה מן המעלה לראובן רק קדימת החולדה, לזה נקרא
בכור ישראל פה ולא לשום מעלה אחרת כבשאר בכורים, ונעבור זאת היה מאוחר עד כה עם יחוסו וקדמו
יהודה מפני בכור המלכות. כך שיעור הפסוקים וכן מתורגם אשכנזים. ויש מפרשים ולא להתייחש לבכורה מוסק

bis an die Morgen-
seite des Thales,
um Weide für ihre
Heerden zu suchen;
40. und sie fanden
fette und gute Wei-
de, und ein geräumi-
ges Land, ruhig und
still, denn die von
Cham wohnten da-
selbst in vorigen
Zeiten. 41. Und da
kamen, die mit dem
Namen Eingeschrie-
benen, in den Zeiten
Chistijahu's, des
Königs von Jehuda,
und schlugen ihre
Zelte und die Woh-
nungen, welche sich
dieselbst befanden,
und vertilgten sie
bis auf diesen Tag,
besetzten sich (da) an
ihrer statt; denn es
war daselbst Weide für ihre Heerden. 42. Und (andere) von ihnen (von den
Söhnen Simeon's), zogen aus nach dem Gebirge Seir, fünf hundert Mann,
und Pelatjah. Nearjah, Refajah, Uziel, die Söhne Bifchi's an ihrer Spitze.

הָגִי'א לְבַקֵּשׁ מִרְעָה לְצֹאֲנָם:
(ע) וַיִּמָּצְאוּ מִרְעָה שָׁמֶן וְשׂוֹב וְהָאָרֶץ
רַחֲבַת יָדַיִם וְשָׁקֶטֶת וְשִׁלּוּהָ כִּי מִן-
חָם הָיוּ שָׂכִים שָׁם לַפָּנִים: (הא) וַיָּבֹאוּ
אֶל־הַכְּתוּבִים בְּשִׁמּוֹת בִּימֵי וַיַּחְזִיקוּהוּ
יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ אֶת־אֶהֱלִיהֶם וְאֶת־
הַמַּעֲנִיִּים אֲשֶׁר נִמְצְאוּ שָׁמָּה וַיַּחְרִימֻם
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתֵּיהֶם כִּי־
מִרְעָה לְצֹאֲנָם שָׁם: (מב) וַיֵּמְרוּ | מִן־
בְּנֵי שִׁמְעוֹן הָלְכוּ לָהָר שְׁעִיר אַנְשֵׁי־
חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלִטְיָה וְנַעֲרִיָּה וּרְפִיָּה
וְעִזְיָאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשֵׁם: (נג) וַיָּבֹאוּ

*המעונים קרי

ת"א ויכו וכו' נחמד ח', קל"ג:

רשי

מרעה לנאמם: (מ) כי מן חם היוצאים הם לפנים. נשקט ונשלוט היו יושבי' ולא
זא אדם להדע לה' לפיכך לא נזכרו כשזאו עליהם להלח' ודוגמתו נשופטים ויזאו
על ליש על עם שקט ונעט וגו' ודבר אין להם עם אדם לפי שהיו שקטים לא
היו ידאי' ולא כרתו נדית עם שום אדם לעזרם לפיכך נלחום אותם חמש מאות
(ולמעל' כמו כן) כתוב כמשפט לידונים שקט ונעט וגומר: (מג) ויכו את שארית
הפליטה. מהנרתת דוד כי דוד הכדית כל זכר נאמם:

באור

הלכו עד הנקום שבאים בו אל גור לבקש מקום מרעה, וכן מתורגם: (מ) כי מן חם, המה היושבים שם
מיומים קדומים, ולא היה מי המערער עליהם ועל ארלם להיות שומרים מן המלחמה: (מא) הכתובים
בשמות, הם משוכב וינולד וכו'. את אלהיהם, יושבי אלהים. הכעונים, קבון כעון כל בעורק והוא ענין
דירה ואם רגיל במקרא להיות זה רבים מעונות בקיון לנקבות ולא בקיון הזכרים, הלא כבר אמרתי לך
שהכותב הספר הזה לא השגיח העיב על חיקון הלשון ואין חדש שהומר זכר נקבה ויחד כלשון רבים (רד"ק).
וי"ג שם אומה מעון ועיין שופטים י" י"ב שהזכירה כעון ללל האומות לירונים ועמלק ועיין ד"ה כי ב"י ז'
ואף שזה נראה יותר בעיני, נעיתי בחדגומי אחר רוב מעתיקי חכמי העמים. עד היום הזה, של כותב הספר,
ר"ל נחמור ואלכור משם עד היום הזה, ולא חזרו לשם אף לאחר שגלו ישראל מארלם: (מב) ומחם, ואחרים

וַעֲיֵן רַמּוֹן וְתָכָן וְעֵשָׂן עָרִים חָמֶשׁ׃
 (לג) וְכָל־חֲצִירֵיהֶם אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הָעָרִים
 הָאֵלֶּה עַד־פֶּעַל זֹאת מוֹשְׁבָתָם
 וְהַתִּיחָשׁ לָהֶם׃ (לד) וּמִשׁוֹבָב וַיִּמְלֹךְ
 יוֹשֵׁה בֶן־אֲמִצִּיה׃ (לה) וַיּוֹאֶל וַיְהִי
 בֶן־יֹשְׁבִיהַ בֶּן־שָׂרִיהַ בֶּן־עֲשִׂיאל׃
 (לו) וְאֶלְיוֹעִינִי וַיַּעֲקֹבָה וַיִּשׁוּחִירָה
 וַעֲשִׂירָה וַעֲדִיאל וַיִּשִׁימָאל וּבְנֵיהֶם׃
 (לז) וַיִּזְיָא בֶן־שַׁפְעִי בֶן־אֶלּוֹן בֶּן־יִרְיָה
 בֶּן־שֹׁמֶרִי בֶן־שִׁמְעִיה׃ (לח) אֵלֶּה
 הַבָּאִים בְּשֵׁמוֹת נְשִׂאִים בְּמִשְׁפְּחוֹתָם
 וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ לָרוֹב׃
 (לט) וַיֵּלְכוּ לְמִבְּוֹא גִדְרָה עַד לְמִזְרַח

ri's, des Sohnes Schemaefjah's. 38. Diese mit dem Namen Vorkommenden, waren Fürsten in ihren Familien, und ihre Stammhäuser breiteten sich aus in Menge. 39. Und sie zogen (deswegen) gegen den Aufgang von Gedor hin,

רשי

וַעֲיֵן וְרַמּוֹן וְכו': (לג) זֹאת מוֹשְׁבֹתָם וְהַתִּיחָשׁ לָהֶם. פֶּתְרוֹן אֲע"פ שִׁיחָסָם כֹּאן מִקְלָחָן אֶל תְּחִלָּה שֶׁלָּהּ הָיוּ כִּי אִם אֲחֻזָּתָם שֶׁהָיוּ יֵשׁ סָפֵד יָחוּס אֲחֵר וְזֶס הָיוּ יָחוּסִין כָּל שֶׁזֶּה וְזֶה כֵּךְ הָיוּ לוֹ מַפְדָּשׁ יָחוּסִין צַפְנִי עֲלֵמוֹ׃ (לד) וּמִשׁוֹבָב. וְכָל הַכְּתוּבִין׃ (לח) אֵלֶּה הַבָּאִים. בְּשֵׁמוֹת נְשִׂאִים בְּמִשְׁפְּחוֹתָם וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ לָרוֹב. לֹא הָיוּ לָהֶם מִקּוֹם לִישָׁן׃ (לט) וַיֵּלְכוּ. עַל כֵּן לְמִצְוַת דְּבָרֵי וְכו' לְצַקֵּס

באר

אֶל כֹּאשֶׁר מִלֶּךְ דָּוִד גְּבֵרָה יָד בְּנֵי שֶׁבֶט־וְגִרְשׁוֹם מִנְחֻלָּתָם עַל כִּי כָתְּרָבוּ וְהָיוּ לָרַחֵם הַמִּקּוֹם לִשְׁכַּת עִם שְׁמֹעוֹן׃
 (לג) וְחֲצִירֵיהֶם, חֲצִירֵי הָעָרִים שֶׁזֶכֶר, וְהָיוּ עֵינֵם וְכו' וְאֵף שֶׁאֵמֵר בְּקוֹף הַמִּקְלָח עָרִים חֲמֵשׁ מ"ח בְּנִיחֵת הָעָרִים שֶׁזֶכֶר בְּרִאשׁוֹנָה יִחְשְׁבוּ אֵלֶּה כַּכְּפִירִים׃ (לד) עַד, צִנֵּל, הַחֲלָרִים הַנוֹגֵעוֹת עַד צִנֵּל. זֹאת וְכו', ר"ל מִחוּץ הַחֲלָרִים הָיוּ הָיוּ מִקּוֹם מוֹשְׁבָם. וְהָיוּ שֶׁאֵמֵר זֹאת וְלֹא אֲמֵר אֵלֶּה, כֵּן דֶּרֶךְ הַלֶּשׁוֹן בְּהַרְבֵּה מִקְוִמוֹת יָחִיד צִנֵּל וְכִי רִבִּים וְכִי צִנֵּל יָחִיד כֵּךְ כִּתְּרָה הַדֶּרֶךְ. וְלִדְעָתִי מִלֵּת זֹאת אֵין לֶשׁוֹן זֶה נִכְלָל עַל זֶה אֵף יֵשׁ בּוֹ דֶּבֶר כִּסְתֵר וְהָיוּ דְּבָרֵי הַנִּלְאָהוֹת (דִּיעֲשֶׂה אֵינִי), וְנִפְגֵּי מִלֵּת הַתִּיחָשׁ שֶׁהָיוּ שֶׁסֶּה הַמִּקְלָח שֶׁאֵין בּוֹ מִין זָכָר אִם נִכְבָּה רַחֲמֵי מִן קִטְוִי (וַיִּטְרֹק), אֲמֵר זֹאת כִּי אֵלֵינוּ עֵינֵךְ כּוֹנֵנִי וְהָיוּ. וְהַתִּיחָשׁ לָהֶם, הַמִּקְוִמוֹת הָאֵלֶּה שֶׁאֵין מִיחָסוֹת לְבָנֵי שְׁמֹעוֹן וְעַם כִּי עָקֵר הִתִּיחָשׁ הִנֵּחַ עַל הַגְּלוּת מִשְׁפַּחַת הָאֵלִים לְדַעַת מִי הָיוּ וְנִפְגֵּי יֵלָא, הֵנָּה הַשֶּׁלֶל גַּם עַל הַגְּלוּת הַמִּקּוֹם לְדַעַת עֵיר מוֹלְדוֹ, וְכֵן עַל הַגְּלוּת הָאֵלִים לְדַעַת מִלֵּחָם עִם הָיוּ וְעַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁמֶס מִלֵּת יָחַס צִפִּי צִנֵּל מִלֵּאכֶת הַגִּיּוֹן כִּידוּעַ׃ (לח) אֵלֶּה הַבָּאִים בְּשֵׁמוֹת, ר"ל אֵלֶּה הַמִּכְרִים פֶּק בְּשֵׁמוֹתָם שֶׁהָיוּ נְשִׂאִים בְּמִשְׁפְּחוֹתָם וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם הִתְרִבוּ כָּל כֵּךְ עַד שֶׁלֹּא יִכְלוּ לִשְׁכַּת בְּזֻמָּת הַשֶּׁאֵר׃ (לט) וַיֵּלְכוּ, לֹא

muel, dessen Sohn
Sakur, dessen Sohn
Schimi. 27. Und
Schimi hatte sechs-
zehn Söhne und
sechs Töchter, und
seine Brüder hatten
nicht viele Söhne,
und all' ihre Fami-
lien mehrten sich
nicht, wie die Kinder
Zehuda's. 28. Und
sie (die Söhne Si-
meon's) wohnten in
Ber Scheba und
Mosadah, und Cha-
zar Schual. 29. Und
in Bilhah, und in

(כ) וְלִשְׁמַעִי בָנִים שֵׁשָׁה עָשָׂר וּבָנוֹת
שֵׁשׁ וְלֵאחֵיו אֵין בָּנִים רַבִּים וְכֹל
מִשְׁפַּחָתָם לֹא הִרְבּוּ עַד-בְּנֵי יְהוּדָה;
(כח) וַיָּשְׁבוּ בְּבֵאֵר-שֶׁבַע וּמוֹלָדָה וַחֲצַר
שִׁיעָל: (כט) וּבְבִלְהָה וּבְעֵצֶם וּבְתוֹלָד:
(ל) וּבְבִתוּאֵל וּבְחֶרְמָה וּבְצִקְלָג:
(לא) וּבְבֵית מֶרְכָּבוֹת וּבְחֲצַר סוּסִים
וּבְבֵית בְּרָאִי וּבְשַׁעְרִים אֵלֶּה עָרֵיהֶם
עַד-מֶלֶךְ דָּוִיד: (לב) וַחֲצֵרֵיהֶם עֵיטָם

in Gzem, und in Tolad. 30. Und in Betuel, und in Charmah, und in
Ziklag. 31. Und in Bet Markabot, und in Chazar Sufim, und in Bet
Birai, und in Schaarim; diese waren ihre Städte bis zur Regierung David's.
32. Und ihre Gehöfte: Citam, Ain, Rimon, Tochen und Ulan, fünf Städte.

רשי

אין צנים דעים וכל משפחותם לא הרבו עד בני יהודה: לא הרבו. צנים כצני
יהודה לפי שהיו מועטים וחלק יהודה רב מהם קצל שמעון צחקו כי שמעון
לא היה לו חלק צל"י טנא' אחלקם ציעקו ואפילו ציטאל (צדאשית מ"ט) ושנינו
צדאשית רבה אחלקם להעמיד סופרים ציטאל לצני נכסות בו' ומניין שקצלו
דכתיב (יהושע י"ט) מחציל צני יהודה נחלת צני שמעון כי היה חלק צני יהודה
רב מהם וינחלו צני שמעון צחך נחלתם פן תרצה עליהם חית הטהר ומה שכתוב
(ס) ויעל הגדל לצני שמעון כך היה המעט' הפילו גודל חיות שני יקצל שמעון
צחקו ונפל הגודל צחקו של יהוד' וגם מה שכתוב (שופטים א') ויאמר יהודה
לשמעון אחיו עלה אתי בגודלי ונלחמנו זכנענו והלכתי גם אני אחר. צחק שנתתי
לך: (כח) וישבו צנאר שבע. צני שמעון יצאו צאותן עייר' של יהודה: (לא) אלה
עריהם עד מלך דוד. פתרון כשהרבו צני יהודה עשו תרעומת על צני שמעון צימי
שאלו ודנו לנרשס מאלרס ולא היה יוכל לנרשס ואף כי היה כל ימיו צטיודא
וצפלחמות וכשמלך דוד צלו שצטו לשאלו מצני שמעון את ארנא ששאליו להם והלך
דוד ונרשס כי שאלו לא חשש צכך מפני שנלח דוד שהיה מיוסודה חכו שכתב אלה
עריהם עד מלך וכשמלך דוד גרסס. מפי ר' אלעזר צד משולם ז"ל וכן פו' לי
צני' שלמה צד לוי אחי דני משה הדדסן. (לב) וחצריהם. הכפרים מי היו עיטס

באור

(כז) וכל משפחתם. של בני שמעון. לא הרבו צנים לבעת עד מקפר יהודה. אשר שכנו עומס וכאומר אין
המקום והאור גורם רבוי צנים כי הלא בני יהודה ובני שמעון יצאו צמחון אחד. ועכ"ז לא נחרבו אלו כאלה.
ולפי פתרון המלה עד. ראוי להרבה הפסוק ויחא פערועהרשעין יצק ניצט ולו רייצען) בינ' לוד לאהל
דער קינדער יהודה'ס): (כח) וישבו וכו'. הערים האלה היו מנחלת צני יהודה כאשר הם נחכרים בקפר
נקלם שני השמות. ונחומים לצני שמעון לשבת בקן: (לא) אלה עריהם. אשר יצאו צהס. עד מלך דוד.

לְמוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ לְחֶסֶת הַדְּבָרִים עִתִּיקִים׃
 (כג) הָמָּה הַיּוֹצְרִים וַיֵּשְׁבוּ נַטְעִים
 וַיְגִדְרָה עִם־הַמֶּלֶךְ בְּמַדְכָּתוֹ יֵשְׁבוּ
 שָׁם׃ (כד) בְּנֵי שִׁמְעוֹן נְמוֹאֵל וַיְמִין
 יָרִיב זָרַח שָׂאוּל׃ (כה) שְׁלֹם בֶּנוֹ מִכְשָׁם
 בֶּנוֹ מִשְׁמַע בֶּנוֹ׃ (כו) וּבְנֵי מִשְׁמַע
 חֲמוּאֵל בֶּנוֹ זְבוּר בֶּנוֹ שִׁמְעִי בֶנוֹ׃

ba und Boasch und Saraf, welche über Moab herrschten, und Taschubi Ba-chem, aber diese Dinge sind alt (längst vergessene Geschichten). 23. Das waren die Töpfer, und wohnten in Anpflanzungs-Ortern und in Hürden, bei dem Könige; für sein Ge-

schäft wohnten sie daselbst. 24. Die Söhne Simeon's waren Nemuel, Amin, Barib, Serach, Saul. 25. Dessen Sohn Schalum, dessen Sohn Mibsam, dessen Sohn Mischma. 26. Und die Söhne Mischma's: Dessen Sohn Cha-

רשי

עתיקים. פתרון אל תאמר לפי שכתבתי ליהם מאנשי דורנו שכולם היו אחרי כן אלא כולן שנאמרו בפסוק זה (העתיקים) הראשונים שהיו צימי קדמונים (ורבותינו אמרו יואל וסוף זה מתלון ולכיון) אשר צעלו למואב שלקחו כסים מואביות: (כג) המה היוצרים. המה יורקים ואנשי חזיונא וישוני לחם היו יולדי חומר למלאכת המלך וגם קדורת למאכל המלך וגם לכהנים: יושבי נטעים. שהיו עוסקים בנטיעות של מלך: וגדרה. אומנים בודרי גדר אצנים למלאכת המלך: עם המלך. פתרון הוסיפו המלך צאותו בעיירות לפי שהיו עושים מלאכתו דוגמא צמספטים צשואל צעליו עמו לא יולם כלומר עמו צמלאכתו: (כד) בני שמעון. לפי ששמעון יושב צחלק יהודה. הוא מקדימו ליחסו ולדבר צעירותיו קודם לראשון: (כו) ולאחרי

באר

אלה בני שלה בן יהודה. אשר צעלו למואב, ענין אדנות. כמו צעלוי ארונים זולתך (ישעיה כ"ו י"ג) והלמ"ד במקום יחס הפעול את. וישבי לחם, בן שם האיש ויש קוראים וישבי לחם (איינוואנהער פתח לחם). והדברים עתיקים, ענין ישן כמו ועתיק יומין (ודניאל ז') ענין באורנו שם. ובתב הד"ק ח"ל פירושו: זה שאמרו כי יואל וסוף צעלו למואב אע"פ שלא נאמר זה בספרי נבואה. הדברים הם ידועים בקבלה ובמקרה ונעתיקים איש מפי איש. ויש מפרשים כי והדברים עתיקים חזר על מה שכתב בענין מיוחס המולדות, ואומר כי הדברים הנכתבים הנה, אף על פי שלא נמלאו ככתבים בספרי הנבואה לא תאמר איך ידע זה עתה, דברים שלא היו בימינו, כי הדברים מקובלים כלה ע"כ. ועוד יש לפרש, אף כי הסתכלתי להזכיר מדבר מלחמה ונלחן ואין הדבר ידוע לכם, הנה אל תמנהו על זה, כי הקורות האלה המה ישינים מיושנים ועבר עליהם זמן רב כביר, ושכח מן הדברים, ובאופן זה מתורגם אשכנזית: (כג) המה וכו', יורקים ואנשי חזיונא שזכר המה היוצרים הידועים שהיו יוצרים מניני כלי חרס, והיו יושבים חוץ לעיר במקום הנטעים לצטע נטעים ולעבוד האדמה ולעשות שם הכלים ואולי אותו המקום היה העפר שלו טוב למלאכת החרס, והיו יושבים שם ונטועים נטיעות ור"ק. ונדרה, מענין גדרות האלף (במדבר ל"ב ע"ז כ"ד ל"ו) (פיה הירדן). עם המלך במלאכתו, כשהיו עם המלך עוסקים במלאכתו היו יושבים שם במקום הנטעים והגדרות מפני הכנה מלאכת המלך אבל לא בזולת זאת. ואמר זאת לכתורם שלא היו מולת עוני הארץ עושי מלאכה כלי חרס לאורך פרקתם או עובדי גנים. ורועי עדר, אלא מעושי לרבי המלך במלאכתו והיו קרובים לחזר בית מלכותו, והיו אגשים חשובים מרואי פני המלך, וכן עלו מגדולה לגדולה עד שהיו ארונים ליואב, והכן: (כד) בני שמעון, לפי שהיה שכן ליהודה בנחלתו לזם מיוחס מיד אחריו וקודם ראשון. ואולי לפי שאין כמו בראשון כלשר ומספר והולך מנמט. במואל, הוא ימואל המכר בפרשת ויגש ובפרשת וארל ומכר ג"כ בפרשת פנחס נמואל, כן הראה ברוב השמות בני אדם ונשמות הערים כי אינם קפדים בחלוק אות אחת או שנים (אף שהן אינן ממואל אחד) (ר"ק):

Vater Schocho's, und Zefutiel, den Vater Sanoach's; und dieses sind die Söhne Bitjah's, der Tochter Pharao's, welche Marek nahm (zum Weibe). 19. Und die Söhne des Weibes Hodijah's, der Schwester Nacham's, des Vaters von Keilah, sind: Hagarmi und Eschemoa, der Maachatiter. 20. Und die Söhne Simon's: Amnon, Kinah, Ben Chanah und Tolon; und die Söhne Issi's: Sochet und Ben Sochet. 21.

Die Söhne Selah's, des Sohnes Jehuda's, sind: Er, der Vater Rechah's, und Raebah, der Vater Marešchah's, und die Familien des Hauses des Jus-Fabrikats, vom Hause Aschbea. 22. Und Sofim und die Männer von Reso-

וְאֶת-חֶכְרֹךְ אָבִי שׁוֹכֹךְ וְאֶת-יְקוֹתִיאֵל
אָבִי זְנוּחַ וְאֵלָה בְּנֵי בְתִיָּה בַת-פְּרָעָה
אֲשֶׁר לָקַח מֶרֶד: (ט) וּבְנֵי אֲשֶׁר
הוֹדִיָּה אֶחָזֶרֶת נָחַם אָבִי מַעִילָה
הַגַּרְמִי וְאֲשֶׁת־מַעַ הַמַּעַכְתִּי: (כ) וּבְנֵי
שִׁמְּוֹן אֲמֶנּוֹן וְרָפָה בֶן-חֲנָן וְתוֹלֹן
וּבְנֵי יִשָּׁעִי זִוְחָת וּבֶן-זִוְחָת: (כא) בְּנֵי
שִׁלָּה בֶן-יְהוֹדָה עֵר אָבִי לָכָה וְלַעֲדָה
אָבִי מְרִשָּׁה וּמִשְׁפַּחַת בֵּית-עֲבֹדָת
הַבֶּץ לְבֵית אֲשָׁפֶע: (כב) וַיּוֹקִים וַאֲנָשֵׁי
כִזְבָּא וַיַּאֲשׁ וְשָׂרָה וְאֲשֶׁר-בָּעֵלָו

* ותולון קרי

רשי

סרי העיירות כדכתי' ציהושע ויקדעם וזנוק וחלחול צית לוד וגדוד ירמות ועלם
סוכה ועזקה: ואלה בני צתיה צת פרעה. כו"ו מפרדת צין בני יהודה וצין
בני צתיה: אשר לקח מרד. כלל הוא מרד שמרד צעלת מרגלים וכן דרך היחס
שאפי' לאחד אומר בני כמו ובני אלה וקנו: (כא) בני שלה צן יהודה לפי
סעדיין לא ייחסו מייחסו עתה שמשום כבודו של דוד מקדים ליחס בני תמר פרץ
וזרח שמהם ולא גם הוא ועכשיו שמיחס כל משפחות פרץ מתחיל לייחס כל
משפחות שלה שהיו באלותו הדור. ומשפחות צית עצורת הנוץ. לידיעות
המקדש אף הם היו מבני שלה: (כב) ויוקים ואנשי כוזא עד ויושני לחם. כל
אלה בני שלה צן יהודה: ויאש ושדף. דנותינו אומרים זה מחלון וכליון: והדברים

באור

הו"ו מפרדת צין בני יהודה וצין בני צתיה והכן דבריו. ויש בזה קרום המקרא וררשהו על אופן זה: (ט) אחות
נחם וכו', מלשון שהיה אחות נחם, היו לו אלה הבנים: אזי קעילה הגרמי וכו' כך פירש הרד"ק אך לפ"י
קשה, למה עשם החבר פה אשה הוריה ושהיא אחות נחם, מה שלא נאמר בכל המקראות הקודמות והיה די
באמרו בני הוריה, אזי קעילה כמו שכתוב בכל מקום, אכן נפרס כמשמעו, אזי קעילה מוסב על נחם
שהיה אשה הוריה אחות נחם, שהיה שר ואדון עיר קעילה, החבר כל זאת משום כבוד יחוס בנים שהיה דורם
שר וחשוב והוא נכון, וכן הוא בהרגומי: (כ), בן חק, כך שמו וכן בן-זוחת: (כא) בני שלה, לפי סעדיין
לא ייחסו, מייחסו עתה שמשום כבוד דוד מקדים ליחס בני תמר פרץ חרה, שמהם ילא גם הוא, ועכשיו שמיחס
כל משפחות פרץ, מתחיל ליחס כל משפחות שלה שהיה באלותו דוד (המפרש). ומשפחות עזרת הנוץ. המשפחות
שהיו עוסקים בבית ששם אורגים ועושים עבודת הפסחים והם מיוחסים לבית אשנע: (כב) ויוקים וכו', כל

הוֹלִיד אֶת-עֶפְרָה וּשְׂרָיָה הוֹלִיד אֶת-
 יוֹאָב אָבִי גִיָּא חֲרָשִׁים בִּי חֲרָשִׁים
 הָיוּ: (טו) וּבְנֵי כָלָב בֶּן-יִפְנָה עִירֵי
 אֱלֹה וְנָעַם וּבְנֵי אֱלֹה וְקִנְזוֹ: (טז) וּבְנֵי
 יִהֲלִיאל זִינָה וְזִיפָא תִירְיָא וְאַשְׂרָאֵל
 (יז) וּבְנֵי-עֲזָרָה יִתָּר וּמֶרֶד וְעֶפְרָי וִילָזָן
 וְתֹהַר אֶת-מָרִים וְאֶת-שָׁמִי וְאֶת-
 יִשְׁבָּח אָבִי אֲשֶׁת־מַעַ: (יח) וְאֲשֶׁת־
 הִיהֲדִיָּה יִלְדָה אֶת-יָדֵד אָבִי גִדּוֹר

Serajah zeugete Joab, den Vater von Bei Charaschim (des Thals der Zimmerleute), denn sie waren Zimmerleute. 15. Und die Söhne Kaleb's, des Sohnes Jephneh's, Zru Elah und Naam, und die Söhne Elah's: Kenas. 16. Und die Söhne Jefchalel's, Sif und Sifah, Tiraja und Afarel. 17. Und der Sohn Efra's, Zeter, Mired, Efer und Balou, und sie ge-

ת"א ואשתו ונו' מבלה ח'. סנהדרין ז', י"ט:

bar Mirjam und Schamaj, und Ischbah, den Vater von Eschemoa. 18. Und sein Weib, die Judäerin, gebar Zered, den Vater Gedor's, und Cheber, den

רש"י

זרכה. ע"א אנשי דכה המשפחה היתה מבונה אנשי דכה: (יד) ושריה הוליד את יואב אזני גיא חדשי'. יואב היה שר של עמק שיש זה חדשים ולמה אני קורא אותם גיא חדשים כי חדשים היו. פתרון אותן שישו צניא החדשים חדשים הנה. ועל שם נקרא הביא: (טו) ובני כלב בן יפנה. אמרו דעותינו כלב בן יפנה זה כלב בן חזרון ולמה נקרא בן יפנה שפונה מעלת מדגלי' ואל תתמה שהרי יוחס כנז משפחה כלב בן חזרון שהרי בן דרך שמייחס קלת ומדלג עם משפחה באחרת ואחר בן תופס משפחה דאשונה. ובני אלה וקנז כך היה שמו וקנז: (יח) ואשתו היהודיה. אשת כלב שנולדה מיהודית: ירד אזני גדור ונו'.

באור

מאותם המכרים. עתניאל, הוא היה השופט הראשון בישראל: (יד) חרשים, תאר והח"ת בשוא ופחה כי הוא מן הקלים (ר"ק בספר השרשים) כי יש שני משקלים בשם זה. האחד מן הדבשים חרש כמו שכתב בנבב, והקטן בחי"ת מפני הרי"ש שאינה נוקבלת דגש והשני ממשקל פֶּעַל חרש ומה חרשים שהריבים מוננו בשוא, אבל חרש ממשקל פֶּעַל הרבים מוננו חרש'ים כמו בנבים. והקטן לה"ד. כי חרשים היו. רלה לומר בעבור זה נקרא המקום ההוא גי חרשים על כי היו אנשים חרשים, ר"ל אומני אבן ועץ וכו': (טז) כלב בן יפנה, לדעת רז"ל הוא כלב בן חזרון ועל שפה מורגלים נקרא בן יפנה. ועם כי כבר קופר חולדותיו בא עשה להסלים קפור כל חולדותיו וכן דרך הקפר הוא ליחס קלת משפחה ולדלג עליה ביחס משפחה אחרת ואח"כ חזר אל הראשונות. וקנזו, בן שמו בוי"ו להבדיל בין קנז המכר למעלה בלי וי": (יז) ובן עזרה וכו', וילזן, ואלה בני צהיה וכו' אשר לקח מרד. ותהר את מרים וכו', ואשתו היהודית ילדה וכו' אזי נזוח. ותהר וכו', אשתו של מרד, וענין ותהר פה לידה, וכמוהו על ברכות הורי (בראשית מ"ט) כמו יולדי (מדברי רד"ק). מרים, הוא שם איש כי הרבה מנאלים בשם אחד זכר ונקבה כמו צהיה אשת חזרון ועיפה פלגש כלב (לעזר ד') ואחרים רבים, (מהנ"ל) ועוד היום השם (אחריא), רגיל בזכר ונקבה: (יח) ואשתו היהודית, אשת מרד היהודית, כי הייתה צהיה בת עפרה שאמר בסוף המקרא (מהנ"ל). ואלה וכו', פירוש ואלה מזכרנו חסלה מרים ושמי ושנח היו בני צהיה וכו', וכן כתב הנזכר פה

Israel's, und sprach: Wenn du mich segnest und meine Gränze erweiterst, und deine Hand mit mir ist, und du machtest (mich frei) vom Unglücke, daß ich kein Trübsal habe! Und Gott ließ kommen was er bat. 11. Und Elhub, der Bruder Schuchah's, zeugete den Mochar, der ist der Vater Eichton's. 12. Und Eichton zeugete Bet-Nafa, Paschach und Tachinah, der Vater der Stadt Nachasch, dieses sind die Männer von Rechah. 13. Und die Söhne von Kenas: Atniel und Serajah, und die Söhne Atniel Chatat. 14. Und Meonati zeugete Esrah, und

יַעֲבֹץ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם-
בְּרַךְ תְּבָרַכְנִי וְהִרְבִּיתַּ נְבוּלִי וְהִיִּתָּה
יָדְךָ עִמִּי וַעֲשִׂיתָ מִרְעָה לְבִלְתִּי
עֲצָבִי וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶת-אִשְׁרֵי שְׁאֵלִי:
(יא) וּבָלֹב אַחִי--שׁוֹחָה הוֹלִיד אֶת-
מָחִיר הוּא אָבִי אֶשְׁתָּוֹן: (יב) וְאֶשְׁתָּוֹן
הוֹלִיד אֶת-תַּפַּח וְאֶת-פַּסַּח וְאֶת-
תַּחֲנָה אָבִי עִיר--נָחַשׁ אֵלֶּה אֲנָשֵׁי
רַכָּה: (יג) וּבְנֵי קִנּוֹ עֲתַנְיָאֵל וְשָׁרִיָּה
וּבְנֵי עֲתַנְיָאֵל חֲתָת: (יד) וּמַעֲזַנְתִּי
פָּתַח בֶּסֶף וְאוֹלִי מִפְּנֵי שֹׁשֶׁס כֵּן וְלֹא יִשְׁתַּכֵּה.

רשימי

לי שום נזק ונזק ועלז ועלז והוא נדר מה שזכר: ויבא אליהם את אשר שאל. ושם
נדרו ויבאון מציאון דא' כספוסקין לזקה (נלזור) צעזור מה שאין נודרין ללא
נותנין ללא נדר ונדרשו ידוע: (יא) ובלוב אחי שוחה. משפחות הוא דקחשין
צקלר לשון אע"פ שאין מזכירו מלמעלה וכן ובני קנו אע"פ שלא הזכירו למעלה
וכן מעוכתי כמו כן לא הזכירו כי כן דרך כל הספר הזה: (יב) אבי עיר נחש.
סם עיר ותחנה שר (היה) עליה: אלה אנשי רכה. בני אשתון ישבו בלזותו מקום

באור

לגרום לו ונאורעות לער וזק. אם ביד וכו', נדר נדר שאל ילביחו ה' ויברכוהו ויעשה כך וכך, ולא הזכיר
הנדר, וכן וידור יעקב נדר לאמור אם יהיה אליהם עונני וכו' ובראשית כ"ח) לדעת קלח המפרשים, וכן וידר
ישראל נדר לה' אם נתן נתן את העם הזה בידו (במדבר כ"א ב') אך נמש אין ראה כי בשניהם כתוב הנדר
בלז עיין רש"י. והנראה שהוא מלשונות הכתובות נדר ונשבעה וקלר הכתוב את לשונו, כדוגמתו בפקוק לכן
כל הדר קין וגו' (בראשית ד' ע"ו) כל מכה יבוקי (ש"ב ה' ח') עיין פירש"י במקומות אלו ובאורו סם והרבה
פעמים בספר שמואל עיין עליהם, וכעין זה לשון הדוניה לו בפרט מאלו בחרה (שמות ל"ב ל"ג) ועתה אם
שאל מנאחם וכו' חזק מקרא קלר ועיניו כמו שחרג יב"ע וכוון אין ששוק שוק וכו' ועד"י מתורגם אשכנזים
סם. וכן פה כולל למרגם בלזות זה שיהי דרך בקשה כאלו יאמר מי יתן! (ח' מעש"טעמט דוא דרך מ"ד ועג'
נען, חזק מ"כע גרענלע ערווייטערן, חזק מעש"טעמט דריינע האנד מיט מיר זיין. חזק דחם
דוא מעש"טעמט חו. ז. ו. ו. והמלות ויקרא, שאל עדות על הפ"י הזה כי בכל המקומות שהוא ענין נדר
אמר לשון וידור נדר. לבלתי עכ"י, הוא מקור פעל עמד והספיק והמקור בלזת אין בו פועל ופעול או יהיה
פועל יולא ופי' ועשית עניי להיליגי מרעה לבלתי עכ"י חזק ודר"ק) ועד"י מתורגם אשכנזים: (יא) ובלוב
אחי שוחה, לא הזכירו מתורגם גם שניהם כי פן דרך הספר לחזקיר אנשים ותולדותיהם, ע"ס שלא הזכיר לפניהם
ומי יולא ופי' אביהם. ואולי הזכירו בשם אחר אשר יהיה להם: (יב) אלה אנשי רכה, כל בני כלוב שהזכיר
סיו בקראים אנשי רכה על ענין ידוע אולם (דר"ק) ונראה דברי המפרשים שני אשתון ישבו בלזותו מקום ברכה:
(יג) ובני קח, גם הוא לא הזכיר לפניהם כי היה ולא חזקת עליהם עוד כי רבו אלה הנעלמים מקצר

אֶפְרַתָּה אָבִי בֵּית לָחֶם: (ג) וּלְאִשְׁחֹר
 אָבִי תְּקוּעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֲלָאָה
 וְנָעֲרָה: (ד) וַתֵּלֶד לוֹ נְעֶרָה אֶת־אֲחָה
 וְאֶת־חֶפְרָא וְאֶת־תַּמְנִי וְאֶת־הַאֲחִישָׁמָרִי
 אֵלֶּה בְנֵי נְעֶרָה: (ה) וּבְנֵי חֲלָאָה צֶרֶת
 יֶצְהָר וְאֶתְנָן: (ו) וְקוּץ הוֹלִיד אֶת־
 עֲנֹיֹב וְאֶת־הַצִּיִּבְרָה וּמִשְׁפַּחַת
 אַחֲרָחֵל בֶּן־הָרֶם: (ז) וַיְהִי יַעֲבִץ
 נִכְבֵּד מֵאֲחָיו וְאִמּוֹ קָרָאָה שְׁמוֹ יַעֲבִץ
 לֵאמֹר כִּי יִלְדָתִי בַּעֲצָב: (ח) וַיִּקְרָא

der Vater Chuschah's; dieses sind die Söhne Chur's, des Erstgeborenen Efratah's, des Vaters von Beth-Lechem. 5. Und Achsur, der Vater von Tekoa, hatte zwei Weiber, Chelah und Naarah. 6. Und Naarah gebar ihm Achusam und Chefer, Tammuni und Achashtari, dieses sind die Söhne Naarah's. 7. Und die Söhne Chelah's: Zeret, Bizchar und Etman. 8. Und Koz zeugete Anub und Zobeab, und die Geschlechter

*וצהר קרי

ח'א ולאשחור סוטה ח' י"ז ובני הלאה וכו' סס: ויסרא וכו' המורה ז' י"ז: Acharchel's, des Sohnes Harum's. 9. Und Zabez war geehrt mehr als alle seine Brüder, und seine Mutter nannte seinen Namen Zabez, indem sie sprach. „Ich habe ihn mit Schmerzen geboren.“ 10. Und Zabez rief zum Gotte

רש"י

קוץ ומזכיר את בניו: (ה) ולאשחור אזי תקוע היו שתי נשים. מוסב למעלה ואשת חזרון אזיה ותלד לו את אשחור אזי תקוע כי לא יחם עד עתה: (ט) ואמו קראה שמו יעבץ לאחר כי ילדתי בעצב. וכיום שמו יעבץ ודוגמתו זן אזוי (ס"פ) ואזוי קרא לו בנימין. (בראשית ל"ה): (י) והרבית את גזולי. זנחלות: והיתה ירך עמי ועשית מדע'. אם תהיה עמי ותילני מדעה: לזלתי עלני שלא יארה

באור

(ב) וראיה, הוא הראה האמור למעלה. אלה משפחות הכרעתי. האמור למעלה שילאו ומני שובל: (ג) ואלה, מוסב על המקרא שלאחריו שאמר אלה בני חור וכו' ואמר מלכד בני חור המזכרים למעלה וכו' (ז). הנה גם אלה היו בניו שהיו מאזי עולם, יזרעאלי וכו', ובאופן זה מפורסם אשכנזית: (ד) אבי בית לחם, שלמה בן כלב בנו היה אבי בית לחם ונקרא על שם בן בנו ובאומר אבי של אבי בית לחם ואזי האב הוא כאב: (ה) וקוץ, אזי הוא אחד מהמזכרים למעלה, והיה הנקרא בשתי השמות וכן נאמר בדברים כמוהו אשר נמלא בשרה הזה, אשר לא יזכרו לפנים מי היה וממי יאל: (ט) ויהי יעבץ, גם הוא לא מזכר שמו לפנים מי הוא. יעבץ, אש"פ שהוא הפוך אל הענין, כי היה לו לומר לפי הענין יעבב אינם מקפידים העברים על זה כמו

מן נח ינחמני, קין מן קניית, שמואל כל מיה' שאלתי (ד"ק), ולדעתי קראה שמו בכונה כן בהפוך אותיות שלא יהיה לו שם הכולל ענין לער ויגון, וזהו כחש ינחשו בני אדם ובפרט הנשים. כי ילדתי בעצב, ענין העוול והיגיעה וכן מלך, וכמוהו בעלב חלדי בניס (בראשית ג' ע"ג). וי"ז מענין סוגה ר"ל כאשר ילדה אוחו הי' לה עולבון מה, ולזכרון קראה את בנה יעבץ בהפך האותיות מעלב, כאלו תאמר שיהפך העלב לשמחה. ולפ"ז יהורם (ח"ד החבע חיהו ח"ן קוואיער געבחתרען, והענין לזלתי עלני בפסוק הסמוך יקבים יותר עם הפירות הז' לפי פתרון המלה: (י) ויסרא יעבץ, כאשר ראה שאמו חששה על קריאת שמו שהוא מענין עלב הספיל לאלהים, ובאמרו לזלתי עלני ר"ל שלא יבואו עניניו על הכונה שיעלבו בעיני העולם בשביל שמו שיוכל

הַרְבִּיעִי שָׁלוֹם: (ט) וּבְנֵי יְהוֹיָקִים
 יִכְנִיָּה בֶן־צִדְקִיָּה בֶן־וּ: (י) וּבְנֵי
 יִכְנִיָּה אֶפְרַיִם שְׂאֵל־יֵאֵל בֶּן־וּ:
 (י) וּמִלְכִּירָם וּפְדִיָּה וּשְׁנֶאֱצָר יִקְמִיָּה
 הוֹשֶׁמֶעַ וַנְּדַבְיָה: (יט) וּבְנֵי פְדִיָּה
 זְרַבְבָּל וְשִׁמְעִי וּבֶן־זְרַבְבָּל מִשְׁלֵם
 וְחַנְנִיָּה וְשִׁלְמִית אַחֻתָּם: (כ) וְחֶשְׁבָּה
 וְאַהֵל וּבְרַכְיָה וְחַסְדִּיָּה יוֹשֵׁב חֶסֶד
 חֲמֵשׁ: (כב) וּבֶן־חַנְנִיָּה פִלְמִיָּה וְיִשְׁעִיָּה
 בְּנֵי רַפְיָה בְּנֵי אֲרֶנְן בְּנֵי עֲבֻדְיָה בְּנֵי

der Erstgeborne Jo-
 chanan, der Zweite
 Jehojakim, der
 Dritte Zidkijahu,
 der Vierte Scha-
 lum. 16. Und die
 Söhne Jehojakim's,
 sein Sohn Jechan-
 jah, sein Sohn Zid-
 kiah. 17. Und die
 Söhne Jechanjah's:
 Asur, dessen Sohn
 Schealtiel, 18. und
 Malkiram, Pedajah
 und Schenazar, Je-
 lamjah, Hoschama
 und Nedabjah. 19.
 Und die Söhne Pe-
 dajah's: Serubabel
 und Schimei, und
 der Sohn Seruba-
 bel's, Meschulam

* פתח הצד"י בפתח וואלי עפני השם כן ולא יסתנה

ת"א ובני יכניה מנהדרין ד' ל"ח:

und Chananiah, und Schelomit, ihre Schwester, 20. und Chaschubah, Ahel,
 Berechjah, Chasadjah, Zuschab Chesed, fünf (zusammen), 21. und der Sohn
 Chananiah's: Pelatjah und Jefajah, die Söhne (Jefajah's) Refajah, die Söhne

רש"י

כולם הולכי' לאדון זה נהרג זה נקרו עיניו ונתפלל עוד על השמינית על דור
 שמיני ה' אל זאפר תוכיחי (ס"ו) וזשזל תפלתו נשתיירו בני יהויקים וזכל
 ספר תהלים אין יותר על השמינית אלא אלו שנים יכניה (ס"א) ומיהויקים) עד
 ענני שזעה שהוא מלך המשיה דכתיב (זדניאל ז') וארו עם ענני שמיאל ל"ח
 זנים זין זנים וזין זורות לזנים הקצ"ה עשה כן זשזל שחמד להקצ"ה ל"ח
 תשזחות זספר עזרא (ד"ה א' כ"ט) מן זדוך ה' אלהי ישראל וגו' עד ולחזק
 ל"ה תיצות: (כ) וחסידיה יוטז חסד חמש חמש היו לזד משלומית אחותם:
 (כב) ובני שמעיה חטט וינאל זכריה ונעריה וספט ששה. אינס אלא חמשה
 ויש זו טעם כמו שכתוב למטה (כ"ה) זמשמדות הלויס לידותן בני ידותן גדליהו
 ולרי וישעיה חזניו ומתתיהו ששה ואינס כי אס ה':

באור

ממנו קרא זכור על כי היה זכור למלכות, שמלך קודם יהויקים, כמו שכתוב שם. שלום, חז"ל שהוא
 לזקיה המכה, וקראו גם הרביעי ע"ש שהיה הרביעי למלכות, כי יכניה בן יהויקים מלך לפניו, ור"ק אמר כי
 זה הוא יהויכין: (ט) צדקיה בן. אין זה לזקיה המלך כי זה היה בן יכניה ולזקיה המלך היה דודו בן
 יאשיהו: (י) ובני יכניה, מלכד לזקיה המכה: (יח) ומלכירם וכו', בני שאלמילאל היו ולקלר סמך על
 המזין שזכר את הכנים סמך לזכיהם: (יט) ובני פדיה זרובבל, ומה שנאמר במקומות אחרות זרובבל בן
 שאלמילאל כי בני זנים הם כנים ובן זרובבל, כמו ובני זרובבל ורכים כמוהו: (כ) יושב חסד, הוא שם
 אחד. חמ"ש, הם האומרים במקרא זה, ואולי הראשונים היו מאשה אחת וזה לא כללם יחד: (כא) בני
 רפיה, ר"ל בן ישעיה היה רפה ובן רפיה היה ארנן וכו', ולקלר סמך על המזין ובני הוא כמו בן וכוהו רבים

8. Und Elischamae, Eljabah und Elifelet die neun. 9. Alle sind (eheliche) Söhne David's, außer den Söhnen der Rebweiber; und Tamar war ihre Schwester. 10. Und der Sohn Salomoh's war Rechabam Abijah, dessen Sohn Asa, dessen Sohn Jehojasafat. 11. Dessen Sohn Boram, dessen Sohn Achasjahu, dessen Sohn Joasch. 12. Dessen Sohn Amasjahu, dessen Sohn Marjoh, dessen Sohn Jotam. 13.

Dessen Sohn Achas, dessen Sohn Chiskijahu, dessen Sohn Menascheh. 14. Dessen Sohn Amon, dessen Sohn Joschijahu. 15. Und die Söhne Joschijahu's:

וַיִּפְּעֶ: (ח) וְאֵלִישָׁמַע וְאֵלִיבָד וְאֵלִיפֶלֶט
תְּשֻׁעָה: (ט) כָּל בְּנֵי דָוִד מִלְּבַד בְּנֵי-
פִלְגָּשִׁים וְתַמָּר אַחֹתָם: (י) וּבֶן-שִׁלְמָה
רַחֲבֵעַם אֲבִיהָ בְּנוֹ אָסָא בְּנוֹ יְהוֹשָׁפָט
בְּנוֹ: (יא) יֹרָם בְּנוֹ אַחֲזִיהִי בְּנוֹ יוֹאָשׁ
בְּנוֹ: (יב) אֲמַצְיָהוּ בְּנוֹ עֲזַרְיָה בְּנוֹ
יֹתָם בְּנוֹ: (יג) אַחָז בְּנוֹ חִזְקִיָּהוּ בְּנוֹ
מְנַשֶּׁה בְּנוֹ: (יד) אֲמֹן בְּנוֹ יֹאשִׁיָּהוּ
בְּנוֹ: (טו) וּבְנֵי יֹאשִׁיָּהוּ הַבְּכוֹר יוֹחָנָן
הַשֵּׁנִי יְהוֹיָקִים הַשְּׁלִישִׁי צְדַקְיָהוּ

ת"א ובני יאשיהו היריות ב', י"ג כיתות ח', ה':

רש"י

י"ד) לולי חדשתם צעבלתי ומפני חציבותה של מיכל קודם אותה חשתי:
(י) ואלישמע ואליפלט. ואלידע ואליפלט. (צמחאל ז' ה') אינו מוכה
אליפלט אלא פעם אחד ואינו מוכה כי אם ז' וכאן מוכה ט' וזהו טעמא אליפלט
זנו מת ונולד לו זן אחד לאחר כן ונקרא שמו כמו כן אליפלט שהיה הוא שמנה
לשם וגם אלישמע מוכה כאן שני פעמים כמו כן ונוכל לומר שמת ונולד לו
אחד וגם אחד תאלו מת ונשאלו שצעה וזה שאינו מוכה לשם כי אם שצעה
ובה' שמנה משום כבודו של דוד שהיו לו זני' הרבה שהיו כל הספר נכתב מפני
כבודו של דוד וזרעו: (יא) אחזיהו זנו יואש. משלמה עד יואש ח' דורות ולפי
שראה דוד שהיה זרעו כלה צימי יואש ע"י עתליהו כדכתיב צספר זה (ז' כ"ג)
ותקה ותדצר על לשון דצר ע"י סס המות עמד צתפלה ואמר זה המזמור למנלח
על השמינית שמונה נימין. (ס"א צמנין) על דוד שמיני הושעה ה' כי גמד חסיד
וגו' (סס) ונמלט יואש ומן יואש עד יאשיהו ח' דורות שראה דוד שיאשיהו וזניו

באור

המורה על כבוד פעולתם מעלתם ונשיאותם: (ח) ואלישמע וכו', תשעה. כספר שמואל כשזכר אותם
בני דוד שנוכרו בירושלים אינו זוכר אליפלט הראשון וגם אולי לא היו בחיים אז, ולא מנה אותם ובהם הספר
מנה אותם, אע"פ שלא היו אלא השנים בחיים כי מנה הנולדים בירושלים, ולפי שאמר הנה כל בני דוד מנה
אותם כולם, אע"פ שלא אמר ואליפלט השני אולי מת הראשון כשקרא שם האחרון אליפלט, וצמנין השני בזה
הספר יש שני מנע ביניהם כי הראשון אליפלט והשני אליפלט (רד"ק): (ט) כל בני דוד, הרי אמר אשר היו
לו בירושלים (ה"ל): (י) רחבעם, הנה הבנים האחרים ויחס שלמה כי לו המלוכה ולבניו אחריו ויחס מלכי
יהודה דור אחר דור (ה"ל). אביה בנו, של רחבעם וכן מונה והולך המלכים זה אחר זה: (יב) עזריה,
הוא עזריה המלך: (טו) הבכור, יוחנן הוא יהואחז הנכר כספר (ש"ב כ"ג ל"א) עם כי יהויקים היה גדול

נָשׁוֹר הָרְבִיעִי אֲדֹנֶיהָ בֶן־חַגִּית׃
 (ב) דְּחַמִּישִׁי שְׁפָטִיהָ לְאַבִּיטָל הַשְּׁשִׁי
 יִתְרָעָם לַעֲגֹלָה אִשְׁתּוֹ׃ (ג) שִׁשְׁרָה
 נִוְלַדְּלָו בְּחֶבְרוֹן וַיִּמְלֹךְ־שָׁם שִׁבְעַ
 שָׁנִים וַשְּׁשִׁי חֲדָשִׁים וַשְּׁלֹשִׁים
 וַשְּׁלוֹשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם׃
 (ד) וְאַלְהָה נִוְלַדְּלָו בִּירוּשָׁלַם
 שְׁמַעְיָא וְשׁוֹבָב וְנָתָן וְשִׁלְמָה אַרְבָּעָה
 לְבַת־שׁוֹעַ פֶּת־עַמִּיאֵל׃ (ה) וַיְבַחֵר
 וְאַלִישָׁמַע וְאַלִיפָאֵל׃ (ו) וְנָגָה וְנָפֹג

*ל' דנושה אחר שורק גדול.

6. Und Sibchar, Eliſhama und Eliſaet. 7. Und Nogah, Neſeg und Taſia.

רשי

סהיה דומה כולו לאז: (ג) הששי יתרעם לעגלה אשתו. מדר' וכי היא זלזל
 אשתו אלא שפעת כעגלה וילדתו וסחית' חזיצה עליו כעגלה כמו (שופטים י"ד)

באור

קריב ענין יחס שאליו: אבל פה בהקדס שם המספר אין שום קנה לטעם יחוס שאליו ואולי המונח פה מונח:
 החולדה, כלומר חולדה שלשית של בני דוד מיוחס לאבשלום. אמנם זה רחוק שיאמר הכתוב כן לזכר באבשלום
 ולא בשום אחד מבניו עוד, וי"א כי הלמ"ד נוספה כמו מדוע אדום ללבושך (ישעיה ס"ג ב') אולם גם זה אין
 לרמוז כמוזן מעלמו. ולאמנם הענין הלמ"ד מיוחס השמונים הנפלים תחת הזרות בקפר ד"הי והזכירו רבים;
 בי להיות שקפר הזה מספרי האחרונים שנכתב בזמן שנכתב כבר תפארת לשון עברי, ונכנס בו בלבוש לטובות
 אחרות, עליו בו הרבה שמושי הלשון היוצאים מן הכללות והסתכלות היחוסים בפעלים ובשמות נמללה לרוב
 בקפר דה"י כאשר תפקיד עיניך עליהן במקומם וכן דעת החכם געזעני"ס בקפר הנולדים שכתב בענין שמו
 הלמ"ד פה ח"ל לאבשלום, ובאום מיםברוך דעם דחטי"ס, אונד חיינ פערדערבעניס דער
 מעשעטערן לייט חייטס ווען דאס ל' פיר דען אקוואטילן סטעהעט: (ג) לעגלה אשתו וכן בס'

שמואל (ב' ג' ה'). אשת דוד, עיני באורנו שם, ויש אומרים אשתו מוסד על כן לומר כל אחת הייתה אשתו
 לא פלגם: (ה) נולדו, מנחם נפול וקראש בשורק והלמ"ד דנושה וכל הדגש חמורת הנח אשר בנולד

נולדו נחולם לפי שאמר מהנשימה ואם נכתב ה"ו. (רד"ק) והנה הדגש אחר ח"ג הוא ג"ד הארמית.
 והמלה בכללה עם השורק והדגש בלמ"ד שלא כמנהג היא מהירות הנמלחות בקפר הזה לעצם שרומחי למעלה.
 לבת שוע, היא בת שבע בת אליעזר ויש שהיו קוראים בת שוע ויש בת שבע כי קרובים הם, וכן עמאל
 ואליעזר אחר אלא שהאופיות הפוכות. (רד"ק) דעתי לומר שהשמות השמות האלה בבני מלכי שול דוד
 ובשומרים ע"י חלוק או הפוך האופיות, כהנה ע"י כהנא הקפריס, שעשו זאת לכבוד בית המלכות להשכיח
 ע"י זכרון קנת חולדותם. כמו בלאב דיאל, לפי שגור מאבגיל אשת נבל ששאה דוד אחר מיתח בעלה.
 והרבה וילדה לו בן זה, ויש מוקם להרר אחריו. בת שבע, בת שוע, ידוע מנעשה שהיה, וכמוהו בכן
 שאלו שנקראו גם בשם שם כולל ענין בושם שאינה נאה לכן מלך, והואר בשם אשבעל שם יקר מונח וכן יוכל
 להיות הטעם גם בשאר השם, אך בקצת נעלמה מונח עם העלמות קרוביהם ויש עוד היום המנהג אצל שנות
 האנשים אשר משפלות מלכם עלו לגדולה, ונעשו קרובי חר המלכות, והלא מליו שקרא פרעה ליוסף שם לפנת
 פענת (בראשית מ"ה) ובפרעה נכה שהקיד שב אליקים (מ"ב כ"ג) עיני באורנו שם, לכבוד בקריאת שם חדש

Iehrtan, der Bewohner von Zabeg, der Tiratiter, der Schimatiter, der Suchatiter, dieses sind die Kiniten, die von Chamat, dem Vater des Hauses Rechab's, herkommen.

3. 1. Und dieses waren die Söhne David's, die ihm in Hebron geboren worden: Der Erstgeborne Amnon, von Achinoam, der Bithrealitin; der Zweite Daniel, von Abigail, der Karmelitin; 2. der Dritte Absalon, der Sohn Maachah's, der Tochter Talmaj's, des Königs von Gesur; der Vierte Adonijah, der Sohn

תרעתים שמעתיים שוכתיים המה
הקנים הבאים מחמת אבי בית-
רכב:

ג (ה) ואלה היו בני דוד אשר נולד-
לו בחברון והבכור | אִמְנוֹן
לְאַחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית שְׁנִי דָנִיֵּאל
לְאַבְיגַיִל הַכַּרְמֶלִית: (3) הַשְּׁלִישִׁי
לְאַדְנִיָּהוּ בֶן-מַעְכָּה בַת-תַּלְמִי מִלֶּךְ

* בחירק הק"ף וזאת ספרים זלרי:

ת"א דניאל זכות י"ח:

רשי

למטה ויהי יעצן ככז מחיו. תדעתים שמעתים. כלם שמות צית אציהס: המה
הקנים והיכן מקומם של אלו והלא הם יושבי קין שם מקום דכתי' הקין ובגנה
ותמנ' ערים עשר (יהושע ט"ז) הצחי' מחמת אצני צית רכב. שילאו מחמת שהיה
של צית רכב וישבו צקין. ע"א יעצן שם של עיר ושל יששכר היתה כדכתיב והרצית
וקטיון ואצן (שם י"ט) המה הקנים. לודפים. ויתנהו לזורך תדבמו לקינאה
(שופטים י"ז):

ג (א) שני דניאל לאביגיל. (וצמחאל ז' ג') כתו' והשני כלזא לאביגיל וצמחאל
ויכלו מפרש לפי סדוד נשא אביגיל אחר מיתת נבל והיו חושדין אותו
הצן שהוא של נבל לכך קראו דוד שמות שנים כלזא ודניאל דניאל דני אל כלזא

באור

כח"ש ויהי יעצן ככז מחיו. (מדברי רד"ק). תרעתים וכו', הם שמות ומשפחות הסופרים המה
הקנים, מלחסי כספר מדויק הקנים בלרי הקו"ף ובספרים אחרים ג"כ מדויקים מלחסי הקו"ף בחירק. והמסורה
עליו לית וחד קינים והנה (יחזקאל ה') כמו כן שם משפחה ידועה ור"ל אמרו כי הם נכני קני חסון משה,
ונחשברו במשפחת יהודה ונחשקו עומם מחמת אצני בית רכב והם משפחת בית הרבבים המכר כספר ירמיהו (שם
ל"ד) ושם אב המשפחה היתה חמת (רד"ק):

ג (א) דניאל. הוא כלזא האמור כספר שמואל (ב' ג' ג') ושתי שמות היו לו, ודרשו בזה בחלומד זככות
(דף ע"א). והנה שני שמות האנשים נקפרי הקדש כספר הזה אין חדות והרבה מליטוס כמורה פה,
ובספר שמואל עלמו נקרא בן שאלו ישוי וש"א י"ד) מ"ע) והוא אים בשם (שם ב' ד' ה') (ובד"ה א' ב' ל"ב)
כנה הכותב שמו אשבעל ואדבר עוד ומה להלן: (ב) לאבשלום, כמו אח אבשלום והלמ"ד היא במקום אח
וכן הרגו לאבגר (ש"ב ג' ה') (מדברי רד"ק בקלרה) ויהיה יב"ז שמות הלמ"ד פה ע"ד לשון ארמית. אונס
לרעתי לא יחכן לוודר כן. כי זה לא מאלא בעברים ובארמית רק בהקדש הפעל לשם כמו הרגו לאבגר, לקטלה
לחכימי נבל (דניאל ב' י"ד) ועם שמו זה ידוע מעלמו למכין, לפי שהגיע הפעולה לעלם המעפול, עכ"פ

בית-גִּדְרִי: (33) וַיְהִי בָנִים לְשׁוּבֵל
אֲבִי קָרִית יַעֲרִים הָרֹאֶה חֲצֵי הַמְּנַחֲתֹת:
(34) וּמִשְׁפַּחֹת קָרִית יַעֲרִים הֵיתָרִי
וְהַפּוֹתִי וְהַשְּׁמֵתִי וְהַמְּשָׁרְעִי מֵאֵלֶּה
יֵצְאוּ הַצָּרְעֹתִי וְהָאֶשְׁתָּאֲלִי: (35) בְּנֵי
שְׁלֵמָא בֵּית לֶחֶם וּנְטוּפֹתִי עֲטָרוֹת
בֵּית יוֹאָב וְחֲצֵי הַמְּנַחֲתִי הַצָּרְעִי:
(36) וּמִשְׁפַּחֹת סוֹפְרִים יֹשְׁבוֹ יַעֲבִיז

die Söhne Schobal's des Stammvaters von Kirjat Searim, Haroch, Chazi Hamnuchot. 53. Und die Familien von Kirjat Searim sind: Die Sitriter, die Putiter, die Schumatiter und die Mischraiter, von diesen kommen die Zaraiter und die Eschtauliter her. 54. Die Söhne Salma's waren Bet Zechem, und die Netofatiter, Atrot Bet Soab, und Chazi Manachi, die Zeraiter. 55. Und die Familien der Schriftge-

* צִים ספרים ומשפחות כפ"ח בקמן שלל כמספט.

* יושבי קרי

Soab, und Chazi Manachi, die Zeraiter. 55. Und die Familien der Schriftge-

רשי

ואלה היו בניו של כלל בני חור שובל וכו': זכור אפרתה. ולא זכור לכלל על חור הוא אמר בן נראה לנו: (33) הרואה חצי המנחות. מדינה אחת היתה צלזר ומנחות שמה דכתי' ויגלס אל מנחת (לקמן ח') והוא המושל על חצי מדינה (לקמן ח') ולקמן נאמר מי משל על חצי מדינה האחרת הרואה פורמדיתי"ו זלע"ז: (34) ומשפחות קרית יערים מאלה ילאו הצרעתי והאשתאלי. יושבי לרעה ואל תתמה שכתב (סופטים י"ב) ותחל רוח ה' לפעמו צין לרעה וצין אשתאול דמשמע שהיו שתי עיירות הללו של בני דן כי כל אלה שאל' כאן של בני יהודה היו שאלו יכולין לומר העיירו' והגבול שהיה של דן אצל לרע' ואשתאול עלמין של בני יהודה היו: (35) בני שלמא בית לחם. בני שלמא היו מיוסבי בית לחם הנטופתי. עטרוי בית יואב. ובס מיוסבי נטופות ועטרות בית יואב חצי מדינת המנחת תפסו להם בני לרעה והיו יושבים בהם שם מקומו' הן צעלה הנטופתי (שמואל ז' י"ב) מהרי הנטופתי: גזורי דוד. ומנחת ויגלס של מנחת (לקמן ח'): (36) ומשפחות סופרים יושבי יעבז סיעת יעבז שהיה מושל עליהם כדכתיב

באור

בן כלל הוריד את אורי, ואמר עשה שגור היה בן לחור ושמו כלל ואלה הם בניו (ומד"ק בקלרה). **זכור** אפרתה, חור היה זכור לאמו ולא לאביו כי הם זכורו היה מישע. **אבי** קרית יערים, הגדול והקדמון יקרא את כלומר קלן וגדול **והמנחות הער** יברכה יצר, בעיטלער, כמו האב שהוא קלן לבן וכן אבי בית לחם, אבי בית גדר (מד"ק בספר השמים) ובפירושו כעב: יתכן כללן אבי קרית יערים וכן אבי בית לחם אבי בית גדר ועד"ז מתורגם פה: (33) **הרואה חצי המנחות**, לרעה מד"ק הם שמות בני שובל לכד מאלה אשר ישבו בקרית יערים. ואין לחמום על לירוף שמות בני אדם שידמה ענין, כי הנה לרף גדלתי ורוממתי (דה"י א' כ"ה) שידמה ענין והן שמות בני אדם ואחרים מלבד אלה: (34) **ומשפחות קרית יערים**, יושבי קרית יערים, וכעב בעל מכלול יופי **ומשפחות** בא בקמן בסמון והראוי בשוא כמו **משפחות** הקהתי (במדבר ג')

ובמקלה ספרים ראיתי בשוא: (35) **בני שלמא בית לחם**, אנשי בית לחם היו נכביו, וגם אנשי נטופה, ולדרכנו שם הננים בן בית לחם על שם הנקומום כמו שבארנו למעלה. **עטרות** בית יואב, שמות מקומום או משפחות הן. ובהעתקת חכמי העמים (ד"ח קרית צד דעם הויעם יואב): (36) **ומשפחות** סופרים, וגם נכביו היו משפחות סופרים וחכמים סיעת יעבז אשר ישבו עמו ואחרו אליו חכמים ועסקו בחכמה וחכמה

und Gafes; und Charan zeugte Gafes. 47. Und die Söhne Zahbaj's: Regem, Totam, Geifchan, Felet, Eifah und Schaaf. 48. Das Rebshweib Kaleb's, Maachah, gebar Scheber und Tirchanah. 49. Und gebar Schaaf, den Vater Madmanah's, und Schwanah, den Vater Machbenah's, und den Vater Giba's, und die Tochter Kaleb's war

Asja. 50. Dieses waren die Söhne Kaleb's: Ben-Chur, der Erstgeborne von Efratah, Schobal, der Stammvater von Kirjat Jearim. 51. Salma, der Vater von Bet-Lechem, Charef, der Vater von Bet-Gader. 52. Und es waren

מוֹצֵא וְאֶת־גִּזּוֹ וְחָרָן הַלֵּיד אֶת־גִּזּוֹ: (מ) וּבְנֵי יְהוּדִי רָגֵם וְיֹתָם וְגִישָׁן וּפְלֵט וְעִיפָה וְשַׁעֲף: (מח) פִּילְגֶשׁ כָּלֵב מֵעַכָּה יָלַד שָׁבֵר וְאֶת־תִּרְחָנָה: (מט) וְיִתְלָד שַׁעֲף אָבִי מִדְּמָנָה אֶת־שׁוּא אָבִי מִכַּבְּנָא וְאָבִי גִבְעָא וּבֵת־כָּלֵב עַכְסָא: (נ) אֱלֹהָ הָיָה בְּנֵי כָלֵב בֶּן־חֹר בְּכוֹר אֶפְרַתָּה שׁוּבָל אָבִי קִרְיַת יַעֲרִים: (נא) שְׁלֵמָא אָבִי בֵּית־לָחֶם חָרָף אָבִי

רשימה

כל אֲזִי שְׁנֵאֲמָר כֹּאן שָׁר עַל אוֹתָהּ הָעִיר הַכְּתוּבָה צִמְמוֹן: (מז) וּבְנֵי יְהוּדִי. א' מִצִּיּוֹן שֶׁל עֵיפָה הָיָה וְהָיָה שֶׁלָּהּ הַזְכִּיר מִי הָיָה אֲזִיּוֹ לְפִי שֶׁאִינוֹ לָרִיד לְהַזְכִּיר שׁוֹם מִצִּיּוֹן שֶׁל עֵיפָה כִּי אִם זֶה יְהוּדִי: (מס) וְיִתְלָד שַׁעֲף אֲזִי מִדְּמָנָה אֵת שׁוּא אֲזִי מִכַּבְּנָה וְאֲזִי גִבְעָא. שְׁתֵּי עֵיירֵי הָלָלוּ שְׁלוֹ הָיוּ: וְצֵת כָּלֵב עַכְסָה. עֵתָה מִתְחִיל לִרְאֵשׁ וּמִקְדִּים צַעֲכָם מִשּׁוֹם שֶׁהֵיטָב שְׂדֵית אֲשֶׁת עֵתִינָאֵל כְּדִכְתִּי שֶׁם וְיֹאמַר כָּלֵב אֲשֶׁר יִכֶּה קִדִּית סִפֵּר וּבֹ: (נ) אֱלֹהָ הָיָה צִי כָּלֵב בֶּן חֹר בְּכוֹר אֶפְרַתָּה. פִּתְרוֹן אֱלֹהָ הָיָה צִי כָּלֵב בֶּן חֹר כִּמוֹ צִי חֹר וְהָיָה חֹר הָיָה צִי הַזְכִּיר לִפְרֵת אֲשֶׁתוֹ וְלֹא זָכוֹר לְכָלֵב וְכֵן מִפֹּדֶשׁ לְמַעַלָּה וְיִקָּח לוֹ כָּלֵב אֵת אֶפְרַתָּה וְיִתְלָד לוֹ אֵת חֹר. ע' אֱלֹהָ הָיָה וּבֹ חֹר הָיָה בֶּן לְכָלֵב וְהוּלִיד בֶּן וְיִקְרָא שְׁמוֹ כָּלֵב וְכֵן פִּירוּשׁוֹ

באור

דִּבְרֵי סֵטֶרֶט חֲבֵרוֹן, וְכִמְעוּהוּ אֲזִי חֲקוּעַ (לְעֵיל כ"ד) שֶׁהָיָה שֶׁם מְקוֹם. וְעֵתָה דַּע לָךְ כִּי הַמְקוּמוֹת הָאֵלֶּה הַמְזֻכָּרִים פֶּה ר"ל חֲקוּעַ, זִיף, מִרְשָׁה, חֲבֵרוֹן כֻּלָּם הֵם בְּנִחְלַת יְהוּדָה, וְלֹא אֲחֻשׁוֹת אֲנִי שֶׁלָּכֶם הַזְכִּירָם כְּחֹכֶם מִשּׁוֹם כְּבוֹד דָּוִד וְיִהוּס יְהוּדָה, וְהִנֵּרָא שֶׁהַכֵּינִים הַנוֹלָדִים בְּמִשְׁפַּחָה זֹאת נִקְרְאוּ עַל שֶׁם הַמְקוּמוֹת אוֹ לְהִפְךָ שֶׁהַמְקוּמוֹת נִקְרְאוּ עַל שֶׁם הָאֲנָשִׁים בְּכֹחוֹת הָאֵרֶץ, וְלֹא יִסְתַּח לִמְדָּה וּבְנֵי מִרְשָׁה אֲזִי חֲבֵרוֹן וּבְנֵי חֲבֵרוֹן, כִּי הָאֲנָשִׁים נִקְרְאוּ בֶּן בְּשֻׁמֹּתָם, וְכֵן הַעֵינִן עוֹלָה יָפָה: (מז) וּבְנֵי יְהוּדִי, הוּא אֶחָד מִצִּיּוֹן עֵיפָה פִּלְגֶשׁ כָּלֵב הַמְזֻכָּר בְּמִסְעָרָא וְשְׁתֵּי שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ (וּרְדִּי'ק): (מח) יָלַד, כֹּא לִנְקֵבָה כְּלָשָׁן זָכָר וְלֹא שִׁיבָה לְשׁוֹן זֶה נוֹפֵל עַל זֶה אֱלֹהָ יֵשׁ בּוֹ דִּבְרֵי נִסְתָּר נוֹפֵל וְלֹא פִּירַשׁ אוֹתוֹ (בֶּן מִלֵּךְ) כּוֹנְנָה שֶׁהוּא פֶּעַל קִטְיָה וְעֵמֶנּוּ פֶּה עַל הַגּוֹף הַנִּסְתָּר (עס גִּבְעָאֵר דָּח: קַעֲבֻסְוִיבֵי), אוֹלֵם זֶה יִסְתַּח כִּשְׁהַפְעֵל יָקֵם לָשׁם וְלָכֵן לֹא יִשְׁמֹר הַמִּין וְהַמִּסְפָּר, אֲבָל כִּשְׁבָּא אַחֵר הֵשֵׁם הַבְּהֵרָה שִׁיפּוֹל עַל זָכָר וְנִקְבָּה וְיִשְׁמֹר הַמִּין. וּרְדִּי'ק צִפּוּרָאֵר אֲמַר שֶׁאִינוֹ חֹר לְמַעַלָּה אֲלֵא לְכָלֵב כִּכְלֹו אֲמַר פִּלְגֶשׁ כָּלֵב מַעֲכָה וְיָלַד וּמִנֵּה שָׂרָה ע"כ. אֲדָּה לְפ"ו עָקָר חֲסֵר מִן הַסִּפֵּר וְלֹא נִתְּנָה בְּחֵרְבוֹנוֹ אַחֵר הֵעֲתִיק בֶּן חֲכִמִּי הַעֲמִים: (מט) וְיִתְלָד שַׁעֲף, כִּשְׁמִעוֹ, הַפִּלְגֶשׁ מַעֲכָה יָלְדָה בֶּן כֵּן שְׁמֹ שַׁעֲף וְהוּא שַׁעֲף אַחֵר, מִלְּדָה שַׁעֲף בֶּן יְהוּדִי וְלַעֲמֵם זֶה הַזְכִּירָה צִפּוּרָאֵר וְלֹא פֶה לְמַעַלָּה בֶּן אֲחִיו שָׂרָה וְרַחֲמָנָה, וְדִחוּק לִמְדָּה שֶׁפֻּעַל וְחֵלֶד כִּמוֹ וְיָלַד וְיִסְתַּח עַל שַׁעֲף הוּלִיד אֵת שׁוּא וכו'. כִּי עֵינֵינוּ הָרְאוּתָם בְּכָל הַפִּרְשׁוֹת פֶּה שֶׁלְעֵינִן לִירֵד בָּאֵל (לִירְעָן), יִשְׁחָמֵם בְּהַפְעִיל הוּלִיד וְלֹא בָקָל יָלַד, אֲףִי שֶׁמִּשְׁמֹו בֶּן ע"ז בְּשָׂרָה מְקוּמוֹת בְּחֵל' (ג) כָּלֵב בֶּן חֹר, לְמַעַלָּה אֲמַר שְׁחֹר

(מ) ואלעשה הליד את-ססמי וססמי
 הליד את-שלים: (מב) ושלום הליד
 את-יקמיה ויקמיה הליד את-
 אלישמע: (מג) ובני כלב אחי ירחמא
 מישע בברו הוא אבי-זיה ובני
 מרשה אבי חברון: (מד) ובני חברון
 קרח ותפח ורקם ושמע: (מה) ושמע
 הליד את-רחם אבי ירקעם ורקם
 הוליד את-שמי: (מו) ובן-שמי מעון
 ומעון אבי בית-צור: (מז) ועיפה
 פילגש כלב ילדה את-חרון ואת-

Chelez zeugete Elafah. 40. Und Elafah zeugete Sismaj und Sismaj zeugete Schalum. 41. Und Schalum zeugete Sekamjah, und Sekamjah zeugete Elišama. 42. Und die Söhne Kaleb's, des Bruders Jerachmeel's, waren: Mescha, sein Erstgeborener, der ist der Vater Sif's und der Söhne Marešah's, des Vaters Chebron's. 43. Und die Söhne Chebron's: Korach, Tapuach, Refem und Šama.

44. Und Šema zeugete Rašam, den Vater Šarekam's, und Refem zeugete Šamaj. 45. Und der Sohn Šamaj's war: Maon, und Maon war der Vater Zur's. 46. Und Efah, das Rebeweib Kaleb's, gebar Charan, Moza

רשי

מוזע ירחמאל היה ולא מן דם אלא שהעזיר מוזעו למולך: (מב) ובני כלב אחי ירחמאל. לפי שיחס למעלה קלת משפחות כלב והפסיק ציחס ירחמאל לריק לומר כלב אחי ירחמאל שלא תאמר כד יחס כל משפחות כלב לך הולך לומר כלב אחי ירחמאל שזה לא כלב אחר הים וכן דרך כל היחס אינו מיחס כסדר אלא מיחס קלת משפחת פלוני ופוסם משפחה אחרת וכשיחס קלת ומשפחת זו מתחיל ליחס משפחת ראשונה כזתחילה וזו אחרת וכן מעודצ כל ספר היחס הזה: הוא אבי זיק שר של זיק ושר כל בני מרש ושר חדרון ושם העיירות האלה כחוצות צספר (יהושע ט"ו) כדכתיב זיק וטלס ובעלות (וכתיב) (סס). ואכניז ומרש: (מד) אבי ירקעם.

באור

אחלי מות מחייו ולא השאיר זרע: (מב) ובני כלב וכו'. עם שכבר החליל לספר מרע כנן פסוק ב' וחר לספר מרע ירחמאל אחי. ועתה חזר לספר עוד מרע כלב: וכן דרך לספר הזה דרוב מקומו לספר קלת ולהפסיק בספר אחר ולחזור בספר הראשון. כאשר נרמז חמיד במקומם. אחי ירחמאל. לפי שיחס למעלה קלת ומשפחות כלב והפסיק ציחס ירחמאל לריק לומר כלב אחי ירחמאל. וכמוהו למעלה פסוק כ"ה כאשר רמזו שם זה מנהג לרוב. מישע בכורו. אלו המכרים למעלה היו חסידים ממנו ולזה הקרינום (ומדבר דר"ק). אבי זיק. זיק היה ידוע לפיכך אמר אחי וכן מכיר אחי בלעז ואחרים רבים. ואולי זיק שם העיר נקראת על שמו (הב"ל). ובני מרשה. ר"ל וישע הוא גם אחי בני מרשה שהוא בנו. ומרשה הוא חדרון. ועד"ל מתורגם פה אשכנזים, כעמקת רוב מעמקי חכמי העמים. והרד"ק כתב וז"ל: ובני מרשה לפי דעתי, שהוא חקר זיק ולפי שהזכירו בסמוך סמוך על הענין. והטור והוא כאלו אמר, ובני זיק מרשה אחי חדרון ע"כ ולפי"ל ראוי להרגם: (חונד דירא ויהנע זיק'ס): מרשה (דער פאטער חדרון'ס). ויותר נראה לי פה דעת המפרש שכתיב ח"ל, אחי זיק שר של זיק ושר כל בני מרשה ושר חדרון ושם העיירות האלה כחוצות צספר (יהושע ט"ב) כ"ר (מ"ד) ע"כ. ויחסרם (דער הערר פֿון דער סטאדט זיך, חונד דער חיינוואהנער מרשה חונד

Söhne Nabab's: Seled und Apaim, und Seled starb ohne Kinder. 31. Und die Söhne Apaim's: Bishai, und die Söhne Bishai's: Scheschai, und die Söhne Scheschai's: Achisai. 32. Und die Söhne des Jada's, des Bruders Schamaj's: Jeter und Jonathai, und Jeter starb ohne Kinder. 33. Und die Söhne Jonathai's; Pelet und Sasa, diese waren die Söhne Berachmeel's. 34. Und Scheschai hatte keine Söhne, sondern Töchter, und Scheschai hatte einen misraimischen (egyptischen) Knecht, dessen Name Jarcha. 35. Und Scheschai gab seine Tochter seinem Knechte Jarcha zum Weibe, und sie gebar ihm Ataj. 36. Und Ataj zeugete Natan, und Natan zeugete Sabad. 37. Und Sabad zeugete Esai, und Esai zeugete Obad. 38. Und Obad zeugete Jehu, und Jehu zeugete Asarjah. 39. Und Asarjah zeugete Chalez, und

מוֹלִיד: (ב) וּבְנֵי נָדָב סָלָד וְאַפַּיִם וַיָּמָת סָלָד לֹא בָנִים: (בב) וּבְנֵי אַפַּיִם יִשְׁעִי וּבְנֵי יִשְׁעִי שִׁשְׁן וּבְנֵי שִׁשְׁן אַחֲלָי: (בג) וּבְנֵי יִדְעָה אַחֲלָי שִׁמִּי יֶתֶר וַיֹּנְתָן וַיָּמָת יֶתֶר לֹא בָנִים: (בד) וּבְנֵי יֹנְתָן פֶּלֶת וְזֹא אֶלְהָה הָיוּ בְנֵי יֶרַחְמֵאל: (בה) וְלֹא־הָיָה לְשִׁשְׁן בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וּלְשִׁשְׁן עַבְד מִצָּרִי וְשִׁמּוֹ יֶרַחְעִי: (בז) וַיָּתֵן שִׁשְׁן אֶת־בָּתּוֹ לִירַחְעִי עַבְדּוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־עֲתָי: (בח) וְעֲתֵי הָלִיד אֶת־נָתָן וְנָתָן הָלִיד אֶת־זֹבֵד: (בח) וְזֹבֵד הָלִיד אֶת־אֶפְלַל וְאֶפְלַל הָלִיד אֶת־עֹזֵבֵד: (כ) וְעֹזֵבֵד הָלִיד אֶת־יֵהוּא וַיְהִי הָלִיד אֶת־עֲזַרְיָה: (כא) וְעֲזַרְיָה הָלִיד אֶת־חֶלֶץ וְחֶלֶץ הָלִיד אֶת־אַלְעָשָׂה:

רשי

מ"א: (לד) ולא היה לששן בנים כ"א בנות. ומה שאמר למעלה וצני ששן אחלי מולה שכל היה ומת בלא בנים: (לה) ויתן ששן את בתו לירחע עבדו לאמה. מכאן אמרו צחק צברה שחרר עבדך ותנהו לה ומכאן אמרו חכמים צימות ירושלמי' אל תאמן צגר עד ט"ו דורות. וט"ו דורו' הם מן עתי המלך עד ישמעאל וי"א י"ו דורות עם ירחע ומדרש דרשותיו איפשר כן שהיה מדרע המלוכה והלא ישמעאל

באר

היא אם אונס, על כי אונס היה חשוב וידוע, לזה ייחס אמו אחריו: (לב) בנים, מחקר הבי"ם בלא בנים כן (מלך עפ"י פי' הרד"ק) אבל אין לזכר לזה כי הוא תאז שולל (קינדעוואז חונבעקינדערט), כמו לא חנן (איוב ע"ז) (אונבערשודערט), לא דבר (עמוס ו') (אונדינגט). (לד) ולא היה לששן בנים כי

מִכִּיר אֲבִי־גִלְעָד: (כד) וְאַחֵר מוֹרֵת־
 חֲצֹרֹן בְּכֻלָּב אֶפְרַתָּה וְאִשְׁתִּי חֲצֹרֹן
 אֲבִיָּה וּתְלָד לוֹ אֶת־אֲשָׁחור אֲבִי
 תְּקוּעַ: (כה) וַיְהִי בְנֵי־יִרְחֵמָאֵל בְּכוֹר
 חֲצֹרֹן הַבְּכוֹר וְרָם וּבוֹנָה וְאָרָן
 וְאַצֵּם אֲחִיָּה: (כו) וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֲרֵת
 לִירְחֵמָאֵל וּשְׁמָהּ עֲמָרָה הִיא אִם
 אוֹנָם: (כז) וַיְהִי בְנֵי־רָם בְּכוֹר
 יִרְחֵמָאֵל מֵעַץ וַיְמִין וְעֶקֶר: (כח) וַיְהִי
 בְנֵי־אוֹנָם שְׁמִי וִידֵעַ וּבְנֵי שְׁמִי גָדבַר
 וְאַבִּישׁוּר: (כט) וְשֵׁם אִשְׁתִּי אֲבִישׁוּר
 אֲבִיחִיל וּתְלָד לוֹ אֶת־אַחָבָן וְאֶת־

sein Weib Abiah, und gebar ihm Achschur, den Vater Techoa's. 25. Und die Söhne Jerachmel's, des Erstgeborenen Chebron's, waren der Erstgeborne Ram, Bunah, Oren, Dzem und Achijah. 26. Und Jerachmel hatte noch ein anderes Weib, ihr Name Atarah, selbe war die Mutter Dnam's. 27. Und die Söhne Ram's, des Erstgeborenen Jerachmel's, waren: Maaz, Jamin und Efer. 28. Und die Söhne Dnam's waren: Schamaj und Sada;

und die Söhne Schamaj's: Nadab und Abischur. 29. Und der Name des Weibes Abischur's war Abichajil, und sie gebar ihm Achban und Molib. 30. Und die

רשי

החזירן ולפי שהחזירן כתצן כאן: (כד) בכלב אפרתה. על סם (כלב) אשתו קדשו את העיר (כלב) אפרתה: ותלד לו את אשחור אבי תקוע. לאחר מיתת חלרון: אבי תקוע. שר של עיר תקוע שהוא של שני יהודה (כה) ויהיו בני ירחמאל צבור חלרון. לפי שהפסיק במשפחתו של כלב ע"כ הולך לומר צבורו של ירחמאל: (כו) ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עמרה. לפי פשוטה ישראלית היתה וצינמו ירושלמי כתב שלקח נכריות להתעטר זה יפה ושרית היתה: היא אם אונם. (שמעתי) אם כמו שקמתי אם בישראל (שופטי' ה') והיא היתה אם אונם שפל וחלש היה לשון אונן וכמו לא אכלתי צאנני ממנו (דברים כ"ו) וכמו כמתאוננים (צמדד י"א). וילא ממנו ששן שנתן צנו לירחע המלרי עזדו ומספר בגנותן כלומר לא היו ראוין למלכות וילא ממנו ישמעאל צן נתנים צן אלישמע שהרב גדליה צן אחיקם (ירמיה

באור

קידודערן מכיר'ס חו. ג. 11): (כד) ואחר מוס חלרון וכו'. פירוש בעת שלקח כלב בן אפרת אשתו בעת זמחם מוס חלרון, ואשם חלרון אביה, לפי שאמר כי בעת זקנתו לקח בת מכיר הדעי כי בעת שנת היתה לו אשה אחרת, ושמה אביה וילדה לו וכו' אפשר בחייו או במוותו (רד"ק) ועם פירוש זה נשלם חלק בנות הפסוק בדלת הראשון. עם שהוא המאמר ואשם חלרון אביה, וע"ז הנה המאמר ותלד לו בנ"ו המהפכת על ככון ואין לרדק לדחוק ולומר שהוא כפ"א רפא כלשון ישמעאל. וכן מתורגם אשכנזים. אבי תקוע, שר של תקוע, והוא שם עיר ועיין באורנו ש"ב י"ב ב'. או ר"ל כי אבני תקוע היו מצויי חרשו, וכן בכל מקום שמכר לשון אבי על עיר, והראשון יותר קרוב: (כה) ויהיו בני ירחמאל וכו', לפי שהפסיק בנשים בנשפחתו של כלב, ע"כ הולך לומר בכור חלרון בכור ירחמאל (אדברי המפרש): (כו) אשה אחרת, מלבד אם בניו האחרים למעלה,

bar ihm Segub. 22. Und Segub zugehörte Zair, der hatte drei und zwanzig Städte im Lande Gilead. 23. Aber Geschur und Aram nahmen die Dörfer Zair's ihnen weg, Kenat und ihre Töchter (kleine Gehöfte, Dörfer), sechzig Städte. Alle diese sind Nachkommen Machir's, des Vaters Gilead's. 24. Und nachdem Chezron zu Kaleb Efratah gestorben war, war

בְּצִלְאֵל: (כא) וְאַחֲרָיו בְּאֵר חֲצִרֹן אֶל-
בְּתִמְכִּיר אָבִי גִלְעָד וְהוּא לְקָחָהּ
וְהוּא בֶן-שִׁשִּׁים שָׁנָה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-
שִׁגְוִיב: (כב) וּשְׁגֻוִּב הוֹלִיד אֶת-
יֵאִיר וַיְהִי-לוֹ עֶשְׂרִים וְשָׁלוֹשׁ עָרִים
בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד: (כג) וַיִּקַּח גִּשּׁוּר וְאָרָם
אֶת-חֲתוּת יֵאִיר מֵאֵתָם אֶת-קִנְיָתָהּ וְאֶת-
בְּנוֹתֶיהָ שִׁשִּׁים עִיר כָּל-אֵלֶּה בְּנֵי

רשי

ואין איש פתו' מי"ב שנה הרי זללאל צעעה שעס' המשכן צן י"ג שנה הרי מ' שנה חסר אחת נמלא שכל א' מהם היה פחות מן ח' כשהולידו וכן מפורש צפרק צן סודר ומורה ומדגש צן שס ושס הולידו: (כא) ואחר צא חזרון אל צת מכיר כל זה משום כצודו של דוד שהרי חזרון צא אל צת מכיר לקחה לפילגש שלא לשום חישות דוגמא כאשר צא אל צת שצע (תילים נ"א): וכוא היה צן ששים. הרי שני דברים לצת מכיר לגדיעותא אחת שלא לקחה לשום חישות ואחת שחזרון היה זקן ומפני כצוד משפחות יהודה נתנו לו וכשהוליד יאיר נתנו לו צני מכיר כ"ג עדים ליקח אשה אחת מצנותיו: (כב) ויקח גשור וארם. גשור הוא גשורי והמעכתי לפי שהיו קרוצים לארמים שהיו יושבים צמזרחם של ארץ ישראל וארם היו יושבים צמזרח דכתיב (ישעיה נ') ארם מקדם ופלשתים מאחור וצמי (ספוט השופטי נ') כשחטאו ישראל מקדם ציד חיוצ ציד ארם ואז הלכו אלו ולקחום מהם וכשצא דוד

באור

אם שב על הנאמרה באחרונה או באשונה כדעת הר"ק או על שתיקן ולשון יחיד נאמרה על כל אחת מהן בדרך העקרא לפעמים, וכן אין הכרח צתרגום אשכנזים: (כא) ואחר וכו', ר"ל אחר שטולד שלשה העמים האחרים לנעלם. בא אל וכו', שלא לשם אשות כי אם דרך פלגשות דוגמא כאשר צא אל צת שצע (תהלים נ"א) (מהשופט). (כב) אבי גלעד, על כי גלעד היו חשוב וידוע לזה יחס את מכיר אחר צני וכמהו רבים צתקרא: והכרח מן החורם כי יאיר היה משצע ומשם והוא שלקה הערים צתרח הגלעד וקרא אותם חות יאיר על שמו וכל הספור קצר הנה ג"כ להודיע כי זה הוא יאיר הצמר צתורה וכן מיתם אותם צן שצע יהודה וכן היה וכו' ור"ל אמרו אין זה יאיר הכתוב צתורה אלא זה יאיר צן שצוב לקח אשה צתרח הגלעד ומתה וישראל וישראלת אשתו היו לו אלה עשרים ושלשה ערים (רד"ק): (כג) ויקח גשור וארם, הודיע כי אלה הערים אשר לקחום יאיר לקחום גשור וארם שהיו מהאומות שהיו שכינים אחרי חות יאיר מצניו. את חות יאיר, לדעת האומות שזה אין יאיר צן מנשה המוזכר צתורה קרא יאיר לעריו חות יאיר על כי קראם צן מנשה צן כי היה וכו' כשמו ועריו מרובות וכמו יאיר הגלעדי השופט הנזכר צשופטים שהיו לכניו שלשים ערים וקראם ג"כ חות יאיר צעבור זה. כל אלה בני מכיר, כמשמעו על הצנים ובני הצנים שצוב ויאיר ויואלי חליו, ואם צן דרך הכתוב צתחוקי הרבים לאמור צתחיד לשון רבים כמו ובני דן חושים, צני ענה דישון בני איתן עזרים יתכן ג"כ לאמור כל אלה בני מכיר על שצוב ובני יאיר וחולדותיו ואין על זה טענה כלל וגם מדרשת ר"ל ציבמות מ"ב. ע"א שדרשו ומה צני צנים הם צנים צממע שכוונת הקרא צד"ל. וכן צתרגומיו כדעת רוב מעתיקי חכמי העמים. ולדעת הרד"ק צתקרא הלח"ד והראוי לצני מכיר כמו שצתקרא למ"ד השמוש צמלת שאלו (ש"ב ד' ב') והראוי לכן שאלו ופירושו כל אלה הששים הערים היו לצני מכיר וצתרגום (דינע טעעזשע אונע געהאָרטען דען

יָלְדָה אֶת־עֲמִשָּׂא וְאָבִי עֲמִשָּׂא יֵתֶר
הִישְׁמַעֲאֵלִי: (יח) וּכְלָב בֶּן־חֲצִרֹן
הוֹלִיד אֶת־עֲזוֹבָה אִשָּׁה וְאֶת־יָרִיעוֹת
וְאֵלֶּה בָנֶיהָ יִשָּׁר וְשׁוּבָב וְאַרְדֹּון:
(יט) וְתַמָּת עֲזוֹבָה וַיִּקַּח־לָהּ כָּלָב אֶת־
אֶפְרַת וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־חֹר: (כ) וְחֹר
הוֹלִיד אֶת־אוּרִי וְאוּרִי הוֹלִיד אֶת־

liter. 18. Und Chezron's, zeugete mit Asubah, Sischah und Seriot, und dieses sind ihre Söhne: Secher, Schobab und Ardon. 19. Und Asubah starb, da nahm sich Chezron Esrat (zum Weibe), und sie gebar ihm Chur. 20. Und Chur zeugete Uri, und Uri zeugete Bezalel. 21. Und

ת"א וכלב ונ"י סיטח ח' יח, י"ח. תמורת נ', ס": ויתמת סס ח'
י"ח. סנהדרין ח', י"ח:

hernach wohnte Chezron der Tochter Machir's, des Vaters Gilad's bei, und nahm sie (zum Eheweibe), als er schon sechzig Jahr alt war, und die ge-

רשימי

חיל וסדים כך מפורט: (יז) ית' הישמעאלי. (ובשמאל צ' י"ז) כתיב הישראלי צלחן
ישמעאל היה דר רוגמת צית עובד אדום הבתי (סס צ' ו') וכן (מלכים א' ו') וישלח המלך
ויקח את חירס מלור צן אשה אלמנה ואציו איש לירי: (יח) וכלב צן חלרון הוליד את
עזובה אשה. לפי שהיתה לו אשה שממה עזובה לכך כינה את סס צתו עזובה אשה כדכתיב
ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת מכלן שהיתה לו אשה שממה עזובה: (יט) ותלד
לו את חור: (כ) וחור הוליד את אורי ואורי הוליד את צללאל. לא וחשבו שכל אחד מהם
היה פחות מן ח' שנים כשהולידו שהרי כלב היה צן מ' שנים צמדגלים כדכתיב (יהושע י"ד)
צן מ' שנה אנכי צלחן וגו' ואותה שעה כצד נולדו כולם שהרי הוקם המשכן ששעה צללאל
כלב היה צן ח' כשהוליד עזובה אשה וצן ט' כשהוליד יריעות ואחר מיתת עזובה אשתו
לקח את אפרת והולידה את חור צסבה האחרת הרי צן י' שנים וחור צן ח' כשהוליד את
אורי ואורי צן ח' כשהוליד צללאל הרי כ"ו שנים וכתיב (שמות ל"ו) ואת כל איש חכם לז

באור

ודוד השביעי, וזה נראה לי עקר: (טז) ואחיותיהם לרזיה ואביגיל, ובספר שמאל כסד אביגיל בת נחש
אחות לרזיה אם יואב עיין באורנו סס: (יז) ית' הישמעאלי, הוא ית' הישראלי (ש"צ י"ז כ"ה) ולפי שגר
בישראל קראוהו כן, וקראוהו ישראלי, ולפי שלא יחשוב אדם בעבור שקראוהו ישמעאלי שהיה נזרע ישמעאל
אלא נזרע ישראל היה ור"ק. אונס זה רחוק לומר שינה כותב קבר האחרון בזמן העשות וזה שהספק הכותב
הספר שהוא קודם בזמן, והיה לכותב קבר דברי הימים לכתוב שמו כמו שהוא בלחם כי זה עקר היחס וליהר
באור: להוסיף סס חלרון מפני שהוא ישמעאלי ומצבור צלחן ישמעאלי, אם יש הוא בלחם שפת יתר אשר לא נמלא
בשום יחס אחר. ולכן נראה לי שזה ית' הישראלי כמו שהוא בשמאל הוא סס עלאנו וגם ה"א וכו' וזו מן
השם כאשר נמלאתו הרבה פעמים כן במקרא, ואין ליחס כלל לאמונתו או לשבטו, וכותב קבר דברי הימים
החליפו בשם הישמעאלי משמות הקריאה או השמיעה כמו שנעשה כן בשמות רבות המשמעות באותיותיהם ער"י:
(יח) וכלב צן חלרון מפני כבוד כלב הקדים גם אותו לירחמאל הבכור ובעיני כלב צן חלרון אם הוא כלב
צן יפנה עיני רד"ק בפירושו וקבר מאור עינים אמרי כינה פ"ח. הוליד את עזובה אשה וכו', הוליד בנים
מן עזובה אשה ומן יריעות וכן בלחמי את העיר (שמות ט') ומדברי רד"ק. ולדעתי נעזבה אשה ויריעות שמות
שמי נסיו היו וכן מתורגם אשכנזים: וי"א אשה כמו אשתו (לייגעטע מיט נעזבה זיינענץ ווייבע אונד
מיט יריעות וכו'. 2. 11.) ולדעת המפרש הכוונה שהיה עמוה עזובה אשה וגם היתה לו אשה בשם עזובה
כנראה מפניק הבא מתורגם (ער לייגעטע דיח טאטעטע נעזבה אשה אונד יריעות). כניה, חץ להכריע

Salma zeugete Boas. 12. Und Boas zeugete Obed, und Obed zeugete Ischaj. 13. Und Ischaj zeugete seinen Erstgeborenen Eliab, und Abinadab den Zweiten, und Schimea den Dritten. 14. Metanel den Vierten, Radaj den Fünften. 15. Ogem den Sechsten, David den Siebenten. 16. Und ihre Schwestern Zerujah und Abigail, und die Söhne Zerujah's: Abschaj, Boab und Asahel, drei (zusammen).

17. Und Abigail gebahr Amasa, und der Vater Amasa's war Zeter, der Ischmea-

נָשִׂיא בְּנֵי יְהוּדָה: (יב) וַיִּנְחֲשׂוּן הוֹלִיד
אֶת־שִׁלְמָא וְשִׁלְמָא הוֹלִיד אֶת־
בָּעֹז: (יג) וּבָעֹז הוֹלִיד אֶת־עֹבֶד
וְעֹבֶד הוֹלִיד אֶת־יִשְׂשִׁי: (יד) וַיִּשְׂשִׁי
הוֹלִיד אֶת־בְּכֹרוֹ אֶת־אֱלִיאָב וַאֲבִינָדָב
הַשְּׁנִי וְשִׁמְעָא הַשְּׁלִישִׁי: (טו) גַּתְנָאֵל
הָרְבִיעִי רַדִּי הַחֲמִישִׁי: (טז) אָצֶם
הַשְּׁשִׁי דָוִיד הַשְּׁבַעִי: (יז) וַאֲחִיתִּיהֶם
צְרוּיָה וַאֲבִיגַיִל וּבְנֵי צְרוּיָה אַבְשָׁי
וְיֹאָב וְעֹשֶׂה־אֵל שְׁלֹשָׁה: (יח) וַאֲבִיגַיִל

ח"א ואחיותיהם שנת ה', כ"ד נתנה ח' ע"ו:

רשי"י

(יא) ושלמא הוליד את בעוז. דעותינו אמרו אצן זה בעוז ותימה יש היסך יכול להיות והלא נחשון עשה שנייה לזלאת מלרים מת ושלמון בנו מת כנר והוא היה מצאי הארץ ובעוז בנו שהוא אצן בכניסתו לארץ כולל ומיילאת מלרים עד יפתח היו שלם מאות שנה וחכמים אמרו שבע שנה בעוז על דות והרתה מיד מת בעוז ואצן היה שופט לאחר מות יפתח דכתיב (שופטים י"ג) וישפט אחריו את ישראל אצן מצית לחם ועל זה אני תומת שהי מלניו צאצאם שהוא אמר לאחר שנלמד דמו וכו' ואמר הלצן מלח שנה וילד ואיך הוליד בעוז בן ב' מאות שנה וי"ל על כן אמר (רות ד') ויתן ה' לה הריון דוגמתו (וידברו ה'): אצן אז לכל הלמונים שהי אשה צחורה שבה אלו ונלטקן ולא נגע זה סא"א: (יב) ואישי הוליד את צבורו. מלא אל"ף כלומר איש צבור חיל: (טז) דויד השניעי. מלא יו"ד מפני כבודו של דוד ועתה מלא המדבליט לפיכך לא מנה השמיני אליהו: (טז) ואחיותיהם לרויה ואביגיל. מפני כבודו של דוד שהיו צני אחות ובזורים ואנשי

באור

(יג) ואישי, באל"ף וביו"ד אחד הוא כי אותיות אה"וי מתחלפות ורד"ק. וכמוהו נוכלא אם אש להימן (ט"ז) י"ד י"ע) כמו יש. ושמעא, הוא שפ"ה המכר בספר שמואל (רד"ק) והע"י והאל"ף, אחת נוספת והשנית במקום הה"א וכן שלמא במקום שלמה דרך חלוק מעברית לארמית והספר הזה כתוב בימים אחרונים שהל' ארמית נהוגה יותר לשון עברית וכן תמלא הרב' מדרכי השלון הואת בספר הזה כאשר ארמית במקומות (ט"ז) דויד, כחבר תמיד בספר הזה יו"ד מלא ועל העטע לא אחקור ולא זכר השמיני שהוא אליהוא שהקינו דוד לבגיד על יהודה. ויפתק לומר שאליהוא היה מלחמה אחרת ולרויה ואביגיל היו לאחיות לשבעה האחים רק מן האם ולא מן האב, ואם יחשוב עמאם גם את אליהוא אז לא היה יכול לומר ואחיותיהם לרויה ואביגיל כי אליהוא לא היו אחיות לא מן האב ולא מן האם כמ"ס כס"ב, אולם ר"ל לא אמרו בן. ועוד יש לומר כי אחרי שהגיע אל תכליתו הוא יחוס דוד לא הולך עוד לננות השמיני. וכן אמר המפרש פה: עמה מלאה מרגלית לפיכך לא מנה השמיני אבל בכל זה אין לי שם שאמר דוד השמיני. ומענין הפרשה בסמואל (פ"ז ח') י"א נראה כי היו לו שבעה בנים מלבד דוד ודוד היה השמיני במקפר, (ע"י) באורו שם פסוק י') והנכון כי מת הכן האחר בנחית יענת שידבר בו בספר הזה היו רק שבעה בנים הנשארם

וַדַּרְע כָּל־לִם חֲמִשָּׁה: (ד) וּבְנֵי בְרָמִי
 עֶבֶר עֹזֵר יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מָעַל בַּחֲרָם:
 (ה) וּבְנֵי אִיתָן עֲזָרְיָה: (ו) וּבְנֵי חֲצִרְוֹן
 אֲשֶׁר נִוְלַדְלוּ אֶת־יִרְחֻמְאֵל וְאֶת־
 רָם וְאֶת־כְּלוּבִי: (ז) וְרָם הוֹלִיד אֶת־
 עֲמִינָדָב וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחֲשֹׁן

ת"א ובני איתן נחשון קח"ג:

Nam und Kafuwaj. 10. Nam zeugete Aminadab, Aminadab zeugete Nachschon, den Fürsten der Kinder Jehuda's. 11. Und Nachschon zeugete Salma, und

רש"י

כלתו. תמיה אני היאך מזכיר גנות זקנתו של דוד: (ד) ואיתן והימן וכלכל ודרע כולם בני דוד ובניי שלמה היו והיו חכמים ציוד ועל זה נאמר ויחכם מכל אדם (מלכים א' ד') מליתן האזרחי והימן כלכל ודרע בני מחול לענין חכמת שלמה נופל לשון זה ודרע אע"פ שנקרא דוד דיעה שציל חכמתו נחכס שלמה מכולם ומה שאמר האזרחי (צמדצר כ"ז) מזרח ילא וצהרבה מקומות ככנסת האלף צתיצה ואינה נקדחת ודוגמתו (איזו י"ג) ואחותי והאזניחו (ישעיה ט') וכן והאספסוף (מדצר י"א) ופעמים נחסרת כמו ותמדרו (שמואל ז' י"ט) ויכו הדמים (לקמן ז' כ"ז) כמו האדמים וצפסיקתא דורש מכל אדם זה אדם הראשון איתן זה אברהם הימן זה משה וכלכל זה יוסף ודרע זה דוד המדצר מחול שמחל להם מעשה עגל: (ז) ובני כרמי עכר. ולמה אני קוראה עכר והלא עכן שמו (ומפורש) לפי שהוא עכר את ישראל שעצר על החרס ונפלו על ידו ל"ו אלף איש והוא מה שפירשתי שכל מה שיכול לספר בגנות מספר (ואף על פי כן) (ס"א ועל כן לא) ילא מלכות מהס: (ח) ובני איתן עזריה. כמו ובני דן חשים (זראשית ת"ג): (ט) ואת כלובי. זהו כלב כמו שמוכיח למטה וכלב צן חרון וצספר (שמואל א' כ"ה) כתיב והוא כלבי ותרגם מדרש כלב וכן תרגם כלבי מחזיק היה ומתפאר בעלמו שאין מיוחס כל שצט כמוהו כלומר אס שמואל (כתן לו מלוכה) ועל כן נאמר מי דוד ומי צן ישי היום דבו עצדים שהרי ילא מרות ההוא צן וירחמיאל אחיו נשא נכרית כמ"ס למטה וזה כלובי מתנשא ומתגאה (צכל) אשר נשאו לבו: (י) נחשון נשי בני יהודה. לא צא לפרש אלא מפני כבודו של דוד:

באר

גנות זקנתו של דוד (המפרש) ויש לומר שכל מה שיכול לספר בגנותו מספר. להודיע חדש שאע"כ ילא מהם ונכחו ועיין בפירושי להלן (פסוק ז'): (י) זמרי הוא זמריה המכר בספר יהושע (רד"ק) ובה שמונת הרבה בספר זה נשתנים באותיות מאשר כנאלים בשאר ספרי חז"ל. זה לפי שהיו בני אדם נקראים בשתי שמות ואחת הכתוב פעם זה ופעם שם אחר. וירמיה אליהם במקומם הלויים לעורר לב העלמים עליהם: (ז) ובני כרמי. היה בן כרמי והוא זמרי בן זרח ואע"פ שלא נזכר כרמי ידוע היה, והסקרן זה נמלא עוד הרבה פעמים בספר הזה. עכר, הוא עכן אלא קראו עכר לבגאי על כי עכר ישראל דבר אשר מעל בחרס בניו יהושע ועי"ז נקו ישראל לפני האויב ונפלו בחרב, ויש בזה גם חלוק אחרות כ"ר הרביל בעפרים. (מדידרי רד"ק בהוספה): (ח) ובני איתן עזריה, ולא הזכיר יחוס הימן וכלכל ודרע אולי לא נמלא, או קר דחם זרח כי לא צאה ממנו המלוכה וזרח ליחם חרון בן זרח כי נמש ילאה המלוכה (רד"ק): (ט) ואת כלובי, הוא כלב בן חורון שמוכיר למטה (הי"ל): (י) ורם וכו', מפני כבוד דוד הקדים לספר יחוסו עד לא הזכיר בני ירחמיאל הכבוד

waren die Stamm-
häupter von Edom:
Das Stammhaupt
von Timna, das
Stammhaupt von
Alwah, das Stamm-
haupt von Setet. 52.
Das Stammhaupt
von Alhalibamah,
das Stammhaupt
von Elah, das
Stammhaupt von
Pinon. 53. Das
Stammhaupt von
Kenas, das Stamm-
haupt von Teimann,
das Stammhaupt
von Mibzar. 54.
Das Stammhaupt
von Magdiel, das
Stammhaupt von
Fram; diese sind
die Söhne von
Edom.

2. 1. Dieses sind
die Söhne Israel's:
Reuben, Simeon,
Levi, Jehudah,
Issaschar, Sebulun.
2. Dan, Josef, Ben-
jamin, Naftali, Gad
und Ascher. 3. Die
Söhne Jehuda's:

Er und Onan und Schelah, die drei waren ihm geboren von der Tochter
Schua's, der Kenaaniterin, und Er, der Erstgeborene Jehuda's, war böse
in den Augen des Ewigen, darum tödtete er ihn. 4. Und Tamar, seine
Schwiegertochter, gebar ihm Perez und Sarach; alle Söhne Jehuda's
sind fünf. 5. Die Söhne Perez: Chezron und Chamul. 6. Und die Söhne

אלופי אדום אלוף תמנע אלוף
עליה אלוף יתת: (35) אלוף אהל־במה
אלוף אלה אלוף פינן: (52) אלוף
קנז אלוף תימן אלוף מבצר: (53) אלוף
מגדיאל אלוף עירם אלה אלוף
אדום:

ב (4) אלה בני ישראל ראובן שמעון
לוי יהודה יששכר וזבולון:
(3) דן יוסף ובנימן נפתלי גד ואשר:
(5) בני יהודה ער ואונן ושלח
שלושה נולד לו מבת־שוע הבנענית
ויהי ער בבור יהודה רע בעיני
יהוה וימיתו: (7) ותמר בלתו ילדה
לו את־פרץ ואת־זרח כל־בני יהודה
חמשה: (6) בני פרץ חצרון וחמול:
(1) ובני זרח זמרי ואיתן והימן וכלכל

* עלוה קרי

ת"א ובני זרח ונ' סנהדרין מ"ד:

רש"י

העמיד ח' מלכים פירש צומן שהמליכו אותם ח' מלכים של אדום לא המליכו את מלכי ישראל
כי קודם דוד היו וראשי צית אצותיו:

ב (ג) רע בעיני ה'. מפורש 33"ר שהיה חודש צגנות צל עליה שלא כדרכה: (ד) ותמר

באר

ב (ג) בני יהודה, לכבוד דוד שלישי יסוב עקר היחס, ומספר משפט יהודה בראשונה. וימיתו, גם פה חזק
הכוונת דרך קלרה והזכיר מיסת ער ולא מיסת חזון שנאמר גם כן וירע בעיני ה' וימת אותו, והפס
העקר מן הספור והשאר השמיט כי ספק על מה שכתוב בזה: (ד) ותמר כלתו, תמיה אני הישך ומזכיר

bab, der Sohn Se-
rach's, aus Bazrah,
König. 45. Und Zo-
bab starb, da ward
an seiner statt Chu-
scham, aus dem
Lande der Teimani-
ter, König. 46. Und
Chuscham starb, da
ward Hadab, der
Sohn Bedad's, der
die Midjaniter auf
dem Gefilde Moab's
schlug, König, und
der Name seiner
Stadt (Geburtsort)
war Uot. 47. Und
Hadab starb, da
ward an seiner statt
Samlah, aus Mas-
rekah, König. 48.
Und Samlah starb,
da ward an seiner
statt Saul aus Ne-
chobot am Strome,
König. 49. Und

החמור נתחילה חמור ולסוף נעשה מכוער והסוס מתחילה מכוער ולסוף יפה: (מד) ואלה המלכים. מפורש צ"ד אמר דבי איבו קודם שלא עמד מלך מישראל כלל מלך בלדום דבי יוסי בן חנינא אומר צערה שזה מעמיד מלכים זה מעמיד שופטים זה מעמיד אלופים זה מעמיד נשיאים אמר דבי יהושע בן לוי זה העמיד ח' וזה העמיד ח' ושמועתי ובי לא היה בלדום אלא אלו ח' מלכים ולישראל ח' והלא יופר היו יורה אחיה ויאלץ וכו' אלא זה

יד היו עוד שגרמו עונות ונלכי יהודה ופגעו ומתה ים. **בלע**, ר"ל הנלך הראשון היה בלע: (מו) **הרמבה** את מדין וכו', כשבא להלחם על מואב נא הוא לצרם מואב והנה את מדין: (נא) **וימת** הדד, זהו לא כבוד בתורה והוא מהקשות הכותב הספר הזה. **ו'חיו** אלופי ארום, אחר הדד פסקה ומהם המלכות והנסיכו את עמלן על ידי אלופים מאלו שהשבע בקרא ב"כ חלק כמו והלעיר באלפי יהודה: (ומיהה ה' א') הנה אלפי

הכל (שופטים ג' ע"ו) עיני פרעה", והשם אֶלֶף נגזר מזה ר"ל שר ופקיד הממונה על שבע ושפחה, ומה שהשאל לקרוא כל ארון אֶלֶף וכן אֶלֶף ויגדעו, וכמוהו בעל אשה נקרא אֶלֶף. **אלוף** חנוכה, כחב הראש"ע בצורה ח"ל: בנזקם זה זכר כי יש לנו שמות רבים לזכר ולנקמה שווים, וכן אהליצמה או יהיה הפירוש להיות אֶלֶף נוסף ויהיה אֶלֶף חנוכה שהיתה פלגה אליפז וכו' ע"ס:

Zaelam und Korach. 36. Die Söhne Elisafas: Teiman, Omar, Zefi, Gaitam, Renas, Timna und Amalef. 37. Und die Söhne Reuel's: Nachat, Serach, Schamah und Misah. 38. Und die Söhne Seir's: Lotan, Schobal, Zibeon, Anah, Dischon, Ezer und Dischan. 39. Und die Söhne Lotan's: Chori, Homam und die Schwester Lotan's, Timna. 40. Die Söhne Schobal's: Aljan, Manachat, Gibal, Schepi und Dnam; und die Söhne Zibeon's: Aljah und Anah. 41. Die Söhne Anah's: Dischon; und die Söhne Dischon's: Chamran, Eschan, Ziträn und Cheron. 42. Die Söhne Ezer's: Bilhan, Saawan, Saakan, die Söhne Dischon's: Uz und Aran. 43. Und dieselben sind die Könige, welche im Lande Edom regiert haben ehe noch über die Kinder Israhel's ein König regiert hat: Bela, Sohn Beor's, und der Name seiner Stadt (Geburtsort) war Dinhabah. 44. Bela starb, da ward an seiner statt Zo-

צָפִי וְנִעְמָן קִנְזוּ וְתַמְנֵעַ וְעַמְלָק: (ב) בְּנֵי רְעוּאֵל נָחַת זָרַח שִׁמְהָ וּמִזָּה: (ג) וּבְנֵי שַׁעִיר לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצִבְעֹן וְעֵנָה וְדִישָׁן וְאַצָּר וְדִישָׁן: (ד) וּבְנֵי לוֹטָן חֹרִי וְהוֹמָם וְאַחֲזֵר לוֹטָן תַּמְנֵעַ: (ה) בְּנֵי שׁוּבָל עֲלִין וּמִנְחַת וְעִיבָל שְׂפִי וְאוֹנָם וּבְנֵי צִבְעֹן אִיָּה וְעֵנָה: (ו) בְּנֵי עֵנָה דִישָׁן וּבְנֵי דִישָׁן חֲמָרָן וְאַשְׁבֵּן וִיתְרָן וִכְרָן: (ז) בְּנֵי אֶצֶר בִּלְחָן וְזַעֲוֹן יַעֲקֹן בְּנֵי דִישָׁן עוֹזָן וְאַרָּן: (ח) וְאַלְהָה הַמֶּלֶכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְעַ בֶּן-בְּעֹזֵר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהַבָּה: (ט) וַיָּמָת בִּלְעַ וַיִּמְלֹךְ

רש"י

עשו אליפז. כדי לקדד ולהשליכו והזכירו לכבוד ילחק: (מא) חמרן ואשנן. וזחומש (בראש"י ל"ו) כתוב חמרן זתחילה היו חמודים ונחמדיו כלדקיום ולצסוף מכוערין כחמור כן דרך

באור

בן אליפז, ונחורה כתיב כי חמנע פלגס אליפז וחסר לו אח עמלק (בראשית ל"ו י"ב) והרעה צעניו אח הפסוק הזה דרך קלרה וכו' כי היה לו לקדד עוד ולומר שלפי וגעסם קח ועמלק חלל לפי שעמלק לא היה עוד לשאר בנים כי הם היו בני משה, והוא בן פלגס לכל הפריד ביניהם וזכר אמו ואמר וחמנע ודי לו כי זכר הוא נחורה (רד"ק) וכאלו אמר וחמנע היה לו לפלגס, ואם עמלק ילדה לו. והרש"ם נחורה כתב ח"ל: ראיתי בשוחר טוב, וחמנע נחורה גם לפסוק העליון. שכן בדברי הימים לפי וגעסם וקח וחמנע ועמלק ואח"כ הוא חמנע נחורה וכו' עיין שם: (לח) ובני שער, לא היה שער נחורה עשו, והזכירו בעבור חמנע נח אשחו שהיה פלגס לאליפז בן עשו: (לש) ואחורת לוטן, חמנע אחורו וכן האם ולה היה נח שער אכיו, כי אליפז בא על אשה שער אכיו וילדה לו אח חמנע ונעשה פלגס: (מא) בני ענא דישון, דרך הכתוב כשחמנע ביוספי הרבים לאחר ביחוד לשון רבים כמו ובני דן חמשים (בראשית נ"ו ב'): (מב) לפני מלך מלך, עד לא עמדו מלכים בישראל, כי אחרי כן לא היו מלכים שמשלו על ישראל כי חמנע

(כ) אֲבִרָם הוּא אֲבִרָהֶם: (כח) בְּנֵי
 אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל: (כט) אֵלֶּה
 תּוֹלְדֹתָם בְּכוֹר יִשְׁמָעֵאל גְּבִיּוֹת וְקָדָר
 וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשֵׁם: (ל) מִשְׁמַע וְדוּמָה
 מִשָּׂא חֶדֶר וְתִימָא: (לז) יִטּוֹר נָפִישׁ
 וְקָדְמָה אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל:
 (לז) וּבְנֵי קְטוּרָה פִּילֶגֶשׁ אֲבִרָהֶם
 יָלְדָה אֶת־זִמְרָן וְיִקְשָׁן וּמִדִּין
 וְיִשְׁבָּק וְשׁוּחַ וּבְנֵי יִקְשָׁן שִׁבְא וְדָדָן:
 (לח) וּבְנֵי מִדִּין עֵיפָה וְעֶפְרָיִם וְחִנּוּךְ
 וְאַבִּידָע וְאַלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי
 קְטוּרָה: (לח) וַיּוֹלֶד אֲבִרָהֶם אֶת־
 יִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק עָשׂוּ וְיִשְׂרָאֵל: (לח) בְּנֵי
 עָשׂוּ אֱלִיפֹז רְעוּאֵל וַיעִוֵּשׁ וַיַּעֲלָם
 וְקָרַח: (לח) בְּנֵי אֱלִיפֹז תִּימָן וְאוֹמֶר

rach. 27. Abram, das ist Abraham. 28. Die Söhne Abraham's: Iſſaſak und Iſſchmael. 29. Dieses ist ihr Geschlecht: Der Erstgeborne Iſſchmael's Nebaiot (dann) Redar, Abbel und Mibſam. 30. Miſſchmae, Dumah, Maſſaſa, Chabad, Teima. 31. Titur, Naſiſch und Redmah. Dieses sind die Söhne Iſſchmael's. 32. Und die Söhne der Keturah (des Rebsweibes Abraham's), ſie gebar Simram, Zaſſchan, Madan, Mibſjan, Iſſchaſak und Schuach; und die Söhne Zaſſchan's, Scheba und Dedan. 33. Und die Söhne Mibſjan's: Eſaſa, Eſer, Chanoſch, Abida und Elſdaah;

ת"א הוא אברהם זכרות ח' ו"ב. מגלה ח' ו"ה:

alle diese sind Söhne der Keturah. 34. Und Abraham zeugte Iſſaſak; die Söhne Iſſaſak's: Eſaw und Iſrael. 35. Die Söhne Eſaw's: Eliſaſ, Reuel, Teuſch,

רש"י

עבדיו יחס משם אברהם עד אברהם ומי הוא זה אברהם הוא שנקרא אברהם: (לח) קטורה פילגש אברהם. כל גנאי שיכול לספר זהם הוא מספר משום כבודו של יצחק שכולס היו בני פלגש אצל הוא היה עיקר וארון הבית: (לח) ובני מדין עיפה ועפר וכו'. חמשה ראשי אומות על כן העמידו חמשה מלכים לכל אומה מלכה דכתיב את אוי ואת דקס ואת לוד ואת חור וכו' חמשה מלכי מדין (צמדצר ל"ח): כל אלה בני קטורה. צמציל כבודו של אברהם: (לח) בני אברהם יצחק עשו וישראל. מפני כבודו של דוד אשר יסדאל ולא יעקב: (לח) בני

באור

צטורה: (לח) ובני קטורה, לפי שאמר צטורה (שם כ"ח ח') ויוסף אברהם ויקח אשה וצטורה, הודיע פה כי לא היה אלא פלגש וכו' וכן אמר ולבני הפלגשים (שם ו') ובאופן זה מתורגם פה, ועשימי מלח פלגש אברהם כמאמר מוסגר כצורה זאת, ר"ל שהן אינן מחלקי עמם המאמר אבל רק עפלים להודעה יסירה מה שצאמר לפניו. וכו' אינן אלו לריכים לוור שצמלה ילדה חקר מלח הוולטרף אשר כדעת המפרשים כי גם צמלה יצחק עולה כן, וכוונתו אלה הם בני קטורה (פלגש אברהם ולא אשתו) היא ילדה לו וכו' כמו שמתורגם פה: (לח) אלה בני קטורה, כי בני צנים הם כננים: (לח) וחמנע, כנראה מן הפסוק כי חמנה הוא

pachschad zeugete Schalach, und Schalach zeugete Eber. 19. Und dem Eber wurden zwei Söhne geboren, der Name des einen war Peleg, denn in seinen Tagen ist die Erde vertheilt worden, und der Name seines Bruders war Sak-tan. 20. Und Sak-tan zeugete Almo-dad, Schalef, Chazarmawet und Sa-rach. 21. Und Saboram, Usal und Diftah. 22. Und Gibal, Abimael und Scheba. 23. Und Ofir, Schawilah und Tobab; alle diese sind Söhne des Sak-tan. 24. Schem, Arpachschad, Schalech. 25. Eber, Peleg, Neu. 26. Serug, Nachor, Ta-

וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַרְחָם וְעֵינָן וְחוּל
וְנֹתָר וּמִשֶּׁךְ: (יח) וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־
שָׁלַח וְשָׁלַח יָלַד אֶת־עֶבֶר: (יט) וְלִעֶבֶר
יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי
בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אֶחָיו יֶקְטָן:
(כ) וְיֶקְטָן יָלַד אֶת־אַלְמוֹדָד וְאֶת־
שָׁלָף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יִרְחָ:
(כא) וְאֶת־הֲדוֹרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־
דִּקְלָה: (כב) וְאֶת־עֵיבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל
וְאֶת־שְׁבָא: (כג) וְאֶת־אוֹפִיר וְאֶת־
חִוִּילָה וְאֶת־יוֹבָב כָּל־אֵלֶּה בְנֵי יֶקְטָן:
(כד) שֵׁם אַרְפַּכְשָׁד שָׁלַח: (כה) עֶבֶר
פֶּלֶג רָעוּ: (כו) שְׂרוּג נָחֹר תָּרַח:

*סגול בס"פ

רשי

(יח) כי צימיו נפלגה הארץ נפתחקו ונתמלעו ימיהם של צדיות שמתחילה היו בני אדם חיים ט' מאות שנה ויותר נחלו צימי ארפכשד ואילן ל' מאות שנה ויותר ומן פלג ואילן נחלו למאתים האותן ארבע מאות: (כב) כל אלה בני יקטן. שהיו מקטין עסקיו. נציא גדול היה עזר אצל שמות אחרים לא נתנו לידע כי לא על פי נציא נתן להם שמות: (כד) שם ארפכשד שלח. למעלה מנה צניו של סם ועתה התחיל שז פעם אחרת מפני כבודו של אברהם משל למלך שפלה לו מרגלית כו' כדלעיל: (כז) אברהם הוא אברהם.

באור

מפחורקים ובסלוחים. ואת כפחורים, חחר הוא על מלכים שהוא ילדס: (יז) ועיין וחול וכו', אלה ארבעה היו בני אדם ולאחנה הקלור חשבם כבני סם, כי בני נשים כבנים. ומשך, ונחורה (בראשית סם כ"ג) כחוב ומש, וקרוכים הם כלשון, ובה היו נקרא' ולרעת הסכם (בע' ז' ע' י' ו' ס') הוא סם אחר ונקרא כן הסר מאסיוס (חיי' טה"ל דער גארדעאייסען געבירגע. אחרד"ך פֿון עניבוס בייח דען) אחרבערן דעמזדי גענאכנט: (יח) נפלגה, נחלקה למחלקות הלשון ומסכת מחלקות הלשון נחלקם ב"כ לשיבט הארץ (רד"ק). וי"ו בני הארץ כפרו זה מזה על פני האדמה (ד"ח ערדבעוואהנער יוכר היח חונר דח לער. סטרייעט וואָרדען) ומרגווי לפי פשטות המלה בארמית שמונה מולאה, ות"א בחורה בחורה אֶתְפִּילֵּנָת

עינן חלוקת הארץ, ואם דעמו על הפרוד היה מחרגם אֶתְפִּירָת: (כד) שם ארפכשד שלח, עתה קלר שחשקו היסם ומס עד אברהם איש אחר איש (רד"ק) וכאומר העולה מזה הספור היסם שסם ילד את ארפכשד והוא ילד את שלח וכו' עד שגורל אברהם: (כו) הוא אברהם, הוא בשם אברהם ע"ש אז המון גוים כמ"ש

אֶת־נִמְרוֹד הוּא הָהֵל לְהַיּוֹת גְּבוּר
בְּאַרְצָן: (ב) וּמִצְרִים יָלַד אֶת־לוֹדִיִּים
וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָכִים וְאֶת־
נַפְתָּחִים: (ג) וְאֶת־פְּתָרְסִים וְאֶת־
בְּסֻלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים
וְאֶת־בְּפַתְרִים: (ד) וּכְנָעַן יָלַד אֶת־
צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת־חֵת: (ה) וְאֶת־הִיבוֹסִי
וְאֶת־הָאֲמֹלִי וְאֶת הַגִּרְגָשִׁי: (ו) וְאֶת־
הַחִי וְאֶת־הָעֶרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:
(ז) וְאֶת־הָאֲרוֹדִי וְאֶת־הַצִּמְרִי וְאֶת־
הַחֲמָתִי: (ח) בְּנֵי שָׁם עִלָּם וְאֲשׁוּר

der Erde. 11. Mizraim zeugete die Ludim, die Anamim, die Chabim, die Kasituchim, 12 und die Kasrujim, und die Kasluchim (von woher sind gestammt) die Philister, und die Kasitim. 13. Kanaan zeugte Sidon, seinen Erstgeborenen, und Chet, 14. und den Jebusi, und Emori, und Girgasi. 15. Chimi, und Arki, und Sini. 16. Und Arwadi, und Zemarri, und Chamati. 17. Die Söhne des Schem sind: Elam,

* יתיר

Aschur, Arpachschad, Lub, Aram, Uz, Chul, Geter und Meschek. 18. Ar-

רשי

יֵלַד אֵת לודיים. 11. נִמְרוֹד הוּא הָהֵל לְהַיּוֹת גְּבוּר כֹּהֵן כָּל מוֹכִיכֵם שֶׁל מַלְאָכִים אֵינָה אֵלָּא צִיּוֹם אֶחָד
דְּצִי וְיוֹשֵׁעַ צֶן קָרָח דְּצִי לודים לודיים כְּתִיב צִנִּי יוֹדִין לומד לך לודיים לודי ים עַנְמִים
עַנְמִי ים לְהָכִים לְהָצִי ים נַפְתָּחִים כְּפַתְחוֹי ים: (ב) פְּתָרְסִים. פְּתָרְסִים ים כְּסֻלְחִים
כְּסֻלְחִי ים פְּלִשְׁתִּים פְּלִשְׁתִּי ים כְּפַתְרוֹי ים לְפִיכָךְ כְּחֻצַּת צִנִּי יוֹדִין לדרוש וכן
כָּלם: (ג) וּכְנָעַן יָלַד וְכוּ' יֵלַד חָם וּכְנָעַן עֲמֹק הָרִי וְכוּ' וְהִינֵנּוּ דְכִתִּיב יֵלַד בְּצֻלֹת
עַמִּים לְמַסְפֵּר צִנִּי יִשְׂרָאֵל (דְּצִנִּי ל"ג) כְּלומֵר בְּצֻלֹת עַדִּים הַעֲמִיד כְּנֶגֶד צִנִּי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּסֶם
הֵם וְכוּ' כְּנֶגֶד צִנִּי יִשְׂרָאֵל הֵנִיז בְּצֻלֹת עַמִּים דּוֹמָמוֹת אֲשֶׁר הִנֵּנִי לְצִדְנָה (צִדְנָתִי כ"ה):

באור

וּכְתֹב בְּקֶפֶר הַזֶּה בְּחִזְרֵי לְהוֹדִיעַ כִּי הֵכֵל שֶׁם אֶחָד וְכוּ' (ד'): (א) וּכְוֹשׁ יָלַד אֶת נִמְרוֹד, הַזִּכְרוּ פֶּה לַעֲלֹמָה
וְלֹא לַעֲלֵמָה עִם יֵתֶר בְּנֵי לִפִּי שֶׁהִיא הַחֲשׁוֹב שֶׁבָּהֶם וּבְהַעֲתִיקִי הוֹסַפְתִּי מֵלֶךְ (חֲזוֹק) לַעֲמֵם הַהוּמָשֵׁךְ עִם זֶה
שֶׁלִּפְנֵינוּ וְהֵנָּה. הוּא הָהֵל, כִּי עַד אֲלֵינוּ הָיוּ כָּל בְּנֵי אָדָם שׂוֹים בְּמַעֲלָתָם וְלֹא נִבְדַּל אֶחָד מֵאֲחֵר בְּשׂוֹם וְעַלֵּה
וּמִתְרוֹן, וְלֹא הִתְבָּרַר מִי מֵהֶם לַמַּשׁוּל עַל זֻלְתוֹ וּנְמוֹדוֹ הַחֲמִיל לְהַתְבָּרַר וּלְמַשׁוּל ע"י גְּבוּרָתוֹ וְהַעֲלֹמָה כְּחוֹ עַל בְּנֵי
אָדָם נִבְרָר, עֵינֵן בְּאוֹר הַשֶּׁם הַזֶּה בְּאוֹרָתוֹ לְקֶפֶר (שְׁמוּאֵל א' ע' א'), וְהָיָה בְּהוֹרָה (צִדְנָתִי י"ח) גְּבִיר

הַתִּקְיָה, לְהוֹרֹת שֶׁהִיא לוֹ יֵתֶר שֶׁלֵּם עַל שֶׁאֵר אֲחָיו ע"י כְּחוֹ וּבְגוּרָתוֹ לְבַד. לֹא ע"י מַעֲלֹת וּמוֹדֹת כְּהוֹרָת
מֵלֶךְ גְּבוּר לַעֲמֻמִּים שֶׁעַד מִקְוֹמוֹ: (א) נַפְתָּחִים, כְּחֵץ הַמַּבָּר בְּקֶפֶר נַחֲשׁ (צִדְנָתִי מ' י"ג) נַפְתָּחִים לֹא
נִדְעָה שֶׁם מִקְוֹמָם. וְאֵלֶּי רִאִיתִי בְּקֶפֶר מִקְנֵה אֲבֵרָה שֶׁהָיָה בְּמַשְׁקְלִי שְׁמוֹת וּבְמַשְׁקֵל נַפְעַל שֶׁם נַפְתָּחִים
(יִשְׁחָע ע"י ע') וְהָרִבִּים בְּנַפְתָּחִים (צִדְנָתִי י"ב) יִרְמֵה בָּזָה לְהוֹרֹת שְׁמוֹק הַאֲמוּמָה הַזֹּאת מִי נַפְתָּחִים

שֶׁהִיא בְּשִׁכּוֹת יְרוּשָׁלַם כְּרָחָה מַעֲנִין הַכְּתִיב שֶׁם, אֲוֹלָם נִנְיִן הַפְּסוֹק פֶּה וְכוּ' שֶׁהוּא בְּהוֹרָה אֲלֵינוּ מִקְבִּים ע"י:
(יב) אֲשֶׁר יֵלָאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים נוֹשֵׁךְ אֶל פְּתוּרִים וְאֵת כְּסֻלְחִים שֶׁהִתְחַנְנוּ יֵתֶר וְנִלְוָה מֵהֶם פְּלִשְׁתִּים, וְהוּא
מִלְחָמָה מִקְבֵּר כֹּאשֶׁר לִינְחִיו בְּהַעֲתִיקִי לְהַפְרִירוֹ מַעֲנִין וְאֵת כְּפַתְרוֹי, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ הַתְּלַמִּידִים וְיַחֲשֹׁבוּ שֶׁנֶּסֶם הֵם יֵלָאוּ

des Jafet waren Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tubal, Meschech und Thiraf. 6. Und die Söhne des Gomer, Mischkenas, Disat und Togarmah. 7. Und die Söhne des Javan, Elijahah, Tarshischah, Kithim und Rodanim. 8. Die Söhne Cham's, Chusch, Mizraim, Put und Kenaan. 9. Und die Söhne des Chusch, Seba, Chamilah, Sabta

Raema, Sabtechah, und die Söhne Raema's, Scheba und Dedan. 10. Und Chusch zeugete auch den Nimrod, dieser fing an mächtig zu werden auf

מִתְוַשְׁלַח לְמֶדֶד: (ג) נָח שֵׁם חָם וַיִּפֹּת: (ה) בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמָגוֹג וּמָדַי וַיּוֹן וְתוֹבֵל וּמִשְׁכֵּךְ וְתִירָם: (ו) וּבְנֵי גֹמֶר אֲשַׁכֶּנֶז וְדִיפַק וְתוֹגַרְמָה: (ז) וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישָׁה כְּתִים וְרוּדַנִים: (ח) בְּנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם פּוּט וְכִנְעָן: (ט) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּה וַחְוִילָה וְסִבְתָּא וְרַעְמָא וְסִבְתָּכָה וּבְנֵי רַעְמָא שָׁבָא וְדֶדָן: (י) וְכוּשׁ יָלַד

רש"י

עיקר: (ו) אשכנז ודיפק (זדלי"ת) וצחומש כתיב (זראשית י) ודיפק שמתחילה היו רפין ולא היו מתבזרים עם ישראל ולסוף נתמלאו דופי וריעוע: (ז) ובני יון אלישה. ומה שלא הזכיר מגוב ומדי לפי שלא הזכיר אלא כל אומות נקראו על שם כתיס ודודנים: ורודנים. ולהלן (סס) הוא אומר ודודנים כשישראל חוטאים הם צאים ורודים צהם וכסיד ישראל תקיפה הם אומרים בני דודינו אתם מתחיל' היו נראין כאלהים צשעת הנאתן ולסוף רודים צהם: (י) הוא החל להיות בצור צרן. הוא החל לעשות מלחמות וגברו צארן: (יא) ומצרים

באר

כאלו אמר נח הוליד את שם ואת חם ואת יפת כמו יעקב הוליד ראובן שמעון וכו': (ד) נח שם, ולא ראה להזכיר שאר חולדות על כי כלם קמו חמו בנו המבול ולא נשאר מהם בכל ע"פ הארמיה: (ה) בני יפת, החל מיעת כנ"ש בחורם והוא הקנן, כי כנ"ש שנחבירם שם חם ויפת דומה כי כן היה חולדותם, ומה שאמר אחי יפת הגדול, אינו אומר גדול במעלה, וכן נראה ביחסו שם אליו והעצם שהחל להזכיר חולדות הקנן לפי שעקר הספור אינו אלא על אברהם שהוא מוצא שם וכו' יאריך קפור היחוסים, לפיכך זכר חולדות שם באחרונה והקדים יפת לחם כי היה הגדול והנכבד ומנוח ואם הוא קטן בשנים, כך כתב פה הרד"ק, ועיין באור הרמב"ם וכן בפסוק בני יפת (בראשית י"ב) ובפסוק אחי יפת הגדול ושם שם כנ"ש. ואני אומר כי אחי צה דרך המקרא כנ"ש לפתוח בזה דקיים כנראה ברוב פסוקים כנ"ש ועל הקדר הזה חסר אחיו חם ואחיה חם שם כקדר חולדותם מאחור לקדם, ונוסף לזה שני חם ושם הספור מהם מעט לזה הקריאם בראשונה והפסיק בזה: (ו) ובני יפת גמר וכו', מה שיבוא וי"ו החבור בהתחלת קפור החולדה האחרת הוא דרך העבר לרוב כן, ולכן דקדקתי להעתיקו ככה בלשון אשכנזי, וענין שמום האומות ארץ מושבתם וחולדותם כבר מביא בביאור לספר כ"ש ועוד תבא מזה בעלי געון גראש"היע בקפר אולר השרשים המפתוק ונוסף מיד. ודיפת. כחוב ברלי"ם ובקפר בראשית בר"ש, וי"א כי בשתי שמום היו נקרא והוא כלל גדול בשמום השמות, ולעצמי הוא רק חילוף אומות דר כמו דודנים רודנים ראה ראה, ודיים ככה וכתובה ע"י עשות המעשים הכסם ועיין בסמוך: (ז) ובני יון וכו', מה שלא הזכיר מגוב ומדי, לפי שלא הזכיר אלא היחס, אלא בני מגוב ומדי לא החבר לפי שלא ילאו מהם ראשי האומות אלא כל עכ"ל נקרא ע"ש כתיס ורודנים (האפסר) ורודנים, כתב ברלי"ם בראשונה ובקפר בראשית כחוב בשני ברלי"ם, ולפי שהרלי"ם והר"ש קרובים בכתיבתם והרואים בקפר היחסים הנכתבים בימים הקדמונים יש שהיו קוראים ברלי"ם ויש בר"ש, לפיכך נכתב בספר בראשית בלחם מן הקריאות

דברי הימים א

Dibre Hajamim I.

אדם שם אנוש: (3) קינן
מחללאל ירד: (2) חנוך
א' רבתי
1. 1. Adam, Schet, Enosch. 2. Kenan, Mahala lel, Jared. 3. Cha- noch, Metuschelach, Lamech. 4. Noach, Schem, Cham und Safet. 5. Die Söhne

רש"י

א (א) אדם שם אנוש. עזרא כתב ספר היחס הזה על ידי חגי זכריה ומלכאי צתוך י"ח שנה שמלותו זמן שאל לירושלים זרובבל ויהושע הכהן צימיו כורש הראשון עד שאל כורש בן אסתר והכל משום יחס דוד המלך והלויים לשועדים ולשומדים ולמשוררים האריך העמידן דוד על מעמדם והכהנים למשמדותם. לפיכך יחסם מאדם ועד אברהם ולפי שהולך ליחס את אברהם הזכיר גם שאל האומות צניו וצני צניו ומשום צניו לריך ליחס שאל האומות צני כנען להודיע היאך ירש אברהם את ארצו ומאחר שהולך להזכיר ליחס תולדות כנען הזכיר על כן גם (תולדות) שאל האומות ומזכירים מעט מעט ומסליכס עד שהגיע לעיקר כדמפרש צדראשית דבר שאל למלך שהיה עוזר ממקום למקום ונפלה לו מדגליות ועמד המלך וכבר צדברה העפר עד שמלא מדגליות כך אמר הקצ"ה מה לי ליחס סם וארפכשד וכו' ותרצה אלא למלא אברהם ומלאה את לבנו נאמן (לפניך) ומפני כבודו של יחזק יחס צני עשו וישמעאל וצני קטורה ומסליכן מעט מעט ומניחין וצני שעיר החודי מזכיר על כי צני עשו וירשום וגם ליחס תמנע שנעשית פילגש לצני אברהם להודיע שצחו של אברהם שהיתה צת נשיאים ואלופים ורלתה להיות פלגש לזרע אברהם דכתיב ואחות לוטן תמנע (צדראשית ל"ז) וכתיב ותמנע היתה פלגש (שם) אלא לפי שאמרה אם איני כדי להנשא לו לאשה אחי לו פלגש ועוד לכן ייחס צני שעיר שהם היו אלופי ומלכים והר שעיר של שעיר היה וצאצא יחזק כתבה הקצ"ה לעשו דכתיב וצני עשו וירשום וישצו תחתם (דברים ז') ולהודיע קיום דברי הקצ"ה שאמר ליחזק להרצות זרעו ולהשליטו בכל וצטציל כבודו של יחזק כתב כמו כן אלה המלכיי אשר מלכו באלך אדום וגו' (לקמן א'): אדם שם אנוש. פתרונו כמו צני אדם שם וצני שם אנוש ולפי שאינו עיקר היחס מקורן ומה שאל הזכיר קין והבל לפי שאל העמידו תולדות אצל משה ילאו תולדות נח ואברהם ומאברהם עד דוד נח שם וחס והיה לו לחשו צני שם עד מיד למלא מדגליות אברהם וכו' עד דוד ומשלך הטפל ומקלר היחס שלו ותופס העיקר וכן דרך כל היחס הזה דברים הימים וכן צסמוך צני אברהם יחזק וישמעאל אלה תולדות צבור ישמעאל כציו וכו' וכן ויולד אברהם את יחזק צני יחזק עשו וישרעאל צני עשו אליפז שמוכיר תחלה ליחס הטפל ואח"כ

באר

א (א) אדם וכו', הוא מספר התולדות זה אחר זה וכן קין עהללאל וגו', אבל שם חס ויפס הוא כמו לחון שגמון ויהודה (רד"ק) וכדי שיוכנו דבריו העיב לסתמידם אפרשם ואומר שכוונת הפסוקים אדם שם אדם כאלו אמר הראשון אדם יולד והוא הוליד את שם ושם אנוש ורר אחר דוד וכן עד נח, אבל נח שם,

ספר
דברי הימים א' וב'

פירש"י (ט"ז ח' ד') בשנוי לשון ועוד דעות אין מספר. וגם יסד לפעמים פירושו על צאור
הרד"ק כמו ד"הי א' י"ז י"ז) כתור וכו' שהשותני צסודות הגדולים כתור פתרון סודם
וכו' הוא דעת הרד"ק עיין צאורנו צספר שמואל (וצטעות נדפס סס פיר"שי ו"ל פי' הרד"ק)
(ד"הי א' י"ט ד') מְדוּיָקָם כמו מדו צד (ויחלל ו') הוא מלה צמלה מפירש הרד"ק צד"י
וכן שתותיהן (סס) עד עדותן חסופי שת הוא העתק דצרים מרד"ק צפירושו וצשרשים וכן
הצצה. (ובס זה דליה חזקה שאין רש"י מחצרו כי אם אחד מחכמי הדורות האחרונים אשר
דאם ספרי הרד"ק) וכל זאת הסצה שכתיני את שמו העפרש סתם' ולו צכ"ז יהיה רש"י
אצי הפירוש הזה הנה גם סס זה נאה לו, ואין כצודו נפגע.

ועם זה תמו דצרי הפתיחה הזאת, ואל יתמו שלמי תודת לצצי לאל המאזרני חילי
ונוחן לי כח לפרש דצרי הקדושים. מנשמת רוחו יצינני, ומפיו יתן שכל הוא צעוזרי סתרי
ומגיני, עוד יתמכני צימין לדרק, אהלך צאמתו, כד לרבלי יהיה ואור לנתיצתי:

ווי ען בחדש בסלו שנת התקצ"ה ליצירה.

יהודה בן-יונה לבית ייטלש.

הולירו, ולפי שדגיל להיות פירוש דש"י על התנ"ך נקרא גם פה דש"י. ואינו נוטה לדעתם
 זהו הן הטעמים שהניעונו לזה. (א) אין סגנון לשון הפירוש הזה עולה כלחת עם סגנון
 לשון דש"י בתנ"ך. דרך דש"י לכלול במעמדם מלים רצוי הכוונה, ואינו כן בפירוש הזה
 ובעלה הנפז הדגיל לעיין בדברי דש"י, יורה כי האמת אתי בהסותרו זה לעומת זה, ויעמיד
 אמרו מערכה מול מערכה, נשומה כל ענינו בפירוש הזה בפסוקים המסתוים צעניכם
 עם פסוקי תנ"ך ושכונת שני הפירושים אחת היא, נראה שהדגל הרחוק צטיצ הלשון ואליין
 לך חפץ מקומות מעטות זה מול זה ואחת תענין עליהם ותשפוט כי משרים אדנר (ד"הי
 א' י"ח י"ט ויואז וכו' — ש"צ ח' ט"ו. ד"הי א' כ"א כ"ב והמוריגס — ש"צ כ"ד. ד"הי ז'
 ז' ע"ז רפסודות וצמ"א כ"ב צמלת דוצרות. ד"הי ז' י"ח כ"ט התחפס — מ"א כ"ז ל'
 (שס) לנש צנדים ועוד בהרבה מקומות. (ב) הסתירות צפירות הזה לפירוש דש"י בתנ"ך. עיין
 ואם אמנם זה אין זר, כי גם צשאר ספרים כמלאות סתירות דש"י מספר לספר (עיין
 בהערותי סוף ספר מלכים) עכ"פ אינם רצים ועלומים כ"כ כמו מספר זה לספרים זולתו.
 ומקלה אל קלה ומהפך להפך, שאין ליטנם והא לפניך מקלת מהם (ד"הי א' י"א ב') לפני
 ה' מציא ראיה מפסוק לפני ה' (שופטים י"א י"א) ושם פירש דש"י צאופן שלא ראוי זה בראי
 זה ואין הלא השוב שזיניהם. (ד"הי א' י"א ה') מצאד הסרת העורים והפסחים דרך נוטה
 מצאד מפירוש דש"י (צט"ז ה' ו') ולא קרצ זה אל זה צשום קרנות הענין וסבה כמורה.
 (ד) נשמעו מפירוש הזה דרכי דקדוק הלשון הכהוב בפירוש דש"י בתנ"ך. גם לא הוזכר צבל
 הפירוש שמות המצדדים מכחם צן סרוק דוב"ש לצר"ט, וצן קריו"ש כצשאר ספרי קדש, שעל
 פיהם פותר דש"י המלים ומצאד ענין הפעלים. והשמות. ופעם אחת נמאל כזה (ד"הי
 ז' י' ו') נעצ"ים ורזה להורות מה צדקדוק הלשון ונלח מדך בישר עיין הצאור ודש"י

צמלכים (א' י"ז ו') לא הזכיר מזה כלל. גם הפתרוניס צלע"ז מעטים ונער יכתצט
 ותחתם כתוצות לשונות אשכנזי שאינן כהונות דש"י *) (ד) הדאיה העולה מכלל ואין
 להסיצ עליה כלל, הוא, שהוזכר בפירוש הזה (ד"הי ז' ב' ט"ו) וז"ל שלשים וחמש אורך וכו'
 קומה וצמלכים (א' ז' ט"ו) פירוש רצינו שלמה ז"ל ילקס וכו' (והוא כתוצ שס
 מלה צמלה). (וכן ד"הי ז' כ"ז י"א) צחד המטות תרנוס וכו' ורצינו שלמה ז"ל
 פי' צעלית צית קדשי הקדשים כדכתיב צמלכים (ז' ז' י"א) (והדגדים האלו דשומים שס
 בפירוש דש"י הדי קרנז ונדלה צעליל לכל איש אשר עיניו צראשו שאם מציא פירוש דש"י
 צפירוש, לומר שאינו מכבים עם פירוש, צודאי שאין זה דברי רצינו שלמה צד ילחק
 הנקרא דצי שלמה ילחקי כאשר חותם את שמו. כי איס חכם אחד חצר הפירוש הזה **)
 והוא צפירוש לא הניח ידו מלהציא פירוש דש"י צפסוקים הצאים צענין אך צשנוי לשון,
 לפעמים צאריכות ולפעמים צקאור, כמו (ד"הי א' י"א י"ב) ויכרות וכו' הוא מפירוש דש"י
 (מ"ז י"א י"ז) צהוספה, גם הדאיה שהציא שס מפסוק ומעל מעל צה' (ויקרא ה' ו') על
 צאור לפני ה' לקוח מדברי דש"י שס על פי הספרי צקארה (ד"הי א' י"א כ"ג) איס מדה
 הוא הקאור מפר"כי איס קאור (ש"צ כ"א כ') וכן פתרון מלות כמנור אורגים הוא שהציא
 דש"י צשמאל (שס שס י"ט) מלשון תרגום ולעז. (ד"הי א' י"א ח' ד') ויעקד וכו' ויודר וכו'

*) ואותן הדפסות דש"י נוספות על דבריו מן הענינים והמעתיקים כאשר הודעתו כחמה בהערותי
 על דש"י:

**) וחקלך דחם דח צעקירלונג דש"י חלם חיברערסריפט דיעה קאענטאחרם דח בעז
 לייצונג חיינעם חנדערן רחבינערם מיט דיען בושטטחבען יך חנפאנגענדען פאך
 חונד לונדאחען דעסעלבען בעדייטעט. פאלייכט הייסט דיער דען חן וינעל געבא
 רען וקאנערדע רכי שלמה ירמי, וחקרוך עלטערע סריפטסטעללער חלם בארעטעלל
 לי, באחאטע, בוקסדארף חירע געלייטעט וחקרדען חומערן רכי שלמה יצחק
 דאפיר לו החלטען, חונד חיהן ירמי לו נענגען, וועלכער פאלייכען בענאחאונג
 טעטעירע פערפאסער פערדאכטיגער ווייע כאצגעפאקאט וינד.

האור מן החשך. והוא הדבר שאין הפה יוכל להביד. ואין עט סופר לכתוב, ורק אורן מצין מליה מלין יצחן. וספר הזה כמו ספרי יחזקאל, דניאל עזרא נחמיה. קהלת מבלת אסתר יבד תמונו צערצור צו מלת ארמיות, וצילי נכרים מארץ בלותם יספיקו מחצרי ספרים המאחרים, ומעתה דרך כלל אי אומר לך שהספר הזה משונה מכל ספרי קדש: (א) צעירור הפרשיות וצלצל המקראות שלא על הסדר הראוי והנכון להיות דדדי הימים שיהיה הכל דבר דבור על אפינו ועקר הזמנים זה אחר זה ותמיד המאמר נמשך מן הקודם ונספר הזה אינו כן כאשר תראה. ועוד דרך הספר הזה לרוב לספר בתחלה רק אפיס קליו ומפסיק צענין אחר שלא ילא ממנו (עס שהוא עקר או טפל) ואחר כלותו שזאל הענין הראשון (ד"הי' א' ז' כ"ה) ויהיו צני ורחמאל וכו' שהוא הספור שהתחיל צפרסה והפסיק צנתים עס ספור תולדות צית דוד (לפי שהוא עקר היחוס) וצסוימו שזאל הענין המוקדם (שס שס מ"ז) ומצני כלז וכו' עיין הציאור ורצים כן, ואס שנמצא כמו זה גם צשאר ספרים להכה פה הוא על הדור, וכותב ספר דדדי הימים רריך לשמור הסדר צדדי שלא לערצצ הקורא. (ב) צשמוס אותיות היחוסים שלא כמשפט הלשון. ד"מ (ד"הי' א' ז' ב') השלשי לאצטלוס

למד היחוס צמקוס יחס הפעול צסס שלא תקדם אליו הפעול. (ד"הי' א' ט"ו י"ב) לצצאצאצוקה צידדת צמקרא (ד"הי' ז' ל' ג') לצצדי ג"כ יחידה צמקרא ושתיהן צשתי אותיות צכל"ס רלופות אינן מן התנהג. (ד"הי' ז' י' ז') להעס (ד"הי' ז' כ"ה ו') להקדור שתייהן

צלמד עס ה"א הידיעה שלא כמשפט ורצים כמזהס. (ג) צשמוס הלשון. מנהב הספרים צכלל להשתמש צפעל אמירה לענין לריו ופקידה ולרוב צספר דניאל עזרא נחמיה, וגס לצתוס ענין הלווי ולא ידענו מה הוא. וע"ז שיסופר אחריו ענין העשיה נדע מה לזה לעשות והעירותי ע"ז צספרים הקודמים) ד"מ (ד"הי' א' י"ד י"ז) ויאמר דוד, ולא נכתב מה אמר ולזה לעשות, ומתוך שאמר ויסרפו צאס נודע לנו כי לזה על השדרה וכן איזה פעמים והוא יותר מסבילות ספרים האחרונים *) פעל נשא להוראת לקיחה דביל יותר צספר הזה מצשאר ספרים שמשתמש לנשואי אשה. מלת למעלה לטעם תאך (צעהר) נהוב

רק צספר הזה. והוא מלשון סורי (ד"הי' ז' כ"ט י"ט) הבנו מלה זרה צדקדוק: (ד) צצלילת מלות זרות. (ד"הי' א' י"ב י"ז) נופת (ד"הי' א' י"ג י"ז) הין וחצרו צארמית (דניאל י'

י"ז) (ד"הי' ז' ז' ט"ו) לרכין אין לו חצר צעצדית רק צארמית וששקל עצדית כי צארמית אין מליאות משקל פצל כ"א פעילא (ד"הי' ז' ז' ט"ז) הספר משקל פעל מארמית (ד"הי' ז' כ'

י"ז) צצקציות מלת סורית (ד"הי' א' י"ח ה') צצקצת תחת צקצק הרי"ש נוספת מלשון סירית

כמו שצט שצצית וכמוהו רצים (ד"הי' ז' כ' ל"ה) אצתצצרו פעל מצנין אצתפעל צארמית (ד"הי' ז' ט"ז ותקנה צאלף מארמית (ד"הי' ז' ל"א ז') ליפור הסמ"ך דנוסה והעלה כלה זרה

צדקדוק עיין הנאמר (ד"הי' א' כ' ח') גצקצרי מלה זרה צדקדוק. ועוד איזה כמזהס.

את זאת חזיתי לי לדבר מתוכנת הספר צכלל ויתר פרטי הדברים תמצא צצאורי. אך שפתי לא אכלא כי עוד לי דברים אלקי צדבר פירוש. המיוחס לרש"י ולהלדיקני צענין מה שמלאתי את לצני לקרותו צציאורי צסה ה פ ר ש סתם. והנה ידעת כי רצים המעילים ספק צפירוש זה ואומרים! שלא ילא מצטן רש"י ז"ל כי אס אחד מתלמידיו או שאר חכם וסופר

*) ויאמר קין אל הכל (בראשית ד' ח') סתום ענין האמירה עיין מרגוניס והפרשים. ולדעתי ענינו כן מדרך המקראות שהספור אחריו ויהי בהיוסם וכו' ויהרגהו עשרש ענין האמירה, שהיה אל הכל אחי אחרי המעשה האומר לפניו, ונצטקו עליו אחר לו לאיימו שיהרגהו וכן עשה, או שסוכנה על האמירה צלבר כמו הלהרגהו אסא אומר ושמות ז' י"ב) כלומר שחש צלבו חמיד להמליחנה אס יהיה ציחר במקום אין רחם ויהי בהיוסם וכו' ויהרגהו. ויתורגס (אונר קין סראצטעטע זיינען ברודער (אחולא ברינגען חונר אלס, ח"ו, ג. ו.)

(ז' ח') כתוב המעשה צאופן אחד, ומה שקלר שם וסתום הודיענו הכותב פה להצנח הקורא כנדרשו שם צאזור, (ד"הי א' י"ז כ"ג) מלת לְבַרְשׁ חסר צספר (ש"צ ז' כ"ג) ונוספה מן הכותב להצנח יתרה (ד"הי א' י"ט כ"ג) איש מְדָה וצסמאל (ז' כ"ג כ"א) איש מְדָה, הוא הסיפור להצנח טעם לשון מְדָה שנטעם ממנו ר"ל מְדָה נורא לפי שהיה צעל מדה גדולה בצח קומה ויולא מן ההרגל צעצע ומרליחו חיומה ונדגלה, (ד"הי א' י"ח ג') לְבַרְשׁ וצסמאל (ז' ח' ב') לְבַרְשׁ הקשה שם להולמו וצתקון הסופר יחצאד שפתדונו עמידה קימת עיין הצאזור שם ופה, וכמוהו הרצה, וכן הקלר להצנח יתירה (כמו ד"הי א' י"ד י"ד) לא תעלה אחריהם, השמיט הסופר מלות כָּסָז אֶל שְׁמֵאֵר (צס"ז ה' כ"ג) צאותו ענין, והוא הישרת הכונה ודי צמלת אחריהם לומר שלא יסע דרך המיומן אחרים ממנו ערפס להלחם עמם מיד, כי אם ילך דרך עקלתון ויצא ממול כצבאים כנדרשו צאזור, ועוד איזה כמוהו וממלא הדבר תשכיל וצנין גם סנות חלוק הצבות ותקון הנקודו' ד"מ (ד"הי ז' א' י"ד) וַיִּגְיָהּ סַחַת וַיִּנְקָהּ (מ"א י' כ"ו) לתקון הכונה *) סוף דבר הכל נשמע או לכבוד הצית לנשא תמטלת כסא צן ישי דועה אצן ישראל על רוס המעלה והגדולה ולהראות לעיני ישראל והעמים צמתי הללחתו ואשרו, ולכן יגדיל לספר צפרטי הדברים מה שהשמיטו מחצרי ספרים לפניו, והכניס עונותיו והשליכן צמולת יס הנשים לא תזכרנה ולא תפקדה צספר הזה, ואם הראה נגע הנית נהפך על ידו המשחית להורו ותפארת, או שכוף לתקון הלסון ויתר צאור הדברים.

הצעה השלישית, הנה מדברים האמורים יאורו לך מחשבים צסנה השתכרות שמות הפרטים ויתצא לך טעם מליאות שתי שמות צליש אחד לרוצ צספור הזה, הלא גם זה נעשה לכבוד צית מלכות, שהאנשים מוסצת שם ואומר: השמות אשר נקראו לצני המלך צעת לדתם לא נשארו על מתכוונתם, להסיר זכרון קלונם וענין חרפתם ותמורתו יהיה כבוד ותהלה, בְּלָאָב צן אציניל אשת דוד המלך שנטא מיד אחד מיתת צעלה והרתה וילדה לו הבן הזה ויש מקום למלעיגים ותלעיגים ציקרי ה' להטיל מוס צקדשים ולהדבר אחריו לכן מוסצ שמו דניאל והוסצ שם הראשון מאצותיו וכן הזכירו סופרי העתים, ולטעם כמוהו הוסצ שם אישצושת צן שזול שכולל ענין צושה ולא יאות לצן מלך לשם אשתצעל והרצה כמוהם, כאשר דמותו עליהם צאזורי, וכן ענין צקריאת שתי שמות לאיש אחד שנטחנו לאחר זמן מפני כבודם צעת התנשאותם לגדולה ושררה או מפני שרבילים לעשות כן כמו שיוסף נקרא מפרעה לפנת פענח וכן יהויקים (מ"ז כ"ג ל"ד) לְדָקִיחַ (שם שם כ"ד י"ז) עיין צאורנו שם או לטעם אחר ידוע אלס (ודצרתו יותר על טעם השמות צחצורי מערכת שמות הפרטים הנמלאים צתנ"ך והוא רשום צתצצ).

הצעה רביעית, הספר הזה הוא מספרים אחרונים שנכתבו ונחתמו צאחרית ימי הגולה, וחותם זמן האחרון חתום עליו פתוחי חותם, והלשונות המסונות תעיננה כי אפילו הנה, ושעצרו עליהן ימי חמדת הלסון המנוקה מכל סיב, שנות היה דצר ה' אל הנציאים, ומלתו על לשונם, שפתם צדור מללו ורוח המליצה מתנוססת צקצצ תופשי עט סופרים חלפו הלכו למו אין חוץ נפרץ, ואולת יד טהרת שפת קדש כאשר ירביש כל חץ מצין טעם מליות לשון עצדית, והאיש אשר נסה הלג רגליו על מעלות לחות מקראי קדש צעיניו יראה וצלצצו יצין ההצדל הגדול צמליאות הספר הזה וספרים הראשונים כיתרון

* הערה על רש"י צמלכים בקוף הקצר הזה.

המערכה, לא ינוח ולא יסקוט, וגם צלילה לא יאחר פעמיו ואין רכזו צוטש, לא ילין
 צפדים, ואזל פלך לא ינוח אלהי אפרו, מדלב על הכדים תחפץ על הבצעות וכצדקים
 ידולו סוסיו, אך לצוא אל מחוז חפלו להפיל שונאיו צדה קטל להכין להם מטבח צביל
 הסברה, כן יחיש ימהר הסופר הזה מלעדיו קדמה, צלין מעלוד למרולתו, כנשר ידאה
 מענין לענין, אך לפגוע צמקום אשר הליץ לו יד ואשר אליו נוסא את נפשו הוא: ספור
 יחש בית ישי הלחמי, אמנם כאשר הוא פוסע על דגרים טפלים שאינם נובעים אל
 ענין הנסגב צעיניו, כן לא ינוח דבר קטן וקל עדך מאשר יומשך ממנו אך שפץ כצור וסדר
 אל משפחה זאת ולא יעבור עליו. כמלקט שצלים אחר הקולרים וכאוסף עוללות אחר
 הצולרים, כן יאסוף צחפניו כל מעשה שצח ותהלה מבוע ישי לספר אותו צלזניו. ועל כל
 דופי יכסה מעיל אהבה וישם סתור חושך, מתאפק צרוחו לבנות מוס קטן כרגיר חול כי
 עד למאד יקר צעיניו כצור הצית הגדול הזה:

הצעה שניה מזה כמשך טעם השכונים צספורי הספר הזה מאותם צספורי שמואל
 ומלכים אם צהוספה או צברעון צאריכות או צקור, צהשתכות סדר
 המקראות וצחלוף המלים, והן למחלקות: (א) הוספה מפני הכצוד
 כמו (ד"ה"א' י"א ג') כצצה ה' וכו' הוא הוספה על ספר שמואל (צ' ה' ג') לתפארת דוד
 ולהפלת שצחו צהודיעו לנו כי כצר דלה אלהים את מעשיו והטה חסדו עליו מאד לשומו
 לנביד על צית יהודה צעלה והסכמת כלס והכל אשר נעשה לו צמקרה הוא לא מפעלות
 אדם, כי אם מיד ה' נסצה כאשר הובד מראש צנצואה. (ד"ה"א' י"ד י"ט) כי צצפסותם וכו'
 הוא הוספה על ספר (ש"צ כ"ב י"ז) להודיע צצקות גצורי חיל צנפס דוד ומעשה גצורתם על
 צר היותם כפלא ומופלג, איך השליכו נפשה מנגד, אך לאהבתם את מלכם הלאה למים חיים
 ואיך מסרו חיותם לסכנת מות צעצור משיח אלהי ישראל צשאצית מים מנגא, מלצר אותן
 הפרטיות השלמות שהאריך הספור צכן יותר ממה שהוא ערוך צשמואל ומלכים והרחיצ צפרטי
 הדגרים המניעים לשצח המלך ומשפחתו. (ד"ה"א' ט"ו א' ח') ויעש וכו' כמלא תוכן הספור
 צספר (ש"צ ו') אך צהשמטת דגרים אלו וכן צשאר מקומות*) וגם הברעון והקצור
 מפני הכצוד, צלצותו להכחיד תחת לשונו ספר בכות, ד"מ השתיקה ממעשה צת שצע
 ותמדר אצלסו, וכן (ד"ה"א' צ' ג') הוציר מיתת ער ע"ה' ושתק ממתת אוקן להעלים
 בנות המעש' המתועצ מלד המוסר והידא' צהשחיתו ודעו ארצה, והוא לכלימת צית דוד שהוא
 מלאלאיו, ועוד דצות כמורה, ודע כי לפעמים אחז דרך ההפך צזה ונשא את לצו המקושר
 צעצות אהבה אם צית המלך, להעלות על זכרון דצר מבוכה מתולדותיו הקדומות, מפני
 כצודו של דוד, ר"ל כדי להפליג שצחו ע"י ציתת שאת ויתר עז, ויתרצה מעלת המלך עלצמו ע"י
 מוס יולדיו. וידמות צזה כאומר: הנה איש הזה אשר היה למופת ולנס כל העמים, צחטא
 הרתה אם הודיו, דאו ממקור נרפס ולא מעין טהור, על חוח ילא שושן פורחת ותחת הסרפד
 יעלה הדס. (ד"ה"א' צ' ז') ותמר כלתו וכו' הוצר בנות יהודה דאש צית אצותיו ציחוס
 התולדה לטעם שאמרנו. וכן (שס שס ז') וצני כרמי עכר, עוקר ישראל וכו' הוא לפי
 האמת דצר שאין לרין להציר. והוא דצר חרפה וצציון ויאמר עוד צחזוק הענין שעכר
 צית ישראל ומכנה שמו עקב תחת עקב לבנאי, הכל לרמוז שאעפ"כ ילא ממשפחה

(*) הצאתי לראיה אך שנים או שלשה משלים לאהבת הקלור, והיחסות מין ערוכה ושומרה כצאור וכן
 עשיתי בכל המכתב הזה:

דברי המתרגם והמבאר

להדפסה החדשה הזאת.

הן אמנם התנצל כנר תוכן הספר הזה וסצת הסכומים צמורות הענין
בהמצוא המוקדם ועם כל זה נשאר לי מקום, לחות גם דעתי צענינים אלו, וכן אצול
למלא אחרי ידי אים צדיתי וסלומי החכם המחד צעל המצוא, להוסיף על דריו היקרים
ובלודקים יחדיו, ולהשלים מה שנכדע ממנה וצפרט להעיר על הענין יקר אשר לא שם
החכם ז"ל לזו אלו כלל, והוא, על ההצדל הספר הזה משאר ספרי קדש
צת כונת לטובו והזרות שנמצא צו דרכי המליכה צסמוס המלות
והיחוסים ואופני משקלם. הלא זה דנדרצ המועיל לתלמידים לדעת אותו טרם
צואם אל הקדש פנימה, כי על ידו יתלצנו ויתצדדו עניני הכתוצים ויתד ודגרי הנאור
אשר העמדתי על יסודות אלו ילאו כנוגס משפטם, יפקחו התלמידים עיניהם ויכירו וידעו
יתרון הספרים הראשונים מן האחרונים כיתרון האור מן החושך צסדר המקראות, צלחות
הלשון ויושר הדבורים. וזה מה שארצה להקדים צפתיהם זאת צקלרה, ולהביעו לעין
הקורא על הסדר האפשרי, והיו ההלעות המפורצות ומופרדות אנה ואנה צצאורי לאחדים
צידוק, כי נעים כי תשמרם צצטוך יחדיו יכוננו על שפתך, הסכת ושמע!

הצעה ראשונה, אחרי שהורה לנו הרד"ק ז"ל תכלית הספר הזה צפתחת פירושו וזה
תוכן דריו צקלרה: הספר דגרי כימים וכו' לפי שיש צו ספיר דה"י למלכי יהודה והתחיל
לספר היחס מאדם ועד נח וכו' ומאצדרכם עד דוד כי הוא העקר וכו' ע"ס, הכה אך
דלוני פה להוסיף על דריו העתיקים כי הכותצ הספר הזה (יהיה מי שיביה, אם אחד,
שנים או שס ל צשלטה המתחיל, המשלים והמוסיף, עיין מצוא) שם מגמת פניו להביע
לצני גולה החיים וקיימים צצמנו וגם לדור אחרון יולד, תולדות עם ישראל, מיוס עלה
צמחשצת הצורא יתעלה לעשותו לעם סגלתו, הוא תחלת הקרה ה' לו חסיד צחור בורם
מעם, אצדרכם אהצו, חצל נחלת ישראל, עד היותו לגוי עמוס חכם וצנון וצואם אל
ארץ נוסצת, וכן הלאה עד סוף זמן גלותם מן הארץ הטונה והמאושדת וחרצן הצית באון
ישראל ותפארת עוזו הכל רשום צכתצ אמת מאת הסופר כיד ה' עליו השכיל צתפיסת
הדגרים העקריים הנוגעים להודעת השתלשלות הדורות ויחוס התולדות קורא הדורות
מראש מאדם ראשון כולד עד סוף כל הדורות, צו אחר צו עם הקורות הראשיות הנמשכות
צמסצות מתהפכות צתולדות העתים וצעצוצת דגרים טפלים הצלתי כונעים אל תכלית
הספור העקרי שאינם מעלים כי יקופרו, ואינם מורידים אם לא יכתצו על הס' והצדרכתם
תביה דגד שפתים אך למחפור לתכלית המכוון מאת הכותצ הספר, שכל חפצו וישעו רק
לפאר ולרומם צית מלכות דוד, אצי מושיע עם עמי, ביאל אסירי התקוה, צור חלצ ממנו
ישע ישראל, הוא לצדו המתרה אשר אליה קילע אצן פנת יקדת מחשצותיו ולא יחטיא,
והכין את לצצו הטבור ואת דוחו'הנכון להעריך לנו יחס הצית, אשר ממנו יתד ממנו פכה
לכל סצני יח, וכל כהיו נחלי הספור הולכים אל הים הזה, כצצור חיל דן אל שיה

מ ב א

אמנם בהחרת השאלה הדביעית, מתפילת ענינים שלמים נספר ההוא
 בעלמות כבר השחל רש"י ז"ל לישב המראה הזר ביישוב אין טוב
 ממנו. כחצ (ד"ה א' ח' כ"ח) וז"ל: וזהו שמתפרש נספוק מבלת
 ירושלמי (הנאחי בהקדמה הכללית בשם חס' קופרים גם כן בשנוי לשון
 קלת) ג' ספרים מלא עזרא ספר מעונים וספר זאטוטי
 וספר האחים ובעלו דברי האחד וקיימו דברי השנים.
 וכן מלאו הרבה ספרי היוחסין כשמלאו ג' ה' בעלו המועט
 וקיימו המרובה, וכשמלאו זונות כמו ונצנצון ישבו אזי
 נצנצון וגו' הולך לכחוצ צ' פעמים שאין קדר ייחוסן
 שיה. אך יתר דברי רש"י שם מה שרולה לישב כפילת הדברים שנכאן וצב'
 נחמיה הם קשה ההצנה, מפני ערצו הלשון שבו, אך בכל אלה לא
 יתישב המסך הענינים, כי כל הענין מן: אלה ראשי האבות (ד"ה
 א' ח' כ"ח) ושם אשחר מעכה הוא הפסק ענין, צין יחוס בנימין אשר
 דלה לשלש עד שאול וכן כל הפרשה מן וכל ישראל התיחשו (שם
 ט') עד קופה, אין לה ענין במקום הזה, וכן נופל גלוי ענינים חסרונות
 מן השמות מן השמות כי בפעם הא' כתיב (שם ח' כ"ט) ולור וקיש ובעל
 וכדז ופעם הב' כז' כתיב (שם י' ל"ו) ולור וקיש ובעל ונר ונדב. וכן
 צפ"א (שם ח' ל"א) וגדר ואחיו וזכר: ומקלות הוליד וצפ"צ (שם
 ט' ל"ו) וגדר ואחיו וזכריה ומקלות: ומקלות הוליד. הן כל
 אלה הן מן המקראות שאמר עליהם בתלמוד שעתיד אליהו לדרוש אותם.

ואני טרם. אכלה לדבר בענין זה מתיחם לספר הזה ראיתי להעיר עוד על
 דבר מועיל לקורא, והוא אף שלפי קידן של כתובים הקדימו עזרא
 ונחמיה לד"ה מ"ה הרולה לקרות הספרים על קדר הזמן והמשך הענינים,
 הלא טוב לו להקדים ספר דברי הימים לספר עזרא ונחמיה, למה שהספרים
 בד"ה מסיימין בגלות צבלי ובענין שקיים זה מתחיל ספר עזרא כמ"ס צמת
 שקדם, ועם זה נשלם מה ששערתי לשום מצורא לספר הזה:

יום ה' א' דר"ה אדר חקס"ט.

הענינים אשר השמיטו מקפדו מן הנזכרים באלה, עד מהרה יצקע כשחר אורח לדעת ולהבין כוונת הסופר ותכניו צפוד הזה, כי כל פנת יקר מוקד ספורו, לקפד מעלה צית דויד ושליומו, וגדולתו וחכמתו אנשיו, וכל הספורים המרצים גדולת ציד דויד ומגדילים שם תהלתו הנזכרים צפ' שמואל מאז נמשח חטר מגזע ישי למלך (כי לא היתה כוונתו לקפד חיי דויד מיום היומו על האדמה) העלה צפדו, והוקיף עליהם ספורים ומעשים ודברים, המכתירים עוד שמו ומקשטים מעלתו ותפארתו, (ורוצי התוספות האלה צעניני עזרת וצנין צית המקדש והערכות והתיקונים צלויים וצכהנים וצחשוררים הלא זה הדבר אשר אמרתי, כי כאיש כן עניני ספוריו, כי עזרא להיותו כהן מיהסי המשפחות השתדל מאד לאסוף הענינים האלה ולפאר ספוריו צהם זכרם לו אלה לטובה על זאת). ולהיות עקר חפלו לתת יקר לצית דויד, למה יפלא איפוא צעניך אשר השמיט מיני הספורים המכתים זהר הדרת יקרו, או כל דבר המטיל מום צקדשים או אשר יתן דופי וגנות לו וזרעו אחריו, מועשה צצת שצב ומורת רוח צניו וכדומה מן הענינים, מחריש החטא ומעלים העונש. וללדק יחשב לקופר השלם הזה, כי טוב לכפול שצח אדם עשרת מונים מהזכיר גנות אחד פעמים, ועל פי הכוונה הזאת תבין לך הדרך צקדר הספור הזה כי צרלתו להודיע על איזה אופן הוספה המליכה משאול לדויד, לצל יחשוב חושב כי ציד חזקה לקח המלוכה, זמרי הורג אדוניו, מתחיל: ופלשתיים כלחמו צישראל וכי מחן שאול וצניו צמלחמה ע"י הפלשתיים, ועי"ז בקצלו ישראל להמליך אותו, ויהי כמחריש מו' שנים שמוך על יהודה כי לא נחשצו צעני עזרא למאומה להעלותם צין שנות היקר. ועל המסקלה הזאת הולך צכל ספוריו עד לדקיהו, כל ספור המעלה סינה ומטיל שמוך צצית המרום והנשא צעני ה' ועמו הליט צניו צאדרת השחיקה, וישם ערפל השכחה חתולתו. ומלאחי אונים לי על הכוונה הזאת, כי גם רש"י ז"ל לא יהיה כמחריש לתת סבה וטעם צמקומות רצות צפד הזה, אשר נדמה לקורא כי הענין המקופר לא לכבוד דויד ולאלאיו יהיה:

ואולי תשוב תהפך השאלה על הכותב ספרי שמואל ומלכים מדוע השמיטו הדברים הטובים והמעולים שצד"ה? גם ע"ז יש להשיב כי רצי הענינים מדברים מתקוני הצית ומערכותיו הכהנים והלויים והמשערים והדברים אשר דבר צענינים האלה, והנדרות שהתנדב הוא והעם וההכנות אשר הכין לצנין הצית, כל אלה ענינים מיוחסים לכהנים המשתדלים לרשום כל אלה צתכלית הדקדוק. והקופר שהיה מאריך לקפד צעניני המלכים ומלחמותיהם וכוחתם וקורתם ומעשים הנוגעים צהלטרפות שציניהם וצין העם, עזב לקפד ענינים האלה, ועזרא שהיה ממשפחת הכהנים, מלא ידו צידיעות הספורים האלה יותר ועזב תחיתם אריכות דברי המלחמות איש ואיש לפי ענינו.

ואם השאלה השלישת צענין קתירות הספרים, למה שהסתירום אינם צשרטי המעשים, כי אם צקלת קעיפיהם, איפשר ללדד ולישם הדברים, צאופן שלא יקתרו וזהו השתדלות המפרשים לישב הזרות האלה.

ההנחה השניה, כי מלבד ספרי שמואל ומלכים, אשר בהם נזכרים כל דברי דוד ושלמה ומלכי יהודה, היו לפני עזרא עוד ספרי זכרונות אחרים כוללים הספורים האלה, וההנחה הזאת מקוימת מפי הקופר בעלמו ומפי כתבו, צמה שהו רומז עליהם וקורא צממותם צמקמות רבות מקפרו: (ד"ה צ' ט' כ"ט, י"צ ט"ז י"ג כ"צ כ"ו כ"ג ל"ג ל"ב):

וראוי שתדע כי כל ספרי הזמן, ודברי הימים, הנכתבים מקופרים יתבר מאחד, יתכן שיהיו ספרי זמן אחד מתחלפים צענין, כי כאיש כן ספוריו, ר"ל כפי משמרת פקודתו, יהיה הענין אשר יצטר להרחיב הספור צו מתולדות הימים שלו. אם סופר ד"ה הוא יועץ המדינה, ירחיב הספורים צתחצילות העלות וההתחכמות הממשלה בהנהגת המלוכה. אם הוא סוכן פקיד נגיד אולרות המלך וגנזי המדינה ירחיב הספורים בהולאות והכנקות המדינה, ועל איזה אופן התרחב המספר והמרכלות והתפטרותם לכל קלוי ארץ וכדומה מן הענינים: ואם הוא שר לצבא או שליח רוצי ספוריו דברי המלחמות, והשתערוות המלכים זה בזה, ומספר המערכות והנלחונות אשר עשה ונעשו צימיו. ואם הוא כהן או אחד מתופשי החורה המפקדים על עבודת בית האלהים, ירחיב הספורים מן התקונים והמנהגים אשר נעשו צמלאכת עבודת ה', ועניני הדת, והתקונים, והתגיוות והשירים והתהלות אשר נהיו צלך השעה והזמן. וממה שידענו היה עזרא הכהן הקופר ממין האחרון הזה:

ואחרי אשר שלחתי ההנחות האלה לפניך להורות דרך הישוב, אשוב לישב השאלות אהת אחת:

אם השאלה הראשונה, יתישב לך בהנחה הראשונה, כי כוננת הקופר לשם לפני אנשי דורו ספר היחס לצתי אצות העלו מגילה, על אופן היותר שלם כפי מה שיקבלו הענין, וכפי אשר תמלא כקן ידו לאסוף באסוף בלים עצמות לוחות יחס המעפחות אשר מפקדים למשמרת הדורות ציד הכהנים אשר צבית המקדש. ועל השנות המעשים הנזכרים צשמואל ובתלבים, אלו היה שונה אותם מלה צמלה, היתה השאלה חזקה, אצל ממה שידענו שהוקיף והשמיט צענינים, אין זה כפילת דברים ללוא לורך:

ואם השאלה השנייה, על איזה אופן יוכל קופר מאוחר להוקיף דברים על המוקדם לו צספור כשוא אחד בעלמו, ולמה השמיט הרבה ענינים היתה שקדם לו, ע"ז נתיב על ראשון וכו'. ואמור כי למה שהקופר המאוחר היה לפניו כחצים מכתצים שונים, זכרונות מקופרים שונים, ודברי זכרונות מקופרים שונים, וכבר אמרתי כי מנהג הקופרים להתחלק צענינים אשר יצטר להרחיב הספור צו, והיה הקופר האחד צובר צענינים לפי דרכו אשר צענינו, ועצב השא' אם שלא יקרו צענינו כ"כ או שלא השגיח ידו לדעת הענינים על שלמות, והקופר האחר הרבה עליו ספורי קופרים אחרים, והוקיפם צספרו. ואחת כשתעבור על פני כל הספר מקלה ועד קלהו, ותשקיף על כל הענינים אשר הוקיף על קופרים הראשונים, וכל

בעשא כל ימיהם וזר"ה (ב' ט"ו י"ט ט"ז א') לא היתה מלחמה עד שנת ל"ו לאסא. במלכים (א' כ"ב מ"ט) מספר שבטס יהואחז עם יהושפט בשותף האניות ולא אנה יהושפט, וזר"ה (ב' כ' ל"ה) ספר שנתחבר עם יהואחז.

ומה שאמרתי מכפילת הענינים הצאים בקפר הזה צעלמו, כי מן. וצגצעון יסצו וגו' (ד"ה א' ח' כ"ח) עד. כל אלה בני עכל (סס ל"ח), כפול סס פרשה, (ל"ח — מ"ד), ומה שהוא מן החימה, כי קרה לכפילת הפרשה הזאת מה שקרה לפרשת ואלה בני המדינה (עזרא ב') הכפולה בנחמיה ז' צענין מה, אך סס פסוק סיום הפרשה אחת ונחלה בכל אחד מהם ענין אחר, וכאן פסוק שלפני הפרשה הכפולה שיה. ופרשת: והיושבים הראשונה וגו' (ד"ה ט' ב') כפולה בנחמיה (י"א ג') אך צענויים רבים ובחוספות ובחקרון:

אך לישב כל השאלות האלה אשים לפניך שמים הנחות לדקות. החנחה הראשונה, שמים נקודות היו ינטרת כוונת כוחה הספר הזה הנקודה האחת לחבר קפר יחס, כי כאשר ראה הקופר השלם הזה, כי השצנים אשר גלו אסורה ספרו חמו מן צלחות, ונותרה צח ליון אשר הגלה בכוונתאלר מלך צבל, והיה שצט יהודה וצנימין ונכתנים והלויים הם אשר גלו צבל ואשור שצו ירושלים צרשיום כרש, על כן חצוצ מחשבות ליחס משפחות השצנים האלה הם לכבוד צית דור, אשר כלר משרטיו עוד פרח צימי צית שני ואם לכבוד צחי הכהונה ולויה, אשר הוא אחד מהם. וכאשר אמרו צחל' (צ"צ י"ד ע"צ) לא עלה עזרא מצבל עד שייחס את עלמו. ולתכלית הזאת מתחיל היחס מאדם ראש גזע האנישי ומקנר צדורות הראשונים בתכלית הקלור, עד שהגיע לדורות מלכי יהודה, הוא מרחיב היחס, של צחי כהונה וצחי מלכות, עד זמן רב תוך ימי צית שני. והעיקר בהם, במלכי יהודה משפחת זרובבל, וצצחי כהונה, משפחת יהושע צן יהולדק. ונקודת הכוונה השניה, ספור חיי דוד ולא לאיו ועניניהם ומעשיהם מחער הראשון של גזע ישי עד אחד אחר זרובבל, וענינים העוצרים עליהם ועל עמם מצנות צית שני ואילך. ולזה הקדים לשנות הענינים אשר אירעו מאז ישב המלך דויד על כסא מלכות ישראל, והיה חולך בקפורו עד גלות צבל, ואח"כ המטיך הקפורים המלטרפים עליהם צזמן בקפר עזרא והיתה כוונה ראשונה ממונו שני הקפורים האלה דבוקים יחד לקפר אחד, אך מפני גודל כמותו שהסחרכו הקפורים, יוחר מאד משעור הראוי לקפר אחד, על כן הפריד אותם לשנים והפסיק קפר דצרי הימים בקפור גלות צבל, ומתחיל קפר עזרא צעלית העם. ואלא להפסיק חוט ההמשך לכן נעץ תחלתו בקפ"י, וכפל בקפר עזרא שני פסוקים צראש הקפר אשר הם צד"ה הקיף. והענין אחד הם עזרא משלים קפר ד"ה או נחמיה, כאשר הצאתי צמצוא לקפר עזרא ונחמיה, אצל יספיק לי, כי המשלים קפר ד"ה הוא המתחיל של קפר עזרא:

וכל המקרים והשנויים אשר קרו לספורים הצאים פעמים צשמואל וצד"ה הם אשר קרו להספורים הצאים כפול צמלכים וצד"ה. כי גם צספורי מלכות שלמה הוסף הסופר דברים צספרו מה שנעדרו צספר מלכים והמשמיט דברים מה שנמלאו שמה. אך זאת ראוי שתדע כי בכל מקום שהוסף הסופר היו ענינים שמרצים תפארת צית דוד ומגדלים מעלת אנשיו, וכל נקום שהשמיט היו ענינים המספרים צגנותם ולכן השמיט דברי הנשים אשר לשלמה, וכי הן הטו את לבצו לעת צקצומו וכדומה לאלה הענינים. וזה לנו אלצע מורה מה כוונת סופר צספר הזה כאשר אצאר להלן. וכן צספורי מלכי יהודה, משמיט ספורי מלכי ישראל, ולא יזכיר אותם כי אם צמקום שהלורך מציא אליו למלאת ספור מלכי יהודה, צעצור שהם מלטרפים זע"ז צמעשה מן המעשים, ולמה לי זה להציא עוד גם צספר הזה משלים ודוגמא על סגרי הלשון ואריכות וקלר צמקום שכל הספר משל, ויספוק לך הדוגמא תפרשת המלכת יואש, צמה שהם נוטים צספוריהם:

ש"ב י"א

ד"ה ב' כ"ג

(ד) וצטנת השציעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאות לכרי ולרלים ויצא אותם אליו צית יי ויכרת להם צרית ויטצע אותם צית יי וירא אותם את צן המלך:

(א) וצטנה השציעית החצזק יהוידע ויקח את שרי המאות לעזרתו צן ירוחם ולישמעאל צן יהוחנן ולעזריהו צן עוצד ואת מעשיהו צן עדיהו ואת אלשפט צן זכריעמו צצרית: (ב) ויטצו ציהודה ויקצרו את הלויים מכל ערי יהודה וראשי האצות לישראל ויצאו אל ירושלים: (ג) ויכרת כל הקהל צרית צצית האלהים עם המלך ויאמר להם הנה צן המלך ימלך כאשר דצר יי על צני דוד:

(ה) ויגום לאמר זה הדצר אשר תעשון השלשית מכס צאי השצת לשמרי משמרת צית המלך: (ו) והשלשית צשער הקור והשלשית צשער אחר הרלים ושמרתם את משמרת הצית מקח: (ז) ושתי ידות צבה כל ילאי השצת ושמרו את משמרת צית יי אל המלך: (ט) ויקח את שרי המאות ואת הכרי ואת הרלים ואת כל עם הארץ וירדו את המלך מציח יי ויצאו דרך שער הרלים צית המלך וישצ על כסא המלכים:

(ד) זה הדצר אשר תעשו השלשית מכס צאי השצת לכהנים וללויים לשערי הקפים: (ה) והשלשית צצית המלך והשלשית צשער היסוד וכל העם צחלרות צית יי: (ו) ואל יצא צית יי כי אם הכהנים והמשרתים ללויים העם יצאו כי קדש המה וכל העם ישמרו משמרת יי: (ב) ויקח את שרי המאות ואת האדירים ואת המשלים צעם ואת כל עם הארץ ויווד את המלך מצית יי ויצאו צחוד שער העליון צית המלך ויושיצו את המלך על כסא הממלכ:

ונציוות הספורים האלה ירצו מאד, שלפעמים נראים, כי סותרים דצריהם כי צמלכים (א' ע"ו י"ו) אמר: ומלחמה היתה צין אסא וצין

(י) וילך דוד הלך וגדול ויהיה אלהי (ט) וילך דויד הלך וגדול וגו'.
לצאות עמו:

ד"ה י"ד

(יח) ופלשתים באו וינטשו צעמק (יט) ופלשתים באו וישפטו צעמק
הרפאים:

(כא) ויעזבו שם את עלזיהם וישאם (יב) ויעזבו שם את אלהיהם וישאמו
דוד ואנשיו:

ד"ה א' י"ג

ש"ב י'

(ב) וילך דוד וכל העם העם אחר מצעלי (ד) ויעל דוד וכל ישראל בעלתה אל
יהודה להעלות משם את ארון אלהים קרית יערים אשר להודה להעלות
אשר נקרא שם יי לצאות יושב הכרובים עליו.

ד"ה א' טו

(יג) ויהי כי לעדו נשאי ארון יהוה (כו) ויהי צעזר האלהים את
ששה לעדים ויזח שורו מריא. הלויים נשאי ארון צרית יי ויזחו
(יד) ודוד מרכב כל עז לפני יי שבעה פרים ושבעה אלים:
ודוד חגור אפור צד. (טו) ודוד וכל הלויים הנשאים את הארון והמשרים
צית ישראל מעלים את ארון יהוה וכנניה השר המשא המשרים ועל דויד
בחרועה וצקול שופר:

ד"ה א' ז'

ש"ב ז'

(ז) ואהיה מתהלך באהל וצמטקן: (ח) ואהיה מתהלך אל אהל וממטקן:

ד"ה א' כ"א

ש"ב כ"ד

(א) ויקף אף יי לחרות צישראל ויסח (א) ויעמד שטן על ישראל ויסח את
את דוד זהם לאמר לך מנה את דויד למנות את ישראל.

ישראל ואת יהודה:

הנה בכל הדוגמאות שהצאתי תמלא אריכות וקלור שנוי וקטירת. ולפעמים
הוא מפרש ד"ה מאמר סתום בשמואל, כי הלשון צעלי יהודה
(ש"צו' ז') סתום. ותחתיו בעלתה אל קרית יערים אשר ליהודה
מצואר וכן: וצני דוד כהנים היו (ש"צ ח' י"ח) סתום. ותחתיו:
וצני דוד הראשונים ליד המלך (ד' א' י"ח י"ח) מצואר וכן: ויקח
דוד את מתג האמה מיד הפלשתים (ש"צ ח' א') סתום. ותחתיו:
ויקח את גת וצנותיה מיד פלשתים (ד"ה י"ח א') מצואר וכן:
משחקים לפני יי בכל עלי צרושים (ש"צ ו' ח') אין לו ענין בזה.
ותחתיו: משחקים לפני האלהים בכל עז וצפירים (ד"ה א' י"ג
ח') מכוון יותר. וכן: וזאת תורת האדם. (ש"צ ז' י"ע) אינו לשון
מצואר, כלשון: כחור האדם המעלה (ד"ה א' י"ז):

מבוא

ולצד כל השאלות האלה אציג ראייה על כל אחד מהם מה שהוא מוקיף על הספרים שלפניו (ד"ה א' י"ז) מספר הגזורים אשר באו אל דוד לקבל, וראשי החלוץ אשר באו חזרוכה להמליך את דוד. (שם ע"ו) קצת דוד צניאיהם ולויים וקדרים למשוררים ולשוערים לעלות את ארון הצבית, ומספרם משפחותם לצית אצותם: (שם י"ז) והשיר אשר שר דוד הודו וגו' (שם כ"א) וספור כניסת הגרים אשר בארץ להעמיד חולצים ולחלוץ אצני הגזית. ומה שהכין מהחזל ומחעלים לצנין הצית. (שם כ"ז) ודברי חכמה ומוסר שדבר לשלמה בנו במלותיו על הצנין. ומשקל ומספר אשר הכין לכסף ולזהב ולנחשת ולצרזל, (שם כ"ז) וספור הראשים ושירי הלצא אשר מנה לכל חדש וחדש על אולרותיו וגו'. (שם כ"ח) והדברים אשר דבר המלך לכל שרי ישראל, דבר צנין הצית ושנתן לשלמה חצנית הצית והאולם והכדבה שהחזרו השרים, כל אלה דברים יקרי הערך באו בספר הזה נוספים על הספורים שצ' שמואל. ויהי להפך שמואל מרצה ספורים אשר גורע מהם ד"ה. (ש"צ ז' ג' ד') משיחת דוד ראשונה למלך על יהודה ואחרי ז' במלחמה את איש צשת נמטה שנית על כל ישראל. וד"ה (א' י"א) לא לא נזכר כי אם המשיחה הכללית על כל ישראל אחרי מות שאול. וכן דברי מיכל בת שאול (ש"צ ו') צהיות דוד מפוז ומכרכר לפני הארון. וכן מעשי דוד ואוריה (ש"צ י"א י"ז) ומורת רוח אשר לו עם צניו באמנון וחומר, ובאצטלוס וצבע בן צברי (ש"צ י"ג — כ"א) בכל אלה הספר הזה במחיריש ולא מזכיר מהם דבר. ומה שהוא שנוי לשון צענין אחד אשר לפעמים זה מקלר וזה מאריך ולהפך, אליג לפניך דוגמא מאיזה ענינים זה לעומת זה.

ש"ב ה'

ד"ה א' י"א

(ו) וילך המלך ואנשיו ירושלים אל היצוקי יושב הארץ ויאמר לדוד לאמר לא חצוא הנה כי אם הקירך העורים והפסחים לאמר לא יצוא דוד הנה:

(ז) וילכד דוד את מלדת ליון היא עיר דוד. (ח) ויאמר דוד ציוס ההוא כל מכה יצוקי ויגע צלכור ואת הפסחים ואת העורים שגאי כפש דוד על כן יאמרו עור ופסה לא יצא אל הצית:

(ט) וישב דוד במחנה ויקרא להעיר דוד ויצן דוד קציץ מן המלוא וניתה:

שיקצצו לנו מזבחות חשבוניות ומסכוכים על כן יבשר לנו צעניית כי שלטת
 צו יד קופר מאוחר להוסיף היחס הזה באשר הוכחנו כבר על מליאות
 מוסיקי מאוחר לנחמיה משלשלת הכהנים הנזכרים בנחמיה עד שמעון הלדיק.
 וכן הסכים אחד מן המופלגים צחממה ומעמיק העיון צחצצין הדורות ואמר
 כי לא להרחיק. כי איזה גברא רבא די רוח יתירא ציה הוסיף ידו בכתבי
 הקדש האלה, וערס אכלה לדבר צחלק הכולל ספר היחס אעירך על זה.
 כי לא יקשה צעיניך כאשר ילך לערך צלכחך צין עורי הפרשיות האלה, כי
 ינגף רגלך פני צעמות שהם משתנים מן הנזכרים באשר ספרים ופעם
 במספר הקותר למספר האחר. כי אין נקל הצלצול והטעויות יותר, מענין
 אשר לא יכלל י אס כמות רב משמות ומספרים. ומה גדלה המצובה אשר
 כצוכו צה כל גדולי הראשונים והאחרונים צפסקו: וכל צ צן חלרון (ד"ה
 צ' צ' י"ח) וצעצור זה הולכרו חכמי התלמוד לשנות עלינו סדרי צראשית,
 ואמרו (סנהדרין פרק צן קורר ומורה) דורות הראשונים הולידו צני
 ח' שנים:

**(ב) כוונת הספר ומה סבת השנויים בענינים אשר נאמרו כבר
 בס' שמואל ומלכים וחזרו ונשנו בספר הזה ?**

אין ספר צכל ספרי הקדש אשר ימעטו קוראיו ומתרגלים צלמודו כספר
 הזה, אס למעוט ערכו צעיניהם למה שחלק ממנו כולל רק כמות של
 שמות צלי ספור מעשה, והשאר הוא כפילת דברים של שמואל ומלכים,
 או לקוטי הצנח, או לקצה זולחס, על כן מעטו ג"כ המפרשים עליו, כי
 שני המפרשים הרש"י והרד"ק לא ימלאו כן די באר חזרות שבו, ורצים
 מעילים ספק צפי' המיוחס לרש"י, אס לא אחד מתלמידיו, העלה אח שמו
 צסם רבו, ויש פנים המחזיקים ידי המסתפקים צדבר. וראיתי לעורר על
 ארצעת שאלות מכרחות האלה, ומחויבות היסוד:

השאלה הראשונה, מה היתה כוונת עזרא הסופר צספר הזה ? ומה
 ראה על ככה, לחזור ולשנות דברי דוד ושלמה ומלכי יהודה, אחרי אשר
 היתה כחוצים על ספר שמואל ומלכים ?

השאלה השנית איכה ילוייר צשנים קופרים אשר נשאו ספריהם ענין
 אחד שהיו נוטים זה מזה צחוספת וצגרגון, צאריכות וצקלור ? וציותר
 כשהקופר האחד זמן רב אחר הקופר האחר אשר היה צזמן חמעשה או
 קרוב לו, איכה הוסיף המאוחר דברים על הקופר המוקדם ולמה גרע
 ממנו להציא קלח ולהשמיט קלחס ומדוע שנה מלשון הקופר שלפניו ?

השאלה השלישית מה שהורא יותר זר, חלא הוא קותר לפעמים אל
 ספר שמואל ומלכים שקדמו לו ?

השאלה הרביעית עוד זרה ומתכה, צמה שחקפר צעלמו מכפיל דבריו
 לפעמים ושונה ענינים שלמים. וקלחו קותר את קלחו ?

לנחת ל' שנים. והם נהרגו מבני נח. והרד"ק דולה לאחר המעשה הזה
לזמן היות ישראל צמדד.

אמנם בלוחות יחס השנצטים אשר תחלת היחס אצי כל שצט ושצט, אינו
נוהג בהם מנהג אחר ולא ערך אחר במספר הדורות, אבל יש
שצט שמאריך בשלשלת היחס שלו, ויש שהוא מקצר בו, ולוח הארוך מכלם
יחס בית דוד שנתערצצ ויורד עד דוד שציעי לזרצצל (ד"ה א' ג' י"ז —
כ"ד). ואחריו יחס כהנים ולוים משתלשל ויורד עד גלות ירושלים (שם ו'
א' — ט"ו). שצט שמעון כמסך רק עד אחר חזקיהו. (שם ד' מ"א מ"ב).
אמנם צטאר השנצטים יקלר לוח היחס שלהם מאד כמו דאוצן, גר,
וחלי שצט מנשה (שם ה' א' — כ"ה). והקצרה בזה, כי יוצ לוחות היחס
אסף הקופר מפתקי הכהנים וספרי זכרונות אשר רשמו הלויים הנקראים
צטט שטרים, יחס הדורות והמשפחות וצתי אצות וגמזם למשמרת צתאי
חגר בית המקדש. ומאז נקדעם ממלכת בית דוד לשנים קדעים, וחדלו
עשרת השנצטים אשר למלכי ישראל, לעלות לרגל, חדלו הקופרים גם כן
לרשם יחוקי משפחותם לבית אצותם, ע"כ קלר ספר יחס שלהם ג"כ.

ועתה אשוב להוכיח מה שאמרתי, כי אף על פי שעקר כותב הספר מראש
עד סוף היה עזרא, לא יתכן מצלי שלוט בו יד קופר מאוחר לשלצ
צחורו דברים שאחרי עזרא זמן רב. וזה כי כמו שהוכחתי צמזא לספר
עזרא נחמיה שהשתרגו עלו בו שלשלת של הכהנים גדולים, עד ו' דורות
ליהושע בן יהולדק שהיה מעולי הגולה, כן נמלא צספר הזה שלשלת לאלאי
זרצצל, נשתרצצ ויורד עד שצעה דורות, והם זרצצל, חנניה, שכניה, שמעיה,
נעריה, אליועני, וענני (ד"ה א' ג' צ"ח — כ"ד). ולפי יקוד מוסד שהצאתי
כבר, כי חשצון שנות דור ל' שנים, יעלה לשצעה דורות ר"י שנים. והוא
הזמן אשר מן זרצצל אשר היה מעולי הגולה עד ענני וכבר הוכחתי ג"כ,
הסכיות דעת גדולי המפרשים צמספר מלכי פרס, וכי ארתחשסתא הנזכר
צצזרא (ז) אשר עלה עזרא מצצל צשנת ז' למלכותו הוא ארתחשסתא ארוך היד.
ומעתה לא נחשוב משנת אחת לכרש שבו עלה זרצצל עד שנת ז' לארתחשסתא
ארוך היד הרי ק' שנה ולו חוקיק עוד מי שנים לעזרא צכ"ז נשאר עוד
ק"פ שנים עד ענני. ואם תאמר כי נחמיה כתב היחס הזה, שחי עוד
צשנת ל"ב לארתחשסתא הכ"ל ולו היה צעליה הראשונה צשנת כ' לארתחשסתא
עשרים, וצעליה שניה צן ל"ב, חוקיק לו עוד מ' שנים והיה צן ע"ב שנה
הרי קס"ה שנים, הנה גם בזה לא הועלת כלום, כי נוקפים לך לחשצון
ז' דורות מ"ה שנים. ואולי תשיצ לי אמרים ע"ז כי הנחת הזאת של חשצון של ל'
שנים איננה חק קצוע אשר אין להשיצ עליה, וממנה כ' שנים לדור ויעלה
לך לז' דורות ק"מ שנים. כן אמנם כי זה דבר איפשר, אך בכל זאת לא
ילאח מידי הדחק, כי ממה שנאמר (נחמיה ג' כ"ט) ואחריו הסזיק
שמעיה צן שכניה, והוא היה הדור הרביעי לזרצצל ולו נתיח כי ה'
נחמיה אז צן עשרים שנה (אשר זה דבור רחוק) הלא נשאר עוד ס' שנים
לשלשה דורות, והיה נחמיה יותר מכן שמונים צנתיצת קפדרו. וזלח מה

מבוא

ל ס פ ר ד ב ר י ה י מ י ם

חברו

יהודה ליב בן זאב ז"ל.

א) תוכן הספר ומחלקתו לפי עניניו ?

הספר הזה, כפי אשר הסכימו עליו חכמי החלמוד, התחילו עזרא ונחמיה השלימו, כאמנם (צ"ב י"ד ע"ב) עזרא כתב ספרו ויחם ד"ה עד לו כו' ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה. ואין דבר מתנגד וקוטר למאמר ההוא, אבל אין הכוונה ליחס לנחמיה סיום דברי הספר, כי לפי מה שיצורר צמה שיצא, הספר מקלה ועד קלהו כתב עזרא, אך נחמיה הוסיף בו דברים צחוך הספר, ענינים מאוחרים לעזרא, ואולי איש יותר מאוחר לנחמיה ג"כ. והוא נחלק חלוקה כוללת לשני ספרים. דברי הימים א' יכיל כ"ט פרשיות, דברי הימים ב' יכיל ל"ו פרשיות, אך לפי הצדל הענינים יתכן שיחלק לשלשה חלקים כוללים, החלק הראשון מן (א'—י') כולל ספר היחס והשתלשלות הדורות מאדם ועד י"ב השננים ויחס צחי אבות לכל שבט ושבט באחד מרצה ובאחד ממעיט זולתי שבט יהודה שיחס לו הולך ויורד בכל לאלאי צית דוד עד עשירי ליכניה מלך יהודה ושביעי לזרוצבל נשיא הראשון לעולי צבל. החלק השני מן (ד"ה א' י'—ד"ה צ'—ט') כולל חיי דוד ושלמה. החלק השלישי מן (ד"ה צ' ט'—ל"ו) כולל דברי מלכי צית דוד בן רחצעם עד לדקיהו:

ואף כי רצי דברי היחס שדורות הראשונים הצאים בראש הספר וספור מחלקות הערים ומגרשי הלויס ועריהם לקוחים מספר החורה וספר יהושע, בכל זאת כמלא זעיר שם זעיר שם חוספות ענינים, נראה הוליאם הסופר מספרי זכרונות אחרים אשר לפניו זולתי כחצי הקדש אשר צידינו. כי הספור (ד"ה א' ז' כ"א) מצני אפרים שהרגום אנשי גת צרדמם לקחת מקניהם היה שנים רבות לפני לאת צ"י. מארץ מלרים, לא נזכר צומקרא ממנו דבר. ואמרו עליו צחל' כי צני אפרים טעו צחצחון הקץ והקדימו

Theology Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

135
709
1963
v.18

ספר

דברי הימים א' וב'

עם תרגום אשכנזי ובאור

מאת

החכם ר' יהודה בן — יונה לבית ייטלש ז"ל.

כאשר נדפס בפעם החמישית

ועתה נעשו שנויים ותקונים בתרגום מראשיתו ועד סופו ונס הוספות מועילות
בבאור מונה כהנהה מדויקת עם הקרי והכתיב חסרות ויתרות.

ועוד נוסף לזה

פירוש רש"י ז"ל.

ונם

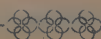
ה מ ב ו א

מאת

החכם ר' יהודה ליב בן זאב ז"ל

ונלוה אליו

ספר תולדות אהרן.

פעם.

פערלאג פאן מ. ע. לאווי'ס זאָהן בוכהאַנדלונג.

כתבי קדש

נדפסים מחדש

ומהודרים בתוספות רבות

Ein Geschlecht gehet, und ein Geschlecht kommt. (Pred. 1, 4.)

דור הולך ודור בא. (קבלת א', ד').

Dibre Hajamim.

PEST.

Verlag von M. E. Löwy's Sohn Buchhandlung.

Abraham Senger zu Julia
Verlobt am Februar den 17. 18.
Verheiratet am Mai 22.

mein I Sohn Isaac Senger
geboren am März den 13. — 1
mein II Sohn Joseph Senger
ist geboren am November den 2

The Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

